CUFST 2022

Proceedings

ประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี 2565

หัวข้อ

“โอกาสและความท้าทายใหม่: อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง"

NEW OPPORTUNITIES AND CHALLENGES:
THAI HIGHER EDUCATION INTO THE VIRTUAL WORLD

17-18 พฤศจิกายน 2565
ณ โรงแรมเรือรัษฎา จ.ตรัง

จัดโดย
ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ)

https://fais.psu.ac.th/cufst2022

PSUCOOP สหกรณ์ออมทรัพย์ ม.อ.

WASHENJOY วอช เอนจอย Trang

SCB ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาตรัง

Proceeding

การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท.
ประจำปี พ.ศ. 2565

เรื่อง “โอกาสและความท้าทายใหม่: อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง"

New Opportunities and Challenges:
Thai Higher Education into the Virtual World

วันที่ 17 - 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565
ณ โรงแรมเรือรัษฎา จังหวัดตรัง

จัดโดย
ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย
(ปอมท.) สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
และที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ)

สารบัญ

หน้า

คำกล่าวต้อนรับ A

คำกล่าวรายงานพิธีเปิด B

คำกล่าวเปิดการประชุมวิชาการ D

บทความ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ

- **การวิเคราะห์ความต้องการเพื่อพัฒนาแชทบอทสำหรับผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น** 1
  โดย ณัฐกษิญามน แก้วเสถียรมงกุฎ และ สมชาย สุริยะไกร
- **การประเมินการรายงานงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในประเทศไทย** 26
  โดย ศุภชัย อินสุข, สโรธร คงดี และ สุดารัตน์ กลิ่นสุคนธ์
- **การศึกษาสาระสำคัญและความสัมพันธ์ของกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทย** 35
  โดย เกษมศานต์ ปทุมารักษ์, เสรีย์ ตู้ประกาย, มงคล รัชชะ และ นันท์นภัสร อินยิ้ม

บทความ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

- **ปัญหาร่วมในการดำเนินงานของธุรกิจก่อสร้างขนาดกลางและย่อมในจังหวัดอุบลราชธานี** 50
  โดย อิทธิพงศ์ พันธ์นิกุล และ สาวิภา แซ่อึ้ง
- **การพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนตามแนววิถีชีวิตใหม่** 62
  โดย ธนัสถ์ นนทพุทธ, ฟารีดา หีมชูด, นวพล เทพนรินทร์, ปิยะ ประสงค์จันทร์ และ วาสณา บุญส่ง
- **ชนิดและการกระจายของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี** 77
  โดย ภควัต กิตติคุโณดม, สมศักดิ์ บัวทิพย์, ธนากร จันทรสุบรรณ, สิทธิศักดิ์ จันทรัตน์ และ นัฐวุฒิ ศรีไชยรัตน์
- **การวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นของวิศวกรตรวจสอบบุคคลที่สาม** 95
  โดย วสวัตติ์ กฤษศิริธีรภาคย์ และ เลิศเลขา ศรีรัตนะ
- **การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร** 109
  โดย สุชานันท์ บุญโสภา และ ศุภชัย คนเที่ยง

บทความ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

- **กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา** 119
  โดย ปาริชาต เกียรตินอก และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร
- **การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7** 132
  โดย บุญเรือง เกียรตินอก และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร
- **การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษา** 146

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
โดย สุพรรษา มังคลาด และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

- **แนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5** 159
โดย กัญยานี ปะริวันตาและ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร
- **การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5** 172
โดย น้ำฝน มูลราช และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร
- **แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษา โรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา** 185
โดย ภาริญา ทาบโลหะ และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร
- **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา กรณีศึกษา โรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2** 197
โดย ธรรมานุวัฒน์ ฝายสำโรง และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร
- **การประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7** 211
โดย ปรัชญากรณ์ ชีพไธสง และ จตุรงค์ ธนะสีลังกูร
- **การลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย** 225
โดย วสวัตติ์ กฤษศิริสวัสดิ์ และ วิชชุดา สร้างเอี่ยม
- **การพัฒนาวิทยาลัยเทคนิคบางแสนแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้ สนุกและก้าวไปข้างหน้า** 244
โดย เชาวฤทธิ์ ลำพาย, วุฒิพงศ์ บุษราคัม และ ดวงมณี ชักนำ
- **มาตรการจัดการความเสี่ยงในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี** 257
โดย ศิริพร ศรีสมรรถการ และ ปริวรรต สมนึก
- **ศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือด้านความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพกับองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต** 271
โดย ขวัญชาติ สายน้อย, เสรีย์ ตู้ประกาย, มงคล รัชชะ, ชัยวัฒน์ ภู่วรกุลชัย, ปาริชาติ หมื่นสีทา และ โกวิท สุวรรณหงษ์
- **แนวทางการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า : กรณีศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าชุดวิถีชีวิตการชมภาพยนตร์ของคนภาคใต้** 290
โดย วีรวัฒน์ เหลาธนู
- **“หญิง กะหรี่ โสเภณี” ทางเลือกอิสระที่มีเงื่อนงำ** 303
โดย ญาณวดี สาหลง และ ธวัชชัย ป้องศรี
- **สังคมวิทยาภัยพิบัติเพื่อการพัฒนานวัตกรรมด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี** 332
โดย อลิสา หะสาเมาะ
- **บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม** 354
โดย ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง และ ซาฝีอี อาดำ
- **ศึกษาและวิเคราะห์แหล่งน้ำพุร้อนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ** 368

โดย ถนอมศักดิ์ ศรีจันทรา, ธีรชน พลโยธา และ นัทธพัชร์ น้อยสวัสดิ์

บทความ สาขานวัตกรรมเพื่อชุมชนและรับใช้สังคม

- **โลกเสมือนจริง เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต: นวัตกรรมรวมศูนย์บริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ** 379
  โดย พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร, อมรชัย ชัยชนะ และเอื้อมอัมพร เพชรสินจร
- **การสำรวจและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง** 390
  โดย เหนือขวัญ บัวเผื่อน, วิศท์ เศรษฐกร และ ศักดิ์ชาย เพชรช่วย

บทความ สาขาวิจัยจากงานประจำและวิจัยในชั้นเรียน

- **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)** 405
  โดย ราเชนทร์ ผดุงพร และ วิเชศ คำบุญรัตน์

ภาคผนวก

- *โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565*
- *กำหนดการโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565*
- *กองบรรณาธิการจัดทำรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ.2565*
- *ลำดับการนำเสนอบทความ*

คำกล่าวต้อนรับ

การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัติ แก้วประดับ
รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เรียน ท่านประธานในพิธี และผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการทุกท่าน

กระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัติ แก้วประดับ อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รู้สึกยินดีและเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสต้อนรับทุกท่าน ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้รับโอกาสจากที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมวิชาการในครั้งนี้

โดยการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 เรื่อง “โอกาสและความท้าทายใหม่ : อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง New Opportunities and Challenges: Thai Higher Education into the Virtual World” เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นในทิศทางอนาคตของอุดมศึกษาไทย ส่งเสริมให้อาจารย์มหาวิทยาลัยได้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ที่พึงประสงค์ของสถาบันการศึกษา พร้อมทั้งให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้เผยแพร่และประกวดผลงานทางวิชาการ การวิจัยในสาขาต่าง ๆ และบูรณาการการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่สังคม รวมถึงเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2565

สุดท้ายนี้ กระผมขอขอบคุณที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ที่มอบโอกาสให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการเป็นเจ้าภาพจัดประชุมวิชาการ ขอบคุณสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และคณะกรรมการทุกท่านที่ร่วมกันดำเนินการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ และในโอกาสนี้ กระผมขอต้อนรับทุกท่านเข้าสู่การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 ขอบคุณครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัติ แก้วประดับ
รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำกล่าวรายงานพิธีเปิด

การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565

ดร.จิรศักดิ์ บางท่าไม้

ประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.)

เรียน ท่านประธานในพิธี ที่เคารพ และผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการ ของที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย หรือ ปอมท. ทุกท่าน

กระผม อาจารย์ ดร. จิรศักดิ์ บางท่าไม้ ประธานสภาพนักงาน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในฐานะประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ในนามของคณะกรรมการจัดการประชุม ตลอดจนผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงพระราชทานโล่รางวัลอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี พุทธศักราช สองพันห้าร้อยหกสิบห้า อันนำความปลาบปลื้ม ปิติ ยินดีแก่อาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี พุทธศักราช สองพันห้าร้อยหกสิบห้า ทั้งห้าท่าน ตลอดจนที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย อย่างหาที่สุดมิได้

ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ขอขอบพระคุณ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา ที่ปรึกษา ปอมท. และที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นอย่างสูง ที่ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. และพิธีรับโล่พระราชทานรางวัลอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ในวันนี้

ปัจจุบัน สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้พยายามพัฒนาและปรับตัว เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก อาทิ กระแสโลกาภิวัตน์ของเศรษฐกิจโลก การเผชิญกับสังคมสูงอายุ การอยู่ในโลกยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต วิกฤตจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม การศึกษาและเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง ตลอดจนการแข่งขันทางการศึกษาที่มากขึ้น ทำให้มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต้องเร่งปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุค Digital Disruption และ AI ที่ก้าวเข้ามาในวงการอุดมศึกษาอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การประชุมวิชาการระดับชาติของ ปอมท. ในปีนี้ จึงจัดขึ้นภายใต้หัวข้อ “โอกาสและความท้าทายใหม่: อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง" ซึ่งได้รับเกียรติจาก ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และวิทยากรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการหลายท่าน

กระผมในนามของคณะกรรมการจัดการประชุม ขอขอบคุณวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ขอขอบคุณคณะกรรมการสภาอาจารย์ สภาคณาจารย์ สภาคณาจารย์และข้าราชการ สภาคณาจารย์และพนักงาน สภาพนักงานของมหาวิทยาลัยทุกแห่ง และผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน และที่สำคัญอย่างยิ่ง การประชุมครั้งนี้ยังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) และเจ้าภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ขอกราบเรียนเชิญท่านประธานในพิธี กล่าวให้โอวาทและเปิดการประชุมวิชาการระดับชาติ ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ประจำปี พุทธศักราช สองพันห้าร้อยหกสิบห้า ในลำดับต่อไป ขอบคุณครับ

ดร.จิรศักดิ์ บางท่าไม้
ประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.)

คำกล่าวเปิดการประชุมวิชาการของ
ฯพณฯ ชวน หลีกภัย
ประธานรัฐสภา ที่ปรึกษา ปอมท. และ ที่ปรึกษาสภา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เนื่องในโอกาสเปิดการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565
เรื่อง “โอกาสและความท้าทายใหม่ : อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง”
วันที่ 17 - 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ณ โรงแรมเรือรัษฎา จังหวัดตรัง

ท่านผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการทุกท่าน

ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีความพยายามในการพัฒนาและปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน ทั้งภาพรวมของประเทศและรายสถาบัน โดยในด้านการจัดการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนเรื่องรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษา เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคของ Digital Disruption และ AI รวมทั้งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในองค์กร ทำให้มีการพัฒนาและพลิกวิถีเดิมสู่ยุคของเทคโนโลยีโลกเสมือนจริง กระผมรู้สึกยินดีที่ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้จัดให้มีเวทีเพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนความคิดหรือมุมมองต่อปัญหาการอุดมศึกษา โดยมอบหมายให้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นเจ้าภาพร่วมจัดการประชุมวิชาการภายใต้เรื่อง “โอกาสและความท้าทายใหม่ : อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง New Opportunities and Challenges: Thai Higher Education into the Virtual World” อีกทั้ง การประชุมวิชาการครั้งนี้ ยังเป็นเวทีในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ตลอดจนได้มีการเชิดชูเกียรติให้แก่อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ที่ได้รับรางวัลอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ รางวัลโล่พระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี อันเป็นเกียรติยศแก่ผู้ที่ได้รับรางวัลและคณะผู้ดำเนินการจัดการประชุมอย่างหาที่สุดมิได้ และกระผมขอแสดง ความยินดีกับอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติทั้ง 5 ท่าน ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว กระผมขอเปิดการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 ขอให้การจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ บรรลุผลสำเร็จตามเจตจำนงทุกประการ และขออวยพรให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน จงประสบแต่สิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล สมบูรณ์พูนผลด้วยจตุรพิธพรชัยทุกประการโดยทั่วกัน

ฯพณฯ ชวน หลีกภัย
ประธานรัฐสภา ที่ปรึกษา ปอมท. และที่ปรึกษา
สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A015

การวิเคราะห์ความต้องการเพื่อพัฒนาแชทบอท สำหรับผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น

Need Analysis of Chatbot Development for Parents of Children with Attention-Deficit Hyperactivity Disorder

ณัฐกษิญามน แก้วเสถียรมงกุฎ สมชาย สุริยะไกร*

Natkasiyamon Kaewsatianmonggud, Somchai Suriyakrai*

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding author: Email: maikaew092@gmail.com

บทคัดย่อ

ความสำคัญของการศึกษา โรคสมาธิสั้นเป็นโรคทางจิตเวชเรื้อรังที่พบได้บ่อยในเด็ก การให้ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้นอย่างเพียงพอ สามารถลดปัญหาพฤติกรรมของเด็กได้ แต่การศึกษาที่ผ่านมาพบว่าแม้ว่าผู้ปกครองจะได้รับคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์แล้ว แต่ก็ยังไม่ค่อยเข้าใจถึงคำแนะนำหรือความรู้เท่าที่ควร เทคโนโลยีแชทบอทจึงมีศักยภาพที่จะมาเติมเต็มความต้องการของผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้นได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อประเมินความต้องการของกลุ่มผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการแพทย์ในการใช้แชทบอทเพื่อช่วยส่งเสริมผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น

วิธีการศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ทำการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น 370 คน และบุคลากรทางการแพทย์ 64 คน ในจังหวัดชัยภูมิ และระยะที่ 2 ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ปกครอง ครู และกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มละ 5 คน วิเคราะห์ผลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษา ความต้องการในการใช้แชทบอทของผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทางการแพทย์ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านองค์ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น ยา และการรักษา รวมถึงเทคนิคในการปรับพฤติกรรมเด็กสมาธิสั้น 2) ด้านในการช่วยเสริมกำลังใจหรือปรับทัศนคติให้แก่ผู้ปกครอง และ 3) ด้านช่องทางการส่งต่อข้อมูลและกระบวนการเข้ารับการรักษา และส่วนรูปแบบของแชทบอทที่ต้องการ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลและความรู้ ต้องการข้อมูลที่ทันสมัย มีแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ และต้องการให้มีคลิปวีดิโอให้ความรู้เพิ่มเติม 2) ด้านการตอบสนอง ต้องการให้แม่นยำและรวดเร็ว ช่วยลดระยะเวลาในการค้นหา และ 3) ด้านรูปแบบ ต้องการให้ขั้นตอนการใช้งานแชทบอทง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถใช้ได้

ทุกเพศทุกวัย และมีความเป็นส่วนตัวของผู้สอบถาม ส่วนใหญ่ต้องการให้อยู่ในแพลตฟอร์มของเฟซบุ๊กหรือไลน์ ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย

ข้อเสนอแนะ ผลวิเคราะห์ความต้องการที่ได้จากการศึกษานี้ถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการพัฒนาแชทบอทที่เชื่อมต่อกับเฟซบุ๊กหรือไลน์ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 ต่อไป

คำสำคัญ โรคสมาธิสั้น เด็กสมาธิสั้น ผู้ปกครอง แชทบอท

Abstract

Introduction: Attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD) is a chronic psychiatric disorder that is common among children. Parent's knowledge of ADHD can reduce the behavior problem of ADHD children. However, recent studies have found that even though parents receive advice from healthcare professionals, they still do not understand the advice or knowledge they should.

Objectives: To assess the need for parents, teachers and healthcare professionals to use the chatbot application to assist parents in caring for ADHD children.

Methods: The study design is mixed method research which divided into 2 phases. Phase 1 conducted quantitative research using questionnaires. The samples were 370 parents of ADHD children and 64 healthcare professionals in Chaiyaphum province. Phase 2 conducted qualitative research. It was accompanied by in-depth interviews with parents, teachers, and a group of 5 healthcare workers in Chaiyaphum province by purposive sampling. The results were analyzed by descriptive statistics and content analysis technique.

Results: When quantitative and qualitative research were combined, it revealed that three distinct aspects needed to be addressed by the chatbot application were: 1) knowledge of ADHD, medications and treatments, 2) Adjustment of the parent attitudes, and 3) the channel of healthcare connection, The preferred chatbot application was divided into three aspects as follows: providing reliable and up-to-date information or knowledge, fast response and easy to understand, uncomplicated and personal factors. Also, most parents would like the chatbot application to connect with Facebook or Line because it is a widely-used platform.

Suggestions: The results of the need analysis are considered to be key features in the development of Facebook or Line chatbot in phase 2 of the research.

Keywords: ADHD, children with attention deficit-hyperactivity disorder, parent, chatbot application

บทนำ

โรคสมาธิสั้น (attention-deficit hyperactivity disorder หรือ ADHD) เป็นโรคทางจิตเวชเรื้อรังที่พบได้บ่อยในเด็ก โดยมีความผิดปกติเกี่ยวกับพฤติกรรมใน 3 ด้าน ได้แก่ การขาดสมาธิ ขาดการยั้งคิด หรือหุนหันพลันแล่น และซนอยู่ไม่นิ่ง[1] จากการศึกษาของทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ[2] พบอัตราความชุกของโรคสมาธิสั้นในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 ในประเทศไทยเท่ากับร้อยละ 8.1 และพบในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิงด้วยอัตราส่วน 3:1

การจัดการหรือรักษาโรคสมาธิสั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ แพทย์ผู้รักษา ครูที่โรงเรียน ผู้ปกครองและญาติ ซึ่งผู้ปกครองและญาติมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กสมาธิสั้นและเป็นผู้ที่ใช้เวลาส่วนใหญ่ดูแลเด็ก ดังนั้นความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อผลลัพธ์การรักษาเด็กสมาธิสั้น จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ[3-4] พบว่าการให้ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้นอย่างเพียงพอ สามารถลดปัญหาพฤติกรรมของเด็ก เพิ่มความพึงพอใจในการรักษาของเด็กและผู้ปกครอง และเพิ่มความสม่ำเสมอในการรับประทานยาของผู้ป่วย อย่างไรก็ตามการศึกษาของกิจพิชชา สร้อยคำ และคณะ[5] พบว่า ร้อยละ 42.20 ของผู้ปกครองแม้ว่าจะได้รับคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์แล้ว แต่ก็ยังไม่ค่อยเข้าใจถึงคำแนะนำหรือความรู้เท่าที่ควร อีกทั้งองค์ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับโรคสมาธิสั้นก็มีมากขึ้นเรื่อย ๆ เกินกว่าที่ผู้ปกครองจะติดตามได้ด้วยตนเอง มีหลายการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้รายงานถึงปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อการเกิดโรคสมาธิสั้น[6-7] ปัจจัยที่ส่งต่อพฤติกรรมของเด็กสมาธิสั้น[5] รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการรับประทานยาและการมาติดตามการรักษาของผู้ป่วยสมาธิสั้น[8-10]

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ที่ช่วยเสริมสร้างความรู้และให้ข้อมูลต่าง ๆ กับผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี หลายการศึกษาในต่างประเทศได้มีการศึกษาถึงการนำเทคโนโลยีแชทบอท ซึ่งเป็นระบบหุ่นยนต์ตอบโต้อัตโนมัติเข้ามามีบทบาทในด้านสาธารณสุขมากขึ้น เนื่องจากแชทบอทสามารถให้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมงตามความต้องการของผู้ปกครอง ลักษณะการใช้งานไม่ซับซ้อนสามารถสืบค้นข้อมูลในรูปแบบของการสนทนา ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้คำสั่งการใช้งานที่เป็นภาระกับผู้ใช้งาน ทำให้ได้รับข้อมูลอย่างรวดเร็วและตรงประเด็น รวมถึงลดอัตรากำลังคนที่ต้องคอยมาให้บริการตอบคำถาม หรือให้บริการในเรื่องซ้ำ ๆ เดิม ๆ ตัวอย่างแชทบอท เช่น Pharmabot ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับยาเด็กแก่ผู้ป่วยหรือผู้ปกครอง[11] Roborto เป็นเทคโนโลยีช่วยติดตามเวลาและจำนวนยาที่รับประทานของผู้ป่วย[12] ROB chatbot ช่วยในการคัดกรองผู้ใหญ่สมาธิสั้น[13] หรือ Terabot ช่วยเหลือในเชิงเพื่อนช่วยเพื่อน (peer support) เพื่อเสริมกำลังใจในเชิงบวกแก่ผู้ใหญ่สมาธิสั้น[14] เป็นต้น ส่วนในประเทศไทย มีการ พัฒนา Jubjai Bot ขึ้นเพื่อใช้ประเมินโรคซึมเศร้า TuneJai Bot ทำหน้าที่เป็น mental health care chat โต้ตอบกับผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าได้ ส่วน Chatbot 1323 น้องสายด่วนสุขภาพจิต พัฒนาโดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ที่ช่วยประเมินความเครียดและให้คำแนะนำเบื้องต้น[15]

สำหรับโรคเด็กสมาธิสั้นได้มีความพยายามนำแอปพลิเคชัน ADHD ร่วมกับแนวทางการดูแลเด็กโรคสมาธิสั้นแบบบูรณาการระหว่างผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการแพทย์ ในเขตสุขภาพที่ 4 โดยผู้ใช้งานแอปพลิเคชันนี้ต้องดำเนินการติดตั้งในสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตก่อนจึงจะสามารถใช้งานได้ โดยข้อมูลในแอปพลิเคชันนี้ ได้แก่ สื่อความรู้สำหรับกลุ่มผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงการประเมิน SNAP-IV บันทึกการรับประทานยา ผลข้างเคียงจากยาและความเครียดของผู้ปกครอง โดยผู้ใช้ทั้งสามกลุ่มจะสามารถเข้าถึงข้อมูลได้แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า เด็กสมาธิสั้นที่ได้รับการดูแลโดยผู้ปกครองและครูที่ผ่านการอบรม ADHD Care Model (IACM) ร่วมกับแอปพลิเคชัน ADHD บนมือถือ (AA) มีคะแนน SNAP-IV ณ เดือนที่ 3 ต่ำกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ ($p<0.05$) นอกจากนี้พบว่าคะแนนความเครียดของผู้ปกครองและครูที่ได้รับการอบรมดังกล่าวต่ำกว่ากลุ่มปกติอย่างมีนัยสำคัญ ณ เดือนที่ 3 ($p<0.05$) เช่นเดียวกันด้วย จากการประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันนี้ ผู้ใช้ประมาณครึ่งหนึ่งให้ความเห็นว่ายังใช้ค่อนข้างยาก ขั้นตอนซับซ้อน อาจจะต้องมีผู้ช่วยทางเทคนิคหรือต้องได้รับคำแนะนำในการใช้ ทำให้ใช้ได้ครั้งละไม่นานและเข้าใช้ไม่บ่อยนัก เนื่องจากแอปพลิเคชันนี้จำเป็นต้องติดตั้งเพิ่มเติมในสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต ทำให้ผู้ใช้โทรศัพท์ซัมซุงบางส่วนมีปัญหาลงชื่อเข้าใช้งานไม่ได้ ซึ่งคุณสมบัติเด่นของแชทบอทนั้นสามารถตอบโจทย์ในประเด็นที่ไม่ต้องติดตั้งเพิ่มเติม เนื่องจากแชทบอทที่พัฒนาขึ้นนั้นเชื่อมต่อกับแพลตฟอร์มเฟซบุ๊กหรือไลน์อยู่แล้ว จึงทำให้ขั้นตอนการใช้งานง่ายและไม่ซับซ้อน เพียงผู้ใช้ป้อนข้อมูลเข้าไป แชทบอทจะตรวจสอบ จากนั้นวิเคราะห์โครงสร้างประโยคและพิจารณาเจตนา และตอบสนองผู้ใช้ต่อไป[16]

จากการศึกษาข้างต้นเป็นข้อสนับสนุนได้ว่า การนำแชทบอทมาช่วยเสริมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้ปกครอง นอกจากจะช่วยให้พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กสมาธิสั้นลดลงแล้ว ยังช่วยลดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ปกครองได้ด้วย[17] ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงเริ่มต้นวิเคราะห์ความต้องการของบุคคลสามกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกันในการดูแลเด็กสมาธิสั้น ได้แก่ ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการแพทย์ โดยความต้องการที่ได้จากหลายมุมมองนี้ถือเป็นประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาแชทบอทสำหรับผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการแพทย์เพื่อพัฒนาแชทบอทสำหรับผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิเคราะห์ความต้องการในการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวมมุมมองของบุคคลสามกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกันในการดูแลเด็กสมาธิสั้น ได้แก่ ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการแพทย์ โดยกลุ่มผู้ปกครองจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการดูแลเด็กสมาธิสั้น ความกังวลใจ แหล่งสืบค้นข้อมูล ความสนใจในแชทบอท ความต้องการและรูปแบบของแชทบอท สำหรับกลุ่มครูให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและคำถามที่พบบ่อยจากผู้ปกครอง ปัญหาของตัวครูเอง ความต้องการและรูปแบบของแชทบอทที่คิดว่าเหมาะสมกับกลุ่มผู้ปกครอง และในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและคำถามที่พบบ่อยจากผู้ปกครอง ปัญหาที่บุคลากรทางการ

แพทย์พบในกระบวนการให้คำปรึกษากับผู้ปกครองและเด็กสมาธิสั้น ความต้องการและรูปแบบของแชทบอทสำหรับผู้ปกครอง โดยความต้องการที่ได้จากหลายมุมมองนี้ถือเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาแชทบอทสำหรับผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น จำนวน 1,110 ครอบครัว ครูที่ดูแลเด็กสมาธิสั้น จำนวน 683 โรงเรียน และบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลเด็กสมาธิสั้น จำนวน 64 คน ในจังหวัดชัยภูมิ ช่วงเดือนตุลาคม 2564 ถึง เมษายน 2565 โดยมีเกณฑ์การคัดเข้าและคัดออก ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม

1. ผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น

1.1 เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria) ได้แก่

1) พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่ดูแลเด็กสมาธิสั้นอายุ 6-12 ปี ในจังหวัดชัยภูมิ
2) มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กสมาธิสั้นมากกว่า 6 เดือน
3) มีความยินดีเข้าร่วมการศึกษาวิจัย

1.2 เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) ได้แก่

1) ไม่สามารถทำแบบสอบถามจนครบทุกส่วน

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนประชากรเด็กสมาธิสั้นในจังหวัดชัยภูมิ มีทั้งสิ้น 1,110 ครอบครัว เลือกตัวแทนผู้ปกครองของเด็กสมาธิสั้นครอบครัวละ 1 คน จากสูตรของ Taro Yamane ดังนี้ $\mathbf{n = \frac{N}{1+Ne^2}}$ (กำหนด e = เท่ากับ 0.05) สามารถคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองได้ 294 คน กำหนดอัตราการตอบกลับร้อยละ 75 ดังนั้นผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้ปกครองจำนวน 370 คน โดยใช้วิธีสุ่มโดยบังเอิญ (accidental sampling)

2. บุคลากรทางการแพทย์

2.1 เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria) ได้แก่

1) บุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลเด็กสมาธิสั้น ช่วงอายุระหว่าง 6-12 ปี ในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เภสัชกร และนักจิตวิทยา
2) มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กสมาธิสั้นมากกว่า 1 ปี
3) มีความยินดีเข้าร่วมการศึกษาวิจัย

2.2 เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria):

1) ไม่สามารถทำแบบสอบถามจนครบทุกส่วน

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับประชากรทั้งหมดที่เป็นบุคลากรทางการแพทย์ จำนวน 64 คน

กลุ่มตัวอย่างระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งหมด 15 คน ดังนี้

1. **กลุ่มผู้ปกครอง** ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้นที่มารับบริการคลินิกสมาธิสั้น โรงพยาบาลจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 คน โดยกำหนดลักษณะของผู้ปกครองดังนี้ เป็นผู้ดูแลหลักของเด็กสมาธิสั้นช่วงอายุ 6-12 ปี ซึ่งมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กสมาธิสั้นมากกว่า 6 เดือน และมีความยินดีเข้าร่วมการศึกษาวิจัย
2. **กลุ่มครู** ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 5 คน โดยกำหนดลักษณะของครูดังนี้ เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาของเด็กสมาธิสั้น ช่วงอายุ 6-12 ปี ซึ่งมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กสมาธิสั้นมากกว่า 1 ปี และมีความยินดีเข้าร่วมการศึกษาวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสุ่มเลือกจากครูประจำชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนต่าง ๆ ในอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ โรงเรียนศรีเทพบาล โรงเรียนจัตุรัสวิทยานุกูล โรงเรียนบ้านร้านหญ้า โรงเรียนบ้านสระสี่เหลี่ยม และโรงเรียนบ้านหนองโสน แห่งละ 1 คน
3. **กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์** ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 5 คน โดยกำหนดลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์ดังนี้ เป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลเด็กสมาธิสั้นช่วงอายุระหว่าง 6-12 ปี ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เภสัชกรหรือนักจิตวิทยา ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับเด็กสมาธิสั้นมากกว่า 1 ปี และมีความยินดีเข้าร่วมการศึกษาวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสุ่มเลือกจากบุคลากรในโรงพยาบาลจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ กุมารแพทย์ 1 คน พยาบาล 2 คน นักจิตวิทยา 1 คน และเภสัชกร 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองและบุคลากรทางการแพทย์ ได้จากการทบทวนวรรณกรรมซึ่งครอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโรคสมาธิสั้น ความรู้เรื่องยารักษาสมาธิสั้นและผลข้างเคียง ความรู้เรื่องการปรับพฤติกรรมเด็กสมาธิสั้นและการช่วยเหลือด้านการเรียน[5-10,16] จากนั้นนำประเด็นทั้งหมดที่วิเคราะห์ได้มาตั้งข้อคำถาม

1. แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง มีลักษณะให้เลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของเด็กสมาธิสั้น ลักษณะให้เลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง

ส่วนที่ 3 แบบทดสอบความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น มีลักษณะให้เลือกตอบถูก ผิด หรือไม่แน่ใจ คิดเป็นข้อละ 1 คะแนน มีคะแนนเต็ม 15 คะแนน

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามความต้องการในการใช้แอปพลิเคชันแชทบอทในการดูแลเด็กสมาธิสั้น ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามการค้นหาหรือเข้าถึงข้อมูลโรคสมาธิสั้น ประกอบด้วย 3 หัวข้อย่อย ได้แก่ ความถี่ในการค้นหาข้อมูล กำหนดให้เลือกได้เพียง 1 คำตอบ แหล่งข้อมูลจากอินเตอร์เน็ตเป็นลักษณะให้เลือกตอบกำหนดเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ และแหล่งข้อมูลอินเตอร์เน็ตที่ค้นหา กำหนดให้เติมคำในช่องว่าง

2) แบบสอบถามคุณสมบัติแอปพลิเคชันแชทบอทในการดูแลเด็กสมาธิสั้นสำหรับผู้ปกครอง ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ข้อใหญ่ ซึ่งมีตัวเลือกความต้องการอยู่ 5 ระดับ ได้แก่ 5=มากที่สุด, 4=มาก, 3=ปานกลาง, 2= น้อย, 1=น้อยที่สุด โดยในแต่ละข้อคำถาม กำหนดให้เลือกได้เพียง 1 คำตอบ

3) แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคในการดูแลเด็กสมาธิสั้น มีตัวเลือกความต้องการอยู่ 5 ระดับ ได้แก่ 5=มากที่สุด, 4=มาก, 3=ปานกลาง, 2= น้อย, 1=น้อยที่สุด กำหนดเลือกได้เพียง 1 คำตอบ

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น จากโรงพยาบาลชัยภูมิ กุมารแพทย์ และนักจิตวิทยาคลินิกจากโรงพยาบาลจัตุรัส จากนั้นนำไปหาค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบสอบถาม (Index of item objective Congruence: IOC) และเกณฑ์การตัดสินค่า IOC คือตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปและนำแบบสอบถามมาปรับปรุง จากนั้นนำมาทดลองใช้ (Try out) ในกลุ่มผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น Kuder-Richardson (KR-20) เท่ากับ 0.82 และได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาร์ค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามคุณสมบัติแอปพลิเคชันแชทบอทในการดูแลเด็กสมาธิสั้น เท่ากับ 0.85 และแบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคในการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง เท่ากับ 0.81

2. แบบสอบถามสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป มีลักษณะให้เลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ต่อการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง โดยสอบถามถึงปัญหาที่พบบ่อยของผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น มีตัวเลือกอยู่ 5 ระดับ ได้แก่ 5=มากที่สุด, 4=มาก, 3=ปานกลาง, 2= น้อย, 1=น้อยที่สุด กำหนดให้เลือกได้เพียง 1 คำตอบ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามคุณสมบัติแอปพลิเคชันแชทบอทในการดูแลเด็กสมาธิสั้นสำหรับผู้ปกครอง โดยมีตัวเลือกความต้องการ 5 ระดับ ได้แก่ 5=มากที่สุด, 4=มาก, 3=ปานกลาง, 2= น้อย, 1=น้อยที่สุด กำหนดให้เลือกได้เพียง 1 คำตอบ

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น จากโรงพยาบาลชัยภูมิ รวมถึงกุมารแพทย์และนักจิตวิทยาคลินิก จากโรงพยาบาลจัตุรัส จากนั้นนำไปหาค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบสอบถาม (Index of item objective Congruence: IOC) และเกณฑ์การตัดสินค่า IOC คือตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปและนำแบบสอบถามมาปรับปรุง จากนั้นนำมาทดลองใช้ (Try out) ในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธ์แอลฟ่าของครอนบาร์ค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ต่อการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครองเท่ากับ 0.80 และแบบสอบถามคุณสมบัติแอปพลิเคชันแชทบอทในการดูแลเด็กสมาธิสั้น เท่ากับ 0.83

3. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ได้จากการทบทวนวรรณกรรมของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคสมาธิสั้นและการรักษา[5-10,16] รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเชิงปริมาณในระยะที่ 1 โดยเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิดสำหรับกลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) ปัญหาการสื่อสารกับครูหรือบุคลากรทางการแพทย์ 2) ความกังวลใจทางด้านการรักษาโรคสมาธิสั้น 3) แหล่งการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโรคสมาธิสั้น 4) ความสนใจในแชทบอท 5) ความต้องการในแชทบอทเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครอง 6) รูปแบบของแชทบอท ส่วนข้อคำถามในกลุ่มครู จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) ปัญหาที่พบบ่อยจากผู้ปกครอง 2) คำถามที่พบบ่อยจากผู้ปกครอง 3) ปัญหาของครูในการดูแลเด็กสมาธิสั้น 4) ความต้องการในแชทบอทเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครอง 5) รูปแบบของแชทบอท และข้อคำถามในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์อีก จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) ปัญหาที่พบบ่อยจากผู้ปกครอง 2) คำถามที่พบบ่อยจากผู้ปกครอง 3) ปัญหาของบุคลาการทางการแพทย์ในการดูแลเด็กสมาธิสั้น 4) ความต้องการในแชทบอทเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครอง 5) รูปแบบของแชทบอท

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและนำไปทดลองใช้กับกุมารแพทย์ จากนั้นปรับเนื้อความข้อคำถามตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์จริง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม ดำเนินการดังนี้

1. **การขออนุญาตเข้าถึงข้อมูล** ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ไปยังโรงพยาบาลในจังหวัดชัยภูมิและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ เขต 3
2. **ทำการสำรวจเชิงปริมาณ** โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามกระจายไปยังพยาบาล หรือนักจิตวิทยาประจำคลินิกสมาธิสั้นของแต่ละโรงพยาบาล พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการเก็บข้อมูล จากนั้นพยาบาลหรือนักจิตวิทยาได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและให้อาสาสมัครเซ็นใบยินยอม จากนั้นแจกแบบสอบถามให้กับอาสาสมัครที่เป็นผู้ปกครองในวันที่พาเด็กสมาธิสั้นมาตรวจ

ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยให้การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองแบบตัวต่อตัว (*Face-to-Face*) ณ ห้องประชุมเมตตา โรงพยาบาลจุฬารัส สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น ผู้วิจัยใช้วันสัมภาษณ์ตรงกับวันที่นัดผู้ป่วยมาพบแพทย์ ส่วนกลุ่มตัวอย่างครูและกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ ผู้วิจัยนัดวันที่อาสาสมัครสะดวกและสัมภาษณ์ที่โรงพยาบาลจุฬารัส เช่นกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแสดงผลข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง เด็กสมาธิสั้น และบุคลากรทางการแพทย์ คะแนนความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้นของผู้ปกครอง ความเห็นของครูและบุคลากรทางการแพทย์ต่อการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง และความต้องการในการใช้แชทบอทในการดูแลเด็กสมาธิสั้น

การสัมภาษณ์ได้ขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการบันทึกเสียงทุกรายไว้แล้ว จากนั้นนำมาถอดเทป แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์คำหลักเพื่อจัดกลุ่มคำ การตีความตามบริบท การเปรียบเทียบเหตุการณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่ม การวิเคราะห์ส่วนประกอบ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE642126 โดยยึดหลักเกณฑ์ตามคำประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) และแนวทางการปฏิบัติการวิจัยทางคลินิกที่ดี (ICH GCP) รับรองการต่ออายุ ณ วันที่ 6 มิถุนายน 2565

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม

1. ข้อมูลผู้ปกครองและเด็กสมาธิสั้นจากแบบสอบถาม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองและเด็กสมาธิสั้น

กลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง 370 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 69.73 อายุเฉลี่ย 38.36 ± 9.92 ปี ส่วนใหญ่เป็นมารดา ร้อยละ 50.54 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 62.43 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 32.70 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 21.62 มีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5,000 ถึง 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 33.78 มีโรคประจำตัว ร้อยละ 52.16 และมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กสมาธิสั้นส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 2-3 ปี ร้อยละ 32.97 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมลทั่วไปของผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (N = 370)	ร้อยละ
เพศผู้ปกครอง	ชาย	112	30.27
	หญิง	258	69.73
อายุผู้ปกครอง	Mean ± S.D.	38.36 ± 9.92	
	Min	19	
	Max	68	
ความสัมพันธ์กับเด็ก	บิดา	65	17.57
	มารดา	187	50.54
	ลุง ป้า น้า อา	35	9.46
	ปู่ ย่า ตา ยาย	49	13.24
	พี่สาว หรือพี่ชาย	34	9.19
สถานภาพสมรสพ่อแม่	โสด	26	7.03
	สมรส	231	62.43
	แยกกันอยู่	80	21.62
	หม่าย	9	2.43
	หย่าร้าง	24	6.49
ระดับการศึกษาผู้ปกครอง	ประถมศึกษา	63	17.03
	มัธยมศึกษา	82	22.16
	ปวช./ปวส. หรือเทียบเท่า	87	23.51
	ปริญญาตรี	121	32.70
	สูงกว่าปริญญาตรี	17	4.59
อาชีพปัจจุบันผู้ปกครอง	ไม่ได้ประกอบอาชีพรับ	43	11.62
	ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	61	16.49
	บริษัทเอกชน	35	9.46
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	73	19.73
	รับจ้าง/ลูกจ้าง	80	21.62
	เกษียณอายุ	18	4.86
	เกษตรกรรม	34	9.19
	นักเรียน/นักศึกษา	26	7.03
รายได้ต่อเดือนของผู้ปกครอง	ต่ำกว่า 5,000 บาท	112	30.27
	5,000-10,000 บาท	125	38.73
	10,001-15,000 บาท	87	23.51
	15,001-20,000 บาท	34	9.19
	มากกว่า 20,000 บาท	12	3.24
ประสบการณ์ในการดูแล	6 เดือน – 1 ปี	59	19.95

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (N = 370)	ร้อยละ
เด็กสมาธิสั้น	1 – 2 ปี	105	28.38
	2 – 3 ปี	122	32.97
	มากกว่า 3 ปี	84	22.70

ส่วนข้อมูลของเด็กสมาธิสั้นนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 80.27 อายุเฉลี่ย 8.89 ± 2.02 ปี ส่วนใหญ่เป็นบุตรคนที่ 1 ของครอบครัว ร้อยละ 56.49 ระยะเวลาการรักษาโรคสมาธิสั้นส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-2 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.16 สำหรับการรักษาที่เคยได้รับนั้นส่วนใหญ่เคยใช้ยารักษาสมาธิสั้นร่วมกับพฤติกรรมบำบัดและกิจกรรมบำบัด คิดเป็นร้อยละ 25.14 ส่วนใหญ่เด็กสมาธิสั้นไม่มีโรคร่วมทางกาย (ร้อยละ 87.30) และมีระดับการศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 50.27 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของเด็กสมาธิสั้น

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (N = 370)	ร้อยละ
เพศเด็กสมาธิสั้น	ชาย	297	80.27
	หญิง	73	19.73
อายุเด็กสมาธิสั้น	Mean ± S.D.	8.89 ± 2.02	
	Min	6	
	Max	12	
ระยะเวลาในการรักษาโรคสมาธิสั้น	น้อยกว่า 1 เดือน	7	1.89
	1 เดือน – 3 เดือน	43	11.62
	3 เดือน – 6 เดือน	57	15.41
	6 เดือน – 9 เดือน	61	16.49
	9 เดือน – 1 ปี	69	18.65
	1 ปี – 2 ปี	82	22.16
	มากกว่า 2 ปี	51	13.78
การรักษาที่ได้รับ	เคยใช้ยารักษาสมาธิสั้น	85	22.70
	เคยได้รับพฤติกรรมบำบัด	29	7.81
	เคยได้รับกิจกรรมบำบัด	15	4.05
	เคยใช้ยารักษาสมาธิสั้นและพฤติกรรมบำบัด	88	23.78
	เคยใช้ยารักษาสมาธิสั้นและกิจกรรมบำบัด	61	16.49
	เคยใช้ยารักษาสมาธิสั้นร่วมกับพฤติกรรมบำบัดและกิจกรรมบำบัด	93	25.14

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (N = 370)	ร้อยละ
โรคร่วมทางกาย	ไม่มี	323	87.30
	มี	47	12.70
ระดับการศึกษา	ยังไม่ได้เข้าศึกษา	2	0.54
	เตรียมอนุบาล	6	1.62
	อนุบาล	41	11.08
	ประถมศึกษาตอนต้น	106	28.65
	ประถมศึกษาตอนปลาย	186	50.27
	มัธยมศึกษาตอนต้น	24	6.49
	เคยศึกษา แต่ออกจากโรงเรียนแล้ว	5	1.35

1.2 ความรู้ความเข้าใจผู้ปกครองในโรคสมาธิสั้น

ผลทดสอบความรู้ความเข้าใจในโรคสมาธิสั้นของผู้ปกครอง พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.85 ± 1.76 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน โดยมีคะแนนสูงสุด 13 และคะแนนต่ำสุด 5 สำหรับประเด็นที่ผู้ปกครองมีความรู้น้อยกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ สาเหตุหลักของการเกิดโรคสมาธิสั้น ผลข้างเคียงระยะยาวของยารักษาโรคสมาธิสั้น การปรับพฤติกรรมเด็กโดยการลงโทษหรือตำหนิ

1.3 การค้นหาหรือการเข้าถึงข้อมูลโรคสมาธิสั้นของผู้ปกครอง

ความถี่ในการค้นหาข้อมูลของผู้ปกครอง จากการสอบถามบุคลากรทางการแพทย์ เพื่อนหรือคนใกล้ชิด ค้นจากหนังสือ วารสารหรือสิ่งพิมพ์ และจากอินเตอร์เน็ต ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-3 ครั้งต่อสัปดาห์ สำหรับประเภทของแหล่งข้อมูลจากอินเตอร์เน็ตนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ปกครองใช้ช่องทางจากเว็บไซต์ ร่วมกับเฟซบุ๊กและยูทูป (ร้อยละ 21.37) รองลงมาใช้ช่องทางเว็บไซต์ร่วมกับไลน์และยูทูป (ร้อยละ 13.78)

1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง

เมื่อพิจารณาปัญหาด้านตัวเด็กสมาธิสั้น ผู้ปกครองให้ข้อมูลว่ามีปัญหาพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง พฤติกรรมเกเร และการเล่นโทรศัพท์มือถือหรือดูโทรทัศน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัญหาด้านอารมณ์และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาความไม่ร่วมมือในการรับประทานยาของเด็ก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง (N = 370)

ปัญหา	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	Mean	S.D.
	จำนวน (ร้อยละ)						
พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	254 (68.65)	83 (22.43)	24 (6.49)	9 (2.43)	0 (0.00)	4.57	0.72

ปัญหา	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	Mean	S.D.
	จำนวน (ร้อยละ)						
พฤติกรรมเกเร	127 (34.32)	108 (29.19)	87 (23.51)	34 (9.19)	14 (3.78)	3.81	1.12
พฤติกรรมด้านอารมณ์	104 (28.11)	105 (28.38)	100 (27.03)	41 (11.08)	20 (5.41)	3.63	1.16
ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	51 (13.78)	93 (25.14)	106 (28.65)	81 (21.89)	39 (10.54)	3.10	1.20
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	79 (21.35)	110 (29.73)	104 (28.11)	51 (13.78)	26 (7.03)	3.45	1.72
การเล่นโทรศัพท์มือถือหรือดูโทรทัศน์	278 (75.14)	65 (17.57)	19 (5.14)	7 (1.89)	1 (0.27)	4.65	0.69
ความไม่ร่วมมือในการรับประทานยา	8 (2.16)	53 (14.32)	71 (19.19)	133 (35.95)	105 (28.38)	2.26	1.09
พฤติกรรมการเลี้ยงดู	77 (20.81)	110 (29.73)	89 (24.05)	68 (18.38)	26 (7.03)	3.38	1.21
พฤติกรรมการเป็นพ่อแม่	113 (30.54)	86 (23.24)	92 (24.86)	50 (13.51)	29 (7.84)	3.55	1.27
ความสัมพันธ์ในครอบครัว	67 (18.16)	83 (22.49)	116 (31.44)	71 (19.24)	32 (8.67)	3.22	1.21
ปัญหาสุขภาพจิตผู้ปกครอง	235 (63.51)	43 (11.62)	35 (9.46)	37 (10.00)	20 (5.41)	4.18	1.26
บ้านอยู่ไกล ไม่สะดวก	23 (6.22)	65 (17.57)	78 (21.08)	111 (30.00)	93 (25.14)	2.50	1.22
ค่าใช้จ่ายในการรักษาหรือเดินทาง	12 (3.24)	66 (17.84)	98 (26.49)	109 (29.46)	85 (22.97)	2.49	1.12
อาชีพกับความสะดวกพามาตามนัด	34 (9.19)	86 (23.24)	98 (26.49)	83 (22.43)	69 (18.65)	2.82	1.24
ความรู้โรคสมาธิสั้น	145 (39.19)	110 (29.73)	65 (17.57)	37 (10.00)	13 (3.51)	3.91	1.13
ปัญหาการสื่อสารกับครูหรือแพทย์	40 (10.81)	105 (28.38)	106 (28.65)	81 (21.89)	38 (10.27)	3.06	1.16

เมื่อพิจารณาในด้านปัญหาของครอบครัว พบปัญหาพฤติกรรมการเป็นพ่อแม่ ปัญหาด้านสุขภาพจิตของผู้ปกครอง และด้านความรู้ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัญหาพฤติกรรมการเลี้ยงดูส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพผู้ปกครองกับความสะดวกในการพาเด็ก

มาโรงพยาบาลและปัญหาการสื่อสารกับบุคลากรทางการแพทย์ ส่วนใหญ่นั้นอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ปัญหาบ้านอยู่ไกลและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย

1.5 ข้อมูลที่ผู้ปกครองต้องการทราบจากแชทบอทเพื่อช่วยในการดูแลเด็กสมาธิสั้น

ในงานวิจัยนี้ได้ให้คำนิยามของแชทบอทแก่ผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้นว่า แชทบอทคือระบบตอบกลับอัตโนมัติที่ให้ความรู้ด้านโรคสมาธิสั้น ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับแฟลตฟอร์มเฟซบุ๊กหรือไลน์ได้

ตารางที่ 4 ข้อมูลที่ผู้ปกครองต้องการทราบเพื่อช่วยในการดูแลเด็กสมาธิสั้น (N = 370)

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	Mean	S.D.
	จำนวน (ร้อยละ)						
ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น	229 (61.89)	87 (23.51)	54 (14.59)	0 (0.00)	0 (0.00)	4.47	0.74
การคัดกรองโรคสมาธิสั้น	198 (53.51)	96 (25.95)	63 (17.03)	11 (2.97)	2 (0.54)	4.29	0.89
ความรู้เรื่องยา	247 (66.76)	81 (21.89)	39 (10.54)	2 (0.54)	1 (0.27)	4.54	0.72
ความรู้เรื่องพฤติกรรมบำบัด	175 (47.30)	93 (25.14)	79 (21.35)	20 (5.41)	3 (0.81)	4.12	0.98
ความรู้เรื่องกิจกรรมบำบัด	166 (44.86)	86 (23.24)	88 (23.78)	24 (6.49)	6 (1.62)	4.03	1.05
ความรู้เรื่องโภชนาการ	171 (46.22)	90 (24.32)	78 (21.08)	26 (7.03)	5 (1.35)	4.07	1.04
วิธีจัดการทางอารมณ์ผู้ปกครอง	212 (57.30)	86 (23.24)	57 (15.41)	13 (3.51)	2 (0.54)	4.33	0.90
ช่องทางการสื่อสาร	138 (37.30)	96 (25.95)	101 (27.30)	30 (8.11)	5 (1.35)	3.90	1.04
รายชื่อหน่วยงานที่ดูแล	135 (36.49)	102 (27.57)	91 (24.59)	39 (10.54)	3 (0.81)	3.88	1.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลเด็กสมาธิสั้นในแต่ละด้านมากที่สุด ได้แก่ ความต้องการด้านความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น การคัดกรองโรคสมาธิสั้น ยารักษาสมาธิสั้น กิจกรรมบำบัดและพฤติกรรมบำบัด ด้านโภชนาการ วิธีการจัดการทางอารมณ์ของผู้ปกครอง รวมถึงช่องทางการสื่อสารและรายชื่อหน่วยงานที่ดูแลเด็กสมาธิสั้นในโรงพยาบาล

2. ข้อมูลบุคลากรทางการแพทย์จากแบบสอบถาม

2.1 ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรทางการแพทย์

กลุ่มตัวอย่างบุคลากรทางการแพทย์ 64 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76.56 มีอายุเฉลี่ย 37.91 ± 9.39 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 71.88 ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 57.81

ส่วนใหญ่เป็นพยาบาลวิชาชีพ ร้อยละ 37.50 และมีระยะเวลาการทำงานส่วนใหญ่มากกว่า 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.75 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลเด็กสมาธิสั้นในจังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (N = 64)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	15	76.56
	หญิง	49	23.44
อายุ	Mean ± S.D.	37.91 ± 9.39	
	Min	24	
	Max	59	
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	46	71.88
	สูงกว่าปริญญาตรี	18	28.13
สถานที่ปฏิบัติงาน	โรงพยาบาลทั่วไป	15	23.44
	โรงพยาบาลชุมชน	37	57.81
	รพ.สต.	9	14.06
	สสจ. ชัยภูมิ	3	4.69
ตำแหน่ง	จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น	2	3.13
	กุมารแพทย์	5	7.81
	เภสัชกร	15	23.44
	พยาบาลวิชาชีพ	24	37.50
	นักจิตวิทยา	18	28.13
ระยะเวลาการทำงาน	1 – 2 ปี	17	26.56
	2 – 3 ปี	19	29.69
	มากกว่า 3 ปี	28	43.75

2.2 ความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ต่อการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง

จากความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ต่อการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง เมื่อพิจารณาปัญหาด้านตัวเด็กแล้วพบว่า ปัญหาพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง พฤติกรรมเกเร และด้านการเล่นโทรศัพท์มือถือ หรือดูโทรทัศน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัญหาพฤติกรรมด้านอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาความไม่ร่วมมือในการรับประทานยาของเด็กสมาธิสั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในด้านปัญหาของครอบครัว พบว่าปัญหาด้านพฤติกรรมการเลี้ยงดู ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัญหาด้านพฤติกรรมการเป็นพ่อแม่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาทางสุขภาพจิตผู้ปกครอง อาชีพผู้ปกครอง และความรู้ความเข้าใจโรคสมาธิสั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

นอกจากนี้ปัญหาบ้านอยู่ไกล ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และปัญหาการสื่อสารกับบุคลากรทางการแพทย์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ต่อการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง (N = 64)

ความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	Mean	S.D.
	จำนวน (ร้อยละ)						
พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	43 (67.19)	17 (26.56)	3 (4.69)	1 (1.56)	0 (0.00)	4.59	0.66
พฤติกรรมเกเร	30 (46.88)	16 (25.00)	13 (20.31)	5 (7.81)	0 (0.00)	4.11	0.99
พฤติกรรมด้านอารมณ์	18 (28.13)	28 (43.75)	15 (23.44)	3 (4.69)	0 (0.00)	3.95	0.84
ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	5 (7.81)	29 (45.31)	23 (35.94)	7 (10.94)	0 (0.00)	3.50	0.80
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	8 (12.50)	28 (43.75)	22 (34.38)	6 (9.38)	0 (0.00)	3.60	0.83
การเล่นโทรศัพท์มือถือหรือดูโทรทัศน์	33 (51.56)	23 (35.94)	6 (9.38)	2 (3.13)	0 (0.00)	4.36	0.78
ความไม่ร่วมมือในการรับประทานยา	6 (9.38)	11 (17.19)	29 (45.31)	10 (15.63)	8 (12.5)	2.95	1.10
พฤติกรรมการเลี้ยงดู	29 (45.31)	28 (43.75)	7 (10.94)	0 (0.00)	0 (0.00)	4.34	0.67
พฤติกรรมการเป็นพ่อแม่	17 (26.56)	29 (45.31)	17 (26.56)	1 (1.56)	0 (0.00)	3.97	0.78
ความสัมพันธ์ในครอบครัว	16 (25.00)	29 (45.31)	18 (28.13)	0 (0.00)	1 (1.56)	3.92	0.82
ปัญหาสุขภาพจิตผู้ปกครอง	11 (17.19)	28 (43.75)	15 (23.44)	8 (12.50)	2 (3.13)	3.59	1.02
บ้านอยู่ไกล ไม่สะดวก	9 (14.06)	19 (29.69)	23 (35.94)	9 (14.06)	4 (6.25)	3.31	1.08
ค่าใช้จ่ายในการรักษา	7 (10.94)	19 (29.69)	21 (32.81)	13 (12.31)	4 (6.25)	3.18	1.08

ความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	Mean	S.D.
	จำนวน (ร้อยละ)						
อาชีพกับความสะดวกพามาตามนัด	11 (17.19)	23 (35.94)	20 (31.25)	8 (12.50)	2 (3.13)	3.52	1.02
ความรู้โรคสมาธิสั้น	22 (34.38)	23 (35.94)	15 (23.44)	3 (4.69)	1 (1.56)	3.97	0.96
ปัญหาการสื่อสารกับครูหรือแพทย์	6 (9.38)	22 (34.38)	24 (37.50)	10 (15.63)	2 (3.13)	3.31	0.96

2.3 คำถามที่บุคลากรทางการแพทย์พบบ่อยจากผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น

สำหรับคำถามที่บุคลากรทางการแพทย์พบบ่อยจากผู้ปกครองนั้น ได้แก่ คำถามในด้านความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น การคัดกรองโรคสมาธิสั้น ยารักษาสมาธิสั้น กิจกรรมบำบัดและพฤติกรรมบำบัด ด้านโภชนาการ วิธีการจัดการทางอารมณ์ของผู้ปกครอง รวมถึงช่องทางการสื่อสารและรายชื่อหน่วยงานที่ดูแลเด็กสมาธิสั้นในโรงพยาบาล ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 คำถามที่บุคลากรทางการแพทย์พบบ่อยจากผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น (N = 64)

คำถามที่พบบ่อย	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	Mean	S.D.
	จำนวน (ร้อยละ)						
ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น	46 (71.88)	14 (21.88)	2 (3.13)	2 (3.13)	0 (0.00)	4.63	0.70
การคัดกรองโรคสมาธิสั้น	47 (73.44)	13 (20.31)	3 (4.69)	1 (1.56)	0 (0.00)	4.66	0.65
ความรู้เรื่องยา	42 (65.63)	10 (15.63)	10 (15.63)	2 (3.13)	0 (0.00)	4.44	0.87
ความรู้เรื่องพฤติกรรมบำบัด	38 (59.38)	19 (29.69)	3 (4.69)	4 (6.25)	0 (0.00)	4.42	0.85
ความรู้เรื่องกิจกรรมบำบัด	34 (53.13)	19 (29.69)	8 (12.50)	3 (4.69)	0 (0.00)	4.31	0.87
ความรู้เรื่องโภชนาการ	29 (45.31)	19 (29.69)	12 (18.75)	4 (6.25)	0 (0.00)	4.14	0.94
วิธีจัดการทางอารมณ์ผู้ปกครอง	38 (59.38)	16 (25.00)	7 (10.94)	3 (4.69)	0 (0.00)	4.39	0.87
ช่องทางการสื่อสาร	35 (54.69)	21 (32.81)	8 (12.50)	0 (0.00)	0 (0.00)	4.42	0.71

คำถามที่พบบ่อย	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	Mean	S.D.
	จำนวน (ร้อยละ)						
รายชื่อหน่วยงานที่ดูแล	28 (43.75)	23 (35.94)	11 (17.19)	2 (3.13)	0 (0.00)	4.20	0.84

ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปแยกตามกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น

ด้านองค์ความรู้ พบว่า ความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองมีไม่เพียงพอ ทั้งความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น ด้านยาและการปฏิบัติหากเกิดผลข้างเคียงจากยาหรือการลืมรับประทานยา *“ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะไม่รู้วิธีแก้ไขถ้าลืมลูกกินยาหรือเกิด side effect จากยาไม่รู้จะจัดการยังไง”* การปรับพฤติกรรมของเด็ก *“พอลูกดื้อก็ดุหรือตำหนิลูกตลอด แบบนี้ก็ไม่ใช่วิธีสอนลูกที่ถูกต้อง”* และการช่วยเหลือด้านการเรียน *“ก็แนะนำผู้ปกครองไปตลอดนะคะเรื่องช่วยสอนการบ้านเด็กด้วย ช่วยดูว่าครูให้การบ้านอะไรเด็กมา ทำได้ไม่ได้”* รวมถึงช่องทางการติดต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบและการเข้ารับการรักษา *“มีแต่คนแนะนำให้พาลูกมาหาหมอ เพราะเห็นลูกเราไม่นิ่ง ส่วนผมเองก็ไม่รู้จะไปติดต่อที่ไหน”*

ปัญหาด้านความร่วมมือของผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น บางครอบครัวมีการเปลี่ยนผู้ดูแลหลัก หรือขาดการส่งต่อข้อมูลกัน ทำให้การปรับพฤติกรรมเด็กสมาธิสั้นทำได้ไม่ต่อเนื่อง *“พ่อแม่ชอบมาให้ตายายเลี้ยง คนแก่เนาะก็จะเลี้ยงเด็กแบบปล่อย”* ผู้ปกครองส่วนใหญ่เลี้ยงลูกแบบตามใจ ไม่ได้จำกัดเวลาในการเล่นโทรศัพท์มือถือ หรือดูโทรทัศน์ *“เวลาเด็กมาเจอหมอจะสังเกตว่าเด็กติดมือถือแทบทุกคน เอามือถือมาเล่นรอหมอตรวจ”*หรือผู้ปกครองบางส่วนกลัวลูกถูกครูที่โรงเรียนตำหนิ จึงทำการบ้านแทนลูก นอกจากนี้ผู้ปกครองบางรายทำแบบประเมินด้านพฤติกรรมของเด็กให้แก่ครูไม่ตรงตามความเป็นจริง เนื่องจากกังวลว่าคะแนนที่ได้จะมีผลการต่อเรียนของเด็ก *“เท่าที่ฝนเจอมาเลยก็คือ มันจะมีผู้ปกครองบางคนที่เวลาครูให้ประเมินพฤติกรรมลูก ก็จะตอบไม่ตรงความจริง เพราะเขากลัวว่าถ้าประเมินลูกตัวเองไม่ดี ครูจะให้เกรดไม่ดี”* บางส่วนไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูเนื่องจากภาระงานมาก หรือมีอาชีพที่ไม่สะดวกพาเด็กมาตามนัด *“พ่อแม่ติดงาน พาลูกมาตามนัดไม่ได้”*

ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว บางครอบครัวพ่อแม่หย่าร้าง *“อยู่แต่กับตายายนี่ล่ะ พ่อแม่แยกกันอยู่ เอามาให้ยายเลี้ยง”*หรือทะเลาะเบาะแว้งกัน ส่วนปัญหาด้านพฤติกรรมการเป็นพ่อแม่ เช่น พ่อติดสุรา *“เวลาซักประวัติก็จะเจอว่าเด็กอยู่กับตายายบ้าง ปู่ย่าบ้าง น้าบ้าง พ่อแม่เด็กแยกกันอยู่คนละที่ บางคู่หย่ากัน บางทีพี่เจอคนไข้ alcohol withdraw พาลูกมาหาหาหมอ ก็รู้เลยว่าประวัติครอบครัวน่าจะไม่ค่อยดี”*

ด้านสุขภาพจิตผู้ปกครอง บางส่วนมีความเครียด วิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า หรือมีภาวะเหนื่อยล้า *“หนูเครียดนะเวลาลูกดื้อ บอกไม่ฟัง เหนื่อยมาก ๆ”*

ด้านทัศนคติของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองบางส่วนรู้สึกอายสังคมที่มีบุตรหลานเป็นโรคสมาธิสั้น *“ผู้ปกครองของเด็กบางคนรู้สึกอายที่มีลูกเป็นเด็กพิเศษหรือเด็กสมาธิสั้น”* ไม่ยอมรับในตัวเด็กสมาธิสั้น *“บางทีครูเรียกผู้ปกครองเด็กมาคุย ก็หาว่าครูใส่ร้ายลูกตัวเอง ก็จะไม่ยอมรับเลย”* หรือมีความคิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของครอบครัว ไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลให้ผู้อื่นทราบ *“ผู้ปกครองบางคนโลกส่วนตัวสูง ไม่ค่อยอยากเปิดเผยเรื่องที่บ้านให้ครูฟัง”*หรือผู้ปกครองบางรายไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการรับประทานยาอย่างสม่ำเสมอ *“เห็นว่าลูกไม่ดีขึ้นเลย คิดว่ากินยากับไม่กินยาก็ไม่น่าจะต่างกัน ก็เลยให้ลูกหยุดกินยาไป”*

ด้านตัวบุคคล พบว่า ผู้ปกครองบางส่วนมีปัญหาแล้วไม่กล้าปรึกษาแพทย์เนื่องจากเกรงใจแพทย์ หรือมักลืมคำถามสำคัญที่ต้องการสอบถามแพทย์ *“เวลามาเจอเภสัช ญาติชอบถามในประเด็นที่ตัวเองลืมถามหมอ ก็มีส่งกลับไปหาหมออีกรอบ”* ในทางตรงกันข้าม ผู้ปกครองบางส่วนมักถามซ้ำในคำถามเดิมที่ตนเคยปรึกษาแพทย์ไปแล้ว เนื่องจากความสามารถในการรับสารของผู้ปกครองแต่ละคนแตกต่างกัน *“หมอต้องบอกซ้ำ ๆ หลาย ๆ รอบ บางทีผู้ปกครองจำได้ไม่หมดในครั้งเดียว”* ในบางครอบครัวพบว่า ศักยภาพในการดูแลเด็กของผู้สูงอายุมักมีไม่เต็มที่เท่าพ่อกับแม่ของเด็ก *“ปัญหาคือเวลาเด็กอยู่กับญาติผู้อายุ ก็มีหลง ๆ ลืม ๆ ทำใบนัดหายบ้าง พาเด็กมาไม่ตรงนัดบ้าง เด็กก็ขาดยา”*

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูที่มีประสบการณ์ดูแลเด็กสมาธิสั้น

ด้านองค์ความรู้และประสบการณ์ของครู ความรู้ความเข้าใจโรคสมาธิสั้นของครูไม่เพียงพอ หรือมีประสบการณ์ไม่มากเท่าที่ควร *“รู้สึกว่าความรู้กับประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กสมาธิสั้นที่ตัวเองมียังไม่มากพอ ก็อยากจะไปอบรมเพิ่มอยู่”* รวมถึงครูไม่ทราบช่องทางในการส่งต่อข้อมูลให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ *“คือถ้าพี่ไม่ได้มาติดต่องานที่โรงบาล ก็จะไม่รู้เลยว่าจะแนะนำผู้ปกครองไปติดต่อแผนกไหน”*

ด้านความร่วมมือของครู พบว่า เด็กสมาธิสั้นที่มีการเปลี่ยนครูประจำชั้นคนใหม่ หรือเปลี่ยนครูประจำวิชามาสอน พบปัญหาครูบางส่วนให้ความเอาใจใส่ไม่ดีเท่าครูคนเดิม นอกจากนี้ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครูส่งผลให้ดูแลเด็กได้ไม่ทั่วถึง หรือลืมเตือนให้รับประทานยา หรือตอบคำถามผู้ปกครองทางไลน์ล่าช้า *“แม่ก็รู้สึกว่าครูคนใหม่ไม่ค่อนสนใจน้องเท่าคนเดิม บางทีตอนกลางวันครูก็ไม่ได้ดูว่าเด็กกินยาหรือเปล่า ยาก็จะเหลือติดกระเป๋ากลับมาตอนเย็น” “ต้องยอมรับว่าครูงานเยอะ นอกจากจะสอนแล้ว ยังต้องดูแลนักเรียนคนอื่นอีก ก็อาจจะมีบ้างที่ดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะเด็กสมาธิสั้น”*

ด้านสุขภาพจิตของครู พบว่า ครูบางส่วนมีความกังวล *“ก็กังวลนะคะกลัวว่าจะควบคุมเด็กไม่ได้”* หรือเหนื่อยล้าในการดูแลเด็กสมาธิสั้น *“ครูเหนื่อยเวลาเด็กบอกไม่ฟัง”*

3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรทางการแพทย์

ด้านองค์ความรู้ ในส่วนของแพทย์ทั่วไปที่ไม่ใช่แพทย์เฉพาะทาง ยังมีองค์ความรู้เรื่องโรคยาและการรักษาโรคสมาธิสั้นไม่มากเท่าที่ควร เจ้าหน้าที่อนามัยยังยังองค์ความรู้ไม่เพียงพอในการให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่ผู้ปกครอง

ด้านความพอเพียงของบุคลากรและยา พบว่า มีช่วงที่โรงพยาบาลชุมชนเกิดสถานการณ์ยาเมทิลเฟนิเดตไม่เพียงพอชั่วคราวอย่างไรก็ตามเภสัชกรสามารถจัดการปัญหายาขาดได้ *“ช่วงมีคาราวานจิตแพทย์เด็กสัญจร ยาไม่พอ เลยต้องยืมยาจากบำเหน็จฯ”(หมายถึงอำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ, ผู้เขียน)* หรือมีบางช่วงที่โรงพยาบาลชุมชนขาดกุมารแพทย์ชั่วคราว จึงมีระบบการขอคำปรึกษาจากจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นในโรงพยาบาลจังหวัด *“น้องหมอก็จะได้คอนเซาท์อาจารย์ชมนาดบ่อยอยู่ หรือไม่ก็รีเฟอร์”* เพื่อให้เด็กสมาธิสั้นได้รับการรักษาเหมาะสมที่สุด นอกจากนี้ภาระงานที่เพิ่มขึ้นในช่วงโควิด-19 จึงทำให้มีเวลาจำกัดในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ปกครอง *“ช่วงโควิดหนัก ๆ เดือนมีนาเมษา แทบจะไม่ได้อยู่คลินิกหมอเด็กเป็นเวร cohort ward บ่อย ๆ หมออินเทิร์นก็มาตรวจแทน พี่เองก็ไม่ว่าง”*

4. ปัญหาด้านตัวเด็กสมาธิสั้น ส่วนใหญ่พบปัญหาด้านพฤติกรรม ด้านสุขภาพจิตและปัญหาการเรียน *“ตัวเราเองจะคอนโทรลลูกยาก บอกอะไรก็ไม่ฟัง ทำอะไรไม่เป็นชิ้นเป็นอันแบบนี้ค่ะ” “มันก็จะมีเด็กบางคนถูกเพื่อนล้อเวลาตัวเองต้องกินยาตอนเที่ยง เด็กจะมีไม่ค่อยอยากกินยา” “อย่างเช่นพฤติกรรมเขาในห้องเรียนก็จะเหม่อลอย ไม่ค่อยฟังเวลาครูสอน บางทีก็เดินออกนอกห้องไปเลย ทำการบ้านก็ไม่เสร็จ”*

ความต้องการในแอฟพลิเคชันแชทบอท

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มีความต้องการให้แชทบอทช่วยเสริมความรู้ผู้ปกครองเรื่องตัวโรคสมาธิสั้น การคัดกรอง ยารักษาสมาธิสั้น รวมถึงแนะนำอาหารเสริม *“ถ้ามีแบบนี้ก็ดี เพราะอยากจะให้ช่วยแนะนำว่าต้องสอนลูกยังไง ยากินยังไง กินนาน ๆ เป็นอะไรไหม ก็อยากรู้ บางทีค้นหาคำตอบเองก็ไม่เจอ”* นอกจากนี้ยังต้องการให้แชทบอทให้คำแนะนำในการปรับพฤติกรรม การช่วยเหลือด้านการเข้าสังคม ด้านการเรียนและการประกอบอาชีพในอนาคต *“จริง ๆ ครูก็อยากให้แชทบอทเหมือนเป็นตัวแทนคุณหมอหรือคุณครูที่โรงเรียน ที่คอยช่วยบอกช่วยแนะนำผู้ปกครองในหลายด้าน เช่น การเรียน การเข้าสังคมกับเพื่อน”* รวมถึงต้องการให้มีกรณีศึกษาของเด็กสมาธิสั้นที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาเป็นแนวทางในการเลี้ยงดูบุตรหลานด้วย *“มีตัวอย่างเด็กสมาธิสั้นที่รักษาหายแล้ว ใช้ชีวิตได้เหมือนเด็กปกติมาให้ดู จะได้มีกำลังใจขึ้น”* อีกทั้งต้องการให้ช่วยปรับทัศนคติของผู้ปกครองให้ยอมรับโรคสมาธิสั้นมากขึ้น และช่วยเสริมกำลังใจผู้ปกครองในการเลี้ยงดูบุตรหลานสมาธิสั้น และต้องการทราบช่องทางการเข้ารับการรักษา

รูปแบบของแชทบอท

รูปแบบที่ต้องการของแชทบอท แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านข้อมูลและความรู้ ต้องการข้อมูลที่ทันสมัย มีแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ *“อยากให้เป็นข้อมูลที่อัปเดตและมี reference ที่น่าเชื่อถือ”* และต้องการให้มีคลิปวีดิโอให้ความรู้เพิ่มเติม *“มีคลิปสอนยิ่งดี ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นคนแก่เนอะ ก็ขี้เกียจอ่าน”* 2) ด้านการตอบสนอง ต้องการให้แม่นยำและรวดเร็ว ช่วยลดระยะเวลาในการค้นหา *“ค้นปุ๊บ เจอปั๊บ”*

“สงสัยอะไร ถามไปก็เจอ” และ 3) ด้านรูปแบบ ต้องการให้ขั้นตอนการใช้งานแชทบอทง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถใช้ได้ทุกเพศ ทุกวัย และมีความเป็นส่วนตัวของผู้สอบถาม ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการให้อยู่ในแพลตฟอร์มของเฟซบุ๊กหรือไลน์ *“อยากให้ใช้ง่าย ๆ ใครก็ใช้ได้ เข้าใจง่าย”* *“ลิงค์กับไลน์หรือเฟซบุ๊กก็ดี คนใช้กันเยะ ถ้าเอาแบบติดตั้งเอง มันจะยุ่งยาก บางคนทำไม่เป็น”*

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดูแลเด็กสมาธิสั้นของผู้ปกครอง พบปัญหา 5 อันดับแรก ได้แก่ เด็กสมาธิสั้นเล่นโทรศัพท์มือถือหรือดูโทรทัศน์ มีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งและพฤติกรรมเกเร สำหรับผู้ปกครองได้วิเคราะห์ว่าตนเองมีปัญหาด้านสุขภาพจิตและมีความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้นไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงประเด็นอื่นๆในตารางที่ ที่คล้ายกันกับผลการศึกษาอื่น ๆ[8-10]

จากผลการวิเคราะห์ความเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ พบว่า ปัญหา 5 อันดับแรกของผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น ได้แก่ การจัดการพฤติกรรมของเด็กสมาธิสั้น ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง การเล่นโทรศัพท์มือถือหรือดูโทรทัศน์และพฤติกรรมเกเร สำหรับในส่วนของผู้ปกครองยังมีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลี้ยงดู พฤติกรรมการเป็นพ่อแม่ รวมถึงความรู้โรคสมาธิสั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลที่สำรวจได้จากความคิดเห็นของผู้ปกครอง แสดงว่าประเด็นปัญหาหลักเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการจัดการเร่งด่วน

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกของครูและบุคลากรทางการแพทย์ ส่วนที่ค้นพบเพิ่มเติมของข้อมูลเชิงคุณภาพที่ต่างจากข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ปัญหาสุขภาพจิตของเด็กสมาธิสั้นที่ถูกเพื่อนล้อเลียน ปัญหาด้านทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อโรคสมาธิสั้น ซึ่งมีทั้งปัญหาก่อนเริ่มการรักษา พบว่า การที่ผู้ปกครองยังไม่เปิดใจยอมรับโรคสมาธิสั้นหรือไม่ตระหนักต่อความสำคัญในการรักษา ส่งผลให้เด็กเข้าสู่กระบวนการรักษาล่าช้า ส่วนปัญหาที่พบหลังจากรักษาสมาธิสั้นไปแล้วนั้น คือปัญหาความไม่ร่วมมือของผู้ปกครองในดูแลเด็กสมาธิสั้นและการกำกับให้เด็กรับประทานยา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมาศมณี วีระณรงค์ และคณะ[8] ที่พบว่า กลุ่มผู้ปกครองที่มีเจตคติต่อโรคสมาธิสั้นในระดับสูงจะให้ความร่วมมือในดูแลเด็กสมาธิสั้นมากกว่าผู้ปกครองที่มีลักษณะตรงกันข้าม นอกจากนี้ข้อมูลเชิงคุณภาพยังสะท้อนให้เห็นปัญหาด้านการสื่อสารของผู้ปกครองกับบุคลากรทางการแพทย์เพิ่มเติม ยกตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองมีความเกรงใจไม่กล้าปรึกษาแพทย์เมื่อมีปัญหา หรือความสามารถในการรับสารจากบุคลากรทางการแพทย์ของผู้ปกครองแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ทำให้ผู้ปกครองบางรายอาจต้องถามคำถามซ้ำในประเด็นเดิม หรือการรับสารที่ไม่ครบถ้วนนั้น ล้วนส่งผลต่อการนำไปปฏิบัติต่อเด็กสมาธิสั้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกิจพิชา สร้อยคำ และคณะ[5] ที่พบว่าร้อยละ 42.20 ของผู้ปกครอง แม้ว่าจะได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับการดูแลเด็กสมาธิสั้นแล้ว แต่ก็ยังไม่เข้าใจเท่าที่ควร

นอกจากนี้ยังค้นพบปัญหาภาระที่งานเพิ่มขึ้นของครูและบุคลากรทางการแพทย์ ทำให้มีเวลาจำกัดในการดูแลเด็กสมาธิสั้น ปัญหาด้านองค์ความรู้และประสบการณ์ของครูและบุคลากรทางการแพทย์ที่มียังไม่เพียงพอในการแนะนำแก่ผู้ปกครอง รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพจิตของครูในการดูแลเด็กสมาธิสั้นด้วย

ส่วนของความต้องการในการใช้แชทบอท ส่วนใหญ่มาจากปัญหาหรือคำถามที่ครูหรือบุคลากรทางการแพทย์พบบ่อยจากผู้ปกครอง และจากการที่ผู้ปกครองประสบปัญหาเอง โดยสรุปความต้องการออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านองค์ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น ยา และการรักษา รวมถึงทักษะในการจัดการพฤติกรรมเด็กสมาธิสั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Montoya[3] และการศึกษาของ Dahl[4] ที่ช่วยสนับสนุนว่า การให้ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้นอย่างเพียงพอ ช่วยลดปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และเพิ่มความร่วมมือในการรักษา 2) ด้านช่วยการเสริมกำลังใจหรือปรับทัศนคติแก่ผู้ปกครอง โดยการศึกษาของสมัย ศิริทองถาวร และคณะ[16] ช่วยสนับสนุนว่าการมีแอปพลิเคชัน ADHD นอกจากจะช่วยให้คะแนน SNAP-IV ของเด็กสมาธิสั้นลดลงแล้ว ยังช่วยลดความเครียดแก่ผู้ปกครองด้วย และ 3) ด้านช่องทางการส่งต่อข้อมูลและกระบวนการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล

ในด้านช่องทางในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโรคสมาธิสั้นของผู้ปกครอง จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่ากลุ่มผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความสามารถใช้สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ได้ โดยมีช่องทางที่นิยมใช้ในการสืบค้นข้อมูล ได้แก่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูปและไลน์ จากข้อมูลเชิงคุณภาพ ค้นพบรูปแบบของแชทบอท แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการให้ข้อมูลหรือความรู้ที่น่าเชื่อถือและทันสมัย 2) ด้านการตอบสนองที่รวดเร็วและแม่นยำ 3) ด้านรูปแบบที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนและมีความเป็นส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติสำคัญของ Pharmabot ในการศึกษาของ Comendador และ คณะ[11] โดยผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้แชทบอทเชื่อมต่อกับเฟซบุ๊กหรือไลน์ เนื่องจากใช้กันอย่างแพร่หลาย

สรุปผล

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบความต้องการในการใช้แชทบอทของผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทางการแพทย์ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านองค์ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้น ยา และการรักษา รวมถึงเทคนิคในการปรับพฤติกรรมเด็กสมาธิสั้น 2) ด้านในการช่วยเสริมกำลังใจหรือปรับทัศนคติให้แก่ผู้ปกครอง และ 3) ด้านช่องทางการส่งต่อข้อมูลและกระบวนการเข้ารับการรักษา และส่วนรูปแบบของ แชทบอทที่ต้องการ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลและความรู้ ต้องการข้อมูลที่ทันสมัย มีแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ และต้องการให้มีคลิปวีดิโอให้ความรู้เพิ่มเติม 2) ด้านการตอบสนอง ต้องการให้แม่นยำและรวดเร็ว ช่วยลดระยะเวลาในการค้นหา และ 3) ด้านรูปแบบ ต้องการให้ขั้นตอนการใช้งานแชทบอทง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถใช้ได้ทุกเพศทุกวัย และมีความเป็นส่วนตัวของผู้สอบถาม ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการให้อยู่ในแพลตฟอร์มของเฟซบุ๊กหรือไลน์

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการแพทย์จากการศึกษาวิจัยนี้ ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญในการพัฒนาแชทบอทที่เชื่อมต่อกับเฟซบุ๊กหรือไลน์ในการวิจัยใน ระยะที่ 2 ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาสาสมัครผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น ครู และบุคลากรทางการแพทย์ทุกท่านที่สละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องงานในวิจัยนี้ทุกท่าน ที่มีส่วนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorder, fifth edition. (2013). Arlington, VA: American Psychiatric Association

Visanuyothi T, Pavasuthipaisit C, Wachiradil P, et al. (2013). The prevalence of attention deficit/hyperactivity disorder in Thailand. J Ment Health Thai; 21(2):66-75.

Montoya, A., Colom, F., & Ferrin, M. (2011). Is psychoeducation for parents and teachers of children and adolescents with ADHD efficacious? A systematic literature review. European Psychiatry, 26(3), 166–175.

Dahl, V., Ramakrishnan, A., Spears, A. P., Jorge, et al. (2019). Psychoeducation Interventions for Parents and Teachers of Children with ADHD: A Systematic Review of the Literature. Journal of Developmental and Physical Disabilities.

Soikum K. (2013). Behavioral Problems in School-aged Children with Attention-Deficit Hyperactivity Disorder.

Phongsathirat P and Wachiradilok P. (2013). Factors associated with Attention Deficit/ Hyperactivity Disorders in school-age children. THE JOURNAL OF PSYCHIATRIC NURSING AND MENTAL HEALTH ;27(1):108-20.

Saksritavee B, Chanwanpen E, and Phenwan T. (2019). Factors associated with Attention: Deficit/Hyperactivity Disorders in school aged children of Sichon hospital in crossectional study. Rgion 11 Medical Journal, 33(2), 327-338.

Rijcken C. (2019). Pharmabot canopies. Pharmaceutical Care in Digital Revolution

Fadhil A. (2018) A conversational Interface to improve medication adherence: Towards Al support in Patient's treatment. aiv preprint arXv: 1803.09844.

Havik R, DugstadWake J, Flobak E, and Guribye A. (2018). A Conversational Interface for Self-screening for ADHD in Adults. LNCS 11551, pp. 133–144.

Nordberg OE, DugstadWake J, Nordby Es, et al. (2019). Designing Chatbots for Guiding Online Peer Support Conversations for Adults with ADHD. LNCS 11970, pp. 113–126

DIGITAL VENTURES. Deep Technology กับการดูแลสุขภาพจิตของคนไทย. ค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2563, จาก https://women.trueid.net/detail/9z5xYZoLQAQr

Fridman M, Banaschewski T, Sikirica V, et al.(2017). Factors associated with caregiver burden among pharmacotherapy-treated children/adolescents with ADHD in the caregiver perspective on pediatric ADHD survey in Europe. Neuropsychiatric Dis Treat. 13:373-86.

เกษศิรินทร์ นิลนนท์. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อความไม่ร่วมมือในการใช้ยาเมทิลเฟนิเดตในผู้ป่วยเด็กและวัยรุ่นสมาธิสั้น. เภสัชศาสตรมหาบัณฑิต. คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาศมณี วีระณรงค์. (2546). ความร่วมมือของผู้ปกครองและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการรักษาเด็กสมาธิสั้นในแผนกผู้ป่วยนอก หน่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่น แผนกจิตเวช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมัย ศิริทองถาวร, เพ็ญกาญจน์ กาญจนรัตน์, ภิญโญ อิสรพงศ์ และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการดูแลด็กสมาธิสั้นแบบบูรณาการระหว่างบุคลากรทางการแพทย์ ผู้ปกครอง ครู ในเขตภาคเหนือ

อธิชาดา อธิพงษ์อาภรณ์ และนิดา ลิ้มสุวรรณ. (2561). สาเหตุของการขาดการติดตามการรักษาต่อเนื่องในป่วยสมาธิสั้นวัยเด็กและวัยรุ่น. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 63(1):33-46.

A025

การประเมินการรายงานงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในประเทศไทย

Critical appraisal of quality improvement publications in Thailand Hospitals

ศุภชัย อินสุข[1*] สโรธร คงดี[2] สุดารัตน์ กลิ่นสุคนธ์[2]

Suppachai Insuk[1*], Sarotorn Kongdee[2], Sudarat Klinsukhon[2]

[1]ภาควิชาเภสัชกรรมปฏิบัติ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

[2]สาขาวิชาบริบาลเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

* Corresponding author. E-mail: suppachaii@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสอดคล้องของงานวิจัยการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลที่มีในประเทศไทยเปรียบเทียบกับแนวทางการประเมินของต่างประเทศ โดยดำเนินการวิจัยทั้งหมด 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสืบค้นและคัดเข้างานวิจัย โดยสืบค้นจากฐานข้อมูลงานวิจัยของประเทศไทยคือ Thai journals online (Thaijo) และฐานข้อมูลงานวิจัยของต่างประเทศคือ PubMed จากนั้นทำการคัดเข้างานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในประเทศไทยที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2559 - 2564 ซึ่งเป็นงานวิจัยที่มีการใช้ intervention ในการศึกษาและมีการติดตามผลที่เกิดขึ้นจาก intervention นั้น ขั้นตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพงานวิจัย ใช้แนวทางการประเมิน 2 แนวทาง ได้แก่ Standards for Quality Improvement Reporting Excellence (SQUIRE2.0) และ Quality Improvement Minimum Quality Criteria Set (QI-MQCS) โดยใช้ผู้วิจัย 2 คนทำการประเมินงานวิจัยและอภิปราย หากความคิดเห็นไม่ตรงกันจะให้ผู้วิจัยคนที่ 3 เป็นผู้ตัดสิน และขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา จากการสืบค้นงานวิจัยที่ทำการคัดเข้าทั้งหมด 77 งานวิจัย งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาในโรงพยาบาลรัฐบาลระดับโรงพยาบาลทั่วไป หอผู้ป่วยใน และกลุ่มวิชาชีพพยาบาล และผลการศึกษางานวิจัยในปี พ.ศ.2559-2564 ไม่มีงานวิจัยใดที่มีจำนวนข้อที่สอดคล้องกับแนวทางการประเมิน โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ร้อยละ 60-70 สอดคล้องกับแนวทางการประเมิน พบเพียง 1 วิจัยที่สอดคล้องกับ SQUIRE2.0 ร้อยละ 80-90 พบ 13 งานวิจัยที่สอดคล้องกับ QI-MQCS ร้อยละ 80-90 จากการศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยเมื่อใช้แนวทางการประเมินของต่างประเทศ 2 แนวทางในการประเมิน พบว่าโดยเฉลี่ยมีความสอดคล้องสูง

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณภาพ, การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล, การประเมินงานวิจัย, เครื่องมือในการประเมินงานวิจัย

Abstract

This descriptive study aims to assess the compliance of the reports of quality improvement research in hospitals in Thailand using international assessment guidelines. This research was carried out in 3 steps: Step 1 Searching and Selection; By searching in Thailand's research database, namely Thai journals online (Thaijo), and an international research database, namely Pubmed. The inclusion criteria were quality improvement research in hospitals in Thailand that were published during 2016 – 2021. The included studies must report improvement interventions and results. Step 2 Research Quality Assessment; Using two assessment guidelines: 1. Standards for Quality Improvement Reporting Excellence (SQUIRE2.0) and 2. the Quality Improvement Minimum Quality Criteria Set (QI-MQCS). Two researchers evaluated the studies. Any disagreements were discussed and dissolved by consulting with the third researcher. Step 3 Analysis; The data were analyzed using descriptive statistics. The results show that a total of 77 publications were included in this study, most of the research studies were conducted at secondary care public hospitals, inpatient departments, and by nursing staff. The studies were published during the year 2016-2021. There is no study that is 100% consistent with the guidelines. Most of the studies are 60-70% consistent with the guidelines. Only 1 study shows 80-90% consistent with SQUIRE2.0. Thirteen studies were found to be 80-90% consistent with QI-MQCS. Quality improvement studies published in Thailand are of average to high consistency by the assessment using 2 international guidelines.

Keywords: Quality Improvement, Quality Improvement in the hospital, Critical appraisal, Research appraisal tools

บทนำ

ระบบสาธารณสุขในประเทศไทยมักดำเนินการอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ กำลังคน และเทคโนโลยี โรงพยาบาลต่าง ๆ จึงมุ่งเน้นใช้กระบวนการการพัฒนาคุณภาพ มาเป็นวิธีการในการพัฒนาระบบการทำงาน เพื่อการดูแลผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้นในสภาวะที่มีทรัพยากรอย่างจำกัด

งานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพในระบบสุขภาพ เป็นงานวิจัยเชิงระบบที่มีการเก็บข้อมูล โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาในกระบวนการ หรือผลลัพธ์ที่ต้องการ ในสถานบริการสุขภาพนั้น ๆ และมักจะกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งมักเน้นการพัฒนาในประเด็นด้านระบบบริการผู้ป่วย ด้านยาและเวชภัณฑ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ[1,2] ซึ่งงานวิจัยด้านนี้มีความสำคัญทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งการแก้ปัญหา และตอบโจทย์ใหญ่ของประเทศที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบสุขภาพ โดยผลของการวิจัยจะเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นนโยบายด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อประชาชนโดยรวม เช่น การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพ และในระดับโรงพยาบาล

ในปัจจุบันมีงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของประเทศไทยจำนวนมากที่ได้รับการตีพิมพ์ โดยเฉพาะงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของระบบการทำงานในโรงพยาบาล อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังไม่มีการเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินงานวิจัยประเภทนี้ที่ชัดเจน เพื่อให้งานวิจัยที่รายงานมีข้อมูลที่ครบถ้วน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อยอด ในโรงพยาบาลอื่น ที่อาจจะมีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการประเมินงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพในระบบสุขภาพ และจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าเครื่องมือในการประเมินงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพในระบบสุขภาพของต่างประเทศคือ QI-MQCS[3] และ SQUIRE2.[4] โดย Standards for Quality Improvement Reporting Excellence 2.0 (SQUIRE2.0] จึงนำเครื่องมือทั้งสอง เป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพการรายงานงานวิจัยดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสืบค้นงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาล
2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลกับแนวทาง SQUIRE2.0 และ QI-MQCS

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2559-2564 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่งานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพที่อยู่ในฐานข้อมูล Thai Journals Online และ Pubmed ระหว่างปีพศ. 2559-2564 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. งานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพในโรงพยาบาล (Quality Improvement) ที่มีการใช้ Intervention ในการศึกษาและมีการติดตามผลที่เกิดจาก Intervention นั้น

2. งานวิจัยเป็น original article ที่สามารถเข้าถึงฉบับเต็ม (full text article) ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ออกแบบ data collection form โดยกำหนดเนื้อหาสำคัญที่ต้องการสกัดจากงานวิจัย และได้ตรวจสอบ face validity ของเครื่องมือ ด้วยการประชุมหารือความคิดเห็นระหว่างผู้ร่วมวิจัย

การรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสืบค้นและคัดเข้างานวิจัย โดยสืบค้นจากฐานข้อมูลงานวิจัยของประเทศไทยคือ Thai journals online (Thaijo) โดยใช้คำสืบค้นได้แก่ การพัฒนาคุณภาพ, การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล, มาตรฐานโรงพยาบาล, ระบบโรงพยาบาล, การรับรองคุณภาพ, การรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, โรงพยาบาลรัฐบาล, โรงพยาบาลเอกชน, การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และงานประจำสู่งานวิจัย และฐานข้อมูลงานวิจัยของต่างประเทศคือ Pubmed ใช้คำสืบค้นได้แก่ Quality improvement, Quality improvement in hospital, Hospital standard, Hospital system, Accreditation, Hospital accreditation, Public hospital, Private hospital, Continuous quality improvement และ Routine to research โดยคัดเลือกงานวิจัยที่อยู่ในปีพ.ศ. 2559-2564

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพงานวิจัย ใช้แนวทางการประเมิน 2 แนวทาง ได้แก่ Standards for Quality Improvement Reporting Excellence (SQUIRE 2.0) ซึ่งมี 40 หัวข้อในการประเมิน และ Quality Improvement Minimum Quality Criteria Set (QI-MQCS) ซึ่งมี 16 หัวข้อในการประเมิน โดยใช้ผู้วิจัย 2 คน ทำการประเมินงานวิจัยและอภิปราย หากความคิดเห็นไม่ตรงกันจะตัดสินโดยผู้วิจัยคนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยวิเคราะห์เป็นร้อยละความสอดคล้องของงานวิจัย กับแนวทาง SQUIRE 2.0 และ QI-MQCS โดยใช้วิธีคำนวนดังนี้

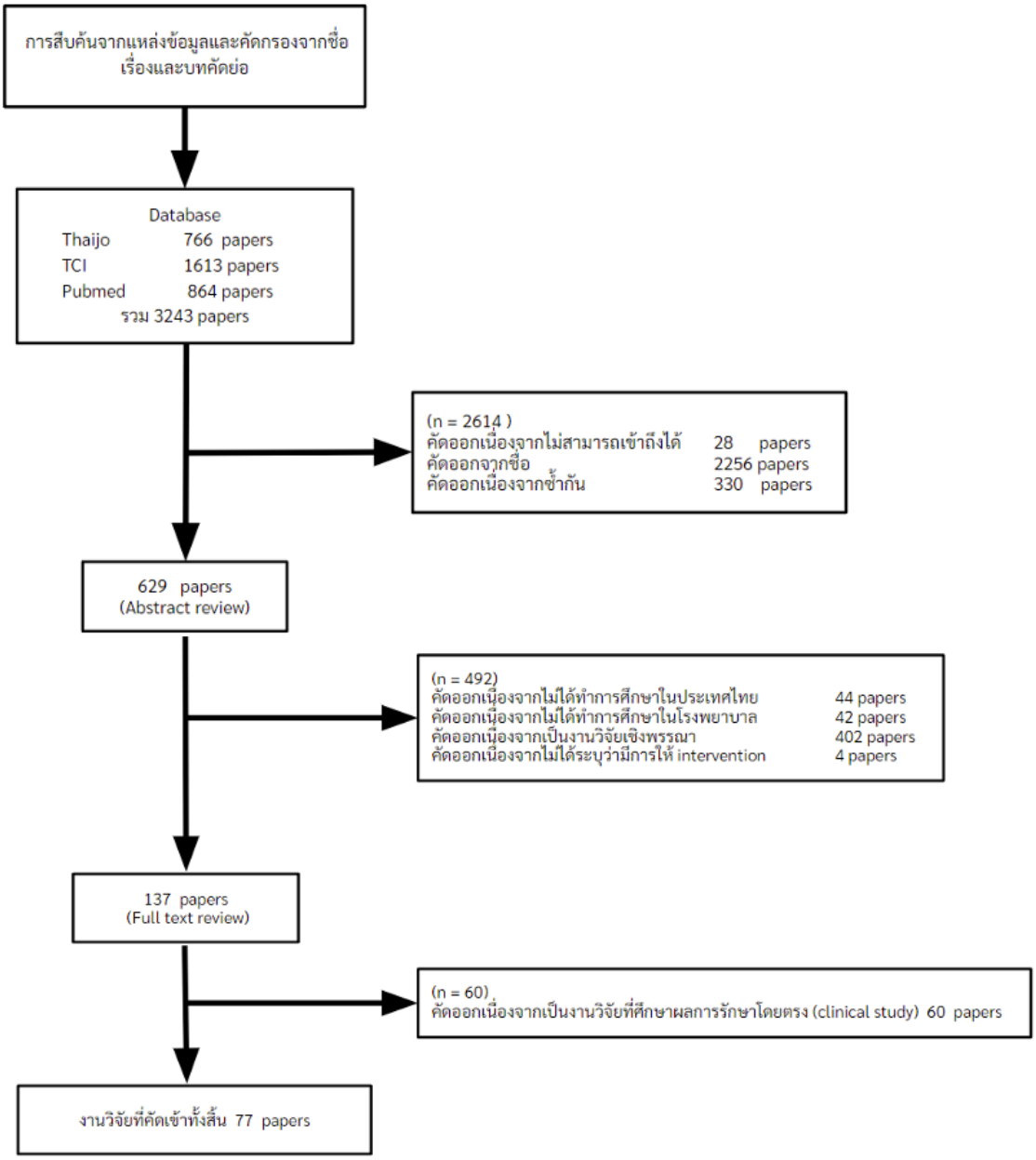
ร้อยละความสอดคล้องของงานวิจัย กับแนวทาง SQUIRE 2.0 = (จำนวนหัวข้อที่สอดคล้อง/40) x 100

ร้อยละความสอดคล้องของงานวิจัย กับแนวทาง QI-MQCS = (จำนวนหัวข้อที่สอดคล้อง/16) x 100

ผลการวิจัย

จากการสืบค้นจากฐานข้อมูล ด้วยคำสำคัญที่กำหนดไว้ พบงานวิจัยทั้งสิ้น 3,243 ชิ้น เมื่อคัดกรองตามเกณฑ์คัดเข้าจากการอ่านชื่อเรื่อง พบว่าเหลืองานวิจัย 629 ชิ้น ถูกดึงข้อมูลจากบทคัดย่อมาวิเคราะห์ จนเหลืองานวิจัยฉบับเต็มที่ได้รับการคัดเข้าเพื่อประเมินตามแนวทางของ ได้แก่ Standards for Quality Improvement Reporting Excellence (SQUIRE 2.0) และ Quality Improvement Minimum Quality Criteria Set (QI-MQCS) จำนวน 77 ชิ้น ดังแสดงในภาพที่ 1

ลักษะโดยทั่วไปของงานวิจัย พบว่าเป็นงานวิจัยที่ทำในโรงพยาบาลของรัฐ จำนวน 58 ชิ้น โรงพยาบาลเอกชน 14 งานวิจัย และ ไม่ระบุ จำนวน 5 งานวิจัย โดยพบว่าเป็นงานวิจัยพัฒนาคุณภาพ ในหน่วยงานผู้ป่วยในมากที่สุด จำนวน 18 ชิ้น ดังแสดงในตารางที่ 1 และ 2

ภาพที่ 1 ผลการสืบค้น และการคัดเข้างานวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวนงานวิจัย แยกตามลักษณะโรงพยาบาล และปีที่ตีพิมพ์

ประเภทโรงพยาบาล	จำนวนงานวิจัย จำแนกตามปีที่ตีพิมพ์ (n=77)						
	2559	2560	2561	2562	2563	2564	รวม
โรงพยาบาลชุมชนขนาด 30-90 เตียง	0	2	2	2	1	0	7
โรงพยาบาลชุมชนขนาด 90-120 เตียง	0	0	0	1	1	0	2
โรงพยาบาลแม่ข่าย >120 เตียง	1	0	0	0	0	0	1
โรงพยาบาลทั่วไป (200-500เตียง)	4	2	2	9	8	5	27
โรงพยาบาลศูนย์ (>500เตียง)	1	1	4	5	7	3	21
โรงพยาบาลเอกชน	1	2	0	7	2	2	14
ไม่ระบุ	1	0	0	0	3	1	5

ตารางที่ 2 จำนวนงานวิจัย แยกตามแผนกที่ทำงานศึกษา และปีที่ตีพิมพ์

แผนก	จำนวนงานวิจัย จำแนกตามปีที่ตีพิมพ์ (n=77)						
	2559	2560	2561	2562	2563	2564	รวม
ผู้ป่วยใน	2	0	2	4	7	3	18
ผู้ป่วยนอก	0	1	0	3	4	0	8
หอผู้ป่วยวิกฤติ (ICU)	2	0	2	1	2	1	8
แผนกฉุกเฉิน (ER)	1	0	0	2	1	2	6
ศัลยกรรม	0	1	1	2	0	0	4
เภสัชกรรม	0	0	1	1	0	0	2
ห้องปฏิบัติการ	0	0	0	1	0	0	1
งานสนับสนุน	0	0	0	0	2	0	2
ทุกแผนก	1	0	0	2	0	0	3
ไม่ระบุ	2	5	2	8	6	2	25

เมื่อนำแต่ละงานวิจัยมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้อง กับแนวทางการรายงานงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพทั้ง 2 แนวทาง คือ SQUIRE 2.0 และ QI-MQCS พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ มีร้อยละความสอดคล้องต่อเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 อยู่ที่ ร้อยละ 60-70 โดยพบว่าไม่มีงานวิจัยใดที่มีร้อยละความสอดคล้องตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือต่ำว่า ร้อยละ 50 ดังแสดงในตาราง 3 และ 4

ตารางที่ 3 จำนวนงานวิจัย จำแนกตามร้อยละความสอดคล้องกับแนวทางการประเมิน SQUIRE 2.0

ช่วงร้อยละความสอดคล้องกับแนวทางการประเมิน SQUIRE 2.0	จำนวนงานวิจัย (%), n=77
90-100%	0
80-89.99%	1 (1.30%)
70-79.99%	12 (15.58%)
60-69.99%	44 (57.14%)
50-59.99%	20 (25.97%)
<50%	0

ตารางที่ 4 จำนวนงานวิจัย จำแนกตามร้อยละความสอดคล้องกับแนวทางการประเมิน QI-MQCS

ช่วงร้อยละความสอดคล้องกับแนวทางการประเมิน QI-MQCS	จำนวนงานวิจัย (%), n=77
90-100%	0
80-89.99%	13 (16.88 %)
70-79.99%	11 (14.29%)
60-69.99%	36 (46.75%)
50-59.99%	17 (22.08%)
<50%	0

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแรกที่มีการรวบรวมงานวิจัยด้านพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในประเทศไทย โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ ในระดับโรงพยาบาลทั่วไป ถึงโรงพยาบาลศูนย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของกระบวนการการดูแลผู้ป่วย ประกอบกับโรงพยาบาลที่มีผู้ป่วยจำนวนมาก อาจสัมพันธ์กับความกระตือรือร้นที่จะหาวิธีการใหม่ ๆ ในการให้การบริการผู้ป่วยที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งโรงพยาบาลที่มีขนาดใหญ่ มักเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ของนักศึกษาและนิสิตในหลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพ จึงมักเข้าถึงแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ด้านกระบวนการพัฒนาคุณภาพได้มากกว่าอีกด้วย

การประเมินงานวิจัยโดยใช้เกณฑ์แนวทางการประเมินจาก 2 เครื่องมือที่มีการใช้แพร่หลายในการประเมินการตีพิมพ์งานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพในโรงพยาบาล มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน โดยใน SQUIRE 2.0 มีประเด็นในการประเมินทั้งหมด 40 หัวข้อย่อย โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ 18 หัวข้อ คือ Title, Abstract, Problem Description, Available Knowledge, Rationale, Specific Aims, Context, Intervention, Study of the Intervention, Measures, Analysis, Ethical Considerations, Results, Summary, Interpretation, Limitations, Conclusions, และ Funding ในขณะที่ QI-MQCS มีการประเมินใน 16 หัวข้อ คือ Organizational Motivation, Intervention Rationale, Intervention Description, Organizational Characteristics,

Implementation, Study Design, Comparator, Data Source, Timing, Adherence/Fidelity, Health Outcomes, Organisational Readiness, Penetration/Reach, Sustainability, Spread, และ Limitations ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้ทั้งสองเครื่องมือ จะมีประเด็นหลักในการประเมินหลายประเด็นที่คล้ายคลึงกัน แต่ SQUIRE 2.0 จะกำหนดรายละเอียดที่มากกว่า ซึ่งเมื่อนำมาประเมินงานวิจัยที่คัดเข้าสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่ามีงานวิจัยเพียง 1 ชิ้น ที่มีความสอดคล้องกับ SQUIRE 2.0 ตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป แต่มี 13 ชิ้นงานวิจัย ที่สอดคล้องกับ QI-MQCS ในระดับร้อยละความสอดคล้องเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 เครื่องมือ ไม่ได้ระบุคะแนนขั้นต่ำ หรือระดับคะแนนเพื่อพิจารณาถึงคุณภาพของงานวิจัย

เมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องของงานวิจัยต่อเครื่องมือทั้ง 2 พบว่า ข้อที่งานวิจัยมีการรายงานน้อยที่สุดตามเกณฑ์ SQIRE 2.0 คือ Context และ ข้อที่น้อยที่สุดตามเกณฑ์ QI-MQCS คือ Organizational Characteristics เช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงการขาดการรายงานข้อมูลเชิงบริบทของงานวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพ เนื่องจากผลการวิจัยที่เกิดขึ้น อาจไม่สามารถเห็นผลซ้ำได้ ในบริบทโรงพยาบาล หรือหน่วยงานที่แตกต่างกัน จึงควรมีการกำหนดให้งานวิจัยดังกล่าวอธิบายถึงสภาพการทำงาน ขนาดองค์กร หน่วยงานให้ชัดเจน เพื่อการประยุกต์ใช้ที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วย

งานวิจัยชิ้นนี้ยังพบข้อจำกัดในด้านการสกัดข้อมูลที่สำคัญ เช่น ลักษณะ intervention ที่ใช้ เครื่องมือคุณภาพที่ใช้ รวมทั้งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาคุณภาพ เนื่องจากมุ่งเน้นที่การประเมินตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในเครื่องมือทั้ง 2 แนวทาง หากมีการสกัดข้อมูลที่ลึกซึ้งมากขึ้น จะสะท้อนถึงลักษณะงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในประเทศไทย ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การใช้เครื่องมือทั้งสองเพื่อประเมินความสอดคล้องของงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพ เป็นการประเมินโดยการทำความเข้าใจ และแปลความหมายจากกลุ่มผู้วิจัยเอง หากมีการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต ควรพิจารณาสร้างแนวทางของประเทศไทย ที่สอดคล้องกับบริบท และเผยแพร่แนวทางดังกล่าว เพื่อให้มีการใช้อย่างแพร่หลาย เป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพ และผู้ที่จะนำงานเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลตนเองได้ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพในโรงพยาบาลของประเทศไทย ที่มีการตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2559-2564 จำนวน 77 ชิ้นงาน ไม่มีงานวิจัยใด ที่มีจำนวนข้อที่สอดคล้องกับแนวทางการประเมินร้อยละ 100 ทั้ง SQIRE 2.0 และ QI-MQCS โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ (57.17% และ 46.75%) สอดคล้องกับแนวทางการประเมินร้อยละ 60-70 เมื่อเทียบกับ SQUIRE 2.0 และ QI-MQCS ตามลำดับ นอกจากนั้นยังพบเพียง 1 งานวิจัยที่สอดคล้องกับ SQUIRE 2.0 ร้อยละ 80-90 และพบ 13 งานวิจัยที่สอดคล้องกับ QI-MQCS ร้อยละ 80-90 โดย

สรุปพบว่าการศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยเมื่อใช้แนวทางการประเมินของต่างประเทศ ทั้ง 2 แนวทางในการประเมิน โดยเฉลี่ยมีความสอดคล้องอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง

เอกสารอ้างอิง

Hempel S, Shekelle PG, Liu JL, Danz MS, Foy R, Lim YW, et al. Development of the Quality Improvement Minimum Quality Criteria Set (QI-MQCS): a tool for criteria appraisal of quality improvement intervention publications. BMJ Open Quality 2015;24:796-804. doi: 10.1136/bmjqs-2014-003151.

Lynn J, Baily MA, Bottrell M, Jennings B, et al. Special report/the ethics of using quality improvement methods in health care. Hastings Center Report. July–August 2006. The Hastings enter; http://www.thehastingscenter.org/uploadedFiles/Publications/Special_Reports/using_qi_methods_to_improve_health_care_quality_safety.pdf. Accessed October 31, 2012.

Ogrinc G, Davies L, Goodman D, Batalden P, Davidoff F, Stevens D. SQUIRE 2.0 (Standards for Quality Improvement Reporting Excellence): revised publication guidelines from a detailed consensus process. BMJ 2016;25:986-992. doi: 10.1136/bmjqs-2015-00441.

The Institute of Medicine. Crossing the Quality Chasm. Washington, DC: National Academy Press; 2001.

A030

การศึกษาสาระสำคัญและความสัมพันธ์ของกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทย

A Study of the Main Requirements and Relationships of Chemical and Hazardous Substance Laws and Regulations in Thailand

เกษมศานต์ ปทุมารักษ์ เสรีย์ ตู้ประกาย* มงคล รัชชะ นันท์นภัสร อินยิ้ม

Kasemsan Pathumarak, Seree Tuprakay*, Mongkol Ratcha, Nannapasorn Inyim

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Engineering, Ramkhamhaeng University

*Corresponding author. E-mail: seree.t@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความของงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตราย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่รวบรวมกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทยทั้งหมด และเลือกศึกษาในรายละเอียดกฎหมายที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี โดยทำการวิเคราะห์สาระสำคัญและความสัมพันธ์ของกฎหมายดังกล่าวว่า ในองค์ประกอบของมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีแต่ละด้านมีกฎหมายประกาศกำหนดไว้เป็นข้อบังคับแล้วมากน้อยเพียงใด ทำการประเมินระดับความสัมพันธ์โดยใช้แผนภูมิเรดาร์ อภิปรายผลเชิงพรรณนาโดยอ้างอิงถึงข้อมูลและเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า กฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายที่มีอยู่ครอบคลุมส่วนหนึ่งขององค์ประกอบมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี อย่างไรก็ตามพบว่า ข้อกำหนดตามองค์ประกอบมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีที่สำคัญบางองค์ประกอบถูกกำหนดไว้ในกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายน้อย ได้แก่ การประเมินความเสี่ยง (การประเมินความเสี่ยงอันตรายเหตุสารเคมี การประเมินความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจเกิดจากการประกอบกิจการโรงงาน และการประเมินความเสี่ยงกระบวนการผลิต) การกำหนดแผนหรือมาตรการควบคุมความเสี่ยงและการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนหรือมาตรการควบคุมความเสี่ยง การต้องจัดให้มีระบบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Management) เป็นต้น

คำสำคัญ : สารเคมีอันตราย กฎหมายสารเคมี ความปลอดภัยกระบวนการผลิต อุบัติภัยสารเคมี หมิงตี้เคมีคอล

Abstract

This is a research paper aimed at investigating chemical and hazardous substance laws. It was qualitative research that collected all chemical and hazardous substance laws in Thailand and selected to investigate in detail the laws with requirements for prevention and suppression of chemical emergency. The summary and correlation of these laws were analyzed to see how much each aspect of the components of chemical emergency prevention and suppression measures has been stipulated as a regulation. A correlation level assessment was performed using a radar chart. A descriptive discussion was performed with reference to relevant information and documents. According to the results of this research, it could be concluded that existing chemical and hazardous substance laws partially covered the components of chemical emergency prevention and suppression measures. However, it was found that the requirements in some components were less stipulated in the chemical and hazardous substance laws, such as risk assessment (for hazardous chemical incidents, hazards that may arise from factory operations, and production processes), formulation and implementation of risk control plans or measures, and establishment of process safety management system.

Keywords: H*azardous Chemical Substances, Chemical Laws, Process Safety Management, Chemical Accident, Ming Dih Chemical*

บทนำ

แม้กฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายจะมีหลายฉบับหรือประกาศบังคับใช้จากหลายหน่วยงานหลายกระทรวงก็ตาม อย่างไรก็ตามในอดีตที่ผ่านมา พบว่า มีการเกิดอุบัติเหตุและอุบัติภัยจากการใช้สารเคมีและวัตถุอันตรายที่ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งสูญเสียทรัพย์สินและชีวิต หลายครั้ง โดยอุบัติภัยสารเคมีครั้งใหญ่ล่าสุด เหตุเพลิงไหม้จากสารเคมีรั่วไหล บริษัท หมิงตี้เคมีคอล จำกัด ใน อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ ในเช้ามืดวันที่ 5 กรกฎาคม 2564 ซึ่งต้องใช้เจ้าหน้าที่ สรรพกำลังหลายฝ่าย ในการควบคุมเพลิง โดยใช้เวลาถึง 2 วัน 2 คืน มีการอพยพประชาชนในรัศมี 10 กิโลเมตร ท่ามกลางการขาดข้อมูลความเป็นอันตรายของสารเคมีและกระบวนการผลิตภายในโรงงาน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดคำถามมากมายเกี่ยวกับความผิดพลาดในการจัดการด้านผังเมืองและเกิดข้อสงสัยข้อกฎหมายที่มีอยู่และรวมถึงการกำกับบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงนำมาสู่วัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้

ปี พ.ศ. 2532 บริษัท หมิงตี้เคมีคอล จำกัด บริษัททุนจากไต้หวัน ได้จดทะเบียนก่อตั้งโรงงานขึ้นบนถนนกิ่งแก้ว อ.บางพลี ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวถูกจัดเป็นพื้นที่โซนสีม่วงหรือโซนโรงงานอุตสาหกรรม ต่อมาภาครัฐได้ปรับผังเมืองขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. 2552 วัตถุประสงค์ต้องการพัฒนาพื้นที่โดยรอบสนามบินสุวรรณภูมิ ผังเมืองลดระดับพื้นที่จากสีม่วง กลายเปลี่ยนเป็นพื้นที่สีแดง สามารถทำการค้า การพาณิชย์ สร้างที่อยู่อาศัยได้ เป็นเหตุให้เกิดหมู่บ้านจัดสรรผุดขึ้นประชิดรอบรั้วโรงงานในเวลาต่อมา การขยายกำลังการผลิต การขออนุญาตและการรายงานข้อมูลที่จำเป็นตามข้อกฎหมายมีการดำเนินการถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ ก็เป็นที่สงสัย อย่างไรก็ตามในแง่มาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี เป็นที่ยอมรับกันว่า การจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Management : OSHA 3132) มีองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นควบคุมเหตุอุบัติภัยจากกระบวนการผลิตโดยเฉพาะกระบวนการผลิตสารเคมี และวัตถุอันตรายร้ายแรง (Occupational Safety and Health Administration (OSHA), 2000 : 6) ทั้งนี้ในหลักวิชาการความปลอดภัย มีกล่าวถึงองค์ประกอบการจัดการเพื่อป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีด้วยเช่นกัน เมื่อพิจารณาทั้ง 2 ส่วน สามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี ระหว่าง “Process Safety Management (OSHA 3132) และข้อบังคับ กนอ. (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2559” และ “มาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี (เพิ่มเติมด้านการจัดการความปลอดภัยสารเคมี)”

Process Safety Management (OSHA 3132) และข้อบังคับ กนอ. (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2559	มาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี (เพิ่มเติมด้านการจัดการความปลอดภัยสารเคมี)
1. ข้อมูลความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Information : PSI)	การจำแนกประเภทสารเคมี (ตามระบบ GHS) การติดฉลากบนภาชนะบรรจุหรือบรรจุภัณฑ์ การจัดทำเอกสารข้อมูลความปลอดภัย (SDS)

	Process Safety Management (OSHA 3132) และข้อบังคับ กนอ. (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2559	มาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี (เพิ่มเติมด้านการจัดการความปลอดภัยสารเคมี)
2.	การวิเคราะห์อันตรายกระบวนการผลิต (Process Hazard Analysis : PHA)	การประเมินความเสี่ยงอันตรายอุบัติภัยสารเคมี การจัดทำรายงานและการจัดทำแผนงานการลดและควบคุมความเสี่ยง
3.	ขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Operating Procedures : OP)	คู่มือการทำงานกับสารเคมี คู่มือการจัดเก็บสารเคมี
4.	การมีส่วนร่วมของพนักงาน (Employee Participate : EP)	การรายงานอุบัติการณ์สารเคมีและการเสนอแนะความไม่ปลอดภัย การมีคณะกรรมการความปลอดภัย
5.	การฝึกอบรม (Training : TN)	การอบรมและให้ความรู้ในหลักสูตรตามกฎหมายและการหลักสูตรเหตุฉุกเฉินสารเคมีต่างๆ เพิ่มเติม
6.	การจัดการความปลอดภัยผู้รับเหมา (Contractor Safety Management : CSM)	การให้ความรู้ การควบคุมผู้รับเหมา และการกำกับให้ผู้รับเหมาปฏิบัติตามกฎหมาย
7.	การทบทวนความปลอดภัยก่อนการเริ่มเดินเครื่อง (Pre-Startup Safety Review : PSSR)	การตรวจสอบและการทวนสอบความพร้อมของอุปกรณ์ต่างๆ ก่อนเริ่มการปฏิบัติงาน รวมทั้งกรณีที่ไม่ได้เป็นกระบวนการผลิตสารเคมี
8.	ความพร้อมใช้ของอุปกรณ์ (Mechanical Integrity : MI)	ระบบและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องต้องมีมาตรฐานและมีการตรวจสอบบำรุงรักษาให้พร้อมใช้งานได้อย่างปลอดภัย
9.	การอนุญาตทำงานที่อาจทำให้เกิดความร้อนและประกายไฟ (Hot Work Permits) และการอนุญาตทำงานที่ไม่ใช่งานประจำ (Non-routine Work Permits) – (WP)	ระบบการขออนุญาตในงานและพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีอันตรายทั่วไป
10.	การจัดการการเปลี่ยนแปลง (Management of Change : MOC)	การควบคุมคุณลักษณะของอุปกรณ์ต่างๆ และภาชนะที่ใช้กับสารเคมี
11.	การสอบสวนอุบัติการณ์ (Incident Investigation : II)	การสอบสวนและการรายงานเหตุ และการเปิดเผยผลการสอบสวน
12.	การเตรียมความพร้อมและการตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน : Emergency Planning and Response : EPR)	ระบบตรวจจับสารเคมีรั่วไหล และระบบระงับเหตุ การสำรวจขอุปกรณ์และทรัพยากรที่จำเป็น และการวางแผนการใช้อุปกรณ์และทรัพยากรร่วมกัน
13.	การตรวจประเมินการปฏิบัติตามข้อกำหนด (Compliance Audits : CA)	การตรวจสอบการดำเนินการตามกฎหมาย

Process Safety Management (OSHA 3132) และข้อบังคับ กนอ. (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2559	มาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี (เพิ่มเติมด้านการจัดการความปลอดภัยสารเคมี)
14. ความลับทางการค้า (Trade Secrets : TS)	การรักษาความลับ อย่างไรก็ตามควรเปิดเผยคุณสมบัติและข้อมูลอันตรายของสารเคมี

จากตารางความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี ระหว่าง “Process Safety Management (OSHA 3132) และข้อบังคับ กนอ. (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2559” และ “มาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี (เพิ่มเติมด้านการจัดการความปลอดภัยสารเคมี)” ในตารางที่ 1 สามารถพิจารณาได้ว่า ในการจัดการเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมมีความปลอดภัย ไม่เกิดอุบัติภัยร้ายแรง จำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันและระงับเหตุทั้ง 2 ส่วน ได้แก่ มาตรการตามการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Management (OSHA 3132) และข้อบังคับ กนอ. (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2559) และอีกส่วนได้แก่ มาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี (เพิ่มเติมด้านการจัดการความปลอดภัยสารเคมี) ในงานวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาต่อไปว่า ข้อกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายของประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องมีกำหนดมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีบังคับให้เป็นสิ่งที่โรงงานอุตสาหกรรมต้องดำเนินการไว้อย่างไร มากน้อยเพียงใด

ตารางที่ 2 พระราชบัญญัติและสาระสำคัญในพระราชบัญญัติและอนุบัญญัติที่เกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี

กระทรวง	รายชื่อพระราชบัญญัติ	สาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี
กระทรวงมหาดไทย	พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติฉบับแก้ไขและอนุบัติญัติ	การกำหนดเขตพื้นที่และการจำกัดการใช้สอยพื้นที่ รวมถึงการกำหนดเขตที่สามารถตั้งโรงงานได้ และที่ไม่สามารถตั้งโรงงานได้ กำหนดระยะห่างที่ปลอดภัยเพื่อลดผลกระทบกรณีเกิดอุบัติภัย
กระทรวงมหาดไทย	พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติฉบับแก้ไขและอนุบัติญัติ	การกำหนดคำจำกัดความของอาคาร การขออนุญาตก่อสร้าง การใช้ ดัดแปลง เป็นต้น เกี่ยกับอาคาร การกำหนดเกณฑ์คุณลักษณะของอาคารที่ปลอดภัย การตรวจสอบอาคาร ฯลฯ

กระทรวง	รายชื่อพระราชบัญญัติ	สาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี
กระทรวงอุตสาหกรรม	พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติฉบับแก้ไข และอนุบัติญัติ	การกำหนดประเภทกิจการโรงงานและกำหนดประเภทกิจการโรงงานที่ต้องขออนุญาต การกำหนดหลักเกณฑ์การต่ออายุใบอนุญาต หลักเกณฑ์การขยายโรงงาน และการกำหนดเงื่อนไขที่ผู้ประกอบกิจการโรงงานต้องปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยและเพื่อป้องกันอุบัติภัยที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนข้างเคียง
กระทรวงอุตสาหกรรม	พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติฉบับแก้ไขและอนุบัติญัติ	กำหนดวัตถุอันตรายชนิดที่ 1, วัตถุอันตรายชนิดที่ 2, วัตถุอันตรายชนิดที่ 3, วัตถุอันตรายชนิดที่ 4 การกำหนดให้ต้องขออนุญาตผลิต นำเข้า ส่งออก มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 และการห้ามมิให้มีการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 และมาตรการความปลอดภัยในการใช้ขนถ่าย เก็บรักษาวัตถุอันตรายตามคู่มือ การต้องมีบุคลากรเฉพาะและการจัดทำรายงาน
กระทรวงแรงงาน	พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 และอนุบัญญัติ	การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบด้านความปลอดภัยเป็นของนายจ้าง กำหนดการต้องแจ้งให้ลูกจ้างทราบเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ด้านความปลอดภัยของนายจ้างและลูกจ้าง กำหนดการต้องจัดให้มีบุคลากร คณะบุคคลที่จำเป็นและการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยที่นายจ้างต้องปฏิบัติตาม

ตารางที่ 3 กฎกระทรวงและอนุบัญญัติและสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี

กระทรวง	รายชื่อกฎกระทรวงและอนุบัญญัติ	สาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี
กระทรวงแรงงาน	กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและ	การจัดทำและส่งรายละเอียดข้อมูลความปลอดภัยของสารเคมีอันตราย (สอ.1) การจัดทำฉลากและป้าย การเฝ้าระวังและการควบคุมสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับสารเคมีอันตรายเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการ

กระทรวง	รายชื่อกฎกระทรวงและอนุบัญญัติ	สาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี
	สภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย พ.ศ. 2556	ทำงาน การคุ้มครองความปลอดภัย การเก็บรักษา การบรรจุ และการถ่ายเทสารเคมีอันตราย การขนถ่าย การเคลื่อนย้าย หรือการขนส่ง การจัดการและการกำจัด การควบคุมระดับความเข้มข้นของสารเคมีอันตราย การดูแลสุขภาพอนามัย และการควบคุมและปฏิบัติการกรณีมีเหตุฉุกเฉิน
กระทรวงแรงงาน	กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2555	กำหนดการจัดทำแผนป้องกันและระงับอัคคีภัย การอบรมดับเพลิงขั้นต้น การซ้อมดับเพลิงและอพยพหนีไฟประจำปี กำหนดทางออกอย่างน้อยต้องมี 2 ทาง เป็นต้น
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง มาตรการความปลอดภัยเกี่ยวกับการจัดการสารเคมีในโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2565	กฎหมายอนุบัญญัติของ พ.ร.บ.โรงงาน 2535 ที่กำหนดมาตรการการบริหารจัดการความปลอดภัยสารเคมีภายในโรงงานอุตสาหกรรม โดยรวมถึงมาตรการความปลอดภัยการรับ การขนถ่ายและการเคลื่อนย้ายสารเคมีอันตราย การจัดเก็บ การใช้สารเคมีอันตราย และการระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีอันตราย
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การกำหนดให้สถานประกอบการวัตถุอันตรายมีบุคลากรเฉพาะรับผิดชอบความปลอดภัยการเก็บรักษาวัตถุอันตรายที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมรับผิดชอบ พ.ศ. 2551	กำหนดเกณฑ์รายละเอียดของสถานประกอบการที่ใช้วัตถุอันตราย ที่เข้าข่ายต้องจัดให้มีบุคลากรเฉพาะรับผิดชอบความปลอดภัยการเก็บรักษาวัตถุอันตราย การต้องจัดทำรายงานการเก็บรักษาวัตถุอันตรายส่งต่อกรมโรงงานอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง ระบบการจำแนกและการสื่อสารความเป็นอันตรายของวัตถุอันตราย พ.ศ. 2555	ผู้ผลิต หรือผู้นำเข้าซึ่งวัตถุอันตรายที่เป็นสารเดี่ยวและสารผสมต้องจำแนกความเป็นอันตรายทางกายภาพ 16 ประเภท และความเป็นอันตรายต่อสุขภาพ 10 ประเภท และความเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม 2 ประเภท ติด

กระทรวง	รายชื่อกฎกระทรวงและอนุบัญญัติ	สาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี
		ฉลาก และจัดทำเอกสารข้อมูลความปลอดภัยตามระบบ GHS
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง คู่มือการเก็บรักษาสารเคมีและวัตถุอันตราย พ.ศ. 2550	กำหนดหลักเกณฑ์การเก็บรักษาสารเคมีและวัตถุอันตรายให้ปลอดภัย คุณลักษณะสถานที่เก็บรักษา เป็นต้น
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เรื่อง มาตรการคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงาน และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง มาตรการคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงาน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2552	ในการขอรับใบอนุญาต ต่อใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหรือขอใบอนุญาตขยายโรงงาน โรงงานจำพวกที่ 3 จำนวน 12 ประเภทหรือชนิดของโรงงานที่ระบุในบัญชีท้ายประกาศนี้ ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจเกิดจากการประกอบกิจการโรงงาน
กระทรวงอุตสาหกรรม	ระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้บ่งอันตราย การประเมินความเสี่ยง และการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง พ.ศ. 2543	กำหนดวิธีการชี้บ่งอันตรายและวิธีการประเมินความเสี่ยงในวิธีต่างๆ และกำหนดแนวทางการจัดทำแผนงานจัดการความเสี่ยง
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การป้องกันและระงับอัคคีภัยในโรงงาน พ.ศ. 2552	กำหนดระบบ อุปกรณ์และมาตรการป้องกันและระงับอัคคีภัยที่โรงงานต้องมี เพื่อการป้องกันและระงับอัคคีภัย
กระทรวงอุตสาหกรรม (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย)	ข้อบังคับคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559	โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมที่มีการใช้สารเคมีอันตรายร้ายแรงสูงในระบบกระบวนการผลิตต้องจัดทำระบบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM : Process Safety Management) และจัดให้มีการตรวจประเมินภายในโดยทีมผู้ตรวจประเมินที่มีคุณสมบัติที่

กระทรวง	รายชื่อกฎกระทรวงและอนุบัญญัติ	สาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี
		กำหนด และจัดให้มีการตรวจประเมินภายนอกโดยทีมผู้ตรวจประเมินและจัดส่งรายงานผลการตรวจประเมินภายนอกให้กับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาระสำคัญของกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทย วิเคราะห์และประเมินระดับความสัมพันธ์ของข้อกฎหมายที่มีอยู่กับองค์ประกอบตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุอุบัติภัยสารเคมี

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทยทั้งหมด และเลือกศึกษาในรายละเอียดกฎหมายที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีกรณีเหตุเพลิงไหม้จากสารเคมีรั่วไหล ได้แก่ จำนวนพระราชบัญญัติ 5 ฉบับ โดยจำนวนพระราชบัญญัติทั้ง 5 ฉบับประกอบไปด้วยกฎกระทรวงและอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องรวม 10 ฉบับ และทำการวิเคราะห์และประเมินระดับความสัมพันธ์ของกฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่กับกลุ่มขององค์ประกอบที่จำเป็นตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

ความสัมพันธ์ของพระราชบัญญัติต่าง ๆ กับองค์ประกอบตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีแต่ละองค์ประกอบ (%) = a/A x100% เมื่อ

a = จำนวนพระราชบัญญัติที่มีการระบุถึงองค์ประกอบตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี

A = จำนวนพระราชบัญญัติทั้งหมดที่ศึกษา (5 ฉบับ)

ผู้วิจัยใช้วิธีการพิจารณาเปรียบเทียบโดยใช้แผนภูมิเรดาร์ (Radar Chart) และประเมินระดับความสัมพันธ์โดยกำหนดระดับการประเมินตามองค์ประกอบของมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี ตามด้านล่าง และสรุปและอภิปรายผลเชิงพรรณาโดยอ้างอิงถึงข้อมูลและเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ระดับมากที่สุด (มีองค์ประกอบตามมาตรการระดับดีเยี่ยม) 91-100%

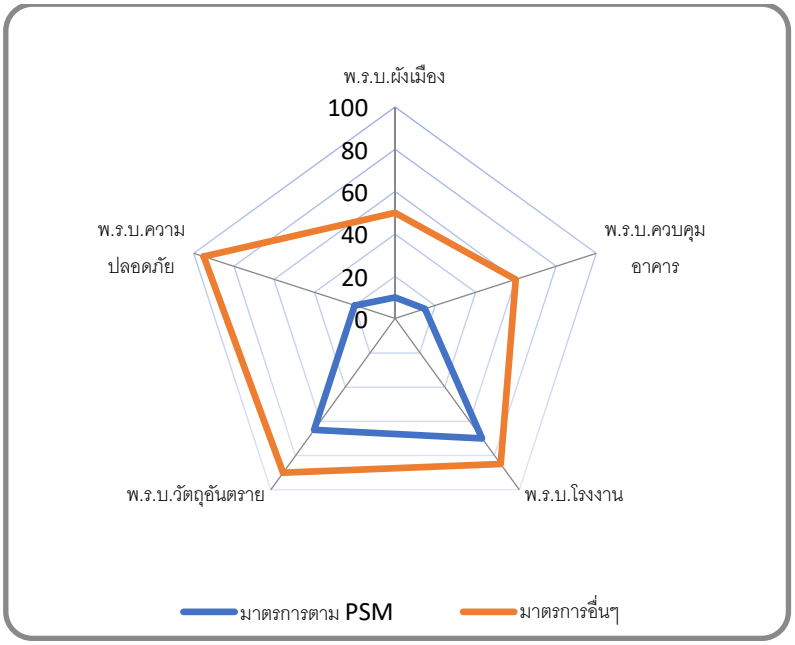
ความสัมพันธ์ระดับมาก (มีองค์ประกอบตามมาตรการระดับดี) 81-90%

ความสัมพันธ์ระดับปานกลาง (มีองค์ประกอบตามมาตรการระดับปานกลาง) 61-80%

ความสัมพันธ์ระดับน้อย (มีองค์ประกอบตามมาตรการระดับต่ำ) 0-60%

ผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ผลความสัมพันธ์ของพระราชบัญญัติต่าง ๆ กับกลุ่มองค์ประกอบตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี ดังนี้

ภาพที่ 1 ผลความสัมพันธ์ของพระราชบัญญัติต่าง ๆ กับกลุ่มองค์ประกอบตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี

จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์องพระราชบัญญัติต่าง ๆ กับกลุ่มองค์ประกอบตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี พบข้อกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายมีกำหนดไว้หลายประเด็น อย่างไรก็ตามเมื่ออ้างอิงตามองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต พบว่ายังอยู่ในเกณฑ์น้อย

การควบคุมกำกับให้มีการดำเนินการตามกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายหรือการดำเนินการให้เกิดความปลอดภัยเพื่อให้เกิดการป้องกันอุบัติภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายของสถานประกอบการอุตสาหกรรมยังเป็นเรื่องสำคัญ การกำกับดูแลตามการกิจของแต่ละกระทรวง ตลอดจนการเตรียมการรับมือของสถานประกอบการและการเปิดโอกาสเข้าให้ความช่วยเหลือสถานประกอบการขณะเกิดอุบัติภัยสารเคมีและวัตถุอันตราย และเมื่อศึกษาบทวิจารณ์และการให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ พบว่าข้อกฎหมายและประเด็นการปฏิบัติตามกฎหมายที่ต้องเพิ่มมาตรการ ได้แก่ การประเมินความเสี่ยง ไม่ว่าจะเป็นการประเมินความเสี่ยงอันตรายเหตุสารเคมี การประเมินความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจเกิดจากการประกอบกิจการโรงงาน

และการประเมินความเสี่ยงกระบวนการผลิต การกำกับดูแลให้โรงงานอุตสาหกรรมปฏิบัติตามกฎหมาย และหากสามารถมีนโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้มีการย้ายโรงงานที่ตั้งอยู่ในวงล้อมของชุมชนไปยังโรงงานที่ห่างไกลออกไปหรือไปตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมได้ในอนาคตก็จะทำให้สังคมไทยมีความมั่นใจในความปลอดภัยจากอุบัติภัยสารเคมีเพิ่มขึ้น

สรุปผลการวิจัย

พบข้อกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบตามมาตรการป้องกันและระงับเหตุอุบัติภัยสารเคมีระดับหนึ่ง ข้อกฎหมายและการกำกับให้เป็นไปตามกฎหมายในประเด็นที่สำคัญ 3 รายการ ควรเพิ่มความชัดเจน ได้แก่ การประเมินความ การกำหนดแผนหรือมาตรการควบคุมความเสี่ยงและการดำเนินการ การต้องจัดให้มีระบบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Management) เป็นต้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. เสนอแนะให้มีการประกาศกฎหมายที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีในบางประเด็นเพิ่มเติม เช่น การประเมินความเสี่ยง (การประเมินความเสี่ยงอันตรายเหตุสารเคมี การประเมินความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจเกิดจากการประกอบกิจการโรงงาน และการประเมินความเสี่ยงกระบวนการผลิต) การกำหนดแผนหรือมาตรการควบคุมความเสี่ยงและการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนหรือมาตรการควบคุมความเสี่ยง การต้องจัดให้มีระบบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Management) เป็นต้น ในทุกโรงงานที่มีความเสี่ยง ไม่จำกัดเฉพาะโรงงานภายในนิคมอุตสาหกรรม ตลอดจนการกำหนดแนวทางการกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย
2. งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทบทวนเอกสาร ได้แก่ มาตรฐาน และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง กรณี บริษัท หมิงตี้เคมีคอล จำกัด ซึ่งพบว่าข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมีนั้น มีระบุไว้ในกฎหมายหลายฉบับ หลายกระทรวง เพื่อให้สถานประกอบการอุตสาหกรรมมีข้อมูลและสามารถเข้าใจในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เสนอแนะให้มีการศึกษาและทำวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวิเคราะห์หรือทำการประมวลข้อกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายด้านมาตรการป้องกันและระงับเหตุฉุกเฉินสารเคมี และด้านการจัดการอื่นของกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายเพิ่มเติม หรือพัฒนาคู่มือหรือระบบอำนวยความสะดวกที่ช่วยให้สถานประกอบการอุตสาหกรรมเข้าใจหรือสามารถปฏิบัติตามกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายได้ง่ายขึ้นต่างๆ ตลอดจนทำงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะผนวกรวมข้อกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตรายหลายหน่วยงานเข้าด้วยกัน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.วรานนท์ คงสง อ.ดร.ชัยวัฒน์ ภู่วรกุลชัย และคณาจารย์ในสาขาวิชาการตรวจสอบและกฎหมายวิศวกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกท่าน ที่ให้ความรู้และให้คำแนะนำการจัดทำบทความวิจัย

เอกสารอ้างอิง

Occupational Safety and Health Administration (OSHA). (2000). **Process Safety Management (OSHA 3132).** Washington., DC., OSHA Publication Office.

แก้วกา, ธนพิชฌน์. (2021). **ถอดบทเรียนเพลิงเพลิงไหม้บริษัท หมิงตี้ เคมีคอล จำกัด เร่งประเมินความเสี่ยงโรงงานอุตสาหกรรม**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210719083638598

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2021). **มุมมองหลากมิติจากนักวิชาการจุฬาฯ เรื่อง "อุบัติภัย โรงงานสารเคมีระเบิด"**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.chula.ac.th/news/48534/

เดลินิวส์ ออนไลน์. (2021). **"มาดามพลังงาน" ผ่าเหตุระเบิดโรงงานหมิงตี้ ชี้ทางออกป้องกันเหตุซ้ำรอย**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.dailynews.co.th/news/55141/

ไทยนิวส์. (2021). **เปิดประวัติ "บริษัท หมิงตี้ เคมิคอล" หลังระเบิดไฟไหม้วอด สูญเสียนับ 700 ล้าน**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.thainewsonline.co/news/817779

ไทยพับลิก้า. (2021). **โรงงานหมิงตี้ผิดกฎหมายผังเมืองไหม**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://thaipublica.org/2021/07/ming-dhi-factory-explosion/

ไทยโพสต์. (2021). **จาก'หมิงตี้'รอวันจัดการปัญหาโรงงานกลางชุมชน**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.thaipost.net/main/detail/109277

ประชาชาติธุรกิจ. (2021). **โศกนาฏกรรม 'หมิงตี้' โรงงานกิ่งแก้วไฟไหม้ในวงล้อมชุมชน**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.prachachat.net/economy/news-707547

ประชาไท. (2021). **ถอดบทเรียน 'โรงงานหมิงตี้' กับพัฒนาการผังเมืองที่บกพร่องกว่า 3 ทศวรรษ**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://prachatai.com/journal/2021/07/93862

ไผ่เจริญ, นนทรัฐ. (2021). **โรงงานหมิงตี้เคมีคอลระเบิดกระทบกว่า 8 หมื่นราย เสียชีวิต 1 ราย**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.benarnews.org/thai/news/th-public-safety-fire-07062021154753.html

พีพีทีวี. (2021). **วิศวกร คาด สารเคมีรั่วไหล ทำโรงงานกิ่งแก้วระเบิด เตือนอย่าชะล่าใจเพลิงสงบ**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.pptvhd36.com/news/อาชญากรรม/151032

พีพีทีวี. (2021). **สาเหตุ “หมิงตี้เคมีคอล” ระเบิดรุนแรง-เตือนระวังสารพิษอันตรายสูง**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.pptvhd36.com/news/สังคม/150889

เวชพานิช, ณิชา. (2021). **หนึ่งต้นเหตุสำคัญระเบิดกิ่งแก้ว ‘หมิงตี้’ ไม่มี EIA เพราะตั้งก่อนกฎหมาย**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://greennews.agency/?p=24303

สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2021). **หมิงตี้ เคมีคอลวันนี้**. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://www.infoquest.co.th/tag/หมิงตี้-เคมีคอล

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=17082728

ราชกิจจานุเบกษา. (2522). **พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522**. เล่ม 96 ตอนที่ 80 ฉบับพิเศษ. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1421221

ราชกิจจานุเบกษา. (2554). **พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554**. เล่ม 128 ตอนที่ 4 ก. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1864887

ราชกิจจานุเบกษา. (2535). **พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535**. เล่ม 109 ตอนที่ 39. [Online]. Retrieved from September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1625171

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=17087277

ราชกิจจานุเบกษา. (2535). **พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535**. เล่ม 109 ตอนที่ 44. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1625230

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). **กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2555**. เล่ม 130 ตอนที่ 2 ก. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1956555

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). **กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561**. เล่ม 135 ตอนที่ 64 ก. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=17058520

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). **กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย พ.ศ. 2556**. เล่ม 130 ตอนที่ 113 ก. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1992187

ราชกิจจานุเบกษา. (2543). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เรื่อง มาตรการคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงาน**. เล่ม 117 ตอนพิเศษ 6 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1732768

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การกำหนดให้สถานประกอบการวัตถุอันตรายมีบุคลากรเฉพาะรับผิดชอบความปลอดภัยการเก็บรักษาวัตถุอันตรายที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมรับผิดชอบ พ.ศ. 2551**. เล่ม 125 ตอนพิเศษ 72 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=246983

ราชกิจจานุเบกษา. (2552). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การป้องกันและระงับอัคคีภัยในโรงงาน พ.ศ. 2552**. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 143 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1794983

ราชกิจจานุเบกษา. (2565). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง มาตรการความปลอดภัยเกี่ยวกับการจัดการสารเคมีในโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2565**. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 94 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=139D094S0000000005400

ราชกิจจานุเบกษา. (2552). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง มาตรการคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงาน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2552**. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 143 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1794984

ราชกิจจานุเบกษา. (2555). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง ระบบการจำแนกและการสื่อสารความเป็นอันตรายของวัตถุอันตราย พ.ศ. 2555**. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 48 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1917959

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). **ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง คู่มือการเก็บรักษาสารเคมีและวัตถุอันตราย พ.ศ. 2550**. เล่ม 125 ตอนพิเศษ 15 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=237680

ราชกิจจานุเบกษา. (2543). **ระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์การชี้บ่งอันตราย การประเมินความเสี่ยง และการจัดทำแผนงานบริหารจัดการความเสี่ยง พ.ศ. 2543**. เล่ม 118 ตอน

พิเศษ 58 ง. [Online]. Retrieved July 18, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=1746312

ราชกิจจานุเบกษา. (2559). **ข้อบังคับคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559**. เล่ม 133 ตอนพิเศษ 111 ง. [Online]. Retrieved September 25, 2022 from https://ratchakitcha2.soc.go.th/pdfdownload/?id=2072011

B002

ปัญหาร่วมในการดำเนินงานของธุรกิจก่อสร้างขนาดกลางและย่อม ในจังหวัดอุบลราชธานี

Common Operational Problems of Small and Medium-sized Construction Companies in Ubonratchathani

อิทธิพงศ์ พันธ์นิกุล[1*] สาวิภา แซ่อึ้ง[2]

Ittiphong Phannikul[1*], Savipa Sae-Ung[2]

[1]คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

[2]โรงเรียนฮั่วเฉียวอุบลราชธานี 2

[1]Faculty of Engineering Ubonratchathani University

[2]Hua Qiao Ubonratchathani School 2

* Corresponding author. E-mail: ittiphong.p@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการแข่งขันด้านประสิทธิภาพการจัดการของธุรกิจก่อสร้างเริ่มขยายตัวมากขึ้น จากเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ลงมาในกลุ่มของผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อม เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจที่มีอุปสงค์น้อยกว่าอุปทาน ประกอบกับอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีราคาถูกลง งานวิจัยนี้ทำการศึกษา สภาพและวิธีการทำงานแบบดั้งเดิมของผู้ประกอบการ จำนวน 5 บริษัท เพื่อนำมาวิเคราะห์รวบรวมเป็นประเด็นปัญหาร่วมในการดำเนินธุรกิจที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการบริหารจัดการงานก่อสร้างต่อไป สำหรับประเด็นปัญหาร่วมในการดำเนินธุรกิจก่อสร้างขนาดกลางและย่อม ในงานวิจัยนี้สรุปได้เป็น 3 ประเด็นคือ การควบคุมต้นทุนและติดตามความก้าวหน้าของโครงการก่อสร้าง การรวบรวมต้นทุนจากหน้างานก่อสร้างจริง และการบริหารการผลิตวัสดุก่อสร้างและการจัดส่ง ทั้ง 3 ประเด็นมีพื้นฐานมาจากปัญหาเดียวกันคือ การไม่สามารถวิเคราะห์แก้ปัญหาได้ทันทีเนื่องจากการเก็บข้อมูลในขั้นตอนการทำงานเป็นแบบกระดาษเอกสาร ไม่ได้มีการบันทึก และประมวลผลข้อมูลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้ไม่สามารถปรับแก้เทคนิคการบริหารจัดการงานก่อสร้างได้แบบทันเหตุการณ์ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการเพิ่มขีดความสามารถของการพัฒนาธุรกิจ

คำสำคัญ : ปัญหาการดำเนินธุรกิจก่อสร้าง การจัดการงานก่อสร้าง ธุรกิจการก่อสร้างขนาดกลางและย่อม

Abstract

Construction business faces an increasing competition in the efficiency of management regardless of company sizes. This situation happens while supply is exceeding demand and information technology is getting more affordable. This research investigated the existing business processes of 5 small and medium-sized construction companies to identify their typical management problems. The identified problems are used for developing proper improvements and corrections. These are the cost controlling and project progress monitoring, cost data collection from construction sites, and construction materials supply management. These problems are mainly caused by the manual business process that relying on document-based data. These obstructs the efficiency of monitoring and analyses of the project performance. The document-based data therefore are transformed via modern information technology to enhance the companies' capacity.

Keywords: *Operational problem in Construction Business, Construction Management, Small and Medium-sized Construction Companies*

1.บทนำ

ลักษณะงานก่อสร้างทั่วไปต้องอาศัยความเชื่อมโยงและประสานงานกันของทีมงานก่อสร้างหลายทีม ตั้งแต่ งานสำรวจวางผัง งานฐานราก งานโครงสร้าง งานระบบประปาสุขาภิบาล งานระบบไฟฟ้า จนถึง งานสถาปัตยกรรม ดังนั้นในโครงการก่อสร้างหนึ่งๆ อาจประกอบขึ้นด้วยทีมงานหลายทีม ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จัดตั้งกันเป็นสายโซ่อุปทาน (Supply chain) ที่ประกอบไปด้วยผู้รับเหมาหลัก (Main contractors) และผู้รับเหมาช่วง (Subcontractors) ซึ่งธุรกิจก่อสร้างขนาดกลางและย่อม (Construction SMEs) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ขาดไม่ได้ในธุรกิจอุตสาหกรรมก่อสร้าง ดังนั้นจึงมีความน่าสนใจที่ควรศึกษาถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินการธุรกิจก่อสร้างของผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทำให้กลุ่มธุรกิจขนาดกลางและย่อมนี้ มีความสามารถในการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายใหญ่ได้ เพื่อรักษาความสมดุล และความหลากหลายในการแข่งขันเชิงธุรกิจต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทราบประเด็นปัญหาร่วม ในการดำเนินงานของธุรกิจก่อสร้าง ขนาดกลางและย่อม ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนำไปหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดีขึ้น

3.วิธีการวิจัย

3.1 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Anumba และคณะ [1] ได้เสนอว่าโครงการก่อสร้างโดยทั่วไปมีความจำเป็นต้องอาศัยการกระจายงานให้กับผู้รับเหมาช่วงประเภทต่างๆเช่น งานออกแบบ จัดหาวัสดุ หรืองานก่อสร้างส่วนเฉพาะต่างๆ ไม่มากก็น้อย เนื่องจากในทางปฏิบัติแล้วโครงการก่อสร้างใดๆไม่สามารถถูกดำเนินงานได้ด้วยบริษัทเดียว

O’Brien และ Fischer [2] ได้เสริมไว้ว่าโดยทั่วไปแล้วผู้รับเหมาช่วงต่างๆอาจทำงานอยู่หลายโครงการในเวลาเดียวกันซึ่งเป็นการจัดสรรทรัพยากรของบริษัทให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงทำให้ผู้รับเหมาช่วงและทีมงานในโครงการก่อสร้างใดๆมีความสัมพันธ์โยงใยที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และเหตุการณ์ใดๆที่เกิดขึ้นจากบริษัทหนึ่งในทีมงานจะส่งผลกระทบต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ ปัญหาความขัดแย้งหรือปัญหาการประสานงานกันที่พบได้ทั่วไปในทีมงานโครงการก่อสร้างจึงมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่กล่าวนี้ O’Brien และ Fischer [2] อ้างว่าศักยภาพ (capacity) ของบริษัทผู้รับเหมาช่วงมีขีดจำกัดระดับหนึ่งและเป็นปัจจัยหลักที่กำหนด constraints) ประสิทธิภาพการดำเนินงาน (performance) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้สถานะผลงานก่อสร้างของโครงการไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ จะทำให้บริษัทต่างๆในทีมงานต้องจัดสรรทรัพยากรของบริษัทตนเองใหม่โดยต้องคำนึงถึงโครงการก่อสร้างอื่นๆที่บริษัทนั้นๆกำลังดำเนินการอยู่ด้วย สภาวะเกินขีดระดับความสามารถ (overcapacity) อาจเกิดขึ้นได้และนั้นจะทำให้ต้นทุนของบริษัทนั้นสูงขึ้นเกินที่ตั้งไว้ ส่งผลให้ความตั้งใจที่จะรักษาความร่วมมือร่วมใจในทีมงานก่อสร้างนั้นหย่อนลงหรือหมดไป

นอกจากนี้ Dawood [3] เสนอว่าสาเหตุของปัญหายังอาจเกิดได้จากบริษัทใดบริษัทหนึ่งในทีมงานมีระบบการทำงานที่ด้อยประสิทธิภาพโดยไม่สามารถดำเนินงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบให้เสร็จทันแผนงานของโครงการ สาเหตุความด้อยประสิทธิภาพเกิดจากเช่น มีอัตราผลงาน (productivity) ต่ำกว่าที่คาดการณ์ มีระบบการสื่อสารประสานงานไม่ดี มีทรัพยากรพื้นฐานในการทำงานไม่เพียงพอ หรือระบบบริหารจัดการข้อมูลไม่ดี ไม่บูรณาการ และล่าช้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม J. Andersen และคณะ [4] กล่าวว่า ในทางปฏิบัติจริงของธุรกิจอุตสาหกรรมก่อสร้างปัญหาของงานก่อสร้างการจัดการและการประสานงานระหว่างกันภายในทีมงานโครงการก่อสร้างที่พบได้ทั่วไปเมื่อสิบกว่าปีก่อนก็ยังคงอยู่และไม่มีสถานะที่ดีขึ้น ปัญหาเหล่านั้นส่งผลเสียต่อธุรกิจมากมาย เช่น โครงการล่าช้า ต้นทุนเกินงบประมาณ และคุณภาพของงาน ท่ามกลางกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟแวร์อย่างรวดเร็ว ในปัจจุบัน J. Andersen และคณะ [4] ได้ให้ความเห็นไว้ว่าธุรกิจอุตสาหกรรมก่อสร้างยังขาดการนำเทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ปฏิบัติจริงให้กว้างขวาง เมื่อเทียบกับธุรกิจอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ เนื่องมาจาก ทัศนะคติและการเห็นความสำคัญจากผู้บริหาร และขาดการลงทุนในเทคโนโลยีนี้อย่างเพียงพอ ซึ่งพวกเขายังได้เสริมว่าธุรกิจอุตสาหกรรมก่อสร้างนั้นเน้นการแข่งขันกันทางด้านราคาเป็นหลักจึงทำให้ การลงทุนทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาเพิ่มศักยภาพบริษัทตนเองถูกละเลยหรือมองข้าม

3.2 แนวทางการวิจัย และ กลุ่มบริษัทร่วมวิจัย

แนวทางการวิจัย เน้นการคงรูปแบบการทำงานเดิมของแต่ละบริษัทให้มากที่สุด เพื่อลดปัญหาการต่อต้าน หรือการไม่อยากปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติงานของคนทำงาน ทั้งนี้ผลจากการทราบประเด็นปัญหาในการดำเนินธุรกิจ จะถูกนำไปวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานก่อสร้างต่อไป

คุณสมบัติของผู้ประกอบการ ขนาดกลางและย่อม ที่เข้าร่วมการวิจัยจะต้องเป็นบริษัทที่ทำธุรกิจก่อสร้างโดยตรงมีผลงานต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 5 ปี มีทุนจดทะเบียนไม่เกิน 200 ล้านบาท พนักงานในบริษัทไม่เกิน 200 คน โดยทำการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับทัศนคติการอยากเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้น ของผู้บริหารและพนักงาน ซึ่งจะคัดเลือกจำนวน 5 บริษัท

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อสรุปบริษัทที่เข้าร่วมโครงการวิจัยครบทั้ง 5 แห่ง จะทำการนัดหมายการทำงานครั้งแรก ด้วยการสำรวจการทำงานรูปแบบเดิม คณะผู้วิจัยจะสังเกตการณ์ และสอบถามขั้นตอนที่สงสัย โดยยังไม่แนะนำหรือให้ความเห็นใดๆ เพราะต้องการให้ ผู้ประกอบการอธิบายขั้นตอนการทำงานรูปแบบที่ดำเนินการอยู่จริงมากที่สุด เมื่อทำการสังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูลครบทั้ง 5 บริษัท คณะผู้วิจัยนำผลที่ได้มา

วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาวิธีการพัฒนาวิธีการทำงานของผู้ร่วมวิจัยแต่ละแห่งให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยจะทำการนัดหมายครั้งที่สอง เพื่อบ่งชี้อุปสรรคและข้อจำกัดในขั้นตอนการทำงานที่ได้จากผลการวิเคราะห์ครั้งแรก โดยขั้นตอนการบ่งชี้ดังกล่าวจะรวมถึงการพยายามนำเสนอ แนวความคิด และวิธีการปรับปรุงพัฒนา ขั้นตอนการทำงานด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะอยู่บนกรอบพื้นฐานของ กระบวนการทำงานเดิมทุกประการ เพียงแต่หาวิธีการที่ทำงานที่ง่ายขึ้น เป็นระบบมากขึ้น ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน และสามารถสืบค้นข้อมูลเพื่อนำมาใช้ได้สะดวก (การดำเนินการวิจัยส่วนนี้ใช้เวลาในการนัดหมายทำงานร่วมกันระหว่างผู้ร่วมโครงการกับคณะวิจัยประมาณ 20-30 สัปดาห์ ขึ้นกับปัญหาของแต่ละแห่ง)

การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำการศึกษาหาวิธีการแก้ไข หรือพัฒนาขั้นตอนการทำงานของ ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้งหมด จะถูกมองเป็น 2 ประเด็นใหญ่คือ ประเด็นปัญหาร่วมที่เกิดจากพื้นฐานของลักษณะงานที่มีความคล้ายคลึงกัน กับประเด็นปัญหาเฉพาะที่เกิดจากลักษณะงานที่ต่างไป การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลนั้น มิได้เพียงนำมาคิดหาวิธีการพัฒนาขั้นตอนการทำงานอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการระบุได้ถึง อุปสรรคและข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศ ของผู้ประกอบ ทั้งนี้เพื่อสรุปเป็นประเด็นปัญหาร่วมในการดำเนินธุรกิจต่อไป

4.ผลการเก็บข้อมูล

4.1 บริษัท A และการทำงานแบบดั้งเดิม

บริษัท A ประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้างทั่วไปเช่น อาคาร ถนน สะพาน งานชลประทาน ระบบงานในบริษัทแยกเป็น 2 แผนกคือ แผนกวิศวกร และแผนกบัญชี ขั้นตอนการทำงานเริ่มตั้งแต่ การถอดแบบเพื่อประมูลงาน ซึ่งจะได้ BOQ ตั้งต้นเพื่อใช้ในการทำงาน หากประมูลได้งานแล้วจะเริ่มดำเนินการวางแผนการก่อสร้าง โดยทีมวิศวกรจะกำหนดขั้นตอนการทำงาน และกำหนดชนิดวัสดุที่ใช้ก่อนหลัง เพื่อให้แผนกบัญชีทำการจัดซื้อวัสดุดังกล่าว ตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ในแผนการก่อสร้าง

สภาพการทำงานแบบดั้งเดิม เริ่มจากการขอใช้วัสดุจากหน้างานของแผนกวิศวกร ซึ่งแผนกบัญชีจะทำการจดบันทึกรายการการใช้วัสดุลงในสมุดงานที่สร้างไว้ในคอมพิวเตอร์ ส่วนแผนกวิศวกรมีหน้าที่หลักในการควบคุมการก่อสร้างหน้างานให้ตรงตามแบบ (เนื่องจากใช้การเหมาแรงงานในการก่อสร้างตามหมวดชนิดงานต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทีมงานช่างชุดประจำของบริษัทที่ทำงานร่วมกันมาต่อเนื่องหลายโครงการ) และทำรายงานความก้าวหน้าของงานก่อสร้าง โดยคำนวณเปอร์เซ็นต์ความก้าวหน้าของงานก่อสร้างที่ทำได้ ด้วยการคำนวณ และเขียนเส้นกราฟ (ซึ่งไม่สามารถทำได้แบบอัตโนมัติ) แสดงเป็นรายงานความก้าวหน้า การก่อสร้างต่อเจ้าของงาน เพื่อใช้ในการเบิกเงินงวดค่าก่อสร้างต่อไป

4.2 บริษัท B และการทำงานแบบดั้งเดิม

บริษัท B เป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจทำบ้านจัดสรร เริ่มตั้งแต่เลือกทำเลที่ตั้งโครงการ ติดต่อซื้อขายที่ดิน กำหนดขนาดการจัดสรรที่ดินแต่ละแปลง ซึ่งเป็นขั้นตอนการดำเนินงานของคณะกรรมการผู้บริหารของบริษัท เมื่อได้ที่ตั้งโครงการ บริษัทจะจัดจ้าง บริษัทผู้ออกแบบ เพื่อทำการออกแบบตัวบ้าน และการจัดผังโครงการ

สำหรับการทำงานด้านการบริหารงานก่อสร้างนั้น ทางบริษัท มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานใหญ่ 8 คน ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการงานเอกสารทั้งหมด และมีเจ้าหน้าที่หน้างาน 6 คน สำหรับประสานงานผู้รับเหมาช่วง ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 10 ชุด ลักษณะการดำเนินงานก่อสร้าง เป็นแบบตัดจ้างเหมาเฉพาะค่าแรง ซึ่งผู้รับเหมาแต่ละชุดจะรับผิดชอบ บ้านแต่ละหลังตั้งแต่เริ่มสร้างจนแล้วเสร็จ โดยมีการตรวจสอบควบคุมคุณภาพจากเจ้าหน้าที่ของบริษัท (ผู้รับเหมาช่วงแต่ละชุด จะมีช่างทำงานครบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น งานโครงสร้าง งานระบบไฟฟ้า ระบบสุขาภิบาล และงานสถาปัตยกรรม) การขอเบิกวัสดุก่อสร้าง ทำโดยการขออนุมัติเบิกผ่านผู้ควบคุมงานที่หน้างานของบริษัท โดยเป็นเอกสารการเบิกของวัสดุที่จะใช้ในวันถัดไป ซึ่งจะถูกรวบรวมนำส่งสำนักงานใหญ่ตอนเย็นของวันนั้นโดยเจ้าที่ของบริษัท หลังจากจัดสั่งของไปยังหน้างานเรียบร้อยแล้ว ทางสำนักงาน จะทำการลงบันทึก ในเอกสารการเบิกของไปหน้างาน ซึ่งจะมีหัวข้อเรียงตามจาก BOQ ตั้งต้น ที่บริษัทผู้ออกแบบประมาณการไว้ให้ เพื่อทำการตรวจสอบปริมาณการเบิกใช้วัสดุต่อไป โดยการรวมเอกสารทั้งหมด (แฟ้มกระดาษ) ทำได้เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จเป็นหลังๆไป

4.3 บริษัท C และการทำงานแบบดั้งเดิม

บริษัท C มีลักษณะการดำเนินธุรกิจเป็นผู้ผลิตสินค้าคอนกรีตหล่อสำเร็จประเภทต่างๆ เช่น ท่อระบายน้ำ บ่อพัก แผ่นพื้น เสา คาน เสาเข็ม เป็นต้น สามารถแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วนหลักคือ ฝ่ายการผลิตสินค้า และฝ่ายขนส่งสินค้า การผลิตสินค้าคอนกรีตหล่อสำเร็จของบริษัทฯจะกระทำในโรงงานแบบเปิดที่มีรางแท่นหล่อและเครนเฟรม (Gantry Crane) มีแท่นยึดที่ปลายรางแท่นหล่อทั้งสองด้านเพื่อยึดรั้งลวดอัดแรง มีโรงผลิตและผสมคอนกรีตสด (Concrete batching plant) อยู่ภายในโรงงาน ฝ่ายขนส่งสินค้าจะประกอบด้วยทีมรถบรรทุกเทย์เลอร์ ที่จัดส่งผลิตภัณฑ์คอนกรีตสำเร็จรูปไปตามไซต์งานก่อสร้างต่างๆของลูกค้าที่สั่งซื้อ

รายละเอียดการทำงาน เริ่มจากคำสั่งซื้อสินค้าจากลูกค้า ซึ่งบริษัทจะบันทึกข้อมูลไว้ในเอกสารชื่อว่าใบสั่งซื้อ และข้อมูลนี้จะถูกส่งต่อไปยังฝ่ายโรงงานผลิตสินค้าและฝ่ายขนส่งสินค้า โดยที่ฝ่ายโรงงานผลิตสินค้าจะใช้ข้อมูลนี้เพื่อตรวจสอบกับสต็อกสินค้าว่ามีจำนวนเพียงพอกับคำสั่งซื้อหรือไม่ ด้วยการหาจากพื้นที่สต็อกโดยตรง เนื่องจากไม่มีระบบข้อมูลแสดงสถานะจำนวนสต็อกสินค้า หากสินค้ามีจำนวนไม่เพียงพอก็จะวางแผนเพื่อผลิตต่อไป โดยสร้างเอกสารที่ชื่อว่าใบสั่งผลิต เพื่อกำหนดวันและเวลาในการผลิตสินค้าตามประเภทและจำนวนที่สั่งซื้อ ซึ่งปกติแล้วสินค้าประเภทที่นิยมใช้ทั่วไปจะมีการวางแผนการผลิตเพื่อเก็บสต็อกไว้ล่วงหน้าโดยไม่รอคำสั่งซื้อ ใบสั่งผลิตจะถูกส่งต่อให้กับช่างผู้รับเหมาช่วงแต่ละกลุ่มที่ทำงานประจำกับโรงงานเพื่อทำการผลิตในแต่ละวัน เมื่อสินค้าคอนกรีตมีอายุและได้กำลังตามกำหนดจึงยกออกจากแบบหล่อและรางผลิต ทำการตรวจสอบคุณภาพและตรวจรับโดยตัวแทนของบริษัท หากสินค้าชิ้นใดไม่ได้คุณภาพจะทำการคัดทิ้งและจดบันทึกผลงานที่

ได้ของผู้รับเหมาช่วงแต่ละกลุ่ม ในขณะเดียวกันบริษัทจะมีฝ่ายสั่งซื้อวัสดุผลิตได้แก่ วัสดุมวลรวมผสมคอนกรีต ผงปูนซีเมนต์ เหล็กเส้น ที่คอยตรวจสอบสต๊อกของวัสดุผลิตต่างๆ และทำการสั่งซื้อเข้ามาเพิ่มเติมตลอดเวลา ฝ่ายขนส่งสินค้าหลังจากที่ได้ข้อมูลจากใบสั่งซื้อก็จะดำเนินการวางแผนการจัดส่งสินค้า โดยการจัดเตรียมจำนวนรถหรือเที่ยวรถที่เหมาะสมในวันและเวลาที่ลูกค้าต้องการหรือบริษัทที่สามารถจัดส่งให้ได้อย่างเร็วที่สุด โดยเมื่อถึงวันที่กำหนดส่งสินค้า จำนวนสินค้าประเภทนั้นๆจะต้องมีพร้อมอยู่ในพื้นที่สต๊อก ทางฝ่ายขนส่งสินค้าจะสร้างเอกสารที่ชื่อว่าใบขึ้นสินค้าเพื่อให้พนักงานขับรถเลือกสินค้าตามประเภทและจำนวนที่ต้องการขึ้นรถ สุดท้ายรถบรรทุกสินค้าจะถูกกำหนดให้เดินทางไปส่งสินค้าตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในเอกสารชื่อว่าใบขนส่งสินค้า

4.4 บริษัท D และการทำงานแบบดั้งเดิม

บริษัท D มีลักษณะการดำเนินธุรกิจก่อสร้างคล้ายคลึงกับ บริษัท A แต่โครงการก่อสร้างดำเนินการพร้อมกันหลายแห่งและหลายสถานที่ (หลายจังหวัด) จากการทำงานที่ผ่านมาบริษัทดำเนินโครงการทั้งในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตอนล่าง โดยบริษัทได้ดำเนินการโครงการก่อสร้างบ้านเอื้ออาทรของการเคหะแห่งชาติจำนวนหลายโครงการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน เริ่มต้นจากการเป็นคู่สัญญาจ้างเหมาก่อสร้างจากหน่วยงานของรัฐหรือบริษัทเอกชน จากนั้นบริษัทจะจัดการหาผู้รับเหมาช่วงในท้องถิ่นใกล้เคียงกับโครงการก่อสร้างนั้น เพื่อเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง (ต่างกับบริษัท A ที่ใช้ทีมช่างเหมาชุดเดิมที่ทำงานร่วมกันประจำ) ผู้รับเหมาช่วงจะเป็นผู้รับจ้างค่าแรงโดยที่วัสดุก่อสร้าง และเครื่องจักรที่ใช้ในการดำเนินงานจะทำการขอเบิกใช้ผ่านทางบริษัทที่มีบทบาทเป็นผู้รับเหมาหลัก โดยบริษัทจะทำการจดบันทึกและเก็บรวบรวมใบเสร็จค่าใช้จ่ายของแต่ละโครงการไว้ในคอมพิวเตอร์ และมีการใช้ซอฟแวร์สำเร็จรูปในการจัดการกับระบบบัญชี แต่บริษัทยังไม่มีระบบการควบคุมต้นทุนที่คอยเปรียบเทียบ และแจ้งเตือนสถานะเมื่อมีการใช้จ่ายเกินงบประมาณ

4.5 บริษัท E และการทำงานแบบดั้งเดิม

บริษัท E เป็นร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง และเป็นบริษัทรับเหมาก่อสร้างอาคารขนาดเล็กทั่วไป ซึ่งจะจ้างเหมาผู้รับเหมาช่วงเฉพาะค่าแรงในการดำเนินการก่อสร้าง โดยบริษัทจะเป็นผู้จัดหาวัสดุ และเครื่องจักรตามแผนงาน หรือตามความต้องการของช่างผู้รับเหมาช่วงที่หน้างาน

ลักษณะการทำงาน เริ่มจากส่งต่อความต้องการวัสดุและเครื่องจักรโดยการสั่งซื้อหรือเช่าจากร้านวัสดุก่อสร้างอื่นๆ และร้านให้เช่าเครื่องจักร ถ้าเป็นรายการวัสดุที่ทางร้านมีจำหน่ายก็จะใช้วัสดุของทางร้านเอง การจัดส่งวัสดุไปที่หน้างานจะทำเป็นบันทึกเอกสารรายการเบิกวัสดุ บริษัทมีระบบการบริหารการเงินที่ตรงไปตรงมาไม่ซับซ้อน กล่าวคือโครงการก่อสร้างโครงการหนึ่งจะมีสมุดบัญชีหนึ่งเล่ม (Journal) สำหรับจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายที่เกิดขึ้นกับโครงการโดยไล่เรียงตามวันที่ที่เกิดธุรกรรมการเงิน รายการค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับโครงการรวบรวมจากใบเรียกเก็บเงินหรือใบส่งของจากร้านวัสดุก่อสร้างอื่นๆหรือค่าเช่าเครื่องจักรจากร้านเครื่องจักรกลก่อสร้าง และค่าวัสดุที่ใช้จากทางบริษัทเอง ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมดจะถูกรวบรวมจดบันทึกไว้ในสมุดบัญชีเล่ม

เดียวกัน เมื่อโครงการดำเนินงานแล้วเสร็จจึงทำการรวบรวมรายรับและรายจ่ายทั้งหมด เพื่อสรุปว่าได้กำไรหรือขาดทุนจากโครงการนั้นเท่าไร

5.ผลการวิจัย

5.1 ปัญหาที่สรุปได้จาก บริษัท A

แผนกบัญชี มีปัญหาในการดำเนินงานคือ รายการเบิกใช้วัสดุ ถึงแม้จะทราบว่านำไปใช้กับงานหมวดใด แต่ไม่สามารถสรุปให้สอดคล้องกับเปอร์เซ็นต์ความก้าวหน้าของงานก่อสร้างได้ ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดปัญหาด้านการเงินในกรณีสั่งของเผื่อเกินเปอร์เซ็นต์งวดงานที่จะเบิกได้ สำหรับแผนกวิศวกร มีปัญหาในการสรุปรายงานความก้าวหน้าได้แบบทันที เพราะต้องนำมาคำนวณและวาดเป็นเส้นกราฟ และไม่สามารถแสดงความก้าวหน้าเฉพาะหมวดงานที่ต้องการทราบได้

5.2 ปัญหาที่สรุปได้จาก บริษัท B

การสรุปรายการการใช้วัสดุก่อสร้างของงานก่อสร้างแต่ละหลังต้องรอให้ก่อสร้างแล้วเสร็จก่อน ซึ่งการสรุปทำได้จากการนำข้อมูล (แฟ้มกระดาษ) มาลงในตาราง Excel เพื่อคำนวณจำนวนการใช้ กับราคาต่อหน่วยสรุปเป็นเงินค่าวัสดุทั้งหมด ซึ่งมักเกิดปัญหาการเบิกใช้วัสดุเกินกว่า BOQ ที่ตั้งไว้ แต่ไม่สามารถทราบได้ทันทีขณะการดำเนินการก่อสร้าง

5.3 ปัญหาที่สรุปได้จาก บริษัท C

แผนกควบคุมการผลิตคอนกรีตสำเร็จรูป ไม่มีระบบแสดงสถานะจำนวนสต็อกของสินค้าที่ผลิตไว้แล้วต้องใช้การไปตรวจนับจากพื้นที่สต็อกจริง และการต้องคำนวณปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตคอนกรีตสำเร็จรูปทุกครั้ง (เช่น ปูนซีเมนต์ หิน ทราย ลวดเบอร์ต่างๆ หูหิ้วที่ฝังสำหรับยก น้ำยาพิเศษ เหล็กปลอก เป็นต้น) ในการผลิตคอนกรีตสำเร็จรูปแต่ละชนิด (เช่น เสาเข็ม พื้นสำเร็จ ท่อ คาน บ่อพัก)โดยไม่มีโปรแกรมช่วยคำนวณแบบอัตโนมัติ ทำให้บางครั้งอาจเกิดความผิดพลาดของปริมาณวัตถุดิบจากการคำนวณ ส่วนแผนกขนส่งพบปัญหาเรื่องการนำรายงานการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง และรายงานค่าจ้างพนักงานขนส่ง มาใช้ในการวิเคราะห์หาผลกำไร-ขาดทุนที่ชัดเจน

5.4 ปัญหาที่สรุปได้จาก บริษัท D

การบริหารจัดการโครงการก่อสร้างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่มีรูปแบบที่เป็นระบบมาตรฐาน รวมทั้งการควบคุมก็ไม่มีกำหนดรอบระยะเวลาการรวบรวมข้อมูลสถานะความก้าวหน้าของโครงการ นอกจากนี้บริษัทยังมีโครงการดำเนินการพร้อมๆกันหลายสถานที่ทำให้ยิ่งยากต่อการดูแลควบคุม ซึ่งบริษัทกำลังประสบปัญหาการจัดการที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน บริษัททำได้เพียงอาศัยความจำและบันทึกเอกสารเพื่อประมาณการ

คร่าวๆ ว่าค่าใช้จ่ายของแต่ละโครงการนั้นได้เกิดขึ้นแล้วมากน้อยเพียงไร แต่บริษัทไม่สามารถรู้ได้ว่าแต่ละโครงการกำลังอยู่ในสถานะที่ใช้จ่ายเกินงบหรือไม่ และไม่สามารถตรวจสอบประสิทธิภาพในการใช้วัสดุก่อสร้างได้

5.5 ปัญหาที่สรุปได้จาก บริษัท E

การบริหารการเงินในลักษณะปัจจุบันทำให้การควบคุม และการติดตามค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินโครงการไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทจะทราบว่าโครงการหนึ่งขาดทุน ก็ต่อเมื่อโครงการได้ดำเนินงานเสร็จสิ้นแล้ว โดยไม่สามารถแก้ไขสภาพขาดทุนระหว่างการดำเนินการได้ รวมทั้งไม่สามารถวิเคราะห์ได้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการขาดทุน

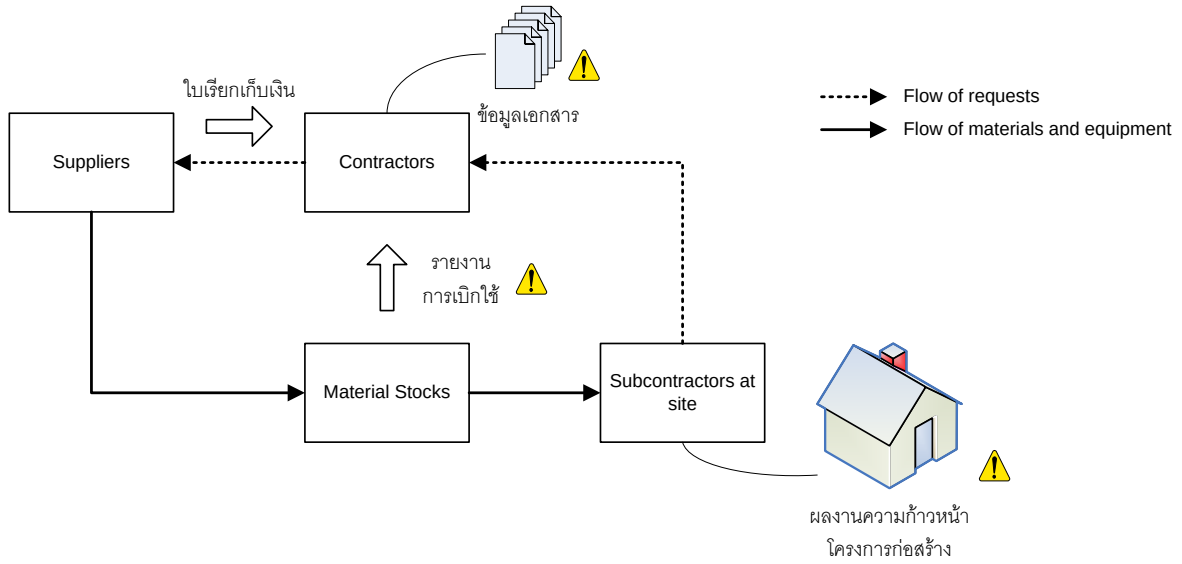
6.อภิปรายผลการวิจัย (ประเด็นปัญหาร่วมในการดำเนินธุรกิจ)

บริษัททั้งหมดมีประเด็นปัญหาในด้านการจัดการกับข้อมูลของโครงการก่อสร้างเพื่อใช้การดำเนินธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีความเชี่ยวชาญแตกต่างกันในประเภทงานก่อสร้างหรือมีหนึ่งบริษัทที่เป็นผู้ผลิตคอนกรีตสำเร็จรูป และยังแตกต่างกันในขนาดของโครงการก่อสร้างที่รับดำเนินการ แต่ก็พบว่าบริษัทเหล่านี้มีสภาพการดำเนินธุรกิจที่คล้ายกันคือ มีการบันทึกข้อมูลเป็นแบบเอกสาร (paper-based data) ทำให้การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลต้องอาศัยแรงงานมนุษย์ ซึ่งไม่สะดวกและทำได้อย่างล่าช้าเนื่องจากข้อมูลของโครงการก่อสร้างหนึ่งๆมีเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ไม่ทันต่อเหตุการณ์ เช่น โครงการก่อสร้างมักจะดำเนินการเสร็จไปแล้วก่อนที่จะสามารถรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นได้ และยังอาจเกิดความผิดพลาดได้มาก เหล่านี้รวมเป็นผลให้การควบคุมเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งที่บริษัทเหล่านี้มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ช่วยงานทุกบริษัทแต่ลักษณะการใช้คอมพิวเตอร์จะเป็นไปเพื่อการเตรียมเอกสารรายงาน โดยไม่ได้นำมาใช้ในการบันทึกและประมวลผลข้อมูล ซึ่งประเด็นปัญหานี้เป็นสิ่งที่บริษัทเหล่านี้สนใจให้ความสำคัญ และต้องการให้แก้ไขมากที่สุด จากประเด็นปัญหาของบริษัทร่วมโครงการทั้ง 5 แห่งสามารถจำแนกเป็นปัญหาร่วมได้ 3 ประการดังนี้

6.1 การควบคุมต้นทุน และติดตามความก้าวหน้าของโครงการก่อสร้าง

ในโครงการก่อสร้างหนึ่งๆ ลักษณะการดำเนินธุรกิจของบริษัทก่อสร้างนั้นจะเป็นผู้ลงทุนค่าวัสดุก่อสร้างและเครื่องจักรทั้งหมด และจัดส่งให้แก่ผู้รับเหมาช่วงที่ทำงานก่อสร้างอยู่ที่ไซต์งานก่อสร้าง โดยอาจผ่านทางโกดังชั่วคราวที่เก็บสต็อกวัสดุที่ไซต์งานก่อสร้างหรือบางบริษัทจัดส่งวัดสุให้โดยตรงเป็นครั้งๆ โดยที่บริษัทจะรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายสะสมที่เกิดขึ้นกับโครงการหนึ่งจากการจดบันทึกลงในสมุดบัญชีประจำวัน (Journal) และ/หรือรวบรวมจากใบเรียกเก็บเงินจากร้านค้าวัสดุก่อสร้างและให้เช่าเครื่องจักร และในบริษัทที่มีโกดังชั่วคราวจะมีการรวบรวมรายงานการเบิกใช้วัสดุด้วย ซึ่งข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้อยู่ในรูปแบบเอกสาร ทำให้การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้ทำได้ยากและช้า รวมทั้งยังมีความผิดพลาดจากผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย ส่งผลให้ระบบการ

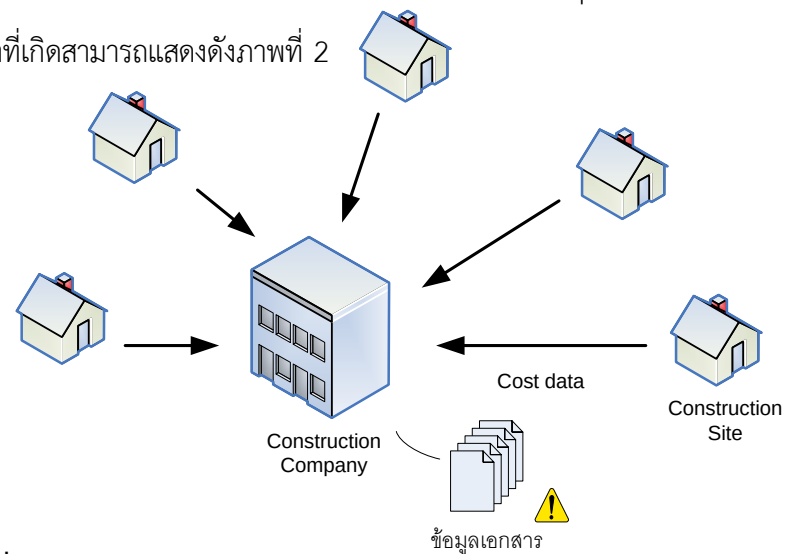
ควบคุมต้นทุนไม่สามารถเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการสุดท้ายคือไม่มีการติดตามผลงานความก้าวหน้าของโครงการก่อสร้างที่เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นระบบ ประเด็นปัญหาที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ดังรายละเอียดแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงประเด็นปัญหาในการควบคุมต้นทุนและติดตามความก้าวหน้าของโครงการก่อสร้าง

6.2 การรวบรวมข้อมูลต้นทุนจากไซต์งานก่อสร้าง

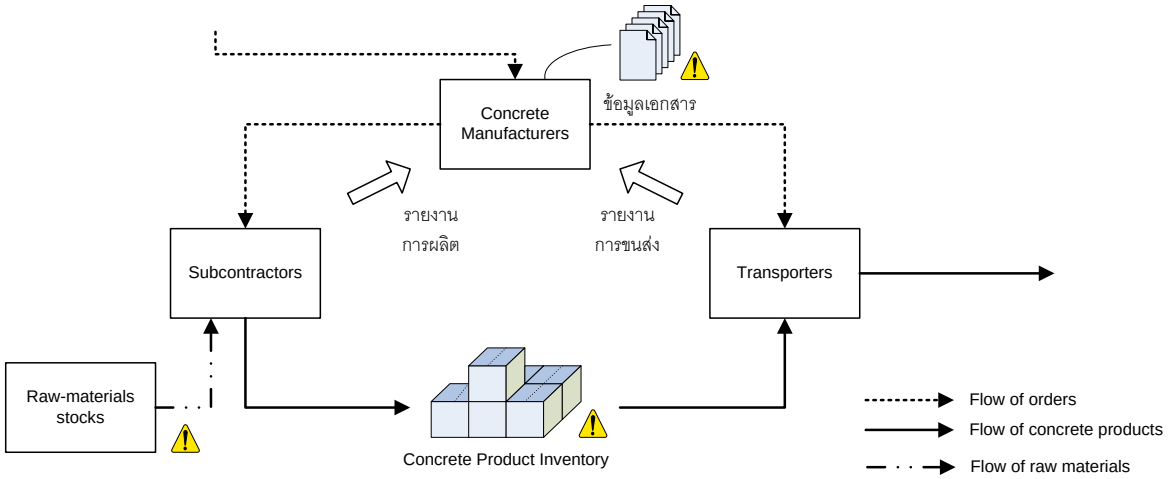
ในภาพรวมของบริษัทเหล่านี้ที่มักจะมีการดำเนินโครงการก่อสร้างพร้อมกันหลายแห่งในช่วงเวลาเดียวกัน หรือซ้อนทับกัน การรวบรวมข้อมูลเอกสารต้นทุนค่าก่อสร้างจากไซต์งานต่างๆกัน สิ่งเหล่านี้ยิ่งเป็นการเพิ่มปริมาณและความซับซ้อนของปัญหาในการจัดการข้อมูล รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่สะดวกและไม่สามารถทำได้ในช่วงรอบระยะเวลาสั้นๆหรือไม่สะดวกที่จะรวบรวมบ่อยครั้งได้ ลักษณะของปัญหาที่เกิดสามารถแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงประเด็นปัญหาในการรวบรวมข้อมูลต้นทุนจากไซต์งานก่อสร้าง

6.3 การบริหารการผลิตและจัดส่งชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์คอนกรีต

สำหรับบริษัทที่เป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีตสำเร็จรูป จะมีประเด็นปัญหาเฉพาะตัว ในด้านการจัดการข้อมูลการผลิตและขนส่งสินค้า สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 3 ซึ่งพบว่าการดำเนินการจัดการข้อมูลด้วยรูปแบบเอกสารระหว่างขั้นตอนต่างๆ นั้นก่อให้เกิดความไม่สะดวกและล่าช้าในการรวบรวม รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดการกับปริมาณสต็อกของผลิตภัณฑ์ และการสต็อกของวัตถุดิบในการผลิต ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาเรื่องต้นทุนในการผลิตและขนส่งสินค้าทั้งหมดที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 3 แผนภาพแสดงประเด็นปัญหาในการบริหารการผลิตและจัดส่งชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์คอนกรีต

7.สรุปผลการวิจัย

จากประเด็นปัญหาร่วมในการดำเนินธุรกิจ ของบริษัทที่เข้าร่วมการวิจัยทั้ง 5 แห่ง สามารถสรุปเป็นแนวทางแก้ปัญหา ด้วยการพัฒนาระบบซอฟแวร์ขึ้นใหม่ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานก่อสร้าง สำหรับประเด็นปัญหาร่วมในการดำเนินธุรกิจก่อสร้างขนาดกลางและย่อม ในจังหวัดอุบลราชธานี เป็น 3 ประเด็น ที่ควรพัฒนา เป็นระบบซอฟแวร์ คือ

ก. ระบบการควบคุมต้นทุนและติดตามความก้าวหน้าของโครงการก่อสร้าง

ข. ระบบการรวบรวมต้นทุนจากหน้างานก่อสร้างจริง

ค. ระบบการบริหารการผลิตวัสดุก่อสร้างและการจัดส่ง

ทั้งนี้เมื่อมีการพัฒนาซอฟแวร์สำเร็จ ควรมีการติดตามประเมินผล การใช้งานระบบซอฟแวร์ เพื่อทราบประสิทธิภาพ ในการลดปัญหาที่เกิดในการดำเนินธุรกิจก่อสร้าง ขนาดกลางและย่อม ในจังหวัดอุบลราชธานี ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณ บริษัท และ ห้างหุ้นส่วน ที่เห็นความสำคัญ และอนุญาตให้เข้าไปสำรวจข้อมูลเพื่อการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

Anumba, C.J., Siemieniuch, C.E. and Sinclair, M.A. (2000) Supply chain implications of concurrent engineering. International Journal of Physical Distribution and Logistics Management, 30(7-8), 566-597.

Dawood, N. (1999) A proposed system for integrating design and production in the precast building industry. The International Journal of Construction Information Technology, 7(1), 73-83.

J. Andersen, A. Baldwin, M. Betts, C. Carter, A. Hamilton, E. Stokes and T. Thorpe (2000) A framework for measuring IT innovation benefits, Electronic Journal of Information Technology in Construction, 4.

O'Brien, W.J. and Fischer, M.A. (2000) Importance of capacity constraints to construction cost and schedule. Journal of Construction Engineering and Management, 126(5), 366-373.

B003

การพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนตามแนววิถีชีวิตใหม่

Development of Pre-Teacher Student Supervision System on New Normal

ธนัสถ์ นนทพุทธ ฟารีดา หีมชูด นวพล เทพนรินทร์ ปิยะ ประสงค์จันทร์ วาสณา บุญส่ง

Thanat Nonthaputha, Fareeda Heemchood, Nawaphol Thepnarin, Piya Prasongjan, Wasana Boonsong

*Corresponding author: thanat.n@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้นำเสนอการพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน สำหรับหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย บนเว็บแอปพลิเคชัน ทดแทนระบบเดิม บนวิถีการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ ลดรูปแบบการนิเทศในรูปแบบพบหน้า ลดจำนวนเอกสาร รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานในการประเมินแบบเดิมยังไม่ได้รับความอำนวยความสะดวก ข้อมูลงานวิจัยหรือเอกสารที่ต้องประเมินยังคงแยกกันตามหลักสูตรสาขาวิชา ทางคณะผู้วิจัยจึงพัฒนาระบบนี้ขึ้นมาโดยใช้เทคโนโลยีทางด้านสารสนเทศมาอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้งาน ทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ให้มีการนิเทศบนเว็บแอปพลิเคชัน ในรูปแบบออนไลน์ ระบบที่นำเสนอนี้ ทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนสามารถเข้าถึงข้อมูลจากการสมัครเข้าสู่ระบบที่ถูกจัดเก็บบนฐานข้อมูลที่ดูแลโดยผู้ดูแลระบบ อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงสามารถประเมินการสอนได้และนักศึกษาสามารถส่งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับใช้ในการประเมินได้จากระบบนี้ เช่น วีดีโอการสอน รายงานการฝึกปฏิบัติการสอนรายวัน รายสัปดาห์ ตารางสอน หรือวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น ผู้ประเมินซึ่งก็คืออาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง สามารถเข้าระบบเพื่อทำการประเมินได้ด้วยตัวเอง ซึ่งระบบที่พัฒนานี้ เป็นไปตามมาตรฐานการกำกับจากคุรุสภาทุกขั้นตอน สามารถใช้ทดแทนระบบเดิมและอำนวยความสะดวกต่อผู้ใช้งาน บนวิถีการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ โดยผ่านการประเมินระบบจากผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.43) และผ่านการประเมินโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบ ทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 4.87, S.D. = 0.49)

คำสำคัญ: นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ระบบนิเทศนักศึกษา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต วิถีชีวิตใหม่

Abstract

This paper presents a development of pre-teacher student supervision system on web-application for the bachelor of Science in Technical Education, Faculty of Industrial Education and Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya. It is instead of traditional supervision that is face-to-face or on-site supervision, reduces the number of documents (paperless), also assesses research data or all documents on this system with remain separating by the departments which the traditional assessment process has not been adequately facilitated. The information technology for web-application is developed to convenient support the supervisors, mentors and pre-teacher student. They have to sign-up before sign-in by username and password that will be saved to the database system. Pre-teacher student will send the reports, assignments, researches and teaching videos on the system. The supervisors and mentors can comment, check the reports or assignments and approve the teaching videos for pre-teacher student on the web-application daily or weekly themselves. The proposed system is designed to be instead of the traditional supervision on the new normal life. It is controlled by the teachers' council of Thailand or Kurasapa. It has been evaluated from the experts and relevant persons that are excellent system by $\overline{x}$ = 4.75, S.D. = 0.43 and $\overline{x}$ = 4.87, S.D. = 0.49, respectively.

Keywords: pre-teacher student, supervision system, technical education, new normal

บทนำ

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (COVID-19) ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐ ประชาชนจีน (กรมควบคุมโรค, 2564) นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทั่วทั้งโลกได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่กระจายของเชื้อโควิด-19 เป็นอย่างมาก นับเป็นวิกฤติที่ทั่วโลกต่างเผชิญอยู่ในขณะนี้ รัฐบาลทุกประเทศพึงรับฟังมุมมองและความคิดเห็นของบุคลากรทางการแพทย์และผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญในการรับมือ และเตรียมมาตรการลดการแพร่ระบาดในกลุ่มประชาชนได้อย่างรัดกุมและเหมาะสม ซึ่งบางครั้ง บางมาตรการ อาจสร้างผลกระทบต่อสังคมในด้านอื่น ๆ อาทิ ผลกระทบต่อระบบการศึกษาซึ่งอาจกลายเป็นหนึ่งในวิกฤติที่ร้ายแรงที่สุด (มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย, 2564) ทุกระบบการศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมาตราการต่าง ๆ ภายใต้กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เพื่อรองรับการจัดการเรียนการสอนในสภาวะการการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ตามแนววิถีชีวิตใหม่ ให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้อย่างปกติมากที่สุด โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของนักเรียน นักศึกษาในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับ อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ (กรมอนามัย, 2565) ได้เตรียมความพร้อมรูปแบบการเรียนการสอนของโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ มีการปรับรูปแบบการเรียนการสอนและการสอบเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษาสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้มากสุด ได้ทบทวนและพัฒนาปรับปรุงแนวปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาตามมาตรการเปิดเรียนในห้องเรียนตามปกติ (On-site) ปลอดภัยอยู่ได้กับโควิด-19 ในสถานศึกษา รวมทั้งระดับอุดมศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) จัดให้มีการประเมินตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียนแบบวิถีชีวิตใหม่ ตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด (พรนภา, 2565)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยที่อยู่ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ได้มีมาตราการสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามวิถีชีวิตใหม่เป็นตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยเฉพาะหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (5 ปี) คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มีการจัดการเรียนการสอน คือ หลักสูตรสาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ หลักสูตรสาขาวิชาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม และหลักสูตรสาขาวิชาวิศวกรรมแมคคาทรอนิกส์ เป็นหลักสูตรที่มีสภาวิชาชีพที่เป็นหน่วยงานของรัฐประเภทองค์การมหาชนที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติเฉพาะ หรือคุรุสภา กำกับ ติดตาม และออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู (คุรุสภา, 2565) ทั้งนี้ ทั้ง 3 หลักสูตรสาขาวิชาได้ผ่านการรับรองมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการผลิต และมาตรฐานบัณฑิตปริญญาตรีทางการศึกษา (หลักสูตร 5 ปี) จากคุรุสภาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2565) ซึ่งหนึ่งในกระบวนการเพื่อให้ทุกหลักสูตรได้การรับรองและเพื่อให้นักศึกษาได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูนั้น นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายของหลักสูตรต้องออกฝึกปฏิบัติการสอน (ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู) ภายในสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษาจากคุรุสภาและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

(สอศ.) (งานฝึกปฏิบัติการสอน, 2564) และต้องผ่านการนิเทศจากผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยปกติรูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนก่อนการแพร่กระจายของเชื้อโควิด -19 จะอยู่ในรูปแบบดั้งเดิมหรือแบบพบหน้า (Onsite/Face-to-face) โดยได้มีการนำเสนองานงานวิจัยทางด้านการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป โดย ปารณีย์และคณะ, 2561 ได้กล่าวถึงการนิเทศแบบดั้งเดิมแต่จะพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยวิธีการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงของครูพี่เลี้ยงนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันในการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนของครูพี่เลี้ยง หลังจากนั้นจึงจะนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบการนิเทศและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการนิเทศโดยวิธีการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงของครูพี่เลี้ยงนักศึกษา แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำเสนอการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนในรูปแบบออนไลน์ (Online) เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารสำหรับนิเทศครูผู้แลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ทั่วประเทศ (สุทธิพรรณและคณะ, 2564) โดยใช้รูปแบบการนิเทศออนไลน์ ระหว่างอาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาที่ทำการสอนควบคู่ไปกับการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยที่ทำงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน (Christine, 2012) โดยการนำเอากระดานสนทนาในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic forum) และวีดีโอคอนเฟอเรนซ์ (Video conference) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการประชุมที่ผู้ที่ร่วมประชุมไม่ต้องอยู่ที่เดียวกัน โดยจะใช้เครือข่ายในการถ่ายทอดภาพและเสียง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทั้งฝั่งส่งและฝั่งรับจะต้องมีอุปกรณ์ถ่ายทอดสัญญาณภาพในรูปของกล้องและอุปกรณ์ถ่ายทอดเสียงมาช่วยสำหรับการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้น แต่ Whittaker, 2003 ได้นำเสนอการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนแบบผสมผสานประกอบด้วยแบบดั้งเดิม แบบวีดีโอคอนเฟอเรนซ์และมีการใช้เครื่องมืออื่น ๆ ในการอำนวยความสะดวก ทั้งนี้วาสนาและณมน, 2560 และอมรรัตน์และคณะ, 2561 ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน เพื่อการจัดเก็บข้อมูลที่จะก่อให้เกิดความสะดวก การทำงานที่มีระบบ และมีระเบียบมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากการแพร่กระจายของเชื้อโควิด-19 ทำให้รูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพิ่มมากขึ้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างฉับพลัน จากการนิเทศแบบดั้งเดิมมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์เกือบทั้งหมด โดยใช้แพลตฟอร์มการประชุมออนไลน์ เช่น Google meet, Zoom cloud meeting, Microsoft team หรือ WebEx เป็นต้น หรือมีการพัฒนาระบบต่าง ๆ เพื่อให้มีการทำงานบนวิถีชีวิตใหม่ สามารถรองรับการทำให้เหมือนกับการทำงานตามสภาวะปกติมากที่สุด อีกทั้งยังไม่มีการนำเสนองานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ที่สามารถรองรับและสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด คือ นักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ แต่ยังคงเป็นไปตามมาตรฐานของคุรุสภา ทางคณะผู้วิจัยจึงนำเสนอการพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต คณะครุศาสตร์

อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย บนเว็บแอปพลิเคชัน ทดแทนระบบเดิม สามารถลดรูปแบบการนิเทศในรูปแบบพบหน้า ลดจำนวนเอกสาร อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงสามารถประเมินการสอนได้และนักศึกษาสามารถส่งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับใช้ในการประเมินได้จากระบบนี้ เช่น วีดีโอการสอน รายงานการฝึกปฏิบัติการสอนรายวัน รายสัปดาห์ ตารางสอน หรือวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น รวมทั้งสามารถอำนวยความสะดวกทุกกระบวนการดำเนินงานในการประเมิน และข้อมูลงานวิจัยหรือเอกสารที่ต้องประเมินรวบรวมอยู่บนฐานข้อมูลทั้งหมด ผู้ประเมินซึ่งก็คืออาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง สามารถเข้าระบบเพื่อทำการประเมินได้ด้วยตัวเอง

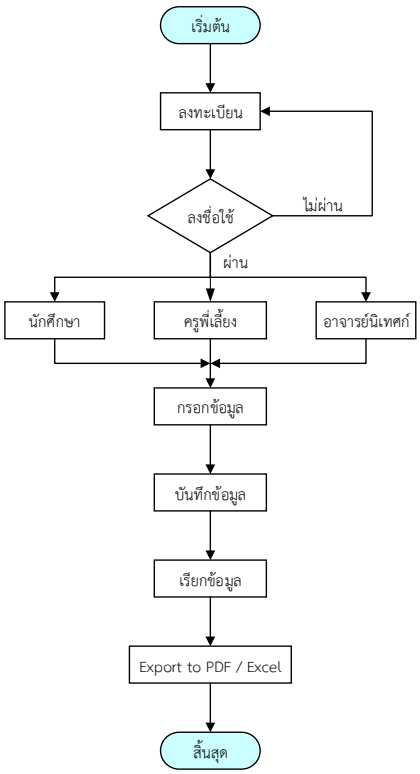
วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนสำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย บนเว็บแอปพลิเคชัน ทดแทนระบบเดิม ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่มีการจำกัดการติดต่อระหว่างบุคคล มีการรักษาระยะห่างจากคนอื่น ทำให้วิถีการทำงานจากเดิมเปลี่ยนเป็นวิถีชีวิตใหม่

วิธีการวิจัย

เนื่องจากรูปแบบกระบวนการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนแบบดั้งเดิมของหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยนั้น มีกระบวนการทำงานที่ค่อนข้างซับซ้อน มีการแยกเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องตามแต่ละหลักสูตรสาขาวิขา เช่น ข้อมูลรายชื่อนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน แบบเสนอโครงร่างงานวิจัยและแบบรายงานผลการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน แฟ้มบันทึกงาน/กิจกรรม การรวบรวมรายงานผลข้อมูล การประเมินผล และวีดีโอประกอบการปฏิบัติการสอน เป็นต้น อีกทั้งยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ดี ดังนั้นสำหรับการพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนตามแนววิถีชีวิตใหม่ สามารถอธิบายได้ได้ดังนี้

ส่วนแรกของระบบเป็นการออกแบบผังงาน (Flowchart) แสดงดังรูปที่ 1 โดยนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง ต้องดำเนินการสมัครลงทะเบียนเข้าสู่ระบบ เพื่อใช้สำหรับเป็นฐานข้อมูลที่มีผู้ดูแลระบบที่สามารถบริหารจัดการข้อมูลต่าง ๆ ได้ หลังจากดำเนินการสมัครลงทะเบียนแล้ว จะสามารถเข้าสู่ระบบการใช้งานและทำการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง แก้ไขทั้งชื่อผู้ใช้งานและรหัสผู้ใช้งานได้ โดยระบบจะสามารถทำการแยกการใช้งานตามผู้ใช้งานที่ทำการเลือกตามการสมัครลงทะเบียนเข้าใช้งาน ทั้งนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง สามารถเข้าสู่ระบบเพื่อดำเนินการกรอกข้อมูล หรือดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และทำการบันทึกข้อมูลของตัวเอง ผู้ใช้งานสามารถทำการนำข้อมูลในรูปแบบไฟล์ PDF/Excel ออกมาได้ หรือเมื่อทำการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ แล้ว สามารถทำการเรียกดูข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้จากระบบในภายหลัง

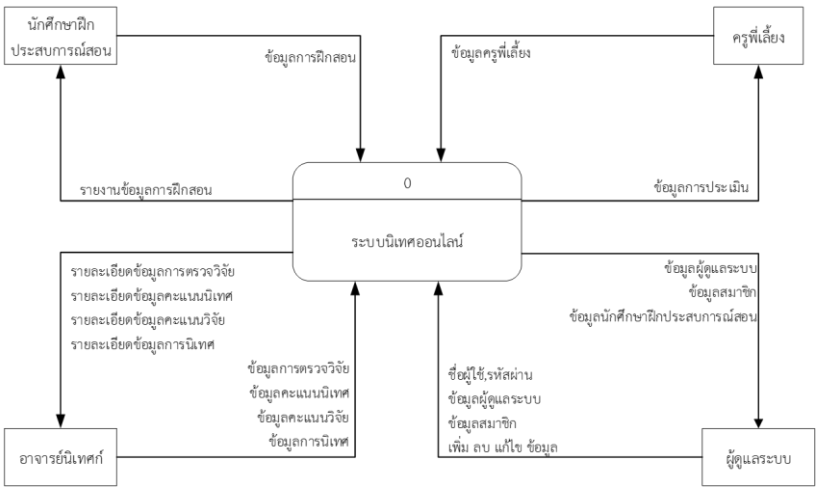

รูปที่ 1 การออกแบบผังงานของระบบ

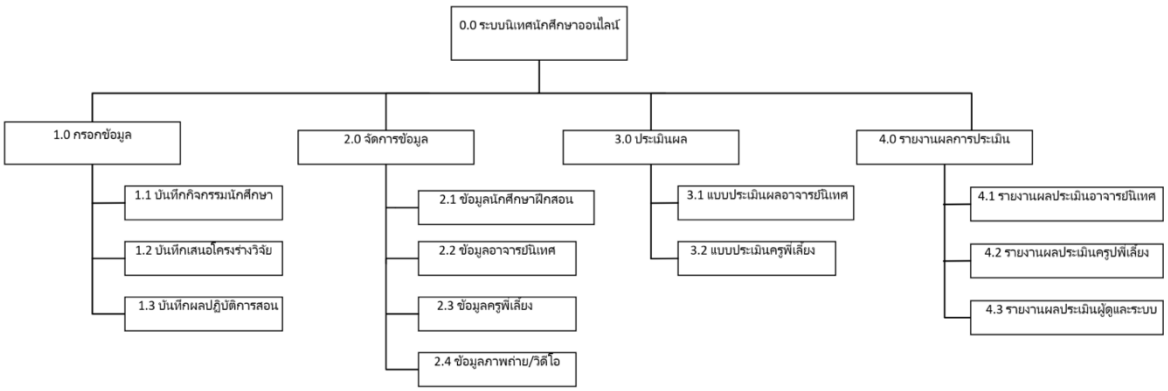
ส่วนที่สอง เป็นการออกแบบภาพรวมของทั้งระบบผ่านแผนภาพบริบทระบบงาน (Context diagram) แสดงดังรูปที่ 2 โดยจะมีแหล่งข้อมูลนอกระบบที่ต้องทำการลงทะเบียนใช้งานในขั้นตอนแรกหรือเรียกว่าส่วนนำเข้า (Input) หรืออินพุตของระบบ คือ นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง โดยมีผู้ดูแลระบบที่สามารถบริหารจัดการข้อมูลต่าง ๆ ได้ ดังนั้น จากรูปที่ 2 สามารถอธิบายการทำงานได้ดังนี้

นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน จะต้องดำเนินการป้อนรายละเอียดที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของการฝึกปฏิบัติการสอน และสามารถเข้าไป เพิ่มหรือลบได้ ซึ่งข้อมูลตรงส่วนนี้จะนำไปสู่ฐานข้อมูลของระบบที่จะเชื่อมโยงไปยังอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่ต้องดูแลนักศึกษาแต่ละคนได้ ทั้งนี้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนสามารถนำข้อมูลออกมาเป็นรายงานการฝึกสอนในรูปแบบไฟล์นามสกุล PDF แต่สำหรับกรณีของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงจะมีฐานข้อมูลการฝึกปฏิบัติการสอน โดยสามารถเข้าดูข้อมูลและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของนักศึกษาที่ระบบออกแบบไว้ให้เชื่อมโยงกับอาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยงที่ต้องรับผิดชอบกำกับและดูแลนักศึกษาของแต่ละคน ตลอดจนสามารถตรวจงานการสอนได้จากวีดีโอที่นักศึกษาได้ทำการบันทึกไว้ ตรวจเค้าโครงวิจัยและงานวิจัยได้ รวมทั้งสามารถให้คะแนนการประเมินในการนิเทศแต่ละครั้งและนำข้อมูลออกมาสรุป

เป็นคะแนนในรูปแบบไฟล์นามสกุล Excel ได้ เป็นต้น ส่วนที่เกี่ยวข้องสุดท้ายของแผนภาพบริบทระบบงานคือ ผู้ดูแลระบบ ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลของระบบการฝึกปฏิบัติการสอนได้ทั้งหมด เช่น สามารถดำเนินการ เพิ่ม ลบ แก้ไข รายละเอียดของทั้งนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง เป็นต้น

รูปที่ 2 การออกแบบแผนภาพบริบทระบบงาน

รูปที่ 3 แผนผังโครงสร้างระบบ

จากรูปที่ 3 แสดงการออกแบบแผนผังโครงสร้างระบบ (System structure chart) ซึ่งเป็นแผนภาพโครงสร้างระบบที่จะเชื่อมโยงไปยังกระบวนการทำงานของส่วนนำเข้าและส่วนนำออก (Output) หรือเอาต์พุตของแต่ละกระบวนการทำงานของข้อมูล ประกอบไปด้วย

กระบวนการทำงานของระบบกรอกข้อมูล จะรับข้อมูลบันทึกงานหรือกิจกรรม แบบเสนอโครงร่างงานวิจัยและแบบรายงานผลการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนไปยังแฟ้มบันทึกงาน/กิจกรรม แบบเสนอโครงร่างงานวิจัยและแบบรายงานผลการปฏิบัติการสอน เป็นต้น

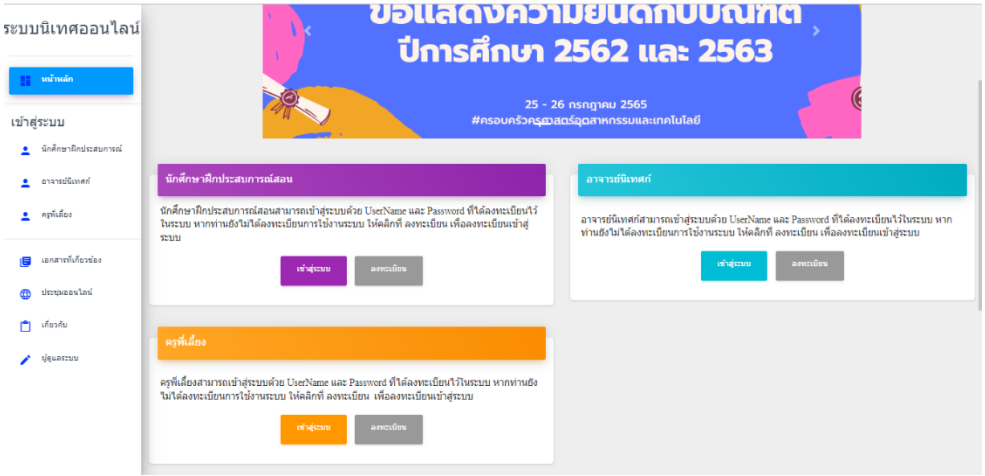
กระบวนการทำงานของระบบจัดการข้อมูล จะรับข้อมูลจากนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง และบันทึกข้อมูลไปยังแฟ้มข้อมูลของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ข้อมูลของอาจารย์นิเทศ ข้อมูลของครูพี่เลี้ยง และข้อมูลภาพถ่ายของแต่ละคน

กระบวนการทำงานของระบบการประเมินผล จะรับข้อมูลการประเมินโครงร่างงานวิจัย ประเมินรายงานการวิจัย ประเมินรายงานผลปฏิบัติการสอน และรายงานการสัมนาจากอาจารย์นิเทศก์ และรับข้อมูลการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประเมินแผนการสอน และประเมินการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จากครูพี่เลี้ยง ไปยังแฟ้มแบบประเมินของอาจารย์นิเทศก์ และแฟ้มแบบประเมินของครูพี่เลี้ยง

กระบวนการทำงานของรายงานผลการประเมิน จะรับข้อมูลจากระบบที่มีการกรอกข้อมูลในส่วนของรายละเอียดต่าง ๆ แล้วรายงานผลข้อมูลไปยังอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยงและผู้ดูแลระบบ

ผลการวิจัย

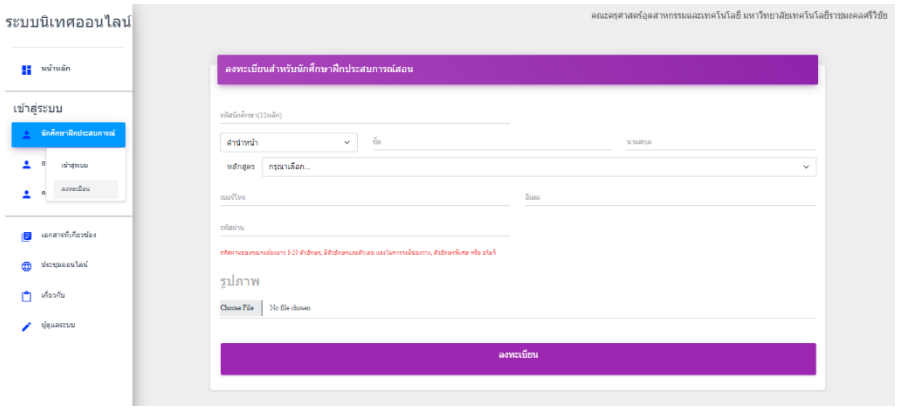
จากการออกแบบของระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนตามแนววิถีชีวิตใหม่นั้น ผลการทำงานของระบบที่ได้แสดงดังรูปที่ 4 ซึ่งเป็นหน้าต่างหลักของระบบ ประกอบไปด้วยเมนูองค์ประกอบหลัก ทั้งหมด 3 ส่วน คือ นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยง โดยมีเมนูเพิ่มเติมของระบบ คือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง การประชุมออนไลน์ เกี่ยวกับ (สำหรับหน้าข่าวประชาสัมพันธ์) และผู้ดูแลระบบจะอยู่ด้านล่างสุด เป็นต้น

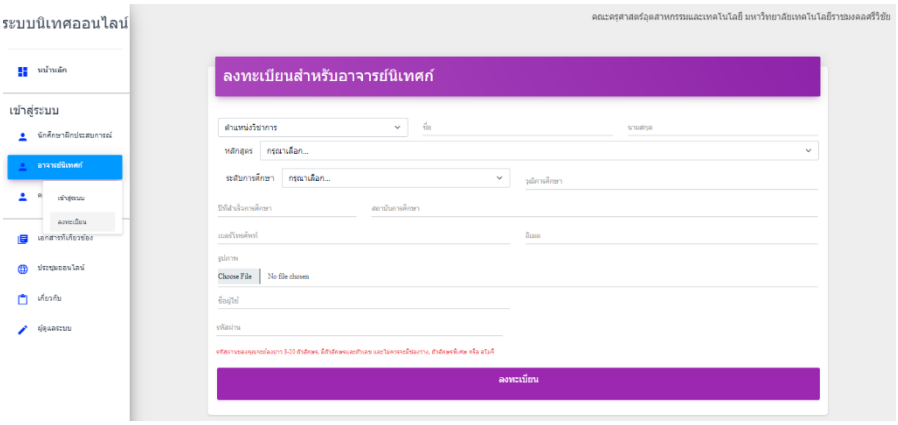
รูปที่ 4 หน้าต่างหลักของระบบ

จากรูปที่ 4 แสดงให้เห็นว่า หน้าต่างหลักที่ได้ออกแบบไว้ ต้องเป็นไปตามการออกแบบผังงานของระบบที่แสดงไว้ดังรูปที่ 1 และการออกแบบแผนภาพบริบทระบบงานที่แสดงไว้ดังรูปที่ 2 เมื่อผู้ใช้งานต้องการ

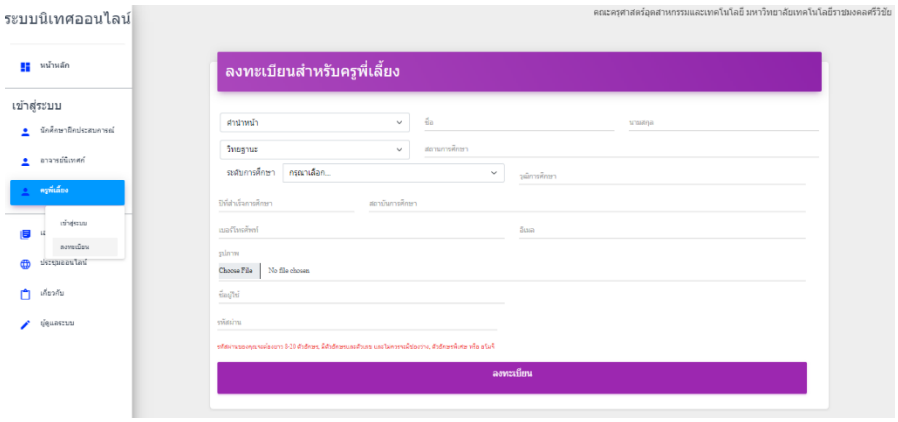
เข้าสู่ระบบ ซึ่งหากนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ยังไม่ได้มีการสมัครเข้าสู่ระบบก่อนการเข้าใช้งาน จะต้องดำเนินการกรอกรายละเอียดข้อมูลของตัวเองให้ครบถ้วน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลของระบบที่ได้ออกแบบไว้ แสดงดังรูปที่ 5 - รูปที่ 7 ตามลำดับ

รูปที่ 5 การสมัครเข้าสู่ระบบก่อนการเข้าใช้งานของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน

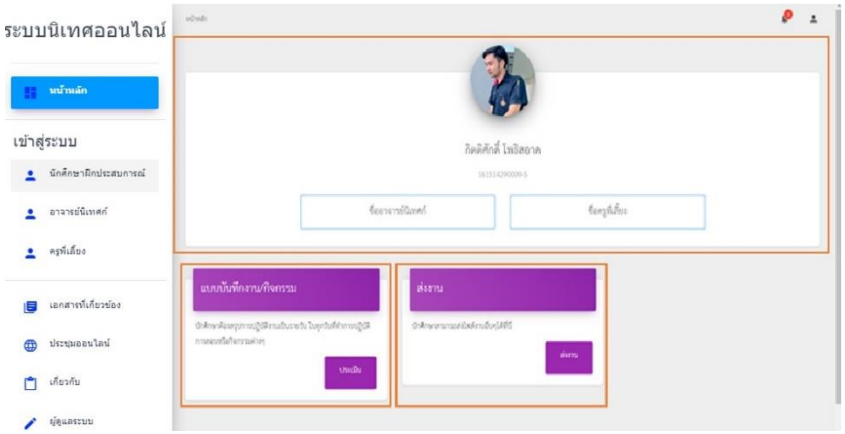
รูปที่ 6 การสมัครเข้าสู่ระบบก่อนการเข้าใช้งานของอาจารย์นิเทศ

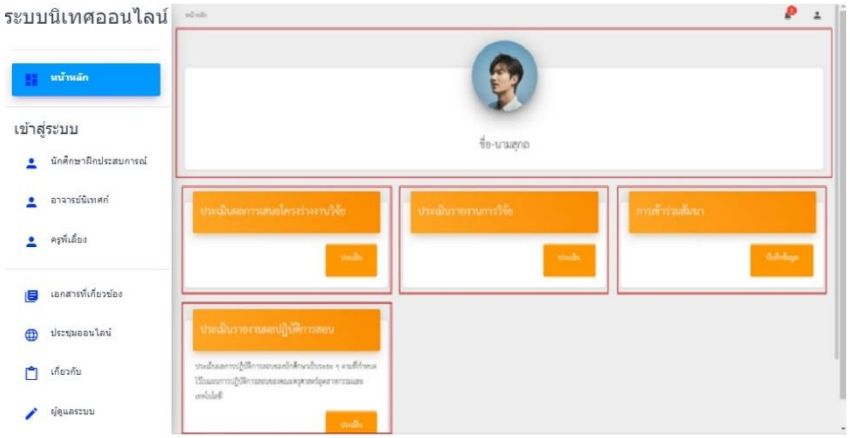
รูปที่ 7 การสมัครเข้าสู่ระบบก่อนการเข้าใช้งานของครูพี่เลี้ยง

สำหรับการเข้าสู่การใช้งานของระบบ จะเป็นไปตามการออกแบบแผนภาพกระแสข้อมูลและการออกแบบแผนภาพบริบทระบบงานที่ได้ออกแบบไว้ ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน อาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยง เมื่อทำการสมัครเข้าสู่ระบบโดยมีชื่อผู้ใช้งาน (username) และรหัสผ่าน (password) ของแต่ละคนสำหรับการใช้งานเข้าสู่ระบบ และเมื่อทำการเข้าสู่ระบบแล้ว สามารถอธิบายได้ตามการใช้งานได้ดังนี้

กรณีผู้ใช้งานคือนักศึกษาฝึกประสบการณ์สอน จะมีหน้าต่างที่จะปรากฏเพื่อแสดงให้เห็นส่วนของข้อมูลเบื้องต้นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์สอน เช่น รูปภาพ ชื่อ-นามสกุล ชื่ออาจารย์นิเทศก์ ชื่อครูพี่เลี้ยง เป็นต้น แสดงดังรูปที่ 8 อีกทั้งในหน้าหลักยังมีส่วนประกอบสำคัญคือแบบบันทึกงานกิจกรรมที่นักศึกษาต้องทำการบันทึกรายละเอียดการสอนในต่ละวัน สามารถแนบไฟล์กิจกรรม/งานที่ได้ปฏิบัติ และการส่งงาน ซึ่งในส่วนนี้เมื่อเข้าสู่หน้าต่างการส่งงาน นักศึกษาจะต้องเลือกประเภทงานที่จะทำการส่ง เช่น โครงร่างวิจัยในชั้นเรียน รายงานผลการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เป็นต้น จากนั้นนักศึกษาสามารถแนบไฟล์งาน และกรอกรายละเอียดของงาน ก่อนทำการส่งได้

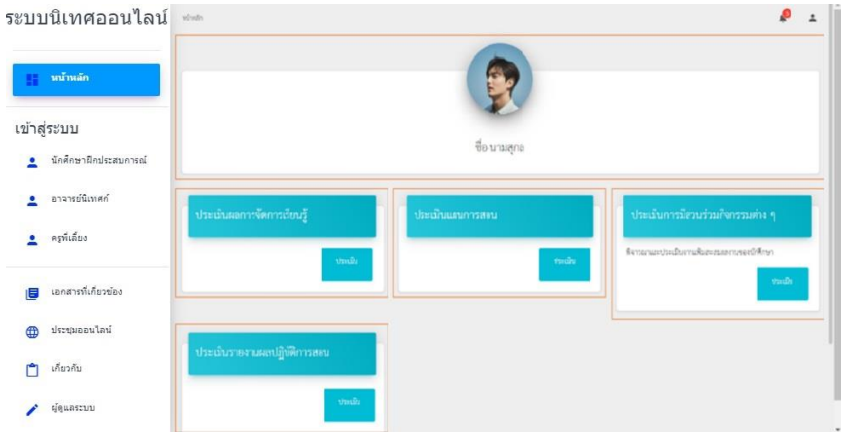

รูปที่ 8 หน้าต่างแรกของผู้ใช้งาน (นักศึกษาฝึกประสบการณ์สอน)

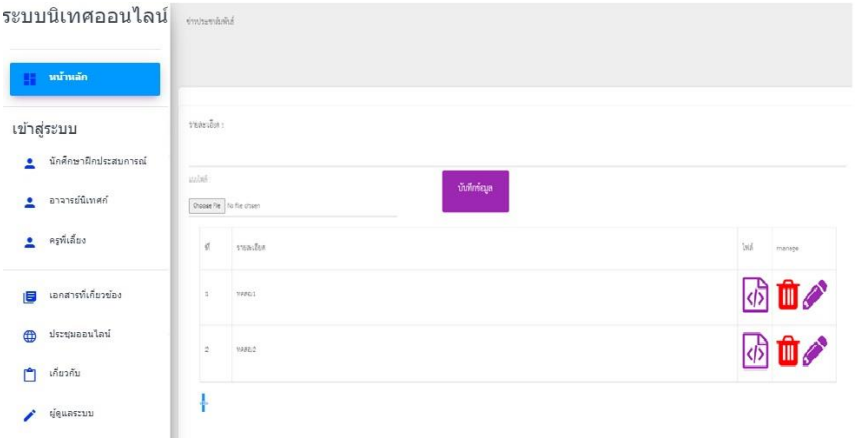

รูปที่ 9 หน้าต่างแรกของผู้ใช้งาน (อาจารย์นิเทศก์)

กรณีผู้ใช้งานคืออาจารย์นิเทศก์ จะมีหน้าต่างที่จะปรากฏเพื่อแสดงให้เห็นส่วนของข้อมูลเบื้องต้นคล้าย ๆ กับหน้าต่างของนักศึกษาฝึกประสบการณ์สอน แสดงดังรูปที่ 9 โดยมีแบบประเมินการเสนอโครงร่างงานวิจัย แบบประเมินรายงานผลปฏิบัติการสอน แบบประเมินการเข้าร่วมสัมนาในแต่ละเดือน และแบบประเมินรายงานการวิจัยของนักศึกษาที่รับผิดชอบ เป็นต้น อาจารย์นิเทศก์สามารถประเมินผลการเสนอโครงร่างงานวิจัยของนักศึกษาฝึกประสบการณ์สอนได้ แต่สำหรับกรณีผู้ใช้งานเป็นครูพี่เลี้ยง จะมีหน้าต่างที่จะปรากฏเพื่อแสดงให้เห็นส่วนของข้อมูลเบื้องต้น เช่น รูปภาพ ชื่อ-นามสกุล นักศึกษาที่รับผิดชอบ โดยมีแบบประเมินการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตพิสัย พุทธิพิสัย และทักษะพิสัย แบบประเมินแผนการสอน แบบประเมินการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และแบบประเมินรายงานผลปฏิบัติการสอน เป็นต้น แสดงดังรูปที่ 10 ทั้งนี้ จะต้องเป็นไปตามที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์สอนได้ทำการเลือกไว้อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง ดังนั้นระบบที่ได้ออกแบบจะบริหารจัดการให้อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง สามารถเข้าระบบเพื่อประเมินการสอนแยกตามหลักสูตรสาขาวิชา ประกอบด้วย สาขาวิชาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ สาขาวิชาวิศวกรรมแมคคาทรอนิกส์ โดยที่ข้อมูลจะถูกเก็บไว้บนฐานข้อมูลทั้งหมด ซึ่งฐานข้อมูลทั้งหมดจะถูกดูแลด้วยผู้ดูแลระบบ โดยหน้าต่างแรกที่ปรากฏก็คือหน้าต่างหลัก ในหน้านี้ผู้ดูแลระบบจะสามารถ เพิ่ม ลบหรือแก้ไขข้อมูลเกี่ยวกับข่าวประชาสัมพันธ์ แสดงดังรูปที่ 11 และสามารถจัดการข้อมูลของนักศึกษาฝึกประสบการณ์สอน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงได้

รูปที่ 10 หน้าต่างแรกของผู้ใช้งาน (ครูพี่เลี้ยง)

รูปที่ 11 หน้าต่างแรกของผู้ดูแลระบบ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระบบที่พัฒนานี้ สามารถทำงานได้ตามการออกแบบของระบบไว้ทุกขั้นตอน มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบการบริหารจัดการที่สามารถจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องของแต่ละหลักสูตรสาขาวิชาไว้ในระบบนี้ทั้งหมด อีกทั้งเป็นไปตามมาตรฐานการกำกับจากคุรุสภาทุกขั้นตอน เนื่องจากการออกแบบระบบนี้ ใช้ระบบการบริหารจัดการบนเว็บแอปพลิเคชัน ทดแทนระบบเดิม (งานฝึกปฏิบัติการสอน, 2564) ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการผลิต และมาตรฐานบัณฑิตปริญญาตรีทางการศึกษา (หลักสูตร 5 ปี) จากคุรุสภาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2565) สามารถอำนวยความสะดวกต่อผู้ใช้งานบนวิถีการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ ทั้งนี้มีการประเมินระบบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านเว็บแอปพลิเคชั่น จำนวน 3 คน ในภาพรวมของระบบมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.43) และใช้การประเมินโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบ จำนวน 100 คน ประกอบด้วย

อาจารย์นิเทศก์ จำนวน 20 คน ครูพี่เลี้ยง จำนวน 20 คนและนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2564 จากหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) (หลักสูตร 5 ปี) คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ที่เข้ารับการฝึกปฏิบัติการสอนตามสถาบันการอาชีวศึกษา จำนวน 3 สาขาวิขา ประกอบด้วย สาขาวิชาวิศวกรรอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ สาขาวิชาวิศวกรรมแมคคาทรอนิกส์ จำนวน 60 คน ภาพรวมการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{x}$ = 4.87, S.D. = 0.49) เช่นเดียวกัน

สรุปผล

จากผลการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน สำหรับหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย บนเว็บแอปพลิเคชัน ทดแทนระบบเดิม บนวิถีการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ มาอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้งาน ทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ให้มีการนิเทศบนเว็บแอปพลิเคชัน ในรูปแบบออนไลน์ ระบบที่นำเสนอนี้ ทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนสามารถเข้าถึงข้อมูลจากการสมัครเข้าสู่ระบบที่ถูกจัดเก็บบนฐานข้อมูลที่ดูแลโดยผู้ดูแลระบบ อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงสามารถประเมินการสอนได้และนักศึกษาสามารถส่งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับใช้ในการประเมินได้จากระบบนี้ เช่น วีดีโอการสอน รายงานการฝึกปฏิบัติการสอนรายวัน รายสัปดาห์ ตารางสอน หรือวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น ผู้ประเมินซึ่งก็คืออาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง สามารถเข้าระบบเพื่อทำการประเมินได้ด้วยตัวเอง ระบบสามารถจัดการเก็บข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ต้องประเมินอยู่บนฐานข้อมูลเดียวกันแต่แยกกันตามหลักสูตรสาขาวิชา ทดแทนระบบเดิม (งานฝึกปฏิบัติการสอน, 2564) ซึ่งเป็นระบบที่ผ่านการรับรองมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการผลิต และมาตรฐานบัณฑิตปริญญาตรีทางการศึกษา (หลักสูตร 5 ปี) (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2565) สามารถอำนวยความสะดวกต่อผู้ใช้งาน บนวิถีการทำงานแบบวิถีชีวิตใหม่ ผ่านการประเมินระบบจากผู้เชี่ยวชาญและผ่านการประเมินโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบอยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้งาน หากในกรณีที่ทางคุรุสภามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการประเมิน จะส่งผลให้มีมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงระบบเพื่อความให้สอดคล้องตามกฎเกณฑ์จากทางคุรุสภากำหนด

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยนี้ ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ทางดิจิทัลเพื่อยกระดับมาตรฐานอาชีวศึกษาในพื้นที่ภาคใต้

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. 2564. *สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง*. กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.

กรมอนามัย. 2565. *มาตราการการเปิดภาคเรียน on site 65 ปลอดภัย อยู่ได้กับโควิด 19 ในสถานศึกษา เตรียมความพร้อมการเปิดภาคเรียนที่ 1 / 2565*. กรมอนามัย. กระทรวงสาธารณสุข.

คุรุสภา. 2565. สืบค้นจาก https://www.ksp.or.th/ksp2018/ เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565.

งานฝึกปฏิบัติการสอน. 2564. คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

ปารณีย์ ขาวเจริญ ดวงใจ สีเขียว ชมพูนุท สุขหวาน. 2561. *การพัฒนารูปแบบการนิเทศโดยวิธีการสอนงานและการเป็นพี่เลี้ยงของครูพี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์: ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 : มกราคม – มิถุนายน 2561. หน้า 125-136.

พรนภา สวัสดี. 2565. *แนวทางและหลักเกณฑ์การเปิดสถานที่ทำการของสถาบันอุดมศึกษา (2565)*. ส่วนสื่อสารองค์กร. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย. 2564. *ผลกระทบจากโควิด 19 ด้านการศึกษา*. สืบค้นจาก https://www.kenan-asia.org/th/covid-19-education-impact/ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2565.

วาสนา สังข์พุ่ม ณมน จีรังสุวรรณ. 2560. *การพัฒนาระบบสารสนเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับนักศึกษาครูคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*. Technical Education Journal King Mongkut's University of Technology North Bangkok: ปีที่ 8 ฉบับที่ 1. หน้า 191-199.

สุทธิพรรณ ธีรพงศ์ วีระพันธ์ ชมภูแดง ทิพสุดา คิดเลิศ เอื้ออารี จันทร. 2564. *การนิเทศเสมือนจริง นิเทศออนไลน์ ๑ ถึง ๒*. สืบค้นจากhttps://fliphtml5.com/ljyj/pxxi/basic เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2565. *รายชื่อสถาบันที่ได้รับการรับรองมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการผลิตและมาตรฐานบัณฑิตปริญญาตรีทางการศึกษา (หลักสูตร 5 ปี)*. คุรุสภา.

อมรรัตน์ เทียนชัย ไก้รุ่ง เฮงพระพรหม สุวิมล มรรควิบูลย์ชัย สุพจน์ เฮงพระพรหม เดช ธรรมศิริ. 2561. *การพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการนิเทศนักศึกษาฝึกสอน กรณีศึกษา: สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. หน้า 331-341.

Christine. H. (2012). Supervision of Pre-service Teacher: Using Internet Collaborative Tools to Support Their Return to Their Region of Origin. *Canadian Journal of Education*. 35: 2, 141-154.

Whittaker. S. (2003). *Theories and Methods in Mediated Communication*. The Handbook of Discourse Processes. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. pp. 243-286.

B012

ชนิดและการกระจายของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

Species and Distribution of Birds in the Urban Areas of Muang Pattani District, Pattani Province

ภควัต กิตติคุโณดม สมศักดิ์ บัวทิพย์ ธนากร จันทรสุบรรณ*
สิทธิศักดิ์ จันทรัตน์ นัฐวุฒิ ศรีไชยรัตน์
Phakawat Kittikhunodom, Somsak Buathip Tanakorn Chanthasubun*
Sitthisak Jantarat , Nattawut Srichairat
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University, Pattani Campus
* Corresponding author. E-mail: tanakorn.c@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาชนิดและการกระจายของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาความหลากหลายของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบนกทั้งสิ้น 14 อันดับ 40 วงศ์ 83 สกุล และ 108 ชนิด ส่วนใหญ่มีสถานะทางการอนุรักษ์เป็นนกที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ต่ำ (Least Concern, LC) แต่พบนกที่มีสถานะใกล้ถูกคุกคาม (Near Threatened, NT) 5 ชนิด ได้แก่ นกอีก๋อยใหญ่ นกปากแอ่นหางลาย นกปากแอ่นหางดำ นกชายเลนปากโค้ง และนกสตินท์คอแดง อยู่ในสถานะมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable, VU) พบ 1 ชนิด ได้แก่ นกเอี้ยงชวา และสถานะใกล้การสูญพันธุ์ (Endangered, EN) พบ 1 ชนิด ได้แก่ นกอีก๋อยตะโพกสีน้ำตาล จำนวนชนิดของนกในช่วงเดือนตุลาคมมีค่าสูงที่สุด ค่าดัชนีความหลากหลายของ Shannon-Wiener พบว่า มีค่าเท่ากับ 3.09 ค่าดัชนีความหลากหลายของสองพื้นที่ พบว่าในพื้นที่เปิดโล่ง (3.38) มีค่ามากกว่าในพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง (2.53) การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานิเวศวิทยาในด้านความหลากหลายของนกในเขตพื้นที่เมือง และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปนำเสนอในการปรับเปลี่ยนสถานะทางการอนุรักษ์ หรือ IUCN Data Red List ตลอดจนการนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ในแผนการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการดำรงชีวิตของนก และสัตว์ป่าอื่น ๆ ได้ ทั้งในเรื่องพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำรังวางไข่ และพื้นที่หากิน และนำไปสู่การกำหนดแนวทางการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และสัตว์ป่าในอนาคตได้

คำสำคัญ: ชนิดพันธุ์ของนก พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่สิ่งปลูกสร้าง จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The study of species and distribution of birds in the urban areas of Muang Pattani district, Pattani province to study bird diversity in the urban areas of Mueang Pattani district, Pattani Province. The bird population contains 14 orders, 40 families, 83 genera, and 108 species. Most species were listed as the Least Concern, LC in the IUCN endangered list, except 5 species of Near Threatened, NT (Eurasian Curlew, Bar-tailed Godwit, Black-tailed Godwit, Curlew Sandpiper and Red-necked Stint), one species of Vulnerable, VU (Javan Myna) and one of Endangered, EN (Far Eastern Curlew). It was also found that the richness of bird species was highest in October. The Shannon-Wiener's diversity index of the total population was 3.09. Comparing the diversity index of two areas, it was found that in the open areas (3.38) were higher than in the built-up areas (2.53). Therefore, this study is vital to understand the bird ecology in the urban areas, providing the bird population and diversity for the conservation status (IUCN Data Red List) consideration and for conservation plans for the potential that support the population of birds, and potentially the other wildlife in terms of feeding ground, nesting ground and roosting ground. Finally, this study can set the framework for the coexistence of humans and wildlife in the future.

Keywords: Bird species, Open area, Built-up area, Southernmost province

บทนำ

ประเทศไทยมีจำนวนชนิดนกในปัจจุบันมากกว่า 1,000 ชนิด (Bird Life International, 2020) คิดเป็นร้อยละ 8.7 ของนกที่พบบนโลกทั้งหมด 10,721 ชนิด (The Cornell Lab of Ornithology, 2019) นกเป็นหนึ่งในสัตว์ป่าที่พบมากที่สุดในเขตเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง และยังเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของพื้นที่ที่ดีมาก (Strohbach et al., 2009; Girmay et al., 2020) ซึ่งการมีอยู่ของนกแต่ละชนิด สามารถบ่งชี้ถึงคุณภาพและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่นั้น ๆ ได้ แต่ความเสื่อมโทรมของพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการสูญเสียที่อยู่อาศัยและพื้นที่หากินของนก ไม่ว่าจะเป็นการทิ้งน้ำเสีย การทำปศุสัตว์ การใช้ยาฆ่าแมลงในการเกษตร การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดิน เช่น การถมที่ดินเพื่อทำการเกษตร หรือแม้แต่การกลายเป็นพื้นที่เมือง (Sari et al., 2018) ปัจจุบัน พื้นที่เมือง (urban areas) ได้มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ ซึ่งส่งผลต่อความหลากหลายและจำนวนประชากรของนกและสัตว์ป่าในพื้นที่นั้น ๆ กิจกรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ และอาจมีผลกับนกที่อพยพเข้าในพื้นที่ในช่วงฤดูกาลอพยพ

อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และด้านทิศเหนือเป็นพื้นที่ชายฝั่งติดทะเลอ่าวไทย มีระบบนิเวศที่หลากหลายเหมาะสมต่อการเป็นพื้นที่อยู่อาศัย และหาอาหารของนก เช่น นาเกลือ หาดเลน ป่าชายเลน นาข้าว หรือพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้มีความสัมพันธ์ในห่วงโซ่อาหารและเชื่อมโยงกันในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในด้านของพื้นที่หากินและพื้นที่ทำรังวางไข่ ประกอบกับพื้นที่ศึกษาตั้งอยู่บนเส้นทางการอพยพของนกชายเลน (East Asian – Australasian Flyway) ส่งผลให้มีความหลากหลายของนกชายเลนสูง (Buatip & Chantasuban, 2020) ดังนั้นการศึกษาชนิด และการกระจายของนกในเขตพื้นที่เมือง ของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพื่อสำรวจความหลากชนิด ความชุกชุม และประเมินสถานภาพของนกแต่ละชนิดในปัจจุบันที่พบในเขตพื้นที่เมือง อำเภอเมืองปัตตานี ซึ่งผลที่ได้จะเป็นข้อมูลที่สามารถสนับสนุนแผนการจัดการพื้นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่หากินพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำรังวางไข่ของนกและสัตว์ป่าอื่น ๆ รวมไปถึงแนวทางการจัดการการอยู่ร่วมกันของสัตว์ป่ากับมนุษย์ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาจำนวนชนิด ความชุกชุมสัมพัทธ์ ความหลากหลาย สถานะทางการอนุรักษ์ และการแพร่กระจายของนกที่พบในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

วิธีการวิจัย

ศึกษาในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ซึ่งแบ่งพื้นที่ศึกษาตามลักษณะภูมิทัศน์ออกเป็นพื้นที่เปิดโล่ง (open area) 10 สถานี และพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง (built-up) 10 สถานี รวมทั้งสิ้น 20 สถานี (รูปที่ 1) โดยใช้การวางจุดสำรวจ (point count) รัศมี 50-100 เมตร ในทัศนวิสัยที่มองเห็นได้ชัดเจน (Gatesire et al., 2014) และสำรวจชนิดและจำนวนนกแต่ละชนิดโดยใช้กล้องส่องทางไกลแบบสองตา

(nikula 8x36) และกล้องถ่ายรูปดิจิทัล (Canon 80D + 300mm. f4 lens) เป็นระยะเวลา 6 เดือน (เดือนตุลาคม พ.ศ.2563 – มีนาคม พ.ศ.2564) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

พื้นที่เปิดโล่ง		พื้นที่สิ่งปลูกสร้าง	
จุดที่ 1	หาดเลน	**จุดที่ 11**	พื้นที่ชุมชน1
จุดที่ 2	สวนสาธารณะ	**จุดที่ 12**	โรงเรียน
จุดที่ 3	พื้นที่ริมน้ำ1	**จุดที่ 13**	สะพานปลา
จุดที่ 4	นาเกลือ	**จุดที่ 14**	พื้นที่ชุมชน2
จุดที่ 5	บ่อขยะ1	**จุดที่ 15**	ตลาดสด
จุดที่ 6	สุสาน	**จุดที่ 16**	มัสยิด
จุดที่ 7	พื้นที่ริมน้ำ2	**จุดที่ 17**	โรงพยาบาล
จุดที่ 8	บ่อขยะ2	**จุดที่ 18**	วัด
จุดที่ 9	ทุ่งนา	**จุดที่ 19**	ห้างสรรพสินค้า

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงจุดสำรวจทั้งหมด 20 จุด ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี (ดัดแปลงจาก: https://www.google.co.th/maps/)

วิเคราะห์ข้อมูล

ความชุกชุมสัมพัทธ์ (Relative abundance) เป็นการวิเคราะห์ถึงความมากน้อยของชนิดนก โดยดัดแปลงจากวิธีการของ Pettingill (1950) ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$\text{ความชุกชุมสัมพัทธ์ (Relative abundance)} = \frac{\text{จำนวนครั้งที่พบชนิดนกนั้น ๆ ที่พบ}}{\text{จำนวนครั้งทั้งหมดที่ออกสำรวจ}} \times 100$$

การวิเคราะห์ความชุกชุมสัมพัทธ์ในการศึกษานี้ ได้ใช้เกณฑ์ของ Chumrieng & Khongthong (2016) สำหรับกำหนดระดับความชุกชุมของนกเป็น 6 ระดับ (ร้อยละ 1-15 มีความชุกชุมน้อยมาก ร้อยละ 16-30 มีความชุกชุมน้อย ร้อยละ 31-45 มีความชุกชุมค่อนข้างน้อย ร้อยละ 46-60 มีความชุกชุมปานกลาง ร้อยละ 61-90 มีความชุกชุมมาก ร้อยละ 90-100 มีความชุกชุมมากที่สุด)

การคำนวณดัชนีความหลากหลาย (Diversity index) ใช้สูตร Shannon-Wiener's Index (Kreb, 1989) ซึ่งมีวิธีการคำนวณดังนี้

$$H' = -\sum_{i=1}^{S} p_i \, lnp_i$$

H' = ดัชนีความหลากหลายของ Shannon-Wiener's Index

p_i = สัดส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างของนก (i = 1,2,3,...) ต่อจำนวนนกทั้งหมดที่พบในสถานีนั้น คำนวณจากสูตร $p_i = n_i / N$ (กำหนดให้ n_i = จำนวนนกชนิดที่ i และ N = ผลรวมของจำนวนตัวทั้งหมดของนกทุกชนิดที่พบใน station นั้น)

S = จำนวนชนิดของนก

ผลการวิจัย

จากการศึกษาชนิดและการกระจายของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม 2563 ถึงเดือนมีนาคม 2564 พบนกทั้งสิ้น 14 อันดับ 40 วงศ์ 83 สกุล และ 108 ชนิด โดยมีอันดับ Passeriformes มากที่สุด (39 ชนิด) รองลงมาคือ อันดับ Charadriiformes (27 ชนิด) และอันดับที่น้อยที่สุดคือ อันดับ Ciconiiformes อันดับ Suliformes และ อันดับ Falconiformes (1

ชนิด) นอกจากนี้พบว่า จำนวนชนิดนกที่พบในพื้นที่เปิดโล่ง (102 ชนิด) มีมากกว่าในพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง (49 ชนิด) โดยชนิดที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ นกแอ่นกินรัง 5,356 ตัว นกยางควาย 1,330 ตัว นกกิ้งโครงแกลบหลังม่วงดำ 1,325 ตัว นกกระจอกบ้าน 811 ตัว และนกกระติ๊ดขี้หมู 530 ตัว ชนิดที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด 8 ชนิด เพียงชนิดละ 1 ตัว ได้แก่ เป็ดปากพลั่ว นกนางนวลแกลบหงอนใหญ่ นกอีลุ้ม นกกวัก นกพงตั๊กแตนอกลาย นกจับแมลงสีน้ำตาล นกกระจิ๊ดขั้วโลกเหนือ และนกกระจิ๊ดธรรมดา ตามลำดับ

ดัชนีความหลากหลาย

เมื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความหลากหลาย พบว่ามีค่าเท่ากับ 3.09 ในส่วนของค่าดัชนีความหลากหลายของพื้นที่เปิดโล่ง และพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง พบว่าในพื้นที่เปิดโล่ง (3.38) มีค่ามากกว่าในพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง (2.53) (ตารางที่ 1)

ความชุกชุมสัมพัทธ์

ในการสำรวจชนิดนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี พบว่ามีนกที่มีความชุกชุมสัมพัทธ์มากที่สุดถึง 57 ชนิด ตัวอย่างเช่น นกแอ่นกินรัง นกเขาใหญ่ นกหัวโตทรายเล็ก นกปรอดหน้านวล และเอี้ยงสาริกา เป็นต้น และมีเพียง 24 ชนิด ที่มีค่าความชุกชุมสัมพัทธ์น้อย ตัวอย่างเช่น เป็ดปากพลั่ว นกอีก๋อยตะโพกสีน้ำตาล เหยี่ยวเพเรกริน นกกระจิ๊ดขั้วโลกเหนือ และนกจับแมลงสีน้ำตาล เป็นต้น (ตารางที่ 2)

การแพร่กระจาย

นกที่สามารถพบได้ในทุกพื้นที่ ตัวอย่างเช่น นกแอ่นกินรัง เหยี่ยวแดง นกจาบคาหัวเขียว นกกระจิบธรรมดา และนกสีชมพูสวน นกที่พบได้เฉพาะพื้นที่เปิดโล่ง ตัวอย่างเช่น เป็ดปากสั้น เป็ดหางแหลม เป็ดปากพลั่ว นกอีก๋อยตะโพกสีน้ำตาล และนกปากแอ่นหางลาย ส่วนใหญ่เป็นนกชายเลน และนกที่พบได้เฉพาะพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง ตัวอย่างเช่น นกกะเต็นน้อยธรรมดา เหยี่ยวเพเรกริน และนกจับแมลงสีน้ำตาล (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ค่าดัชนีความหลากหลาย (Shannon-Wiener's Index) ในช่วงเดือนตุลาคม 2563 – มีนาคม 2564 ของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	รวมแต่ละพื้นที่	รวมทั้งหมด
พื้นที่เปิดโล่ง (Open areas)	2.27	1.94	1.77	1.95	1.80	1.79	3.38	3.09
พื้นที่สิ่งปลูกสร้าง (Built-up areas)	1.63	1.72	1.66	1.77	1.78	1.73	2.53	

สถานะทางการณ์อนุรักษ์ (IUCN Red List)

พบว่านก 101 ชนิด มีสถานะทางการอนุรักษ์ประเภทความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ต่ำ (Least Concern, LC) และมีเพียง 7 ชนิด ที่มีสถานะทางการอนุรักษ์ประเภทอื่น ประกอบด้วย ใกล้ถูกคุกคาม (Near Threatened, NT) พบ 5 ชนิด ได้แก่ นกอีก๋อยใหญ่ นกปากแอ่นหางลาย นกปากแอ่นหางดำ นกชายเลนปากโค้ง และ นกสตื๊นท์คอแดง อยู่ในข่ายมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable, VU) พบ 1 ชนิด ได้แก่ นกเอี้ยงชวา และใกล้การสูญพันธุ์ (Endangered, EN) พบ 1 ชนิด ได้แก่ นกอีก๋อยตะโพกสีน้ำตาล (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ชนิด ความชุกชุม สถานะทางการอนุรักษ์ และการแพร่กระจายของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี (LC, Least concern: เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ต่ำ; NT, Near threatened: ใกล้ถูกคุกคาม; VU, Vulnerable: มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์; EN, Endangered: ใกล้สูญพันธุ์)

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
1	Anseriformes	Anatidae	*Mareca penelope*	เป็ดปากสั้น	LC	ชุกชุมน้อย	2
2			*Dendrocygna javanica*	เป็ดแดง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,4,5,8,9,11,16
3			*Anas acuta*	เป็ดหางแหลม	LC	ชุกชุมน้อย	2
4			*Spatula clypeata*	เป็ดปากพลั่ว	LC	ชุกชุมน้อย	2
5	Caprimulgiformes	Apodidae	*Apus nipalensis*	นกแอ่นบ้าน	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	16,17
6			*Aerodramus germani*	นกแอ่นกินรัง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
7	Cuculiformes	Cuculidae	*Centropus sinensis*	นกกระปูดใหญ่	LC	ชุกชุมมากที่สุด	8,9
8			*Phaenicophaeus tristis*	นกบั้งรอกใหญ่	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1
9			*Chrysococcyx minutillus*	นกคัคคูสีทองแดง	LC	ชุกชุมน้อย	2
10			*Cacomantis merulinus*	นกอีวาบตั๊กแตน	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	8

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
11	Columbiformes	Columbidae	*Spilopelia chinensis*	นกเขาใหญ่	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
12			*Treron vernans*	นกเปล้าคอสีม่วง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,4,5,6,8,9,11,12,14,16,17,18,20
13			*Columba livia*	นกพิราบป่า	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
14			*Geopelia striata*	นกเขาชวา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
15	Gruiformes	Rallidae	*Gallicrex cinerea*	นกอีลุ้ม	LC	ชุกชุมน้อย	9
16			*Amaurornis phoenicurus*	นกกวัก	LC	ชุกชุมน้อย	9
17	Charadriiformes	Charadriidae	*Charadrius leschenaultii*	นกหัวโตทรายใหญ่	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1
18			*Pluvialis squatarola*	นกหัวโตสีเทา	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1
19			*Charadrius alexandrinus*	นกหัวโตขาดำ	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1
20			*Charadrius mongolus*	นกหัวโตทรายเล็ก	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,4
21			*Charadrius dubius*	นกหัวโตเล็กขาเหลือง	LC	ชุกชุมปานกลาง	1
22			*Pluvialis fulva*	นกหัวโตหลังจุดสีทอง	LC	ชุกชุมปานกลาง	1
23		Glareolidae	*Glareola maldivarum*	นกแอ่นทุ่งใหญ่	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1
24		Laridae	*Sterna hirundo*	นกนางนวลแกลบธรรมดา	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
25			*Thalasseus bergii*	นกนางนวลแกลบหงอนใหญ่	LC	ชุกชุมน้อย	1
26			*Chlidonias hybrida*	นกนางนวลแกลบเคราขาว	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1
27		Recurvirostridae	*Himantopus himantopus*	นกตีนเทียน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,4,5,9
28		Scolopacidae	*Numenius phaeopus*	นกอีก๋อยเล็ก	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1
29			*Numenius madagascariensis*	นกอีก๋อยตะโพกสีน้ำตาล	EN	ชุกชุมน้อย	1
30			*Numenius arquata*	นกอีก๋อยใหญ่	NT	ชุกชุมน้อย	1
31			*Limosa lapponica*	นกปากแอ่นหางลาย	NT	ชุกชุมน้อย	1
32			*Limosa limosa*	นกปากแอ่นหางดำ	NT	ชุกชุมน้อย	1
33			*Arenaria interpres*	นกพลิกหิน	LC	ชุกชุมน้อย	1
34			*Calidris falcinellus*	นกชายเลนปากกว้าง	LC	ชุกชุมน้อย	1
35			*Calidris ferruginea*	นกชายเลนปากโค้ง	NT	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1
36			*Calidris subminuta*	นกสติ๊นท์นิ้วยาว	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1,4
37			*Calidris ruficollis*	นกสติ๊นท์คอแดง	NT	ชุกชุมมากที่สุด	1,4
38			*Xenus cinereus*	นกชายเลนปากแอ่น	LC	ชุกชุมมาก	1
39			*Actitis hypoleucos*	นกเด้าดิน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,4
40			*Tringa totanus*	นกทะเลขาแดงธรรมดา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
41			*Tringa stagnatilis*	นกชายเลนบึง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	4
42			*Tringa glareola*	นกชายเลนน้ำจืด	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1,4
43			*Tringa nebularia*	นกทะเลขาเขียวธรรมดา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	4
44	Ciconiiformes	Ciconiidae	*Anastomus oscitans*	นกปากห่าง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
45	Suliformes	Phalacrocoracidae	*Microcarbo niger*	นกกาน้ำเล็ก	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
46	Pelecaniformes	Ardeidae	*Nycticorax nycticorax*	นกแขวก	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	1,8
47			*Ardeola bacchus*	นกยางกรอกพันธุ์จีน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13
48			*Bubulcus coromandus*	นกยางควาย	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
49			*Ardea alba*	นกยางโทนใหญ่	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,3,4,7,9,11
50			*Ardea cinerea*	นกกระสานวล	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,4,7,8,9
51			*Ardea intermedia*	นกยางโทนน้อย	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,4,7,8,9,11,13,16,19
52			*Ardeola speciosa*	นกยางกรอกพันธุ์ชวา	LC	ชุกชุมน้อย	1
53			*Egretta garzetta*	นกยางเปีย	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,7,8,9,11,13
54			*Ardea purpurea*	นกกระสาแดง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,3,4,8,9,11,13

55			*Butorides striata*	นกยางเขียว	LC	ชุกชุมมาก	1,3,4
56			*Ixobrychus sinensis*	นกยางไฟหัวดำ	LC	ชุกชุมปานกลาง	8
57	Accipitriformes	Accipitridae	*Elanus caeruleus*	เหยี่ยวขาว	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,8,9
58			*Haliastur indus*	เหยี่ยวแดง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
59			*Circus spilonotus*	เหยี่ยวทุ่งพันธุ์เอเชียตะวันออก	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	8
60			*Accipiter gularis*	เหยี่ยวนกเขาพันธุ์ญี่ปุ่น	LC	ชุกชุมปานกลาง	11,13,15

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
61	Coraciiformes	Alcedinidae	*Halcyon smyrnensis*	นกกะเต็นอกขาว	LC	ชุกชุมปานกลาง	8,9
62			*Todiramphus chloris*	นกกินเปี้ยว	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,11,16,17
63			*Alcedo atthis*	นกกะเต็นน้อยธรรมดา	LC	ชุกชุมน้อย	11
64		Coraciidae	*Coracias affinis*	นกตะขาบทุ่ง	LC	ชุกชุมปานกลาง	8,9
65		Meropidae	*Merops philippinus*	นกจาบคาหัวเขียว	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
66	Piciformes	Megalaimidae	*Psilopogon haemacephalus*	นกตีทอง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
67			*Psilopogon lineatus*	นกโพระดกธรรมดา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,5,10

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
68		Picidae	*Dinopium javanense*	นกหัวขวานสามนิ้วหลังทอง	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	10
69	Falconiformes	Falconidae	*Falco peregrinus*	เหยี่ยวเพเรกริน	LC	ชุกชุมน้อย	16,17
70	Passeriformes	Aegithinidae	*Aegithina tiphia*	นกขมิ้นน้อยธรรมดา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
71		Laniidae	*Lanius cristatus*	นกอีเสือสีน้ำตาล	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,3,8,9,11,18,20
72			*Lanius schach bentet*	นกอีเสือหัวดำชนิดย่อยหัวเทา	LC	ชุกชุมน้อย	8
73		Oriolidae	*Oriolus chinensis*	นกขมิ้นท้ายทอยดำ	LC	ชุกชุมมากที่สุด	12
74		Rhipiduridae	*Rhipidura javanica*	นกอีแพรดแถบอกดำ	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
75		Corvidae	*Corvus levaillantii*	อีกา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
76			*Crypsirina temia*	นกกาแวน	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	8
77		Pycnonotidae	*Pycnonotus goiavier*	นกปรอดหน้านวล	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
78		Hirundinidae	*Hirundo rustica*	นกนางแอ่นบ้าน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
79			*Hirundo tahitica*	นกนางแอ่นแปซิฟิก	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,6,7,8,9,11,13,15,16,17

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
80		Phylloscopidae	*Phylloscopus borealis*	นกกระจิ๊ดขั้วโลกเหนือ	LC	ชุกชุมน้อย	2

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
81			*Phylloscopus fuscatus*	นกกระจิ๊ดสีคล้ำ	LC	ชุกชุมน้อย	1
82			*Phylloscopus inornatus*	นกกระจิ๊ดธรรมดา	LC	ชุกชุมน้อย	2
83		Acrocephalidae	*Acrocephalus bistrigiceps*	นกพงคิ้วดำ	LC	ชุกชุมมาก	8
84			*Acrocephalus orientalis*	นกพงใหญ่พันธุ์ญี่ปุ่น	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,8
85		Locustellidae	*Locustella lanceolata*	นกพงตั๊กแตนอกลาย	LC	ชุกชุมน้อย	17
86		Cisticolidae	*Orthotomus ruficeps*	นกกระจิบหัวแดง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,5,8
87			*Orthotomus sutorius*	นกกระจิบธรรมดา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
88			*Prinia flaviventris*	นกกระจิบหญ้าท้องเหลือง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	3,5,8,9
89		Pellorneidae	*Malacocincla abbotti*	นกกินแมลงป่าฝน	LC	ชุกชุมปานกลาง	12
90		Sturnidae	*Aplonis panayensis*	นกเอี้ยงดำปักษ์ใต้	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,4,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20

91			*Acridotheres tristis*	นกเอี้ยงสาริกา	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
92			*Acridotheres javanicus*	นกเอี้ยงชวา	VU	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,6,8,9,11,12,16,17,18,20
93			*Acridotheres fuscus*	นกเอี้ยงควาย	LC	ชุกชุมมากที่สุด	5,8
94			*Agropsar sturninus*	นกกิ้งโครงแกลบหลังม่วงดำ	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
95			*Acridotheres grandis*	นกเอี้ยงหงอน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,14,16,17,18,20
96		Muscicapidae	*Muscicapa dauurica*	นกจับแมลงสีน้ำตาล	LC	ชุกชุมน้อย	19
97			*Copsychus saularis*	นกกางเขนบ้าน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,6,8,11,12,14,16,17,18,19,20
98		Dicaeidae	*Dicaeum cruentatum*	นกสีชมพูสวน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
99		Nectariniidae	*Anthreptes malacensis*	นกกินปลีคอสีน้ำตาล	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,6,8,11,12,17,18
100			*Cinnyris jugularis*	นกกินปลีอกเหลือง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,5,6,7,8,11,12,14,17,18,20

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	อันดับ	วงศ์	ชนิด	ชื่อพื้นเมือง	สถานะทางการอนุรักษ์	ความชุกชุม	การแพร่กระจาย
101		Passeridae	*Passer montanus*	นกกระจอกบ้าน	LC	ชุกชุมมากที่สุด	3,6,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
102			*Passer domesticus*	นกกระจอกใหญ่	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,13
103			*Passer flaveolus*	นกกระจอกตาล	LC	ชุกชุมน้อย	2

104	Ploceidae	*Ploceus hypoxanthus*	นกกระจาบทอง	LC	ชุกชุมน้อย	8
105	Estrildidae	*Lonchura punctulata*	นกกระติ๊ดขี้หมู	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,3,4,5,6,8,9,11,12,14,15,16,17,18,20
106		*Lonchura striata*	นกกระติ๊ดตะโพกขาว	LC	ชุกชุมมากที่สุด	2,6,8,11,14,16,17,18,20
107	Motacillidae	*Motacilla tschutschensis*	นกเด้าลมเหลือง	LC	ชุกชุมมากที่สุด	1,2,3,4,8,11
108		*Anthus rufulus*	นกเด้าดินทุ่งเล็ก	LC	ชุกชุมค่อนข้างน้อย	7

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์จำนวนชนิดของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี พบนกทั้งสิ้น 14 อันดับ 41 วงศ์ 83 สกุล และ 108 ชนิด (ตารางที่ 2) และมีนกที่อยู่ในอันดับ Passeriformes มากที่สุด (39 ชนิด) สอดคล้องกับการศึกษาของ Pangsuban & Nikom (2018) ที่ได้ศึกษาความหลากหลายของชนิดพันธุ์นกในพื้นที่เขตเมืองจังหวัดยะลา ซึ่งพบนกในอันดับ Passeriformes ทั้งหมด 11 ชนิด จากทั้งหมด 21 ชนิด นกในอันดับนี้ส่วนใหญ่เป็นนกขนาดเล็ก มีการปรับตัวเชิงพฤติกรรมในการหากินบนต้นไม้เป็นหลัก ซึ่งอาจบ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่เมืองว่า จำนวนชนิดของนกมีความแปรผัน ตามจำนวนประชากรของต้นไม้ในเขตเมือง หากจำนวนประชากรของต้นไม้ลดลง อาจส่งผลกระทบต่อความหลากชนิดและจำนวนประชากรของนกได้

ดัชนีความหลากหลาย

เมื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความหลากหลาย พบว่า ในพื้นที่เปิดโล่งนั้น นกอาจถูกรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์ในระดับที่ค่อนข้างน้อย และมีพื้นที่ที่ใช้ในการดำรงชีวิต เช่น การหาอาหาร การเคลื่อนที่การใช้เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่สืบพันธุ์-วางไข่ ประกอบกับช่วงเดือนดังกล่าว เป็นช่วงที่นกอพยพมักจะบินเลียบชายฝั่งมาตามเส้นทางการอพยพเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย (East Asian-Australasian Flyway) ซึ่งหาดเลนในการศึกษาเป็นเขตติดต่อกับชายฝั่งอ่าวไทย และอ่าวไทยจัดเป็นแหล่งหากินที่สำคัญของกลุ่มนกชายเลน เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยสัตว์หน้าดินจำนวนมาก กลายเป็นอาหารให้นกชายเลนตลอดฤดูอพยพ (Jukmomgkhon, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chareonpokkharat & Jitman (2021) ในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และ Khachonpisitsak & Muangmee (2016) ในมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า นกอพยพ โดยเฉพาะกลุ่มนกชายเลน จะเข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่ในเรื่องของอาหาร ในช่วงเดือนสิงหาคมเช่นเดียวกัน อีกทั้งในการศึกษายังมีพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อการหากินของนกอพยพ โดยเฉพาะกลุ่มนกชายเลน เช่น หาดเลน และนาเกลือ ทำให้ความหลากหลายของนกชายเลนในช่วงปลายปีสูงขึ้น และอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้มีผลต่อความหลากหลายของ

นกคือพืชอาหาร ในช่วงปลายปีของการเก็บข้อมูลศึกษา พบว่า ในพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง (วัด) มีต้นไทร (*Ficus* spp.) หลายต้นที่สุกพร้อม ๆ กัน ทำให้ดึงดูดกลุ่มนกที่กินผลไม้เป็นอาหารเข้ามาใช้พื้นที่เป็นจำนวนมาก ในเรื่องของความชุกชุมของแมลง อาจสะท้อนเรื่องการจัดการขยะของชุมชนในพื้นที่ หากมีการจัดการขยะที่ไม่เป็นระบบ เช่น มีขยะจำนวนมากอยู่ในพื้นที่เปิด เมื่อมีปริมาณน้ำฝนที่มาก จะทำให้มีการชะขยะเหล่านี้มารวมกัน ส่งผลให้มีการรวมตัวของแมลงที่มากตามไปด้วย จากนั้นจะส่งผลให้พวกนกกินแมลงเข้ามาใช้พื้นที่เป็นจำนวนมากตามไปด้วย ปัจจัยดังกล่าวจึงดึงดูดให้นกเข้ามาใช้พื้นที่เป็นจำนวนมาก ตรงข้ามกับการศึกษาในประเทศรวันดา พบว่า พื้นที่สิ่งปลูกสร้างมีความหลากหลายของนกมากกว่าในพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งเหตุผลที่ทำให้แตกต่างกัน คือ ปริมาณของเสียที่มีแมลง และพืชอาหารของนกอยู่ในพื้นที่สิ่งปลูกสร้างมากกว่า ปัจจัยเหล่านี้จึงดึงดูดนกและสัตว์นักล่าอื่น ๆ เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ในเรื่องของอาหาร (Gatesire et al., 2014)

ความชุกชุมสัมพัทธ์

จากการศึกษา พบว่า มีนกที่มีความชุกชุมสัมพัทธ์มากที่สุดถึง 60 ชนิด และมีเพียง 24 ชนิด ที่มีค่าความชุกชุมสัมพัทธ์น้อย (ตารางที่ 2) ซึ่งนกที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ นกแอ่นกินรัง เนื่องจากในแต่ละพื้นที่ที่ทำการศึกษา ชาวบ้านส่วนหนึ่งประกอบธุรกิจนกแอ่นกินรัง โดยเฉพาะในพื้นที่สิ่งปลูกสร้างส่งผลให้มีนกชนิดดังกล่าวเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และมีเพียง 9 ชนิด ที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด ชนิดละ 1 ตัว ได้แก่ เป็ดปากพลั่ว นกนางนวลแกลบหงอนใหญ่ นกคัคคูขาวดำ นกอีลุ้ม นกกวัก นกพงตั๊กแตนอกลาย นกจับแมลงสีน้ำตาล นกกระจิ๊ดขั้วโลกเหนือ และนกกระจิ๊ดธรรมดา ตามลำดับ เนื่องจากเป็นนกอพยพที่เข้ามาหากินและพักอาศัยในช่วงฤดูหนาวของประเทศไทย

การแพร่กระจาย

นกส่วนใหญ่จะแพร่กระจายอยู่ในพื้นที่เปิดโล่งมากกว่าพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง เนื่องจากพื้นที่เปิดโล่งมีลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยหลากหลายกว่า รวมไปถึงหาดเลน และนาเกลือ จึงทำให้มีจำนวนชนิดของนกชายเลนเพิ่มสูงกว่าพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง ความหลากหลายของถิ่นที่อยู่อาศัยจึงมีผลต่อการแพร่กระจายและความหลากหลายของนก สอดคล้องกับการกับการศึกษาของ Buatip & Chantasuban (2020) ที่ศึกษาชนิดและการกระจายของนกชายเลนในอ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี เนื่องจากพื้นที่เปิดโล่งส่วนใหญ่มีอาณาเขตใกล้กับแหล่งน้ำ เช่น หาดเลน นาเกลือ ปากแม่น้ำ สวนสาธารณะ จึงส่งผลให้มีประชากรของนกในกลุ่มนกน้ำและนกชายเลน เช่น นกปากห่าง นกยางเปีย นกยางโทนน้อย นกสตินท์คอแดงนกหัวโตทรายเล็ก เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

สถานะการอนุรักษ์ (IUCN Red List)

จากการศึกษา พบว่า มีนกที่มีสถานะใกล้ถูกคุกคาม (NT) พบ 5 ชนิด คือ นกอีก๋อยใหญ่ นกปากแอ่นหางลายนกปากแอ่นหางดำ นกชายเลนปากโค้ง และ นกสตินท์คอแดง สถานะใกล้การสูญพันธุ์ (VU) พบ 1 ชนิด ได้แก่ นกเอี้ยงชวา และสถานะใกล้การสูญพันธุ์ (EN) พบ 1 ชนิด ได้แก่ นกอีก๋อยตะโพกสีน้ำตาล อย่างไรก็ตาม นกทั้ง 7 ชนิดนี้เป็นนกอพยพ ที่เข้ามาอาศัยและหากินในช่วง

ฤดูหนาวของประเทศไทย (Bird Life International, 2020) เช่นเดียวกับการศึกษาของ (Buatip & Chantasuban 2020) ในอ่าวปัตตานี พบกลุ่มนกชายเลน 42 ชนิด และพบนกที่มีสถานะใกล้สูญพันธุ์ (EN) ถึง 3 ชนิด คือ นกอีก๋อยตะโพกสีน้ำตาล นกน็อทใหญ่ และนกทะเลขาเขียวลายจุด และนกที่มีสถานะใกล้ถูกคุกคาม (NT) ถึง 8 ชนิด คือ นกอีก๋อยใหญ่ นกปากแอ่นหางดำ นกปากแอ่นหางลาย นกซ่อมทะเลอกแดง นกน็อทเล็ก นกสตินท์คอแดง นกหัวโตมลายู และนกชายเลนปากโค้ง จากการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ยังคงมีทรัพยากรที่เอื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตของนกเหล่านี้ และอาจเหมาะสมสำหรับการเป็นพื้นที่ที่เอื้อหนุนต่อการอนุรักษ์ทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบนกทั้งสิ้น 14 อันดับ 40 วงศ์ 83 สกุล และ 108 ชนิด มีค่าดัชนีความหลากหลายเท่ากับ 3.09 ในพื้นที่เปิดโล่ง (3.38) มีค่าดัชนีความหลากหลายมากกว่าในพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง (2.53) มีนกที่มีความชุกชุมสัมพัทธ์มากที่สุดถึง 60 ชนิด และมีเพียง 24 ชนิด ที่มีค่าความชุกชุมสัมพัทธ์น้อย นกส่วนใหญ่มีสถานะการอนุรักษ์ความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ต่ำ (LC) แต่มีสถานะใกล้ถูกคุกคาม (NT) 5 ชนิด สถานะมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (VU) 1 ชนิด และสถานะใกล้สูญพันธ์ (EN) 1 ชนิด การศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานิเวศวิทยาในด้านความหลากหลายของนกในเขตพื้นที่เมือง และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปนำเสนอในการปรับเปลี่ยนสถานะทางการอนุรักษ์ หรือ IUCN Data Red List เพื่อปรับปรุงข้อมูล ในกรณีของนกเอี้ยงชวาที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นและแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ในแผนการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการดำรงชีวิตของนก และสัตว์ป่าอื่น ๆ ได้ ทั้งในเรื่องพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำรังวางไข่ และพื้นที่หากิน และนำไปสู่การกำหนดแนวทางการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และสัตว์ป่าในอนาคตได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ “ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ประจำปีงบประมาณ 2563” คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เอกสารอ้างอิง

Bird Life International. (2020). **Data Zone of Thailand**. [Online]. Retrieved June 20, 2020 from http://datazone.birdlife.org/country/Thailand

Buatip, Somsak. & Chantasuban, Tanakorn. (2020). Species and Distribution of Shorebirds in Pattani Bay. **Burapha Science Journal**, 26(1): 117-135.

Chumrieng, S. & Kongthong, P. (2006). Diversity, status and habitat of birds in Thale Noi wetland, Phatthalung Province. **Biodiversity of Forest and Wildlife**, 1: 21-24.

Gatesire, T., Nsabimana, D., Nyiramana. A., Seburanga, J.L. & Mirville, M.O. (2014). Bird diversity and distribution in relation to urban landscape types in Northern Rwanda. **The Scientific World Journal**, 2014(1): 1-12.

Girmay, T., Teshome, Z. & Tesfamichael, T. (2020). Bird diversity and community composition in Kafta Sheraro National Park, Tigray, Northern Ethiopia. **International Journal of Zoology**, 2020(2): 1-10.

Khachonpisitsak, Salinee & Muangmee, Wutinan. (2016). Bird Diversity Survey in Burapha University Area, Chon Buri Province. **Burapha Science Journal**, 21(2): 260-279.

Chareonpokkharat, Nithinat. & Jitman, Phetpanom. (2021). Species Diversity, Abundance and Similarity of Birds in Habitat of Birds along the Seacoast for Conservation and Ecotourism in Muang District, Samut Songkhram Province.**PSRU Journal of Science and Technology**, 6(1): 39-55.

Jukmomgkhon, Rungrot. (2016). **นกชายเลนในอ่าวไทยตอนในวัฏจักรและชะตาชีวิตบนหาดเลน**. [Online]. Retrieved May 24, 2022 from http://sarakadee.com./feature/2001/02/bird.htm

Krebs, C.J. (1989). **Ecological Methodology**. Addison Wesley Longman, California.

Pangsuban, Sasithorn. & Nikom, Jaru. (2018). Species Diversity of Birds in Urban Areas, Yala Province Thailand. **Annals of R.S.C.B.,** 25(4): 1107-1114.

Pettingill, O.S. (1950). **A Laboratory and Field Manual of Ornithology**. Buress Publishing Company, United States.

Sari, A., Arpacık, A. & Başkaya, S. (2018). Bird species of Erzurum Marshes in Northeastern Anatolia, Turkey. **Pakistan Journal of Zoology**, 50(2): 629-637.

The Cornell Lab of Ornithology. (2019). **All About Birds**. [Online]. Retrieved June 20, 2020 from https://www.allaboutbirds.org/news/?__hstc=161696355.b3abff9aef68d74525b4c4d704805f31.1592787822534.1592787822534.1592787822534.1&__hssc=161696355.1.1592787822534&__hsfp=2407181069#/_ga=2.77456597.1920702624.1592787821-1588580842.1592787821

Strohbach, M.W., Haase, D. & Kabisch, N. (2009). Birds and the city: urban biodiversity, land use, and socioeconomics. **Ecology and Society**, 14(2): 1-15.

B013

การวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นของวิศวกรตรวจสอบบุคคลที่สาม

Analysis of Engineering Inspector Competency Required for the Third Party

วสวัตติ์ กฤษศิริธีรภาคย์ เลิศเลขา ศรีรัตนะ

Wasawat Kitsiriteeraphak, Lerdlekha Sriratana

สาขาวิชาตรวจสอบและกฎหมายวิศวกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Department of Engineering Law and Inspection, Faculty of Engineering,

Ramkhamhaeng University

Email: Wasawat.cac@gmail.com, lerdlekha.s@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นของวิศวกรตรวจสอบ โดยอ้างอิงจากกฎหมาย มาตรฐาน และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคุณสมบัติบุคลากร รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิศวกรตรวจสอบบุคคลที่สาม (Third Party) ที่กล่าวถึงในกฎหมายหลายฉบับของประเทศไทย เช่น ผู้ตรวจสอบอาคาร ผู้ตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน ผู้ประเมินความปลอดภัยกระบวนการผลิต และผู้ตรวจสอบเอกชนโรงงาน ในปัจจุบันวิศวกรตรวจสอบจำเป็นต้องมีทักษะที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน แต่จากการวิเคราะห์พบว่ากรอบความสามารถของวิศวกรไทยในปัจจุบัน มีการพัฒนาทักษะเฉพาะในด้านวิชาชีพ (Hard skills) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังของผู้รับบริการพบว่ายังมีช่องว่างทางทักษะ (Skill gap) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านบุคคล (Soft skills) เช่น ความเป็นผู้นำ การสื่อสาร/เจรจา การทำงานเป็นทีม การนำเสนอผลงาน การปรับตัวกับสภาพแวดล้อมการทำงานใหม่ การบริหารความขัดแย้ง ดังนั้น การวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นด้านบุคคลเชิงลึกและการลำดับความสำคัญของทักษะต่าง ๆ จึงมีความจำเป็น เพื่อใช้ในการสร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของวิศวกรตรวจสอบต่อไป

คำสำคัญ: ทักษะ วิศวกรตรวจสอบ ทักษะด้านบุคคล บุคคลที่สาม

ABSTRACT

This study aims to analyze the essential skills of engineering inspectors as the third party based on several document and laws including building inspectors, energy management auditors, process safety management auditors and factory auditors, etc. At present, the appropriate skills of engineers are required, especially for inspections. In Thailand, it was observed that, the current framework of specific professional skills (hard skills) has been developed. However, there would be a skill gap when compared to the expectations of service recipients. Soft skills such as leadership, communication, negotiation, teamwork, presentation, adaptation to the new work environment, and conflict management would be essential and should be developed for engineers and inspectors. Therefore, a study on development of engineering skills as well as a model for developing the engineering competency would be importantly and appropriately conducted further.

Key words: Competency, Engineering Inspector, Soft skill, Third Party

คำนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารราชการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) โดยมีสาเหตุหลักจากปัญหาของระบบราชการไทยที่มีหลายประการ ดังนั้นจึงควรเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดทั้งการมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงคุณภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญ (นาถ้ำพลอย, 2563:463) ปัจจุบันแนวโน้มการใช้บุคคลที่สาม (Third Party) ในการดำเนินการต่าง ๆ แทนภาครัฐมีเพิ่มมากขึ้น ทำให้วิชาชีพวิศวกรได้มีบทบาทเป็นบุคคลที่สาม เพื่อควบคุม กำกับ และดูแล ในด้านความปลอดภัย ด้านพลังงาน และด้านสิ่งแวดล้อมของอาคารควบคุม แต่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศซึ่งมีบทบาทในการสร้างบุคลากรด้านวิศวกรรมยังไม่มีหลักสูตรเฉพาะในการพัฒนาบุคลากรเพื่อประกอบอาชีพวิศวกรตรวจสอบ โดยปัจจุบันหน้าที่การผลิตและพัฒนาบุคลากรและกำหนดคุณสมบัติดังกล่าวยังคงอยู่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกกฎหมายเพื่อควบคุม กำกับ และดูแล

ในปี พ.ศ.2548 วิศวกรที่ทำหน้าที่บุคคลที่สามเริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวงกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของผู้ตรวจสอบ หลักเกณฑ์การขอขึ้นทะเบียนและเพิกถอนการขึ้นทะเบียนผู้ตรวจสอบ และหลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคาร พ.ศ. 2548 ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 โดยผู้ตรวจสอบอาคารมีหน้าที่ตรวจสอบอาคารควบคุม 9 ประเภท ที่ก่อสร้างและมีการใช้งานแล้วครบ 1 ปี จะต้องมีผู้ตรวจสอบอาคารที่มีคุณสมบัติตามกฎกระทรวง ทั้งนี้มีแนวทางการตรวจสอบสภาพอาคารตามหลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคาร 9 ประเภท โดยอ้างอิงจาก กรุงเทพมหานคร วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมาคมผู้ตรวจสอบและบริหารความปลอดภัยอาคาร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการตรวจสอบอาคารเพื่อความปลอดภัยในการใช้อาคาร โดยวิศวกรตรวจสอบที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายจะเข้าตรวจสอบสภาพอาคารควบคุมตามระยะเวลาที่เหมาะสมตลอดการใช้งานอาคาร ผู้ตรวจสอบอาคารจึงมีบทบาทในฐานะบุคคลที่สาม เพื่อตรวจสอบด้านความปลอดภัยอาคารควบคุมกว่า 20,000 แห่งทั่วประเทศและช่วยลดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน (กฤษศิริธีรภาคย์, 2561) โดยในปัจจุบันมีจำนวนผู้ตรวจสอบอาคารประเภทบุคคล 1227 คนและนิติบุคคล 143 แห่ง (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2565)

ในปี พ.ศ. 2552 กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ที่มีหน้าที่กำกับดูแลอาคารและโรงงานควบคุมตามพระราชกฤษฎีจำนวนกว่า 7,000 แห่งทั่วประเทศ ได้ออกประกาศกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการฝึกอบรมผู้ตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน พ.ศ. 2556 และตามความในพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน (ฉบับที่2) พ.ศ.2550 โดยกำหนดให้วิศวกรควบคุมที่มี

คุณสมบัติตามกฎกระทรวงจะต้องขึ้นทะเบียนกับกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ที่เรียกว่า “ผู้ตรวจสอบและรับรอง” ซึ่งมีอำนาจตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงานตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน โดยในปัจจุบันมีวิศวกรที่ผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนมากกว่า 500 คน และสมาคมผู้ตรวจสอบอาคารได้จัดทำมาตรฐานการตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน (สมาคมผู้ตรวจสอบอาคาร, 2562)

นอกจากนี้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรงงาน(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ตรวจสอบเอกชนที่เป็นวิศวกรในสาขาที่เกี่ยวข้องและลักษณะโรงงานที่เข้าข่ายจะต้องตรวจสอบโดย บุคคลที่สาม ซึ่งโรงงานดังกล่าวมีจำนวนมากกว่า 70,000 โรงงานทั่วประเทศ จึงต้องใช้ผู้ตรวจสอบเอกชนมากว่า 10,000 คน โดยคาดว่าจะเริ่มมีการตรวจสอบและมีบุคคลที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายดังกล่าวภายในปี พ.ศ. 2566

จากข้อมูลกล่าวมานั้นพบว่าผู้ประกอบอาชีพวิศวกรที่เป็นบุคคลที่สาม นอกจากต้องมีคุณวุฒิที่จบจากสถาบันอุดมศึกษาแล้วยังจะต้องถือใบอนุญาตวิศวกรควบคุม ตามพระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้สภาวิศวกรมีหน้าที่ในการออกใบอนุญาตและรับรองความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมและมีหน้าที่ออกข้อบังคับมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมต่างๆ รวมทั้งการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานตามคู่มือการประกอบวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างความสามารถทางวิศวกรรมอีกด้วย (สภาวิศวกร, 2565)

อย่างไรก็ตามวิศวกรที่ทำหน้าที่ตรวจประเมินภายนอก (External Audit) ด้านความปลอดภัยกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม (PSM) ตามประกาศการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่ 35/2564 เรื่อง คุณสมบัติผู้ตรวจประเมินและการขึ้นทะเบียนผู้ตรวจประเมินภายนอก ได้กำหนดคุณสมบัติของวิศวกรที่ขึ้นทะเบียนกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดยไม่จำเป็นต้องถือใบอนุญาตวิศวกรควบคุม ทั้งนี้โรงงานที่ตั้งในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่มีสารเคมีอันตรายร้ายแรงในปริมาณที่กำหนดจะต้องมีคณะผู้ตรวจประเมินภายนอกมาตรวจสอบด้านความปลอดภัยกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ก่อนใบอนุญาตหมดอายุ หรือกรณีอุบัติเหตุร้ายแรง หรือกรณีการขยายกระบวนการผลิตของโรงงานเดิม

ที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ สถาบันอุดมศึกษา สภาวิศวกร กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมโรงงานอุตสาหกรรม การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานและเอกชน ได้จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมและการกำหนดคุณสมบัติในบทบาทวิศวกรตรวจสอบแล้วนั้น แต่การกำหนดคุณสมบัติบุคคลากรดังกล่าวจะมุ่งเน้นกรอบความสามารถด้านวิชาชีพในแนวดิ่งรูปตัว I (I-Shape) ซึ่งต่างจากในต่างประเทศที่เป็นทั้งลึกและราบแบบตัว T (T-Shape) (Kokoc & Ersoz, 2020:180-197) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานทีดีอาร์ไอ ปี 2565 (รัตนคำฟู, 2565:6-7), World Economic Forum (2020:1-16) และจากการศึกษาของ Abbas, Kadir, & Azmie (2013:1) ซึ่งเป็นการสำรวจจากผู้ประกอบการ พบว่าทักษะของวิศวกรในปัจจุบันยังมีช่องว่าง (Skills gap) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านความสามารถส่วนบุคคล

(Soft skills) อาทิ การทำงานเป็นทีม การปรับตัวในที่ทำงานใหม่ บุคลิกภาพ การตัดสินใจ การสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งทักษะเหล่านี้มักจะไม่มีการสอนและไม่ได้เน้นในการเรียนในระดับอุดมศึกษาและหน่วยงานฝึกอบรม ในขณะที่ในต่างประเทศหลายที่มีการพัฒนาวิศวกรด้าน soft skills อย่างจริงจัง โดยอ้างอิงตามทักษะวิศวกรในศตวรรษที่ 21 (Gordon, Kramer, Dzombak, Martin & M.Agogino, 2020:9-11) และจากผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาด ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า หรือ โควิด-19 พบว่า การพัฒนาทักษะบุคคล เช่น ด้านความสัมพันธ์ในองค์กร ควรมีมากขึ้นด้วย (Hugus, 2022)

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร กฎหมาย คู่มือ มาตรฐานวิชาชีพ บทความ งานวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นของวิศวกรตรวจสอบในบทบาทบุคคลที่ 3 ในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน เช่น ผู้ตรวจสอบอาคาร ผู้ตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน ผู้ประเมินภายนอก PSM และผู้ตรวจสอบเอกชน รวมถึงทำการเปรียบเทียบทักษะวิศวกรตรวจสอบของไทยที่มีในปัจจุบันกับทักษะที่ต้องการของวิศวกรในศตวรรษที่ 21 และการสำรวจในต่างประเทศ เพื่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของวิศวกรตรวจสอบ และเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่เหมาะสมต่อไปได้

ผลการศึกษา

จากแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอุดมศึกษา ประกอบด้วย แนวโน้มสภาพแวดล้อมที่สำคัญ 10 เรื่องดังแสดงในภาพที่ 1 โดยแนวโน้มสภาพแวดล้อมภายนอกซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐส่งผลต่อความต้องการวิศวกรตรวจสอบที่เพิ่มขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) แต่แผนการเรียนการสอนเพื่อผลิตบุคคลากรยังไม่ได้มีการวางแผนงานเพื่อรองรับบริบทที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกยังส่งผลต่อความต้องการหรือความคาดหวังของผู้รับบริการที่เปลี่ยนไปและทำให้ความคาดหวังด้านทักษะบุคลากรของผู้ให้บริการมีมากขึ้นด้วย

ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาครัฐในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เป็นลักษณะถ่ายโอนอำนาจการควบคุมของหน่วยงานส่วนกลาง (Devolution of Centralized Power) เพื่อให้อิสระและความคล่องตัวแก่ผู้บริหารขอแต่ละหน่วยงาน โดยเน้นการบริหารกิจการของรัฐเป็นรูปแบบเอกชนและอนุญาตให้มีการจ้างเหมาบุคคลภายนอก (Outsourcing) ได้ หน่วยงานรัฐหลายแห่งจึงเริ่มให้เอกชนหรือที่เรียกว่าบุคคลที่สาม มาทำหน้าที่ในการตรวจสอบแทน ในปัจจุบันจึงมีวิศวกรจำนวนมากที่มีบทบาทบุคคลที่สาม อาทิ ผู้ตรวจสอบอาคาร ผู้ตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน ผู้ตรวจสอบเอกชน และผู้ตรวจประเมินภายนอก PSM เป็นต้น

ภาพที่1 10 แนวโน้มที่มีผลกระทบต่ออุดมศึกษา ที่มา แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ.2561-2580

เมื่อนำกรอบความสามารถ (Professional Competence) ของบัณฑิตวิศวกรซึ่งเป็นนักศึกษาจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (บัณฑิตวิศวกร) และผ่านการรับรองหลักสูตรโดยสภาวิศวกร พบว่ามีความสามารถทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้ด้านวิศวกรรมและเทคโนโลยี ด้านความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ การเป็นผู้นำการประกอบวิชาชีพ และด้านการตระหนักในความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ สังคม สาธารณะและสิ่งแวดล้อม เมื่อนำความรู้ทั้ง 4 ด้านนี้มาเปรียบเทียบกับวิศวกรที่ประกอบวิชาชีพและขึ้นทะเบียนกับสภาวิศวกรตามประสบการณ์ที่ทำงานในสาขาที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับภาคีวิศวกร สามัญวิศวกร และวุฒิวิศวกร ได้ผลการวิเคราะห์กรอบความสามารถวิศวกรเปรียบเทียบกับระดับความสามารถทางวิศวกรรม ดังแสดงใน ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรอบความสามารถวิศวกรเปรียบเทียบระดับความสามารถวิศวกร

กรอบความสามารถ (Professional Competence)	ดัชนีแสดงระดับความสามารถ (Competence Level Indicators)				
	หัวข้อ	บัณฑิตวิศวกร	ภาคีวิศวกร	สามัญวิศวกร	วุฒิวิศวกร
1. ความรู้ด้านวิศวกรรมและเทคโนโลยีตามกรอบกฎหมาย	มาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพตามกรอบกฎหมาย	รู้, เข้าใจหลักการ	ใช้มาตรฐานได้	มีส่วนร่วมพัฒนาประยุกต์ใช้เทคโนโลยีตามกฎหมาย	มีส่วนร่วมพัฒนาประยุกต์ใช้เทคโนโลยีตามกฎหมาย
2.ความรู้ความชำนาญและประสบการณ์การสืบค้น และการวิเคราะห์ปัญหาทางวิศวกรรมที่ซับซ้อน	การกำหนดปัญหาทางวิศวกรรมที่ซับซ้อน	รู้, เข้าใจวิธีการทั่วไป	สืบค้น, กำหนดขอบ วิเคราะห์ปัญหา	แก้ไขปัญหา, ยืนยันผล, ประเมินผลลัพธ์ ,ถ่ายทอดประสบการณ์	แก้ไขปัญหา, ยืนยันผล, ประเมินผลลัทธ์, ถ่ายทอดประสบการณ์, ชี้นำสังคม
3. การเป็นผู้นำการประกอบวิชาชีพ จรรยาบรรณ ความรับผิดชอบต่อสังคม	จรรยาบรรณวิชาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคม	รู้, เข้าใจวิธีการทั่วไป	รู้, เข้าใจวิธีการทั่วไปของงาน ทำรายงาน	นำเสนอผลงานแสดงความรับผิดชอบในงานวิศวกรรม	วินิจฉัยบริหารงานแสดงความรับผิดชอบกฎหมาย
4. ตระหนักในความรับผิดชอบต่อวิชาชีพสังคม สาธารณะและสิ่งแวดล้อม	รับผิดชอบการตัดสินใจงานซับซ้อนรับผิดชอบต่อสังคมสาธารณะสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย	รู้,เข้าใจหลักการรู้ความสำคัญของงานวิศวกรรมมีความรู้ด้านความปลอดภัยในงานวิศวกรรม	รู้หลักการความสำคัญวิศวกรรมคุ้มครองทางสังคมความรู้ด้านความปลอดภัยวิศวกรรม	รับผิดชอบในงานวิศวกรรมตามกฎหมายสร้างคุณค่างานวิศวกรรมต่อระบบงานวิศวกรรมความปลอดภัย	รับผิดชอบงานวิศวกรรมตามกฎหมายสร้างคุณค่าของงานวิศวกรรมที่มีความปลอดภัยด้านชีวอนามัยต่อสาธารณะ

ที่มา:สภาวิศวกร (2565)

จากตารางที่ 1 จะพบว่า บัณฑิตวิศวกรจะมีความรู้ตามกรอบความสามารถครบทั้ง 4 ด้าน แต่จะเป็นระดับความสามารถทั่วไป เมื่อวิศวกรขอใบอนุญาตตามหลักเกณฑ์ที่สภาวิศวกรกำหนด วิศวกรจะได้ใบอนุญาต

ในระดับภาคีวิศวกร และเมื่อทำงานมีประสบการณ์ในสาขาที่ประกอบวิชาชีพวิศวกรจะมีระดับความสามารถมากขึ้น วิศวกรสามารถนำผลงานมาแสดงและขอสอบเลื่อนขั้นเป็นระดับ สามัญวิศวกร และวุฒิวิศวกรได้ตามลำดับ ซึ่งหมายถึงทักษะในกรอบความสามารถซึ่งมุ่งเน้นด้านลึกของกรอบความสามารถทั้ง 4 ด้าน แต่ในขณะที่ความคาดหวังของผู้รับบริการที่ต้องการได้รับจากวิศวกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิศวกรตรวจสอบไม่ควรจำกัดทักษะเพียงแค่ 4 ด้านเท่านี้ แต่ควรมุ่งเน้นในวิชาชีพทั้งด้านลึกและด้านกว้างอีกด้วย (Kokoc & Ersoz, 2020)

ด้วยบริบทของสภาวิศวกรเป็นหน่วยงานขึ้นทะเบียนการออกใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม ข้อบังคับสภาวิศวกรว่าด้วยมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมพ.ศ.2561 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8(6)(ฌ) แห่งพระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการประกอบวิชาชีพให้ได้มาตรฐาน สนองผลประโยชน์ต่อผู้รับบริการและสาธารณะ ซึ่งวิศวกรผู้ถือใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับนี้และสอดคล้องกับส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วน ที่มีคุณลักษณะของกรอบความสามารถที่เชื่อมโยงกับอาชีพบุคคลที่สาม ประกอบด้วย มาตรฐานการประพฤติปฏิบัติ (Code of Conduct : CC) มาตรฐานการให้บริการวิชาชีพ (Code of Service : CS) การเสนองานบริการ เพื่อให้ผู้รับบริการเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดการให้บริการ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานรวมถึงค่าบริการวิชาชีพ และมาตรการปฏิบัติวิชาชีพ (Coed of Practice : CP) เพื่อให้การประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมเป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพตามที่คณะกรรมการสภาวิศวกรให้การรับรอง

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน สภาวิศวกรยังไม่ได้รับรองมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพงานตรวจสอบอาคาร งานตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน งานตรวจประเมินความปลอดภัยกระบวนการผลิตและงานตรวจสอบ เอกชนโรงงาน มีเพียงสมาคมวิชาชีพ เช่น สมาคมผู้ตรวจสอบอาคารที่ได้จัดทำมาตรฐานการตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน และหลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคาร 9 ประเภท ดังนั้นการศึกษานี้จึงได้วิเคราะห์คุณสมบัติตามกฎหมายที่มีทักษะสอดคล้องกับทักษะที่ต้องการของผู้รับบริการ โดยนำทักษะและ คุณสมบัติวิศวกรตรวจสอบ ผู้ตรวจสอบอาคาร ผู้ตรวจสอบรับรองรายงาน ผู้ตรวจสอบเอกชน และผู้ตรวจประเมิน PSM มาเปรียบเทียบหาความต้องการทักษะจำเป็นที่ได้มีการศึกษามาแล้ว

เมื่อพิจารณาลักษณะการให้บริการงานทางวิศวกรรมของอาชีพบุคคลที่สาม พบว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่น ทั้งทีมงานภายในองค์กร ผู้รับบริการ ผู้ดูแลอาคารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่มีอำนาจตามกฎหมายนั้นๆ จึงต้องใช้ทักษะทางด้านวิศวกรรมและทักษะด้านบุคคลอย่างมาก ทักษะที่ใช้ในการประกอบวิชาชีพบริการจึงประกอบไปด้วย

1. ทักษะการประกอบวิชาชีพ (Hard skills) ประกอบด้วย Professional skills และ Technical skills
2. ทักษะด้านบุคคล (Soft skills) และด้านอื่นๆและที่ไม่ใช่วิชาชีพนั้นโดยตรง เช่น การทำงานเป็นทีม ทักษะด้านการสื่อสาร การนำเสนอผลงาน ทัศนคติในวิชาชีพ

จากการศึกษาในต่างประเทศ พบว่า ทักษะที่ต้องการจากการสำรวจผู้ประกอบการชั้นนำทั่วโลกทักษะวิศวกรในด้าน Soft skills มากกว่า Hard skills ในอัตราส่วน 75:25 (World Economic Forum, 2020) (Abbas et al., 2013) จากการศึกษาความต้องการทักษะด้าน Soft skills ในแต่ละประเทศพบว่ามีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี วัฒนธรรม ความเชื่อ และลักษณะทางสังคม โดยทักษะบุคคลที่สำคัญมีทั้งหมด 16 ด้าน (Gordon et al., 2020) (Abbas et al., 2013) (Kokoc & Ersoz, 2020) (Chaibate., Bakkali., Hadek., Ajana & Faraj, 2019) เมื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติอ้างอิงกฎหมายที่เกี่ยวข้องของวิศวกรตรวจสอบในปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบทักษะคุณสมบัติวิศวกรตรวจสอบตามกฎหมายและความต้องการทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21

กฎหมายกำหนดคุณสมบัติวิศวกร			**พรบ. อาคาร 2522**	**พรบ.ส่งเสริมและอนุรักษ์พลังงาน 2535**	**พรบ. โรงงาน 2535**	**ประกาศ กนอ.**
ผู้รับรองทักษะ/อ้างอิง	วิชา/ทักษะ	ชนิดทักษะ	ผู้ตรวจสอบอาคาร	ผู้ตรวจสอบรับรองจัดการพลังงาน	ผู้ตรวจสอบเอกชน	ผู้ตรวจ PSM
สภาวิศวกร	จรรยาบรรณวิศวกร	Professional skills	●	●	●	■
	วิชาพื้นฐานวิศวกร		●	●	●	
	วิชาพื้นฐานสาขา		●	●	●	
	จรรยาบรรณและกฎหมาย	Technical skills	●			
	หลักการและแนวทางตรวจสอบอาคาร		●			
	การตรวจสอบอุปกรณ์		●			
พพ.	กฎหมายด้านการจัดการพลังงาน			●		
	เกณฑ์การตรวจสอบและรับรอง			●		

	แนวทางจัดการพลังงาน			●		
กรมโรงงาน	กฎหมายว่าด้วยโรงงาน				●	
	การจัดการสิ่งแวดล้อม				●	
	ความปลอดภัย				●	
	การตรวจสอบโรงงาน				●	
กนอ.	ความปลอดภัย					●
	กระบวนการผลิต14 ข้อ					
	การจัดทำรายงานผล					●
	การตรวจสอบ PSM					
ทักษะที่ต้องการในศตวรรษที่ 21 (Gordon et al.2020)	ความเป็นผู้นำ	Soft skills	■	■	■	■
	จรรยาบรรณ		●	●	●	●
	การสื่อสาร/เจรจา		■	■	■	■
	การทำงานเป็นทีม		■	■	■	■
	แก้ปัญหาเป็นระบบ		■	■	■	■
	ทัศนคติในการทำงาน		■	■	■	■
	การวางแผนงาน		■	■	■	■
	ปรับตัวสภาพแวดล้อม		■	■	■	■
	ชอบค้นคว้า		■	■	■	■
	ความมุ่งมั่นในการแก้ไข		■	■	■	■
	เรียนรู้เทคโนโลยีได้เร็ว		■	■	■	■
ทักษะที่ต้องการจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง(Abbas et al.,2013), (Kokoc & Ersoz ,2020), (Chaibate et al.,2019)	บุคลิกภาพ		■	■	■	■
	การสื่อสารการเขียน		■	■	■	■
	การบริหารความขัดแย้ง		■	■	■	■
	การนำเสนอผลงาน		■	■	■	■
	เปิดใจกว้าง		■	■	■	■

หมายเหตุ: 1.สัญลักษณ์ ● หมายถึง ทักษะที่มีปัจจุบัน ■ หมายถึง ทักษะที่ไม่พบ

2. พพ. หมายถึง กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน

3. กนอ. หมายถึง การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้านทักษะที่ต้องการทั้งหมดจากคุณสมบัติของวิศวกรตรวจสอบที่ถูกกำหนดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเทียบกับทักษะที่จำเป็นของวิศวกรในทศวรรษที่ 21 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ตรวจสอบอาคาร ผู้ตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน และผู้ตรวจสอบเอกชน เป็นผู้มีใบประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมที่มีทักษะ Professional skills และ Technical skills ซึ่งรับรองโดยสภาวิศวกรและหน่วยงานภาครัฐที่จัดฝึกอบรม ในขณะที่ ผู้ตรวจประเมินภายนอก PSM ไม่ได้ระบุคุณสมบัติเกี่ยวกับการมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพวิศวกร จึงมีเพียง Technical skills เท่านั้น แต่เมื่อเปรียบเทียบทักษะที่มีในทั้ง 4 วิชาชีพกับทักษะที่ต้องการของประเทศอื่น ๆ และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 พบว่า ทุกวิชาชีพในตารางที่ 2 มีการกล่าวถึงทักษะด้านบุคคลน้อยมาก โดยมีการให้ความสำคัญกับทักษะเรื่องจรรยาบรรณเพียงหัวข้อเดียว จึงทำให้เกิดการขาดทักษะส่วนบุคคล ซึ่งย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อการประกอบวิชาชีพของวิศวกรและยังส่งผลต่อภาพรวมในการขับเคลื่อนกลไกของรัฐการบริหารราชการภาครัฐแนวใหม่อีกด้วย จึงควรมีการศึกษาและพัฒนาแนวปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นนี้ต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมาย มาตรฐาน รายงานผลสำรวจ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่า วิศวกรตรวจสอบหรือวิศวกรที่ทำหน้าที่บุคคลที่สามของทั้ง 4 อาชีพ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ตรวจสอบตรวจสอบอาคาร ผู้ตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน ผู้ตรวจสอบเอกชนและผู้ตรวจประเมินภายนอก PSM มีทักษะด้านวิชาชีพที่ได้จากการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและจากการฝึกอบรมหลักสูตรเฉพาะจากหน่วยงานตามกฎหมาย จึงทำให้มีทักษะที่เป็นด้านวิชาชีพ แต่คุณลักษณะสำคัญหรือทักษะที่ผู้รับบริการคาดหวังที่จะได้รับจากวิศวกรตรวจสอบนั้นมีหลากหลายทักษะ โดยเฉพาะทักษะด้านบุคคลซึ่งประกอบด้วย 16 ทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำ จรรยาบรรณ การสื่อสาร/เจรจา การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทัศนคติในการทำงาน การวางแผนงาน บุคลิกภาพ การบริหารเวลา การปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ และชอบค้นคว้า ความมุ่งมั่นในการแก้ไข เรียนรู้เทคโนโลยีได้เร็ว บุคลิกภาพ การสื่อสารด้านการเขียน การบริหารความขัดแย้ง การนำเสนอผลงาน และการเปิดใจกว้าง ซึ่งพบว่า ทักษะด้านบุคคลดังกล่าวยังไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งในหลักสูตรอุดมศึกษาและการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรพัฒนาทักษะส่วนบุคคลที่จำเป็นดังกล่าวเพื่อลดช่องว่างของทักษะและเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการตามระบบบริหารราชการแนวใหม่ ทั้งนี้ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการ จัดลำดับความสำคัญและการให้น้ำหนักความสำคัญของทักษะส่วนบุคคลด้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการ

จัดรูปแบบการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อไป นอกจากนี้ควรมีการศึกษาทักษะด้าน Soft skills ที่จำเป็นตามสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปัจจุบันด้วย

เอกสารอ้างอิง

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.(2564).ประกาศการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่ 35/2564 เรื่อง คุณสมบัติผู้ตรวจประเมินและการขึ้นทะเบียนผู้ตรวจประเมินภายนอก. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล https://old.ieat.go.th/psm

กฤษศิริธีรภาคย์,วสวัตติ์.(2563). บรรยาย เรื่อง ประโยชน์จากการตรวจสอบอาคาร สภาวิศวกร,กรุงเทพ, ประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สถาปนิกสยามแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมผู้ตรวจสอบอาคาร.(2558). หลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคาร 9 ประเภท . สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล http://www.bsa.or.th/หลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคาร ๙ ประเภท .html

กรมโยธาธิการและผังเมือง.(2565). รายงานสรุปจำนวนผู้ตรวจสอบอาคาร. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล http://webs-apps.dpt.go.th/dpt_auditbldg/BCB/report.php

นาถ้ำพลอย,ฉัตรชัย.(2563). การบริการจัดการภาครัฐแนวใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ*.(2)2 น.461-470.

ราชกิจจานุเบกษา. (2542). พระราชบัญญัติวิศวกร เล่มที่116 ตอนที่ 120 ก : 77.สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล https://coe.or.th/professional-law/

ราชกิจจานุเบกษา. (2522). พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร .เล่ม 96ตอนที่ 80 ฉบับพิเศษ : 1. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน2565 แหล่งข้อมูล https://oldweb.dpt.go.th/wan/lawdpt/menu2.asp

ราชกิจจานุเบกษา. (2535). พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน เล่มที่109 ตอนที่ 33 ก.: 1. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล http://berc.dede.go.th/?page_id=3981

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติโรงงาน(ฉบับที่2) เล่มที่136 ตอนที่ 56 ก : 213.สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน2565 แหล่งข้อมูล https://www.diw.go.th/webdiw/law-fac-type/

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ข้อบังคับสภาวิศวกรว่าด้วยมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม เล่มที่136 ตอนพิเศษ 31 ง : 59. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล https://coe.or.th/wp-content/uploads/2022/01/manual060261-1.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2548). กฎกระทรวงกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของผู้ตรวจสอบ หลักเกณฑ์การขอขึ้นทะเบียนและการเพิกถอนการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ตรวจสอบ และหลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคาร เล่มที่112 ตอนที่ 126 ก : 1. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล https://webs-apps.dpt.go.th/dpt_auditbldg/files/rules.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). ประกาศกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการฝึกอบรมผู้ตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 66 ง :18.สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน2565 แหล่งข้อมูล http://www2.dede.go.th/bhrd/old/Download/auditor_of_DEDE_Announce.pdf

รัตนคำฟู,เสาวรัจ. (2565). ความท้าทายและจินตนาการแห่งโลกใหม่:โมเดลใหม่ในการพัฒนาประเทศหลังโควิค-19,รายงานทีดีอาร์ไอ ปี 2565.(184)1 , น.1-14. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล https://tdri.or.th/2021/10/tdri-annual-public-virtual-conference-2021/

สภาวิศวกร. (2565). คู่มือการประกอบวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างความสามารถวิศวกรรม , น.41-42. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน2565 แหล่งข้อมูลhttps://coe.or.th/handbook/

สมาคมผู้ตรวจสอบอาคาร.(2562). มาตรฐานการตรวจสอบและรับรองการจัดการพลังงาน , น.65-66

สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ2561-2580.(2560). น.56-60. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2565 แหล่งข้อมูล https://op.chandra.ac.th/plan/images/pdf/plan20yrs%20 education%2061-80.pdf

Abbas,R., Abdul Kadir,F.A & Ghani Azmie,I.A. (2013). Integrating soft skills assessment Though soft skills workshop program for engineering students at University of PAHANG: Analysis.International Journal of Research In Social Sciences.2(1).

Hugus, Erin.(2022). Designing Learning Experiences for Developing soft skills in online Education: A Basic Qualitative study.

Chaibate.Hind. Bakkali,Soumia. Hadek, Amine. Ajana, Souad. & Faraj, Kenza. (2019). Analyzing the engineering soft skills required by Moroccan job market. IEEE Xplore.

Kokoc, Melda & Ersoz, Suleyman. (2020). T-Shaped Engineer :Horizontal component comprising of soft skills. Journal of Industrial Engineering31(2)

Gordon, Pierce. Kramer,Julia. Dzombak, Rachel. Sophi, Martin, M.Agogino , & Alice .(2020). Building 21st Century Skills though Development Engineering.

World Economic Forum(WEF). (2020). ASEAN Youth Technology, Skills and the Future of work

B022

การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

Web application development for selling OTOP products, Sam Ngam District, Phichit Province

สุชานันท์ บุญโสภา ศุภชัย คนเที่ยง
Suchanun Boonsopa, suphachai khonthiang
สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Information Technology Faculty of Science Pibulsongkram Rajabhat University
E-mail: suchanun.b@psru.ac.th

บทคัดย่อ

เนื่องจากปัจจุบันสินค้า OTOP ในชุมชนอำเภอสามง่ามจังหวัดพิจิตรไม่ได้เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยว จึงได้ทำการพัฒนาเว็ปแอปพลิเคชันสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP และภายในเว็บแอปพลิเคชันสามารถค้นหาสินค้า OTOP ที่ต้องการได้ตามต้องการ

คำสำคัญ : สินค้า OTOP, การซื้อขายผ่านเว็บแอปพลิเคชัน

Abstract

Due to OTOP products at present, Sam Ngam District, Phichit Province is not well known among tourists. We have developed a web application to sell OTOP products and within the web application. You can search for OTOP products as you like.

Keywords: *OTOP products, Web application trading*

บทนำ

เนื่องจากปัจจุบันสินค้า OTOP ในอำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตรไม่ได้เป็นที่รู้จักมากนักในหมู่นักท่องเที่ยว และการค้าขายก็ขายหน้าร้าน ชาวบ้านยังไม่ค่อยรู้จักการขายออนไลน์ จึงทำให้รายได้เข้าหมู่บ้านน้อยและสถานการณ์โควิดในปัจจุบันส่งผลให้เศรษฐกิจการท่องเที่ยวการค้าขายมีรายได้เข้ามาน้อยลงกว่าเดิม แต่ในขณะเดียวกันคนส่วนใหญ่หันมาสนใจซื้อสินค้าทางออนไลน์มากขึ้นเพราะเพิ่มความสะดวกสบาย ไม่ต้องเสียเวลาไปซื้อถึงที่หมาย สามารถสั่งซื้อได้ด้วยตัวเองผ่านทางเว็บแอปพลิเคชันต่าง ๆ เหมาะกับสถานการณ์โควิดในตอนนี้

ปัจจุบันเทคโนโลยีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตมนุษย์มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือสื่อสาร เครื่องใช้งานไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวก เช่น สมาร์ทโฟน แท็บแล็ต หรือ คอมพิวเตอร์ ปัจจุบันมนุษย์นิยมใช้กันมากที่สุดคือ สมาร์ทโฟน จึงทำให้เป็นอุปกรณ์หนึ่งที่เหมาะจะทำการตลาด เพราะสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอย่างรวดเร็วได้ตลอดเวลา เจาะกลุ่มการตลาดได้ง่ายมาใช้ในการดำเนินธุรกิจบนเว็บแอปพลิเคชัน เป็นการเข้าถึงการตลาดกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างดี ช่วยเสริมการซื้อขายสินค้าอย่างตรงจุด เป็นอีกช่องทางในการหารายได้

จากการศึกษาข้อมูล OTOP โอกาสทางการค้าในยุค New Normal ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร เพื่อให้ชาวบ้านอำเภอสามง่ามจังหวัดพิจิตรได้ใช้ประโยชน์จากระบบนี้เป็นช่องทางหนึ่งการเพิ่มยอดขายเพื่อหารายได้อีกหนึ่งช่องทางโดยระบบที่พัฒนาจะอำนวยความสะดวก สามารถนำสินค้า OTOP มาขายบนหน้าเว็บแบบมีการแยกหมวดหมู่ และแสดงรายละเอียดราคาสินค้า อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ซื้อสามารถใช้งานได้ง่าย และตรวจดูสินค้าคงเหลือภายในเว็บแอปพลิเคชันได้ สามารถดูจำนวนที่ได้ทำการซื้อ - ขายแล้ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อพัฒนาการขายแบบระบบเว็บแอปพลิเคชันสำหรับจัดจำหน่ายสินค้า OTOP OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2.เพื่อเพิ่มช่องทางการขายให้ชุมชนอำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

3.เพื่อออกแบบระบบเว็บแอปพลิเคชันสำหรับจัดจำหน่ายสินค้า OTOP OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

4.เพื่อสร้างความสะดวกให้แก่ลูกค้าที่อยากบริโภคสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

วิธีการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จากนั้นนำมาออกแบบเป็น วงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle : SDLC) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางตาม ความต้องการของผู้ใช้งาน โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบเว็บแอปพลิเคชันเพื่อจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร แบ่งออกเป็น

ขอบเขตด้านข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในรายละเอียดเช่น สินค้า OTOP ของ อำเภอสามง่าม และรายละเอียดอื่น ๆ

ขอบเขตด้านเครื่องมือ

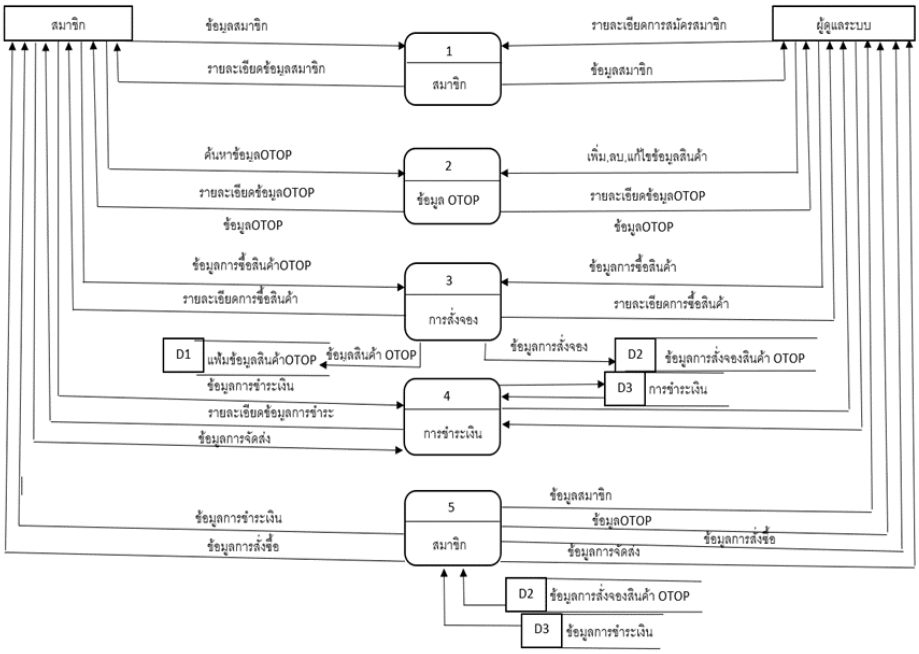
- โปรแกรม Sublime Text ใช้ในการเขียนโค้ดเพื่อสร้างเว็บแอปพลิเคชัน
- โปรแกรม Adobe Photoshop CS6 และ Adobe Illustrator ใช้ในการตกแต่งและออกแบบรูปภาพ
- โปรแกรม Appserv 2.5.10 ใช้ในการจาลองทาเว็บเซิรฟ์ เวอร์
- โปรแกรม MySQL ใช้ในการสรา้ ง Database เพื่อเก็บข้อมูลต่าง ๆ
- ภาษา HTML5, PHP, CSS, JavaScript ใช้ในการเขียนเว็บแอปพลิเคชัน

การศึกษาปัญหา

ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงปัญหาในการเลือกซื้อสินค้า OTOP ของผู้ซื้อ จากตามท้องตลาดที่ไม่มีการรับรอง จึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบงานเดิม เพื่อพัฒนาเป็นระบบจำหน่ายสินค้า OTOP พร้อมจัดรายละเอียดข้อมูลของสินค้า OTOP และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 แผนภาพกระแสข้อมูลการจำหน่ายสินค้าOTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบด้วย Responsive web ให้แสดงผลได้อย่างเหมาะสม และ สวยงาม เป็นการออกแบบที่ผู้พัฒนาออกแบบเว็บแอปพลิเคชันแค่ครั้งเดียว ก็สามารถรองรับทุก อุปกรณ์ได้ใช้โปรแกรม Sublime Text Editor เขียนด้วยภาษา HTML5, PHP, CSS, JavaScript ที่เหมาะสมสำหรับการเปิดใช้บนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆได้ เพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้ที่ใช้

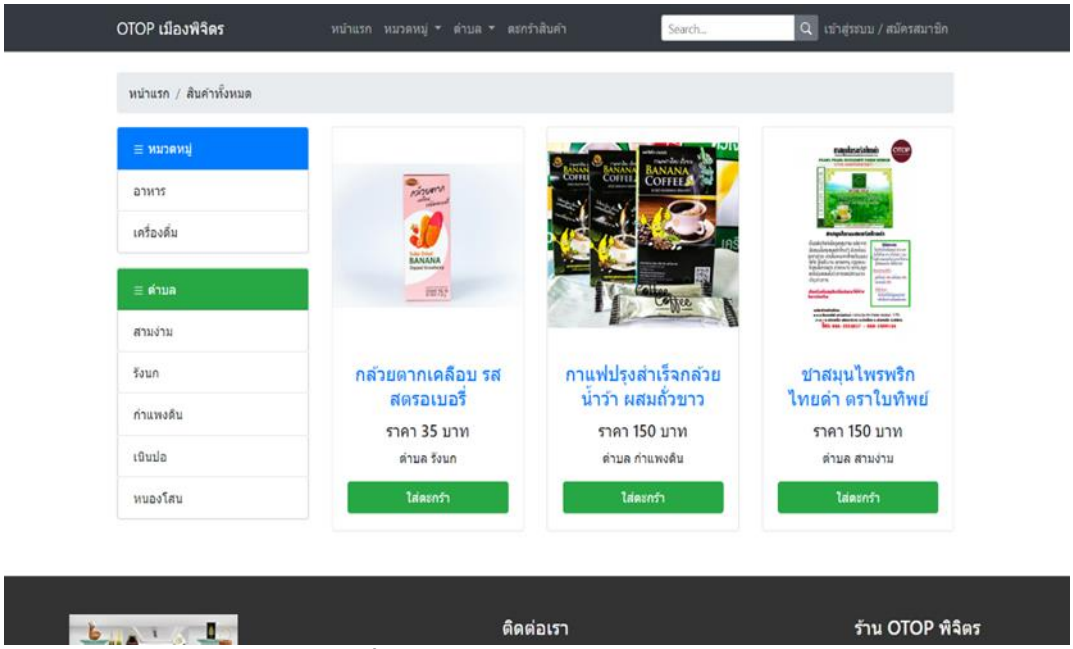
1. ผลการออกแบบและพัฒนาระบบ ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบที่เหมาะสำหรับการเปิดใช้ บนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆได้ ระบบแบ่งระดับสมาชิกในส่วนของ แอดมิน และ สมาชิก เพื่อกำหนดสิทธิ์ทั่วไปและขอบเขตของผู้ใช้ โดยระบบนี้ได้แบ่งผู้ใช้ออกเป็น ดังนี้

1) ผู้ใช้งาน สามารถเข้ามาดูรายละเอียดข้อมูลการจำหน่ายสินค้าOTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร หน้าระบบ และทำการสมัครสมาชิกได้

2) สมาชิก ทำการเข้าสู่ระบบก่อนเพื่อยืนยันการมีตัวตน เมื่อเข้าสู่ระบบแล้วสมาชิก สามารถที่จะ เพิ่ม ลบ แก้ไข ข้อมูลส่วนตัว ทำการสั่งซื้อ สินค้า OTOP และเช็คราย การที่สั่งซื้อ

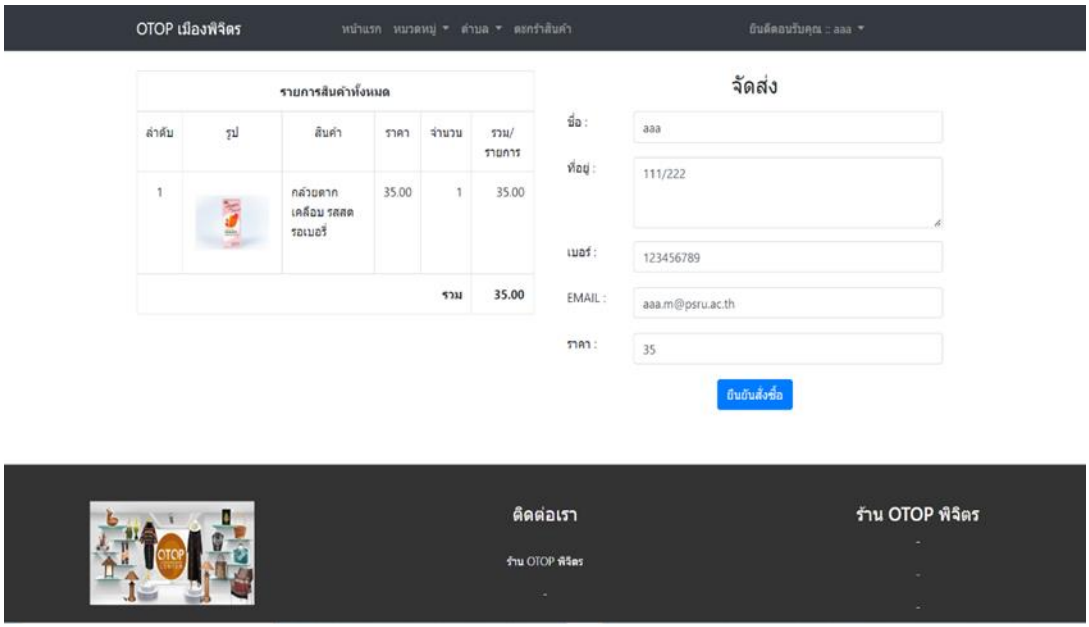
3) แอดมิน ทำการเข้าสู่ระบบ คอยจัดการระบบหลังร้าน สามารถดูรายการข้อมูลสมาชิก เพิ่ม ลบ แก้ไข ข้อมูลการจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ดูรายการสั่งซื้อของสมาชิกทั้งหมด เช็คการชำระเงิน ทำการออกรายงานการขายได้

จากภาพที่ 2 แสดงถึงหน้าหลักของระบบการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP ที่ได้ออกแบบการจัดวางโครงสร้างต่างๆ และแถบเมนู ให้เห็นได้ง่าย ใช้งานไม่ซับซ้อน และสามารถกดเลือกสินค้าใส่ตะกร้าได้ตามจำนวนที่ต้องการ

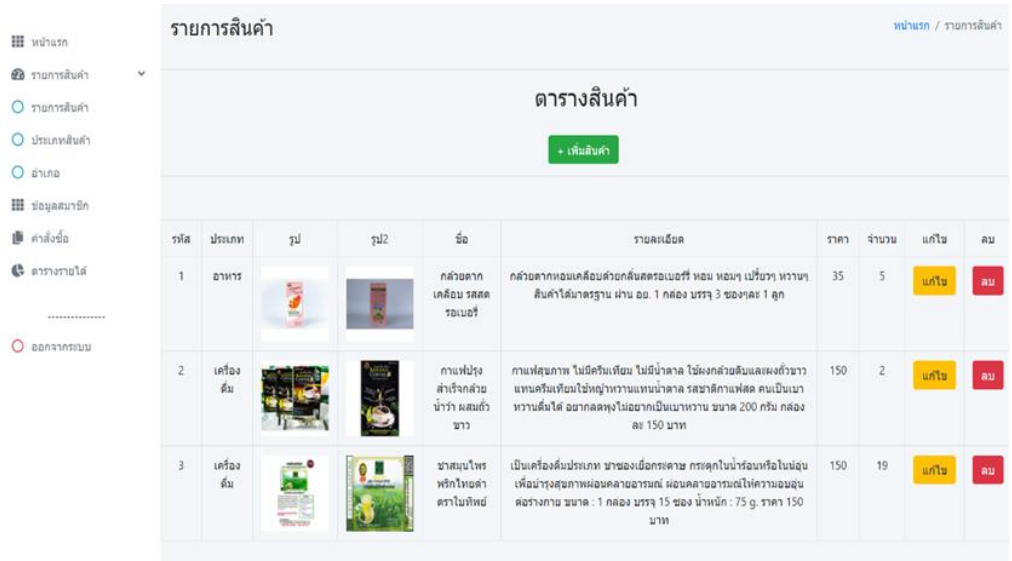
ภาพที่ 2 หน้าหลักของระบบการจำหน่ายสินค้าOTOP

จากภาพที่ 3 สมาชิกสามารถเลือกซื้อสินค้า OTOP ตัวระบบจะให้สมาชิกกรอกข้อมูล ที่อยู่ และหลักฐานการโอนเงินเพื่อยืนยันการสั่งซื้อ จากนั้นรอการยืนยันจากผู้ดูแลระบบ

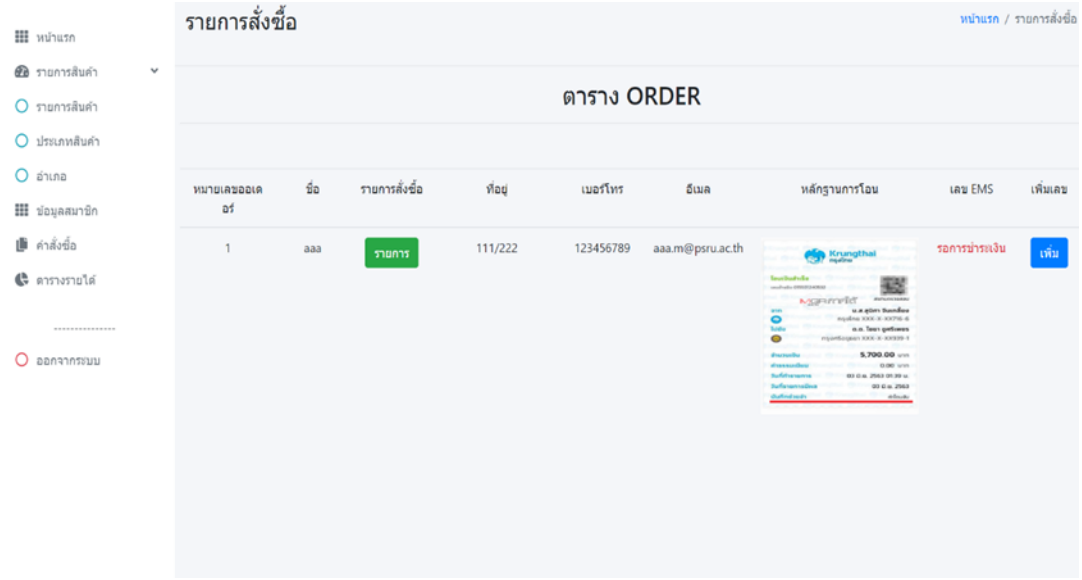
ภาพที่ 3 หน้าการสั่งสินค้าOTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

จากภาพที่ 4 เมื่อผู้ดูแลระบบทำการล็อคอินเข้ามาจะแสดงหน้าหลักของระบบหลังร้านทั้งหมด สามารถเพิ่ม-ลบ-แก้ไขสินค้าได้ตามต้องการ

ภาพที่ 4 หน้าหลักของผู้ดูแลระบบ

จากภาพที่ 5 ผู้ดูแลระบบสามารถดูรายการสั่งซื้อทั้งหมดได้

ภาพที่ 5 หน้าแสดงรายการสั่งซื้อ

อภิปรายผลการวิจัย

การทดสอบระบบ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบระบบเว็บแอปพลิเคชันจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร หลักๆคือ ระบบแสดงการจำหน่ายสินค้า OTOP ระบบสั่งซื้อสินค้า OTOP ระบบเพิ่มข้อมูลสินค้า OTOP การออกรายงานการเงิน โดยให้ผู้ใช้งานได้ทดลองใช้ระบบ จำนวน 30 คน โดยตัวระบบ สามารถทำงานได้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การประเมินความพึงพอใจในการใช้งานระบบ

ผู้วิจัยประเมินความพึงพอใจในการใช้งานระบบเว็บแอปพลิเคชันจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร หลังจากทดลองระบบเว็บแอปพลิเคชันจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ที่ซื้อสินค้าในร้าน ให้มาทดลองใช้ระบบเว็บแอป พลิเคชันจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำนวน 30 คน จากนั้นให้ผู้ทดลองใช้ ทำแบบสอบถามความพึง พอใจของระบบ สถิติที่ใช้วัดความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานระบบเว็บแอปพลิเคชันจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงมาตรฐาน ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับมาก
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 – 3.49หมายความว่า ระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

ผลการทดลองใช้ระบบเว็บแอปพลิเคชันจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

เมื่อพัฒนาระบบเสร็จสมบูรณ์ นำระบบไปให้ผู้ใช้ทดลองใช้และทำการประเมินผล ผลที่ได้จากการประเมินความพึงพอใจของระบบ จำนวน 30 คน แบ่งเป็นประเด็นความพึงพอใจ พบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.51 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อระบบเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

รายการ	$\bar{x}$	SD.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านฟังก์ชันของระบบ			
1) แสดงรายละเอียดข้อมูล ราคา สินค้าOTOP อย่างชัดเจน 4.6 0.49 มากที่สุด	4.6	0.49	มากที่สุด
2) ระบบมีกำหนดสิทธ์เมื่อมีการสั่งซื้อสินค้า	4.7	0.46	มากที่สุด
3) ระบบหน้าร้าน / หลังร้านใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน	4.75	0.43	ปลานกลาง
4) ระบบสามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง	2.95	0.34	มากที่สุด
5) ความเหมาะสมของเมนูการใช้งานระบบหลังร้าน	4.55	0.50	มากที่สุด
6) ระบบสามารถเพิ่ม ลบ แก้ไข สินค้าได้	4.7	0.46	มากที่สุด
7) ระบบสามารถ เพิ่ม ลบ แก้ไข ข้อมูลสมาชิกได้	4.7	0.46	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบของระบบ			
1) ความสวยงามทันสมัย	4.5	0.50	มาก
2) ความเหมาะสมของโทนสีที่ใช้	4.7	0.46	มากที่สุด
3) ขนาดตัวอักษร สี อ่านง่าย สวยงาม	4.7	0.46	มากที่สุด
4) ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงผลของหน้า ร้าน / หลังร้าน	4.6	0.49	มากที่สุด

รายการ	$\bar{x}$	SD.	ระดับความพึงพอใจ
5) ความเหมาะสมการจัดวางโครงสร้างระบบของ หน้าร้าน / หลังร้าน	4.55	0.50	มากที่สุด
6) ความถูกต้องในการเชื่อมโยงเว็บเพจของหน้าร้าน / หลังร้าน	4.75	0.43	มากที่สุด
ผลรวมค่าเฉลี่ย	**4.51**	**0.47**	**มากที่สุด**

การวิจัยเรื่องเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานว่า ผู้ใช้งาน ระบบการวิจัยเรื่องเว็บแอปพลิเคชันเพื่อจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร มีความพึงพอใจในประสิทธิภาพของ ระบบอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยพบว่าการประเมินความพึงพอใจในประสิทธิภาพของระบบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.51 และมีค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.47 ซึ่งแสดงว่าระบบนี้สามารถช่วยขายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ที่ตอบโจทย์ต่อผู้ใช้ระบบทั้ง สมาชิกและผู้จัดการร้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกสบายง่ายต่อการใช้งานเว็บแอปพลิเคชันเพื่อจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ระบบมีรายละเอียดข้อมูล ราคา อย่างชัดเจน มีการจัดแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ผู้ใช้ระบบ หรือ ผู้ซื้อ ง่ายต่อการเลือกหา ในด้านของผู้ขาย ระบบมีการออกรายงาน การเงิน การจัดการรายการสินค้า แสดงยอดการสั่งซื้อ

สรุปผลการวิจัย

จากวิจัยเรื่องเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ผู้ใช้ระบบมีความพึงพอใจในการใช้ ระบบเท่ากับ 4.51 อยู่ในระดับดีมากที่สุด ซึ่งแสดงว่าระบบสามารถเข้ามาตอบโจทย์ได้ดีทั้งผู้ใช้ระบบไม่ว่าจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขายในด้านความสะดวกสบายใช้งานง่าย และระบบก็เป็นตัวเลือกที่ดี ในการซื้อขายออนไลน์สามารถเลือกสินค้าที่สนใจที่เหมาะกับในยุคปัจจุบันนี้ได้ดี ในการทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยจะทำการเพิ่ม ช่องทางการชำระเงินเพื่อให้สามารถขยายกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

รัชกฤช วรภิญโญภาส และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ เว็บแอปพลิเคชันจะช่วยทำให้สามารถที่จะดูสินค้าที่เราต้องการที่สนใจหรือต้องการจะซื้อโดยที่ไม่ต้องไปดูถึงหน้าร้าน โดยสามารถดูสินค้าได้ทุกอย่างภายในเว็บไซต์โดยจะมีระบบLoginซึ่งจะมีเพียงแอดมินของเว็บแอปพลิเคชัน เท่านั้นที่จะสามารถเข้าใช้งาน ปรับปรุง เพิ่ม-ลด แก้ไข ข้อมูลของสินค้าได้เพื่อรักษาความปลอดภัย (Manguel, 2018: 42)

ภานุกา ต่ายแพ และคณะ (Weerawong, 2013: 29) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การสั่งซื้อสินค้าผ่านระบบ E-commerce Factors offecting the purchase of E-commerce products เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือการรวบรวม

ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือการรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้าบนระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มี 3 ปัจจัยคือ 1. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ 2. ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 3. ปัจจัยด้านพฤติกรรม

SME SOCIAL PLANET. (2561). OTOP โอกาสทางการค้าในยุค New Normal. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2564, จาก https://www.bangkokbanksme.com/en/otop-trade-opportunities-new-nomal

อัญชัญ จงเจริญ.(2554). พัฒนารูปแบบ และมาตรฐานการจัดการธุรกิจร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชนจังหวัดระนอง (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพฯ

C004

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในจังหวัดนครราชสีมา

The Process of Developing Female Administrators Competency of Educational Institutes for Excellence in Nakhon Ratchasima Province

ปาริชาต เกียรตินอก* จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

Parichat Kiatnok*, Chaturong Thanaseelangkun

สาขาวิชาบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Department of Educational Administration Master Degree of Educational Administration.

Graduate school. Nakhon Ratshasima Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: papixel27@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี และเสนอกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี จากการวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี โดยนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี 2) เสนอกระบวนการ พัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา จากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีจากผู้ที่มีผลงานการบริหารจัดการเป็นที่ประจักษ์แล้วนำมาหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นฉันทามติเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีที่เป็นเลิศ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบคือ มีวิสัยทัศน์ มุ่งผลสัมฤทธิ์ สื่อสารและจูงใจ และมีคุณธรรมจริยธรรม

2. ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้บริหารสตรีได้ใช้กระบวนการบริหารงานคุณภาพ PADC ควบคู่กับการยึดหลัก

คุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะ กล่าวคือมีกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกิดจากการวางแผนร่วมกันจากทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ ระหว่างทางที่ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้มีการใช้ทักษะการสื่อสารและจูงใจสร้างทีมงานเพื่อปฏิบัติตามแผน มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ หากพบปัญหาหรืออุปสรรคต้องเร่งแก้ปัญหาให้ทันท่วงที มีการปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม หรือการจัดทำมาตรฐานใหม่ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการยกระดับคุณภาพของงานเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการบริหารสถานศึกษา

คำสำคัญ : ผู้บริหารสตรี, สมรรถนะของผู้บริหารสตรี,กระบวนการพัฒนา

Abstract

The purpose of this research was to study the components of female administrators competency and to propose the process of developing female administrators competency of educational institutes for excellence in Nakhon Ratchasima Province, which is a qualitative research divided into 2 phases: 1) Components Study; of the competence of female administrators from document analysis and the study of guidelines consistent with the composition of female administrators competencies. The results of the study were synthesized as a component of the competency of female administrators. 2) Propose a process for developing female administrators competency of educational institutes for excellence in Nakhon Ratchasima Province from interviews to find ways to develop competency in female administrators from those who have proven management results. Then bring it to find more suggestions to bring to a consensus conclusion about process of developing female administrators competency of educational institutes for excellence in Nakhon Ratchasima Province.

The results showed that.

1. The components of competency for excellent female administrators consist of four components: vision, focus on achievement, communicate and motivate and have morals and ethics.

2. The results of a study on the process of developing female administrators competency of educational institutes for excellence in Nakhon Ratchasima Province found that female administrators used the PDCA process in tandem with ethical principles as a guideline for the development of competence. That is to say, there is a vision that arises from joint planning from all parties to achieve the desired results. Along the way to implement the plan, communication skills and motivation are used to build a team to implement the plan. There is an audit for quality work. If a problem or obstacle is found, it must be resolved in a timely manner. There is an audit for quality work. Operations have been adjusted appropriately or establishing a new standard. This is considered the basis for upgrading the quality of work in order to achieve results in school administration.

Keywords: *female administrators, competence of female administrators, process of developing*

บทนำ

บทบาทของสตรีในประเทศไทยนั้นได้เพิ่มขึ้นกว่าในอดีตอย่างมากและพบว่า ผู้หญิงได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้นสตรีไทยถึงแม้จะมีภาระหน้าที่ทั้งด้านการดูแลครอบครัวในฐานะมารดาและฐานะภรรยาในเวลาเดียวกันและต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น แต่ปัจจุบันสตรีไทยได้มีความเสมอภาคทางด้านโอกาสและมีความสามารถทัดเทียมกับบุรุษในด้านการแสดงความคิดเห็นและการประกอบอาชีพ และเริ่มมีบทบาทการเป็นผู้นำเพิ่มมากขึ้น สตรีสามารถคิดแบบตาข่ายคิดได้ซับซ้อน เก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ มีจินตนาการหลากหลาย ใช้ประโยชน์จากสัญชาตญาณและลางสังหรวางกลยุทธ์ในหลากหลายวิธีคาดเดาการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อเตรียมรับสิ่งอันอาจเกิดขึ้นด้วยความไม่ประมาท (วิลาวัลย์ ชูศรีวาส, 2562: 22) การขึ้นสู้ตำแหน่งผู้บริหารของสตรียังมีโอกาสที่ดี สตรีมีคุณสมบัติที่เป็นจุดแข็ง เช่น ความ ซื่อสัตย์สุจริต ความมีคุณธรรมละอายต่อการคอรัปชั่น มีคุณลักษณะจากการปลูกฝังของสังคมให้มีความละเอียดอ่อน มีความรอบรู้ลึกซึ้ง และเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ จึงสามารถใช้แรงจูงใจเพื่อส่งผลให้ผู้ตามรู้และพึงพอใจในการทำงาน แต่ในขณะเดียวกันต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการเป็นผู้นำที่บางส่วนอาจมีข้อ จำกัดพื้นฐานของความเป็นสตรีที่อาจขาดความแข็งแกร่งทางจิตใจไปบ้าง (มัณฑนา ภัคคุณานนท์, 2558: 111)

หากสตรีสามารถตัดข้อจำกัดดังกล่าวออกไปผู้บริหารสตรีจะสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ดังนั้นผู้บริหารสตรีจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะที่เป็นบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคลจะทำให้สะท้อนถึงความรู้ ทักษะ ความสามารถและทัศนะคติและอุปนิสัยของผู้บริหารสตรี ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่นๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากแรงผลักดัน อุปนิสัยภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเมื่อผู้บริหารสตรีมีความสามารถอันโดดเด่นจะนำพาให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความสำเร็จและเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายของสถานศึกษา ถึงแม้ว่าจะมีหลายหน่ายงานที่ได้กล่าวถึงและนำเอาสมรรถนะมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพัฒนางานเพื่อให้เกิดผลงานอันโดดเด่นเป็นประจักษ์เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีสมรรถนะตามเกณฑ์ที่กำหนด ขณะเดียวกันสตรีที่ได้รับบทบาทเป็นผู้บริหารสถานศึกษาก็ควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะเพื่อให้สตรีมีความสามารถในการบริหารงานได้ทัดเทียมกับบุรุษ จะมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษายังคงไม่มีแนวทางที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาการทำงานที่มีคุณภาพและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่ชัดเจน โดยกระบวนพัฒนาการทำงานนั้นจะต้องเป็นวงจรการบริหารงานที่มีคุณภาพ จึงได้นำเอาวงจรการบริหารงานคุณภาพ PADC มาสร้างเป็นกระบวนการพัฒนาสมรรถนะเพื่อให้เห็นเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ส่งผลถึงการทำงานที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับแนวคิดที่เป็นที่รู้จักกันดีมาอย่างยาวนานของ เอดวาร์ด เดมมิ่ง (W.Edwards Deming) ซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน(P) การปฏิบัติตามแผน(D) การตรวจสอบ(C) และการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน(A)

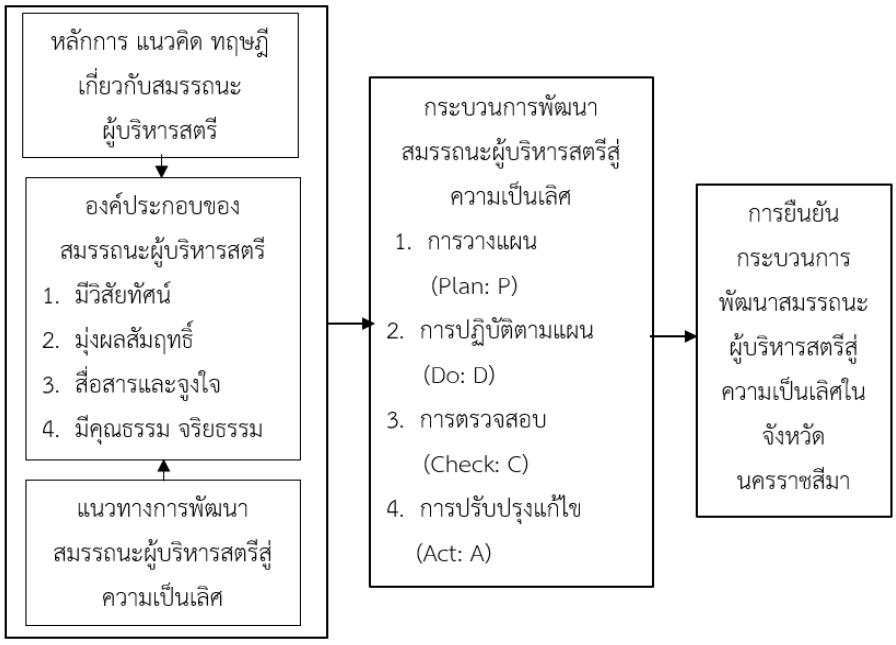
(เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ, 2561: ออนไลน์)

จะเห็นได้ว่าสมรรถนะของผู้บริหารสตรีควรได้รับการศึกษาและพัฒนา และควรมีแนวทางที่เป็นกระบวนการพัฒนาสมรรถนะที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจงที่เหมาะสมกับผู้บริหารสตรี เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสตรีเกิดประสิทธิภาพทัดเทียมกับบุรุษ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนจากประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรีที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา ผลจากการวิจัยจะนำไปสู่องค์ความรู้ที่ผู้บริหารสตรีจะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของตนเองอีกทั้งนำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาสมรรถนะเพื่อให้มีคุณภาพสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี
2. เพื่อเสนอกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 : กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยรูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative research) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้

ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แล้วยกร่างกระบวนการจากนั้นยืนยันกระบวนการจากผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบสอบถามยืนยันกระบวนการ แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนโดยมีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีที่เป็นเลิศ

การวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี โดยนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา เอกสาร แนวคิด หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี

1. แหล่งข้อมูล ศึกษาเอกสาร แนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบและเนื้อหาประเด็นสำคัญโดยศึกษาวิเคราะห์ขอบข่ายกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

2. ตัวแปรที่ศึกษา องค์ประกอบสมรรถนะผู้บริหารสตรี ได้แก่ มีวิสัยทัศน์ มุ่งผลสัมฤทธิ์ การสื่อสารและจูงใจ และมีคุณธรรมจริยธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์หาองค์ประกอบและเนื้อหาประเด็นสำคัญจากแหล่งข้อมูลแล้วนำมาสังเคราะห์ภายใต้ขอบข่ายสมรรถนะผู้บริหารสตรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงประเด็นสรุป สังเคราะห์ และเรียบเรียงเนื้อหาจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะผู้บริหารสตรีตามกรอบเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

1. กลุ่มเป้าหมาย เป็นสถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาที่มีผู้บริหารสตรีและมีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ จำนวน 4 โรงเรียน โดยบริบทของสถานศึกษาจะแตกต่างกัน

2. ตัวแปรที่ศึกษา แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาที่เป็นเลิศ และกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาที่เป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

3. เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนผู้บริหารสตรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุปผลการศึกษาการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาแนวการปฏิบัติที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้บริหารสตรีของ

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสังกัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย และผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน นำข้อมูลที่ได้จากแนวทางในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ มาจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ วิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อนำไปใช้ประกอบการเสนอกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

ระยะที่ 2 เสนอกระบวนพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

แนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา แล้วนำมาหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นฉันทามติเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 1 การร่างกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

1. แหล่งข้อมูล องค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี และแนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรี

2. ตัวแปรที่ศึกษา กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถาน ศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

3. เครื่องมือที่ใช้ ผู้วิจัยร่างกระบวนการขึ้นโดยใช้แบบบันทึกการร่าง กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีและแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะผู้บริหารสตรีและแนวทางการพัฒนากับองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำ (ร่าง) กระบวนพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมารวบรวม และศึกษาแนวทางการดำเนินการด้านต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปผลเป็นความเรียง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำ (ร่าง) กระบวนพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 2 การยืนยันกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

1. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษาการยืนยันกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานาศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยเลือกศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาใช้การส่งแบบยืนยันกระบวนการให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการยืนยันกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร

สถานศึกษาสังกัดที่มีผลงานเป็นเลิศ 2 คน ศึกษานิเทศก์ 1 คน นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ 1 คน และผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา 1 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลต่อกระบวน การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ และข้อเสนอต่อกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

3. เครื่องมือที่ใช้ แบบยืนยันกระบวนการเป็นแบบยืนยันคำตอบแบบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียวจาก 2 ตัวเลือก และข้อคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมจากที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัย และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบยืนยันกระบวนการให้กับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการ ความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของการกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา และข้อเสนอแนะต่อกระบวนการมารวบรวมและจัดกลุ่มประเด็นสำคัญที่ได้จากการเสนอแนะ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จบกการแสดงความคิดเห็นข้อปรับปรุง แก้ไข และแนวทางการดำเนินการด้านต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปผลเป็นความเรียง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำการยืนยันกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัย

การวิจัยกระบวนการพัฒนาสมรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยสรุปเป็น 2 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีที่เป็นเลิศ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลเอกสาร แนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบและเนื้อหาประเด็นสำคัญ พบว่าองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีที่เป็นเลิศ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) มีวิสัยทัศน์ หมายถึงความสามารถที่กำหนดทิศทางและเป้าหมาย การสร้างภาพในอนาคตหรือการมองเห็นอนาคต เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กร จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง วิกฤต และโอกาสของสถานศึกษา โดยกำหนดขอบข่ายงานที่ต้องการจะดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ชัดเจนท้าทายและมีพลัง 2) มุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพโดยใช้ความรู้ความเข้าใจในการวางแผนพัฒนาการศึกษา จัดโครงสร้างการบริหารงานที่เป็นระบบสอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจและเป้าหมายของโรงเรียน มีการนิเทศแก้ไขติดตามและประเมินผล มีเป้าหมายที่วัดได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยมีตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้อย่างชัดเจน ให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร 3) สื่อสารและจูงใจ

หมายถึง แรงผลักดันต่อบุคคลที่เป็นความสามารถในการพูด เขียน สื่อสาร โต้ตอบ ในโอกาสและสถานการณ์ต่างๆ สามารถชักจูง โน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นด้วย ยอมรับ คล้อยตามด้วยการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร การประสานเครือข่ายและการเป็นผู้นำในการอภิปรายและสรุปประเด็น เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และเข้าใจตรงกัน 4) มีคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลที่ดีอันสูงสุดที่ปลูกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงามของคน แสดงออกโดยกระทำทั้งกาย วาจา ใจ ออกมาเป็นพฤติกรรม เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลอื่น อีกทั้งยังเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งและควบคุมความประพฤติของบุคคลที่แสดงออกเพื่อสนองในสิ่งที่ปรารถนา

2. ผลการเสนอกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า

2.1 การมีวิสัยทัศน์เป็นการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา การที่เป็นผู้บริหารสตรีจะมีข้อจำกัดเรื่องของความเชื่อในศักยภาพการทำงานเมื่อเทียบกับบุรุษ ดังนั้นผู้บริหารสตรีควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและต้องสามารถทำให้ได้ตามที่ได้กำหนดเอาไว้ เมื่อสามารถดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ได้แล้วข้อจำกัดเรื่องเพศนั้นอาจจะน้อยลงและทำให้สตรีมีศักยภาพในการบริหารได้ทัดเทียมกับบุรุษได้ โดยกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ต้องศึกษาความสอดคล้อง พ.ร.บ. และนโยบายที่เกี่ยวข้อง เน้นการมีส่วนร่วมกับครูและบุคลากร ตัวแทนผู้เรียน ตัวแทนกรรมการสถานศึกษาและตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ยอมรับและให้เกียรติ เคารพความคิดเห็น กำกับติดตามผลการดำเนินงานร่วมกัน มีการสรุปและรายงานผลการปฏิบัติปรึกษาหารือสภาพปัญหา และหาแนวการแก้ปัญหาและขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาร่วมกัน

2.2 การมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ควรมีวิธีหรือแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน โดยผู้บริหารสตรีจะต้องมีความรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสามารถนำมาการถ่ายทอดความรู้กับบุคลากรเพื่อพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งกระบวนการที่จะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้คือ ต้องเป็น “ทีม” ที่สร้างให้บุคลากรทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันซึ่งการกำหนดตัวชี้วัดต้องคิดร่วมกันให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ชุมชน สถานศึกษา ซึ่งก็ต้องสามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือหรือวิธีการที่หลากหลาย

2.3 การสื่อสารและจูงใจเป็นเรื่องที่สำคัญของการเป็นผู้บริหารสตรีเป็นอย่างมาก การสื่อสารเป็นหัวใจของการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ต้องพูดให้ชัดเจน แจ้งวัตถุประสงค์ กำหนดว่าใครมีส่วนร่วม งบประมาณเท่าไร ผลสัมฤทธิ์คืออะไร สุดท้ายต้องให้ขวัญกำลังใจเช่น ชื่นชม ให้เกียรติบัตร รางวัล การเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือสนับสนุนด้านอื่น ๆ ที่เหมาะสม

2.4 คุณธรรมจริยธรรมเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับการบริหารงานโดยเฉพาะผู้บริหารสตรีที่ควรมีอย่างยิ่งการมีคุณธรรมคือการคิดดี ส่วนจริยธรรมคือความประพฤติที่ดีและเหมาะสม ดังนั้นกระบวนการในการสร้างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสตรีเป็นการทำให้เห็นปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การกระทำทุกอย่างต้องคำนึงถึงส่วนรวมโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยกระบวนการพัฒนาสมรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีประกอบไปด้วย มีวิสัยทัศน์ มุ่งผลสัมฤทธิ์ การสื่อสารและจูงใจ และคุณธรรมจริยธรรม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการสมรรถนะเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่จะแสดงออกมาเพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์สูงสุดขององค์กร โดยเฉพาะผู้บริหารสตรีที่ควรมีสมรรถนะทั้ง 4 องค์ประกอบที่เป็นทั้งภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉรา พยัคฆ์เกษม (Payakkasem, 2559: 166) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอคลองขลุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาแพงเพชร เขต 2 ได้พบแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา มี 8 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านการบริการที่ดี 3) ด้านการพัฒนาตนเอง 4) ด้านการทำงานเป็นทีม 5) ด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ 6) ด้านการสื่อสารและจูงใจ 7) ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร 8) ด้านการมีวิสัยทัศน์

การเสนอกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผู้บริหารสตรีใช้กระบวนการบริหารงานคุณภาพ PADC ในการเป็นกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะควบคู่ไปกับการวางตัวให้เหมาะสมโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การกระทำทุกอย่างต้องคำนึงถึงส่วนรวมโดยไม่เบียดเบียนตนเอง โดยเริ่มจากการพัฒนาวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางของสถานศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและต้องสามารถทำให้ได้ตามที่ได้กำหนดเอาไว้ ต้องศึกษาความสอดคล้อง พ.ร.บ. และนโยบายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวางแผน (Plan) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมกัน ใช้ทักษะการสื่อสาร สามารถจูงใจเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ มีการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรมีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานร่วมกัน นั่นคือขั้นตอนของการปฏิบัติงานตามแผน (Do) ผู้บริหารสตรีต้องมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ควรมีแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน ต้องมีความรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสามารถนำมาการถ่ายทอดความรู้กับบุคลากรที่ไม่ได้เพื่อจะรู้และพัฒนาไปพร้อมๆ กัน มีการตรวจสอบการปฏิบัติงาน (Check) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้การบริหารสถานศึกษาจะมีการปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม หรือการจัดทำมาตรฐานใหม่ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาด้วย (Act) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสตรีจะมีคุณลักษณะจากการปลูกฝังของสังคมให้มีความละเอียดอ่อน มีความซื่อสัตย์สุจริต ความมีคุณธรรมละอายต่อการคอรัปชั่น มีความรอบรู้ลึกซึ้ง และเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกันต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการเป็นผู้นำที่บางส่วนอาจมีข้อจำกัดพื้นฐานของความเป็นสตรีที่อาจขาดความแข็งแกร่งทางจิตใจไปบ้าง การวางตัวของผู้บริหารสตรีเป็นเรื่องที่ต้องทุ่มเทอย่างหนักในการวางตัวให้สังคมเชื่อมั่นในศักยภาพในการทำงาน ดังนั้นการทุ่มเทตั้งใจจากกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาเมื่อสามารถปฏิบัติงานให้เกิดผลงานเป็นที่ประจักษ์ สตรีควรจะมีทั้งภูมิรู้ ภูมิธรรม

และภูมิฐาน อาจทำให้ข้อจำกัดที่มีอยู่อาจถูกมองข้ามไปส่งผลไปสู่ความสำเร็จขององค์กรซึ่งสอดคล้องกับ ฐอร กาญจณ์ ฉายโชติธัญเจริญ (Chaichoattanyajaroen, 2560: 185) ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศในกลุ่มอาเซียน คือ 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะทั่วไป ได้แก่ ความอบอุ่น การแสดงออกอย่างเหมาะสมและมีความมั่นใจ การไม่ถือตัว มีทัศนคติโลกในแง่ดี ความสุภาพอ่อนโยน ความสุขุมเยือกเย็น ความซื่อสัตย์สุจริตและน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความกระตือรือร้น การประนีประนอม การตรงไปตรงมา และการปรับเปลี่ยนได้ไว 2) คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน ได้แก่ ความกล้าการริเริ่ม ความมุ่งมั่น ความอดทน ไม่ย่อท้อ การส่งเสริมสนับสนุน ทุ่มเทในการทำงานด้วยความขยันขันแข็ง การตระหนักรู้ตนเอง ความรับผิดชอบ ความฉลาดรอบรู้และการเปิดรับสิ่งใหม่ การเปิดใจรับฟังและเข้าใจผู้อื่น ความยุติธรรม ความมั่นคงแน่นอน การยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงการใส่ใจในรายละเอียด มีรอบคอบและมีระเบียบวินัย 3) คุณลักษณะด้านสังคม ได้แก่ การดูแลเอาใจใส่ ความรักและความห่วงใย สงสาร การเข้าถึงได้ง่าย การให้ความเคารพ การสื่อสารอย่างเหมะสมและมีสิทธิภาพไวต่อวัฒนธรรมและมีทัศนคติที่ดีต่อความหลากหลาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา ทำให้เกิดองค์ความรู้และทราบถึงองค์ประกอบของสมรรถนะผู้บริหารสตรีและกระบวนพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาที่เป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งบทบาทของสตรีในประเทศไทยนั้นได้เพิ่มขึ้นกว่าในอดีตอย่างมากและพบว่า ผู้หญิงได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้นและควรพัฒนาสมรรถนะเพื่อให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ทัดเทียมกับบุรุษ การศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะจึงเป็นสิ่งที่ควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากผู้บริหารสตรีจะต้องมีทั้งภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน นั่นคือการมีความรู้ความสามารถกำหนดวิสัยทัศน์และสามารถนำพาองค์กรให้เกิดผลสัมฤทธิ์ มีความสามารถในการใช้ทักษะการสื่อสารจูงใจเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ผู้บริหารสตรีต้องวางตัวเป็นที่ตั้งยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม มีความคิดดี ประพฤติดีและเหมาะสม ดังนั้นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสตรีเป็นการทำให้เห็นปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การกระทำทุกอย่างต้องคำนึงถึงส่วนรวมโดยไม่เบียดเบียนตนเอง การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีจะทำให้ผู้บริหารสตรีมีศักยภาพในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเลิศและตัดข้อจำกัดความเชื่อในเรื่องเพศออกไปอย่างแท้จริง

ภาพประกอบ 2 : กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสตรีควรได้รับการอบรมพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพในการพัฒนาศักยภาพในการทำงาน

2. ควรมีการจัดทำคู่มือเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้บริหารสตรีนำไปศึกษาและพัฒนาตนเอง

3. ควรมีแนวทางการส่งเสริมการให้สตรีมีโอกาสและบทบาททางการบริหารหรือสร้างความเท่าเทียม และสิทธิ ความเสมอภาคเทียบเท่ากับผู้ชาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสมรรถนะจากผู้บริหารสตรีที่อยู่นอกเหนือจากจังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ได้ผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะที่แตกตากกันออกไป

2. ควรศึกษาสมรรถนะจากผู้บริหารสตรีที่อยู่ในหน่วยงานหรือองค์กรอื่นนอกเหนือจากหน่วยงานทางการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจน

ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จนทำให้การดำเนินการวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครราชสีมาประสบผลสำเร็จลุล่วงได้ดี

เอกสารอ้างอิง

Chaichoattanyajaroen, Tharornkarn. (2017). Leadership Traits of the Woman Administrators of Basic Education in ASEAN Countries (คุณลกัษณะผู้นำของผู้บริหารรสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศในกล่มุอาเซียน). Doctoral dissertation, Siam University, Bangkok, Thailand.

Chusewas, Wilawan. (2019). Administrative behavior of women executives affecting the effectiveness of Schools under the Kalasin Provincial Primary Education Service Area Office (พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์). Master's dissertation, Roi Et Rajabhat University, Roi Et, Thailand.

Payakkasam, Atchara. (2016). The guidelines for competency development of school directors in Khlong khlung district under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2 (แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอคลองขลุง สังกดัสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาแพงเพชร เขต 2). Master's dissertation, Nakhon Sawan Rajabhat University, Nakhon Sawan, Thailand.

Pukkunanon, Mantana. (2015). Future Leadership Image of Women Executives Schools Primary Education in Thailand in the Next Decade (2014-2024) (อนาคตภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีโรงเรียนประถมศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557-2567)). Doctoral dissertation, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand.

Udomtanatera, K. (2018). PDCA Cycle (วงจร PDCA). [Online]. Retrieved April 20, 2022 form https://www.iok2u.com /index.php/article/innovation/240-pdca-cycle-deming- cycle

C005

การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

An Project Evaluation of White School, All Vices and Drug Free School of Bannongnokku School under Nakhonratchasima Primary Educationnal Service Area Office 7

บุญเรือง เกียรตินอก* จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

Boonruang Kiatnok*, Chaturong Thanaseelangkun

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Graduate School Faculty of Education Nakhon Ratchasima Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: boonruangt@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model และ 2) เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ตามโครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 กลุ่มตัวอย่างในการประเมิน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 12 คน นักเรียน จำนวน 11 คน ผู้ปกครอง จำนวน 11 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 47 คน แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) การประเมินโครงการโดยประยุกต์ใช้รูปแบบ CIPPIEST Model 2) การหาแนวทางการส่งเสริมการ จัดกิจกรรม เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านทุกด้านมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$=4.18,S.D=0.73) 2. แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและ

อบายมุขของโรงเรียน บ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า บุคลากรในโรงเรียนเห็นความสำคัญของโครงการโดยการจัดกิจกรรมโครงการให้มีความต่อเนื่องเพราะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน การจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน มีการประสานงานการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมแนวทางปฏิบัติในการดูแลและป้องกันยาเสพติดและอบายมุขให้กับนักเรียนทุกคนในสถานศึกษา โรงเรียนหรือหน่วยงานที่มีบริบทคล้ายคลึงกันสามารถนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขได้

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ โครงการสถานศึกษาสีขาว

Abstract

The objectives of this research were 1) to assess the project of drug-free white school and vices at BanNongNokKhu School. Office of NakhonRatchasima Primary Educational Service Area Office 7, using the CIPPIEST Model and 2) to study the guidelines for promoting activities. according to the school project White is free from drugs and vices of BanNongNokKu School. NakhonRatchasima Primary Educational Service Area Office 7 The sample group in the assessment consisted of 1 administrator, 12 teachers, 11 students, 11 parents, 7 members of the Board of Basic Education, and a group of 5 experts. A total of 47 participants were divided into 2 phases: 1) Project assessment by applying the CIPPIEST Model 2) Finding a guideline to promote activities, tools used for data collection, an assessment form and an interview form. structured The statistics used to analyze the data were mean and standard deviation. The qualitative data analysis section analyzes and summarizes the key points from the interview. The results of the research were as follows: 1. Assessment of the project of drug-free white schools and vices at BanNongNokKhu School. NakhonRatchasima Primary Educational Service Area Office 7, according to the opinions of administrators, students, parents, basic education committees Overall and in every aspect, there were opinions at a high level ($\bar{X}$=4.18,S.D=0.73) 2. Guidelines for promoting activities according to the drug-free and evil white school project of BanNongNokKu School. NakhonRatchasima Primary Educational Service Area Office 7 found that school personnel saw the importance of the project by continually organizing project activities because it was beneficial to the school and the community. Allocating sufficient budget for the operation Assistance from other relevant agencies is coordinated. Promoting drug and abuse prevention and control practices for all students in educational institutions Schools or organizations with similar contexts can be used as guidelines for solving drug and abuse problems.

Keywords: *project evaluation, white school project*

บทนำ

รัฐบาลไทยได้ยกระดับปัญหายาเสพติด ซึ่งจัดอยู่ในปัญหาด้านความมั่นคงที่ต้องได้รับการแก้ไขในระดับสำคัญเร่งด่วน ซึ่งถูกบรรจุอยู่ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง แผนย่อยการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มี ผลกระทบต่อความมั่นคง ส่วนการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและการพัฒนาประเทศ แนวทางการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายการดำเนินการต่อปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2563-2565 คือ ระดับความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันดีขึ้น คือดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจนไม่ส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทย มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” เป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคม เป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยังยืน” โดยการป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติดเป็นประเด็นปัญหาภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ได้แก่ 1) การรักษาความสงบภายในประเทศ 2) การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง 3) การพัฒนาศักยภาพของประเทศ ให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ 4) การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับ อาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ และ 5) การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคง แบบองค์รวม โดยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นประเด็นปัญหาภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแก้ไข ปัญหาเดิมที่มีอยู่ และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นใหม่ ส่งผลให้การบริหารจัดการและการพัฒนาประเทศ ในทุก ๆ ด้านดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องและราบรื่น ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 : 3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ให้ความสำคัญในการดูแลและป้องกันยาเสพติดและอบายมุขของนักเรียนและชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพราะนอกจากจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และป้องกันภัยของยาเสพติด ยังมีผลต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ จึงมีความตระหนักในความสำคัญและเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่โรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการดูแลและป้องกันนักเรียนให้ห่างไกลจากภัยยาเสพติดและอบายมุข เป็นไปตามหลักสูตรมีทักษะชีวิตที่จะดูแลตนเองให้ปลอดภัยท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคม ยาเสพติดและอบายมุข ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่นักเรียนและชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันถึงภัยคุกคามภายในสถานศึกษา แนวทางการวางแผนดูแลและป้องกันในสถานศึกษา เน้นมีการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน วางแผนดูแลและป้องกันที่ดีที่สุดและยั่งยืนนั้นต้องสร้างความตระหนัก ถึงโทษภัยของยาเสพติดระดับบุคคล กล่าวคือ ควรมีการปลูกฝังค่านิยมการดูแลและป้องกันให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนทุกคน วางแผน

รับมือภัยยาเสพติดและอบายมุขที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อมีการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างจริงจังต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ดังนั้นจึง เป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาที่จะต้องมีการดำเนินการตามมาตรการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7, 2562 : 5)

จากความสำคัญดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำงานวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7” ได้เริ่มดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม 2564 ถึงเดือนมีนาคม 2565 โดยมีวัตถุประสงค์หลักของโครงการ เพื่อป้องกันยาเสพติดและอบายมุขให้กับนักเรียนและผู้ปกครองชุมชน และกำหนดแนวทางหรือมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนที่มีความชัดเจนและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่าย ร่วมกันวางแผนป้องกัน แก้ไข ควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน โดยการสร้างความเข้าใจ ในคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับการป้องกันให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของยาเสพติดและอบายมุข โดยยึดผู้เรียนเป็นที่ตั้ง ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสิทธิเสรีภาพทางสังคม ส่งผลสู่การจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นไปตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด แต่ทางโรงเรียนยังไม่มีรูปแบบการประเมินที่เป็นมาตรฐานสามารถนำไปใช้ในทุกด้าน ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการประเมิน โดยใช้ CIPPIEST Model ของ Stufflebeam (2007) มาใช้ประเมินในครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ซึ่งมีด้านย่อย ได้แก่ (ผลกระทบ, ประสิทธิผล, ความยั่งยืน และความสามารถที่จะถ่ายทอดได้) เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาโครงการสถานสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ ในการประเมินโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียน บ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยใช้ CIPPIEST Model
2. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะโดยมีรายละเอียด ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

2. แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขและการประเมินโครงการโดยใช้ CIPPIEST Model ของ Stufflebeam (2007)

3. กลุ่มตัวอย่างในการประเมิน ได้แก่

3.1 บุคลากรในโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ จำนวน 24 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครู จำนวน 12 คน และนักเรียน จำนวน 11 คน

3.2 ชุมชนของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ จำนวน 18 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 11 คน

4. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบประเมินโครงการนี้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ จำนวน 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบบประเมินสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และครู

ฉบับที่ 2 แบบประเมินสำหรับนักเรียน และผู้ปกครอง

ฉบับที่ 3 แบบประเมินสำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา

แต่ละฉบับได้แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 แบบประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยรวบรวมแบบประเมินที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนของการกรอกแบบประเมิน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

5.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินด้านบริบท(C) ด้านปัจจัยเบื้องต้น(I) ด้านกระบวนการ(P) ด้านผลผลิต(P) ซึ่งมีด้านย่อย ได้แก่ (ผลกระทบ(I), ประสิทธิผล(E), ความยั่งยืน(S) และความสามารถที่จะถ่ายทอดได้(T)) ในการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ซึ่งประเมินโดยการหาค่าเฉลี่ยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยจำแนกแต่ละด้านและเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย เรียงลำดับระดับความคิดเห็นจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด จำนวนเกณฑ์ 5 อันดับ การจัดระดับความคิดเห็นการประเมินโครงการกับกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้าน แปลผลค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ Likert โดยแบ่งคะแนนเป็นช่วง ๆ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมมาก

2.51-3.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมน้อย

1.00-1.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์การประเมินโครงการ ได้กำหนดว่าผลจากผู้ประเมินต้องอยู่ในระดับมากขึ้นไป หรือค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

ระยะที่ 2 การหาแนวทางการจัดกิจกรรมตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการจัดกิจกรรมตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่

2. กลุ่มตัวอย่างในการประเมิน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามโครงการ จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานและผลงานดีเด่นโครงการสถานสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข จำนวน 2 คน

2.2 เจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติระดับพื้นที่อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1 คน

2.3 เจ้าหน้าที่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ผู้รับผิดชอบโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข จำนวน 1 คน

2.4 ครู ผู้รับผิดชอบโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขและผลงานดีเด่น จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 1 ฉบับ สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ ใน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และ4 ด้านย่อย โดยนำประเด็นมาจากข้อที่ได้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในแต่ละด้าน เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาให้โครงการนั้นคงอยู่ หรือดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมพัฒนาโครงการในครั้งต่อไป

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาตรวจสอบความถูกต้องความครบถ้วนของการตอบแบบสัมภาษณ์

4.2 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมครบแล้ว นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการสรุปเนื้อหา และนำเสนอประเด็นข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามโครงการสถานศึกษา สีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

ผลการวิจัย

การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ผู้วิจัยได้สรุปผล ตามแบบประเมิน ทั้ง 3 ฉบับ และจากแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ฉบับ โดยพิจารณาเป็นรายด้านได้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) ที่ประกอบไปด้วยด้านย่อย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบ (Impact) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) สรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียน บ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

1.1 ด้านบริบท (Context)

ผลการประเมินด้านบริบท (Context) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การดำเนินโครงการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการของโครงการยังไม่ดีเท่าที่ควร

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวม พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความเพียงพอของสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียน สรุปผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input) โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ แต่ยังอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านกระบวนการ (Process)

ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวม พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ สรุปผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ แต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 ด้านผลผลิต (Product)

ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product) ที่ประกอบไปด้วยด้านย่อย อีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบ (Impact) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองโดยภาพรวม พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บุคลากรทางการ

ศึกษาและนักเรียนได้รับการแนะแนว หรือแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดด้านผลกระทบ (Impact) คือ ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานของโครงการ ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) คือ โครงการสามารถช่วยให้โรงเรียนมีแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขยาเสพติดและอบายมุขในโรงเรียน ด้านความยั่งยืน (Sustainability) คือ ชุมชนมีความเป็นเจ้าของร่วมกันในการนำประโยชน์ที่เกิดจากโครงการเกิดความยังยืนในชุมชนและด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) คือ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ เป็นโครงการที่สามารถใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับดูแลและป้องกันยาเสพติดและอบายมุขแห่งอื่นได้

จากผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ด้านบริบทอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนอีก 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยเบื้องต้น, ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 มีคุณภาพระดับมาก ($\bar{X}$=4.44,S.D=0.72)

2. แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

2.1 ด้านบริบท (Context)

จากผลการประเมิน ด้านบริบท (Context) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.44,S.D=0.72) คือ การดำเนินโครงการยังขาดการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษระอันพึงประสงค์ตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการของโครงการ ผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริม คือ ใช้กระบวนการที่ทำให้ทุกคนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของโครงการ ผ่านการสร้างความเข้าใจ และสร้างแรงบันดาลใจ มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจยุทธศาสตร์ 5 มาตรการของโครงการ

2.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

จากผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.11,S.D=0.60) คือ ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินโครงการ และสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างเพียงพอและเหมาะสม ผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริมเรื่องงบประมาณ คือ ให้สถานศึกษาจัดสรรงบประมาณจากหมวดเงินอุดหนุนอื่น เสนอของบประมาณหรือการระดมทุน ใช้จ่ายงบประมาณอย่างพอเพียง เท่าที่จำเป็นและเกิดประโยชน์สูงสุด และเรื่องสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างเพียงพอและเหมาะสม คือ สืบเนื่องจากเรื่องของงบประมาณหากมีงบประมาณที่

เพียงพอก็สามารถที่จะส่งเสริมและสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ ให้นำนักเรียนออกศึกษานอกสถานที่เพื่อได้รับประสบการณ์ตรง

2.3 ด้านกระบวนการ (Process)

จากผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.66,S.D=0.50) คือ มีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโครงการอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริม คือ การตั้งคณะกรรมการที่นิเทศภายในและหน่วยงานต้นสังกัด ระบุหน้าที่อย่างชัดเจน และมีการทำสื่อสรุปการดำเนินงานของโครงการเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน และนำไปใช้ในการขอการสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมอบรม และการขอคำปรึกษาเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและการดำเนินงานของโครงการ

2.4 ด้านผลผลิต (Product)

จากผลการประเมินด้านผลผลิต(Product) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.11,S.D=0.60) คือ บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนได้รับการแนะแนวหรือแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนปลอดภัย ผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริม คือ การจัดทำเอกสาร มุมแนะแนวไว้ในห้องดำเนินงานโครงการ มีการประชาสัมพันธ์แนวทางการดูแลและป้องกันยาเสพติดและอบายมุขอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

1.1 ด้านบริบท (Context)

ผลการประเมิน ด้านบริบท (Context) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมผลพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนนำไปปฏิบัติได้ วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยมีส่วนร่วมในการดำเนินงามตามโครงการให้

การสนับสนุนงานโครงการมาต่อเนื่อง ตั้งแต่มีการตั้งโครงการในปีการศึกษา 2559 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา สนานคุณ (2559) ได้ประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดสระแก้ว (รุ่งโรจน์ธนกุล อุปถัมภ์) จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัย ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า ได้สนับสนุนให้ครูผู้สอนได้พัฒนาตนเองโดยการอบรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง รวมถึงการจัดสรรงบประมาณในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน วัสดุและอุปกรณ์ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยมาศ ฉายชูวงศ์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินโครงการโรงเรียนสุจริตของโรงเรียนบ้านประดู่งาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการปฏิบัติงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง คือ ความเพียงพอของงบประมาณในการปฏิบัติงาน

1.3 ด้านกระบวนการ (Process)

ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการบริหารงานและปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนได้ดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ มีแผนงานที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานครบทุกกิจกรรม และเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด มีการติดตามผลการดำเนินงาน วัดผลประเมินผล สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประมวลศิลป์ วิทยา (2557) ได้ประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษนำร่องโรงเรียนจตุพักตรพิมานรัชดาภิเษกโดย CIPP MODEL ผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการบริหารงานและปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน มีการประชุมวางแผนผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้องตามแผนและขั้นตอนที่กำหนดไว้ในโครงการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ ทั้งนี้ การนิเทศและติดตามจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการภายในโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้การนิเทศเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดต่อการจัดโครงการ

1.4 ด้านผลผลิต (Product)

ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product) ที่ประกอบไปด้วยด้านย่อย อีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบ (Impact) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

1.4.1 ด้านผลกระทบ (Impact) คือ ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานของโครงการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารและคณะทำงานตั้งใจทำงาน เข้าใจในระบบการทำงาน และเข้าใจในสภาพปัญหาของนักเรียนจึงจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา สมานคุณ (2559) ได้ประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดสระแก้ว (รุ่งโรจน์ธนกุลอุปถัมภ์) จังหวัดอ่างทอง 5 ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลกระทบ บุคลากรที่รับผิดชอบโครงการได้ให้ความ ใส่ใจและเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดสร้างสรรค์ มีการตัดสินใจอย่างทันเหตุการณ์ พร้อมทั้งมีกระบวนการพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและต่อเนื่อง จะส่งผลทำให้โครงการเกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ตรงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.4.2 ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) คือ โครงการสามารถช่วยให้โรงเรียนมีแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขยาเสพติดและอบายมุขในโรงเรียน

1.4.3 ด้านความยั่งยืน (Sustainability) คือ ชุมชนมีความเป็นเจ้าของร่วมกันในการนำประโยชน์ที่เกิดจากโครงการเกิดความยังยืนในชุมชนและด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้

1.4.4 ด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) คือ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ เป็นโครงการที่สามารถใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับดูแลและป้องกันยาเสพติดและอบายมุขแห่งอื่นได้ โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ โรงเรียนประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วยวิธีการที่หลากหลายโครงการสามารถเป็นแบบอย่างขยายผลให้กับโรงเรียนอื่นได้

2. แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสรุปได้ว่า โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ ควรใช้กระบวนการที่ทำให้ทุกคนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมกับการดำเนินงาน การจัดงบประมาณที่เพียงพอก็สามารถที่จะส่งเสริมและสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ ให้นำนักเรียนออกศึกษานอกสถานที่เพื่อได้รับประสบการณ์ตรง การตั้งคณะกรรมการที่นิเทศภายในและหน่วยงานต้นสังกัด ระบุหน้าที่อย่างชัดเจนและมีการทำสื่อสรุปการดำเนินงานของโครงการเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน และนำไปใช้ในการขอการสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ มีมุมแนะแนวไว้ในห้องดำเนินงานโครงการ มีการประชาสัมพันธ์แนวทางการดูแลและป้องกันยาเสพติดและอบายมุขอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของกนิษฐา ถิระโคตร (2560) ได้ศึกษาการประเมินผลการดาเนินงานโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 พบว่า ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมอบรมเรื่องสารเสพติด เพื่อให้ครูและนักเรียนได้เข้าใจถึงโทษของสารเสพติดให้มากขึ้น ควรมอบหมายให้บุคลากรทุกฝ่ายและเจ้าหน้าที่รัฐได้ช่วยกันคิดวางแผนเพื่อค้นหานักเรียนกลุ่มเสี่ยง ประสานงานกับโรงพยาบาลประจำตำบลให้เข้ามาตรวจและให้ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่นักเรียน เพิ่ม

กิจกรรมให้มากขึ้นมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน และรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผลจากการศึกษาการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่าประเด็นสำคัญที่สมควรนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการปฏิบัติใช้จริง ดังต่อไปนี้

1.1 การจัดทำโครงการเป็นกิจกรรมที่ดีและจัดกิจกรรมต่อเนื่องทุก ๆ ปีและมีการรายงานผลอย่างต่อเนื่อง

1.2 เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาตลอดจนผู้สนใจทั่วไปในการนำไปใช้วางแผนพัฒนาโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขต่อไป

1.3 ควรมีการนิเทศกำกับติดตามจากภายในสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้โครงการได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.4 ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบเพื่อให้ทุกภาพส่วนเห็นการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับระบบการดูแลและป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในโรงเรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ของบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการในลักษณะคล้ายกันนี้ในโรงเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 เพื่อจะได้ทราบมุมมองที่แตกต่างออกไป

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อหาแนวทางการดูแลและป้องกัน โดยใช้รูปแบบการดำเนินงานอื่นนอกจากรูปแบบของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่

เอกสารอ้างอิง

Thirakhot, Kanittha. (2017). **Evaluation of the White School Project Performance Assessment.Secondary education under the Office of Secondary Education Service Area 28.** Master's Thesis, Sisaket Rajabhat University).

Samankun, Chantana. (2016). **Assessment of English learning achievement of students in primary school 6Using the CIPPIEST Model: A Case Study of Wat Sakaeo School.** (Rungrotthanakul Uppatham) Ang Thong Province (Master's Thesis, Thammasat University)

Wittaya, Pramualsil. (2014). **Assessment of the pilot special classroom project. Chaturaphak School Piman Ratchadaphisek by CIPP Model**. (Master's Thesis, Rajabhat University MahaSarakham).

Chaichuwong, Piyamas. (2017). **Assessment of Such School Project of Ban Pradu Ngam School. NakhonRatchasima Primary Educational Service Area Office District 5.** (Master's Thesis, Nakhon Ratchasima Rajabhat University).

Office of the Secretary of the National Strategy Board. (2018). **20-Year National Strategy 2018 – 2037**. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.

Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office District 7. **Drug Prevention Measures. Government action plan for the academic year 2020.** Nakhon Ratchasima: Author.

Stufflebeam, Daniel L.; and J. Shinkfield Anthony. (2007). **Evaluation theory, models, and applications.** (A wiley imprint, The United States of America).

C006

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

The Development of Guidelines of Inclusive Education: A Case Study of Rajaprajanugroh 51 Buriram School under the Special Education Bureau

สุพรรษา มังคลาด[1*] จตุรงค์ ธนะสีลังกูร[1]

Suphansa Mangkalad[1*], Chaturong Thanaseelangkun[1]

[1]สาขาวิชาบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

[1]Department of Educational Administration Master Degree of Educational Administration. Graduate school. Nakhon Ratshasima Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: krusuphansa.55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมและแนวทางในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนการวิจัย คือ ศึกษาเอกสาร ศึกษาบริบทและแนวทางการพัฒนาจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) การสำรวจและการคัดแยกเด็ก 3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) 4) การดำเนินการจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลการดำเนินการ และแนวทางการการพัฒนาจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ พบว่ามีแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม โดยมีการเตรียมบุคลากรครูด้านการศึกษาพิเศษ มีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน เพื่อเตรียมพร้อมในการรับนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษา มีการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยครูการศึกษาพิเศษ และขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้อง มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนรายบุคล (IIP) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการทบทวนและปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ในระหว่างจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนมีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง มีการปรับกิจกรรม วิธีการ และเวลาที่เหมาะสมกับนักเรียนเรียนรวม ใช้การประเมินผล

ที่หลากหลายโดยไม่มีการเปรียบเทียบผลการเรียนกับเด็กปกติ ให้เกรดที่เหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม กรณีศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

Abstract

The purpose of this research was to study the process and the approach of inclusive education. A Case Study of Rajaprajanugroh 51 Buriram School under the Special Education Bureau**.** This research is a qualitative research which is divided into 3 research steps, document study, context study, and guideline development from schools with excellent practices. The results showed that The inclusive education management process consists of 5 steps. 1) preparation 2) surveying and screening of children 3) preparation of individualized educational management plans (IEP) and individualized teaching plans (IIP) 4) teaching and learning implementation 5) evaluation action and guideline development from schools with excellent practices. The research was found that there was a inclusive education management approach by preparing personnel for special education teachers. There is a co-operating plan for teaching and learning to prepare students for admission to educational institutions. Individual students are screened by special education teachers. and requesting assistance from relevant agencies as well to obtain true and accurate information. Individualized Education Management Plans (IEPs) and Individual Lesson Plans (IIPs) have been developed as a guideline for teaching and learning. Including continually reviewing and improving the plan and being flexible according to the situations during teaching and learning. Teachers constantly observe students' learning behaviors, activities, methods and times those are adjusted to suit the students. Multiple assessments were used without comparing academic performance with normal children. Provide appropriate grades for children with special needs.

Keywords: Guideline Development for *Inclusive Education,* Case Study*, Rajaprajanugroh 51 Burriram School,* Special Education Bureau

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กล่าวถึงความเสมอภาคของผู้ที่เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยในมาตราที่ 30 ไว้ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” ประกอบกับพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการจัดศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ต้องได้รับการจัดการศึกษาตามรูปแบบต่างๆ รวมถึงการจัดการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบหรือตามอัธยาศัยก็ตาม ซึ่งจากพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา พ.ศ. 2542 นี้ก็ได้คลอบคลุมไปถึงสิทธิของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษตามมาตรา 10 หมวด 2 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา นอกจากนี้พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 8 ยังได้กำหนดว่า ให้สถานศึกษา ในทุกสังกัดให้บริการช่วยเหลือเด็กพิการ โดยมีการจัดแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้เป็นผู้รับผิดชอบหลัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1990 หรือ พ.ศ. 2533 แนวคิดทางการศึกษาอย่างที่เรียกว่า การเรียนรวม (Inclusion) หรือการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเด็กคนใดเป็นเด็กทั่วไปหรือเด็กคนใดเป็นเด็กพิการ เด็กทุกคนที่ผู้ปกครองนำมาเข้าเรียนทางโรงเรียนจะต้องรับและจะต้องจัดการศึกษาให้อย่างเหมาะสม การเรียนรวมยังมีความหมายไปถึงการศึกษาที่ไม่แบ่งแยกระดับชั้น เช่น อนุบาล ประถมศึกษามัธยมศึกษา อุดมศึกษา ตลอดจนการดำรงชีพของคนในสังคมเมื่อสำเร็จการศึกษาจะต้องดำเนินไปในลักษณะ “รวมกัน”ที่ทุกคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทุกคนยอมรับซึ่งกันและกัน ทุกคนยอมรับว่ามี“ผู้พิการ” อยู่ในสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกันกับคนปกติโดยไม่มีการแบ่งแยกซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลและองค์การการศึกษาและวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (UNESCO) ที่นิยามการเรียนรวม ว่าหมายถึง การศึกษาเพื่อทุกคน (Education for all) แนวคิดการเรียนรวม จึงได้แพร่กระจายไปยังไปประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก (UNES) ซึ่งแผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 –2564) ได้กำหนดว่า เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดมรรคผลสำหรับคนพิการอย่างแท้จริง โดยมีเจตนารมณ์ให้คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล และมีทักษะการดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เสริมสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การจัดการเรียนรวมมีความสำคัญและประโยชน์ทั้งต่อตัวเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครอบครัวชุมชน สังคม และประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาจะเป็นการช่วยเหลือในการพัฒนาศักยภาพของเด็กที่แตกต่างไปจากเด็กปกติให้มีสมรรถภาพที่เข้มแข็งเพื่อชดเชยสิ่งที่บกพร่องในตัวเอง ซึ่งการจัดการเรียนรวมที่ดีจะส่งผลให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีโอกาสเรียนตามระดับชั้นในโรงเรียนปกติโดยไม่มียกเว้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545) กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามนำนโยบายผู้พิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียนสู่การปฏิบัติเพื่อให้เด็กพิการในวัยเรียนได้รับการศึกษามากที่สุดโดยได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเจ้าภาพหลักจัดการศึกษาเพื่อคนพิการให้ได้มากที่สุด ได้กำหนดให้สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษรับผิดชอบงานและประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ เพื่อดำเนินการขยายผลการจัดการศึกษาให้เด็กพิการสู่โรงเรียนต่างๆ โดยมีศูนย์การศึกษาพิเศษ 77 ศูนย์ โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์/ราชประชานุเคราะห์ จำนวน 51 แห่ง ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศเป็นหน่วยประสานงานและดูแล ให้การสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณวิชาการด้านอื่น ๆ ตามบทบาทภารกิจที่ได้รับมอบหมายในทั่วประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ รับนักเรียนด้อยโอกาส 10 ประเภทแบบอยู่ประจำ เปิดสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบปัญหาคือ เมื่อแรกเข้านักเรียนส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ขาดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน หลายคนจึงอ่านหนังสือไม่ออกไม่คล่องเขียนหนังสือไม่ได้ไม่คล่อง มีผลการเรียนต่ำ ซึ่งโรงเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและจัดหาแนวทางในการพัฒนาอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ รวมทั้งนักเรียนที่อ่านเขียนไม่คล่อง และในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ มีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกัน มีความหลากหลายของประเภทความพิการ และมีระดับความบกพร่องที่ต่างกันทให้ผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่ยากต่อความสามารถของครู นักเรียนบางคนไม่สามารถเข้าสู่ระบบคัดกรองวินิจฉัยโดยเฉพาะบุคลากรทางการแพทย์ สำหรับด้านการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะรายบุคคล (IEP) ความไม่เสถียรของโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษ และการสร้างความเข้าใจ เจตคติ ต่อการดำเนินการจัดการเรียนรวมเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพและเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51, 2563: 2)

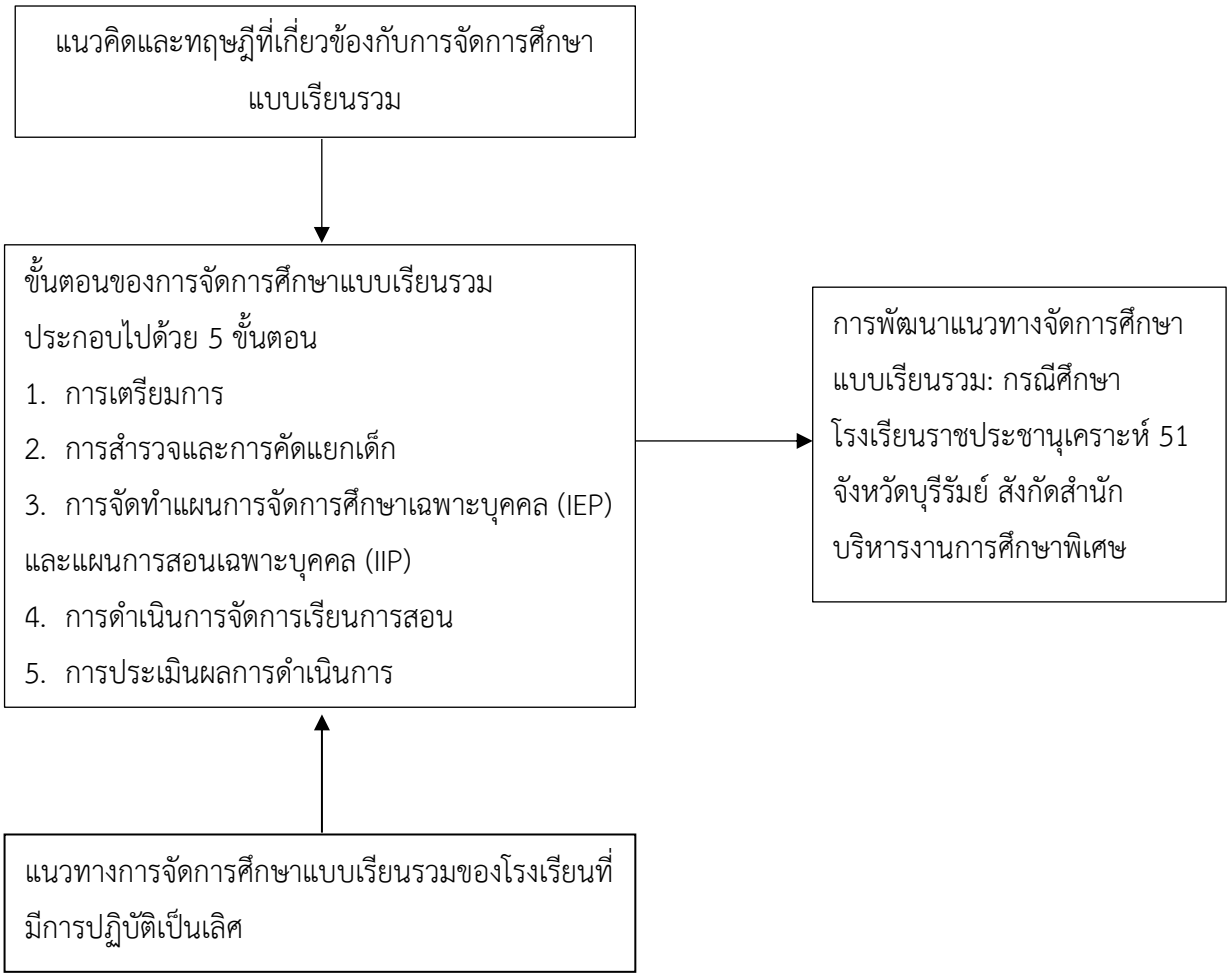
จากปัญหาและเหตุผลทางวิชาการดังที่กล่าวมาแล้วทำให้ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนได้เล็งเห็นปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงเกิดแนวคิดและสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษหรือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หลักการ และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมที่นิยมใช้ในต่างประเทศและในประเทศ จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยรูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative research) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

การวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม โดยนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ขั้นตอนของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการ 2) การสำรวจและการคัดแยกเด็ก 3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) 4) การดำเนิน การจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลการดำเนินการ
2. แหล่งข้อมูล เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ คือ การวิเคราะห์เอกสาร และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์หาองค์ประกอบและเนื้อหาประเด็นสำคัญจากแหล่งข้อมูลแล้วนำมาสังเคราะห์ และสรุปประเด็นเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบ เรียนรวม
5. การวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แจกแจง ประเด็นสรุป สังเคราะห์และเรียบเรียงเนื้อหาจากการศึกษาแนวคิด เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ ขั้นตอนของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนตามกรอบที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

1. ตัวแปรที่ปรึกษา ได้แก่ สภาพบริบทและความต้องการในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และคณะครู โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

3. เครื่องมือในการเก็บรวมรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

4. วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการสร้างเครื่องมือการสนทนากลุ่ม ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุปผลจากการสนทนากลุ่มของผู้อำนวยการสถานศึกษา และคณะครู โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มมารวบรวมและจัดกลุ่มประเด็นสำคัญที่ได้จากการเสนอแนะ ข้อปรับปรุง แก้ไข และแนวทางการดำเนินการด้านต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการหาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

แนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม แล้วนำมาหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

2. พื้นที่เป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนที่ปฏิบัติเป็นเลิศในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน และครูผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน จำนวน 2 คน รวมจำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – structured Interview) เป็นคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุปผลการศึกษาการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัย

การวิจัย การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยสรุปเป็น 2 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาขั้นตอนของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสภาพการดำเนินงานและบริบทของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม พบว่ามีขั้นตอนจัดการศึกษาแบบเรียนรวมประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ **1) การเตรียมการ** เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เพื่อดำเนินการจัดการเรียนรวม โดยโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการเตรียมบุคลากร เตรียมสภาพแวดล้อม สถานที่ ห้องปฏิบัติการที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาแบบเรียน และมีการเตรียมสื่อ นวัตกรรมที่เหมาะสม สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 2**) การสำรวจและการคัดแยกเด็ก** โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ มีการวิเคราะห์และคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อระบุว่าเด็กคนใดมีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการจัดการศึกษาเป็นพิเศษ และปัญหาที่พบคือ ผู้ปกครองนักเรียนบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่แท้จริง **3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP)** ทางโรงเรียนมีการร่วมมือกันทั้งครูผู้สอนและครูการศึกษาพิเศษ ในการจัดทำแผน IEP และแผน IIP เพื่อให้ได้แผนที่เหมาะสมกับนักเรียนเป็นรายบุคคล และมีการนิเทศติดตามการจำแผนทุกปีการศึกษา แต่เนื่องด้วยภาระงานของครูในโรงเรียนมีจำนวนมากและรับผิดชอบงานหลายด้าน ส่งผลให้ครูบางส่วนจัดทำแผนไม่ทันเวลา **4) การดำเนินการจัดการเรียนการสอน** มีการจัดการเรียนการสอนตามแผน IEP และแผน IIP มีการบันทึกผลการสอนและรายงานผลการพัฒนาหลังการจัดการเรียนการสอน **5) การประเมินผลการดำเนินการ** โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ ครูผู้สอนประเมินผลจากการปฏิบัติจริง และสภาพจริงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน แต่ยังขาดเครื่องมือการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการดำเนินงานนั้นทางโรงเรียนยังขาดกระบวนการและแนวทางการปฏิบัติที่มีความชัดเจนจึงทำให้สภาพการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมไม่มีความชัดเจนในขั้นตอนการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามขอบข่ายและขาดร่องรอยการดำเนินงานเชิงประจักษ์

2. ผลการศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม และนำเสนอแนวทางทางการปฏิบัติในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม มีผลการดำเนินการ ดังนี้

2.1 แนวทางการเตรียมการ พบว่า โรงเรียนได้มีการเตรียมบุคลากรครูด้านการศึกษาพิเศษ มีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน เตรียมสิ่งแวดล้อม จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรวม

อีกทั้งยังมีการเตรียมการวางแผน สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นรายบุคคล เพื่อเตรียมพร้อมในการรับนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษา

2.2 แนวทางการสำรวจและการคัดแยกเด็ก มีการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยครูการศึกษาพิเศษ โดยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้อง

2.3 แนวทางการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนรายบุคล (IIP) มีการจัดทำแผน IEP เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเหมาะสมและความสามารถของผู้เรียน โดยเป็นแผนระยะ 1 ปี จัดทำแผน IIP รายชั่วโมงปรับจุดประสงค์และอื่นๆ ให้เหมาะสม รวมทั้งมีการทบทวนและปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่นตามสถานการณ์

2.4 แนวทางการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนดำเนินการสอนตามแผน IEP และ IIP ในระหว่างจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนมีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง มีการปรับกิจกรรม วิธีการ และเวลาที่เหมาะสมกับนักเรียนเรียนรวม

2.5 แนวทางการประเมินผลการดำเนินการ มีการกำหนดลำดับขั้นตอนการประเมินผลอย่างชัดเจนและดำเนินการประเมินผลตามที่กำหนดไว้ ใช้การประเมินผลที่หลากหลายโดยไม่มีการเปรียบเทียบผลการเรียนกับเด็กปกติ ให้เกรดที่เหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม พบว่า มีขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการ 2) การสำรวจและการคัดแยกเด็ก 3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) 4) การดำเนินการจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลการดำเนินการ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ต้องการให้โรงเรียนในสังกัดมีการเสริมสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เสมอภาค ด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย โรงเรียนจึงต้องมีแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมที่ชัดเจน เป็นลำดับขั้นตอนถูกต้องตามหลักการ และสามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนเรียนรวมให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) ได้กำหนดกระบวนการจัดการเรียนรวม เพื่อโรงเรียนในสังกัดดำเนินการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1) การเตรียมการ 2) การคัดแยกเด็ก 3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษารายบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) 4) การประเมินผลการเรียนเด็กเรียนรวม และสถาบันราชานุกูลกรมสุขภาพจิต(2557) ได้เสนอกระบวนการและขั้นตอนการจัดการเรียนรวมสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การรับสมัคร 2) ดำเนินการคัดเลือก 3) เตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนรวม 4) การเตรียมครูการศึกษาพิเศษ/พี่เลี้ยง 5)ปฐมนิเทศผู้ปกครอง 6) ดำเนินการคัดกรอง 7) วางแผนการสอนตาม IEP 8) ดำเนินการสอนตาม IEP 9) นิเทศ/ติดตามโดยผู้บริหารหรือคณะกรรมการโรงเรียนและ 10) ประเมินผล จะเห็นได้ว่าขั้นตอนของ

การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมได้มีหน่วยงานวิชาการกำหนดรูปแบบมาเพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการได้ถูกต้องตามลำดับขั้นตอน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมมีประสิทธิภาพ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเข้าใจในกระบวนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เตือนจิต มูลอินทร์ (Moolin, 2562: 152) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม มีองค์ประกอบการดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) การ สำรวจและการคัดแยกเด็ก 3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษารายบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) 4) การดำเนินการจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลการดำเนินการ แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมทั้ง 5 ขั้นตอน จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษซึ่งมีความจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาแบบเรียนรวม ช่วยอำนวยความสะดวก ในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการจากการศึกษาแนวทางแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ พบว่า มีแนวทางการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) การสำรวจและการคัดแยกเด็ก 3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) 4) การดำเนินการจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลการดำเนินการ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาไว้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ซึ่งในการดำเนินงานนั้นมีการดำเนินงานตามกระบวนการ มีแบบแผนในแต่ละขั้นตอนที่ชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริม การพัฒนาให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาต้นแบบเรียนรวมขึ้น เพื่อใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับคนพิการวัยเรียนที่เรียนรวมในโรงเรียน โดยมุ่งความสำคัญที่การเปลี่ยนแปลงที่ระบบการศึกษาไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เด็กเหมือนการจัดการศึกษาเฉพาะความพิการหรือการเรียนร่วม การเรียนรวมจึงเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กทุกคน เพื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และทางโรงเรียนจะต้องเป็นฝ่ายปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อการเรียนรวม การสนับสนุนการจัดการศึกษา จัดสิ่งแวดล้อมให้เข้าถึงได้ง่าย พัฒนานโยบายเพื่อตอบสนองความหลากหลาย พัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาความสัมพันธ์ขององค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลักษณ์ จันทร์ศรี (Junsri, 2562: 133) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาพิเศษของโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม สำนักงานศึกษาธิการภาค 14 พบว่า โรงเรียนต้นแบบการเรียนรวมสามารถบริหารจัดการศึกษาพิเศษได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ยังพบปัญหาบางส่วน หากมีการพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทั้งทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียนแล้วย่อมส่งผลให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มศักยภาพและผลกระทบที่ได้คือโรงเรียน

ต้นแบบการเรียนรวมก็จะเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นแหล่งศึกษาดูงานของโรงเรียนเรียนรวมต่างๆ และสามารถสร้างเครือข่ายการทำงานได้ออย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการ 2) การสำรวจและการคัดแยกเด็ก 3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) 4) การดำเนินการจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลการดำเนินการ ซึ่งทำให้เกิดองค์ความรู้และคุณค่าในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม โดยเป็นการให้คุณค่า และพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้ได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับนักเรียนปกติทั่วไป ซึ่งถือว่าการศึกษาแบบนี้เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสิทธิมนุษยชนไม่มีการกีดกันทางการศึกษา ซึ่งบุคลากรในโรงเรียนจะต้องร่วมกันเพื่อดำเนินการให้การศึกษาอย่างเป็นระบบ ขั้นตอนที่ถูกต้อง และเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อช่วยให้นักเรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างแท้จริง และนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน อีกทั้งโรงเรียนที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน และมีลักษณะการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมเช่นเดียวกันสามารถนำผลการวิจัยที่เป็นข้อมูลพื้นฐานไปปรับประยุกต์ใช้ และเป็นแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ตามขั้นตอนของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

2. ผลจากการวิจัยพบว่าขั้นตอนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน โรงเรียนที่มีบริบทคล้ายคลึงกันและมีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมสามารถนำข้อค้นพบจาก โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ ไปปรับประยุกต์ใช้ในการวางแผนหรือขับเคลื่อนในเรื่องการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ได้

3. ควรมีการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างคู่มือการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมที่ที่อยู่ในสังกัดอื่นๆ นอกเหนือจากสังกัดสำนักงานคณะกรรมกรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้ผลการพัฒนาแนวทางที่แตกตากกันออกไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ และหน่วยงานต้นสังกัด ที่ให้ความอนุเคราะห์ และอำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จนทำให้การดำเนินการวิจัยประสบผลสำเร็จลุล่วงได้ดี

เอกสารอ้างอิง

Moolin, Tuanjit. (2019). **The Developing of the Guideline of Inclusive Education Management for the School in the Office of Educational Service Area in Roi - et Province (การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด)**. Master's dissertation, Mahasarakham University, Mahasarakham, Thailand.

Junsri, Thunyalak. (2018). **Delelopment of Special Education Administration Model of Inclusive School Under Regional Education Office No. 14 (การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาพิเศษของโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม สำนักงานศึกษาธิการภาค 14).** Doctoral dissertation, Surindra Rajabhat University, Surin, Thailand.

UNESCO. (2003). **Overcoming exclusion through inclusive approaches in education a challenge & a vision.** Paris: UNESCO.

Office of the Basic Education Commission. (2548). **A synthesis of integrated school management work into practice to lead to a policy of quality education management for children and youth with disabilities.** Bangkok: Printing House, Courier and Parcel Organization.

Office of the Basic Education Commission. (2557). **Report on the development of integrated learning management model in model schools affiliated with the Office of the Basic Education Commission.** Bangkok: the Special Education Bureau.

Office of the Basic Education Commission. (2560). **Ministry of Education's Education Development Plan No. 12 (2017-2021).** Bangkok: Office of the Permanent Secretary of the Ministry of Education.

National Board of Elementary Education. (2545). **Quality Assurance Special Education Co-Educational Schools**. Bangkok: Office of Communication and Development of Educational Standards.

C007

แนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5

Guidelines for creating happiness in Kudtadam school under Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 5

กัญยานี ปะริวันตา[1*] จตุรงค์ ธนะสีลังกูร[1]

Ganyanee Pariwanta[1*], Chaturong Thanaseelangkun[1]

[1]สาขาวิชาบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

[1]Department of Educational Administration Master Degree of Educational Administration. Graduate school. Nakhon Ratshasima Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail : ganyanee.18221@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข และแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนการวิจัย คือ การศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุขจากการวิเคราะห์เอกสาร ศึกษาบริบท และแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้เรียนเป็นสุข 2) บุคลากรเป็นสุข 3) ผู้บริหารเป็นสุข 4) สภาพแวดล้อมเป็นสุข และแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) พบว่า 1)แนวทางด้านผู้เรียนเป็นสุข โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนส่งเสริมสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทุกกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน ส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบ การมีจิตสาธารณะ ตลอดจนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข 2)แนวทางด้านบุคลากรเป็นสุข สร้างบรรยากาศที่ดีติดต่อประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ให้เกียรติซึ่งกันและกัน อยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาล บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม ส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาตนเองตามความถนัดและความสนใจเพื่อต่อยอดการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชั้นเรียน สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร จัดหาสวัสดิการด้านสุขภาพให้แก่บุคลากรและส่งเสริมด้านรายได้แก่บุคลากรเพื่อความเป็นอยู่ที่มั่นคง 3)แนวทางด้านผู้บริหารเป็น

สุข ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน นำพาให้บุคลากรทำงานอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอนและเป็นไปตามเป้าประสงค์ของโรงเรียนอีกทั้งบุคลากรให้เกียรติและให้ความเคารพต่อตัวผู้บริหาร ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ร่วมงานรวมถึงการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น 4)แนวทางด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข โรงเรียนเป็นเขตปลอดอบายมุข จัดสรรพื้นที่บริเวณโรงเรียนให้มีความสะอาดร่มรื่น น่าอยู่ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนได้ แบ่งสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยเหมาะสม เป็นระเบียบ ปลอดภัยตามบริบทของโรงเรียน ปรับปรุงห้องเรียน อาคารเรียน รวมถึงอาคารประกอบให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ จัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้พอเพียงและพร้อมใช้งานอยู่เสมอ สร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งในและนอกชั้นเรียนระหว่างนักเรียนและบุคลากร

คำสำคัญ : แนวทางการสร้างความสุข โรงเรียนแห่งความสุข

Abstract

The purpose of this research was to study the composition of the school of happiness. and guidelines for building a happy school of Kut Ta Dam School (Kongrit Kururat Samakkee) under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 5. This is a qualitative research which is divided into 3 research steps as follows: A study of the composition of the school of happiness from the analysis of documents, the study of the context and the guidelines for building a happy school of Kudtadam School (Kongrit Kururat Samakkhi).The results showed that The composition of a happy school consists of 4 components: 1) happy learners 2) happy personnel 3) happy administrators 4) happy environment. and guidelines for building a happy school of Kut Ta Dam School (Kongrit Kururat Samakkhi) It was found that 1) Guidelines for happy learners by organizing a variety of activities in accordance with the needs of learners to promote both physical and mental health taking into account differences between individuals It also gives students the opportunity to participate in all activities both inside and outside the classroom. promote discipline responsibility public consciousness as well as being able to live in society normally 2) Guidelines for happy personnel Create a good atmosphere, communicate with each other in a friendly way. respect each other under the principles of good governance Personnel involved in planning activities Encourage personnel to develop themselves according to their aptitudes and interests in order to further organize the learning process within the classroom. Build morale and morale in the performance of personnel. Provide health welfare for personnel and promote income for personnel for stable living. 3) Guidelines for happy executives Executives have clear visions and goals. Lead personnel to work in a systematic, step-by-step manner and in accordance with the goals of the school as well as personnel to honor and respect the administrators. The friendliness of the co-workers as well as being accepted by others. 4) Guidelines for a happy environment The school is a free zone. Allocate areas around the school to be clean, shady, pleasant, and can be a learning center within the school. Allocate the use of space appropriately, orderly, and safely in accordance with the context of the school. Improve classrooms, school buildings, and assembly buildings to make them ready for use at all times. Allocate facilities and modern technology to be sufficient and always available. Create a friendly atmosphere both inside and outside the classroom between students and staff.

Keywords: **Guidelines for creating happiness, Happy school**

บทนำ

จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ตามความเจริญของนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งส่งผลที่เชื่อมโยงถึงตัวบุคคล ครอบครัว สังคม องค์กรรวมถึงประเทศ ด้วยเหตุของการพัฒนาที่มีเป้าหมายของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อันมุ่งตอบสนองความพึงพอใจของปัจเจกบุคคลและกลุ่มเป้าหมายเพียงบางส่วนเท่านั้น แต่ยังขาดการคำนึงถึงหลักคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน เหตุนี้ในปัจจุบันทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน จึงหันมามองสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคลแต่ละคนมากขึ้น นั่นคือ “ความสุข” สร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์กร พร้อมปฏิบัติภารกิจขององค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มนุษย์จัดเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของบุคลากร และยังมุ่งส่งเสริมให้บุคลากรทำงานอย่างมี ความสุข แนวคิด “องค์กรแห่งความสุข หรือ Happy Workplace” เป็นอีกเครื่องมือที่องค์กรต่าง ๆ นำมาใช้ในการดำเนินงาน โดยมีกระบวนการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร กรอบแนวคิดองค์กรแห่งความสุข ได้ให้ความหมายขององค์กรแห่งความสุข คือ กระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งองค์กรแห่งความสุขนั้นประกอบด้วย คนทำงานมีความสุข Happy People ที่ทำงานน่าอยู่ Happy Home และ ชุมชนสมานฉันท์ Happy Teamwork และเป้าหมายของการส่งเสริมให้คนทำงานมีความสุข Happy People คือบุคลากรสามารถ จัดสมดุลความสุขในชีวิตได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2009)

โรงเรียนแห่งความสุขมุ่งหวังให้นักเรียนมีความสุขเมื่อมาโรงเรียน หรือมีความสุขในการเรียนในห้องเรียนและการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน เด็กสามารถมีความสุขได้ไม่ยาก ด้วยวัยที่ยังอิสระ ปลอดโปร่ง จากความคิดที่ตีกรอบและมุมมองต่อโลกที่สดใส ความสุขของเด็กจึงเกิดจากการรับรู้ในตัวเด็กเองและจากผู้คนแวดล้อมที่เข้าใจความเป็นเด็กที่อยู่ในตัวเด็กทุกคน ถ้าครูผู้สอนอารมณ์ดี จิตใจดี เด็กจะมีความสุขทำให้เกิดความสนใจในการเรียน นอกจากนั้นการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ก็ส่งผลให้เด็กเกิดความสุขกับ การเรียนด้วยเช่นกัน อีกทั้งมีส่วนจูงใจให้เด็กอยากมาโรงเรียน อยากร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ส่งผลให้เกิดโรงเรียนแห่งความสุขขึ้นในใจของเด็กแล้ว ปัจจุบันความสุขได้กลายเป็นวาระเชิงนโยบายที่สำคัญของโลก ในปี พ.ศ. 2554 การแสวงหาความสุขได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามข้อมติสมัชชาสหประชาชาติ (องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2020: 7)

โรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี)เป็นสถานศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานด้านต่าง ๆ จึงได้กำหนดเป้าหมายวิสัยทัศน์และพันธกิจไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับบริบท

ของโรงเรียน ตรงตามความต้องการของชุมชน นโยบายของรัฐ แผนการศึกษาแห่งชาติ โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ โดยได้วิเคราะห์จากสภาพปัญหา ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมาการศึกษาข้อมูล สารสนเทศจากผลการนิเทศติดตาม ประเมินการจัดการศึกษาตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา และจัดประชุมระดมความคิดเห็น จากบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อวางแผนร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ปรับวิสัยทัศน์ กำหนดพันธกิจ ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีการปรับแผนพัฒนาคุณภาพจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น และนโยบายการปฏิรูปการศึกษา และของต้นสังกัดพร้อมทั้งจัดหาทรัพยากร จัดสรรงบประมาณ มอบหมายงานให้ผู้รับผิดขอบดำเนินการพัฒนาตามแผนงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมิน ผลการดำเนินงานและสรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งจากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง (SWOT) ของโรงเรียนได้พบประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อโรงเรียนสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) โรงเรียนตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนมีภาวะเสี่ยงที่ผู้ปกครองจะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงตามค่านิยมของสังคม 2) นโยบายของรัฐบาลที่เปลี่ยนแปลงบ่อยทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ 3) จำนวนนักเรียนลดลงทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาโดนตัดอัตรากำลังก่อให้เกิดภาระงานมากขึ้นก่อให้เกิดความเครียดในการทำงานและการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และจากผลการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self – Assessment Report : SAR) ของโรงเรียนก็ยังพบว่าในการบริหารจัดการภายในโรงเรียนได้พบปัญหาเช่นเดียวกัน โดยในด้านการจัดการเรียนการสอน ค่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำลง และการประกันคุณภาพการศึกษาที่ไม่ได้มีการสร้างความเข้าใจและให้ความรู้กับครู และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (โรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี), 2021: 10)

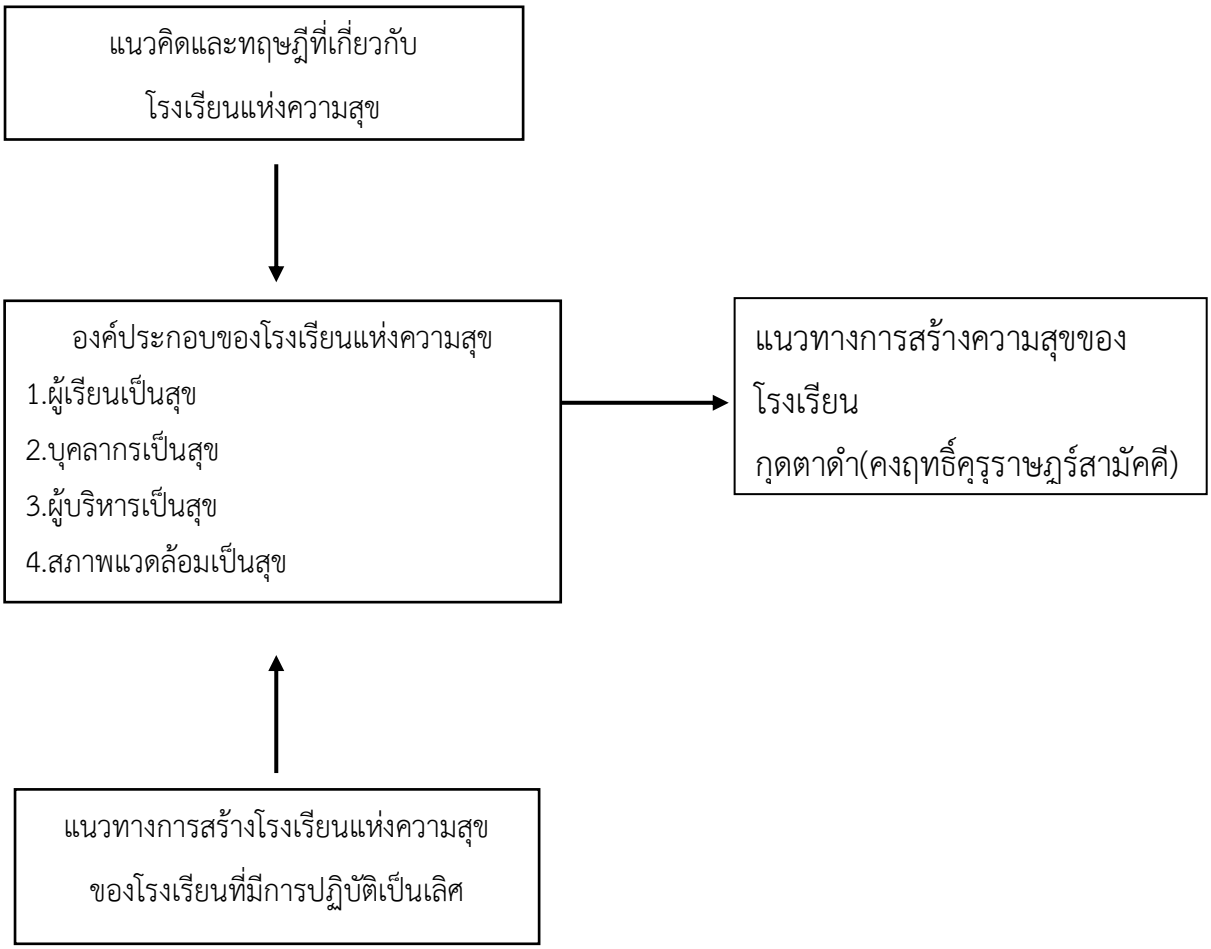
จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี)จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง(SWOT) และจากการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self – Assessment Report :SAR) เห็นได้ว่าการบริหารงานภายในโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) ต้องเผชิญกับความเครียด และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเป็นโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี)เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการบริหารงานภายในโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หลักการและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนแห่งความสุขจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยรูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative research) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้การวิจัยเรื่อง

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข

การวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุข โดยนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนแห่งความสุข

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นสุข 2) บุคลากรเป็นสุข 3) ผู้บริหารเป็นสุข และ4) สภาพแวดล้อมเป็นสุข

2. แหล่งข้อมูล เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนแห่งความสุข

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ คือ การวิเคราะห์เอกสาร และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์หาองค์ประกอบและเนื้อหาประเด็นสำคัญจากแหล่งข้อมูลแล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข

5. การวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แจกแจงประเด็นสรุป สังเคราะห์และเรียบเรียงเนื้อหาจากการศึกษาแนวคิด เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ องค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุขตามกรอบที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุข

1. ตัวแปรที่ปรึกษา ได้แก่ สภาพบริบทและความต้องการในสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

3. เครื่องมือในการเก็บรวมรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

4. วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการสร้างเครื่องมือการสนทนากลุ่ม ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุปผลจากการสนทนากลุ่มของผู้อำนวยการสถานศึกษา และคณะครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มมารวบรวมและจัดกลุ่มประเด็นสำคัญที่ได้จากการเสนอแนะ ข้อปรับปรุง แก้ไข และแนวทางการดำเนินการด้านต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการหาแนวทางการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

แนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับโรงเรียนแห่งความสุข แล้วนำมาหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่แนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

2. พื้นที่เป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ สถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศในด้านโรงเรียนแห่งความสุข โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุปผลการศึกษาการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5 ผู้วิจัยได้สรุปเป็น 2 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาแนวคิด ทฤษฎี บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งสภาพบริบทและความต้องการในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) พบว่ามีองค์ประกอบของแนวทางการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นสุข โรงเรียนมีการส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม การจิตสาธารณะร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดลอดจนการปรับตัวอยู่ได้ในสังคมได้อย่างปกติสุข 2) บุคลากรเป็นสุข โดย

ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ได้ร่วมคิดร่วมวางแผนในการพัฒนาโรงเรียน มีการติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่องเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น สร้างบรรยากาศที่ดีในโรงเรียนด้วยการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตร แสดงออกอย่างเป็นมิตรและให้เกียรติกัน 3) ผู้บริหารเป็นสุข ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงเป้าหมายการบริหารและพัฒนาโรงเรียนพร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมด้วยวิธีการที่ชัดเจนต่อเนื่องจนเกิดผลสำเร็จ 4) สภาพแวดล้อมเป็นสุข โรงเรียนเป็นเขตปลอดเหล้า-บุหรี่ การพนันและสิ่งเสพติด โรงเรียนมีการคัดเลือกวัตถุดิบ เครื่องดื่ม และอาหารว่างที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน รวมทั้งบรรยากาศในโรงเรียนและห้องเรียนให้มีบรรยากาศร่มรื่นและเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

2. ผลการศึกษาแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษา เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุขมีผลการดำเนินการดังนี้

ด้านผู้เรียนเป็นสุข ประกอบด้วย 1) จัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ดนตรี กีฬา 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องและสามารถเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตาม 4) ดูแลเอาใจใส่ให้ความสนใจและสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทุกกิจกรรม

ด้านบุคลากรเป็นสุข ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล 2) เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมภายในโรงเรียน 3) ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองตามความถนัดและความสนใจเพื่อต่อยอดการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชั้นเรียน 4) ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร 5) จัดหาสวัสดิการด้านสุขภาพให้แก่บุคลากร 6) ส่งเสริมด้านรายได้แก่บุคลากรเพื่อความเป็นอยู่ที่มั่นคง

ด้านผู้บริหารเป็นสุข ประกอบด้วย 1) การทำงานอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอนของบุคลากร 2) การบริหารเป็นไปตามเป้าประสงค์ของโรงเรียน 3) บุคลากรให้เกียรติและให้ความเคารพ 4) ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ร่วมงาน 5) การเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ประกอบด้วย 1) จัดพื้นที่บริเวณโรงเรียนให้มีความสะอาด ร่มรื่น น่าอยู่ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนได้ 2) แบ่งสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยเหมาะสม เป็นระเบียบ ปลอดภัยตามบริบทของโรงเรียน 3) ปรับปรุงห้องเรียน อาคารเรียน รวมถึงอาคารประกอบให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ 4) จัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้พอเพียงและพร้อมใช้งานอยู่เสมอ 5) สร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งในและนอกชั้นเรียนระหว่างนักเรียนและบุคลากร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5 ได้ข้อค้นพบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของโรงเรียนแห่งความสุข ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้เรียนเป็นสุข 2) บุคลากรเป็นสุข 3) ผู้บริหารเป็นสุข 4) สภาพแวดล้อมเป็นสุข ทั้งนี้เนื่องมาจากในการนำไปสู่โรงเรียนแห่งความสุข ผู้ที่มีส่วนในการขับเคลื่อนและส่งเสริมภายในโรงเรียนคือ ผู้บริหาร ครู บุคลากร สภาพแวดล้อมก็มีส่วนในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน และส่วนสำคัญที่สุดคือผู้เรียนที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับ **ลำไพร เมืองคง(Muangkong, 2019)** กล่าวว่า โรงเรียนแห่งความสุข ประกอบด้วย ด้านผู้เรียนเป็นสุข ควรมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีการกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและแสดงออกอย่างเต็มที่ในกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมควรมีความหลากหลายและเพียงพอต่อผู้เรียน ส่งเสริมทักษะและประสบการณ์ให้ผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและการประกอบอาชีพในอนาคต รวมทั้งการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลายและสนุกสนาน ด้านบุคลากรเป็นสุข ผู้บริหารควรบริหารงานอย่างเป็นธรรมตามหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกัน ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข โรงเรียนมีการจัดพื้นที่บริเวณให้สะอาด มีพื้นที่ทำกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมีการปรับปรุงห้องปฏิบัติการต่างๆ ให้มีความเหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน ส่งเสริมด้านบรรยากาศภายในโรงเรียนให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับธนวุฒิ แก้วนุช. (Kawnuch, 2018) กล่าวว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา เกิดจากความสุขของกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 5 กลุ่มในสถานศึกษา ได้แก่ 1) นักเรียน 2) ครู 3) บุคลากรสายสนับสนุนการศึกษา 4) ผู้บริหารสถานศึกษา และ 5) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมแห่งความสุขในสถานศึกษาที่ตอบสนองสมาชิกทุกกลุ่มในโรงเรียน การมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกทุกฝ่ายส่งผลต่อความพึงพอใจต่อสิ่งต่าง ๆ ของสมาชิกทุกฝ่าย เป็นสิ่งที่พัฒนาให้เกิดขึ้น ได้ในสถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ

จากผลการวิจัยพบว่า การศึกษาแนวทางในการสร้างโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ 1)แนวทางด้านผู้เรียนเป็นสุข โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนส่งเสริมสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทุกกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน ส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบ การมีจิตสาธารณะ ตลอดจนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับ กิติยวดี บุญชื่อ (Buychue, 2017: 46) ได้กล่าวว่า ความสุขของนักเรียนในสถานศึกษาเป็นการแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อนถึงสิ่งที่ปรารถนาและความพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย การยอมรับจากเพื่อนและครู ความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนของครู ความรักและความภูมิใจในตนเองการมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจและการมีบทเรียนที่สนุก แปลกใหม่ จูงใจให้คิดตาม 2)แนวทางด้านบุคลากรเป็นสุข สร้างบรรยากาศที่ดีติดต่อประสาน

สัมพันธ์กันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ให้เกียรติซึ่งกันและกัน อยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาล บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม ส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาตนเองตามความถนัดและความสนใจเพื่อต่อยอดการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชั้นเรียน สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลาการ จัดหาสวัสดิการด้านสุขภาพให้แก่บุคลากรและส่งเสริมด้านรายได้แก่บุคลากรเพื่อความเป็นอยู่ที่มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับ ธีร์ธรรม วุฑฒิวัตรชัย (Wuttiwatchai, 2017: 22) กล่าวว่า การที่บุคลากรจะมีความสุขในการทำงานที่แท้จริงได้ก็ต่อเมื่อจัดสมดุลความสุขในชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยเป็นความสุขที่สมดุล 3 โลก คือ โลกส่วนตัว โลกของที่ทำงานและโลกของครอบครัว สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในองค์กรมีความสุขต้องคำนึงถึงความต้องการของบุคลากร พร้อมกับส่งเสริมให้บุคลากรปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้ได้ การสร้างที่ทำงานน่าอยู่ หรือ Happy Home มีลักษณะสำคัญคือการเป็นองค์กรที่มีการทำงานเป็นทีมหรือบุคลากรรู้สึกว่าที่ทำงานคือบ้านหลังที่สอง การเป็นองค์กรที่มีความสุขในการทำงานร่วมกันและการเป็นองค์กรที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกันและมีการพัฒนาร่วมกัน 3)แนวทางด้านผู้บริหารเป็นสุข ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน นำพาให้บุคลากรทำงานอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอนและเป็นไปตามเป้าประสงค์ของโรงเรียนอีกทั้งบุคลลากรให้เกียรติและให้ความเคารพต่อตัวผู้บริหาร ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ร่วมงานรวมถึงการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ก้านทอง บุหร่า (Buhra, 2017: 104) ที่กล่าวว่า เพื่อสร้างความร่วมมือของทุกคนในองค์กรตั้งแต่ระยะแรกและนำไปสู่วัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุข ผู้บริหารจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุน ในการจัดกิจกรรม ในการปลูกฝังแนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับองค์กรแห่งความสุขให้ผู้ทำงานในองค์กร ในการสรรหาพนักงานที่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุขมาเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุข อันจะนำไปสู่การกระตุ้นให้ทุคนในองค์กรเกิดความสุขได้อย่างแท้จริง 4)แนวทางด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข โรงเรียนเป็นเขตปลอดอบายมุข จัดสรรพื้นที่บริเวณโรงเรียนให้มีความสะอาดร่มรื่น น่าอยู่ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนได้ แบ่งสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยเหมาะสม เป็นระเบียบ ปลอดภัยตามบริบทของโรงเรียน ปรับปรุงห้องเรียน อาคารเรียนรวมถึงอาคารประกอบให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ จัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้พอเพียงและพร้อมใช้งานอยู่เสมอ สร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งในและนอกชั้นเรียนระหว่างนักเรียนและบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับ กมลทิพย์ ใจเที่ยง (Citheing, 2019: 208) ที่กล่าวว่าในการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขนั้นต้องพัฒนาพฤติกรรมองค์กรและปัจจัยที่เอื้อให้เกิดสุขที่จะทำให้บุคลากรมีความสุขในมิติของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน ประกอบด้วย เดินทางสะดวก มีความปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีระบบงานที่ดี สถานที่ทำงานน่าอยู่ มีวัฒนธรรมองค์กรแบบพึ่งพา เน้นผลงานและปลอดอบายมุข

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย แนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5 สรุปได้ว่า องค์ประกอบและแนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ 1) ด้านผู้เรียนเป็นสุข 2) ด้านบุคลากรเป็นสุข 3) ด้านผู้บริหารเป็นสุข 4) ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข การสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) จะบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดนั้นอาจจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทกฝ่าย การทำงานอย่างเป็นระบบมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน มุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีและการดำเนินชีวิดอย่างเป็นปกติสุข โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร การขอความร่วมมือ การแสดงวาจาที่สุภาพต่อกันจะช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดี ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศที่มีความสุขทำให้ผู้บริหาร ครู และผู้เรียน ตลอดจนผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยือนจะได้รับความประทับใจกลับไปด้วยถือเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนการสร้างโรงเรียนแห่งความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. โรงเรียนควรมีแผนการพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้เกิดเป็นโรงเรียนแห่งความสุข โดยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน

2. โรงเรียนควรมีการสร้างคู่มือแนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการบริหารโรงเรียนแห่งความสุขอย่างเป็นรูปธรรม

3.ควรเพิ่มจำนวนโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศในด้านโรงเรียนแห่งความสุขหรือโรงเรียนสุขภาวะในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อนำแนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) ไปใช้ในโรงเรียน

2. ควรมีการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างคู่มือแนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

Kamolthip Chaithieng. (2019). Organization of Happiness in Elementary Schools (Thesis Doctor of Philosophy, Silpakorn University).

Kanthong Bura. (2017). The organization of happiness: concepts, processes and roles of executives.

Kitiyawadee Boonsue. (2017). Happy learning. Education Journal.

Kuttadam School (Kongrit Kururat Samakkhi). (2021). School Self-Assessment Report Academic year 2021. Nakhon Ratchasima: Kudta Dam School (Kongrit Kururat Samakkhi).

Lamprai Muangkong. (2019). The School of Happiness Paradigm in Nakhon Ratchasima Province. Master of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon

Office of the Health Promotion Fund. (2011). Let's create an organization of happiness. Let's go. Bangkok: Health Organization Center.

Teetham Wutthiwatchai et al. (2016). Strategies for enhancing the organization of happiness. happy organization center (Healthy Organization Center). Bangkok: Office of the Promotion Foundation health.

Thanawut Kaewnuch. (2018). A model of developing basic educational institutions to become a happy organization. Doctor of Education, Graduate School of Business, Bangkok, Thailand.

C008

การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

The Development of Teamwork Among Teachers of Kudtadam School under Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 5

น้ำฝน มูลราช* จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

Numfon Moolrach*, Chaturong Thanaseelangkun

สาขาวิชาบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Department of Educational Administration Master Degree of Educational Administration.

Graduate school. Nakhon Ratshasima Rajabhat University

*** Corresponding author. E-mail: Numfonmoolrach@gmail.com**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และแนวทางในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนการวิจัย คือ การศึกษาองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมจากการวิเคราะห์เอกสาร ศึกษาบริบท และแนวทางในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การมีเป้าหมายเดียวกัน การสื่อสารอย่างเปิดเผย การยอมรับนับถือ การไว้เนื้อเชื่อใจกัน และการมีส่วนร่วม และแนวทางในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) พบว่า 1) แนวทางด้านการมีเป้าหมายเดียวกัน ดังนี้ บุคลากรทุกคนต้องทราบว่าวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการทำงานคืออะไร ให้บุคลากรทุกคนตระหนักถึงการทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยยึดหลักการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในงานด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2) แนวทางด้านการสื่อสารอย่างเปิดเผย ดังนี้ มีการสื่อสารต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน มีการติดต่อสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ มีความชัดเจนในการสื่อสาร เพื่อให้บุคลากรทุกคนเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างกระจ่างชัด 3) แนวทางด้านการยอมรับนับถือ ดังนี้ การทำงานร่วมกันควรมีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพและให้การสนับสนุนเกื้อกูลกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 4) แนวทางด้านการไว้เนื้อเชื่อใจกัน ดังนี้ มีความจริงใจใน

การแสดงความรู้สึก มีความเชื่อมั่นในตนเองและทีมงาน มีความเป็นมิตรและไม่มุ่งร้ายต่อกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้การทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 5) แนวทางด้านการมีส่วนร่วม ดังนี้ มองคนให้ออก บอกคนให้ได้ ใช้งานให้เป็น มอบหมายงานให้ตรงตามความถนัดความสามารถของแต่ละบุคคลตามความเหมาะสม

คำสำคัญ : การพัฒนาการทำงานเป็นทีม, การทำงานเป็นทีม

Abstract

The purpose of this research was to study the composition of and a guideline for the development of teamwork of teacher personnel at Kudtadam School under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 5, which is a qualitative research divided into 3 research steps. This was to study the components of teamwork from document analysis, context studies, and guidelines for developing teamwork among teachers at Kudtadam School There are 5 components of teamwork: having the same goal. open communication respect trust and participation and guidelines for the development of teamwork among teachers of Kudtadam School. It was found that 1) The approach to goals is the same as follows: All personnel must know what their intended objectives are. Make all personnel aware of working together to achieve the objectives. based on the principle of working as a team support each other in various fields to achieve the goals set 2) Open communication guidelines as follows: Clear communication with subordinates to achieve a consistent understanding have regular communication be clear in communication so that all personnel can understand the story clearly 3) Appreciation guidelines as follows: Working together should be respectful of each other. Respect and support everyone equally. 4) Guidelines for trusting each other as follows: being sincere in expressing feelings Have confidence in yourself and your team They are friendly and not malicious to each other. This will result in mutual support. Make the work to achieve the objectives that are set together effectively. 5) Guidelines for participation as follows: See people out, tell people to use them. Assign tasks according to the aptitude and ability of each person as appropriate.

Keywords: *teamwork development, teamwork*

บทนำ

การทำงานเป็นทีมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากการทำงานเป็นทีมเป็นการรวมทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าที่สุดขององค์การเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถปฏิบัติงานที่บุคคลเพียงคนเดียว ไม่อาจทำได้เพราะนอกจากจะได้แรงกายแรงใจเพิ่มขึ้นแล้ว ยังจะได้ความคิดหลายแง่หลายมุมมาผสมผสานกัน ทำให้ศักยภาพแฝงที่แต่ละคนมีอยู่ถูกนำมาใช้ได้มากขึ้น การทำงานเป็นทีม ทำให้มีการมอบหมายให้รับผิดชอบเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัดความเชี่ยวชาญและความพอใจของแต่ละคนเป็นการทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันส่งผลให้มีโอกาสสร้างหรือพัฒนาความสามารถด้านอื่นๆ ให้ดีขึ้น โดยการเรียนรู้จากสมาชิกผู้ร่วมงานและการทำงานเป็นทีมช่วยให้สมาชิกแต่ละคนได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคม อันได้แก่ ความรักและการยอมรับซึ่งกันและกัน อันจะเป็นบันไดนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (Katsuwan, 2013) ได้กล่าวไว้ว่าการทำงานเป็นทีมเป็นการนำเอาทักษะการทำงานของแต่ละคนมาส่งเสริมร่วมมือกันในการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้นโดยมุ่งถึงการร่วมมือกันทำงานระหว่างบุคคล การกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์ปัญหา และหาทางออกร่วมกัน การมีส่วนร่วม การตัดสินใจ การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน การยอมรับการเปลี่ยนแปลง การสร้างบรรยากาศที่ดี ในการทำงาน การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การมีภาวะผู้นำร่วม การมีความเหนียวแน่นและไว้วางใจกัน

โรงเรียนจะมีทีมงานที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างทีมงานขึ้นมาก่อน เพราะการสร้างทีมงานมีประโยชน์ช่วยทำให้องค์กรสามารถรวมพลังในการปฏิบัติงาน แม้งานจะยากลำบากเพียงใดก็สามารถประสบผลสำเร็จได้ไม่ยาก เมื่อผลการปฏิบัติงานดีขึ้น ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณส่งผลให้องค์กรเจริญก้าวหน้าทัดเทียมคู่แข่งหรือพร้อมที่จะนำหน้าคู่แข่ง ผลประโยชน์ จึงตกอยู่กับทั้งองค์กรและสมาชิกของทีมงาน ทั้งนี้ในการขับเคลื่อน และปฏิรูปองค์กรการศึกษาก็เช่นเดียวกันต้องอาศัยทีมงานที่มีคุณภาพ เพื่อช่วยขับเคลื่อนให้สถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน การสร้างทีมงานที่มีคุณภาพจึงเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องตระหนักถึงภาวะผู้นำและศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองมาบริหารและสร้างทีมงาน การสร้างทีมงานจะสำเร็จได้ต้องอาศัยภาวะผู้นำ และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการสร้างทีมงาน พฤติกรรมการสร้างทีมงานของผู้บริหารต้องมีความเด่นชัดในทุกด้าน ไม่ว่าจะด้านที่เกี่ยวกับคน หรืองาน ผู้บริหารต้องสนับสนุนและไว้วางใจสมาชิกในการปฏิบัติงาน รวมถึงเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าใจเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานร่วมกันอย่างชัดเจน (สุเมธ งามกนก, 2007) ไม่เพียงแต่ การสร้างทีมงานจะช่วยทำให้องค์กรสามารถรวมพลังในการปฏิบัติงาน การทำงานเป็นทีมที่มีคุณภาพจะต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มบุคคลในการที่จะให้งานประสบความสำเร็จ การร่วมคิด ร่วมทำ ดึงความคิดใหม่ๆ มาปรับปรุงพัฒนางาน ผลปฏิบัติงานที่ได้ย่อมสูงกว่าการทำงานของบุคคลเดียว ผลงานคุณภาพส่งผลให้องค์กรเจริญก้าวหน้าทัดเทียมคู่แข่งหรือพร้อมที่จะนำหน้าคู่แข่ง ทีมงานยังถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศการทำงานของหน่วยงานนั้นๆ อีกด้วย (สุทธิรัตน์ นาคราช, 2015: 66)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ มีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 213 โรงเรียน พบปัญหา การทำงานเป็นทีมในโรงเรียนเนื่องจากและบุคลากรนั้น มีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม ภูมิหลัง พฤติกรรม ความต้องการตลอดจนความรู้สึกนึกคิด เมื่อบุคลากรทำงานร่วมกันเป็นเวลานานๆ ธรรมชาติในด้านความแตกต่างก็เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นระหว่างกัน ซึ่งความขัดแย้งก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ความขัดแย้งถ้ามีแต่เพียงน้อยจะแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ได้ ความขัดแย้งนั้นจะเป็นประโยชน์ เพราะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนา ในทางกลับกันถ้าโรงเรียนใดมีความขัดแย้งสูงจะส่งผลให้เกิดการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันในทางที่ไม่ถูกไม่ควรมีความหวาดระแวงสงสัยจ้องจับผิดซึ่งกันและกัน แบ่งพรรคแบ่งพวก ทำให้การดำเนินการโดยส่วนรวมด้อยประสิทธิภาพ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าสามารถทำงานร่วมกันโดยไม่มีข้อขัดแย้งย่อมจะเป็นผลดีแก่โรงเรียนเพราะจะทำให้งานราบรื่น บุคลากรในโรงเรียนมีความสุขทุกคนมีกำลังใจที่จะมาทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกโรงเรียนมุ่งหวัง แต่สภาพของโรงเรียนต่างๆ ในปัจจุบันความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และยังมีอยู่ไม่มากก็น้อยทั้งในสถานศึกษาใหญ่ๆ จนถึงขนาดเล็ก ความขัดแย้งเหล่านี้หากเกิดขึ้นในโรงเรียนย่อมทำให้ประสิทธิภาพของงานลดลงได้ (วิเชียร วิทยอุดม, 2004: 359)

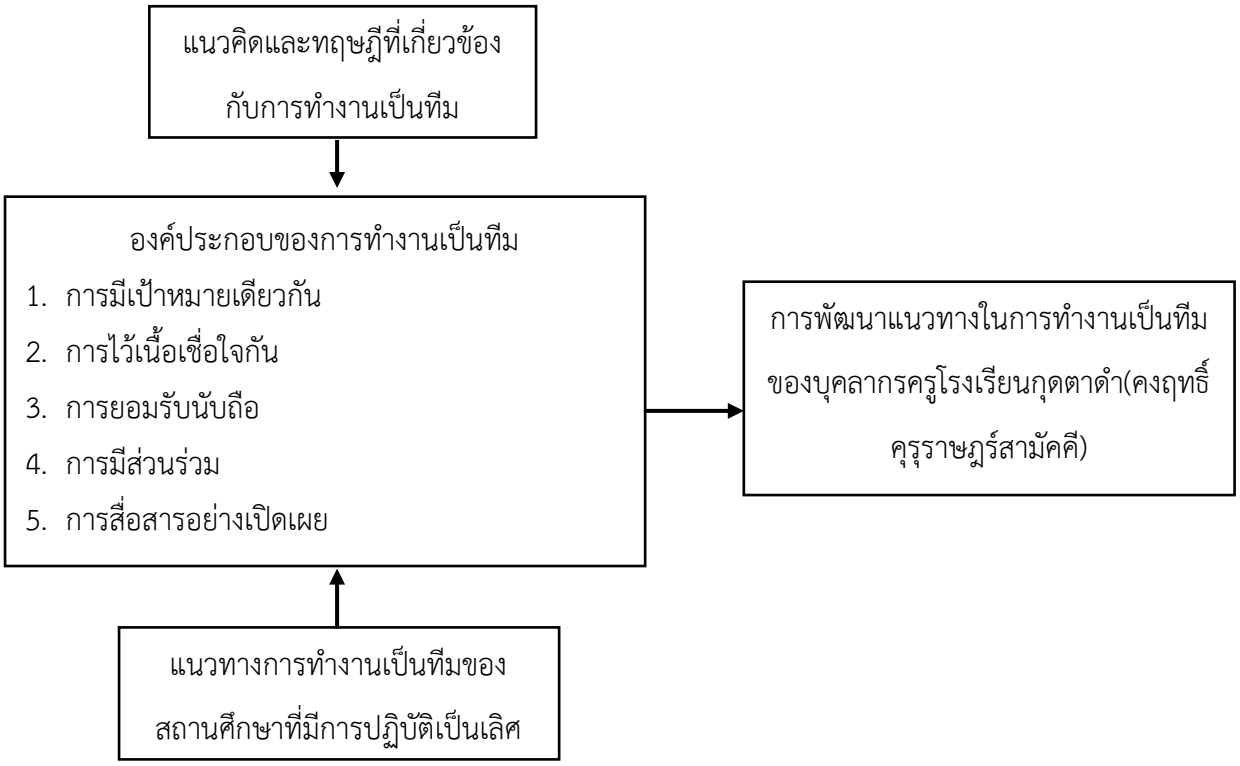
จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนในปัจจุบันเป็นหนึ่งประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงอย่างมากในแวดวงการศึกษา ถึงมาตรการแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้น โดยโรงเรียนมีปัญหาจากการที่ทีมงานของบุคลากรครูไม่สามารถแสดงความชัดเจนในเรื่องต่างๆ ที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองได้ อีกทั้งบุคลากรครูยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริง ขาดการวางแผนการทำงาน ขาดความรู้รอบด้าน มีปัญหาด้านการสื่อสารในทีม ดังนั้นทุกคนในทีมควรจะมีความร่วมมือร่วมใจกันและทำงานไปในทิศทางเดียวกัน มีความสุขในการทำงานและมีความสุขกับทีมงาน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) โดยเน้นการสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุงพัฒนาการทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ทุกโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน อันจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หลักการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีม จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยรูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบคุณภาพ(Qualitative research) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม

การวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการพัฒนาการทำงานเป็นทีม โดยนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีม

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน 2) การสื่อสารอย่างเปิดเผย 3) การยอมรับนับถือ 4) การไว้เนื้อเชื่อใจกัน และ 5) การมีส่วนร่วม

2. แหล่งข้อมูล เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ คือ การวิเคราะห์เอกสาร และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์หาองค์ประกอบและเนื้อหาประเด็นสำคัญจากแหล่งข้อมูล แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม

5. การวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แจกแจง ประเด็นสรุป สังเคราะห์และเรียบเรียงเนื้อหาจากการศึกษาแนวคิด เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนตามกรอบที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการพัฒนาทีมงานของโรงเรียน

1. ตัวแปรที่ปรึกษา ได้แก่ สภาพบริบทและความต้องการในการพัฒนาทีมงานของโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

3. เครื่องมือในการเก็บรวมรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

4. วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการสร้างเครื่องมือการสนทนากลุ่ม ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุปผลจากการสนทนากลุ่มของผู้อำนวยการสถานศึกษา และคณะครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มมารวบรวมและจัดกลุ่มประเด็นสำคัญที่ได้จากการเสนอแนะ ข้อปรับปรุง แก้ไข และแนวทางการดำเนินการด้านต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการหาแนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางในการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

แนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการทำงานเป็นทีม แล้วนำมาหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

2. พื้นที่เป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ สถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศในด้านการทำงานเป็นทีม โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุปผลการศึกษาการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผู้วิจัยได้สรุปเป็น 2 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมจากนักวิชาการและนักการศึกษา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการสังเคราะห์องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาจากองค์ประกอบที่มีค่าความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งองค์กรหรือบุคลากรเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและแนวทางในการทำงานเพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ 2) ความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ความรู้สึกเชื่อใจ หรือความมั่นใจในความซื่อสัตย์ ความมั่นคง ความเชื่อถือได้ที่บุคคลมีต่อกัน โดยไม่ต้องมีการตรวจสอบ ควบคุมพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งแต่อย่างใด 3) การยอมรับนับถือ การยอมรับในความรู้ความสามารถ ความแตกต่างด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เคารพบทบาทหน้าที่ของเพื่อนร่วมทีมด้วยความจริงใจ ให้เกียรติยอมรับฟังซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ 4) การมีส่วนร่วม กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร โดยทุกคนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันประเมินผลเพื่อให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย 5) การสื่อสารอย่างเปิดเผย การสื่อสารที่เปิดเผยตรงไปตรงมาและทั่วถึงด้วยความจริงใจ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

2. ผลการศึกษาแนวทางในการทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนภู่วิทยา เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับ

องค์ประกอบการทำงานเป็นทีม พบว่า 1) แนวทางด้านการมีเป้าหมายเดียวกัน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ บุคลากรทุกคนต้องทราบว่าวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการทำงานคืออะไร ให้บุคลากรทุกคนตระหนักถึงการทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยยึดหลักการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในงานด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2) แนวทางด้านการสื่อสารอย่างเปิดเผย มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการสื่อสารต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามความต้องการ มีการติดต่อสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ ไม่เลือกปฏิบัติ สร้างความสนิทสนม ความเป็นกันเองและผู้บริหารควรฝึกทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความชัดเจนในการสื่อสาร เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนในทีมงานมีสิทธิที่จะแสดงออกได้อย่างเสรี อีกทั้งแต่ละคนมีสิทธิที่จะรับฟังและตอบสนองในการรับฟังความคิดเห็นของแต่ละคนเพื่อให้บุคลากรทุกคนเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุวัตถุประสงค์ 3) แนวทางด้านการยอมรับนับถือ มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ การทำงานร่วมกันควรมีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพและให้การสนับสนุนเกื้อกูลกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรทุกคนสร้างบรรยากาศของการทำงานเป็นทีมแบบกัลยาณมิตร 4) แนวทางด้านการไว้เนื้อเชื่อใจกัน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความจริงใจในการแสดงความรู้สึก มีความเชื่อมั่นในตนเองและทีมงาน มีความเป็นมิตรและไม่มุ่งร้ายต่อกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้การทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 5) แนวทางด้านการมีส่วนร่วม มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมองคนให้ออก บอกคนให้ได้ ใช้งานให้เป็น มอบหมายงานให้ตรงตามความถนัด ความสามารถของแต่ละบุคคล ประสานงานให้บุคลากรเข้าใจในงานที่ทำร่วมกันอย่างชัดเจน กระจายการทำงานหรือมอบหมายการทำงานตามความเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรรู้สึกเต็มใจในการทำงานเพื่อเป้าหมายเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ได้ข้อค้นพบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การมีเป้าหมายเดียวกัน 2) การสื่อสารอย่างเปิดเผย 3) การยอมรับนับถือ 4) การไว้เนื้อเชื่อใจกัน และ 5) การมีส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ต้องอาศัยองค์ประกอบทั้ง 5 อย่างเป็นสิ่งช่วยขับเคลื่อน โดยผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่คอยกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจ ผู้นำที่ดีต้องสร้างความรักความศรัทธาในตัวของผู้นำเองเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นจากสมาชิกภายในทีม อีกทั้งผู้นำต้องมีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์มีความสามารถในการตัดสิน และการแก้ปัญหาในส่วนของสมาชิกเองก็มีความสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของทีมไปสู่เป้าหมาย โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมและให้อิสระในการทำงานอันก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี เกิดความรักความสามัคคีภายในทีม นอกจากนี้การทำงานเป็นทีมยังต้องอาศัยการจัดการ

ภายในทีมซึ่งจะทำให้การทำงานมีความราบรื่น มีความเป็นเอกภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายของทีมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับ วรรัตน์ เทพมะที (Thepmatee, 2015: 4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมว่าประกอบด้วย 1) การสื่อสารอย่างเปิดเผย 2) การมีส่วนร่วม 3) การมีเป้าหมายเดียวกัน 4) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และ 5) การยอมรับนับถือ จะเห็นได้ว่า การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารงาน การปฏิบัติงานแต่ละอย่างนั้นคงไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้จากความสามารถของคนเพียงคนเดียว แต่จะต้องเกิดจากการประสานงาน และระดมความคิด จากกลุ่มสมาชิกที่รวมตัวเป็นทีมเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน ดังนั้นการทำงานเป็นทีมให้เกิดประสิทธิผลได้นั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่างๆ มาปฏิสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืนเหมาะสม

จากผลการวิจัยพบว่า การศึกษาแนวทางในการทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศสามารถอภิปรายผล ดังนี้ 1) แนวทางด้านการมีเป้าหมายเดียวกัน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ บุคลากรทุกคนต้องทราบว่าวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการทำงานคืออะไร ให้บุคลากรทุกคนตระหนักถึงการทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยยึดหลักการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมหทัย ภู่พะเนียด (Phuphaniad, 2011: 14) ที่กล่าวว่า องค์กรหรือบุคลากรเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์จุดมุ่งหมายและแนวทางในการทำงาน สำหรับใช้เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติเพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ 2) แนวทางด้านการสื่อสารอย่างเปิดเผย มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการสื่อสารต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามความต้องการ มีการติดต่อสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ ไม่เลือกปฏิบัติ สร้างความสนิทสนม ความเป็นกันเอง และผู้บริหารควรฝึกทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความชัดเจนในการสื่อสาร เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนในทีมงานมีสิทธิที่จะแสดงออกได้อย่างเสรี อีกทั้งแต่ละคนมีสิทธิที่จะรับฟังและตอบสนองในการรับฟังความคิดเห็นของแต่ละคนเพื่อให้บุคลากรทุกคนเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ ลำเทียน เผ้าอาจ (Phao-art, 2016: 20) ที่กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารอย่างเปิดเผยเป็นการติดต่อกันอย่างทั่วถึงและเปิดเผยตรงไปตรงมามีความชัดเจน สมาชิกสนใจที่รับฟังโดยปราศจากความแคลงใจสนับสนุนให้ผู้อื่นเปิดเผยสมาชิกเปิดใจ และร่วมมือกันแก้ปัญหา 3) แนวทางด้านการยอมรับนับถือ มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ การทำงานร่วมกันควรมีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพและให้การสนับสนุนเกื้อกูลกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรทุกคน สร้างบรรยากาศของการทำงานเป็นทีมแบบกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับ ลำเทียน เผ้าอาจ (Phao-art, 2016: 39) ที่กล่าวว่า การยอมรับนับถือเป็นการรับฟังซึ่งกันและกัน เคารพในบทบาทหน้าที่ของกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างของกันและกันด้วยความจริงใจ และพร้อมที่จะร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ 4) แนวทางด้านการไว้เนื้อเชื่อใจกัน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความจริงใจในการแสดงความรู้สึก มีความเชื่อมั่นในตนเองและทีมงาน มีความเป็นมิตรและไม่มุ่งร้ายต่อกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้การทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ อรุณวดี รื่นรมย์

(Ruenrom, 2553: 42) ที่กล่าวว่า การไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นความรู้สึกระหว่างบุคคล โดยรวมไว้ซึ่งความรัก ความเมตตา นิยมชมชอบ ความเชื่อมั่นจนเกิดความเชื่อถือไว้วางใจในบุคคลนั้นด้วยความเต็มใจ 5) แนวทางด้านการมีส่วนร่วม มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมองคนให้ออก บอกคนให้ได้ ใช้งานให้เป็น มอบหมายงานให้ตรงตามความถนัด ความสามารถของแต่ละบุคคล ประสานงานให้บุคลากรเข้าใจในงานที่ทำร่วมกันอย่างชัดเจน กระจายการทำงานหรือมอบหมายการทำงานตามความเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรรู้สึกเต็มใจในการการทำงานเป็นเพื่อเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ชลายุทธ์ วิเศษกาศ (Wisetkat, 2013: 38) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมประเมินผล ซึ่งอาจแสดงในรูปต่างๆ เช่น ร่วมสนับสนุน ส่งเสริม เสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่นำมาพัฒนางานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพตามเป้าหมาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ทำให้เกิดองค์ความรู้และทราบถึงองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม การดำเนินงานของสถานศึกษาจะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนั้น ทุกคนในองค์การจะต้องรู้สึกว่าตนอยู่ในทีมเดียวกัน และร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบให้ประสบผลสำเร็จร่วมกัน การทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้บริหารต้องมองคนให้ออก บอกคนให้ได้ ใช้งานให้เป็น มอบหมายงานให้ตรงตามความถนัด ความสามารถของ แต่ละบุคคล ประสานงานให้บุคลากรเข้าใจในงานที่ทำร่วมกันอย่างชัดเจน กระจายการทำงานหรือมอบหมายการทำงานตามความเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรรู้สึกเต็มใจในการการทำงานเป็นเพื่อเป้าหมายเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูในโรงเรียน การทำงานควรเปิดโอกาสให้ทีมงานมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน คัดเลือกเพื่อนร่วมงาน และร่วมลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและเกิดความภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติงาน

2. ทุกคนจะเห็นถึงความสำคัญของการทำงานเป็นทีม ความต้องการพัฒนาในการพัฒนาทีมงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้ทีมงานบุคลากรทุกคน มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองและมีความมั่นใจในการลงมือปฏิบัติงาน

3. ควรนำปัญหาต่างๆ มาพูดคุยอย่างเปิดเผยในกลุ่มเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยยึดหลักความยุติธรรม ยึดหลักเหตุผล และใช้ความเข้าใจ เปิดใจในการตัดสินปัญหา

4. โรงเรียนที่มีบริบทคล้ายคลึงกันสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานของโรงเรียนตามความเหมาะสมและบริบทของแต่ละแห่ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมของโรงเรียนเพื่อพัฒนาการทำงานให้มีคุณภาพมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) และหน่วยงานต้นสังกัด ที่ให้ความอนุเคราะห์ และอำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จนทำให้การดำเนินการวิจัยประสบผลสำเร็จลุล่วงได้ดี

เอกสารอ้างอิง

Wisetkat, Chalayut. (2013). **Teacher's Participation in School Academic Administration. expand educational opportunities Under the Lampang Primary Educational Service Area Office Area 3.** Master's Thesis, Lampang Rajabhat University.

Ketsuwan, Ruangwit. (2013). **Team building**. Bangkok: Publishing House.

Phao-art, Lamthian. (2016). **Teamwork of government teachers in schools expanding opportunities. Mueang Trat District Under the Trat Primary Educational Service Area Office**. Master's Thesis, Burapha University.

Thepmatee, Worarat. (2015). **The relationship between creative organizational culture and Work as a team at the school Under the Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 2.** Master's Thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

Wittayaudom, Wichian. (2004). **Organizational Behavior.** Bangkok: Thira Film and Sitex Co., Ltd.

Phuphaniad, Somhathai. (2011). **Setting goals in work and perception of organizational culture. predicting success in personnel work: a case study of personnel of the Food and Drug Administration.** Master's Thesis, University of Technology King Mongkut, North Bangkok.

Ngamkanok, Sumet (2007). Team building. **Journal of Education**, 19(1), p. 32.

Nakarat, Suthirat. (2015**). Decision-making behavior of service providers affecting work. as a team of teachers Under the Office of Secondary Education Service Area 1.** Master's Thesis, Nakhon Pathom Rajabhat University.

Ruenrom, Arunwadee. (2010). **Teamwork of government teachers in Rayongwittayakom School. Under the Rayong Educational Service Area Office 1.** Master's Thesis, Burapha University.

C009

แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษา โรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

The Development Process of Professional Learning Community: Case Study Phutsa Pittayakom School

ภาริญา ทาบโลหะ* จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

Pariya Tabloha*, Chaturong Thanaseelangkun

สาขาวิชาบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Department of Educational Administration Master Degree of Educational Administration.

Graduate school. Nakhon Ratchasima Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail : t.ppariya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียนพุดซาพิทยาคม และแนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) การศึกษาบริบทชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนพุดซาพิทยาคม 3) การศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียนพุดซาพิทยาคมประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) มีค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน 3) พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 4) ประสานความร่วมมือ 2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ พบว่า แนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเริ่มจากการมีเป้าหมายหลักร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน มีการกำหนดเป็นนโยบายร่วมกัน จัดทำปฏิทิน และแผนการปฏิบัติกิจกรรม พัฒนาสมรรถนะในการทำงานร่วมกันของครู การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนานวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน รวมทั้งมีการรายงานผลในแต่ละวงรอบ ได้แก่ 1) plan 2) do/see 3) reflex และกิจกรรมสะท้อนผลร่วมกันของแต่ละชุมชนเมื่อเสร็จสิ้นแต่ละวงรอบ และสะท้อนผลรวมสรุปการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพแต่ละภาคเรียน รวมถึงได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้บริหาร และชุมชนแวดล้อมโรงเรียน ทั้งด้านความรู้ และแรงจูงใจ

คำสำคัญ : แนวทาง การพัฒนา ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนพุดซาพิทยาคม

Abstract

The purpose of this research was to study the components of Professional Learning Community in Phutsa Pittayakom school and the process for the development of Professional Learning Community in Phutsa Pittayakom school. The research was Mixed method research which was conducted in 3 steps: 1) The study of studies, concepts, theories and the related researches on components of Professional Learning Community 2) The study of Professional Learning Community context in Phutsa Pittayakom school 3) The study of best practice school in Professional Learning Community from expert interviewing by purposive sampling. The research results found that 1. The components of the Professional Learning Community in Phutsa Pittayakom school were 4 components as follows: 1. Share values, norms, and vision 2. Responsibility Collective focus on student learning 3. Reflective professional inquiry 4. Collaboration 2. Guidelines for the development of Professional learning community in Phutsa Pittayakom school from best practice school was found that the process in professional learning community started with a unity goal for develop the students. There is a common policy, a calendar, and an action plan. Develop the competence of the teachers to work together, a joint of teaching plan, and the innovation to solve students' learning problems. Report the results for each cycle as follows: 1) plan 2) do/see 3) reflex and peer reflection activities of each community at the end of the cycle. Do the after action research to report the summaries of the professional learning community at the end of each semester. Moreover, need support from the administrator and communities around school in terms of knowledge and motivation.

Keywords: *Process, Development, Professional Learning Community, Phutsa Pittayakom School*

บทนำ

สภาวการณ์ทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21 อันได้แก่ ด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา เทคโนโลยี และการสื่อสาร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้น อย่างรวดเร็ว หนึ่งในมิติการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ ระบบการศึกษาที่ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่ การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” ที่ครูสอนไม่ได้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้เอง ครูเป็นเพียงผู้ออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกเท่านั้น ซึ่งเบอร์นี ทริวลิ่ง และชาลส์ฟาเดล คณะกรรมการภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้เสนอแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 (3R7Cs) กล่าวว่า เป็นยุคที่ความรู้มีการเปลี่ยนแปลง การถ่ายโอนและเชื่อมโยงทั่วถึงกันอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศเพียงปลายนิ้ว ทำให้เกิดการพัฒนาทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โลกที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ส่งผลต่อวิถีการเรียนรู้ของผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นสัญญาณเตือนว่าการทำงาน และการเรียนรู้ของวิชาชีพครูไม่สามารถทำอย่างโดดเดี่ยว แบ่งแยกกันทำตามสายงาน หรือทำงานภายในกรอบแนวคิดเดิมที่มุ่งเน้นเนื้อหาเพื่อสอนมากกว่าการเรียนรู้เช่นเดิมได้อีกต่อไป จากปัญหาที่เกิดขึ้น และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของความเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC : Professional Learning Community) (Panich, 2012: 16-21)

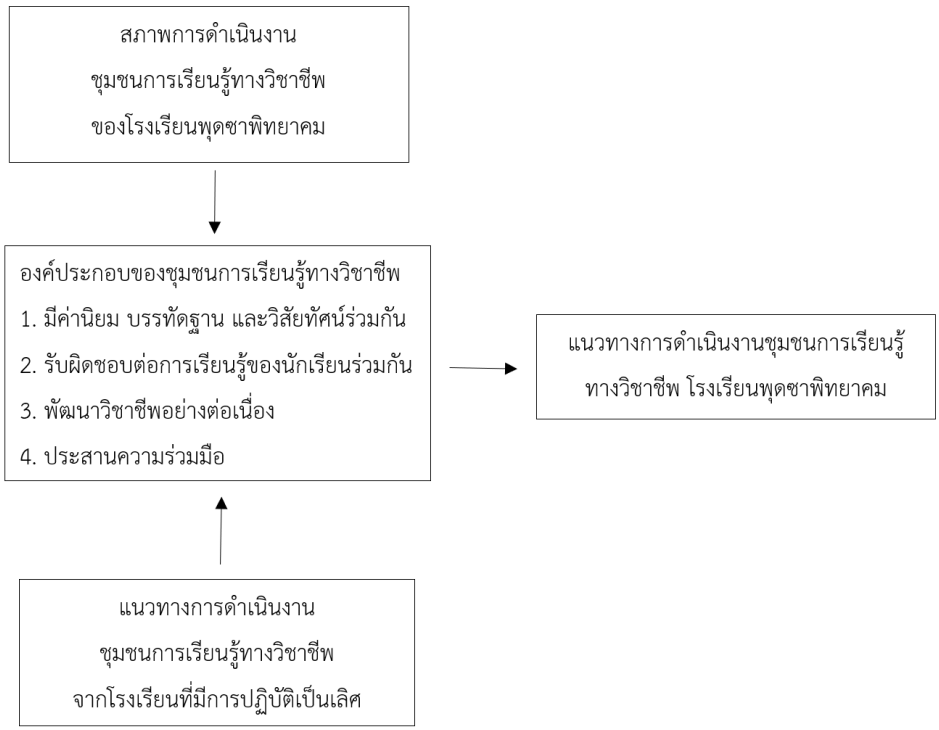
ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นการรวมกลุ่มกันทางวิชาการของบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกันเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ และรับผิดชอบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมมือร่วมใจ (Collaborative learning) การเรียนรู้ประสบการณ์การปฏิบัติงานในพื้นที่ (Lesson learned) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Sharing learning) อย่างต่อเนื่อง ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นนวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่าน การพัฒนาศักยภาพครู และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน เป็นความร่วมมือร่วมใจกันทางวิชาการของครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมมือกัน ช่วยเหลือ สนับสนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทำให้ครูได้รับการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตลอดจนสมรรถนะอื่น ๆ และจากการที่ครูได้รับการพัฒนาดังกล่าวจะส่งผลไปยังคุณภาพของผู้เรียน คือ ความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะ และสมรรถนะด้านต่าง ๆ ตามที่กลุ่มชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้นำมาเป็นประเด็นการเรียนรู้ (Wongyai, 2019: 123-164)

โรงเรียนพุดซาพิทยาคมมีการดำเนินงานในกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) อย่างต่อเนื่อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุง และพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษา ครูร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์โดยมีรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านกระบวนการ PDCA plan Do/See Reflex เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาใช้ในการพัฒนางาน และการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาสู่นวัตกรรม ดังปรากฏในรายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report: SAR) ประจำปีการศึกษา 2564

ผู้วิจัยในฐานะครูโรงเรียนพุดซาพิทยาคม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของข้อเสนอแนะดังกล่าวที่ควรได้รับการแก้ไข และพัฒนาอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจากผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงขาดการวิเคราะห์ผลประเมินผล และติดตามผลการจัดการเรียนรู้ วิสัยทัศน์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนบางส่วนไม่ตรงกัน ครูขาดอุดมการณ์ในการทำงาน ทำให้การสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมยังไม่ชัดเจน ทั้งจากการประเมินผลของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานของโรงเรียนที่ไม่นำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงองค์กรการขาดความร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน หรือกิจกรรมที่มุ่งแก้ปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางครั้ง ขาดการรายงาน และนำเสนอผลการพัฒนาการจัด การเรียนการสอนต่อสมาชิกในชุมชน โดยหากไม่มีการรวมกลุ่มของครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน ผู้สอนอาจเกิดความท้อแท้ในการพัฒนาผู้เรียน เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวด้านงานสอน ขาดความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ และการสืบเสาะวิธีการหรือนวัตกรรมใหม่ที่จะนำมาพัฒนาผู้เรียนอย่างแข็งขัน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพ และหาแนวทางให้ครูมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์เดียวกัน รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน ครูพัฒนาด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และมีการประสานความร่วมมือ สามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนาด้านนโยบายของสถานศึกษา แนวทางด้านการพัฒนาองค์กร และบุคลากร ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยรวม ซึ่งผลงานวิจัยจะมีคุณค่าต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน และครูให้มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ก่อให้เกิดคุณภาพ และความพึงพอใจแก่ผู้เรียน ผู้ปกครองผู้เรียน ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ มีค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์ร่วมกัน, รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน, พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และประสานความร่วมมือ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์เอกสาร และจัดทำตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปผลเป็นความเรียงเพื่อนำไปใช้เป็นประเด็นข้อมูลการหาแนวทางพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพโรงเรียนพุดซาพิทยาคม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาบริบทชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความต้องการ และบริบทในการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม โดยกลุ่มเป้าหมายได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน และครูโรงเรียนพุดซาพิทยาคม 15 คน ทำการสนทนากลุ่ม (Focus group) และบันทึกลงในแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยประเด็นที่นำมาสนทนากลุ่มเป็นประเด็นความต้องการการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนพุดซาพิทยาคมตามประเด็นที่สังเคราะห์ได้

จากขั้นตอนที่ 1 จัดอยู่ในวาระอื่นๆ ตามระเบียบวาระการประชุมประจำเดือนของสถานศึกษา จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และสรุปผลเป็นความเรียง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการหาแนวทางพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนที่มี การปฏิบัติเป็นเลิศ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนโรงเรียนพุดซาพิทยาคม ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาที่เป็นเลิศในด้านการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งพื้นที่เป้าหมาย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศในด้านการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยได้รับรางวัลระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 1 คน รวมจำนวน 2 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อสอบถามแนวทางการสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ มีค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์ร่วมกัน, รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน, พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และประสานความร่วมมือ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน ครูผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 1 คน รวมจำนวน 2 คน มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปผลเป็นแบบความเรียงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยทำการสรุปตามวัตถุประสงค์ และขั้นการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทั้งใน และต่างประเทศ ใช้การสังเคราะห์องค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป รวมถึงความต้องการ และบริบทของการดำเนินกิจกรรมชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม พบว่า มีรายละเอียดตามองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพดังนี้ 1) มีค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์ร่วมกัน ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานทางการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบภายใต้การร่วมมือรวมพลังของครูทุกคนภายในโรงเรียน และมีความรับผิดชอบร่วมกันในผลการปฏิบัติงานโดยรวมของโรงเรียน ซึ่งการทำงานร่วมกันของครู และบุคลากรทางการศึกษาที่จะมาเป็นทีมเดียวกันได้นั้น ทุกคนต้องมีมุมมอง และเป้าหมายร่วมกันว่าการพัฒนาวิชาชีพการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาการจัดการเรียนการสอนเป็นประเด็นสำคัญที่สุด 2) รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน การปฏิบัติที่มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อ การเรียนรู้ของผู้เรียน การมี

ข้อตกลงร่วมกันหรือข้อผูกพันร่วมกันในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ และทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน 3) พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การให้ข้อมูลย้อนกลับที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางวิชาชีพ และการปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนการสะท้อนผลการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาทางวิชาชีพ ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ พูดคุย มีระบบคอยตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ สนทนาร่วมกันภายในกลุ่มด้วยการสะท้อนความคิดต่อปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ได้มุมมองการเรียนรู้ใหม่ๆ ร่วมกัน การพูดคุยสนทนากันระหว่างสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างครูผู้สอน กับผู้เชี่ยวชาญหรือนักการศึกษา 4) การประสานความร่วมมือ การมีปฏิสัมพันธ์ และการปฏิบัติงานร่วมกันของครูในโรงเรียนเพื่อให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการพัฒนาโรงเรียนโดยครูจะต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาทางวิชาชีพ เกิดการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้

2. ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และให้ข้อเสนอแนะในแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังผล การดำเนินการนี้

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนมีแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังนี้ 1. แนวทางด้านการมีค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการสร้างเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาการเรียนของผู้เรียนร่วมกัน โดยมีการประชุมครู ระดมข้อคิดเห็นเพื่อให้เกิดเป้าหมายร่วมกัน คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในประเด็นหนึ่งที่สมาชิกทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันที่จะพัฒนา มีความตระหนักรู้ใน “คุณค่าร่วม” เป็นพลังอุดมการณ์ในการทำงานร่วมกัน เสริมสร้างความตระหนักรู้ สมาชิกพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจในแนวทางปฏิบัติของชุมชนของตนเอง รวมทั้งติดตามผล และประเมินผล 2. แนวทางด้านรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน สมาชิกในแต่ละชุมชนร่วมกันค้นหาวิธีการใหม่ๆ ที่ชุมชนของตนเองสนใจมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามเป้าหมายร่วม ผู้บริหารมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี ที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เป็นการดำเนินกิจกรรมที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูแต่ละชุมชนรับผิดชอบ การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน สะท้อนปัญหาผู้เรียนในแต่ละชุมชน และนำปัญหาไปพัฒนาผู้เรียน และมี การสะท้อนผลในแต่ละขั้นตอน 3. แนวทางด้านพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ โดยผู้บริหารส่งเสริมด้านการอบรมพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้ครูนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ทั้งด้านข้อความรู้ด้านวิชาการ เทคโนโลยี นวัตกรรม โดยสนับสนุนทรัพยากรจากทั้งใน และนอกหน่วยงาน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนา หรือมุ่งดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ ของผู้เรียน กับหน่วยงานใกล้เคียง โดยมีปฏิทิน การดำเนินงานของกระบวนการกลุ่มที่ชัดเจน ทำให้แต่ละกลุ่มได้แลกเปลี่ยน หารือ และทำให้เห็นสภาพปัญหาร่วมกัน สามารถแก้ปัญหา และจัดทำนวัตกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาสมรรถนะในการทำงานร่วมกันของครู มีการพัฒนาแผนการจัดการ

เรียนรู้ และพัฒนานวัตกรรมร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน มีการรายงานผลในแต่ละวงรอบ ได้แก่ 1) plan 2) do/see 3) reflex 4. แนวทางด้านประสานความร่วมมือ โดยมีการจัดตั้งชุมชนที่แต่ละชุมชนมีวิธีการต่างกัน แต่ไปสู่เป้าหมายร่วมเดียวกัน คือ พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ละชุมชนมี model teacher ทำการสะท้อนผลกิจกรรมสะท้อนผลร่วมกันของแต่ละชุมชนเมื่อเสร็จสิ้นแต่ละวงรอบ และสะท้อนผลรวมสรุปการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพแต่ละภาคเรียน มีการนำเสนอนวัตกรรมที่แต่ละชุมชนพัฒนาขึ้นเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมาย มีการสะท้อนในชุมชน และระหว่างชุมชน เมื่อดำเนินการตามแผนแล้วมีการกำหนดแผนใหม่ หรือต่อยอดแผนเดิมร่วมกัน รวมถึงได้รับการสนับสนุนส่งเสริม และติดตามจากผู้บริหาร ทั้งด้านความรู้ ในการเชิญผู้เชี่ยวชาญภายนอกในการร่วมแนะนำกระบวนการ วิธีการ หรือนวัตกรรมตามโอกาส และด้านขวัญกำลังใจ เพื่อให้สมาชิกมีความตระหนักในการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ และยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า องค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียน พุดซาพิทยาคมมี 4 องค์ประกอบ คือ 1. มีค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2. รับผิดชอบต่อ การเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน 3. พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 4. ประสานความร่วมมือ เนื่องมาจากการขับเคลื่อนการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้สำเร็จต้องเริ่มด้วยการระดมความรู้ ความคิด หรือปัญหาที่สมาชิกมีความเห็นร่วมกัน ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา เพื่อทำงานเดียวกันให้สำเร็จ คือ การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อครูเห็นความสำคัญของปัญหาร่วมกันก็จะมีความตั้งใจในการทำงานตามเป้าหมายนั้นให้สำเร็จได้ โดยรู้สึกได้ว่ามีสมาชิกในชุมชนคอยให้คำแนะนำซึ่งกันและกัน ลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในการขับเคลื่อนงาน ได้วิธีการ นวัตกรรม และแนวทางในการปฏิบัติที่หลากหลายไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งมีบางองค์ประกอบสอดคล้องกับ Stoll (2003: 78) ที่ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบ 5 ประการของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนที่มีความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพไว้ ดังนี้ 1) การที่บุคลากรในโรงเรียนมีค่านิยมร่วมกัน โดยที่ค่านิยมร่วมเหล่านั้นมุ่งเน้นไป ที่การเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคนเป็นสำคัญ 2) บุคลากรภายในโรงเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน 3) เป็นโรงเรียนที่ให้ความสำคัญของความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ พูดคุยในประเด็นของการศึกษา และการเรียนรู้อย่างกัลยาณมิตร 4) มีการประสานความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันในการเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของความช่วยเหลือหรือการสนับสนุน 5) การเรียนรู้แบบกลุ่มหรือเดี่ยว ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ โดยมองว่าครูทุกคนคือผู้เรียนซึ่งเรียนรู้จากผู้ร่วมงานซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับบางองค์ประกอบของชัยรัตน์ เจริญสุข (2020) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อ

พัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาประกอบไปด้วยประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน ด้านวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน ด้านร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ ด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคม ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการส่งเสริมสนับสนุนด้านภาวะผู้นำ ด้านชุมชนกัลยาณมิตร และด้านการติดตามผลและสะท้อนผล

ผลการจากการศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ พบว่าโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศด้านการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีการสร้างเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาการเรียนของผู้เรียนร่วมกัน ผู้บริหารให้ความรู้ จัดอบรม สร้างแรงจูงใจในการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้บรรลุเป้าหมาย มีการกำหนดเป็นนโยบายร่วมกัน จัดทำปฏิทิน และแผน การปฏิบัติกิจกรรม โดยพัฒนาสมรรถนะในการทำงานร่วมกันของครู มีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ และพัฒนานวัตกรรมร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน มีการรายงานผลในแต่ละวงรอบ ได้แก่ 1) plan 2) do/see 3) reflex และกิจกรรมสะท้อนผลร่วมกันของแต่ละชุมชนเมื่อเสร็จสิ้นแต่ละวงรอบ และสะท้อนผลรวมสรุปการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพแต่ละภาคเรียน มีการนำเสนอนวัตกรรมที่แต่ละชุมชนพัฒนาขึ้นเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมาย มีการสะท้อนในชุมชนและระหว่างชุมชน เมื่อดำเนินการตามแผนแล้วมีการกำหนดแผนใหม่ หรือต่อยอดแผนเดินร่วมกัน รวมถึงได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม และติดตามจากผู้บริหาร ทั้งด้านความรู้ ในการเชิญผู้เชี่ยวชาญภายนอกในการร่วมแนะนำกระบวนการ วิธีการ หรือนวัตกรรมตามโอกาส และด้านขวัญกำลังใจ เพื่อให้สมาชิกมีความตระหนักในการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ และยั่งยืน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการมีค่านิยม บรรทัดฐาน และวิสัยทัศน์ร่วมกัน ครูมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนประเด็นหนึ่งร่วมกันเพื่อให้มีความตระหนักรู้ใน “คุณค่าร่วม” ลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในการทำงาน โดยจะเป็นพลังอุดมการณ์ในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาเป้าหมายร่วม คือ การเรียนรู้ของผู้เรียนในประเด็นเดียวกัน การรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน โดยสมาชิกในชุมชนร่วมกันค้นหาวิธีการที่สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความเห็นตรงกันว่าเหมาะสมถนัด หรือเป็นนวิตกรรมใหม่ที่จะเลือกใช้เป็นวิธีในการไปสู่เป้าหมายร่วม ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยจะทำให้ครูสามารถจัดทำนวัตกรรม เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนที่ทันสมัย เหมาะสมกับบริบท และความถนัดของผู้เรียน และการประสานความร่วมมือที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูไม่แบ่งแยกความรู้สึกว่าเป็นผู้เรียนขอใคร แต่เป็นผู้เรียนของครูทุกชุมชนในการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ในวิธีที่แต่ละชุมชนถนัดต่างกัน เนื่องจาก การขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้สำเร็จได้ ผู้บริหารต้องริเริ่มในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานชุมชนการผู้เรียนร่วมกัน โดยอาจจัดอบรมภายใน หรือภายนอกสถานศึกษาให้ครูทราบรายละเอียด จากนั้นจึงเริ่มการ

ดำเนินงานในการกำหนดประเด็นที่จะพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน ดำเนินการจัดตั้งชุมชนตามวิธีการที่สมาชิกมีความถนัด และเห็นร่วมกันว่าจะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนตามประเด็นในวงรอบนี้ โดยมีการพัฒนาร่วมกันทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสื่อ หรือนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน ทำการสอน สังเกตการณ์สอน สะท้อนผล ปรับปรุงพัฒนาตามวงรอบ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (2016: 13) ที่กล่าวไว้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีศักยภาพ และมีโอกาสประสบผลสำเร็จต้องมีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้ จะต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงาน และการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็งมีความมุ่งมั่นมีคุณธรรมจริยธรรมบริหารงานโปร่งใส มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนมีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเข้ามาร่วมคิดร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง และถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีการพัฒนาสมรรถนะ และทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพโดยใช้ความรู้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เกิดนวัตกรรม กรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชน และความรู้ภายนอกชุมชนรวมทั้งต้องรู้จักสร้าง และนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องเป็นระบบโดยเข้าใจได้ง่าย และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งใน และนอกชุมชน มีการจัดการกลุ่ม และเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยงประสานเกี่ยวเนื่องครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนพุดซา พิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทำให้ได้องค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เหมาะสมกับบริบท และความต้องการของการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนพุดซาพิทยาคม ได้แนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนพุดซาพิทยาคม ที่มีวิธีการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน และวงรอบอย่างชัดเจน ซึ่งโรงเรียนสามารถใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแวดล้อม รวมถึงกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน และโรงเรียนที่มีบริบทคล้ายคลึงกันสามารถนำแนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาครูทั้งระบบ ส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทำงาน ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในด้านนโยบายการบริหารโรงเรียนตามหลักการกระจายอำนาจการบริหารจัดการนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการ

สถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างมากของผู้บริหารสถานศึกษา ในการใช้การบริหารจัดการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาของตน เพื่อกำหนดทิศทางให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community หรือ PLC) ซึ่งส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรในรูปแบบการทำงานเป็นทีม มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มที่ตามความสามารถ และความถนัดอย่างเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ (Saphap-at, 2019: 5-6)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. โรงเรียนควรมีการกำหนดหลักการ และวัตถุประสงค์ร่วมกัน ตามบริบท และความต้องการของโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร คณะครู และผู้เกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. โรงเรียนควรมีการสร้างคู่มือการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้เกิดความคงทน ยั่งยืน และกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมินผลการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน

2. การเลือกโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศในด้านการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งจำนวนโรงเรียน และจำนวนครูผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ หลากหลายประเด็น และน่าสนใจมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Chareonsok, Chairat. (2020). **The Model of Professional Learning Community for the Potential Development in Teachers' Learning Management, Nongbuadaengwittaya School, Nongbuadaeng District, Chaiyaphum Province**. Master's dissertation, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima, Thailand.

Panich, Wichan. (2012). **The Learning Way for Students in 21st Century (วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21)**. Bangkok: Tatha Publication.

Phutsa Pittayakom school. (2021). **School Self-Assessment Report Academic year 2020**. Nakhon Ratchasima: Phutsa Pittayakom school.

Poommanat, Thanida. (2021). **The Model of Professional Learning Community of**

Tessaban4 (Proachum) school. Master's dissertation, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima, Thailand.

Saphap-at, Supatra. (2019). **The Management of Professional Learning in Secondary Schools (การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา)**. Doctoral dissertation, Silpakorn University, Bangkok, Thailand.

Wongyai, Wichai. (2018). **The New Horizons of Learning to Create the Future (ขอบฟ้าใหม่แห่งการเรียนรู้สู่การสร้างสรรค์อนาคต)**. Bangkok: Charansanitwong Printing.

C010

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

Development of learning activities based on multiple intelligences theory of Teachers: A case study of Wathemsung School under Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 2

ธรรมานุวัฒน์ ฝายสำโรง* จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

Tummanuwat Faisumrong*, Chaturong Thanaseelangkun

สาขาวิชาบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Department of Educational Administration Master Degree of Educational Administration.

Graduate school. Nakhon Ratshasima Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: filmkingdomheartless@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียน วัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทฤษฎีพหุปัญญา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทฤษฎีพหุปัญญา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาพหุปัญญา ศึกษาบริบทและความต้องการในการพัฒนา การจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพหุปัญญา และแนวทางด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพหุปัญญาของสถานศึกษาที่มีผลการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพหุปัญญาที่เป็นเลิศ ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา โดยใช้แนวคิดของพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) เรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Cooperative) 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม (Analysis) 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม (Conclusion) 5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Application)

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู ตามทฤษฎีพหุปัญญาจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ พบว่า มีการจัดการเรียนรู้ของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child center) โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้น

ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) ในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดแผนการเรียนตามความถนัดของผู้เรียนในแต่ละด้าน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา อีกทั้งยังให้ผู้เรียนได้แสดงความเห็นหลังจากการทำกิจกรรมต่างๆ วิเคราะห์ถึงจุดเด่น จุดด้อย และสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไป ผู้เรียนสามารถอภิปราย สรุปการเรียนรู้ในแต่ละชั่วโมงด้วยทักษะการคิดที่มีเหตุและผล รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของตนเองได้ เพื่อทำให้การเรียนรู้ในแต่ละครั้งนั้นเกิดผลลัพธ์สูงที่สุดตามวัตถุประสงค์ที่ครูผู้สอนในแต่ละรายวิชาได้กำหนดไว้และเข้าใจตนเองได้มากขึ้น

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอน พหุปัญญา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the components of learning management of the teachers of Wat Hemsung School under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 2 according to the multiple intelligences theory and 2) to study the guidelines for the development of learning management of the teachers of Wat Hemsung School under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 2 according to the multiple intelligences theory. This is a qualitative research which is divided into 3 steps: 1) study the components of multi-wisdom development. 2) Study the context and development needs for teaching management according to the multiple intelligences theory. 3) Study the guidelines for teaching and learning management according to the multiple intelligences theory of educational institutions with excellence of teaching and learning management according to the multiple intelligences theory**.** The results showed that

1. The components of learning management according to multiple intelligences theory for learning method of 5 main components: 1) Active learning. 2) Learners participate in activities. (Cooperative) 3) Learners analyze activities. (Analysis) 4) Students can summarize activities. (Conclusion) 5) Students can apply the knowledges in daily life. (Application)

2. Guidelines for developing teachers' learning management according to the multiple intelligences theory from schools with excellent practices. It was found that the teacher's learning was child-centered by using active learning activities in teaching and learning. Study plans are arranged according to the students' aptitudes in each area.

Let learners participate in setting learning objectives in each course. It also allows learners to express their opinions after doing various activities. Analyze about strengths, weaknesses, and things that need further development Learners can discuss and summarize each class of learning with rational thinking skills. As well as being able to apply the knowledge gained to their own lives. For making learning each time the highest results according to the objectives set by the teachers in each course and understand better by themselves.

Keywords: *Learning actitvities, Multiple intelligences*

บทนำ

การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ โดยพัฒนาเด็กเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งเติบโตตามวัยอย่างเหมาะสม และพร้อมเรียนรู้โดยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพ่อแม่ในการดูแลสุขภาพและพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดทั้งทางจิตใจ อารมณ์สังคม และสติปัญญา ฝึกให้เด็กคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลเป็นระบบ รู้จักเข้าใจและสามารถควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสม รู้ถึงความสามารถที่ตนมีอยู่

การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในปัจจุบันจึงมีความมุ่งหมายในการพัฒนาความรู้ในหลากหลายด้าน ในอดีตที่ผ่านมามีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ศึกษาสมรรถภาพสมองมนุษย์เรื่อยมา เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะและหน้าที่ของสมรรถภาพสมอง เพราะสมรรถภาพสมองของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน (Baron and Harold, 1995) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจึงควรเข้าใจถึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวนักเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่และถูกต้อง เมื่อครูหรือผู้ปกครองทราบถึงสติปัญญาของนักเรียนแล้ว ทำความเข้าใจในตัวนักเรียนมากขึ้นก็จะสามารถจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนตามความสามารถและสติปัญญาของตน ซึ่งนักจิตวิทยาชื่อโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า ทุกคนมีเชาวน์ปัญญาอย่างน้อย 1 หรือ 2 ด้านที่โดดเด่น เชาวน์ปัญญาแต่ละด้านสามารถพัฒนาได้หากได้รับการฝึกฝนและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพราะสมองของคนเรามีการปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่น นอกจากนี้การ์ดเนอร์ ได้เสนอทฤษฎีพหุปัญญาซึ่งเป็นทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับสติปัญญาและการทำงานของสมองมนุษย์ และนำเสนอไว้ในหนังสือ กรอบแห่งจิต: ทฤษฎีพหุปัญญา โดยระบุว่า มนุษย์มีเชาว์ปัญญาอย่างน้อย 9 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษาศาสตร์ ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านดนตรี ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง และเพิ่มเติมภายหลังอีก 2 ด้าน คือ ด้านธรรมชาติวิทยา ด้านการคงอยู่ของชีวิต (Armstrong, 2018; McKenzie, 2012) ในการพัฒนามนุษย์ต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัดและลักษณะการเรียนรู้ของบุคคล ในการพัฒนาการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนตระหนักถึงจุดเด่นของตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ลึกซึ้ง อันเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งความสามารถที่ว่านั้นคือเชาวน์ปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Gardner, 2011) ซึ่งแต่ละคนจะมีสติปัญญาทั้ง 9 ด้านดังกล่าวข้างต้นมากน้อยแตกต่างกันไป ผู้ที่มีสติปัญญาสูงหรือเด่นด้านใดด้านหนึ่งอาจจะมีสติปัญญาด้อยในอีกด้านหนึ่งได้

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่คำนึงถึงศักยภาพของแต่ละบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นหลักสำคัญ และการส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญานั้น (เยาวพา เดชะคุปต์, 2544) ได้พัฒนารูปแบบของพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการ 5 ขั้นตอนได้แก่ผู้เรียน เรียนรู้โดยการ 1) ปฏิบัติกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม และ 5)

ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งรูปแบบห้าปัญญาดังกล่าวสามารถนำมาเป็นวิธีการในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายให้เด็กได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนวัดเหมสูง ได้มีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ทางโรงเรียนจึงมีการส่งเสริมให้ครูใช้รูปแบบของพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้และเชื่อมโยงสู่ทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ ซึ่งแบ่งประเภทของสติปัญญาเป็น 9 ด้าน แต่ทางโรงเรียนไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้ครอบคลุมทั้ง 9 ด้าน ด้วยข้อจำกัดของบุคลากร ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการเรียนรู้ จำนวนบุคลากร และบริบทต่างๆของโรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้การจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นนั้นไม่ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจตนเองได้อย่างแท้จริง

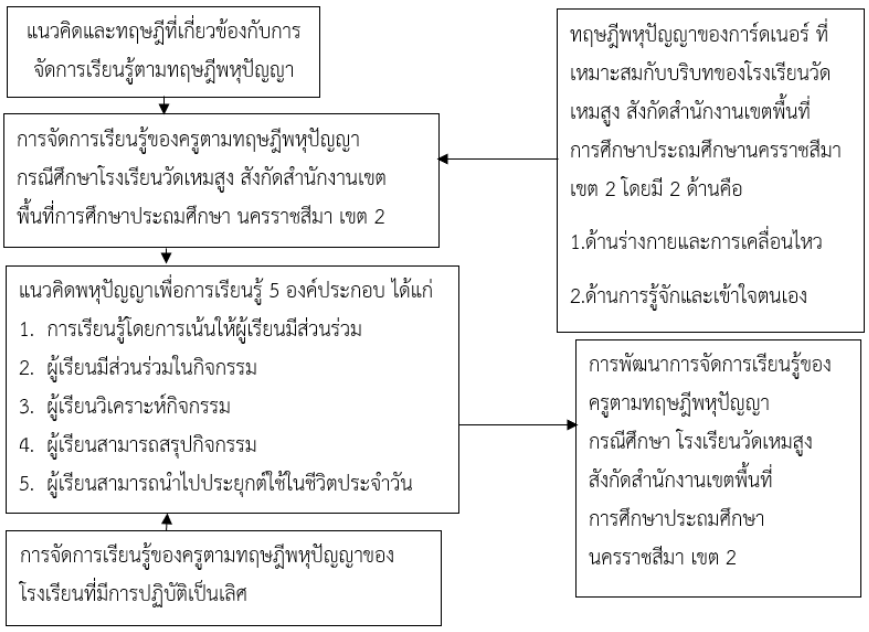
ดังนั้น จากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะที่ได้รับหน้าที่เป็นครูโรงเรียนวัดเหมสูง ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จึงได้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของครูโรงเรียนวัดเหมสูงให้มีความรู้ความสามารถและมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทความต้องการของโรงเรียน ตลอดจนเป็นการสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดการเรียนการสอนตามมาตรา 8 ว่าด้วย การศึกษาในระบบ นอกระบบ ซึ่งเป็นการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน และปฏิรูปการสอน จึงศึกษาเรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมให้แก่คณะครูให้มีความรู้ความสามารถและมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเป็นครูที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนเพื่อเป็นครูที่มีศักยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทฤษฎีพหุปัญญา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทฤษฎีพหุปัญญา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา กรณีศึกษา โรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หลักการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาที่นิยมใช้ในต่างประเทศและในประเทศ จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยรูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative research) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

การวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา โดยใช้แนวคิดพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ นำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา

ศึกษาตัวแปร ได้แก่ การใช้พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) เรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Cooperative) 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม (Analysis) 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม (Conclusion) และ 5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Application) จากแหล่งข้อมูลคือ เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการจัดการ

เรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการวิเคราะห์เอกสาร และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์หาองค์ประกอบและเนื้อหาประเด็นสำคัญจากแหล่งข้อมูล นำมาสังเคราะห์ และสรุปประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา

ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แจกแจง ประเด็นสรุป สังเคราะห์และเรียบเรียงเนื้อหาจากการศึกษาแนวคิด เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ การจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนตามกรอบที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพบริบทและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพบริบทและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และคณะครู โรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวมรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ซึ่งวิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการสร้างเครื่องมือการสนทนากลุ่ม ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ หลังจากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสรุปผลจากการสนทนากลุ่มของผู้อำนวยการสถานศึกษาและคณะครูโรงเรียนวัดเหมสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มมารวบรวมและจัดกลุ่มประเด็นสำคัญที่ได้จากการเสนอแนะ ข้อปรับปรุงและแนวทางการดำเนินการด้านต่างๆมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการหาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาที่การปฏิบัติเป็นเลิศ

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

ศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาที่เป็นเลิศ แล้วนำมาหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยมีตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ

โดยพื้นที่เป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนที่ปฏิบัติเป็นเลิศในด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน และครูผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน จำนวน 2 คน รวมจำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

(Purposive sampling) โดยมีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – structured Interview) ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการสรุปผลการศึกษาการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาและนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นความเรียงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ผู้วิจัยทำการสรุปตามวัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทฤษฎีพหุปัญญา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสภาพการดำเนินงานและบริบทของโรงเรียนโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า การจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนวัดเหมสูง นั้นมีการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้แนวคิดพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา ได้แก่ 1) เรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Cooperative) 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม (Analysis) 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม (Conclusion) และ 5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Application) แต่ในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดเหมสูงนั้นทางโรงเรียนยังขาดกระบวนการในการทำกิจกรรมและแนวทางการปฏิบัติที่มีต่อเนื่อง จึงทำให้ ตามขอบข่ายและขาดร่องรอยการดำเนินงานเชิงประจักษ์ รวมทั้งยังขาดการส่งเสริมความถนัดด้าน 1) เชาวน์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily kinesthetic) และ 2) เชาวน์ปัญญาด้านการเข้าในตนเอง (Intrapersonal intelligence) ซึ่งเป็นความต้องการตามบริบทของโรงเรียนที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญายังไม่ตอบสนองต่อบริบทของโรงเรียน

2. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาและนำเสนอแนวทางทางการปฏิบัติในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา มีผลการดำเนินการดังนี้ จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนได้มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาโดยการใช้แนวคิดพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้เช่นเดียวกัน ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ในการ

จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา ได้แก่ 1) เรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยครูผู้สอนมีการใช้เพลงและวิดีโอที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมได้ นำมาใช้ในชั้นเรียน 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ครูให้โอกาสนักเรียนทุกคนในการ ถาม ตอบ ในเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม ผู้เรียนสามารถตอบคำถามถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมต่างๆได้ 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม ครูให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน 5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ครูทำการทดสอบการนำความรู้ไปใช้ โดยผ่านสถานการณ์จำลองในชีวิตประจำวัน โดยมีการจัดการเรียนรู้ของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดแผนการเรียนตามความถนัดของผู้เรียนในแต่ละด้าน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา อีกทั้งยังให้ผู้เรียนได้แสดงความเห็นหลังจากการทำกิจกรรมต่างๆ วิเคราะห์ถึงจุดเด่น จุดด้อย และสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไป ผู้เรียนสามารถอภิปราย สรุป การเรียนรู้ในแต่ละชั่วโมงด้วยทักษะการคิดที่มีเหตุและผล รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของตนเองได้ เพื่อทำให้การเรียนรู้ในแต่ละครั้งนั้นเกิดผลลัพธ์สูงที่สุดตามวัตถุประสงค์ที่ครูผู้สอนในแต่ละรายวิชาได้กำหนดไว้และเข้าใจตนเองได้มากขึ้น

3. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาสำหรับโรงเรียน วัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 จากการศึกษาองค์ประกอบของพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ บริบทของโรงเรียน และแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ นั้น ได้แนวทางดังนี้ 3.1) การจัดการเรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยครูผู้สอนมีการใช้เพลงและวิดีโอที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมได้ และเหมาะสมกับชั้นเรียนที่มีข้อจำกัด 3.2) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ครูให้โอกาสนักเรียนทุกคนในการ ถาม ตอบ ในเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระโดยใช้เหตุและผลที่เหมาะสมตามระดับชั้น 3.3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม โดยผู้เรียนสามารถตอบคำถามถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมต่างๆที่ได้เรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและเข้าใจ 3.4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม ที่ครูนำปฏิบัติในชั้นเรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน และมีการอภิปรายในชั้นเรียนได้ 3.5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยครูทำการทดสอบการนำความรู้ไปใช้ผ่านสถานการณ์จำลองในชีวิตประจำวัน โดยอ้างอิงกับบริบทของชุมชน

ซึ่งทั้ง 5 แนวทางจะเป็นการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน โดยส่งเสริมความถนัดด้าน 1) เชาวน์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ และ 2) เชาวน์ปัญญาด้านการเข้าในตนเอง ซึ่งเป็นความต้องการตามบริบทของโรงเรียนที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ทำให้เกิดองค์ความรู้และแนวทางที่

สำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา ที่เหมาะสมตามบริบทของโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ได้การนำทฤษฎีพหุปัญญา 9 ด้าน ของการ์ดเนอร์ มาใช้กับทางโรงเรียนวัดเหมสูง โดยมีการศึกษาบริบทของโรงเรียนในด้านต่างๆแล้วนำความต้องการของบุคลากรในโรงเรียนมาศึกษาและวิเคราะห์เพื่อให้ได้ปัญญา 2 ด้านที่เหมาะกับบริบทของโรงเรียนคือ 1) ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว และ2) ด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง และนำแนวทางของพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้และแนวทางจากโรงเรียนที่เป็นเลิศในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ 1) เรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยครูผู้สอนได้ทำการใช้เพลงที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อส่งเสริมปัญญาในด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ครูผู้สอนได้กำหนดกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำร่วมกันโดยเน้นที่กระบวนการกลุ่มเป็นหลัก ผสมผสานกับการทำงานแบบกลุ่มย่อยและแบบคู่ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ปัญญาด้านรู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม ผู้เรียนสามารถแสดงความเห็นถึงข้อดีและข้อเสียถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนจัดขึ้นได้เพื่อเรียนรู้ในการแสดงออกต่อที่สาธารณะ 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม ผู้เรียนร่วมกันสรุปกิจกรรมที่ทำร่วมกันโดยมีการเสนอความเห็นอย่างอิสระ 5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ครูผู้สอนมีการทดสอบการนำความรู้ไปใช้ โดยผ่านสถานการณ์จำลองในชีวิตประจำวันตามบริบทของโรงเรียน เนื่องจากผู้เรียนทุกคนมีความถนัดในด้านที่แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง การจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาจึงเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่จะช่วยพัฒนา ชี้แนะแนวทาง ให้ข้อมูลกับผู้เรียนให้เข้าใจในตนเองได้อย่างแท้จริง เพื่อให้ตัวผู้เรียนเอง รับรู้ เข้าใจ ถึงสมรรถภาพของตนเองและสามารถดึงศักยภาพของตนเองออกมาได้มากที่สุด อีกทั้งยังสามารถส่งผลต่อเรื่องเจตคติของผู้เรียนที่เกิดขึ้นกับเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ดังนั้น การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในทุกระดับ เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเองและพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลจากการวิจัย องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาพบว่าการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนวัดเหมสูง ใช้แนวคิดพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา ได้แก่ 1) เรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) โดยครูผู้สอนมีการใช้เพลงและวิดีโอที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมได้ นำมาใช้ในชั้นเรียน 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Cooperative) ครูให้โอกาสนักเรียนทุกคนในการ ถาม ตอบ ในเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม (Analysis) ผู้เรียนสามารถตอบคำถามถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมต่างๆได้ 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม (Conclusion) ครูให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน 5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Application) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ

ทฤษฎีพหุปัญญา 9 ด้านของการ์ดเนอร์นั้น ในแต่ละด้านก็จะมีองค์ประกอบข้างต้นควบคู่กันไปด้วย จึงจะทำให้บทเรียนหรือการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาต่างๆเป็นไปได้อย่างเหมาะสมและสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ (Gardner, 1983) ที่เคยกล่าวไว้ว่า ความสามารถพิเศษเป็นสิ่งที่สามารถสอนกันได้ จุดแข็ง จุดอ่อนต่าง ๆ ก็สามารถปรับปรุงได้ แต่สิ่งสำคัญคือการได้มีส่วนร่วมและการนำไปใช้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือทำจริงๆของผู้เรียน เพราะในขั้นสุดท้ายผู้เรียนจะต้องนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ตามแต่ละสถานการณ์ของแต่ละบุคคล เพื่อทำให้ผลการเรียนหรือเจตคติในการเรียนวิชาต่างๆเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Maruca, 2002) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสนใจการเรียนและเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อภาษาสเปน ผลการศึกษา พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม ของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการไม่มีความแตกต่างกัน แต่ความสนใจเรียนและ ทัศนคติต่อภาษาสเปน ของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดย นักเรียนที่รับการอบรมระบุว่าได้มีการพัฒนาทักษะและทัศนคติที่ดีต่อภาษาสเปน

2. ผลจากการศึกษาแนวทางแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ พบว่า ผู้สอนมีการใช้แผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) เรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) โดยครูผู้สอนมีการใช้เพลงที่ทันต่อยุคสมัยและคลิปวีดีโอที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้นมาประกอบการจัดการเรียนรู้ 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Cooperative) ครูให้นักเรียนทุกคนทำการแสดงความคิดเห็นระหว่างการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นการคิดและเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา 3) ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม (Analysis) ผู้เรียนสามารถบอกได้ถึงผลลัพธ์ที่ผู้เรียนได้รับระหว่างที่ทำการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี 4) ผู้เรียนสามารถสรุปกิจกรรม (Conclusion) ครูให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้โดยแบ่งหน้าที่ในแต่ละกลุ่มให้มีความสำคัญเท่ากัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองการทำงานในบทบาทที่ต่างกันเพื่อจะได้รู้จักตนเองมากขึ้น 5) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Application) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยจัดทำเป็นชิ้นงานที่มีความกระชับ และวิเคราะห์ถึงความสำคัญของความรู้นั้น ซึ่งจากการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญามีจุดมุ่งหมายสูงสุดนั่นคือให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ และเมื่อผู้เรียนเข้าใจในตัวตนของตนเองแล้ว การพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่ตนถนัดก็จะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาต่าง ๆ นั้นเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุนันทา ฮมเสน, 2551) ซึ่งได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพหุปัญญาในวิชาคณิตศาสตร์เรื่องดอกเบี้ยและตั๋วเงิน สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนบ้านชัยมงคล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องดอกเบี้ยและตั๋วเงินโดยจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพหุปัญญาหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ความพึงพอใจในการเรียนคณิตศาสตร์โดยรวมของนักเรียน อยู่ในระดับมาก การจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา 5 ขั้นตอน จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้ค้นพบความถนัดของตนเองได้อย่างถ่องแท้ ซึ่งเป็นความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ทำในสิ่งที่ถนัด

อย่างแท้จริง เพื่อดึงศักยภาพของตัวผู้เรียนออกมาได้สูงสุด และทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนหรือการทำงานมากขึ้น

3. ผลจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาสำหรับโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จากการศึกษาองค์ประกอบของพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ บริบทของโรงเรียน และแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ พบว่าทางโรงเรียนควรจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา โดยใช้แนวคิดพหุปัญญาเพื่อการศึกษาสำหรับการเรียนการสอนตามบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กดังนี้ 3.1) จัดให้มีการจัดการเรียนรู้โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) โดยครูผู้สอนมีการใช้เพลงและวิดีโอที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมได้ และเหมาะสมกับชั้นเรียนที่มีข้อจำกัด 3.2) จัดให้มีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Cooperative) ครูให้โอกาสนักเรียนทุกคนในการ ถาม ตอบ ในเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระโดยใช้เหตุและผลที่เหมาะสมตามระดับชั้น 3.3) จัดให้ผู้เรียนวิเคราะห์กิจกรรม (Analysis) ผู้เรียนสามารถตอบคำถามถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมต่างๆที่ได้เรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและเข้าใจ 3.4) ส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถสรุปกิจกรรม (Conclusion) ที่ครูนำปฏิบัติในชั้นเรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน และมีการอภิปรายในชั้นเรียนได้ 3.5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Application) โดยครูทำการทดสอบการนำความรู้ไปใช้ผ่านสถานการณ์จำลองในชีวิตประจำวัน โดยอ้างอิงกับบริบทของชุมชน ซึ่งทั้ง 5 แนวทางจะเป็นการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child center) โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active learning) ในการจัดการเรียนการสอน โดยส่งเสริมความถนัดด้าน 1) เชาวน์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily kinesthetic) และ 2) เชาวน์ปัญญาด้านการเข้าในตนเอง (Intrapersonal intelligence) ซึ่งเป็นความต้องการตามบริบทของโรงเรียน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กและอยู่ในพื้นที่ชนบท ทำให้บริบทของโรงเรียนแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งมีความพร้อมมากกว่า ทำให้เกิดข้อจำกัดทางการเรียนรู้ด้านพหุปัญญาทั้ง 9 ด้าน ทำให้ต้องคัดเลือกด้านของปัญญาที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ตัวนักเรียน และชุมชม เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ (วาสนา พิทักษ์เสรี, 2549) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของนักเรียน สภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียน และสภาพแวดล้อมทางบ้านกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปร ด้านลักษณะของนักเรียน สภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียน และสภาพแวดล้อมทางบ้าน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกกลุ่มวิชาของนักเรียนจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่า .09 และ .93 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. โรงเรียนควรมีการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

2. โรงเรียนควรมีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อนำการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญาของโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ไปใช้ในโรงเรียน

2. ควรมีการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 และหน่วยงานต้นสังกัด ที่ให้ความอนุเคราะห์ จนทำให้การดำเนินการวิจัยประสบผลสำเร็จลุล่วงได้ดี

เอกสารอ้างอิง

Dechakup, Yaowapa. (2001). **Development of multiple intelligences for learning for early childhood.** Primary Educational Service Area Office Chacherngsao, Chacherngsao, Thailand

Homsen, Sunanta. (2008). **Development of teaching activities in mathematics on fractions by integrating the theory of multiple intelligences for Grade 6 school students Ban Chaimongkol, Na Thom District, Nakhon Phanom Province. Nontaburi, Sukhothai Thammathirat Open University.**

Lertsuchatwanit, Seri. (1999). **Administrative skills and behaviors of school directors Primary Education, National Primary Education Office before and after training.** Bangkok, Silpakorn University.

Pitakseri, Wassana. (2003). **Relationship between student characteristics, teaching and learning conditions of students and home environment and their achievements, students junior high school.** Dissertation, Bangkok, Chulalongkorn University.

Armstrong, T. (2018). **Multiple Intelligences In The Classroom (4th ed.)**. Alexandria, Virginnia: ASCD.

Gardner, H. (1983). **Frame of mind: The theory of multiple intelligences**. New York: Basic Books. Uniter State of America.

Gardner, H. (2011). **Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences (3rd ed.).** New York, Basic Books.

Maruca, P. M. (2002). **Planning curriculum for parent involvement on Hispanic, limitedEnglish proficient students and their parent.** Madrid, Spain.

Mckenzie, W. (2012). **Intelligence quest: project-based learning and multiple Intelligences (1st Ed.)**. New York: ISTE.

C011

การประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

An Evaluation of Quality Management for Excellence Administration of Bantayiam Wittayayol School under Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 7

ปรัชญากรณ์ ชีพไธสง* จตุรงค์ ธนะสีลังกูร

Patchayakorn Cheepthaisong*, Chaturong Thanaseelangkun

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Graduate School Faculty of Education Nakhon Ratchasima Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: taozaza19@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ตามโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 กลุ่มตัวอย่างในการประเมิน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 16 คน นักเรียน จำนวน 11 คน ผู้ปกครอง จำนวน 11 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 51 คน แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1) การประเมินโครงการโดยประยุกต์ใช้รูปแบบ CIPPIEST Model ระยะที่ 2) การหาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านทุกด้านมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$=4.35,S.D=0.18) 2. สำหรับแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมตามโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่าบุคลากรในโรงเรียนเห็นความสำคัญของโครงการโดยการผลักดันให้เป็น Best practice ของโรงเรียน การจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน มีการประสานงานการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ให้มีกระบวนการตรวจสอบและพัฒนาอยู่เสมอ และจัดให้มีการเผยแพร่โครงการสู่สาธารณะ

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ การบริหารสู่ความเป็นเลิศ

Abstract

The purposes of this research were 1) to assess the project of quality management of educational institutions towards the excellence of Bantayiam Wittayayon School under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7 using the CIPPIEST Model. 2) To study the guidelines for promoting activities according to the project of quality management of educational institutions towards excellence at Bantayiam Wittayayon School under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area District Office 7. The sample group in the assessment consisted of 1 administrator, 16 teachers and educational personnel, 11 students, 11 parents, 7 basic education committees, and a group of 5 experts, in total 51 people. The research was divided into 2 phases: 1) Project assessment by applying the CIPPIEST Model. 2) Finding ways to promote activities. The tools were used for data collection were structured assessments and interviews. The statistics used to analyze the data were mean and standard deviation. The qualitative data analysis was used to analyze and summarize the key points from the interviews. The results of the research were 1). Assessment of the quality management project of educational institutions towards excellence at Bantayiam Wittayayon School under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7. According to the opinions of administrators, students, parents, basic education committees. Overall and in every aspect, there was a high level of opinion ($\bar{X}$=4.35,S.D=0.18). 2). Guidelines for promoting activities according to the project of quality management of educational institutions towards excellence at Ban Bantayiam School Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 7 found that the staff in the school saw the importance of the project by pushing it to be the best practice of the school. Allocating sufficient budget for the operation. Assistance from the other relevant agencies is coordinated. Promoting guidelines for quality management of educational institutions towards excellence always have a review and development process. And organized the project to be published to the public.

Keywords: Project Evaluation, Quality Management For Excellence Administration

บทนำ

การศึกษาคือรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาเป็น กระบวนการพัฒนาบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นผู้มีคุณภาพและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ถ้าบุคคลในสังคมเป็นผู้มีคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้วก็จะเป็นกำลังในการทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติ โดยรัฐมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพทั่วถึงและเพียงพอ การจัดการเรียนการสอนเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้ มากที่สุด สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ (นิคม แก้วสา, 2548, น.1)

กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาไว้ โดยมุ่งการจัดการศึกษาที่เป็นเลิศ โดยการทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ มีการเรียนการสอนที่มีคุณภาพห้องเรียนมีคุณภาพ ผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานสูงในระดับสากล เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนในการจัดการศึกษาต้องตระหนัก และดำเนินการจนบรรลุผลในที่สุด ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดแนวทางในการการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง 4 มิติ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพครู การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการคิดและการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา

โรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ได้ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการบริหารและการจัดการคุณภาพของสถานศึกษา จึงเริ่มดำเนินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในปีการศึกษา 2560 และได้ดำเนินโครงการเรื่อยมาทุกปีการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดคุณภาพของสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน บุคลากร ชุมชน สังคม สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาได้มีการวางแผนจัดกระบวนการบริหารและการจัดการคุณภาพของสถานศึกษาที่เหมาะสมและทันเหตุการณ์ เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

จากความสำคัญดังที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำงานวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7” เพื่อนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยใช้ CIPPIEST Model ของ Stufflebeam และคณะ

(2007) คือ การประเมินด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) โดยในด้านผลผลิตจะประเมินใน 4 ด้านย่อยด้วยคือ ด้านผลกระทบ (Impact) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ในการประเมินโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 โดยใช้ CIPPIEST Model
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามการประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะโดยมีรายละเอียด ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ผลการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7

2. แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศและการประเมินโครงการโดยใช้ CIPPIEST Model ของ Stufflebeam (2007)

3. กลุ่มตัวอย่างในการประเมินได้แก่

3.1 บุคลากรในบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ตำบลกระเบื้องนอก อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 17 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 16 คน นักเรียนแกนนำโครงการ 11 คน

3.2 ชุมชนผู้รับบริการของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ตำบลกระเบื้องนอก อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา 18 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา 7 คน ผู้ปกครองนักเรียนแกนนำโครงการ 11 คน

4. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบประเมินโครงการนี้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ จำนวน 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบบประเมินสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และครู

ฉบับที่ 2 แบบประเมินสำหรับนักเรียน และผู้ปกครอง

ฉบับที่ 3 แบบประเมินสำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา

แต่ละฉบับได้แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 แบบประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยรวบรวมแบบประเมินที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนของการกรอกแบบประเมิน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนแกนนำโครงการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

5.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินด้านบริบท(C) ปัจจัยเบื้องต้น(I) กระบวนการ(P) ด้านผลผลิต(P) ซึ่งมีด้านย่อย ได้แก่ (ผลกระทบ(I), ประสิทธิผล(E), ความยั่งยืน(S) และความสามารถที่จะถ่ายทอดได้(T)) ในการดำเนินงานโครงการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งประเมินโดยการหาค่าเฉลี่ยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยจำแนกแต่ละด้านและเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย เรียงลำดับระดับความคิดเห็นจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด จำนวนเกณฑ์ 5 อันดับ การจัดระดับความคิดเห็นการประเมินโครงการกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละด้าน แปลผลค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ Likert Likert โดยแบ่งคะแนนเป็นช่วง ๆ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมมาก

2.51-3.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมน้อย

1.00-1.50 หมายถึง โครงการมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์การประเมินโครงการ ได้กำหนดว่าผลจากผู้ประเมินต้องอยู่ในระดับมากขึ้นไปหรือค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

ระยะที่ 2 การหาแนวทางการจัดกิจกรรมตามโครงการโครงการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล

1. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการจัดกิจกรรมตามโครงการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล

2. กลุ่มตัวอย่างในการประเมิน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามโครงการ จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานและผลงาน 2 คน ศึกษานิเทศก์ 1 คน ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา 1 คน นักวิชาการทางการบริหารการศึกษา สังกัดสถาบันอุดมศึกษา 1 คน

3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 1 ฉบับ สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมโครงการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ใน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ ด้านผลผลิต และ4 ด้านย่อย โดยนำประเด็นมาจากข้อที่ได้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในแต่ละด้าน เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาให้โครงการนั้นคงอยู่ หรือดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมพัฒนาโครงการในครั้งต่อไป

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาตรวจสอบความถูกต้องความครบถ้วนของการตอบแบบสัมภาษณ์

4.2 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่วบรวมครบแล้ว นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการสรุปเนื้อหา และนำเสนอประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการส่งสริมการจัดกิจกรรมตามโครงการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

ผลการวิจัย

การประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ผู้วิจัยได้สรุปผล ตามแบบประเมิน ทั้ง 3 ฉบับและจากแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ฉบับ โดยพิจารณาเป็นรายด้านได้ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) ที่ประกอบไปด้วยด้านย่อย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบ (Impact) ด้านประสิทธิผล

(Effectiveness) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) สรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า

1.1 ด้านบริบท (Context)

ผลการประเมินด้านบริบท (Context) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาโดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.57, S.D. 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด การดำเนินโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสถานศึกษา การดำเนินโครงการช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วัตถุประสงค์ของโครงการช่วยให้ระบบบริหารและการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติสู่ความเป็นเลิศ

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.28, S.D=0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด คือ บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการปฏิบัติงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินโครงการและจำนวนบุคลากรมีความเพียงพอในการปฏิบัติงาน สรุปผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input) โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านกระบวนการ (Process)

ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.43, S.D=0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการบริหารงานและปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ สรุปผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านผลผลิต (Product)

ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product) ที่ประกอบไปด้วยด้านย่อย อีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบ (Impact) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และด้านความสามารถที่จะ

ถ่ายทอดได้ (Transportability) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.43, S.D=0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดด้านผลกระทบ (Impact) คือ นักเรียนได้รับประโยชน์จากโครงการ ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) โครงการสามารถช่วยให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ด้านความยั่งยืน (Sustainability) คือ โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศควรจัดทำโครงการฯ ต่อไปและด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) คือ โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล เป็นโครงการที่สามารถใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาและ ยกระดับคุณภาพการศึกษา ในหน่วยงานในสถานศึกษาแห่งอื่นได้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความพึงพอใจของท่านต่อโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล

จากผลการประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ด้านบริบทอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนอีก 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยเบื้องต้น, ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 มีคุณภาพระดับมาก ($\bar{X}$ =4.35, S.D=0.18)

2. แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ตามโครงการโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

2.1 ด้านบริบท (Context)

จากผลการประเมิน ด้านบริบท (Context) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ =4.26, S.D=0.71) คือ วัตถุประสงค์ของโครงการช่วยให้ระบบบริหารและการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริม คือ วัตถุประสงค์เป็นเป็นแนวทางในการค้นหาคำตอบของของประเด็นหรือปัญหา ช่วยทำให้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมองเห็นปัญหาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาที่แน่นอน ฉะนั้น วัตถุประสงค์จึงเป็นส่วนที่สำคัญในการในการดำเนินงานหรือโครงการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ

2.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ =3.65,S.D=0.74) คือ ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินโครงการและจำนวนบุคลากรมีความเพียงพอในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยได้นำ

ประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริมเรื่องความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินโครงการและจำนวนบุคลากรมีความเพียงพอในการปฏิบัติงาน คือ สถานศึกษาจัดควรสรรงบประมาณจากเงินอุดหนุน หรือการระดมทุน เพื่อให้ใช้จ่ายงบประมาณอย่างพอเพียง ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเรื่องจำนวนบุคลากร สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมในด้านบริบท คือ ให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ สร้างแรงจูงใจพร้อมให้กำลังใจในการทำงาน และดึงศักยภาพบุคลากรที่มีอยู่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

2.3 ด้านกระบวนการ (Process)

ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ =4.05, S.D=0.68) คือ มีการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ สรุปผลการประเมินด้านกระบวนการ ผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริม คือ ควรมีการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ประชุมชี้แจงเสนอแนะ ตั้งคณะกรรมการในการประเมินผลโครงการอย่างชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และควรมีการนิเทศภายในและหน่วยงานต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านผลผลิต (Product)

ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ =4.17,S.D=0.65) คือ ความพึงพอใจของท่านต่อโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางการส่งเสริม คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้รับข่าวสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

1.1 ด้านบริบท (Context)

ผลการประเมิน ด้านบริบท (Context) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมผลพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ คือ การดำเนินโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสถานศึกษา การดำเนินโครงการช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อาจเนื่องมาจากด้วยสภาพบริบทของโรงเรียนบ้านท่า

เยี่ยมวิทยายล เป็นโรงเรียนขยายโอกาศ ที่มีขนาดโรงเรียนและจำนวนบุคลากรที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรม จึงทำให้การประเมินด้านบริบทโดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสุทธิ์ ไชยปิน (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาห้องสมุด โรงเรียนบานไร่อ้อยสู่มาตรฐานห้องสมุด 3 ดี ผลการวิจัยพบว่าการประเมินด้านบริบท พบว่า สถานที่มีความเหมาะสมกับการดำเนินโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยมีส่วนร่วมในการดำเนินงามตามโครงการให้การสนับสนุนงานโครงการมาต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประมวลศิลป์ วิทยา (2557) ได้ประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษนำร่อง โรงเรียนจตุรพักตรพิมานรัชดาภิเษก โดย CIPP MODEL ผลการวิจัย ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า บุคลากรรับผิดชอบโครงการมีความรับผิดชอบต่องานหน้าที่
ที่ได้รับและความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านกระบวนการ (Process)

ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการบริหารงานและปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนได้ดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ มีแผนงานที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานครบทุกกิจกรรม และเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด มีการติดตามผลการดำเนินงาน วัดผลประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุวรรณ บรรจง (2558) ได้ประเมินโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านคอกวิทยาคาร โดย CIPP Model ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ มีการตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการบริหารงานและปฏิบัติ งานอย่างชัดเจนโครงการมีจัดให้มีการประชุมและแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบโครงการและผู้เกี่ยวข้อง และมีการประชุมชี้แจงการดำเนินงานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องก่อน - หลังการดำเนินโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านผลผลิต (Product)

ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product) ที่ประกอบไปด้วยด้านย่อย อีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบ (Impact) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) ของโครงการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนนักเรียน

คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

1.4.1 ด้านผลกระทบ (Impact) คือ ความพึงพอใจของท่านต่อโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารและคณะทำงานตั้งใจทำงาน เข้าใจในระบบการทำงาน และเข้าใจในสภาพปัญหาของนักเรียนจึงจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยมาศ ฉายชูวงษ์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินโครงการโรงเรียนสุจริตของโรงเรียนบ้านประดู่งาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่าด้านผลกระทบ ของโครงการตามความคิดเห็น
ของผู้บริหารและครูผู้สอนนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

1.4.2 ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) คือโครงการสามารถช่วยให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

1.4.3 ด้านความยั่งยืน (Sustainability) คือโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ควรจัดทำโครงการฯ ต่อไป

1.4.4 ด้านความสามารถที่จะถ่ายทอดได้ (Transportability) คือ โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สามารถนำไปปรับเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้กับโครงการอื่น พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล เป็นโครงการที่สามารถใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาและ ยกระดับคุณภาพการศึกษา ในหน่วยงานในสถานศึกษาแห่งอื่นได้

2. แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ตามโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสรุปได้ว่า โครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ควรส่งเสริมสร้างความเข้าใจในการดำเนินการของโครงการ การเผยแพร่โครงการสู่สาธารณะหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในกระบวนการดำเนินงาน การวัดและการประเมินผลของโครงการ มีการกำกับนิเทศติดตาม และส่งเสริมทรัพยากรในการบริหาร อาทิเช่น งบประมาณ และบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างแรงจูงใจพร้อมให้กำลังใจในการทำงานและดึงศักยภาพบุคลากรที่มีอยู่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด รวมไปถึงการทำให้ทุกคนในโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของโครงการสอดคล้องกับงานวิจัยของ อดุม ชูลวีรรณ (2559) ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาระบบ

การบริหารคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล พบว่า การพัฒนาองค์กรต้องรู้และเข้าใจบริบทของโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ มีการวางแผนกลยุทธ์ นำวิสัยทัศน์มาดำเนินการในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผู้เรียน พัฒนาหลักสูตรตามความสามารถของผู้เรียน สารสนเทศและการจัดการความรู้เพื่อกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและวิธีการวัดผลการปฏิบัติงานของทุกระบบ มีการพัฒนาบุคลากรเป็นฐานในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผลจากการศึกษาการประเมินโครงการดำเนินการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่าประเด็นสำคัญที่สมควรนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการปฏิบัติใช้จริง ดังต่อไปนี้

1.1 การจัดทำโครงการเป็นกิจกรรมที่ดีและจัดกิจกรรมต่อเนื่องทุก ๆ ปีและมีการรายงานผลอย่างต่อเนื่อง

1.2 เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาตลอดจนผู้สนใจทั่วไปในการนำไปใช้วางแผนพัฒนาโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายลต่อไป

1.3 ควรมีการนิเทศกำกับติดตามจากภายในสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้โครงการได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.4 ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบเพื่อให้ทุกภาพส่วนเห็นการดำเนินงานโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายลเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล ของบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการในลักษณะคล้ายกันนี้ในโรงเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 เพื่อจะได้ทราบมุมมองที่แตกต่างออกไป

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล

เอกสารอ้างอิง

Bunjong, Suwan. (2015). **Evaluation of Sufficiency Economic Project Approach in Bankokwittayakarn school by The CIPP Model.** (Master's Thesis, Maha Sarakham Rajabhat University).

Chaichuwong, Piyamas. (2017). **Assessment of Such School Project of Ban Pradu Ngam School. NakhonRatchasima Primary Educational Service Area Office District 5**. (Master's Thesis, Nakhon Ratchasima Rajabhat University).

Chaipin, Wisut. (2013). **Project Evaluation on The Library Development of Rai-Oiy School to 3D Library**. (Master's Thesis, Phayao University).

Chooleewan, Udom. (2015). **Development Model of Quality Management System for Secondary Schools toward of World-Class Standard Schools**. (Doctor's Thesis, Prince of Songkla University).

Keawsa, Nikom. (2014). **The Study of School Administration to be Excellency of BanPetchlakorn School, The office of Phetchabun Education Area 3.** (Master's Thesis, Phetchabun Rajabhat University).

Wittaya, Pramualsil. (2005). **Evaluation of the Pilot of the Special Classroom Chaturaphakpimanratchdapisek School Project by The CIPP MODEL.** (Master's Thesis, Maha Sarakham Rajabhat University).

Stufflebeam, Daniel L.; and J. Shinkfield Anthony. (2007). **Evaluation theory,models, and applications.** (A wiley imprint, The United States of America).

C016

การลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย

Illegal Wildlife Trade on Social Media in Thailand

วสวัตติ์ กฤษศิริสวัสดิ์* วิชชุดา สร้างเอี่ยม

Wasawat Krissirisawad*, Witchuda Srang-iam

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Environmental Development Administration, National Institute of Development Administration (NIDA)

* Corresponding author. E-mail : wasawat.ks@gmail.com

บทคัดย่อ

สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายมาเป็นแพลตฟอร์มสำคัญของการขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่า จากการติดตามกลุ่มการซื้อขายสัตว์เลี้ยงบนเฟซบุ๊กจำนวน 8 กลุ่ม ในระยะเวลา 1 ปี พบว่า มีการโพสต์ซื้อขายสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามกฎหมายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าทั้งหมด 248 โพสต์ แบ่งเป็นโพสต์ขาย 192 โพสต์ (77.6%) จาก 26 ผู้โพสต์ และโพสต์ซื้อ 56 โพสต์ (22.4%) จาก 54 ผู้โพสต์ ซึ่งมีสัตว์ป่าจำนวนกว่า 270 ตัว จาก 13 ชนิด ถูกนำมาโพสต์ขายในราคา 1,200 - 60,000 บาทต่อตัว ชนิดพันธุ์ที่พบจำนวนโพสต์มากที่สุดคือ นากเล็กเล็บสั้น (*Aonyx cinereus*) โดยพบแหล่งที่มาของการโพสต์ขายสูงสุดคือจังหวัดนราธิวาสและยะลา จากผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ยังคงเป็นช่องทางที่ถูกนำมาใช้เพื่อการค้าสัตว์ป่าและส่งผลให้ปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทยมีความรุนแรงยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : สัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง การลักลอบค้าสัตว์ป่า สื่อสังคมออนไลน์ ประเทศไทย

Abstract

Social media has become an important platform for illegal wildlife trade. We monitored eight Facebook groups trading in pets for 1 year period. We recorded 248 trading posts of mammals which are protected wild animal as provided in Wildlife Conservation and Protection Act: 192 selling posts (77.6%) from 26 individual sellers and 56 buying posts (22.4%) from 54 individual buyers. We estimate that 270 individuals from 13 species were traded with price of individual ranged from 1,200 - 60,000 Thai baht. Small-clawed otter (*Aonyx cinerea*) accounted for most of the posts. The geographic location of the highest prevalence rate of selling post is Narathiwat and Yala provinces. Our results indicate that social media are used to facilitate the wildlife trafficking and influencing illegal wildlife trade in Thailand more prevalence.

Keywords: *Wildlife, Pets, Illegal Wildlife Trade, Social Media, Thailand*

บทนำ

ปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายเป็นหนึ่งในปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลกที่สำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อการลดลงของประชากรสัตว์ป่าและเป็นภัยคุกคามหลักที่ขับเคลื่อนสู่วิกฤตการสูญพันธุ์ทั่วโลก (Di Minin, Fink, Hiippala, & Tenkanen, 2019) ในอดีตการเข้าถึงตลาดเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่ามีความซับซ้อนและเข้าถึงได้ยาก ทำให้สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่ามีสถานะภาพของปัญหาที่ไม่รุนแรงมากนัก แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนช่องทางไปใช้แพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น ส่งผลให้ตลาดการค้าสัตว์ป่าเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลให้ปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่ามีความรุนแรงมากขึ้น (Morcatty, Feddema, Nekaris, & Nijman, 2021; Sung, Lee, Leung, & Fong, 2021) โดยสัตว์บกประเภทสัตว์มีกระดูกสันหลังจำนวน 31,745 ชนิดที่มีอยู่บนโลก มีจำนวนกว่า 5,579 ชนิด (17.5%) ถูกนำมาซื้อขายอยู่ในตลาดโลก ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าการคาดการณ์ของนักอนุรักษ์ที่เคยคาดไว้ก่อนหน้านี้ราว 50% และยังมีการคาดการณ์ว่าในอนาคตสัตว์จำนวน 3,196 ชนิด จะถูกลักลอบนำขายเป็นสินค้าในรูปแบบของสัตว์เลี้ยง หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เนื้อ หนัง และยา เป็นต้น (Scheffers, Oliveira, Lamb, & Edwards, 2019)

สถานการณ์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยมีแนวโน้มแย่ลงอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถเห็นได้จากค่าของดัชนีบัญชีชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคาม (Red List Index) ของประเทศไทยที่ลดลงจาก 0.84 ในปี พ.ศ. 2543 เหลือ 0.78 ในปี ค.ศ. 2563 (The Sustainable Development Solutions Network, 2021) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพลดลงและมีชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2559 มีสัตว์มีกระดูกสันหลังในประเทศไทยที่ถูกคุกคามมีจำนวนกว่า 569 ชนิด โดยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเป็นกลุ่มสัตว์ที่มีอัตราการถูกคุกคามต่อจำนวนชนิดพันธุ์ที่พบในประเทศไทยมากที่สุด (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ซึ่งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเป็นกลุ่มสัตว์ที่เป็นที่นิยมต่อการนำมาเป็นสัตว์เลี้ยงและมีการนำมาเสนอขายผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์จำนวนมาก (Siriwat, Nekaris, & Nijman, 2019; Siriwat & Nijman, 2018) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (Phassaraudomsak & Krishnasamy, 2018)

การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยอันส่งเสริมให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งในประเด็นด้านสาเหตุ ความรุนแรง แหล่งที่มา และแนวทางการแก้ไขปัญหาเป็นหนึ่งในเป้าหมายและวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญของงานวิจัยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าในประเทศไทย ซึ่งอาจเป็นหนึ่งในข้อมูลที่สามารถสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจของผู้มีอำนาจในการพัฒนาแนวทางการป้องกันและปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลการก่ออาชญากรรมลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทย

2. ศึกษาวิธีการและรูปแบบของการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทย

3. วิเคราะห์การกระจายเชิงพื้นที่และความชุกของการเกิดอาชญากรรมลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย

4. ศึกษาสถานะความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าที่มีขายอยู่บนสื่อสังคมออนไลน์ตามเกณฑ์การประเมินสถานภาพสัตว์ป่าในระดับสากล

5. ประเมินความสนใจของตลาดการค้าสัตว์ป่าบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทยโดยพิจารณาจากข้อมูลการมีส่วนร่วมกับโพสต์

วิธีการวิจัย

1. เก็บข้อมูลโพสต์การลักลอบค้าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามกฎหมายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในกลุ่มบนเฟซบุ๊กจำนวน 8 กลุ่ม ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2564 โดยเป็นกลุ่มการซื้อขายสัตว์เลี้ยงที่มีจำนวนสมาชิก 1,000 คนขึ้นไป ซึ่งสามารถค้นหาเจอได้ด้วยคำว่า “สัตว์เลี้ยง”, “สัตว์แปลก”, “สัตว์ป่า”, “สัตว์ต่างถิ่น” และเป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมหลักเป็นไปเพื่อการโพสต์ซื้อขายสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ โดยครอบคลุมข้อมูล ได้แก่ บัญชีผู้โพสต์, วันที่โพสต์, แหล่งที่มาของโพสต์, ประเภทโพสต์ (ซื้อ/ขาย), ชนิดสัตว์, จำนวนสัตว์ที่ขาย, จำนวนการมีส่วนร่วมกับโพสต์ (ไลค์, แชร์, คอมเมนต์) เป็นต้น โดยข้อมูลบางส่วนจะถูกผ่านการปรับเนื้อหาเพื่อเป็นการเคารพและรับผิดชอบต่อความปลอดภัยด้านข้อมูลความเป็นส่วนตัวของผู้โพสต์และกลุ่มการซื้อขายสัตว์เลี้ยง (ภาพที่ 1)

2. สัมภาษณ์เชิงลึกกับชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อติดตามกลุ่มผู้ค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายและการปราบปรามผู้กระทำความผิดในคดีด้านสัตว์ป่า โดยมีประเด็นคำถามที่เป็นไปเพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบของการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย

3. ศึกษาและเปรียบเทียบข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

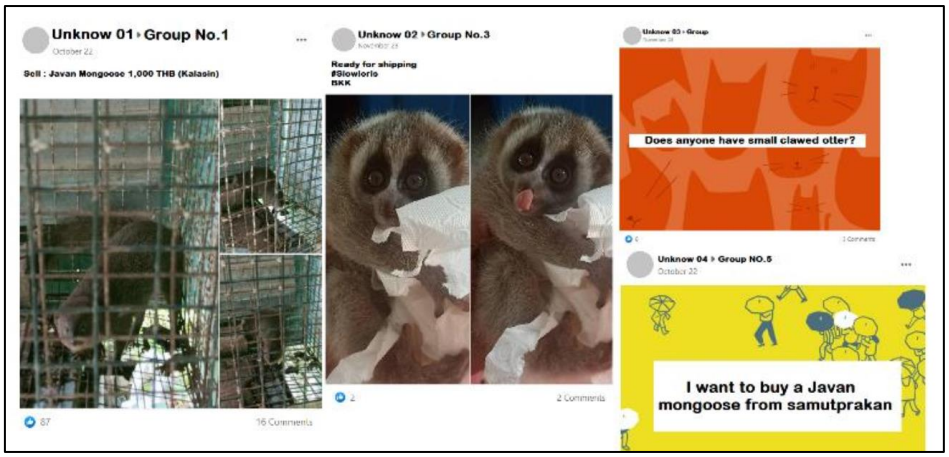
ผลการวิจัย

1. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทย

จากการติดตามการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในกลุ่มซื้อขายสัตว์เลี้ยงบนเฟซบุ๊กทั้ง 8 กลุ่ม ในระยะเวลา 1 ปี พบว่า มีการโพสต์ซื้อขายสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามกฎหมายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าทั้งหมด 248 โพสต์ (ตารางที่ 1) โดยแบ่งเป็นโพสต์เพื่อการเสนอขายสัตว์ป่า 192 โพสต์ (77.6%) จาก 26 บัญชีผู้ใช้งาน (32.5%) และโพสต์เพื่อต้องการหาซื้อสัตว์ป่า 56 โพสต์ (22.4%) จาก 54 บัญชีผู้ใช้งาน (67.5%) ซึ่งมีสัตว์ป่าจำนวน 270 ตัว จาก 13 ชนิด ถูกโพสต์ขายในราคา 1,200 - 60,000 บาทต่อตัว โดยมีเพียง 3 ชนิดที่ไม่พบข้อมูลราคาขายสัตว์ (ตารางที่ 2)

อัตราการเติบโตของสมาชิกภายในกลุ่มสูงสุดอยู่ที่ 53% คือ กลุ่มที่ 5 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นจาก 1,400 คน เป็น 3,000 คน ในระยะเวลา 1 ปี โดยในระหว่างการติดตามและเก็บข้อมูลพบว่ามีจำนวนกลุ่มที่ติดตาม 3 กลุ่มถูกระงับการใช้หรือปิดตัวลงไปในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกันคือเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายนโดยไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด โดยเดือนที่มีการโพสต์ขายมากที่สุดสามอันดับแรก คือ มิถุนายน, กันยายน และกรกฎาคม ตามลำดับ ส่วนเดือนที่มีการโพสต์ซื้อมากที่สุดสามอันดับแรก คือ สิงหาคม, ตุลาคม และพฤศจิกายนตามลำดับ (ภาพที่ 2)

การเปลี่ยนแปลงของข้อมูลการลักลอบค้าสัตว์ป่าบนสื่อสังคมออนไลน์จากการศึกษาครั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลจากผลการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2565 (ภาพที่ 3) พบว่า ในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาครั้งนี้อยู่ในช่วงที่สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่ามีแนวโน้มความรุนแรงลดลง โดยคาดว่าเกิดจากปัจจัยการล่อซื้อและเข้าจับกุมของเจ้าหน้าที่ผนวกกับการปรับบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นของกฎหมายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ทำให้ผู้กระทำการลักลอบค้าสัตว์ป่าระมัดระวังตัวมากขึ้นจึงมีจำนวนการโพสต์ซื้อขายสัตว์ป่าลดลงเมื่อเทียบกับงานวิจัยในปีก่อน ๆ ที่มีรูปแบบการศึกษาในลักษณะเดียวกัน

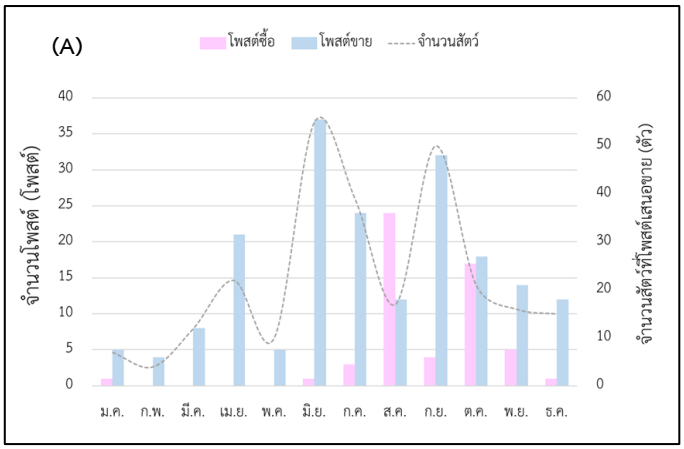
ภาพที่ 1 ลักษณะโพสต์การซื้อขายสัตว์ป่า (ผ่านการปรับเนื้อหาเพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวของผู้โพสต์)

ตารางที่ 1 จำนวนโพสต์และราคาขายสัตว์ป่าแต่ละชนิด

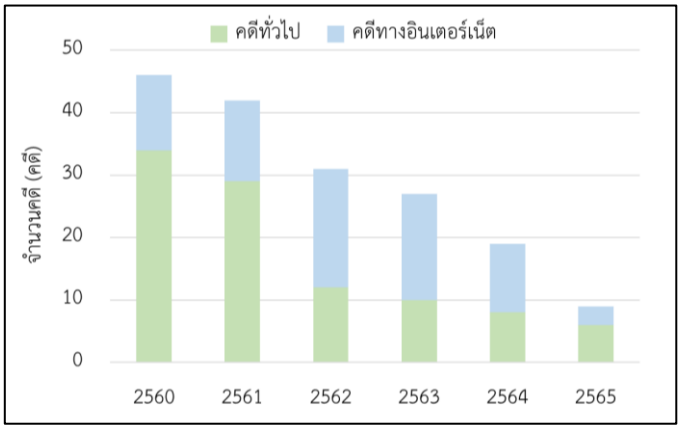
กลุ่มที่	จำนวนสมาชิก[1] (คน)	ระยะเวลาเปิดดำเนินการ	สถานะปัจจุบัน[2]	จำนวนสมาชิก[2] (คน)	อัตราการเติบโตของจำนวนสมาชิก[3]	จำนวนโพสต์ (จำนวนผู้โพสต์)		
						ซื้อ	ขาย	ทั้งหมด
1	6,500	7 ปี	เปิดใช้งาน	7,100	8%	0 (0)	22 (7)	22 (7)
2	4,800	6 ปี	เปิดใช้งาน	5,200	8%	0 (0)	9 (1)	9 (1)
3	2,500	7 ปี	เปิดใช้งาน	3,000	17%	0 (0)	13 (2)	13 (2)
4	1,200	8 ปี	เปิดใช้งาน	1,400	14%	2 (1)	13 (1)	15 (2)
5	1,400	1 ปี	เปิดใช้งาน	3,000	53%	20 (19)	18 (10)	38 (28)
6	8,300	3 ปี	ระงับการใช้งาน	n/a	-	32 (32)	4 (4)	36 (36)
7	2,000	1 ปี	ระงับการใช้งาน	n/a	-	2 (2)	59 (4)	61 (6)
8	21,000	7 ปี	ระงับการใช้งาน	n/a	-	0 (0)	54 (7)	54 (7)
			รวม			**56 (54)**	**192 (26)**	**248 (80)**

หมายเหตุ: 1.ข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2564, 2.ข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2565

3.อัตราการเติบโต = [(จำนวนสมาชิกปัจจุบัน - จำนวนสมาชิกตอนเริ่มเก็บข้อมูล) / จำนวนสมาชิกปัจจุบัน] x 100

ภาพที่ 2 แผนภูมิข้อมูลการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์จากผลการวิจัย

ภาพที่ 3 แผนภูมิข้อมูลผลการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดง ในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2565

2. การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทย

จากการศึกษารูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย พบว่า ข้อมูลรายชื่อบัญชีของกลุ่มผู้โพสต์ขายและกลุ่มผู้โพสต์ซื้อแยกออกเป็นสองกลุ่มชัดเจนและไม่มีการซ้อนทับกันของข้อมูล โดย 22 จาก 26 บัญชีผู้โพสต์ขาย (85%) และ 6 จาก 54 บัญชีผู้โพสต์ซื้อ (9%) เป็นบัญชีที่มีลักษณะการใช้งานที่ไม่มีข้อมูลและลักษณะการโพสต์ที่สามารถตรวจสอบไปถึงตัวตนเจ้าของบัญชีได้ เช่น การใช้ภาพโปรไฟล์การ์ตูน การตั้งชื่อบัญชีด้วยคำอื่น ๆ แทนการใช้ชื่อนามสกุลจริง เป็นต้น โดยจากทั้งหมด 248 โพสต์ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 8 ลักษณะ (ตารางที่ 3) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงที่ว่า “การค้าสัตว์ป่าบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถพบได้หลากหลายรูปแบบและอาจบางโพสต์ไม่ใช่ความจริงเสมอไป เช่น การโพสต์ต้องการซื้อสัตว์ป่าบางครั้งเป็นการปั่นกระแสเท่านั้นซึ่งไม่ได้บ่งบอกถึงความต้องการซื้อสัตว์จริง ส่วนการโพสต์ขายสัตว์บางครั้งอาจเป็นการนำรูปจากแหล่งอื่นมาใช้เพื่อ

ล่อลวงให้ผู้ต้องการซื้อโอนเงินไปให้แต่ไม่มีการขนส่งสัตว์ป่าให้จริง และบางครั้งยังพบว่าในโพสต์ที่มีคนมาแจ้งว่าเป็นการโกงอาจเกิดจากการใส่ความกันระหว่างผู้ค้าเพื่อหาทางตัดขาแย่งลูกค้าได้เช่นกัน ทำให้การศึกษาข้อมูลจำนวนการซื้อขายสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์อาจเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ และอาจทำให้การพิจารณาข้อมูลที่ได้มาดูว่ามีปริมาณการซื้อขายสัตว์ป่าเยอะ ทั้งที่จริงแล้วอาจเป็นเพียงการโพสต์ซ้ำของผู้ขาย”

ตารางที่ 2 จำนวนโพสต์และราคาขายสัตว์ป่าแต่ละชนิด

ชนิดสัตว์	จำนวนโพสต์			จำนวนสัตว์ที่ถูกโพสต์ขาย (ตัว)	ราคาเฉลี่ย (บาท/ตัว)
	ซื้อ	ขาย	ทั้งหมด		
ชะนีธรรมดา (*Lar gibbon*)	0	2	2	2	ไม่มีข้อมูล
ชะนีมือดำ (*Hylobates agilis*)	0	3	3	3	ไม่มีข้อมูล
นากเล็กเล็บสั้น (*Aonyx cinerea*)	26	50	76	102	4,132.35
นางอาย (*Nycticebus coucang*)	0	13	13	13	3,150.00
พญากระรอกเหลือง (*Ratufa affinis*)	0	1	1	1	ไม่มีข้อมูล
พญากระรอกดำ (*Ratufa bicolor*)	0	71	71	71	6,490.57
พญากระรอกบินหูแดง (*Petaurista petaurista*)	0	15	15	15	6,800.00
พังพอนธรรมดา (*Herpestes javanica*)	28	4	32	32	3,000.00
เม่นใหญ่ (*Hystrix brachyura*)	0	4	4	4	5,000.00
เม่นหางพวง (*Atherurus macrourus*)	0	2	2	2	60,000.00
แมวดาว (*Felis bengalensis*)	2	23	25	25	4,772.73
หมาจิ้งจอก (*Canis aureus*)	0	2	2	3	3,500.00
อีเห็นลายพาด (*Hemigalus derbyanus*)	0	2	2	2	14,250.00
รวม	56	192	248	270	

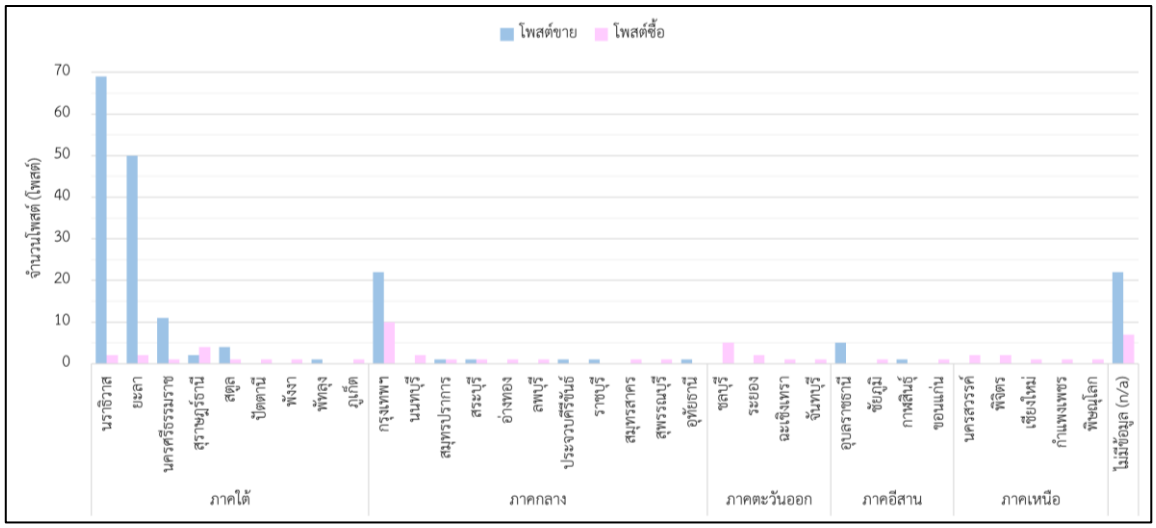
ตารางที่ 3 จำนวนโพสต์การลักลอบค้าสัตว์ป่าในลักษณะต่าง ๆ ที่พบจากการศึกษา (n=248)

ลักษณะของโพสต์	จำนวนโพสต์	ร้อยละต่อจำนวนโพสต์ทั้งหมด
1) โพสต์ที่มีข้อมูลซ้ำกับโพสต์ในกลุ่มอื่น	50	20.2%
2) โพสต์ที่มีข้อมูลซ้ำกับโพสต์ในกลุ่มเดิม	15	6.1%
3) โพสต์ที่มีข้อมูลแหล่งที่มา	219	88.3%
4) โพสต์ที่ระบุข้อมูลราคา	181	72.9%
5) โพสต์ที่ระบุข้อมูลจำนวนสัตว์ที่ขาย	185	74.6%

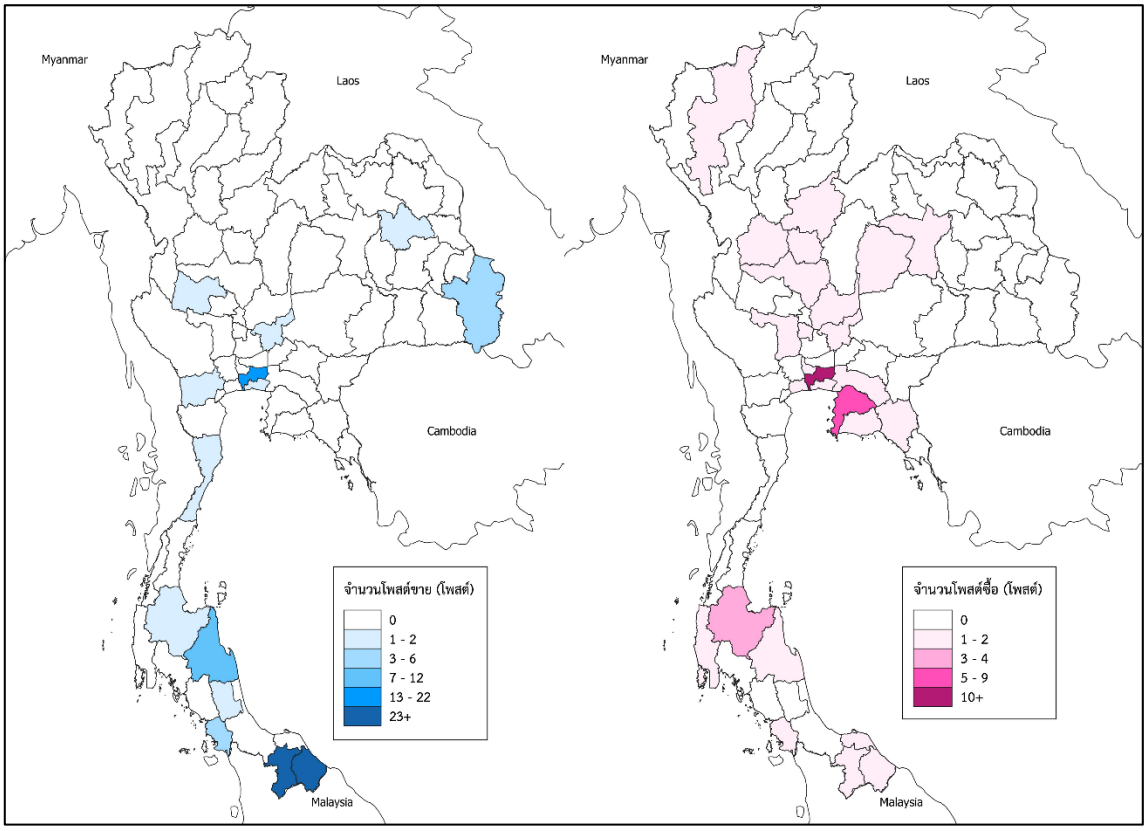
6) โพสต์ที่ระบุรูปแบบการขนส่ง	17	6.9%
7) โพสต์ที่มีการแจ้งว่าเป็นการหลอกขาย	5	2.0%
8) โพสต์ที่มีการแจ้งให้ติดต่อเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมผ่านทางข้อความส่วนตัว	67	27.0%

3. การกระจายเชิงพื้นที่ของการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย

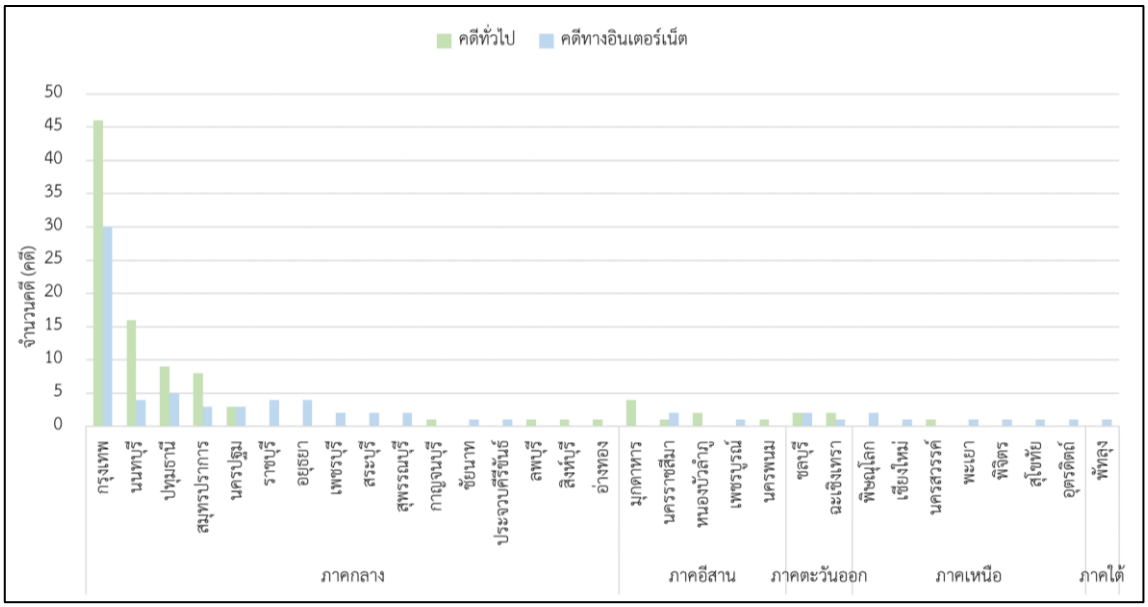
จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 248 โพสต์ สามารถระบุแหล่งที่มาของโพสต์ได้ทั้งหมด 219 โพสต์ (88.3%) และไม่สามารถระบุแหล่งที่มาได้ 29 โพสต์ (11.7%) โดยสองอันดับแรกของข้อมูลแหล่งที่มาของการโพสต์ขายสัตว์ป่าอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดนราธิวาส 69 โพสต์ และจังหวัดยะลา 50 โพสต์ ส่วนสองอันดับแรกของข้อมูลแหล่งที่ของการโพสต์ซื้อสัตว์ป่าอยู่ในพื้นที่ของกรุงเทพฯ 10 โพสต์ และชลบุรี 5 โพสต์ (ภาพที่ 4 และ 5) ซึ่งจากข้อมูลการปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงพบว่า การกระจายเชิงพื้นที่ของแหล่งการจับกุมคดีลักลอบค้าสัตว์ป่ามีความชุกของจำนวนคดีสูงสุดอยู่บริเวณพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย (ภาพที่ 6 และ 7) โดยอาจบ่งบอกได้ว่าในพื้นที่ทางภาคใต้อาจเป็นแหล่งของลักลอบนำสัตว์ป่าออกมาเพื่อทำการค้าขายในตลาด และมีความต้องการซื้อของผู้บริโภคอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ โดยจากการพบข้อมูลว่าจังหวัดนราธิวาสและยะลามีจำนวนการโพสต์ขายสัตว์ป่าสูงสุดอาจมีปัจจัยเชิงเหตุผลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์จากชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดง คือ “เนื่องมาจากบางพื้นที่ในสองจังหวัดดังกล่าวเป็นพื้นที่อันตราย ซึ่งทำให้การควบคุมดูแลและการป้องกันเฝ้าระวังยังมีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ไม่สามารถกระทำการควบคุมดูแลได้อย่างครอบคลุมในทุกพื้นที่ และบางครั้งการลักลอบนำสัตว์ป่ามาขายอาจไม่ได้เกิดจากการจับมาจากเฉพาะในพื้นที่ของประเทศไทย แต่เป็นการลักลอบนำสัตว์ป่ามาจากประเทศมาเลเซียเข้ามาโดยอาศัยเส้นทางตามช่องทางธรรมชาติด้วย ทำให้พื้นที่ดังกล่าวอาจเป็นพื้นที่สำคัญของขบวนการลักลอบค้าสัตว์ผิดกฎหมาย”

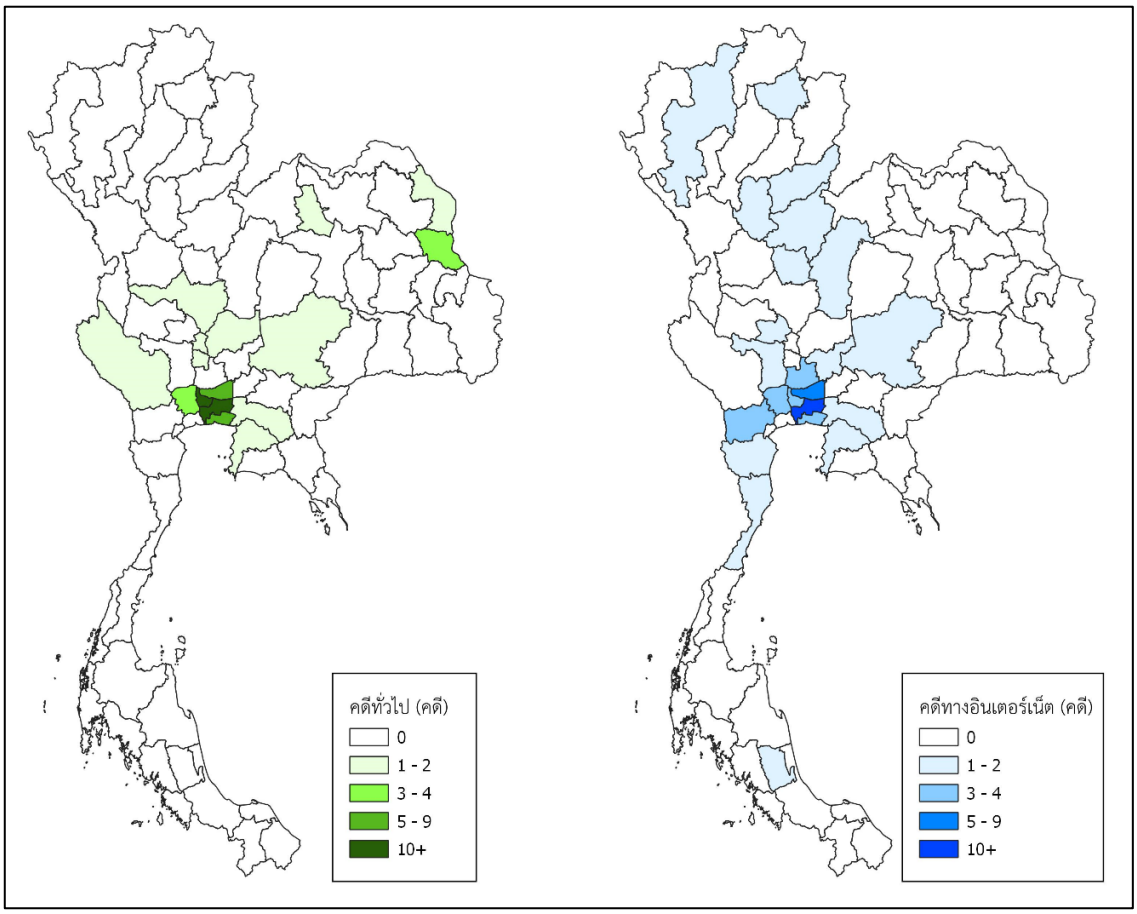
ภาพที่ 4 แผนภูมิจำนวนการโพสต์ซื้อขายค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในแต่ละพื้นที่จากผลการวิจัย

ภาพที่ 5 แผนที่การกระจายของข้อมูลแหล่งการโพสต์ซื้อขายค้าสัตว์ป่าในประเทศไทยจากผลการวิจัย

ภาพที่ 6 แผนภูมิจำนวนคดีการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในแต่ละพื้นที่จากการดำเนินงานโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงในช่วงปี พ.ศ. 2560 – 2565

ภาพที่ 7 แผนที่การกระจายของข้อมูลแหล่งจับกุมคดีการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทยจากการดำเนินงานโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2565

4. สถานภาพของสัตว์ป่าที่พบว่าในตลาดการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทย

สถานภาพสัตว์ป่าชนิดที่พบว่ามีการลักลอบค้าบนสื่อสังคมออนไลน์ ตามข้อมูลบัญชีแดงไอยูซีเอ็น พบว่า ชะนีมือดำ, ชะนีธรรมดา และนางอาย ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของชนิดพันธุ์ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ (Endangered : EN) ส่วนนากเล็กเล็บสั้นถูกจัดอยู่ในกลุ่มของชนิดพันธุ์ที่มีมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable : VU) ส่วนอีเห็นลายพาด, พญากระรอกเหลือง และพญากระรอกดำ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของชนิดพันธุ์มีแนวโน้มใกล้ถูกคุกคาม (Near Threatened : NT) ส่วนกลุ่มชนิดพันธุ์ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เป็นกังวลน้อยที่สุดและสามารถพบได้ทั่วไป (Least Concern : LC) ได้แก่ เม่นหางพวง, หมาจิ้งจอก, แมวดาว, พังพอนธรรมดา, เม่นใหญ่ และพญากระรอกบินหูแดง (ตารางที่ 4) โดยพบว่าหมาจิ้งจอกเป็นสัตว์ป่าชนิดเดียวที่ถูกนำการโพสต์ขายซึ่งมีข้อมูลแนวโน้มของประชากรอยู่ในเกณฑ์เพิ่มขึ้น และแมวดาวเป็นสัตว์ป่าชนิดเดียวที่ถูกนำการโพสต์ขายซึ่งมีข้อมูลแนวโน้มของประชากรอยู่ในเกณฑ์คงที่

ตารางที่ 4 จำนวนสัตว์ที่ขายและข้อมูลสถานภาพสัตว์ป่าแต่ละชนิดที่พบในการศึกษา

ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	จำนวนสัตว์ที่ขาย (ตัว)	บัญชีแดงไอยูซีเอ็น**	แนวโน้มประชากร**
ชะนีธรรมดา	*Hylobates lar*	2	ใกล้สูญพันธุ์	↓
ชะนีมือดำ	*Hylobates agilis*	3		↓
นางอาย*	*Nycticebus coucang**	13		↓
นากเล็กเล็บสั้น*	*Aonyx cinerea**	100	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
พญากระรอกเหลือง*	*Ratufa affinis**	1	ใกล้ถูกคุกคาม	↓
พญากระรอกดำ*	*Ratufa bicolor**	90		↓
อีเห็นลายพาด	*Hemigalus derbyanus*	2		↓
พญากระรอกบินหูแดง	*Petaurista petaurista*	15	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
พังพอนธรรมดา*	*Herpestes javanica**	3		ไม่มีข้อมูล
เม่นใหญ่*	*Hystrix brachyura**	7		↓
เม่นหางพวง	*Atherurus macrourus*	2		↓
แมวดาว*	*Felis bengalensis**	27		คงที่
หมาจิ้งจอก*	*Canis aureus**	3		↑

หมายเหตุ : * พันธุ์ที่พบในข้อมูลผลการปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่าโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดง

** ข้อมูลจาก https://www.iucnredlist.org เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2565

5. ความสนใจของตลาดการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลการมีส่วนร่วมกับโพสต์ (Engagement) ซึ่งคำนวนจากจำนวนการไลค์ (Like) แชร์ (Share) และคอมเมนต์ (Comment) ที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อหนึ่งโพสต์ พบว่า พังพอนธรรมดาและนากเล็กเล็บสั้นเป็นสัตว์ป่าสองชนิดที่ได้รับความสนใจมากที่สุด (ภาพที่ 8) ซึ่งอาจบ่งบอกได้ว่าสัตว์ทั้งสองชนิดนี้อาจเป็นชนิดพันธุ์ที่เป็นที่นิยมในการนำมาเป็นสัตว์เลี้ยงและเป็นที่ต้องการของตลาดการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องข้อมูลจากผลการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงที่พบว่า จำนวนสัตว์ป่าของกลางประเภทสัตว์ที่มีชีวิตจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ถูกยึดจับได้จากคดีการกระทำผิดในด้านสัตว์ป่าที่มีจำนวนสูงสุด คือ นากเล็กเล็บสั้น (ตารางที่ 5)

จากข้อมูลผลการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดง พบว่า กลุ่มสัตว์จำพวกนกเป็นสัตว์ป่าที่มีการลักลอบค้าในตลาดการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายมากที่สุด อาจเนื่องมาจากมีความนิยมในการนำไปเป็นสัตว์เลี้ยงสูง ราคาถูก ขนส่งเคลื่อนย้ายได้ง่าย และอีกสาเหตุคือประเทศไทยมีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ของสัตว์จำพวกนกสูง ส่วนสัตว์กลุ่มอื่นรองลงมาที่มักพบในตลาดการค้าสัตว์เลี้ยง คือ กลุ่มสัตว์เลื้อยคลานและกลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมตามลำดับ (ภาพที่ 9 และ 10) โดยอาจเนื่องจากสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมักจะขายได้เฉพาะกลุ่ม หายาก มีราคาสูง และมีจำนวนที่พบในประเทศไทยเพียงไม่กี่ชนิด เมื่อเทียบกับสัตว์สองจำพวกข้างต้น อีกทั้งบางชนิดมีข้อจำกัดด้านขนาดของสัตว์ ซึ่งหากเป็นสัตว์ขนาดใหญ่มักจะไม่นิยมเลี้ยง จึงมีเพียงไม่กี่ชนิดที่มีขนาดตัวเล็กและสามารถเลี้ยงดูได้ง่าย เช่น นาก นางอาย แมวดาว เป็นต้น (ตารางที่ 5) โดยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมบางชนิดอาจนิยมลักลอบนำมาค้าขายเฉพาะส่วนของอวัยวะหรือซาก เช่น เล็บหมี หนังเสือ เกล็ดลิ่น งาช้าง เป็นต้น ส่วนมากสินค้าเหล่านี้กลุ่มผู้ขายจะแฝงตัวเข้าไปขายอยู่ในกลุ่มขายของประเภทเครื่องรางของขลัง ซึ่งจะมีคำสำคัญในการค้นหาต่างจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่จะนำไปเป็นสัตว์เลี้ยง โดยในบางชนิดที่มีความต้องการซื้อมาจากต่างประเทศจะไม่ค่อยพบว่ามีการนำมาโพสต์ขายทางอินเตอร์เน็ต เนื่องจากมักจะมีคำสั่งซื้อมาจากกลุ่มนายทุนในต่างประเทศแล้วจึงไม่จำเป็นต้องนำมาโพสต์ขายบนสื่อสังคมออนไลน์

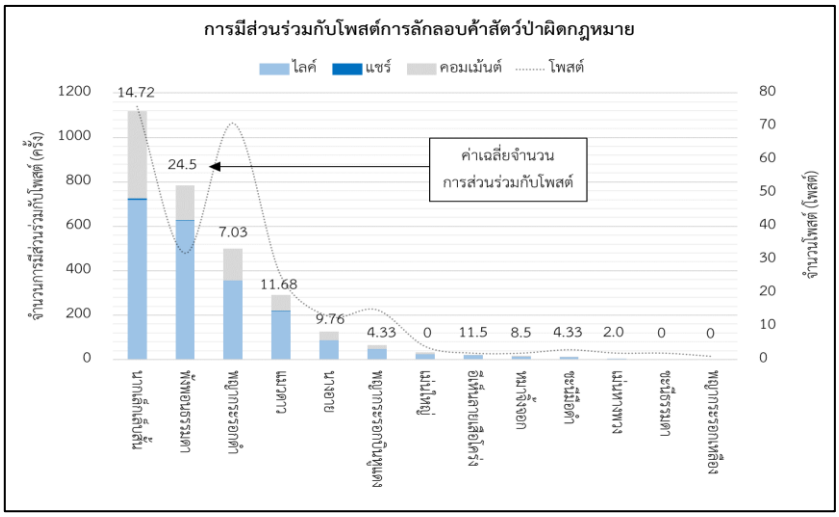
ตารางที่ 5 จำนวนสัตว์ป่าของกลางจากการปราบปรามโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดง

ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	จำนวนของกลาง		บัญชีแดงไอยูซีเอ็น[1]	แนวโน้มประชากร[1]
		ตัว	ชิ้น		
สัตว์ป่าสงวน					
เลียงผา	*Capricornis sumatraensis*	-	17	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
ละอง หรือ ละมั่ง	*Panolia eldii*	-	20	ใกล้สูญพันธุ์	↓
สัตว์ป่าคุ้มครอง					
เม่นใหญ่*	*Hystrix brachyura**	5	-	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
เสือโคร่ง	*Panthera tigris*	5	5	ใกล้สูญพันธุ์	↓
เสือกระต่าย	*Felis chaus*	2	-	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
เสือดาว หรือ เสือดำ	*Panthera pardus*	-	6	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
เสือลายเมฆ	*Neofelis nebulosa*	-	4	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
แมวดาว*	*Panthera tigris**	6	4	เป็นกังวลน้อยที่สุด	คงที่
กระทิง	*Bos gaurus*	-	2	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
กระรอกบินเล็กแก้มขาว	*Hylopetes phayrei*	-	27	เป็นกังวลน้อยที่สุด	คงที่
กระรอกสามสี	*Callosciurus prevostii*	16	-	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
กวางป่า	*Cervus unicolor*	-	14	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
ชะมดแปลงลายแถบ	*Prionodon linsang*	1	-	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
ชะมดแปลงลายจุด	*Prionodon pardicolor*	-	1	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
ชะมดแผงหางปล้อง	*Viverra zibetha*	-	1	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
ช้างแอฟริกา	*Loxodonta africana*	-	8	ใกล้สูญพันธุ์	↓
ช้าง	*Elephas maximus*	-	8	ใกล้สูญพันธุ์	↓
นากเล็กเล็บสั้น*	*Aonyx cinerea**	17	-	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
นากใหญ่ขนเรียบ	*Lutra perspicillata*	3	-	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
นางอาย**	*Nycticebus coucang**	7	-	ใกล้สูญพันธุ์	↓
พญากระรอกเหลือง	*Ratufa affinis**	1	-	ใกล้ถูกคุกคาม	↓
พญากระรอกดำ*	*Ratufa bicolor**	6	-	ใกล้ถูกคุกคาม	↓
พังพอนธรรมดา*	*Herpestes javanicus**	3	-	เป็นกังวลน้อยที่สุด	ไม่มีข้อมูล
ลิ่น	*Manis* sp.	-	3	-	-
วัวแดง	*Bos javanicus*	-	1	ใกล้สูญพันธุ์	↓
หมาจิ้งจอก*	*Canis aureus**	2	-	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↑
หมีขอ หรือ บินตุรง	*Arctictis binturong*	2	-	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
หมี	*Ursus* sp.	-	1689	-	-

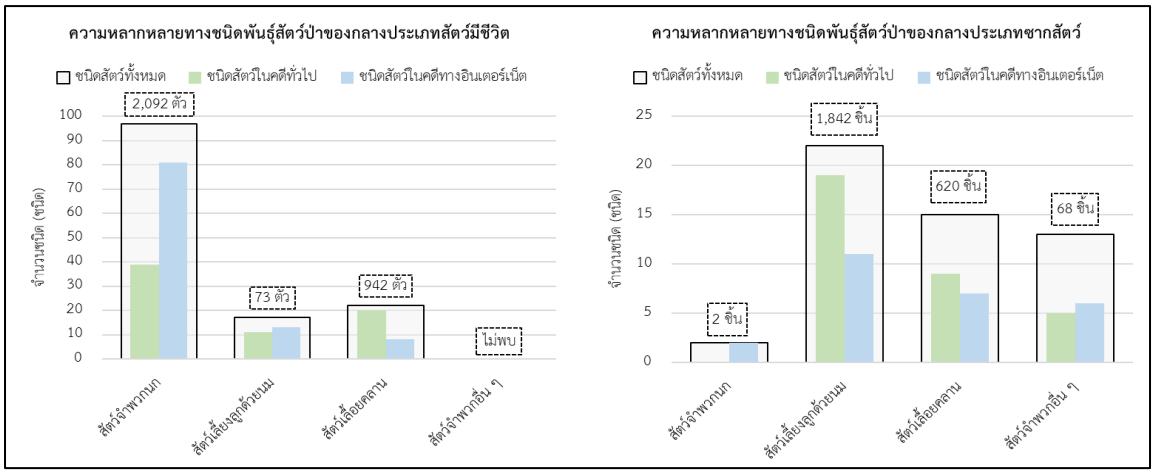
หมีควาย	*Ursus thibetanus*	1	1	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
หมีหมา	*Ursus malayanus*	-	1	มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์	↓
สัตว์ป่าคุ้มครองที่อนุญาตให้เพาะพันธุ์ได้					
เก้ง	*Muntiacus muntjak*	-	20	เป็นกังวลน้อยที่สุด	↓
เนื้อทราย	*Hyelaphus porcinus*	-	10	ใกล้สูญพันธุ์	↓
ลิงแสม	*Macaca fascicularis*	3	-	ใกล้สูญพันธุ์	↓
ลิงกัง	*Macaca nemestrina*	1	-	ใกล้สูญพันธุ์	↓
	รวม	81	1842		

หมายเหตุ : * ชนิดพันธุ์ที่พบการซื้อขายบนสื่อสังคมออนไลน์ในผลการศึกษา

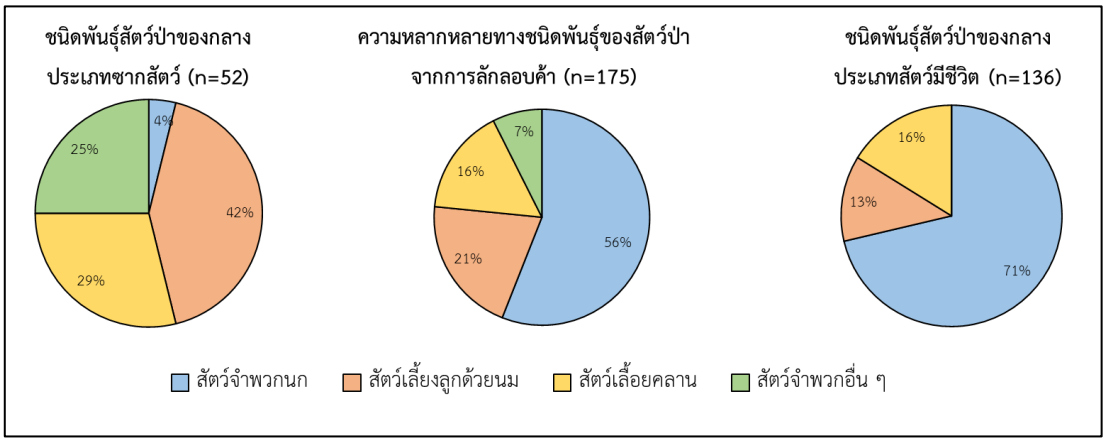
** ข้อมูลจาก https://www.iucnredlist.org เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2565

ภาพที่ 8 แผนภูมิข้อมูลการมีส่วนร่วมกับโพสต์และจำนวนโพสต์ซื้อขายสัตว์ป่าแต่ละชนิด

ภาพที่ 9 จำนวนชนิดพันธุ์สัตว์ป่าของกลาง (เฉพาะสัตว์ป่าที่พบอาศัยในประเทศไทย) จากผลการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงในช่วงปี พ.ศ. 2560 – 2565

ภาพที่ 10 สัดส่วนจำนวนชนิดสัตว์ป่าของกลางจากผลการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายโดยชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดง ในช่วงปี พ.ศ. 2560 – 2565

6. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการปราบปรามการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย

1) การปรับตัวของผู้ค้าสัตว์ป่า : เมื่อการการปราบปรามการกระทำผิดมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ขายสัตว์ป่าเริ่มจะมีการคัดกรองลูกค้ามากขึ้นเช่นกัน โดยบางครั้งผู้ซื้อจำเป็นต้องยืนยันตัวโดยการใช้บัญชีเฟซบุ๊กจริงมาติดต่อเพื่อแจ้งความประสงค์ในการขอซื้อสัตว์ป่า อีกทั้งปัจจุบันผู้ค้าสัตว์ป่ายังอาศัยกลวิธีการเปิด "บัญชีม้า" ขึ้นมา และไม่นิยมการส่งสัตว์ป่าให้กับมือผู้ซื้อด้วยตัวเอง ทำให้สามารถสืบค้นไปยังตัวบุคคลได้ยากมากขึ้น นอกจากนี้รูปแบบการของขนส่งสัตว์ป่าไปยังผู้ซื้อยังพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เช่น การส่งผ่านรถทัวร์ วินรับจ้าง รถรับจ้างทั่วไป รถตู้ขนส่งปลา รถขนส่งไก่ เป็นต้น ซึ่งการขนส่งในลักษณะนี้จะไม่ค่อยเป็นที่สังเกตและสงสัยของเจ้าหน้าที่ โดยหากมีการดักจับได้ผู้นำส่งมักจะแจ้งทางเจ้าหน้าที่ว่าไม่ทราบว่าเป็นสัตว์และไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ส่ง ทำให้ผลการพิจารณาส่วนใหญ่จะกลายเป็นการยกฟ้อง

2) การจัดสรรงบประมาณและการจัดการสัตว์ป่าของกลาง : การล่อซื้อเพื่อนำมาซึ่งการเข้าจับกุมในแต่ละครั้งยังขาดงบประมาณในการสนับสนุนต่อการกระทำดังกล่าว อีกทั้งปัญหาเชิงโครงสร้างของรูปแบบการแก้ไขปัญหาสัตว์ป่าของกลางประเภทสัตว์มีชีวิตยังกลายเป็นภาระในการเลี้ยงดูที่ภาครัฐจำเป็นต้องแบกรับเอาไว้ฝ่ายเดียว เนื่องจากสัตว์ป่าของกลางส่วนใหญ่จะนำไปปล่อยคืนสู่ธรรมชาติได้ยาก เพราะกว่าจะเลี้ยงดูสัตว์เหล่านั้นจนเติบโตถึงวัยเจริญพันธุ์ สัตว์อาจถูกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปแล้ว ทำให้ขาดทักษะในด้านการหากินหรืออยู่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติได้ด้วยตัวเอง การนำไปปล่อยสู่ธรรมชาติจึงมีอัตราการรอดต่ำ ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องแบกรับภาระในการเลี้ยงดูสัตว์เหล่านี้จนสัตว์สิ้นอายุไข

3) การขาดความร่วมมือระหว่างองค์กร : ทางชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงเคยได้มีการปรึกษากับร่วมกับองค์กรสื่อสังคมออนไลน์ แต่ได้รับการปฏิเสธมาเนื่องจาก การกระทำเหล่านั้นไม่ได้เข้าข่ายตามนโยบายขององค์กรที่จะสามารถอนุมัติให้ปิดกลุ่มเหล่านี้ได้ โดยองค์กรสื่อสังคมออนไลน์มักจะให้ความสำคัญเฉพาะในเรื่องของสถาบันการปกครอง ยาเสพติด และการค้ามนุษย์ ซึ่งการค้าสัตว์ป่าไม่เข้าข่ายจึงไม่ได้มีการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างองค์กร อีกทั้งในปัจจุบันผู้ขายมักจะไม่มีการระบุข้อความการซื้อขายในโพสต์ แต่มักใช้คำที่รู้กันเฉพาะในกลุ่มแทนการลงข้อความว่าเป็นการขายสัตว์ เช่น “สี่ใบเทา” “พร้อมส่ง” “ใครสนใจทักมา” “น้องพร้อมย้ายบ้าน” เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดจะถูกตกลงกันผ่านทางข้อความส่วนตัวแทน ทำให้แม้ว่าในอนาคตหากมีการระบบการตรวจจับคำอาจจะมีหลายโพสต์ที่ยังไม่เข้าข่ายการซื้อขายสัตว์ป่าได้เช่นกัน

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การติดตามการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย จากกลุ่มการซื้อขายสัตว์เลี้ยงบนเฟซบุ๊ก 8 กลุ่ม ตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงธันวาคม พ.ศ. 2564 พบว่า มีการโพสต์ซื้อขายสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าทั้งหมด 248 โพสต์ จาก 80 บัญชีผู้ใช้งาน แบ่งเป็นโพสต์ขาย 192 โพสต์ และโพสต์ซื้อ 56 โพสต์ ซึ่งมีสัตว์ป่าจำนวนกว่า 270 ตัว จาก 13 ชนิด ถูกนำมาโพสต์ขายในราคา 1,200 - 60,000 บาทต่อตัว โดยนากเล็กเล็บสั้นเป็นชนิดพันธุ์ที่พบว่ามีจำนวนโพสต์รวมมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาจากค่าการมีส่วนร่วมกับโพสต์การลักลอบค้าสัตว์ป่าแต่ละชนิดแล้ว พังพอนธรรมดาเป็นสัตว์ป่าที่ได้รับความสนใจต่อการนำมาเป็นสัตว์เลี้ยงของตลาดการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทยมากที่สุด โดยพื้นที่ที่มีระดับความชุกของการโพสต์ขายสัตว์ป่าสูงสุด คือ จังหวัดนราธิวาสและจังหวัดยะลา

การเก็บข้อมูลโพสต์การซื้อขายสัตว์ป่าจากการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้มีการคัดกรองข้อมูลจำนวนโพสต์ซ้ำออก ทำให้ข้อมูลจำนวนโพสต์และจำนวนสัตว์ที่พบอาจเป็นการประเมินค่าของการเกิดอาชญากรรมลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ที่อาจจะสูงเกินกว่าความเป็นจริง โดยเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ Siriwat et al. (2019) ที่ได้เก็บข้อมูลการลักลอบค้าสัตว์ป่าบนเฟซบุ๊กในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2561 โดยพบว่ามีการโพสต์ขายสัตว์ป่ากลุ่มไพรเมตและกลุ่มสัตว์กินเนื้อ 487 โพสต์ ซึ่งเป็นสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครองตาม พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 จำนวนกว่า 820 ตัว จาก 20 ชนิด ถูกขายในช่วงเวลาดังกล่าว โดยจากจำนวนนี้เป็นข้อมูลที่ได้ทำการคัดกรองข้อมูลจำนวนโพสต์ซ้ำออกแล้ว ซึ่งอาจแสดงเห็นได้ว่าแนวโน้มความรุนแรงของการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์อาจมีแนวโน้มของจำนวนที่ลดลงไปด้วยปัจจัยจากการปราบปรามผู้กระทำผิดด้านสัตว์ป่าอย่างต่อเนื่อง ผนวกกับบทลงโทษทางกฎหมายที่มีความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้ความรุนแรงของปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าในปัจจุบันอาจไม่ได้รุนแรงเหมือนในอดีต

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษานี้ทำให้เห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ยังคงเป็นหนึ่งในช่องทางที่สำคัญของขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่า โดยในประเทศไทยยังคงมีความต้องการซื้อและขายสัตว์ป่าเกิดขึ้นอยู่ในหลายพื้นที่

ผนวกกับปัจจัยจำกัดด้านปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายที่ยังคงมีข้อจำกัดในการทำงานอยู่ ผู้วิจัยจึงคาดหวังให้ผลการศึกษานี้เป็นหนึ่งในข้อมูลที่ช่วยในการสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจของผู้มีอำนาจในการพัฒนาแนวทางการป้องกันและปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Di Minin, E., Fink, C., Hiippala, T., & Tenkanen, H. (2019). A framework for investigating illegal wildlife trade on social media with machine learning. *Conservation Biology,* 33(1), 210-213.

Morcatty, T. Q., Feddema, K., Nekaris, K. A. I., & Nijman, V. (2021). Online trade in wildlife and the lack of response to COVID-19. *Environmental Research,* 193, 1-6.

Phassaraudomsak, M., & Krishnasamy, K. (2018). TRADING FACES A Rapid Assessment on the use of Facebook to trade wildlife in Thailand. Selangor, Malaysia: TRAFFIC.

Siriwat, P., Nekaris, K. A., & Nijman, V. (2019). The role of the anthropogenic Allee effect in the exotic pet trade on Facebook in Thailand. *Journal for Nature Conservation,* 51, 125726.

Siriwat, P., & Nijman, V. (2018). Illegal pet trade on social media as an emerging impediment to the conservation of Asian otters species. *Journal of Asia-Pacific Biodiversity,* 11(4), 469-475.

Sung, Y.-H., Lee, W.-H., Leung, F. K.-W., & Fong, J. J. (2021). Prevalence of illegal turtle trade on social media and implications for wildlife trade monitoring. *Biological Conservation,* 261, 109245.

The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES). (2022). Appendices. Retrieved 2022, September 1 https://cites.org/eng/app/appendices.php

The International Union for Conservation of Nature (IUCN). (2022). The IUCN Red List of Threatened Species Version 2022-1. Retrieved 2022, September 1 https://www.iucnredlist.org/

The Sustainable Development Solutions Network. (2021). Red List Index of species survival. Retrieved 2022, October 12 https://dashboards.sdgindex.org/map/indicators/red-list-index-of-species-survival/ratings

กฎกระทรวง เรื่อง กำหนดชนิดของสัตว์ป่าคุ้มครองให้เป็นสัตว์ป่าชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ พ.ศ.2546, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 120 ตอนที่ 59ก, (วันที่ 27 มิถุนายน 2546), ข้อ 2.

กฎกระทรวง เรื่อง กำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 120 ตอนที่ 74ก, (วันที่ 1 สิงหาคม 2546), ข้อ 2.

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562. (2562, พฤษภาคม 29). ราชกิจจานุเบกษา, 136 (71ก), 104-144.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). ชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของประเทศไทย : สัตว์มีกระดูกสันหลัง. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2564, จาก http://chm-thai.onep.go.th/wp-content/uploads/2021/12/TH-Red-Data-Vertebrates-60.pdf.

C017

การพัฒนาวิทยาลัยเทคนิคบางแสนแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้ สนุก และก้าวไปข้างหน้า

Development of Bangsaen Technical College with participation, learning, fun and moving forward

เชาวฤทธิ์ ลำพาย[1] วุฒิพงศ์ บุษราคัม[2*] ดวงมณี ชักนำ[3*]

Chaowawalit lampay[1] Wutthipong bussarakham[2*] Duangmanee Chaknum[3*]

[1]วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด [2*] มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี บึงกาฬ [3*]มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

[1]Roi Et Vocational College [2*] Udon Thani Rajabhat University Bueng Kan [3*]Chandrakasem Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail : toiloi1971@gmail.com duangnee21@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาองค์กรแบบมีส่วนร่วมของวิทยาลัยเทคนิคบางแสน โดยเชื่อมโยงบูรณาการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรียนรู้ สนุกและก้าวไปข้างหน้าแก่บุคลากร จำนวน 60 คน โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ กิจกรรมระดมใจ จิตปัญญา ผู้นำสัตว์สี่ทิศ การเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วม เทคนิค ORID มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การถ่ายทอดทิศทางองค์กรและแผนสู่การปฏิบัติ โดยบุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วม ตามวงจรคุณภาพผล การศึกษาพบว่าแนวทางในการพัฒนาองค์กร ได้แก่การทำตามแผนที่วางไว้ การจัดลำดับความสำคัญก่อน-หลัง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานอย่างมีจิตอาสา เสียสละ การทำงานอย่างมีศิลปะผู้นำ การติดตามงานและพัฒนาตนเอง การสร้างเป้าหมายในการทำงานอย่างชัดเจน สามารถให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงาน การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน งานจะสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ : แนวทาง การพัฒนาองค์กร การมีส่วนร่วม

Abstract

This research the objective of this study was to study the participatory organizational development approach of Bangsaen Technical College. By linking the integration of workshops, learning, fun and moving forward for 60 personnel using tools such as brainstorming activities, mental intelligence, animal leaders of the four directions. Participant interaction learning The ORID technique has a strategic plan. Determining vision, mission, goals, values and corporate culture Transferring organizational directions and plans into action where personnel at all levels participate according to the quality cycle. The results showed that the guidelines for organizational development including following the planned Prioritization before and after systematic work Working with volunteer spirit, selflessness, working with art as a leader Follow-up and self-development Establishing clear goals in work Able to give advice to colleagues mutual encouragement The work will be accomplished in accordance with the objectives.

Keywords: guideline, organizational development, participation

บทนำ

จากแผนปฏิบัติราชการของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้มีการกำหนดพันธกิจในการบริหารงานด้านบุคลากรซึ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีศักยภาพสูงขึ้นและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ (สำนักนโยบายและแผนการอาชีวศึกษา, 2565: 11) เพื่อยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษาทุกมิติโดยวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีการแนวทางตามพันธกิจด้านบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามากำหนดเป็นค่านิยมของหน่วยงานคือ มุ่งมั่น สามัคคี มีศรัทธา เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงได้ใช้หลักการพัฒนาองค์กรแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงานผสานกันของบุคลากรทุกระดับ

การพัฒนากระบวนการทำงานอย่างมีแบบแผน คือการสร้างกระบวนการกลุ่มให้คนในองค์กรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายขององค์กร โดยนำกระบวนการผลักดันให้กลุ่มเกิดความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน มีความเข้าใจในบทบาทและมีความเป็นผู้นำแบบเอื้ออำนวย มีความสามารถเชื่อมโยงคำถามและปัญหา ซึ่งมีเทคนิควิธีการหลากหลายให้เลือกใช้ตามความเหมาะสม จึงเลือกใช้วิธีการสนทนาแบบมีส่วนร่วม (ORID) เมื่อกำหนดหัวข้อที่ต้องการ หัวข้อหรือประเด็นที่จะปฏิบัติการแล้ว ให้กำหนดวัตถุประสงค์เชิงเหตุผล และวัตถุประสงค์เชิงประสบการณ์แล้วจึงดำเนินกระบวนการโดยเริ่มด้วยบริบท การเปิดเวที แนะนำหัวข้อ 1) Objective Level (ระดับวัตถุวิสัย) ให้ข้อเท็จจริงและข้อมูลตั้งคำถามที่ปลุกประสาท การรับรู้ การมองเห็น ได้ยิน รู้สึก ลิ้มรส สัมผัส 2) Reflective Level (ระดับไตร่ตรอง) สำรวจปฏิกิริยาต่อข้อมูลในเบื้องต้น ตั้งคำถามที่ปลุกเร้าหัวใจ อารมณ์ ความจำ การเกี่ยวโยง 3) Interpretative Level (ระดับการตีความ) สำรวจปฏิกิริยาต่อข้อมูลในเบื้องต้น ตั้งคำถามที่ปลุกเร้าความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมและนัยสำคัญ 4) Decisional Level (ระดับการตัดสนใจ) ท้าทายกลุ่มให้ตัดสินใจกำหนดความสัมพันธ์และการตอบสนองต่อหัวข้อนั้นตั้งคำถามมุ่งเป้าไปที่ความมุ่งมั่นในอนาคต ความเห็นองค์รวมขั้นตอนต่อไปที่อาจเสนอขึ้นมา สิ่งที่จะต้องกระทำไตร่ตรอง ปิดเวที ยืนยันความมุ่งมั่นของกลุ่ม (ธัญลักษณ์ อาษาศรี, 2563: 218) สรุปแล้วการสนทนาอย่างมีส่วนร่วม (ORID) มาจากการสะท้อนข้อเท็จจริงและข้อมูล (มองเห็นอะไร) สะท้อนความรู้สึก (รู้สึกอย่างไร) สะท้อนความคิดการตีความ (คิดอย่างไร) และสะท้อนการตัดสินใจดำเนินการ (แล้วจะทำอย่างไร) และการใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop Method) เป็นการให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม เกิดความกระตือรือร้น กระตุ้นความคิดเชิงบูรณาการ สร้างความเห็นพ้องต้องกันสู่การปฏิบัติ (จักรพงษ์ พระสุรัตน์และคณะ, 2563: 192) รวมถึงเป็นการสร้างจิตสำนึกความเป็นหุ้นส่วนรับผิดชอบร่วมกันขึ้น แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดหัวข้อและกติกาการประชุมให้ชัดเจน 2) ระดมความคิดเห็นจากรายบุคคล 3) จัดหมวดหมู่ของความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกัน ตั้งชื่อเพื่อดึงความเข้าใจในภาพรวมให้ชัดเจน 4) ไตร่ตรองจัดลำดับความสำคัญก่อน-หลัง และ 5) เพื่อนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติการต่อไป

การพัฒนาองค์กรผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาประเด็นศึกษา เพื่อให้เชื่อมโยงความรู้

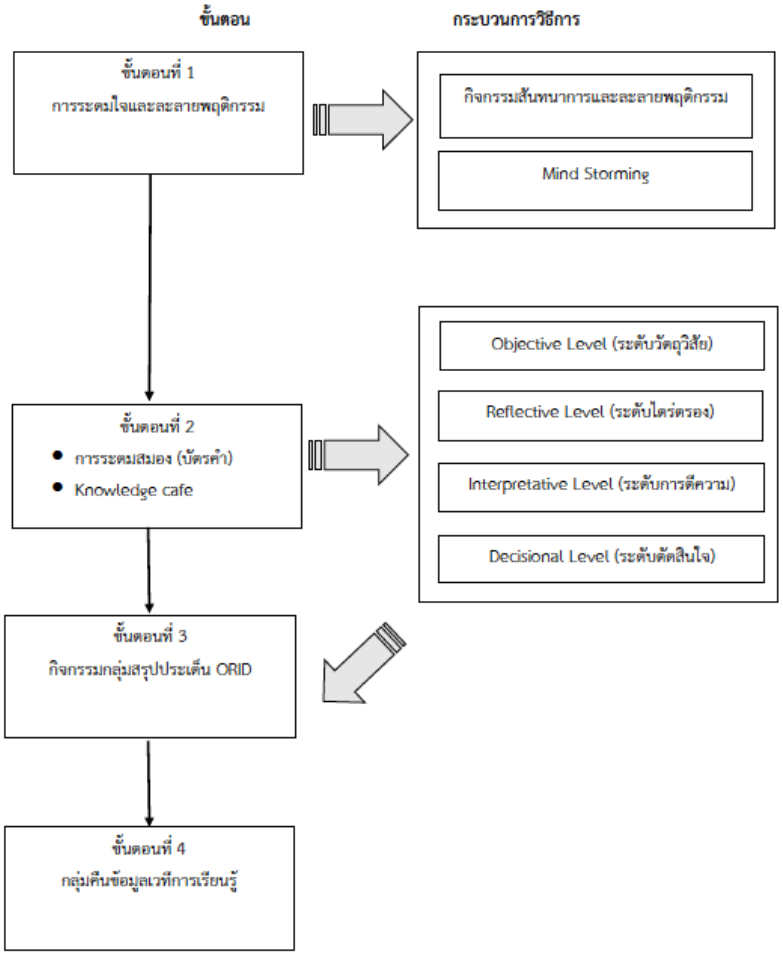
หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีผู้แนะนำหรืออำนวยความสะดวก ให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยกระบวนการคิดขั้นสูง ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ จากเทคนิคต่างแบบสหวิทยากร เช่น กิจกรรมสันทนาการจากวิทยาศาสตร์การกีฬา การระดมความคิดโดยใช้บัตรคำ การใช้เทคนิค ORID ในการเป็นแนวทางในการระดมสมองกำหนดเป้าหมายและกิจกรรมอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมฐานการเรียนรู้ knowledge cafe เป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้Mind Storming รูปแบบการระดมใจ เป็นวิธีคนนำ เหนี่ยวนำคนมาใช้เป็นพื้นฐาน โดยประยุกต์มาจากกระบวนการ Dialogue หรือสุนทรียสนทนา เป็นการทำอย่างไรก็ได้ให้เกิดการสื่อสารที่ทะลุทะลวงถ้อยคำหรือ การสื่อสารที่แท้จริง โดยใช้วิธีนั่งล้อมวงสนทนาแล้วไล่เรียงพูดทีละคนได้ ต้องใช้วิธีการผนวกกับวิธีอื่นๆ สร้างกิจกรรมเช่น การใช้บัตรคำ ผ่านเครื่องมือ ORID การวางภาพเป้าหมาย ฯ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการอบรมหรือประชุม ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาวิทยาลัยเทคนิคบางแสนแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้ สนุกและก้าวไปข้างหน้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาองค์กรแบบมีส่วนร่วมของวิทยาลัยเทคนิคบางแสน

วิธีการวิจัย

จากวิธีวิจัยได้นำกระบวนการวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ ปานศิลา และคณะ (2553:16) มีการทำกิจกรรม 4 ขั้นตอนคือขั้นตอนที่ 1 การกระดมใจและละลายพฤติกรรมใช้กระบวนการกิจกรรมสันทนาการและละลายพฤติกรรมกับMind Storming ขั้นตอนที่ 2 การระดมสมอง(บัตรคำ)และ Knowledge cafe ใช้กระบวนการ ORID คือO ระดับวัตถุวิสัย(สถานการณ์ปัจจุบัน) R ระดับไตร่ตรอง(คิดอย่างเป็น

หลักการ) I ระดับตีความ (เป้าหมาย) D ระดับตัดสินใจ (การจะทำอะไรก่อน-หลัง) ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมกลุ่มสรุปประเด็น ORID ขั้นตอนที่ 4 กลุ่มคืนเวทีการเรียนรู้

ผลการวิจัย

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรียนรู้ สนุกและก้าวไปข้างหน้าให้แก่บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน จำนวน 60 คนประกอบด้วยความหลากหลายกิจกรรมด้วยกัน ได้แก่ Mind Storming กิจกรรมระดมใจเพื่อวิเคราะห์ตน กิจกรรมสัมทนาการ ทีมงานและความสามัคคี กิจกรรมจิตปัญญา ผู้นำสัตว์สี่ทิศ System Thinking for Teamwork กิจกรรมนันทนาการ เกมส์และกลุ่มสัมพันธ์ Participatory interaction learning through action การเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์แบบ มีส่วนร่วมผ่านการปฏิบัติ วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของบุคลากร กิจกรรมนำเสนอเหตุการณ์สมมุติ สรรสร้างชาวบางแสน ซึ่งคณะผู้วิจัยมีการนำผลการระดมสมองของบุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสนมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า

1) **ด้านเป้าหมายขององค์กรสู่ความสำเร็จ** บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นว่าต้องกำหนดเป้าหมายของงานชัดเจน ควรเลือกคัดสรรบุคลากรให้ตรงกับงานที่ได้รับมอบหมาย มีการวางแผนปฏิบัติงานให้ชัดเจน สร้างความเข้าใจหลักการทำงานเป็นทีม มีการสรุปผลงานที่ปฏิบัติสู่การปรับปรุงและแก้ไข

2) **ด้านการสร้างทีมและพัฒนาองค์กร** บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นว่าสมควรแบ่งงาน ให้เหมาะสมกับความสามารถ คิดบวกและคิดเป็นระบบ มีความสามัคคีรับผิดชอบต่อตนเองและองค์กร มีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง มีเป้าหมายชัดเจนช่วยให้พัฒนาองค์การไปในแนวทางเดียวกัน มีการตื่นตัวปรับตัวตลอดเวลายอมรับข้อผิดพลาดของตนเองและลูกน้อง รับฟังความคิดเห็นของทีม ตลอดจนสื่อสารกันภายในแผนกหรือองค์กรให้ชัดเจน

3) **ด้านสิ่งที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย** บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นว่าควรปรับทัศนคติความคิดเชิงบวก เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล Put the right man on the right job สร้างขวัญกำลังใจให้แก่กันและกัน ทำงานภายใต้วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA เสริมสร้างความสามัคคีภายในองค์กร และยึดตามหลักธรรมของในหลวงรัชกาลที่ 9

4) **ด้านทัศนคติและการปรับตัว** บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นว่าควรเปิดใจยอมรับในความแตกต่างของบุคคล มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเป้าหมายร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว เป็นทีมงานที่เข้มแข็ง ช่วยกันแก้ปัญา เคารพกฎกติกาในสังคม รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาตนเองตลอดเวลา ควรมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เอาใจเขามาใส่ใจเรา ปรับตัวเข้าหากัน ให้อภัยต่อกัน ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มองเป้าหมายเดียวกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน สนับสนุนส่งเสริมกัน และยิ้มให้มาก

5) ด้านเป้าหมายแห่งความสำเร็จ บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสนได้กำหนดเป้าหมายแห่งความสำเร็จขององค์กรไว้ว่าวิทยาลัยเป็นที่ยอมรับในสังคมได้ผลงานสามารถสร้างชื่อเสียง องค์กรมีความสามัคคีและการพัฒนามากขึ้น นักเรียน นักศึกษามีงานทำ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า งานสำเร็จตามเป้าหมาย ได้แสดงศักยภาพและความสามารถ ทำงานอย่างมีความสุขร่วมกันในองค์กร

6) ด้านการทำงานอย่างมีความสุขร่วมกันในองค์กร บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสนมีความเห็นว่าควรมีความสุขร่วมกันในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล คิดบวก ปล่อยวาง สื่อสารเข้าใจตรงกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของทีม มีเป้าหมายเดียวกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน อีกทั้งมีคุณธรรมจริยธรรม

7) ด้านการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการบุคลากร โดยเทคนิค ORID

ระดับวัตถุวิสัย สถานการณ์ในปัจจุบัน บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นทั้งเชิงบวกและ เชิงลบ ดังนี้

เชิงบวก มีการช่วยเหลือสังคม ผู้นำองค์กรมีความมุ่งมั่น กำลังพัฒนาเข้าสู่ระบบ พลังหนุ่มสาว ผู้บริหารเข้มแข็ง การพัฒนากำลังดีขึ้น ความเจริญล้ำหน้า เริ่มมีความร่วมใจ

เชิงลบ จัดกิจกรรมบุคลากรไม่เข้าร่วม ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ขาดการพูดคุยเมื่อมีปัญหางานหนักในภารกิจ ให้ความสำคัญผิดงาน เกี่ยงกันทำงาน ขาดความสามัคคี ขาดการติดต่อประสานงาน/สื่อสาร การทำงานไม่เป็นระบบ ความขัดแย้ง ขั้นตอนงานเยอะเกินไป คนทำงานมีน้อย งานล้นมือ ขาดการร่วมมือ ขาดการส่งเสริม ยึดติดเดิม ๆ ใช้คน ไม่ถูกกับงาน ขาดการสอนงาน ยึดติดความสบาย ขาดการเสริมแรง ขาดความชำนาญ งานล่าช้า ขาดขวัญและกำลังใจ ขาดการเรียนรู้ ขาดวินัย เน้นผลประโยชน์เป็นหลัก การบริหารจัดการนโยบายไม่ชัดเจน ไม่มีน้ำใจ

ระดับไตร่ตรอง เป้าหมายที่ต้องไปสู่ บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นว่าวิทยาลัยเป็นที่ยอมรับของสังคม ผลงานสร้างชื่อ นักศึกษามีงานทำ องค์กรมีเด็กมาเรียนเพิ่มขึ้น ใช้ทรัพยากรคุ้มค่า งานออกมาผลสำเร็จ สามัคคีร่วมมือกัน วางแผนการทำงาน มีความช่วยเหลือ คุณภาพของงาน ทำงานมีความสุขร่วมกัน ตรงต่อเวลา ความทันสมัย พัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ นักศึกษามีคุณภาพ งานเป็นปัจจุบัน

ระดับตีความ หลักการและเหตุผลที่จะบรรลุ บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นว่าควรมีเป้าหมายเดียวกันชัดเจน ทำตามแผนที่วางไว้ พูดคุยกันมากขึ้น จัดลำดับความสำคัญ จิตอาสาเสียสละ วางแผนจัดระบบพัฒนาคน วางแผนก่อนการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง องค์กร ติดตามงานเสริมแรง/ร่วมด้วยช่วยกัน สอนงานสื่อสารมากขึ้น มองตัวนักศึกษาเป็นหลัก ประสานงานอย่างมีคุณภาพ มีเป้าหมาย สร้างแรงจูงใจ ผู้นำช่วยแก้ปัญหา คิดหาวิธีทำภายใต้นโยบาย กำหนดนโยบาย 5ส 4ร 3ส

ระดับตัดสินใจ ต้องทำอย่างไรให้บรรลุเป้าหมาย บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสน มีความเห็นว่าจะต้องจัดระบบงานให้เป็นปัจจุบัน ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ตรงต่อเวลา ไม่วิจารณ์ผู้อื่น รับผิดชอบงานของตนเองให้ดีขึ้นติดตามงาน ตั้งใจเรียนรู้งานมากขึ้น ทำงานให้เป็นระบบมากขึ้น รับผิดชอบในหน้าที่ ทำงานให้เป็นปัจจุบัน ตั้งใจทำงานตามขั้นตอน รับผิดชอบงานเต็มที่ ใส่ใจงานมากขึ้น ทำปฏิทินงาน เรียรู้ ไอที เพิ่มขึ้น ทำงานเต็มที่ เต็มเวลาและมีความสามารถ เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ปฏิบัติงานตามความสำคัญ ก่อน หลัง ทำตามนโยบาย หาความรู้เพิ่มขึ้น ตั้งใจทำงาน ดูแลสุขภาพให้แข็งแรง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่บุคลากรในสังกัดวิทยาลัยเทคนิคบางแสนได้เข้าร่วมกิจกรรมวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของบุคลากร เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาองค์กร ซึ่งได้จำแนกเป็นการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาองค์กร รวมทั้งวิเคราะห์องค์กรทั้งในด้านบวกและด้านลบ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

การพัฒนาบุคลากร ได้แก่ 1) การการอบรมพัฒนาเพื่อให้มีขีดความสามารถในการทำงานที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ (รณิภา พงศ์พุทธชาติและเพ็ญศรี ฉิรินัง, 2562 : 53) กล่าวว่า ในแนวทางการพัฒนาบุคลกร ประกอบด้วย การสำรวจความต้องการในการเข้ารับการอบรม มีการส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อทั้งในระบบและนอกระบบ มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ และเน้นการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ อีกทั้งสอดคล้องกับ (สุริศา ริมคีรี และคณะ, 2561: 60) กล่าวว่าการบุคลากรจะได้รับความรู้ความเข้าจากการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กิจกรรมเป็น 5 Step คือ Step 1 ร่วมตระหนัก Step 2 เรียนรู้เป็นทีม Step 3 สรรค์ใช้นวัตกรรม Step 4 กัลยาณมิตรพัฒนา และ Step 5 พาก้าวต่อ ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการทำวิจัยปฏิบัติการตั้งแต่ การกำหนดประเด็นการทำวิจัยจากภาระงานที่รับผิดชอบมีการสะท้อนผลจากการปฏิบัติงานร่วมกัน การกำหนดเป้าหมายการดำเนินการตามกระบวนการตามแผนการพัฒนา และสอดคล้องกับ (Rikke ørngreen and Karin Levinsen, 2017:70) กล่าวถึงการปฏิบัติงานร่วมกันและมีเครื่องมือในการปฏิบัติงานโดยการวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ (สุรีย์ บุญรักษาและคณะ, 2560: 39) มีการสร้างและแสวงหาความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครู 2) การผู้บริหารต้องมีนโยบายการพัฒนาในตัวบุคลากรขององค์กรอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ (รุ่งรัตนา บุญ-หลง, 2561: 99) ที่กล่าวว่าแนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยมีการดำเนินการตามกระบวนการ แนวทางการพัฒนาบุคลกรอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน ให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องมามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ในลักษณะของการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมใช้เป็นการสานพลังทุกภาคส่วนและตอบสนองความต้องการของบุคลากร ส่วนอีกด้านคือการบริหารทรัพยากรบุคคล พัฒนาระบบงานและการบริหารจัดการด้านบุคลากรให้พร้อม ตอบสนองยุทธศาสตร์และสร้างแรงจูงใจ มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คล่องตัว และมุ่งผลสัมฤทธิ์สร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ดีมีประสิทธิภาพและความร่วมมือ 3) การสื่อสาร ผู้ส่งสารควรมีความกระจ่างชัดเจนเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจง่าย

ผู้รับสาร ควรมีการทบทวนและมีความเข้าใจ หากไม่เข้าใจควรสอบถามเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ทั้งนี้การสื่อสารในองค์กรต้องเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย สอดคล้องกับ (ธนารัฐ ฉ่ำสุริยา และคณะ, 2562: 1228) ได้กล่าวว่าการสื่อสารในองค์กรมีทั้งด้านการตัดสินใจ ด้านการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ด้านการรับฟังการสื่อสารจากล่างขึ้นบน มีอิทธิพลต่อการมีส่วนรวมในกิจกรรมการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยการสื่อสารด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีอิทธิพลมากที่สุด และสอดคล้องกับ (สุชาติ พริกเล็กและคณะ,2565: 450)กล่าวไว้ว่าปัจจุบันก็มีช่องทางออนไลน์ไว้รองรับในส่วนของการทำงานเช่น Line, Facebook, YouTube เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน 4) การมีการสอนงานโดยหัวหน้าสอนงานในสายงานให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา สอดคล้องกับ (ธีรวดี ยิ่งมี, 2562: 37) กล่าวว่า ผู้มีความรู้สามารถนำความรู้มาถ่ายทอดให้กับบุคลากรในไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก 5) การคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับหน้าที่การทำงาน สอดคล้องกับ (พัฒนกูล สุขสาสติ์ และคณะ, 2564: 63) ได้กล่าวไว้จากผลการวิจัยคือ ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน จะพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหาร งานบุคคล ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นการคัดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีทัศนะคติที่ดี ตรงตามความต้องการให้เข้ามาร่วมทำงานหรือการเสาะหาให้ได้ตัวบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงาน

การพัฒนาองค์กร ได้แก่ 1) มีการจัดทำแผน และปฏิทินการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและชัดเจน สอดคล้องกับสอดคล้องกับ (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2561: 30) ได้กล่าวถึงการพัฒนาองค์การ สะท้อนให้เห็นมุมมองที่หลากหลายและแตกต่างกันอันได้แก่ การเป็นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การเป็นทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเป็นทั้งระดับบุคคล กลุ่ม และองค์การ และการเป็นเป้าหมายองค์การและวัฒนธรรมองค์การด้วยเหตุนี้ การพัฒนาองค์การจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมี แบบแผนทั้งด้านเป้าหมาย กระบวนการและด้านเป้าหมายผลลัพธ์ และสอดคล้องกับ (วาสนา เลิศมะเลา และเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธ์, 2561: 231) ซึ่งพบว่า การพัฒนาองค์กรที่จะประสบผลสำเร็จนั้นบุคลากรต้องได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาตร์และรับทราบทิศทางองค์การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยมุ่งเน้นเป้าหมายขององค์การและหาแนวทางแก้ไขรวมกันซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเป็นทีมงานการพัฒนาองค์กรร่วมกัน 2) การให้รางวัลเป็นแรงจูงในในการทำงาน สอดคล้องกับสอดคล้องกับ (วัชริศ เจริญกุล, 2563: 54) กล่าวว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านยางสูงด้านสิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะครูได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นและเลื่อนขั้นเงินเดือนที่เป็นไปตามเกณฑ์ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมกับความสามารถของครู ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้รับรู้เกณฑ์ในการเลื่อนขั้นเงินเดือน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติ รางวัลตอบแทนจากการปฏิบัติงานทำให้ครูมีกำลังใจและทุ่มเทในการปฏิบัติงาน 3) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรมีการจัดสรรอัตราครู บุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมและเพียงพอต่อภาระงาน สอดคล้องกับ (เสาวภาคณ์ เชาวนะสิริยธรรม, 2560: 65) กล่าวว่าการสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมวิทยาลัยฯควรมี

นโยบายเรื่องการทำงานเป็นทีมที่ชัดเชน และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง มีการแบ่งภาระหน้าที่กันอย่างเหมาะสมและคำนึงถึงภาระงานประจำของบุคลากรแต่ละคนด้วย

การวิเคราะห์องค์กรด้านบวก ได้แก่ 1) ผู้นำองค์กรมีความรู้ความสามารถ มุ่งมั่นตั้งใจ ที่จะพัฒนาองค์กร จัดหางบประมาณมาพัฒนาองค์กรในแต่ละด้านได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ (วาสนา เลิศมะเลา และเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์, 2561: 235) ได้กล่าวถึงการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้มีความชัดเจนทั้งด้านกำลังคน ด้านการวางแผน ด้านงบประมาณ และผู้บริหารต้องบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล 2) พลังของคนหนุ่มสาวที่พร้อมจะทำงานเต็มศักยภาพตามแรงจูงใจในการทำงาน สอดคล้องกับ (วารี ทิพย์เนตร, 2560: 76) พบว่ามีเพียง 5 ปัจจัยเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจในการทำงานของคนเจเนอเรชั่นวายที่ปฏิบัติงานในภาครัฐหรือทำให้คนเจเนอเรชั่นวายยังอยากทำงานในหน่วยงานภาครัฐต่อไป คือ ค่าตอบแทน ลักษณะของงานที่ทำ สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและโอกาสก้าวหน้าในงาน 3) เป็นองค์กรแห่งความสุขพร้อมพัฒนาก้าวไปข้างหน้าด้วยกัน สอดคล้องกับ (ธัมมัฏฐิตตา อยู่เจริญ และเจษฎา อังกาบสี, 2561: 55) กล่าวว่า องค์กรแห่งความสุขมีองค์ประกอบที่เรียกว่า “มีน้ำใจและแสวงความรู้ดี” ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบหลักได้แก่ สุขภาพดี และสภาพแวดล้อมดี แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุขไม่เพียงแต่หมายถึง การที่บุคลากรมีสุขภาพกายและจิตใจดีเพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีวัสดุอุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมที่ดีควบคู่กันไปด้วย 4) เริ่มเห็นการวางแผนร่วมกันในการทำงานอย่างสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันมากขึ้นตามแนวคิดวงจร “Deming” สอดคล้องกับ (รัฐดาว พิศาลพงศ์ และคณะ, 2562: 181) กล่าวว่าการใช้วงจร Deming ในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ในองค์กรประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบ และการปรับปรุงนั้นเป็นวงจรที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อยกระดับในการพัฒนา และสอดคล้องกับ (ชัยรัตน์ มาสอนและคณะ, 2565: 349) กล่าวว่าการนำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคชุมชน สังคมมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานภายใต้แนวคิดร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบตลอดจนเล็งเห็นประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานเพื่อประสิทธิผลที่ดี

การวิเคราะห์องค์กรด้านลบ ได้แก่ 1) นโยบายไม่ชัดเจน การวางแผนไม่ชัดเจน ทำให้การปฏิบัติงานยุ่งยาก 2) ขาดจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะในเรื่องการมีน้ำใจ ความเสียสละ ความสามัคคีและความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ 3) การจัดวางตัวไม่เหมาะสมกับงาน 4) ขาดการสื่อสารที่ดี การสื่อสารผิดพลาด ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกัน 5) การยึดติดกับสิ่งเดิม ๆ ไม่เปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง 6) การทำงานล่าช้า 7) ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน 8) ครูไม่ได้ทำหน้าที่ของครูอย่างเต็มที่ เนื่องจากภาระงานในหน้าที่พิเศษ ซึ่งส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน

แนวทางในการพัฒนาองค์กร ได้แก่ 1) ทำตามแผนที่วางไว้ 2) จัดลำดับความสำคัญก่อน-หลัง 3) ทำงานอย่างเป็นระบบ 4) ทำงานอย่างมีจิตอาสา เสียสละ 5) ทำงานอย่างมีศิลปะผู้นำ 6) ติดตามงานและ

พัฒนาตนเอง 7) สร้างเป้าหมายการทำงานอย่างชัดเจน 8) สามารถให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงาน 9) ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน งานจะสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

การจัดลำดับสิ่งที่สามารถลงมือปฏิบัติได้ทันที ได้แก่ 1) รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย 2) มีการติดต่อประสานงาน ก่อน หลัง ปฏิบัติงาน 3) วางแผนและทำงานตามขั้นตอนที่วางไว้ 4) ร่วมมือ สามัคคีในการทำงาน 5) ปรับปรุงตนเอง ทั้งเรื่องงาน การตรงต่อเวลา และระเบียบวินัยในการทำงาน 6) พัฒนาตนเองและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้กิจกรรมในการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเทคนิค ORID มาเป็นเครื่องมือช่วยให้บุคลากรมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านบุคลากรและองค์กรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถนำผลลัพธ์ที่ได้ไปใช้ในเชิงปฏิบัติด้านการทำแผนงานและพร้อมที่จะนำแผนกับเป้าหมายที่ได้ นำไปเปรียบเทียบกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ภูมิภาค จังหวัด และแผนของเทคนิคบางแสนพร้อมนำสู่แผนปฏิบัติการ/โครงการต่อไป ส่วนการนำกิจกรรมสันทนาการและกิจกรรมสุนทรียสนทนาทำให้บุคลากรมีความสุขและสนุกในการเรียนรู้และพร้อมร่วมใจพัฒนาองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณคณะสหวิทยาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิพงศ์ บุษราคัม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณิชากร วงค์สวรรค์พร อาจารย์วีระพล วงศ์ประชุม คุณศศิธร สิทธิพรหม คุณหมอปุรินทร์ จุลโกเศศ คุณหมอกีรติ สวยสมเรียม ที่ผสมศาสตร์ความรู้ในแต่ละด้านทั้งด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วมตามแนวสาธารณสุข นโยบายสาธารณะ จิตวิทยาและเทคนิคการเรียนรู้ทางสังคมวิทยา ที่สร้างสรรกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรียนรู้ สนุกและก้าวไปข้างหน้าแก่บุคลากร

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการบริหารงานวิจัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3.(2564). **การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

จักรพงษ์ พระสุรัตน์ และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันอาการกำเริบซ้ำของผู้ป่วยจิตเภทในชุมชนบ้านหนองคู อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ. **วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2563, 184-198.

ชัยรัตน์ มาสอน และคณะ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. **Journal of Roi Kaensarn Academi**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม 2565, 336-354.

ธนารัฐ ฉ่ำสุริยา. (2562). การสื่อสารภายในองค์กรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของพนักงานในกิจกรรมการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (ไคเซ็น) หลักฐานเชิงประจักษ์ บริษัท แพรคติก้า จำกัด. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศ์** ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2562), 1217-1231.

ธัญลักษณ์ อาษาศรี. (2563). **นวัตกรรมการพัฒนากลไกระดับชุมชนเพื่อจัดการหมู่บ้านจัดการสุขภาพยั่งยืน**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาสาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธัมมัฏฐิตตา อยู่เจริญ และเจษฎา อังกาบสี. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์กรแห่งความสุข:กรณีศึกษา บุคลากรมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. **วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ** ปีที่ 10 ฉบับที่ 1/2561. 34-68.

ธีรวดี ยิ่งมิ่ง. (2562). ความคิดเห็นของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีต่อประสิทธิภาพโครงการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรสายสนับสนุน. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา** ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2562. 31-42.

พัฒนกูล สุขสานติ์ และคณะ.(2564). การศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษา ศรีสรงค์ 2. **EDUCATION JOURNAL, Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University**, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2564. 63-76.

รณิภา พงศ์พุทธชาติ และเพ็ญศรี ฉิรินัง. (2562). การพัฒนาบุคลากรตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี.**Journal of Administrative and Management**. Vol.7 No.3 September – December 2019, 53-65.

รัฐดาว พิศาลพงศ์ และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาการยกระดับคุณภาพศูนย์เด็กเล็กภาคกลางให้ได้ตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ. **วารสารสังคมศาสตร์วิจัย**, 10(1), 166-185.

รุ่งรัตนา บุญ-หลง . (2561). **แนวทางการพัฒนาบุคลากรสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีภายใต้บริบทประเทศไทย 4.0**. งานวิจัยวิชาสังคมจิตวิทยา หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

วัชริศ เจริญกุล. (2563). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านยางสูง**. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วารี ทิพย์เนตร. (2560). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของคนเนอเรชั่นวายที่ปฏิบัติงานในภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดชลบุรี**. งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

วาสนา เลิศมะเลา และเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์. (2561). การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**, 9(2), 209-248.

วิรัตน์ ปานศิลาและคณะ. (2553). **เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี**. [online]. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2565 จากhttp://www.slideshare.net/animantekyo2010/technology-of-participation.

สำนักนโยบายและแผนการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2565). **แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ**. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

สุชาติ พริกเล็ก. (2565). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหงส์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**, ปีที่9 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2565), 436-452.

สุริศา ริมคีรีและคณะ. (2561). **การพัฒนาบุคลากรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ในการทำวิจัยปฏิบัติการจากงานประจำด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ**. งานวิจัยได้รับทุนในโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมแลกเป้า สพฐ. ปีงบประมาณ 2561 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุรีย์ บุญรักษา และคณะ. (2560). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษาในสังกัดเมืองพัทยา:กรณีศึกษาโรงเรียนเมืองพัทยา 7 (บ้านหนองพังแค).**วารสารพิฆเนศวร์สาร**, ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน 2560, 27-42.

เสาวภาคณ์ เชาวนะสิริยธรรม. (2560). การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ของวิทยาลัยชุมชนเมืองแห่งกรุงเทพมหานคร.**วารสารการจัดการสมัยใหม่** ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560. 57-66.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2561). 1การพัฒนาองค์การ: ประเด็นทบทวนสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการชุมชน. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร** ปีที่ 38(6) : 24-48.

Rikke ørngreen and Karin Levinsen. (2017). Workshops as a Research Methodology. **The Electronic Journal of e-Learning** Volume 15 Issue 1 2017, 70-81.

C019

มาตรการจัดการความเสี่ยงในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

Measurement of Risk Management in Tourist Attractions of Sirindhorn District Ubon Ratchathani Province

ศิริพร ศรีสมรรถการ ปริวรรต สมนึก*

Siriporn Srisamattakarn, Pariwat Somnuek*

สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการการท่องเที่ยว การบริการและวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Master of Arts Program in Innovation of Tourism, Hospitality and Thai Contemporary Culture Management, Ubon Ratchathani University

*Corresponding author. E-mail: pariwat.s@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์คุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานีและเสนอมาตรการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวคิดประเภทและคุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า (1) อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานีมีทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุโบราณสถาน และศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปกรรม ด้านคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ 4As ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึงง่าย ความประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ (2) มาตรการจัดการความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธร ได้แก่ การยอมรับความเสี่ยง การร่วมจัดการ และการลดความเสี่ยง

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยง แหล่งท่องเที่ยว มาตรการจัดการความเสี่ยง

Abstract

This academic article aims to survey and analyze tourist attractions characteristics of Sirindhorn District. Ubon Ratchathani Province and propose appropriate measures to manage tourism risks of Sirindhorn tourist attractions Ubon Ratchathani Province by analyzing the content according to the concepts of type and characteristics of tourism resources and tourism risk management. The results of the study revealed that (1) Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province has 3 types of tourism resources, namely,
nature, history, antiques, ancient sites, and religion, and art and culture, traditions, and fine arts. The characteristics of tourist attractions using 4As include tourism attraction. Accessibility, impressions, amenities and management of tourist attractions and (2) measurement of risk management in tourist attractions of Sirindhorn District, namely, risk acceptance. Co-management and risk reduction

Keywords: Risk management, Tourist Attractions, Measurement of Risk Management

บทนำ

ความเสี่ยง คือ โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเปล่า หรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ หรือการกระทำใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลกระทบหรือทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จในอนาคตและมีผลกระทบ (Faculty of Science, Srinakharinwirot University, 2014) การจัดการความเสี่ยงเป็นเครื่องมือที่สำคัญตามหลักการในการตัดสินใจต่าง ๆ เช่น การวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ การติดตามควบคุม และวัดผลการปฏิบัติงานตลอดจนการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือการทำงานต่าง ๆ อันเนื่องมาจากไม่มีใครรู้อนาคตล่วงหน้าได้ หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับจิตใจ ความเห็น การกระทำ และสถานที่ หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ ความเสี่ยงนี้จะถูกวัดด้วยผลกระทบที่ได้รับและความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ โอกาส หรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ที่จะทำให้องค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ และเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเลือกและความไม่แน่นอนตามมาหลังจากการเลือกสิ่งนั้น การจัดการความเสี่ยง (Risk Management) มีองค์ประกอบ 4 ประการ ประกอบด้วย การระบุความเสี่ยง (Risk Identification) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) การจัดการกับความเสี่ยง (Risk Treatment) และการติดตามประเมินผลความเสี่ยง (Monitoring) (Sukhothai Thammathirat Open University, 2019) ดังนั้น การจัดการความเสี่ยง (Risk Management) จึงหมายถึงกระบวนการวางแผนการบริหารและการจัดการความเสี่ยง เพื่อช่วยในการตัดสินใจของบุคคลหรือธุรกิจใด ๆ ในอันที่จะหาวิธีการที่ดีที่สุด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพื่อลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด โดยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

ความเสี่ยงในแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และยังเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานตามปกติของผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอีกด้วย ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านอุบัติเหตุ ชีวิตและทรัพย์สิน โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สภาพแวดล้อม สภาพอากาศและสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งต้องมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการเสนอมาตรการจัดการความเสี่ยงในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร ซึ่งเป็นอำเภอชายแดนสุดของจังหวัดอุบลราชธานีที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งสองประเทศ (Seyanon, 2020)

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งหมด 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลนิคมสร้างตนเองลำโดมน้อย ตำบลคำเขื่อนแก้ว ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ ตำบลฝางคำ และตำบลคันไร่ ถือได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวทั้งประเภทที่เกิดจากธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีสถานที่เด่น ๆ เช่น น้ำตกตาดโตน ภายในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ วัดสิรินธรวราราม ภูพร้าว หรือที่เราเรียกกันว่าวัดเรืองแสง ถือได้ว่าเป็นศาสนสถานหรือปูชนียสถานที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง

วัดป่าโพธิญาณ และ Nature Walkway ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เขื่อนสิรินธร นอกจากนั้นยังมีหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านบากชุม และพัทยาน้อย ที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางกิจกรรมประเภทหนึ่งที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน เพื่อความเพลิดเพลิน (Sirindhorn District Community Development Office Ubon Ratchathani, 2017)

บทความวิชาการนี้ มีจุดประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์คุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร และเสนอมาตรการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้การสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวคิดประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว และมาตรการการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอตามลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์คุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเสนอมาตรการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

การสำรวจและวิเคราะห์คุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

Silparcha (2002) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Juthakorn & Wongpatikan, 2002) ทั้งในลักษณะที่เป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง และลักษณะที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวได้ โดยประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมีความงดงามตามธรรมชาติมีความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ธรณีวิทยา และระบบป่าไม้ที่หลากหลาย เช่น ภูเขา น้ำตก ชายหาด เกาะแก่ง ปะการัง สัตว์ป่า และพรรณพืช เป็นต้น ธรรมชาติที่ใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวจะอยู่ในรูปของภูมิทัศน์ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ (Isichaikul, 2003) ดังนี้

1.1 ทิวทัศน์ (Scenery) ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร ได้แก่ หาดแสนตอ ตำบลช่องเม็ก พัทยาน้อย ตำบลคันไร่ น้ำตกตาดโตน ตำบลคำเขื่อนแก้ว และอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ตำบลคำเขื่อนแก้ว น้ำตกทรายทอง ตำบลโนนก่อ

ภาพที่ 1 หาดแสนตอ ตำบลช่องเม็ก
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

ภาพที่ 2 พัทยาน้อย
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

1.2 สัตว์ป่าและพรรณไม้ (Wildlife and Flora) ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร ได้แก่ ฝูงลิงอาศัยอยู่วัดป่าน้ำบุ้น และวัดป่าโพธิญาณ ตำบลช่องเม็ก และโขลงช้างป่าบ้านพลาญชัย ตำบลโนนก่อ (ภูหญ้าคา)

ภาพที่ 3 วัดป่าโพธิญาณ ตำบลช่องเม็ก
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

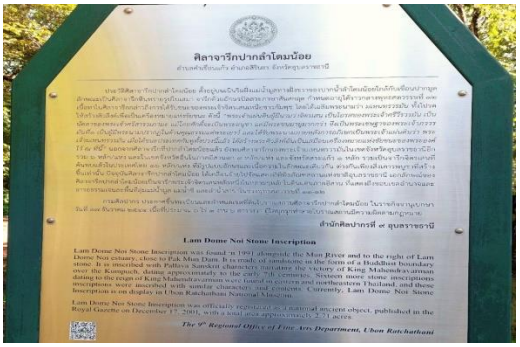

ภาพที่ 4 ฝูงลิงวัดป่าโพธิญาณ ตำบลช่องเม็ก
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา ที่แสดงถึงอารยธรรมท้องถิ่น มีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือน (Isichaikul, 2003) ซึ่งทรัพยากรประเภทนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 โบราณสถานและโบราณวัตถุของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร ได้แก่ หลักศิลาจารึก พระเจ้าจิตรเสน พบที่ปากลำโดมน้อย เขื่อนปากมูล

ภาพที่ 5 หลักศิลาจารึก พระเจ้าจิตรเสน ปากลำโดมน้อย เขื่อนปากมูล
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

2.2 ศาสนสถานหรือปูชนียสถานของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร เช่น วัด เจดีย์ ได้แก่ วัดสิรินธรวราราม ภูพร้าว ตำบลช่องเม็ก และ วัดป่าโพธิญาณ ตำบลช่องเม็ก

ภาพที่ 6 วัดสิรินธร วราราม ภูพร้าว ตำบลช่องเม็ก
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

ภาพที่ 7 วัดป่าโพธิญาณ ตำบลช่องเม็ก
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปกรรม ได้แก่ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์ และถ่ายทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น วิถีความเป็นอยู่ สภาพบ้านเรือน ภาษา การแต่งกาย การละเล่น ดนตรีกวีศิลปะและ ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น ประเพณีงานเทศกาล พิธีกรรม เป็นต้น นอกเหนือจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมที่กล่าวถึงแล้วยังมีทรัพยากร การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมที่แสดงออกทางความคิดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เช่น ความเชื่อค่านิยม

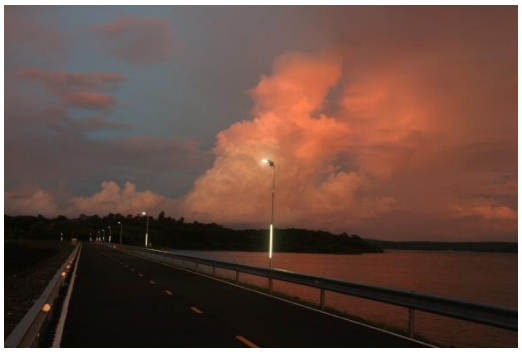
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นชาติพันธุ์ เป็นต้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภท ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี แบ่งย่อยได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ (Isichaikul, 2003) ดังนี้

3.1 แหล่งศิลปวัฒนธรรมและประเพณี วัฒนธรรม (Culture) ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร ได้แก่ ประเพณีอีสาน “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” บุญบั้งไฟ ตำบลคันไร่

3.2 กิจกรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร เช่น ศึกษาดูงานเขื่อนสิรินธร และ Nature Walkway แพท่องเที่ยวอ่างเก็บเขื่อนสิรินธร และท้ายเขื่อนสิรินธร และผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้ใต้น้ำเขื่อนสิรินธร บ้านบากชุม ตำบลโนนก่อ

ภาพที่ 8 Nature Walkway Siridhorn Dam
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

ภาพที่ 9 เขื่อนสิรินธร (สันเขื่อนสิรินธร)ที่มา:
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

ภาพที่ 10 แพท่องเที่ยวอ่างเก็บเขื่อนสิรินธร
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

ภาพที่ 11 แพท่องเที่ยวท้ายเขื่อนสิรินธร
ที่มา: ผู้ศึกษา (30 กันยายน 2565)

การวิเคราะห์คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

Silparcha (2002) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ควรมีลักษณะหลักที่สำคัญ 4 ประการ หรือเรียกว่า 4As อีกทั้ง Mill (1990) ได้กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน

4 ประการคือ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การขนส่ง และการต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี อีกทั้ง Burkart & Medlik (1981) กล่าวโดยสรุปว่าแหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ (attractions) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ (amenity) ดังนั้นสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เกิดจากสถานที่ (Site) หรือเหตุการณ์ (Event) สถานที่ที่อาจจะเกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมาก็ได้ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมเยียนสถานที่นั้น ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต ฯลฯ แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เช่น พืชสวน ไร่นา ฯลฯ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.1 วัดสิรินธรวราราม ภูพร้าว หรือวัดเรืองแสง สร้างความดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวอย่างมาก เพราะมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเนินเขาสูง สามารถมองเห็นชายแดนช่องเม็กที่อยู่ด้านล่าง นอกจากนี้จุดเด่นของวัดคือ การได้มาชมภาพเรืองแสงเป็นสีเขียวของของต้นกัลปพฤกษ์ที่เป็นจิตรกรรมที่อยู่บนผนังด้านหลังของอุโบสถในยามค่ำคืน หรือที่ผู้คนเรียกว่าต้นไม้มหัศจรรย์เรืองแสง ซึ่งช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับการมาชมและถ่ายภาพคือ ตั้งแต่เวลา 18.30-20.00 น.

1.2 เขื่อนสิรินธร สร้างความดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพราะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทุกฤดูกาล โดยเฉพาะภายในเขื่อนสิรินธรมีทัศนียภาพที่สวยงาม มีร้านกาแฟริมน้ำ ชื่อว่า “คุณสายชล” เป็นแบรนด์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กฟผ. มีสวนสิรินธรซึ่งบรรยากาศทั่วไปร่มรื่น ภายในสวนมีสิ่งที่น่าสนใจคือ ประติมากรรมรูปช้าง 3 เชือก ตีระนาด สีซอ และเป่าขลุ่ย ซึ่งเครื่องดนตรีทั้ง 3 ชนิดนี้ เป็นเครื่องดนตรีที่สมเด็จพระเทพพระรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงโปรดปราน มีผาตั้งที่อยู่ภายในเขื่อนใกล้กับทางเดินชมธรรมชาติ (Nature Walkway) และมีโซลาร์เซลล์ลอยน้ำไฮบริดที่ใหญ่ที่สุดในโลกบนผืนน้ำมีพื้นที่กว่า 450 ไร่ 45 Mw (45 เมกะวัตต์) อีกทั้งยังเป็นเขื่อนที่มีความสำคัญมาก นอกจากจะมีประโยชน์ ด้านชลประทาน การประมง การท่องเที่ยวแล้ว เขื่อนสิรินธรยังเป็นแหล่งผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานสะอาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เขื่อนสิรินธรเป็นอีกเขื่อนที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี

1.3 Nature walkway Sirindhorn Dam (ทางเดินชมธรรมชาติ) สร้างความดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวอย่างมากและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทุกฤดูกาล เพราะ Nature Walkway หรือที่เรียกกันว่าทางเดินชมธรรมชาติ มีความยาวกว่า 415 เมตร เป็นรูปทรงกลมสื่อความหมายดวงอาทิตย์ซึ่งมีรัศมี 8 แฉก แสดงถึงพลังงานหมุนเวียนที่ใช้ได้ไม่มีวันหมด ภายในทางเดินชมธรรมชาติมีธรรมชาติที่ร่มรื่นเต็มไปด้วยพรรณไม้นานาพรรณประจำของจังหวัดอุบลราชธานี ตอนเดินชมทางเดินชมธรรมชาติก็สามารถมองเห็นแผงโซลาร์เซลล์ที่ลอยอยู่บนผืนน้ำได้ด้วย

1.4 แพท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร เป็นที่นิยมกันในหมู่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพราะมีกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจและดึงดูดใจ เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่คนไปแพท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธรพลาดไม่ได้ ก็คือ “การล่องแพ” เพราะแพท่องเที่ยวภายในอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร เหมาะกับฤดูร้อนไปเที่ยวเขื่อน นอนเล่นบนแพ ซึ่งมีอากาศที่ธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ สามารถมองเห็นแผงโซลาร์เซลล์ลอยน้ำไฮบริดที่ใหญ่ที่สุดในโลกบนผืนน้ำมีพื้นที่กว่า 450 ไร่ 45 Mw (45 เมกะวัตต์) แบบใกล้ชิด และสนุกกับการเล่นน้ำในเขื่อน

1.5 แพท่องเที่ยวท้ายเขื่อนสิรินธร เป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวดึงดูดให้ผู้คนไปเยือนเป็นจำนวนมาก เพราะสถานที่ตรงนี้เป็นจุดที่อยู่ท้ายเขื่อน เป็นลำน้ำโดมน้อยที่มีน้ำจากเขื่อนสิรินธรปล่อยลงมาตามลำน้ำ มีน้ำที่ใสมาก มีความงามแบบธรรมชาติ บางช่วงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก บรรยากาศคึกคัก บางช่วงก็เงียบสงบ มองไปสองข้างทางเต็มไปด้วยชุ่มชื่น ต้นไม้เขียวขจี ทำให้รู้สึกผ่อนคลายและสบาย

1.6 พัทยาน้อย เป็นทั้งจุดท่องเที่ยว พักผ่อน ทานอาหาร และเล่นน้ำยอดฮิตภายในพื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนสิรินธร ที่เรียกกันว่าพัทยาน้อย หรือทะเลอีสานใต้ มีชื่อเสียงมานานหลายปี เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของคนอุบลรวมถึงจังหวัดใกล้เคียง เพราะพัทยาน้อยมีร้านอาหารหลายร้านให้เลือกนั่งทานอาหาร เล่นน้ำ พักผ่อนกับครอบครับกับเพื่อน ลักษณะของพัทยาน้อยเป็นเรือนแพร้านอาหารเรียงรายให้เลือกใช้บริการกันตามชอบใจ แต่ละที่จะสร้างจุดเด่นของตัวเองขึ้นมา บางแห่งมีเครื่องเล่นแบบสวนน้ำ บางแห่งสร้างสระว่ายน้ำในร่ม หรือมีเครื่องเล่นแปลกแตกต่างมาแข่งกันดึงดูดลูกค้า พร้อมบริการจำหน่ายเสื้อผ้าชุดเล่นน้ำ ให้เช่าเสื้อชูชีพ ห่วงยาง เจ็ตสกี และสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน

2. ความสามารถในการเข้าถึงง่าย (Accessibility) เช่น เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปเยี่ยมชมได้ง่ายเพราะมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว อำเภอสิรินธร ซึ่งถนนเป็นลาดยางและคอนกรีต สามารถเดินทางไปได้ด้วยรถยนต์ทุกชนิด มีป้ายสัญลักษณ์บอกตลอดทาง มีที่จอดรถเพียงพอ มีร้านค้าสะดวกซื้อ มีที่พัก มีห้องน้ำไว้คอยบริการ มีร้านกาแฟ อยู่ใกล้ปั๊มน้ำมัน สถานีตำรวจ และใกล้โรงพยาบาล

3. ความประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนให้ได้รับความสุขสบายและประทับใจเมื่อเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว อำเภอสิรินธร เนื่องจากมีป้ายสื่อความหมายทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาท้องถิ่น มีศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ให้บริการสอบถามข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่เพียงพอ อีกทั้งยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร มีร้านค้าสะดวกซื้อ มีร้านขายสินค้าของที่ระลึก มีห้องน้ำบริการเพียงพอ มีการจัดเตรียมถังขยะที่เพียงพอ มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เช่น ห้องน้ำคนพิการ พื้นที่ทางรถวีลแชร์ของผู้พิการ เป็นต้น

4. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เอื้อให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยการบริหารจัดการและการปฏิบัติการและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยว อำเภอ สิรินธร มีการบริหารจัดการโดยการติดตั้งป้ายบอกทาง สัญลักษณ์เตือน และสัญญาณเตือนภัยอย่างเหมาะสม มีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีกิจกรรมและวัฒนธรรมประเพณี ที่สามารถดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมเยือน และสื่อประชาสัมพันธ์ การโฆษณาที่เผยแพร่ เพื่อทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ อีกทั้งยังมีบริการด้านต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัย ธนาคาร ATM โรงพยาบาล และปั้มน้ำมัน

มาตรการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

การจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี สามารถอธิบายได้ดังที่ Silparcha (2002) และ (Valaya Alongkorn Rajabhat University, 2014) ได้กล่าวไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การยอมรับความเสี่ยง ภาครัฐควรยอมรับว่ามีปัญหาทางการท่องเที่ยวด้านความปลอดภัยเกิดขึ้นในพื้นที่จริง ควรขอความร่วมมือกับชาวบ้านช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแล คอยระวังไม่ให้เกิดอันตรายและสามารถแจ้งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของกองโรงไฟฟ้าเขื่อนสิรินธรตรงบริเวณนั้นได้ทันทีหากเห็นพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมและอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้

2. การร่วมจัดการ จากการสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นมีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวมาจากการที่หน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่ได้เข้ามาจัดการอย่างทั่วถึง สามารถให้เข้ามาร่วมมือในการช่วยเหลือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยมากขึ้นและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการขอความร่วมมือจากชาวบ้าน แม่ค้าพ่อค้า หรือพนักงานที่คอยให้บริการกับนักท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลหรือให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดอันตราย หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถแจ้งเหตุกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของกองโรงไฟฟ้าเขื่อนสิรินธรได้อย่างทันท่วงที

3. การลดความเสี่ยง จากที่กล่าวไปในข้อของการร่วมจัดการ โดยการที่ให้องค์กร กฟผ. เข้าไปจัดการกับแหล่งท่องเที่ยว จะต้องมีการวางแผนวางระบบการรักษาความปลอดภัยให้มีความมั่นคงมากขึ้น มีการสร้างกฎข้อระเบียบเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเอง เช่น เพิ่มเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลในสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น มีการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยให้มีความมั่นคงมากขึ้น มีการทำป้ายแจ้งเตือนใหม่และบอกข้อความชัดเจนให้กับนักท่องเที่ยวมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

3.1 เหตุเพลิงไหม้ มีการจัดการและเตรียมรับมือ ตรวจสอบอุปกรณ์ป้องกันทางไฟฟ้าอย่างสม่ำเสมอ ตรวจสอบสภาพสายไฟอย่างสม่ำเสมอ อบรมพนักงานให้มีความรู้ และเข้าใจในการทำงานของอุปกรณ์

3.2 เหตุไฟฟ้าสถิตและกระแสไฟฟ้ารั่วไหล ให้มีการดับระบบไฟฟ้าภายในพื้นที่ที่จัดการควบคุม ตรวจสอบสภาพวงจรสายดินให้สมบูรณ์ตลอดเวลาและตรวจสอบการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น สายไฟ และระบบป้องกันด้านไฟฟ้าเป็นระยะ เพื่อตรวจสอบฟังก์ชั่นการทำงานของอุปกรณ์ไฟฟ้าและระบบป้องกันในระหว่างการใช้งาน และในแผนซ่อมบำรุงประจำปีการจัดการความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ

3.3 การกำหนดกิจกรรมของนักท่องเที่ยว จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพื้นที่แต่ละพื้นที่ให้คนเข้ามาใช้ประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด ในแต่ละห้วงเวลา และฤดูกาล การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ ส่วนใหญ่จึงอยู่ในพื้นที่บริการของแต่ละพื้นที่จะต้องคำนึงถึง ปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ (Zoning) โดยแบ่งตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ ประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์โบราณวัตถุ และศาสนสถาน และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปกรรม 2) การออกแบบสภาพแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบสภาพแวดล้อมจะต้องได้มาตรฐานเชิงวิศวกรรม มีการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ต้องคำนึงถึงสภาพทางกายภาพ และมีการออกแบบสภาพแวดล้อมที่จะต้องคำนึงถึงความงดงามหรือคุณค่าทางวัฒนธรรม

บทสรุป

จากการสำรวจทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร พบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ (1)ประเภทธรรมชาติ ประกอบด้วย หาดแสนตอ พัทยาน้อย น้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ น้ำตกทรายทอง (2) ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา ประกอบด้วย ฝูงลิงอาศัยอยู่วัดป่าน้ำบุ้นและวัดป่าโพธิญาณ โขลงช้างป่าบ้านพลาญชัย และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปกรรม ประกอบด้วย หลักศิลาจารึกพระเจ้าจิตรเสน วัดสิรินธรวราราม ภูพร้าว ประเพณีอีสาน “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” เขื่อนสิรินธร Nature Walkway และกิจกรรมล่องแพท่องเที่ยวอ่างเก็บเขื่อนสิรินธรและท้ายเขื่อนสิรินธร จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้หลักการ 4As ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึง ความประทับใจสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มาเป็นตัวกำหนดในการวิเคราะห์ในครั้งนี้ สุดท้ายจึงเป็นเสนอมาตรการหรือวิธีการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิรินธร ประกอบด้วย การยอมรับความเสี่ยง การร่วมจัดการ และการลดความเสี่ยง สอดคล้องกับ Kieanwatana (2021) กล่าวว่า วิธีการตอบสนองต่อความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว

ชายหาดบางแสนจังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 3 วิธี ได้แก่ การลดความเสี่ยง (Reduction) การหาผู้ร่วมรับความเสี่ยง/การร่วมจัดการ (Sharing) และการยอมรับความเสี่ยง (Acceptance) ดังนั้น สำหรับมาตรการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ควรจะมีการจัดทำแผนปฏิบัติการ และให้ทุกคนรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการ ดังที่ Punthung (2021) กล่าวว่า สร้างความรู้ความเข้าใจอย่าง ถ่องแท้เกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน และการดำเนินงานในการจัดการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวในเขต พื้นที่เมืองพัทยาในหน่วยงานของตน ขณะเดียวกัน Chamnina (2020) กล่าวว่า ต้องมีการจัดทำนโยบายด้านการจัดการความปลอดภัยที่เป็นนโยบายและแผนปฏิบัติในทิศทางเดียวกันสำหรับการบริหารทุกระดับ เพื่อรองรับความเสี่ยงและป้องกันให้ครอบคลุมทุกด้านและรัดกุมในทุกแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการรับมือกับสิ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ข้อค้นพบของบทความวิชาการนี้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการจัดการภาวะวิกฤตการณ์ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิรินธรที่เป็นรูปธรรมประกอบด้วย การเป็นผู้นำสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การตอบสนองกับสิ่งฉุกเฉินอย่างเพียงพอ การระบุผู้ประสบภัย ความสัมพันธ์กับสื่อ ความช่วยเหลือของครอบครัว การเผยแพร่ข่าวสาร การติดต่อสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะผู้บริหารกองโรงไฟฟ้าเขื่อนสิรินธร พนักงานเจ้าหน้าที่ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเขตอำเภอสิรินธร ควรมีการประชุมกำกับติดตาม ประเมินผล ให้ข้อเสนอแนะและร่วมแก้ไขปัญหาด้านการบริหารที่มีปัจจัยความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2. หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ควรจัดทำแผนปฏิบัติและปฏิบัติตามแผนอย่างจริงจัง รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ให้มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญงาน เข้าใจกฎระเบียบได้อย่างดี

3. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรกระตุ้นนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ และประชาชนให้รักษามาตรการป้องกันการแพร่ระบาด Covid-19 อย่างต่อเนื่อง

4. กำหนดนโยบายให้มีศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินเพื่อเป็นศูนย์กลางการประสานในพื้นที่มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการป้องกันและควบคุมโรคระบาดและส่งเสริมให้ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินมีความพร้อมรับมือตลอดเวลา

5. ส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนเข้าร่วมกระบวนการจัดการความเสี่ยงในทุกขั้นตอน โดยใช้รูปแบบการสร้างเครือข่ายการทำงานทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

เอกสารอ้างอิง

Burkart & Medlik. (1981). **Tourism : Past Present and Future**. (2 th ed). Oxford: Butterworth Hienemann Ltd,.

Chamnina, E. (2020). Tourism safety management in Phuket. **Journal of MCU Nakhondhat**, 7(8): 174-189. [Online]. Retrieved 2 September 2022 from https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/246252/166421

Faculty of Science, Srinakharinwirot University. (2014). **Risk Management**. [Online]. Retrieved 2 September 2022 from https://science.swu.ac.th/Default.aspx?tabid= 18573&language=th-TH

Isichaikul, R. (2003). **Fundamentals of tourism, teaching materials, long-distance training series, sustainable community tourism management course**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Juthakorn, S. & Wongpatikan, R. (2002). **"Travel Resources" in the Teaching Document Series. Subject: Introduction to Tourism Industry Units 1-7**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Kieanwatana, K. (2021). Tourism Risk Management in Bangsaen Beach of Chonburi Province. **Journal of Humanities and Social Sciences Review (JHSSR)**, 23(2): 142-158. [Online]. Retrieved 2 September 2022 from https://so05.tci-thaijo.org/index.php/hspbruacthjournal/article/view/256792/173347

Mill, R.C. (1990). **Tourism: The international business**. New Jercy: Prentice-Hall.

Punthung, J. (2021). Tourism Safety Management in Pattaya City Area. **Journal of Politics, Administration and Law**, 11(2): 509-534. [Online]. Retrieved 2 September 2022 fromfile:///C:/Users/user/Downloads/6709-Article%20Text-8109-1-10-20200429.pdf

Seyanon, I. (2020). **Crisis Management in Tourism Business.** Se-Education Public Company Limited.

Silparcha, W. (2002). **Tourism Resource Management**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Sirindhorn District Community Development Office Ubon Ratchathani. (2017). **General Information Sirindhorn District**. [Online]. Retrieved 2 September 2022 from https://district.cdd.go.th/sirinthorn/2017/05/16/แผนที่อำเภอสิรินธร/

Sukhothai Thammathirat Open University. (2019). **Business Building and**

Entrepreneurship. (8th ed). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Valaya Alongkorn Rajabhat University. (2014). **Risk Management Guide**. [Online].

Retrieved 2 September 2022 from http://www.vru.ac.th/link-information/Risk57.pdf

C021

ศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือด้านความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพกับองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต

Study of relationship between Laws, Standards, and Safety Manual of Biogas Plants and Elements of Process Safety Management (PSM)

ขวัญชาติ สายน้อย[1] เสรีย์ ตู้ประกาย[1*] มงคล รัชชะ[1] ชัยวัฒน์ ภู่วรกุลชัย[2] ปาริชาติ หมื่นสีทา[1]
โกวิท สุวรรณหงษ์[3]

Khwanchart Sainoi[1], Seree Tuprakay[1*], Mongkol Ratcha[1], Chaiwat Pooworakulchai[2],
Parichat Muensita[1], Kowit Suwannahong[3]

[1]คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2]คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[3]คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

[1]Faculty of Engineering, Ramkhamhaeng University, Bangkapi BKK, Thailand, 10240

[2]Faculty of Public Health, Ramkhamhaeng University, Bangkapi BKK, Thailand, 10240

[3]Faculty of Public Health, Burapha University, Muang Cholburi, Thailand, 20131

*Corresponding author. E-mail: seree.t@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

ประเภทของอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพของประเทศไทยส่วนใหญ่เกิดจาก การระเบิด สารอันตรายและอัคคีภัย อุบัติเหตุเหล่านี้สามารถป้องกันได้ด้วยการใช้ระบบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Management : PSM) ที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ งานวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐานและคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพในประเทศไทย กับองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต โดยการรวบรวม วิเคราะห์เอกสาร และเปรียบเทียบความสัมพันธ์ด้วยแผนภูมิเรดาร์ พบว่าองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) มีความสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อม พ.ศ.2554 ในระดับมาก และมีองค์ประกอบด้านความพร้อมใช้ของอุปกรณ์เท่านั้น ที่มีอยู่ในกฎหมาย มาตรฐานและคู่มือทุกฉบับในงานวิจัยนี้ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันใน

ระดับน้อย และไม่มีกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือใด มีความสัมพันธ์กับทุกองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ดังนั้น การพัฒนามาตรฐานด้านความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ ให้สอดคล้องกับทุกองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต รวมทั้ง พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 เป็นการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุต่อตัวบุคคลและกระบวนการผลิตในโรงงานก๊าซชีวภาพของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ก๊าซชีวภาพ โรงงานก๊าซชีวภาพ ไบโอแก๊สเซฟตี้ การจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต

Abstract

Most types of accidents in biogas plants in Thailand are from explosions, hazardous substances, and fire. These accidents can be prevented through the use of an effective and adequate process safety management (PSM). This research was qualitative research according to document research guidelines and aimed to study the relationship of laws, standards and manuals related to safety in biogas plants in Thailand with process safety management elements. According to collecting, analyzing, and comparing the data with radar charts. The result showed that process safety management elements were related to the Occupational Safety, Health, and Environment Act B.E. 2554 (2011) at high level. The mechanical integrity element exists in all documents in this research. In fact, most of the studies had little correlation with the process safety management elements, and there is no law, standard, or manual that is related to all elements of process safety management. Therefore, developing safety standards in biogas plants in accordance with all elements of process safety management, including the Occupational Safety, Health and Environment Act B.E. 2554 (2011) to prevent personal and process accidents in Thailand biogas plants with efficiency and sustainability.

Keywords: biogas, biogas plant, biogas safety, process safety management.

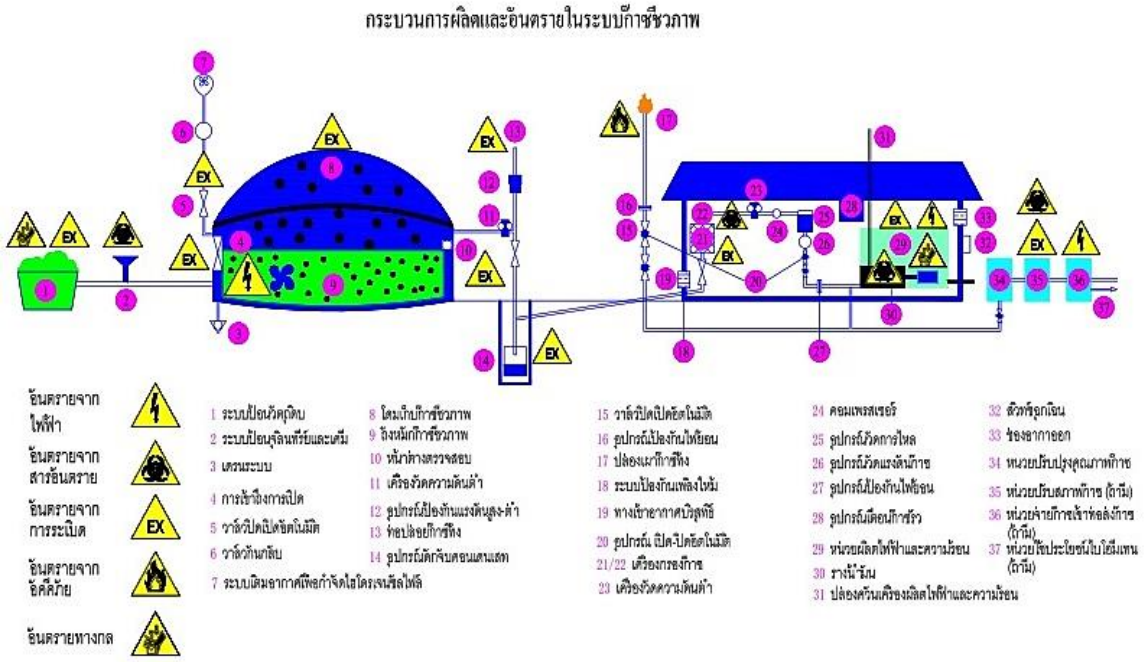
บทนำ

โรงงานก๊าซชีวภาพ (Biogas Plant) ของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามความต้องการใช้พลังงานก๊าซชีวภาพ (Biogas Energy) ที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ปี พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก พ.ศ. 2561-2580 (AEDP:2018) มีเป้าหมายการผลิตพลังงานทดแทนด้านความร้อนจากก๊าซชีวภาพและไบโอมีเทน 1,283 kilotonne of oil equivalent (ktoe) และ 2,023 ktoe ภายในปี พ.ศ. 2580 ตามลำดับ การส่งเสริมโรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนและโครงการโรงไฟฟ้าชุมชนเพื่อเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งในปัจจุบันมีโรงไฟฟ้าก๊าซชีวภาพ (Biogas power plant) ที่ได้รับใบอนุญาตผลิตไฟฟ้าจากคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานแล้วจำนวน 203 โรงงาน (กรกฎาคม พ.ศ. 2565) มีกำลังการผลิตรวม 640.146 เมกะวัตต์ (Energy Regulation Commission, 2022) และตามเป้าหมายจะเพิ่มขึ้นถึง 1,565 เมกะวัตต์ ภายในปี พ.ศ. 2580 (Department of Alternative Energy and Energy Efficiency, 2020: 17)

ก๊าซชีวภาพ (Biogas) เกิดจากการย่อยสลายสารอินทรีย์โดยแบคทีเรียชนิดไม่ใช้ออกซิเจนในสภาวะไร้อากาศ จากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมเกษตร เช่น โรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลัง โรงงานน้ำมันปาล์ม และโรงงานเอทานอล ของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ ของเสียจากฟาร์มปศุสัตว์ ขยะชุมชน และ พืชพลังงาน องค์ประกอบที่สำคัญของก๊าซชีวภาพ ประกอบด้วยก๊าซมีเทน (Methane: CH_4) ร้อยละ 55-65 โดยปริมาตร ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Carbondioxide: CO_2) ร้อยละ 35-45 โดยปริมาตร ที่เหลือจะเป็นก๊าซอื่นๆ เช่น ก๊าซไฮโดรเจน (Hydrogen: H_2) ร้อยละ 0-1 โดยปริมาตร ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟล์ (Hydrogen Sulfide: H_2S) ร้อยละ 0-1 โดยปริมาตร ก๊าซไนโตรเจน (Nitrogen: N) ร้อยละ 0-3 โดยปริมาตร และแอมโมเนีย (Ammonia: NH3) ร้อยละ 0-1 โดยปริมาตร

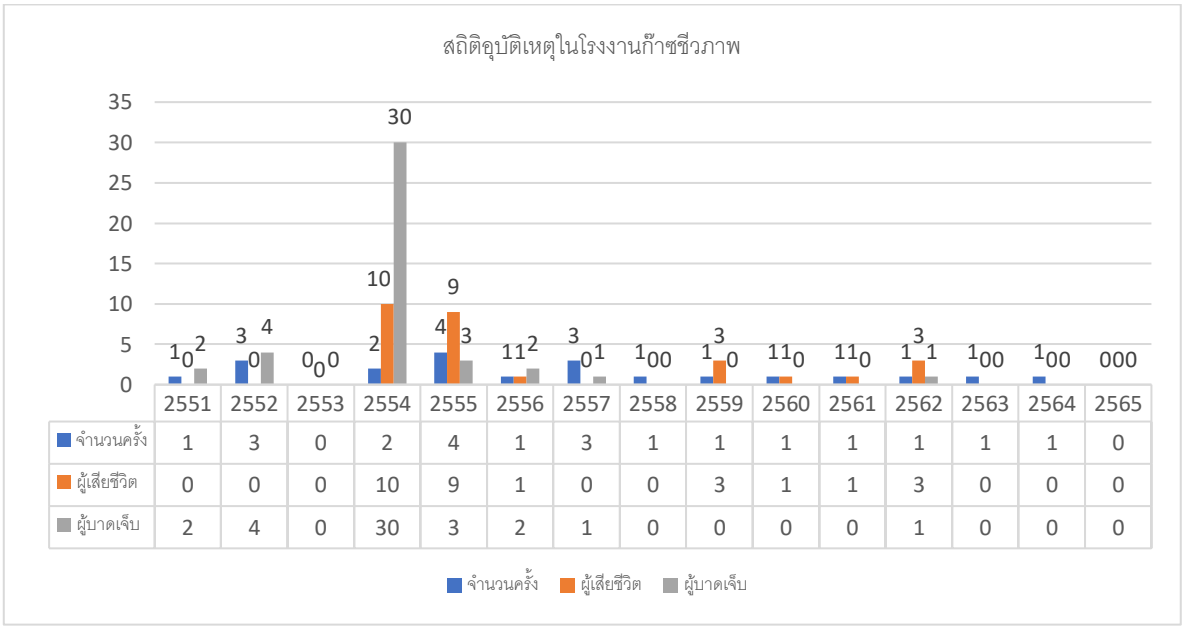
จากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น ก๊าซชีวภาพ จึงเป็นก๊าซไวไฟ (Flammable) และเป็นสารระเบิดได้ (Explosives) ซึ่งอาจมีการติดไฟ การระเบิด และการมีก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟล์ (H_2S) และก๊าซแอมโมเนีย (NH_3) ซึ่งเป็นก๊าซมีพิษ และก๊าซอื่นๆ ที่เป็นอันตรายจากการเกิดสภาวะอับอากาศ และเป็นอันตรายต่อสุขภาพเมื่อสูดดม

โรงงานก๊าซชีวภาพ Bontempo et al. (2016:10) กล่าวว่า เป็นระบบวิศวกรรมกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งอันตรายต่างๆ สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอน ทั้งอันตรายต่อสุขภาพ และอันตรายต่อสภาพแวดล้อม อันตรายที่อาจเกิดขึ้นที่โรงงานก๊าซชีวภาพ ได้แก่ การระเบิด อัคคีภัย สารอันตราย (สารช่วยในการแปรรูป) รวมถึงก๊าซชีวภาพเอง อันตรายจากไฟฟ้าและอันตรายทางกลในส่วนต่างๆ ในโรงงาน โดยมีกระบวนการผลิต และอันตรายในส่วนต่างๆของโรงงานก๊าซชีวภาพ ตามภาพที่ 1

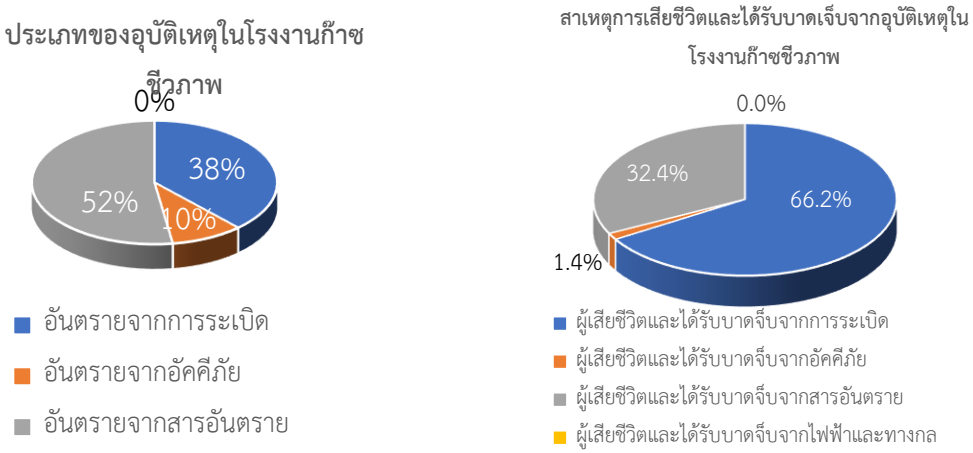
ภาพที่ 1 กระบวนการผลิตและอันตรายในโรงงานก๊าซชีวภาพ (ที่มา : Guidelines for safe use of biogas Technology (Bontempo et al., 2016: 10-11))

จากข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพในประเทศไทย 15 ปีย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2565 พบว่ามีการเกิดอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพขั้นร้ายแรงจำนวน 21 ครั้ง ทำให้มีผู้เสียชีวิต 28 คน และได้รับบาดเจ็บ 43 คน ซึ่งพบว่า มีแนวโน้มที่ลดลง แต่ยังคงมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นเกือบทุกปีที่ผ่านมา (Industrial Safety Technology Promotion Division Department of Industrial Works, 2022)

	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565
จำนวนครั้ง	1	3	0	2	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	0
ผู้เสียชีวิต	0	0	0	10	9	1	0	0	3	1	1	3	0	0	0
ผู้บาดเจ็บ	2	4	0	30	3	2	1	0	0	0	0	1	0	0	0

ภาพที่ 2 สถิติอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพ 15 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2551 - กรกฎาคม พ.ศ. 2565) (Industrial Safety Technology Promotion Division Department of Industrial Works, 2022)

ภาพที่ 3 ประเภทของของอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพและสาเหตุการเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพ Industrial Safety Technology Promotion Division, Department of Industrial Works. (2022)

จากข้อมูลอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า ประเภทของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในโรงงานก๊าซชีวภาพนั้น มาจากสารอันตรายมากที่สุด (52%) จากการระเบิด (38%) จากอัคคีภัย (10%) และอันตรายไฟฟ้าและทางกล (0%) ตามลำดับ ส่วนสาเหตุการเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพนั้น พบว่ามาจากการระเบิดมากที่สุด (66.2%) จากสารอันตราย (32.4%) จากอัคคีภัย (1.4%) และไม่พบผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจากอันตรายไฟฟ้าและทางกล (0%)

เพื่อป้องกันและลดการเกิดอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในโรงงานก๊าซชีวภาพ ทำให้หลายปีที่ผ่านมามีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการบังคับใช้กฎหมาย จัดทำมาตรฐานและคู่มือด้านความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ เพื่อให้สถานประกอบการนำไปปฏิบัติ โดยสรุปสาระสำคัญตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพในประเทศไทย

ชื่อหน่วยงาน	ชื่อกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ	สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโรงงานก๊าซชีวภาพ
กระทรวงมหาดไทย	พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	เพื่ออนุญาตและควบคุมการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย และตรวจสอบอาคาร
กระทรวงแรงงาน	พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อม พ.ศ.2554	เพื่อวางมาตรการควบคุม กำกับ ดูแล และบริหารจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานอย่างเหมาะสมและ

ชื่อหน่วยงาน	ชื่อกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ	สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโรงงานก๊าซชีวภาพ
		เป็นมาตรการที่ทำให้ลูกจ้างได้รับความปลอดภัยจากการทำงาน
กระทรวงอุตสาหกรรม	พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติโรงงาน ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562	การควบคุมหลักเกณฑ์ที่ตั้ง ลักษณะอาคารโรงงาน เครื่องจักร อุปกรณ์ คนงานที่มีความรู้เฉพาะ เอกสารและข้อมูลที่จำเป็น หลักเกณฑ์ปฏิบัติ วิธีการผลิต อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อป้องกันอันตรายและการตรวจสอบโรงงาน ซึ่งกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัยในการทำงานและการควบคุมการปล่อยมลพิษ
กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพลังงาน	พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562	การควบคุมวัตถุอันตรายและสารเคมีอันตราย ร้ายแรง การแบ่งชนิดของวัตถุอันตราย หลักเกณฑ์และมาตรการป้องกันและข้อบังคับในการทำงานกับวัตถุอันตรายและสารเคมีอันตราย มาตรการป้องกันและข้อบังคับในการทำงานกับวัตถุอันตราย เช่น วัตถุไวไฟ วัตถุระเบิดได้วัตถุก่อเกิดการระคายเคือง ความปลอดภัยจากการใช้วัตถุอันตรายของประชาชน การโฆษณาวัตถุอันตราย การแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากวัตถุอันตราย
กระทรวงอุตสาหกรรม	กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยเกี่ยงกับโรงงานไฟฟ้าในโรงงาน พ.ศ. 2550	ต้องมีแบบแปลนแสดงการติดตั้งโรงงานไฟฟ้าในโรงงาน การใช้วัสดุ อุปกรณ์ และส่วนประกอบต่างๆของโรงงานไฟฟ้าที่ได้มาตรฐาน และดำเนินการตามมาตรฐานที่ยอมรับ มีการตรวจสอบและรับรองความปลอดภัยโรงงานไฟฟ้าในโรงงานทุกปี
กระทรวงแรงงาน	ประกาศกระทรวง มาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนา	เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานในพื้นที่อับอากาศ การขออนุญาตปฏิบัติงาน การฝึกอบรมความปลอดภัย การตรวจสอบองค์ประกอบของอากาศ

ชื่อหน่วยงาน	ชื่อกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ	สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโรงงานก๊าซชีวภาพ
	มัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานในที่อับอากาศ พ.ศ. 2562	และการเตรียมอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล ก่อนเข้าปฏิบัติงานในที่อับอากาศ
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกระทรวง มาตรการความปลอดภัยเกี่ยวกับการจัดการสารเคมีในโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2565	การบริหารจัดการความปลอดภัย มาตรการความปลอดภัยในการเคลื่อนย้าย จัดเก็บ ใช้งาน และการระงับเหตุฉุกเฉิน
กระทรวงอุตสาหกรรม	ประกาศกระทรวง เรื่องการป้องกันและระงับอัคคีภัยในโรงงาน พ.ศ. 2565	กล่าวถึงการป้องกันและระงับอัคคีภัยในโรงงาน การฝึกอบรมการป้องกันและระงับอัคคีภัย การกำหนดมาตรฐาน การจัดให้มีระบบสัญญาณแจ้งเหตุเพลิงไหม้ เครื่องดับเพลิงมือถือ ระบบน้ำดับเพลิง ระบบดับเพลิงอัตโนมัติ การตรวจสอบและบำรุงรักษาระบบอุปกรณ์ต่างๆ การขออนุญาตในการทำงานในที่มีประกายไฟหรือความร้อน การใช้วัสดุทนไฟสำหรับอาคารโรงงาน การมีแผนอพยพ และการมีแผนป้องกันและระงับอัคคีภัยในโรงงาน
กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.)	คู่มือไบโอแก๊สเซฟตี้	เป็นคู่มือที่มุ่งเน้นให้รู้จักไบโอแก๊สหรือก๊าซชีวภาพ การใช้ประโยชน์ของก๊าซชีวภาพและเทคโนโลยีการผลิตก๊าซชีวภาพและกล่าวถึงกรณีศึกษาจากอุบัติเหตุจากก๊าซชีวภาพ การปฏิบัติงานที่ไม่ถูกต้องในพื้นที่อับอากาศ การระเบิดและอัคคีภัย และให้แนวทางในการสร้างความปลอดภัยในโรงงานการผลิตและใช้ก๊าซชีวภาพ
กรมพลังงานทดแทนและ	คู่มือการประเมินความเสี่ยงอันตรายจากระบบผลิตก๊าซชีวภาพ	เป็นคู่มือในโครงการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจสำหรับการผลิตและใช้ก๊าซชีวภาพอย่างปลอดภัย เพื่อประกอบการฝึก อบรมเชิงปฏิบัติการให้กับ

ชื่อหน่วยงาน	ชื่อกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ	สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโรงงานก๊าซชีวภาพ
อนุรักษ์พลังงาน (พพ.)		เจ้าหน้าที่ดูและโรงงานก๊าซชีวภาพในการประเมินความเสี่ยงในโรงงานผลิตก๊าซชีวภาพและการบรรเทาและระงับเหตุเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในโรงงานก๊าซชีวภาพ
กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.)	คู่มือการระงับอุบัติเหตุที่เกิดจากระบบผลิตก๊าซชีวภาพ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการระงับอุบัติเหตุที่เกิดจากระบบผลิตก๊าซชีวภาพ ดังนี้ 1. แผนปฏิบัติก่อนเกิดเหตุ 2. แผนปฏิบัติขณะเกิดเหตุ 3. แผนปฏิบัติภายหลังเหตุสงบ
กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.)	คู่มือการปฏิบัติงานการผลิตและใช้ก๊าซชีวภาพอย่างปลอดภัยสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมและขยะชุมชน ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1/2555 และ คู่มือการปฏิบัติงานการผลิตและใช้ก๊าซชีวภาพอย่างปลอดภัยสำหรับฟาร์มปศุสัตว์	เป็นคู่มือที่กล่าวถึง ความรู้ทั่วไปด้านเทคโนโลยีก๊าซชีวภาพจากน้ำเสียโรงงานอุตสาหกรรมและขยะอินทรีย์ การเลือกเทคโนโลยีการผลิตก๊าซชีวภาพจากน้ำเสียโรงงานอุตสาหกรรมและขยะชุมชน การออกแบบโรงงานการผลิต การขนถ่ายการใช้ประโยชน์ก๊าซชีวภาพ เพื่อความปลอดภัย การกำหนดบริเวณอันตราย (Hazardous Zone) การตรวจสอบโรงงานและบำรุงรักษาโรงงานผลิตก๊าซชีวภาพ รายละเอียดและความถี่ในการบำรุงรักษา กรณี ศึกษาการเกิดอุบัติเหตุในโรงงานผลิตและใช้ก๊าซชีวภาพ การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
กรมโรงงานอุตสาหกรรม	คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการออกแบบ การผลิต การควบคุมคุณภาพ และใช้ก๊าซชีวภาพ สำหรับโรงงานอุตสาหกรรม	เป็นคู่มือที่กล่าวถึง สถานการณ์การผลิตและใช้ก๊าซชีวภาพในประเทศไทย การเกิดก๊าซและสมบัติของก๊าซชีวภาพ เทคโนโลยีการออกแบบโรงงานผลิตก๊าซชีวภาพ การเริ่มต้นและดูแลโรงงาน การเก็บ การลำเลียงและอุปกรณ์ความปลอดภัยสำหรับก๊าซชีวภาพ การปรับปรุงและ

ชื่อหน่วยงาน	ชื่อกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ	สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโรงงานก๊าซชีวภาพ
		ควบคุมคุณภาพ การใช้ประโยชน์ และความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ

การที่หลายหน่วยงานได้มีการบังคับใช้กฎหมาย จัดทำมาตรฐาน และคู่มือต่างๆ ออกมาหลายฉบับ (ตามตารางที่ 1) แต่ยังคงมีอุบัติเหตุและมีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตที่มีสาเหตุจาก สารอันตราย การระเบิด และอัคคีภัย (ตามภาพที่ 2 และ ภาพที่ 3) ซึ่ง ชวรินทร์ โพยมรัตน์ (Payomrat, 2021) ได้กล่าวว่า กระบวนการความปลอดภัย (Process Safety) ป้องกันอันตรายจากกระบวนการผลิตที่ก่อให้เกิดอุบัติภัยร้ายแรงถึงขั้นเสียชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อม เช่น ไฟไหม้ ระเบิด ก๊าซพิษ ดังนั้น จึงตั้งสมมติฐานได้ว่า กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมหรือสอดคล้องกับทุกองค์ประกอบหรือข้อบังคับการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต

การจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (Process Safety Management: PSM) คือ การจัดการดูแล จัดหา ให้การทำงานมีความปลอดภัย และการป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติการณ์ (Incident) ที่จะก่อให้เกิดการบาดเจ็บ ความอันตรายต่อร่างกาย ที่เกี่ยวเนื่องกับกระบวนการในการผลิตที่ใช้สารเคมีอันตรายร้ายแรง โดยจะเน้นไปที่การใช้มาตรการในการจัดการความปลอดภัยต่าง ๆ รวมไปถึงการอบรมให้เข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานด้านวิศวกรรมในการชี้บ่ง วิเคราะห์ ประเมิน และควบคุมอันตรายระหว่างกระบวนการผลิตในนิคมอุตสาหกรรม ตามมาตรฐาน OSHA 3231-2000 : 29 CFR 1910.119 (Occupational Safety & Health Administration (OSHA), 2000) และข้อบังคับคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 กำหนดให้สารเคมีหรือวัตถุอัตรายร้ายแรงที่ระบุในภาคผนวก และกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับแก๊สไวไฟหรือของเหลวไวไฟ ที่มีจุดวาบไฟต่ำกว่า 37.8 องศาเซลเซียส (100 ^{0}F) และปริมาณครอบครองตั้งแต่ 4,535.9 กิโลกรัม (10,000 ปอนด์) ขึ้นไป ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ต้องมีการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต

ภาพที่ 4 องค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) ตาม CFR 1910.119 ของ OSHA 3132-2000 และข้อบังคับคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยฯ

ปัจจุบันโรงงานก๊าซชีวภาพที่มีปริมาณครอบครองตั้งแต่ 4,535.9 กิโลกรัม (10,000 ปอนด์) ขึ้นไป ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง และอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมเท่านั้นที่มีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ส่วนโรงงานก๊าซชีวภาพอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในนิคมอุตสาหกรรม หรือมีปริมาณครอบครองน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด จะใช้การจัดการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อม ที่ป้องกันอันตรายบุคคลจากการทำงาน ซึ่ง Sommani et al. (2019: 1) กล่าวว่า หลักการของการจัดการความปลอดภัยกระบวนผลิต (PSM) ต่างจากความปลอดภัยในการทำงาน หรือความปลอดภัยส่วนบุคคลที่เน้นการป้องกันอันตรายที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของพนักงาน เช่น การลื่น การสะดุด การหกล้ม ความปลอดภัยในกระบวนการผลิตป้องกันและบรรเทาอันตรายจากกระบวนการผลิตที่ส่งผลให้มีการปล่อยสารเคมี หรือ พลังงาน อันตรายดังกล่าวอาจส่งผลร้ายแรงต่อสุขภาพของมนุษย์ ทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพย์สินและการผลิต และ การจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต นั้น จะมีประสิทธิผลหรือไม่อยู่ที่การติดตามการดำเนินการของทุกองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ที่จะทำให้มั่นใจได้ว่า การจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) ช่วยลดอัตราช่วยลดอัตราการเกือบพลาด (near miss) การบาดเจ็บ และเสียชีวิต (Sommani et al., 2019: 5)

เนื่องจากประเภทของอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพของประเทศไทยส่วนใหญ่เกิดจากการระเบิด สารอันตราย และอัคคีภัย ซึ่งเป็นอุบัติเหตุร้ายแรงที่ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐานและคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ กับองค์ประกอบหรือข้อบังคับของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ได้ทบทวนเอกสารผ่านการรวบรวม และวิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐานและคู่มือต่างๆ ที่ใช้ในโรงงานก๊าซชีวภาพของประเทศไทย กับองค์ประกอบหรือข้อบังคับของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ซึ่งจะนำไปสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนามาตรฐานด้านความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐานและคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพในประเทศไทยกับองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM)

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวม และวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ จำนวน 14 ฉบับ กับองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ตาม CFR 1910.119 ของ OSHA 3231-2000 และข้อบังคับคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยฯ โดยการพิจารณาองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิตในเอกสารที่ศึกษา โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) กับ กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ ที่ศึกษาแต่ละฉบับ (%) = $n \div N \times 100\%$ **เมื่อ**

n= จำนวนองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิตที่ปรากฏอยู่ในกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือนั้นๆ

N = จำนวนองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิตทั้งหมด (14 องค์ประกอบ)

ความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือที่ศึกษา กับ องค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) แต่ละองค์ประกอบ (%) = $y \div Y \times 100\%$ **เมื่อ**

y =จำนวนกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ ที่มีองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) นั้นๆ

Y =จำนวนจำนวนกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ ทั้งหมดที่ศึกษา (14 ฉบับ)

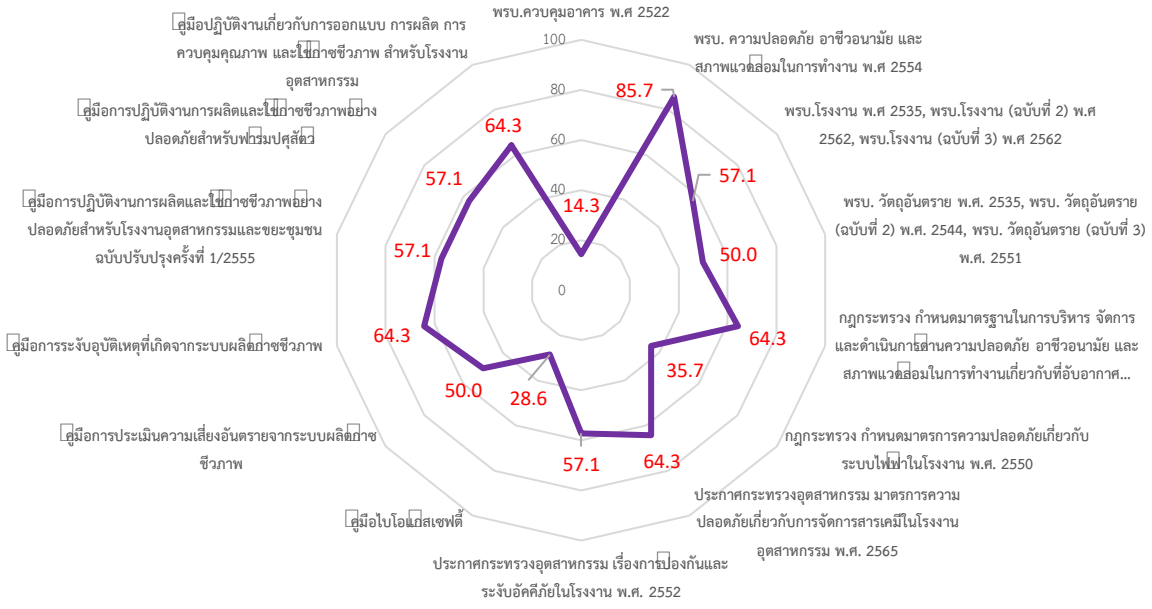
ผู้วิจัยใช้วิธีการพิจารณาเปรียบเทียบโดยใช้แผนภูมิเรดาร์และประเมินความระดับสัมพันธ์โดยกำหนดการแปลความหมายตามเกณฑ์การประเมินด้านความปลอดภัยของระบบการจัดการความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรม ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีความปลอดภัย: Smart Safety Factory สำหรับประเมินโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม (Damrongsak, 2022: 17) ดังนี้

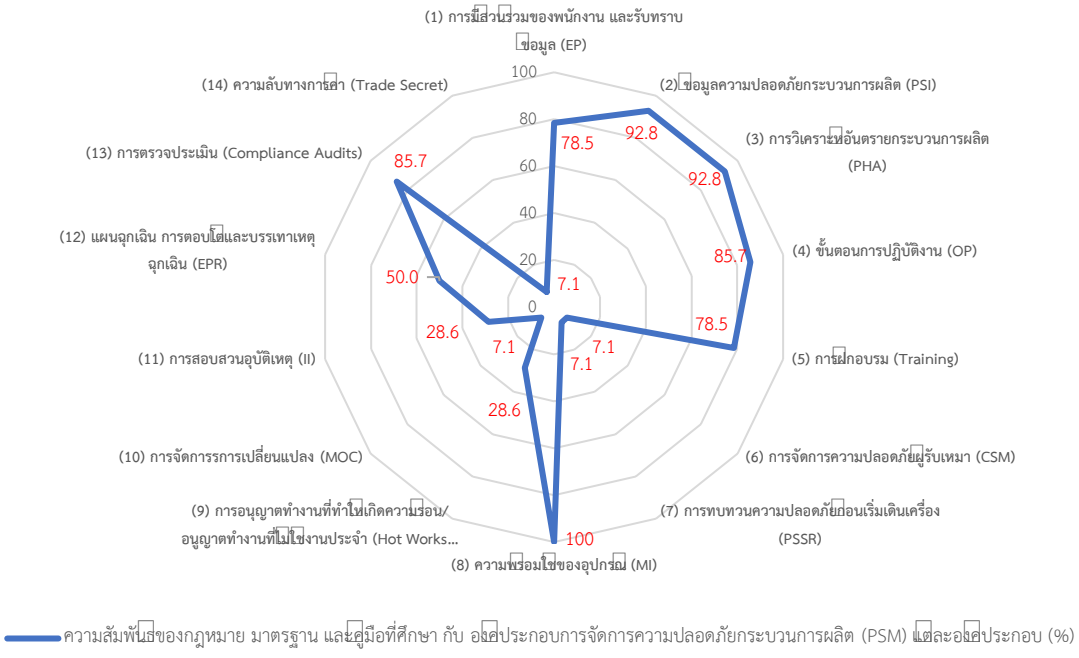
ความสัมพันธ์ระดับมากที่สุด (ความปลอดภัยระดับดีเยี่ยม)	91 – 100 %
ความสัมพันธ์ระดับมาก (ความปลอดภัยระดับดี)	81 – 90 %
ความสัมพันธ์ระดับปานกลาง (ความปลอดภัยระดับปานกลาง)	61 – 80 %
ความสัมพันธ์ระดับน้อย (ความปลอดภัยระดับควรปรับปรุง)	0 – 60 %

สรุปและอภิปรายผลโดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษานี้ ได้ผลความสัมพันธ์ของ กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ กับองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ กับองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM)

จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่าง กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือด้านความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ กับ องค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (ตามภาพที่ 5) พบว่า องค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) มีความสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อม พ.ศ.2554 ในระดับมาก ส่วนใหญ่องค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต มีความสัมพันธ์กับกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่างๆ ในระดับน้อย และไม่มีกฎหมาย มาตรฐาน หรือคู่มือใด ที่ได้ศึกษาในงานวิจัยนี้ มีองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิตครบทุกองค์ประกอบ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่ากฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมหรือสอดคล้องกับทุกองค์ประกอบหรือข้อบังคับของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต

องค์ประกอบหรือข้อบังคับของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ด้านความพร้อมใช้ของอุปกรณ์ เท่านั้น ที่มีอยู่ในกฎหมาย มาตรฐานและคู่มือต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้มากที่สุด ส่วนองค์ประกอบ ด้านข้อมูลความปลอดภัยกระบวนการผลิต และองค์ประกอบด้านการวิเคราะห์อันตรายกระบวนการผลิต มีอยู่ในกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่าง ๆ ในระดับมาก ส่วนใหญ่องค์ประกอบการจัดการกระบวนการผลิตมีความสัมพันธ์กับกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่าง ๆ ในระดับน้อย ซึ่ง Sommani et al. (2019: 5) กล่าวไว้ว่า การจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิตนั้น จะมีประสิทธิภาพหรือไม่อยู่ที่การติดตามการดำเนินการของทุกองค์ประกอบ ที่ทำให้มั่นใจได้ว่าการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต (PSM) ช่วยลดอัตราการเกือบพลาด (Near Miss) การบาดเจ็บและเสียชีวิต ดังนั้น การที่องค์ประกอบส่วนใหญ่ของการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ยังปรากฏอยู่น้อยในกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพ ก็ย่อมทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันกระบวนการผลิตจากอุบัติเหตุร้ายแรงในโรงงานก๊าซชีวภาพอาจไม่เพียงพอ

สรุปผลการวิจัย

การที่หน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทยได้รณรงค์และบังคับใช้กฎหมาย มาตรฐานและคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพนั้น ช่วยทำให้อุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพในประเทศไทยลดลง แต่ยังคงมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นที่ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ เสียชีวิตและสร้างความเสียหายในโรงงานก๊าซชีวภาพอยู่นั้น อาจเป็นเพราะการเพิ่มขึ้นของโรงงานก๊าซชีวภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนและมีอันตรายต่างๆ อยู่ในทุกขั้นตอน ประกอบกับ กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่างๆ ยังไม่ครอบคลุมกับองค์ประกอบหรือข้อกำหนดการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต ที่ป้องกันอุบัติเหตุร้ายแรง และการที่มีองค์ประกอบหรือข้อบังคับฯ มีปรากฏอยู่ในกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือต่างๆ น้อย ประสิทธิภาพในการป้องกันอันตรายของกระบวนการผลิตก็ไม่เพียงพอที่จะป้องกันอุบัติเหตุในกระบวนการของโรงงานก๊าซชีวภาพได้ ดังนั้น การพัฒนา

มาตรฐานความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพให้มีสอดคล้องกับทุกองค์ประกอบหรือข้อบังคับการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต และ พระราชบัญญัติ ความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อม พ.ศ.2554 ที่ช่วยป้องกันอันตรายด้านบุคคล และมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิตมาก จะทำให้ได้มาตรฐานความปลอดภัยสำหรับโรงงานชีวภาพ ที่มีการป้องกันทั้งด้านบุคคลและกระบวนการผลิต ซึ่งจะช่วยป้องกันอุบัติเหตุในโรงงานก๊าซชีวภาพของประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากงานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในโรงงานก๊าซชีวภาพในประเทศไทยเท่านั้น จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เปรียบเทียบ กฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือ ในต่างประเทศ และ ศึกษาการประยุกต์ใช้ ข้อกฎหมาย กับการจัดการความปลอดภัย ในโรงงานอุตสาหกรรมจริง ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ กรมโรงงานอุตสาหกรรม ที่กรุณาให้ข้อมูลอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มเติม และขอขอบคุณ ผศ. ดร. วรานนท์ คงสง และคณาจารย์ในสาขาวิชาการตรวจสอบและกฎหมายวิศวกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ให้ความรู้และให้คำแนะนำในการจัดทำบทความวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

Bontempo, G., Maciejczyk, M., Wagner, L., Findeisen, C., Mareike, F., & Hofmann, F. (2016). **Guidelines for safe use of biogas Technology**. Freising: Fachverband Biogas e.V.

Occupational Safety & Health Administration (OSHA). (2000). **Process Safety Management (OSHA 3132)**. Washington, DC. OSHA Publication Office.

Sommani, P. Waritswat Lothongkum, A. Jumpasiri, P. Hongbin, N. & Kowhakul, W. (2021). **Effective process safety management for highly hazardous chemicals**. [Online]. Retrieved September 15, 2022 from https://doi.org/10.1051/matecconf/201926802007

Poyomrut, Chawarin. (2021). **Risk analysis for major accident in chemical industries (การประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันอุบัติภัยที่ร้ายแรงในอุตสาหกรรมเคมี)**. [Online]. Retrieved August 31, 2022 from https://www.youtube.com/watch?v=BSu35Nq3SMA

Damrongsak, Det. (2022). **Industrial Safety Management System Safety Technology Promotion and Development Project: Smart Safety Factory for Factory**

Assessment (ระบบการจัดการความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรม โครงการส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีความปลอดภัย : Smart Safety Factory สำหรับประเมินโรงงาน). [Online]. Retrieved September 12, 2022 from https://drive.google.com/drive/folders/1fr2CgWlKtQsTkJDZjfNAlaXtBxPiU-Mn.

Department of Alternative Energy and Energy Efficiency. (2020). **Alternative Energy Development Plan 2018 – 2037 (AEDP2018) (แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก พ.ศ. 2561-2580 (AEDP2018))**. [Online]. Retrieved May 25, 2022 from https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Alternative%20Energy%20Development%20Plan%202018-2037%20%28AEDP%202018%29%28TH%29.pdf

Energy Regulation Commission. (2022). Registration of the list of authorized persons **(ทะเบียนรายชื่อผู้ได้รับอนุญาต)**. [Online]. Retrieved May 25, 2022 from https://app04.erc.or.th/ELicense/Licenser/05_Reporting/504_ListLicensing_Columns_New.aspx?RowIDMenu=340

ราชกิจจานุเบกษา. (2522). **พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522.** เล่ม 96 ตอนที่ 80. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2522/A/080/1.PDF

ราชกิจจานุเบกษา. (2554). **พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554**. เล่ม 128 ตอนที่ 4 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from https://www.safetechthailand.net/userfiles/LA10_Safety_healthy_2554_DL.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2535). **พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535**. เล่ม 109 ตอนที่ 44. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from https://www.safetechthailand.net/userfiles/2021_LA09_LA21_factory_law_DL.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from https://www.safetechthailand.net/userfiles/2021_LA10_LA22_factory_law_ed2_DL.PDF

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from https://www.safetechthailand.net/userfiles/2021_LA11_LA23_factory_law_ed3_DL.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2535). **พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535**. เล่ม 109 ตอนที่ 39. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from http://elaw.doeb.go.th/document_doeb/TH/656_0001.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2544). **พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544**. เล่ม 118 ตอนที่ 106 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from https:// www.safetechthailand.net/ userfiles/LA02_Dangerous_object_res2_2544_DL.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). **พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551**. เล่ม 125 ตอนที่ 38 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from https://www.safetechthailand.net/userfiles/danger_obj51.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/056/T_0231.PDF

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานในการบริหาร จัดการ และดำเนินการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และ สภาพแวดล้อมในการทำงาน เกี่ยวกับที่อับอากาศ พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 18 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/018/T_0012.PDF

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). **กฎกระทรวง กำหนดมาตรการความปลอดภัยเกี่ยวกับโรงงานไฟฟ้าในโรงงาน พ.ศ. 2550**. เล่ม 124 ตอนที่ 34 ก. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/018/T_0012.PDF

ราชกิจจานุเบกษา. (2552). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องการป้องกันและระงับอัคคีภัยในโรงงาน พ.ศ. 2552).** เล่ม 126 ตอนพิเศษ 143 ง. [Online]. Retrieved August 20, 2022 from https://old.ieat.go.th/handbook/Program_IEAT/pdf/laws/full/FAC103.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2565). **ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม มาตรการความปลอดภัยเกี่ยวกับการจัดการสารเคมีในโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2565**. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 94 ง. [Online]. Retrieved August 20, 2022 from https:// www.diw.go.th/webdiw/wp-content/uploads/2022/04/law-fac-saft-03032565.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2559). **ข้อบังคับคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขในการประกอบกิจการในการนิคมอุตสาหกรรม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559**. เล่ม 133 ตอนพิเศษ 111 ง. [Online]. Retrieved May 28, 2022 from https://old.ieat.go.th/handbook/Program_IEAT/pdf/laws/full/IEAT016.pdf

Department of Alternative Energy Development and Efficiency. (2013). **Biogas Safety Manual (คู่มือไบโอแก๊สเซฟตี้)**. Bangkok: Department of Alternative Energy Development and Efficiency (DEDE).

Department of Alternative Energy Development and Efficiency. (2012). **Biogas System**

Hazard Risk Assessment Manual (คู่มือการประเมินความเสี่ยงอันตรายจากโรงงานผลิตก๊าซชีวภาพ). Bangkok: Department of Alternative Energy Development and Efficiency (DEDE).

Department of Alternative Energy Development and Efficiency. (2012). **Biogas System Accident response Manual (คู่มือการระงับอุบัติเหตุที่เกิดจากโรงงานผลิตก๊าซชีวภาพ)**. Bangkok: Department of Alternative Energy Development and Efficiency (DEDE).

Department of Alternative Energy Development and Efficiency. (2013). **Operation manual for production and use biogas for industrial plants and municipal waste Revised No. 1/2012 (คู่มือปฏิบัติงานการผลิตและการใช้ก๊าซชีวภาพอย่างปลอดภัยสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมและขยะชุมชน ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1/2555)**. Bangkok: Department of Alternative Energy Development and Efficiency (DEDE).

Department of Alternative Energy Development and Efficiency. (2010). **Biogas Production and Safe Operation Guide for Livestock Farms (คู่มือปฏิบัติงานการผลิตและการใช้ก๊าซชีวภาพอย่างปลอดภัยสำหรับฟาร์มปศุสัตว์)**. Bangkok: Department of Alternative Energy Development and Efficiency (DEDE).

Industrial Safety Technology Promotion Division Department of Industrial Works. (2010). **Manual Work on design, production, quality control. and the use of biogas for industrial plants (คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการออกแบบ การผลิต การควบคุมคุณภาพ และการใช้ก๊าซชีวภาพสำหรับโรงงานอุตสาหกรรม)**. Bangkok: Industrial Safety Technology Promotion Division Department of Industrial Works.

Industrial Safety Technology Promotion Division Department of Industrial Works. (2022). **Accident data from B.E. 2544-2564 (ข้อมูลสถิติอุบัติเหตุ พ.ศ. 2544-2564)**. [Online]. Retrieved August 20, 2022 from http://reg3.diw.go.th/safety/อุบัติเหตุ/

C024

แนวทางการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า : กรณีศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าชุดวิถีชีวิตการชมภาพยนตร์ของคนภาคใต้

Guidelines for Arrangement Oral History Records: A case study of the collection regarding way watching movies of Southern Thai people

วีรวัฒน์ เหลาธนู*

Weerawat Laothanu*

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สงขลา

The National Archives of Thailand, Songkhla

* Corresponding author. E-mail: ga.weerawat@gmail.com

บทคัดย่อ

ประวัติศาสตร์บอกเล่า เป็นการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ผ่านประสบการณ์นั้นโดยตรง เป็นหลักฐานประเภทหนึ่งนอกเหนือ ไปจากหลักฐานประเภท ต่าง ๆ เช่น ลายลักษณ์อักษร ภาพถ่าย หรือสิ่งของต่าง ๆ เพื่อการเติมเต็มข้อมูลที่ขาดหาย หรือไม่สามารถ หาได้จากเอกสารจดหมายเหตุประเภทลายลักษณ์หรือเอกสารของทางราชการ ทั้งนี้เป็นเครื่องมือหรือกระบวนการหนึ่งในการเก็บข้อมูลของนักประวัติศาสตร์ นักจดหมายเหตุ นักวิจัย และนักสังคมและมานุษยวิทยา ในทางจดหมายเหตุได้มีการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าระบุไว้ในหน้าที่ของนักจดหมายเหตุหอจดหมายเหตุแห่งชาติส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าเพื่อใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เติมเต็มข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุที่ขาดหาย นำข้อมูลไปจัดนิทรรศการและใช้เรียบเรียงในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญของชาติ แต่บทถอดความที่ได้จากการจัดทำประวัติศาสตร์ บอกเล่ายังไม่ถูกนำมาจัดเรียงและนำออกให้บริการเช่นเอกสารจดหมายเหตุ จึงเป็นที่มาของการวิจัยเพื่อหาแนวทางการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า โดยใช้กรณีศึกษาเอกสาประวัติศาสตร์บอกเล่าชุด วิถีชีวิตการชมภาพยนตร์ของคนภาคใต้ของหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ สงขลา ผลสรุปการวิจัยสามารถจัดเรียงได้หลายวิธีตามความเห็นของนักจดหมายเหตุแต่ละกลุ่มงานในสำนักหอจดหมายเหตุ ซึ่งจะนำแนวทางจากการวิจัยนี้ประชุมหารือกำหนดแนวทางในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์บอกเล่า จดหมายเหตุ จัดเรียงเอกสาร เอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า

Abstract

Oral history is a collection of historical data from interviews with people who have experienced it directly in the past. It is another type of evidence from different types of evidence such as texual record, photographs, or things to fill in missing information or can't It can be obtained from archives or public records.oral history is a tool or process for collecting information of historians. archivist researchers, and social scientists and anthropologists. In the archives there is a oral history outlined in the duties of archivists. National Archives of Thailand and branch national archives make oral history to use the information from the interview to fill in the missing archives, bring information to the exhibition and used to compile to contemporary record of nation. But the transcript from the making of oral history, it have not been arrangemented and released into services such as archives. Therefore, it is the source of research to find a guidelines for arrangement oral history records by using a case study of the collection regarding southern Thai people way of watching movies of The National Archives of Thailand, Songkhla. The findings of the research can be arrangemented in a number of ways according to the opinions of each archivist in the division of national archives of thailand. This will bring the guidelines from this research to discuss and determine future guidelines.

Keywords: Oral History, Archives, Arrangement, Oral History Records

บทนำ

Williams (2006), Kormendy (2007), Yale (2015) & Roe (2016) ได้สรุปหน้าที่หลักของหอจดหมายเหตุแห่งชาติไว้ 4 ประการ คือ (1) การประกันสิทธิประโยชน์ของบุคคลในการเข้าถึงจดหมายเหตุ (2) การเป็นแหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์ของชาติ (3) การออกแบบและควบคุมการบริหารเอกสารของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นระบบ และ (4) การส่งต่อและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติผ่านการรวบรวม จัดเก็บ และออกให้บริการจดหมายเหตุ

การส่งต่อและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติดังกล่าว ส่งผลให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทยได้ดำเนินการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าเพื่อนำมาจัดเก็บเป็นจดหมายเหตุไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คนรุ่นหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 (Varunee Osatarom, 2016, Emeritus Professor. Dr. Piyanart Bunnag Rajabundit,2016) จนท้ายที่สุดภารกิจการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าได้ถูกกำหนดเป็นหน้าที่หลักของหอจดหมายเหตุแห่งชาติตามพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556 (Government Gazette, 2016 : 3-4)

สำหรับประเทศไทย (Varunee Osatarom ,2016) ได้กล่าวไว้ว่า ประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นจารีตปฏิบัติที่อยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน แม้ว่าตั้งแต่คริสศตวรรษที่ 19 สังคมไทยจะเริ่มสื่อสารแบบลายลักษณ์อักษรเพิ่มมากขึ้นจากการเติบโตของเทคโนโลยีการพิมพ์ในประเทศไทย แต่คนในสังคมไทยยังคงนิยมสื่อสารด้วยปากมากกว่า การสื่อสารในรูปแบบการให้ปากคำ เรื่องเล่าแบบปากต่อปาก แต่การสื่อสารและส่งต่อด้วยรูปแบบดังกล่าวยังคงขาดความน่าเชื่อถือในฐานะที่เป็นหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ เพราะยังไม่ได้ผ่านกระบวนการจัดทำจนสามารถยอมรับได้ว่าเป็นจดหมายเหตุที่มีแหล่งที่มาที่เชื่อถือได้ อย่างไรก็ตาม ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 การจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าเริ่มได้รับความสนใจในโลกตะวันตกจนเกิดการพัฒนาเป็นแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่ทำให้เกิดการยอมรับว่าประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงได้ กลไกผลักดันให้เกิดการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าเพื่อจัดเก็บเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นส่วนหนึ่งมาจากแรงขับของนักประวัติศาสตร์ที่ต้องการศึกษาเรื่องราวของบุคคล ชุมชน หรือสังคมคนธรรมดาที่หลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์แบบลายลักษณ์อักษรไม่ได้บันทึกไว้ โดย (Paul Thompson,1978) ได้กล่าวไว้ว่า

> “ประวัติศาสตร์บอกเล่า...ช่วยให้วีรบุรุษไม่เพียงแต่ผู้นำ แต่คนส่วนใหญ่ที่ไม่เป็นที่รู้จักก็สามารถเป็นวีรบุรุษได้ ประวัติศาสตร์บอกเล่า...นำประวัติศาสตร์เข้า

> และออกจากชุมชน ประวัติศาสตร์บอกเล่า...จะช่วยให้ผู้มีสิทธิพิเศษน้อยกว่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความมีศักดิ์ศรีและความมั่นใจในตนเอง ประวัติศาสตร์บอกเล่า ทำให้การติดต่อและนั่นคือความเข้าใจระหว่างชนชั้นทางสังคมและระหว่างคนรุ่นสู่รุ่นหนึ่ง" (Paul Thompson , 1978 : 18)

นอกจากนี้แล้ว (Varunee Osatarom,2016) ยังอธิบายเพิ่มเติมถึงประโยชน์ของการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่า ได้สรุปว่า กระบวนการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าที่ต้องดำเนินการเก็บบันทึกคำบอกเล่าความทรงจำของบุคคลที่เคยร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ ส่งผลให้เกิดการพูดคุยระหว่างผู้จัดทำและผู้ให้ข้อมูล การพูดคุยดังกล่าวส่งผลให้ผู้จัดทำสามารถบันทึกความเชื่อ ความคิด และอารมณ์ของบุคคลที่ให้ข้อมูล ซึ่งข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถหาได้จากเอกสารลายลักษณ์อักษรใด ๆ จึงเป็นเรื่องที่ น่าเสียดายหากปล่อยให้ข้อมูลเหล่านี้หายไปเนื่องจากไม่มีการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่า

ประโยชน์ของการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าดังกล่าว ส่งผลให้ในโลกตะวันตก เริ่มพัฒนาวิธีการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าเรื่อยมาจนเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันว่า ประวัติศาสตร์บอกเล่า เป็นหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์และเป็นจดหมายเหตุประเภทหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย (Varunee Osatarom,2016) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าในประเทศไทยเริ่มขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยการนำคำบอกเล่าความทรงจำมาบันทึกในรูปแบบลายลักษณ์ ดังนี้

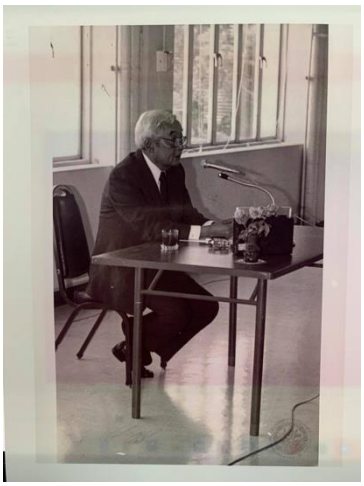
(1) คำบอกเล่าที่อยู่ในรูปจดหมายเหตุราชการประเภทคำให้การ ที่เป็นข้อบันทึกราชการ คำให้การประเภทเรื่องเล่าลำดับเหตุการณ์และบุคคล คำให้การเรื่องราวรัฐเพื่อนบ้านและคู่แข่ง (2) คำบอกเล่าประเภทชาติวงศ์วรรณา (3) ข้อมูลบอกเล่าเกี่ยวกับผู้หญิง (4) ข้อมูลบอกเล่า วิถีชาวบ้าน

(Varunee Osatarom,2016) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การดำเนินการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าในประเทศไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิม ๆ ด้วยอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาประวัติศาสตร์จากกลุ่มบุคคลสำคัญทางการเมืองมาสู่บุคคลธรรมดาในสังคม กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษปี 2510 นักสังคมศาสตร์ในประเทศไทยได้หันมาศึกษาประวัติศาสตร์มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขยายขอบเขตการศึกษาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย กล่าวคือ แต่เดิมการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเพียงแค่การศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้น นักประวัติศาสตร์ จึงมักจะค้นข้อมูลจากหลักฐานประเภทลายลักษณ์ที่เป็นทางการไม่ว่าจะเป็น พงศาวดาร จารึก แต่เมื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ขยายกรอบ

ไปสู่การศึกษามนุษย์ กลุ่มบุคคลและชุมชน นักประวัติศาสตร์จึงต้องค้นข้อมูลจากหลักฐานโบราณคดี มานุษยวิทยา วรรณกรรม นอกเหนือจากเอกสารจดหมายเหตุราชการแบบเดิม และการที่จะได้ข้อมูลในเรื่องมนุษย์ ชุมชน และสังคมให้หลากหลายมิติมากขึ้น ต้องมีการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าเพื่อจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มบุคคลที่ร่วมในเหตุการณ์ดังที่โลกตะวันตกเขาได้จัดทำกัน ดังนั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติเริ่มจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าขึ้น

ในปีพุทธศักราช 2519 สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้ริเริ่มการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยกำหนดให้ ประวัติศาสตร์บอกเล่า เป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์ การบอกเล่าเรื่องราวของบุคคลที่มีชีวิตร่วมสมัยกับเหตุการณ์นั้น ๆ โดยระยะแรก สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรดำเนินการบันทึกเสียงเหตุการณ์สำคัญๆที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น คำปราศรัยไฮด์ปาร์ค การประชุมรัฐสภา บันทึกพิธีกรรมอันเป็นราชประเพณี ที่จัดโดยสำนักพระราชวัง ข้อมูลลักษณะนี้มีลักษณะเป็นประเพณีจากคำบอกเล่า หรือบันทึกเหตุการณ์ร่วมสมัยมากกว่า ข้อมูลจึงถูกจัดเก็บ ในฝ่ายบันทึกเหตุการณ์

ในปี พ.ศ. 2520 แผนกเอกสารสำคัญ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้จัดทำรายการ “คุยกันเรื่องเก่า” ที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยเชิญบุคคลสำคัญทางสังคม และทางการเมือง คือ *หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ขุนวิจิตรมาตรา สถิต เสมานิล โพยม โรจนวิภาต พันเอกสุตสาย หัสดิน* และ *หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล*

ภาพซ้าย รหัสภาพ ภ กจช/14 คุยกันเรื่องเก่า มรว. คึกฤทธิ์ปราโมช 22 มีนาคม 2520

ภาพขวา รหัสภาพ ภ กจช/11 คุยกันเรื่องเก่า หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล 11 มกราคม 2520

ภาพล่าง รหัสภาพ ภ กจช/13 คุยกันเรื่องเก่า ขุนวิจิตรมาตรา 15 กุมภาพันธ์2520

ต่อมา ในปีพุทธศักราช 2521 ฝ่ายเอกสารสำคัญ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้พัฒนารูปแบบรายการ “คุยกันเรื่องเก่า” จากการบอกเล่าในรายการ ให้มาเป็นการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์บอกเล่า คือ กำหนดศึกษาเบื้องต้น เตรียมประเด็นคำถามแบบปิด หรือเป็นส่วนตัว ดำเนินรายการโดยนักจดหมายเหตุ ทำการสัมภาษณ์ได้ 3 คน คือ คุณพระสุจิตรสุดา คุณพระอดิศัยสวามิภักดิ์ และนายระบิล บุนนาค (บัญชี ถ กจช แถบบันทึกเสียงกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2014,Varunee Osatarom,2016)

ในปีพุทธศักราช 2525 ฝ่ายเอกสารสำคัญ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้ปรับเปลี่ยนไม่ทำโครงการสัมภาษณ์เองแต่หันไปรับมอบและจัดเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าในรูปแบบเสียง ซึ่งนักวิชาการองค์กรต่าง ๆ จัดทำขึ้น เช่น ข้อมูล ชุดประวัติศาสตร์บอกเล่าหมู่บ้าน ของศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ จัดเป็นแถบบันทึกเสียง รหัส ถ.สบ 2 นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา และชุดข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าของรัฐบุรุษอาวุโส กลุ่มประเทศอาเซียน เรื่องความเป็นมาและพัฒนาการของอาเซียน (บัญชี ถ กจช แถบบันทึกเสียงกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2014,Varunee Osatarom,2016)

ข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าที่มาจากการสัมภาษณ์ตั้งแต่พุทธศักราช 2519 ตามที่อธิบายไว้ข้างต้นนั้น จะถูกเก็บทั้งในระบบแอนะล็อก และดิจิทัลตามกาลเวลาที่ใช้สื่อจัดเก็บ และสื่อจัดเก็บทั้ง 2ประเภทได้ถูกเก็บถาวรไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทยโดยสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรได้เริ่มพัฒนากระบวนงานการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าในรูปแบบคู่มือการปฏิบัติงานจดหมายเหตุของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติมาเป็นระยะ จนภายหลังที่การจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าถูกจัดเป็นภารกิจหลักของหอจดหมายเหตุแห่งชาติตามพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ.2556 สำนักหอจดหมายเหตุ

แห่งชาติ กรมศิลปากร และหอจดหมายเหตุแห่งชาติในส่วนภูมิภาคจึงเริ่มดำเนินการโครงการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าอย่างเป็นรูปธรรม

ในปีพุทธศักราช 2559 สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่า ในวันที่ 17 - 19 สิงหาคม 2559 ณ ห้องประชุมสีทราย 1 โรงแรมลองบีชชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ให้แก่นักจดหมายเหตุ และบุคลากรที่ทำงานในหอจดหมายเหตุแห่งชาติทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในปีเดียวกันหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา จัดทำเรื่อง อุโมงค์ปิยะมิตร หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ จัดทำเรื่องทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ และหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ สงขลา จัดทำเรื่อง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับวงการภาพยนตร์ในพื้นที่ภาคใต้

ในปีพุทธศักราช 2561 และ 2563 สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จัดทำเรื่อง ภารกิจกู้ภัยทีมฟุตบอลเยาวชน หมูป่า อะคาเดมี ณ วนอุทยานถ้ำหลวง – ขุนน้ำนางนอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ในปีพุทธศักราช 2562 หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ อุบลราชธานี จัดทำเรื่อง เส้นสายลายเทียนพรรษา

การจัดทำรับมอบ และรวบรวมประวัติศาสตร์บอกเล่ามาจัดเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติและหอจดหมายเหตุภูมิภาคดังกล่าว ปรากฏว่า ประวัติศาสตร์บอกเล่าเหล่านั้นยังไม่ได้ถูกนำออกมาเผยแพร่ในฐานะเป็นจดหมายเหตุเหมือนจดหมายเหตุประเภทอื่น ๆ ที่จัดเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า เหตุผลที่ยังไม่นำประวัติศาสตร์บอกเล่าเหล่านี้ออกให้บริการในรูปแบบจดหมายเหตุ เพราะ ทางสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ยังไม่ได้กำหนดแนวทางการจัดเรียง จัดทำคำอธิบาย และวิธีการออกให้บริการให้ถูกต้องตามหลักการเผยแพร่ประวัติศาสตร์บอกเล่า กฎหมาย และจริยธรรม การไม่นำประวัติศาสตร์บอกเล่าออกให้บริการในฐานะจดหมายเหตุดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนไทยขาดโอกาสเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์บอกเล่าเหล่านั้น จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการสร้างแนวทางการจัดเรียง โดยใช้บทสัมภาษณ์ที่ผ่านการถอดความมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร และหอจดหมายเหตุแห่งชาติภูมิภาคนำไปใช้จัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าของตนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น (1) เพื่อศึกษานิยาม ความหมาย ในด้านประวัติศาสตร์ ด้านจดหมายเหตุ และด้านสังคมมานุษยวิทยา ลักษณะ และบริบทของเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า เพื่อให้เข้าใจคุณลักษณะของเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าว่า มีความเหมือนและความแตกต่างกับจดหมายเหตุประเภทอื่น ๆ อย่างไร (2) ศึกษากระบวนทัศน์ ทฤษฎี และแนวคิดในการจัดเรียง (จัดหมวดหมู่) เอกสารจดหมายเหตุแบบ ต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า (3) เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าของ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติฯ สงขลา เพื่อนำมาเป็นแนวทางให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติอื่น ๆ ใช้ปฏิบัติเพื่อจัดเก็บและ เผยแพร่เอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าในฐานะที่เป็นเอกสารจดหมายเหตุประเภทหนึ่ง

วิธีการวิจัย

สำหรับวิธีการวิจัยนั้นใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบหลากหลายวิธี (Multiple Methods) ประกอบด้วย (1) การทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (2) การสำรวจเอกสารโดยใช้เอกสารบทถอดความคำสัมภาษณ์ ตารางการจัดกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วยชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ จำนวน 6 กลุ่ม รวม 30 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักสะสม คือ นักสะสม เก็บสะสมโปสเตอร์ ภาพยนตร์ บทพากย์ภาพยนตร์ ภาพถ่ายเก่าที่ปรากฏบุคคลเบื้องหน้า เบื้องหลัง โรงภาพยนตร์ และวัตถุอื่น ๆ ที่ใช้ภายในโรงภาพยนตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักพากย์เสียงภาพยนตร์ คือ นักพากษ์ชาย นักพากย์หญิง

กลุ่มที่ 3 พนักงานที่ทำงานในโรงภาพยนตร์ คือ คนฉายภาพยนตร์ พนักงานจำหน่ายตั๋ว เดินตั๋ว ตรวจตั๋ว

กลุ่มที่ 4 ผู้ชมภาพยนตร์ และบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ร่วมสมัย ที่ให้ข้อมูลบรรยากาศ ภายในและนอกโรงภาพยนตร์

กลุ่มที่ 5 เจ้าของกิจการ และทายาทเจ้าของโรงภาพยนตร์

กลุ่มที่ 6 กลุ่มช่างศิลป์ ที่ทำงานกับโรงภาพยนตร์ คือ ช่างเขียนโปสเตอร์ ช่างเขียนป้ายประชาสัมพันธ์ติดตั้งตามแยกถนนต่าง ๆ ติดตั้งตามหน้าโรงภาพยนตร์ และติดข้างรถแห่ประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์

เพื่อนำมาเป็นแนวทางการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าชุดสัมภาษณ์บุคคลเกี่ยวข้องกับวงการภาพยนตร์ในภาคใต้ และนำไปเป็นเอกสารประกอบ เพื่อดำเนินการ (3) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ทั้งสิ้น 11 คน

โดยแบ่งเป็นประชากรในหน่วยงานส่วนนโยบาย คือ ผู้บริหารจากสำนักหอจดหมายเหตุใช้รหัสย่อ NA01-NA05 และประชากรในหน่วยงานเจ้าของเอกสาร ใช้รหัสย่อ SKA01-SKA06 นำข้อมูลจากวิธีวิจัยทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยวิธีสอบยัน

ผลการวิจัย

ในส่วนของผลของข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนั้น แบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ในส่วนนิยามความหมายนั้น ประชากรที่ให้สัมภาษณ์ได้ให้นิยามในทิศทางเดียวกันเนื่องจากเรียนรู้และศึกษาจากงานวิชาการภายในหอจดหมายเหตุแห่งชาติให้นิยาม **ประวัติศาสตร์บอกเล่า** หรือ Oral History คือ หนึ่งในกลวิธีรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อเติมเต็มเอกสารประวัติศาสตร์หรือเอกสารจดหมายเหตุ ถือเป็นหลักฐานประเภทหนึ่งนอกเหนือจากเอกสารข้อมูลในลักษณะลายลักษณ์ (Textual Archives) หรือเอกสารโสตทัศนศึกษาอื่นๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพแผนผัง แบบแปลน ฯลฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นอาจไม่สามารถหาได้ในเอกสารประวัติศาสตร์หรือเอกสารที่ได้มายังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลโดยตรง ซึ่งเรื่องราวที่สัมภาษณ์อาจเป็นเรื่องราวของบุคคลนั้นโดยตรง (อาทิเช่น ตนเอง ครอบครัว บุคคลใกล้ชิด ฯลฯ) หรือเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมสมัยกับข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวม หากไม่ทำการบันทึกไว้ข้อมูลอาจจะสูญหายไป ถูกเบี่ยงเบนประเด็น หรือถูกปิดบังข้อมูลโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรืออาจสูญหายไปพร้อมกับบุคคลนั้นๆ ได้ หากบุคคลนั้นเกิดการเสียชีวิต ดังนั้นในการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าควรหาเวลาและโอกาสที่เหมาะสมในการสัมภาษณ์ขณะที่บุคคลเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่และยังไม่สูญเสียความทรงจำ

ในส่วนของทฤษฎีจดหมายเหตุใดบ้างที่เหมาะสมกับการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า ซึ่งทฤษฎีการจัดเรียงเอกสารจดหมายเหตุ โดยเฉพาะเอกสารจดหมายเหตุแบบลายลักษณ์ใช้การจัดเรียงที่ผู้ให้สัมภาษณ์แก่งานวิจัยนี้เป็นในทิศทางเดียวกัน มี 2 วิธี คือ

1. **การจัดเอกสารตามแหล่งกำเนิด** ได้แก่ เอกสารของหน่วยงานเดียวกันไว้ด้วยกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นภาระหน้าที่และกิจกรรมของหน่วยงานที่ผลิตเอกสารนั้น
2. **การจัดเรียงเอกสารตามรูปแบบเดิม** เป็นการจัดหมวดหมู่ของเอกสารสารหน่วยงาน ที่ได้วางระบบ การจัดเก็บเอกสารไว้แล้ว เมื่อหอจดหมายเหตุรับมอบเอกสารเหล่านั้นมา ก็ให้รหัสเรียกใช้ได้เลย โดยคงรูปแบบเหมือนเดิม

ถึงแม้เอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า จะมาในรูปแบบไฟล์เสียง และบทถอดความซึ่งมีลักษณะคล้ายเอกสารจดหมายเหตุประเภทลายลักษณ์ ซึ่งกลุ่มประชากรนักจดหมายเหตุผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นในทิศทางเดียวกันคือ สามารถจัดตาม 2 วิธี การจัดเอกสารตามแหล่งกำเนิด และการจัดเรียงเอกสารตามรูป

แบบเดิม แต่ (NA01,2022) ให้ความเห็นว่าการจัดการเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าซึ่งถือว่าเป็นเอกสารที่หน่วยงานของจดหมายเหตุจัดทำขึ้นเอง การจัดเรียงทั้ง 2 วิธีการดังกล่าว อาจไม่เหมาะสมกับเอกสารลักษณะนี้ เพราะเอกสารของประวัติศาสตร์บอกเล่ามีลักษณะใกล้เคียงกับเอกสารของกลุ่มบันทึกเหตุการณ์ ซึ่งไม่ได้ใช้หลักการการจัดเรียงตามแหล่งกำเนิด และการจัดเรียงเอกสารตามรูปแบบเดิม แต่เอกสารบันทึกเหตุการณ์ จะมีการจัดตามโครง เรื่องของหนังสือที่จะจัดทำขึ้น และนำข้อมูลและภาพถ่าย หรือเอกสารประกอบอื่น ๆ จัดเรียงตามโครงเรื่องดังกล่าว เช่น การจัดทำหนังสือหนังสืองานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จะจัดเรียงตามโครงเรื่องของหนังสือ เช่น กลุ่มหลัก คือ งานซ่อมสร้าง ที่ภายใต้กลุ่มหลักนี้ กลุ่มย่อย เป็นเรื่องของอาคารพลับพลา ราชรถราชยาน เครื่องประกอบพิธี งานวันราชพิธี จะมีเรื่องของริ้วขบวนต่าง ๆ การแสดงต่าง ๆ เป็นต้น

การจัดการเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า ควรเรียงตามหัวเรื่องที่จัดทำ ภายใต้หัวเรื่องนั้นอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อย เช่น ในครั้งนี้ผู้วิจัยจัดทำเรื่อง **“กรณีศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าชุดวิถีชีวิตการชมภาพยนตร์ของคนภาคใต้”** ซึ่งอาจมีการแบ่งกลุ่มย่อยผู้ให้สัมภาษณ์เป็น ผู้สร้างภาพยนตร์ เจ้าของกิจการโรงภาพยนตร์ ผู้ชมภาพยนตร์ สายส่งหนัง (ผู้วิจัยไม่ได้ให้ข้อมูลในส่วนนี้มา) ในครั้งหน้า ผู้วิจัยอาจทำเรื่องอื่น เช่น การค้าขายในจังหวัดสงขลาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อาจมีกลุ่มย่อยของผู้ให้สัมภาษณ์เป็น เจ้าของตลาด แม่ค้าในตลาด ประชาชน คนที่ส่งของจากกรุงเทพมหานครไปสงขลา เป็นต้น

เมื่อมีการจัดเรียงหัวเรื่องหลัก หัวเรื่องรองแล้ว ควรมีการแยกปีที่จัดทำ ประเภทของเอกสารที่จัดทำ เช่น เอกสารการสัมภาษณ์ เทปสัมภาษณ์ ภาพถ่ายที่สัมภาษณ์ ภาพถ่ายที่ผู้ให้สัมภาษณ์มอบให้ เอกสารประกอบอื่น

อภิปรายผลการวิจัย (หรือ อภิปรายและสรุปผลการวิจัย)

สำหรับองค์ประกอบการจัดเรียง ตามหลักการจดหมายเหตุ คือ กลุ่มหลัก (Group) กลุ่มรอง (Sub-Group) ชุด (Series) เรื่องย่อย (Sub- Series) ซึ่งสามารถกำหนดรูปแบบการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าได้หลายรูปแบบ ดังนี้

(NA01,2022) ได้กำหนดองค์ประกอบการจัดเรียง

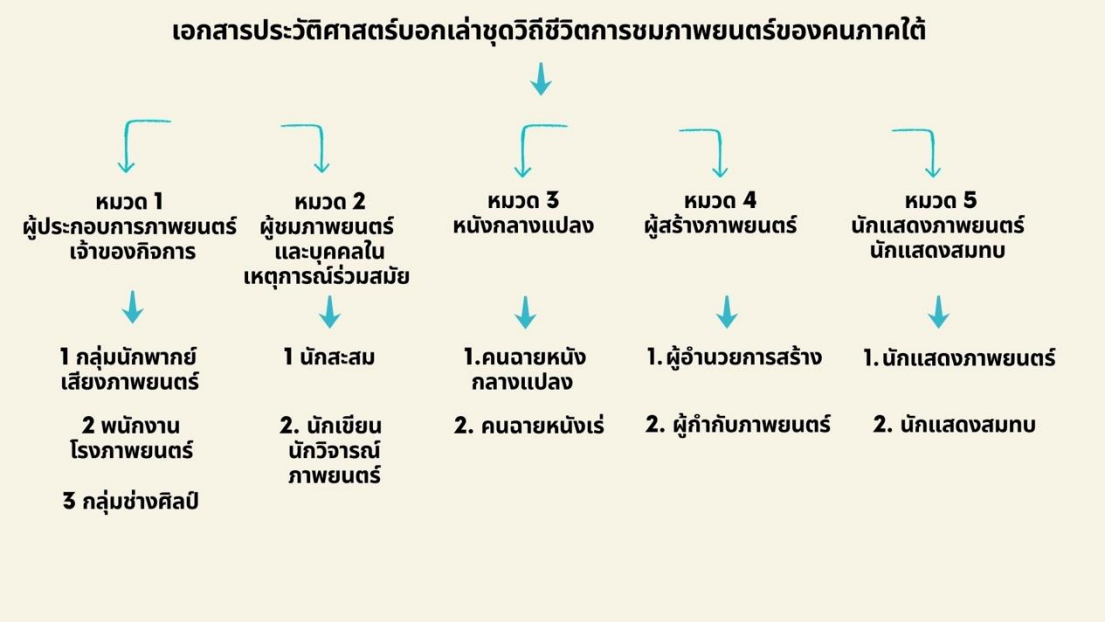
ปีที่สัมภาษณ์ ๒๕๖๐

หัวเรื่อง หัวเรื่องที่จัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่า วิถีชีวิตการชมภาพยนตร์ของคนภาคใต้

กลุ่มหลัก (Group) กลุ่มบุคคลที่ทำการสัมภาษณ์ ผู้สนใจด้านภาพยนตร์

กลุ่มย่อย (Sub- Group)	ผู้ค้นคว้าวิจัย ผู้ชม ฯลฯ
สาระสังเขป	.....
ดัชนี/คำค้น	.....
ช่วงเวลาของความเกี่ยวข้อง	๒๕๐๐ – ๒๕๖๕

ส่วน (NA03,2022) ได้กำหนดการจัดเรียง ตามลำดับเวลา วัน เดือน ปี ตามด้วยจัดเรียงตามพยัญชนะ เริ่มจากอักษร ก. ของชื่อเรื่อง ตามด้วยหมวดหมู่ของข้อมูล เช่น หมวดที่ 1 การเมืองการปกครอง หมวดที่ 2 เศรษฐกิจ หมวดที่ 3 สังคม ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม จากตัวอย่างเอกสารประกอบการสัมภาษณ์กำหนดการจัดเรียงออกมาในรูปแบบดังนี้

ภาพแสดงการจัดเรียงจากการสัมภาษณ์ (NA03,2022)

สรุปผลการวิจัย

การจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่านอกจากผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การจัดเรียงบทถอดความเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าสามารถจัดเรียงได้หลายรูปแบบ ต้องหาข้อตกลงร่วมกันทั้งหอจดหมายเหตุส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งทางสำนักหอจดหมายเหตุมีนโยบายในอนาคตที่จะหารือในการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า ซึ่งจากการวิจัยพบว่า

1. ในพัฒนาการของการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าพบว่า ในช่วงหนึ่งอยู่ในส่วนของกลุ่มงานบันทึกเหตุการณ์ และช่วงหนึ่งอยู่ในส่วนงานเอกสารสำคัญ (ซึ่งปัจจุบันคือกลุ่มเอกสารจดหมายเหตุและบริการ) ทำให้มีเทปคำสัมภาษณ์บางส่วนจัดเก็บในกลุ่มเอกสารจดหมายเหตุและบริการ) ตามบัญชี ถ กจช แถบ

บันทึกเสียงกองจดหมายเหตุแห่งชาติ และปัจจุบันการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่ากลุ่มบันทึกเหตุการณ์ได้นำวิธีการไปใช้เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการเรียบเรียงบันทึกเหตุการณ์สำคัญ เช่นเรื่อง ภารกิจกู้ภัยทีมฟุตบอลเยาวชน หมูป่า อะคาเดมี ณ วนอุทยานถ้ำหลวง – ขุนน้ำนางนอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จึงทำให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติจำเป็นต้องหากลุ่มหลักในการรับผิดชอบ

2. นักจดหมายเหตุในแต่ละกลุ่มงานมีการเข้าใจในเรื่องการจัดเรียงต่างกัน ซึ่งสามารถจัดได้ตามรูปแบบเอกสารลายลักษณ์ที่มาจากเอกสารราชการ และสามารถจัดในรูปแบบการบันทึกเหตุการณ์ในฐานะที่เป็นการจัดทำสารสนเทศมรดกทางวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ผ่านการถอดความจากบทสัมภาษณ์

3. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายก่อนการจัดทำส่งผลให้การจัดเรียงแบบแหล่งที่มาเดิมดูง่ายขึ้น แต่การสัมภาษณ์ในลักษณะที่จัดทำส่วนใหญ่เป็นโครงการหลายปีงบประมาณ ส่งผลในการจัดเรียงยากลำบากขึ้น เมื่อต้องเพิ่มเติมกลุ่มหลัก กลุ่มย่อย

4. เอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าจำเป็นต้องพิจารณาการจัดเรียงและนำออกให้บริการอย่างถี่ถ้วนเนื่องจากข้อมูลดังกล่าวอาจพาดพิงถึงบุคคลที่สาม หรือเปิดเผยไม่ได้ต้องได้รับการอนุญาตตามแบบฟอร์มยินยอมให้เผยแพร่ข้อมูล

5. ในต่างประเทศมีการนำบทถอดความ ไฟล์เสียงสัมภาษณ์ จัดทำในรูปแบบระบบให้บริการแต่ไม่รองรับการค้นข้อมูลด้วยภาษาไทย สำหรับประเทศไทยมีการพัฒนาให้บริการเอกสารจดหมายเหตุในระบบสืบค้นเอกสารจดหมายเหตุ ซึ่งเอกสารจดหมายเหตุประเภทลายลักษณ์ ที่มีลักษณะกายภาพคล้ายกับบทถอดความบทสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์บอกเล่า แต่ข้อดีของเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นการจัดทำด้วยการพิมพ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การแนบลงระบบสืบค้นในอนาคต จะสามารถค้นตามคำค้นหรือเข้าถึงบทสนทนาและประโยคนั้น ๆ ได้มีประสิทธิภาพมากกว่าเอกสารจดหมายเหตุที่ผ่านการสแกนจากต้นฉบับเขียนด้วยลายมือหรือพิมพ์ดีด

เอกสารอ้างอิง

Bunnag Piyanart Rajabundit Emeritus Professor. Dr. (2016). Why Oral history? (ทำไมทำไมต้องประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า). Documents for the seminar at Panyapaisan Room, Floor 2, Building 2, Bank of Thailand (Bang Khun Phrom Palace)

Government Gazette. (2013). National Archives Act B.E. 2013 (พระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2556). [Online]. Rrtrieved January 18, 2020 From http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2556/A/023/1.PDF.

Kormendy, L. (2007). “Changes in archives’ philosophy and functions at the turn of the 20th/21st centuries.” Archival Science (7): 167-177.

National Archives Of Thailand, Fine Arts Department. (2014). magnetic sound-recording tape finding aids of National Archives Of Thailand (บัญชีช่วยค้นรหัส ถ กจช แถบบันทึกเสียงกองจดหมายเหตุแห่งชาติ)

Osatarom Varunee. (2016). Oral history : Definition & Method (ประวัติศาสตร์บอกเล่า : ความหมายและวิธีจัดทำ . academic documents Lectures in the Office's Oral History Workshop National Archives Of Thailand, Fine Arts Department, 17-19 August 2016.

Roe, K. D. (2016). “Why Archives?.". American Archivists, 79(1), 6-13.

Thompson P. (1978). The Voice of the Past Oral History. (Oxford; Oxford University Press, 1978 : 18.

Vinasandhi Varanud . (2018) Documents oral history in the rescue mission of the Wild Boars youth football team Academy at Tham Luang– Khun Nam Nang Non Forest Park, Mae Sai District, Chiang Rai Province (เอกสารจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่าในภารกิจกู้ภัยทีมฟุตบอลเยาวชน หมูป่า อะคาเดมี ณ วนอุทยานถ้ำหลวง – ขุนน้ำนางนอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย)

Williams, C. (2006). Managing Archives: Foundations, Principles and Practice. Oxford. Chandos Publishing.

Yale, E. (2015). “The History of Archives: The State of the Discipline” Book History 18, 332-359.

C026

“หญิง กะหรี่ โสเภณี” ทางเลือกอิสระที่มีเงื่อนงำ

"Ying(Femminine), kari(Slut), Sopheni(Prostitution)" independent alternatives with clues.

ญาณวดี สาหลง ธวัชชัย ป้องศรี

Yanawadee Salong, Thawatchai Pongsri

สาขาวิชาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Department of Politics and Government in College of Politics and Governance (COPAG), Mahasarakham University

* Corresponding author. E-mail: yanavadeenut33@gmail.com, thawatchai.po@msu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณี โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากโสเภณีหญิงในสังคมไทย อดีตนายหน้า และพนักงานในสถานบริการ

ผลการศึกษาสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณี โดยพบว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่ได้มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีซึ่งเป็นผลมาจากความไม่อิสระจาก (1) ระบบทุนนิยมที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยผลิตตัวเองเป็นสินค้าทำงานซื้อขายแลกเปลี่ยนตัวเองกับมูลค่าของวัตถุในระบบตลาดเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนำไปสู่การตกอยู่ใน“สภาวะแปลกแยก” มนุษย์ที่กลายเป็นเพียงสินค้าสลัดทิ้งซึ่งความเป็นตัวตนและถูกบงการด้วยความสร้างสรรค์ของคนอื่น อำนาจในการต่อรองถูกบั่นทอนด้วยมูลค่าของระบบตลาด ยิ่งทำงานร่างกายยิ่งเสื่อมโทรม (2) พันธะทางสังคมซึ่งเป็นดอกผลของระบบทุนนิยมทำให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยตกอยู่ในพันธะหน้าที่ของการเป็น“แม่ เมีย และลูกสาว” ซึ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจภายใต้สังคมทุนนิยมที่ชายเป็นใหญ่นี้ได้ผลักภาระให้การแบกรับงานสาธารณะและงานภายในบ้านตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ กลายเป็นสิ่งที่ชอบธรรมในสังคมทุนนิยมเพื่อปกปิดความบิดเบี้ยวของสังคม (3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งมีความเกี่ยวโยงกับทุนนิยมในแง่ของความเป็นมนุษย์ที่มาพร้อมกับเสรีภาพในการสะสมความมั่งคั่ง นิยามคุณค่าของมนุษย์ที่คู่ควรกับคำว่า ‘ศักดิ์ศรี’คือสิ่งที่ค้ำคอโสเภณีหญิงในสังคมไทยให้พิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีจากมุมมองของสังคมและเพื่อพิสูจน์การมีตัวตนอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีโสเภณีหญิงจึงถูกลดทอนให้เป็นเครื่องมือสำหรับรักษาสถาบันครอบครัว ลดอัตราการข่มขืน ตลอดจนเป็นการแสวงหารายได้ให้แก่ประเทศ (4)

กฎหมาย พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ซึ่งการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นผลมาจากกระแสธารของระบบทุนนิยม พันธะทางสังคม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งถูกรับรองว่าเป็นหนทางแก้ปัญหาการค้าประเวณีในสังคมไทย อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ทำให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยมีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีตั้งแต่การกำหนดให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยมีความผิดทาง ‘อาญา’ เป็น ‘อาชญากรรม’ ดังนั้นจากปรากฏการณ์ทั้งหมดชี้ให้เห็นว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่ได้มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่เป็นโสเภณีแต่เพราะการเป็นโสเภณีหญิงในสังคมไทยนั้นได้กลายเป็นหนทางสำหรับการบรรลุศักยภาพในการเป็นมนุษย์เติมเต็มความปรารถนาและเพื่อการมีตัวตนในสังคมทุนนิยม อีกทั้งสังคมทุนนิยมที่หล่อเลี้ยงด้วยความไม่เสมอภาคไม่อาจนำพามนุษย์ไปสู่ความเสมอภาคได้

คำสำคัญ: โสเภณีหญิงในสังคมไทย ระบบทุนนิยม สภาวะแปลกแยก พันธะทางสังคม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

Abstract

This research aims to explain the phenomenon that results in the fact that female prostitutes in Thai society have no truly liberty of choosing to be the prostitutes. The research is a qualitative research which collects data from documents and in-depth interviews with female prostitutes in Thai society, former brokers and workers in brothels.

The results of the study could explain the phenomenon that women prostitute in Thai society have no truly liberty to choose to be the prostitutes. Some causes of lack of liberties include: (1) the capitalism that causes the female prostitutes in Thai society produce themselves as commodities; being traded and exchanged with the value of objects in the market system in response to the factors of the capitalist economy. This leads to the status of “Alienation” when human being becomes just a commodity discarding their identity and being dominated by the creativity of others; bargaining power is undermined by the value of market system; the more working hard the more the body becomes deteriorates; (2) social bond which are the result of capitalism make prostitutes in Thai society fall under the obligation of being "mother, wife and daughter". This economic factors under a Patriarchy has forced the burden of public and house work as well as expenses to become justified in capitalist societies to covering up the distortions of society (3) the human dignity associated with capitalism in terms of humanity that comes with the freedom to accumulate wealth and the definition of human values deserving the word 'Dignity' is the reminder for a female prostitute in Thai society to prove her human dignity for a social point of view and to prove her existence with dignity. The female prostitutes are, therefore, reduced to tools for defending family institution, to reduce the rate of rape as well as to seek income for the country (4) the existence of Act of the Prostitution Prevention and Suppression of Prostitution, B.E.2539 (1996) is a result of the Capitalism stream, the social bond and the human dignity- a solution to the problem of female prostitution in Thai society. However, this Act does not give women prostitutes in Thai society any truly liberty to choose to be prostitutes. This is because the provision of the Act indicating that the prostitutes is criminal offence and a crime. Thus, all phenomena leads to the point that female prostitutes in Thai society have no truly liberty to choose to be a prostitute, but being the prostitution in Thai society has become a means for achieving the effective human being, fulfilling the desires and for the existence of identity

in a capitalist society. Moreover, a Capitalist society supported by inequality cannot lead human beings to equality.

Keyword: female prostitutes in Thai society, capitalism, Alienation, Social bonds, Human dignity

บทนำ

การปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 การค้าภายในและระหว่างประเทศเติบโตขยายตัวอย่างรวดเร็วระบบทุนนิยมแบบเสรีนิยมผลักดันให้สิทธิทางเศรษฐกิจก่อตัวขึ้น ปัจเจกบุคคลเริ่มเรียกร้องความเป็นอิสระจากรัฐในการครอบครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2542, น. 32-41) อย่างไรก็ดีคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นักคิดสังคมนิยมได้ชี้ว่าระบบทุนนิยมเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ที่มนุษย์สร้างขึ้นจะทำลายมนุษย์ลงไปในขณะเดียวกัน (Lacroix, Pranchère, 2012, น. 433-451) โดยสังคมทุนนิยมจะนำพามนุษย์ไปสู่ “สภาวะแปลกแยก” (Alienation) (พจนา วลัย, 2558)

ในปลายศตวรรษที่19 “ความเป็นเจ้าโลกของเมริกา” (American Hegemony) ส่งผลให้อิทธิพลตะวันตกแผ่ขยายเข้ามาผ่านลัทธิล่าอาณานิคม (นิธิ เนื่องจำนงค์, 2545, น. 242-243) โดยเฉพาะการควบคุมนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็น “การค้าเชิงพาณิชย์” (Roy, 2017) อนึ่งโสเภณีในสังคมไทยกลับมามีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจจากการเรียกเก็บ “ภาษีบำรุงถนน” ในสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อใช้สำหรับการพัฒนาเส้นทางการค้ารองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การซื้อขายโสเภณีและการสะสมหญิงทาสไพร่เพื่อยศศักดิ์เป็นที่แพร่หลายต่อมารัชกาลที่ 5 จึงได้เข้ามารวมศูนย์อำนาจ (Centralization) การปกครองและประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติ “สัญจรโรค” ร.ศ.127 เก็บเงินเข้ารัฐโดยตรงเพื่อแก้ปัญหาการฉ้อราษฎ์บังหลวง (ธุวพล ทองอินทราช และโชติสา ขาวสนิท, 2561, น. 73-74) นอกจากนี้ประเทศไทยยังถูกตะวันตกวิพากษ์วิจารณ์เรื่องระบบ “ผัวเดียวหลายเมีย” (Polygamy) จึงเสนอให้ประเทศไทยเปลี่ยนมาใช้ระบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” (Monogamy) ตลอดจนมีการ “เลิกทาส” (Abolition of slavery) การเลิกทาสนำมาซึ่งอิสรภาพของการเป็นทาสแต่เสรีภาพที่ปราศจากที่ดินทรัพย์สินและเงินตราซึ่งจำเป็นต่อการเลี้ยงปากเลี้ยงท้องทำให้ทาสส่วนใหญ่เข้าสู่วงจรการเป็นโสเภณีนับตั้งแต่นั้น (Hulme, 2017) ในช่วงสงครามเวียดนามโสเภณีหญิงเป็นที่ต้องการอย่างมากของทหารอเมริกันในประเทศไทยจนก่อเกิดเป็นวาทกรรมที่ว่า “ชาวอเมริกันต้องการผู้หญิงและเราต้องการเงินดอลลาร์” เนื่องจากโสเภณีหญิงได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผลิตเงินดอลลาร์ให้แก่รัฐไทย (Peagam, 1976, p. 27) ทำให้ต่อมาแม้ทหารจะยกทัพกลับไปแล้วแต่โสเภณีก็ยังเป็นหนทางสำหรับหารายได้โดยเฉพาะโสเภณีหญิงที่มาจากพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำ (Baffie, 2017, p. 143-186) ต่อมาสังคมไทยก็พึ่งเริ่มตระหนักและมีสามัญสำนึกถึงการกดขี่โสเภณีหญิงในสังคมไทย (Roy, 2017) เนื่องจากถูกตำหนิถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากเด็กและผู้หญิงจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 (ฉบับแรก) ในสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ดีจำนวนโสเภณีหญิงและการกดขี่แสวงหาผลประโยชน์ไม่ได้ลดน้อยลงเห็นได้จากการได้รับขนานนามว่าเป็น “เมืองแห่งเซ็กซ์”

อนึ่งสังคมไทยจึงเปลี่ยนมาใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีฉบับที่2 ในปี พ.ศ. 2539 เป็นการลดโทษทางความผิดให้การค้าประเวณีแต่ยังคงโทษความผิดในทางอาญา (รพีพัฒน์ อิงค

สิทธิ์, 2563) แต่ก็มีความท้าทายจากสากลให้สังคมไทยลดทอนคำว่า “อาชญากรรม” (Decriminalization) จากการเป็นโสเภณีหญิงเพื่อที่จะทำให้โสเภณีหญิงสามารถที่จะเป็นโสเภณีได้อย่างอิสระ (“Open Society”, 2021) ตามมาด้วยกลุ่มองค์กรมากมายที่ออกมาสนับสนุนข้อเรียกร้องให้ยกเลิกพระราชบัญญัติดังกล่าว (ณัฐปภัสร์ ณรงค์กิจพาณิช, 2561, น. 73) ซึ่งส่งผลให้โสเภณีถูกเอาเปรียบและไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ (ไอลอว์, 2558) ตลอดจน Human Rights Watch และมูลนิธิ Open Society ที่ออกมาสนับสนุนให้ลดทอนความเป็นอาชญากรรมของเสภณีหญิงในสังคมไทย (“Why Sex Work”, 2019) เนื่องจากโสเภณีหญิงในสังคมไทยปัจจุบันสมัครใจที่จะขายบริการ อย่างไรก็ตามการยกเลิกกฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีและลดทอนความเป็นอาชญากรรมจะทำให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยมีอิสระในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีจริงหรือเปล่า งานวิจัยนี้มีความสำคัญอย่างมากที่จะศึกษาการต่อสู้ระหว่างเพศและมายาคติของสังคมไทยในแง่ของความอิสระในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีหญิงในสังคมไทยภายใต้สังคมทุนนิยมเพื่อปลดปล่อยปัญหาการกดขี่ระหว่างเพศจากปัญหาของเสรีภาพภายใต้ระบบทุนนิยมซึ่งเป็นการศึกษาเชิงวิพากษ์เพื่อหาทางออกไม่ใช่เพียงว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยควรสนับสนุนหรือต่อต้านเพียงเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณี

กรอบแนวคิดทฤษฎี

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดสภาวะแปลกแยก(Alienation) แนวคิดสตรีนิยมมาร์กซิสต์(Marxist Feminism) แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์(Human Dignity) และแนวคิดเสรีภาพของอิมมานูเอลคานท์มาประกอบกันในการศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้โสเภณีไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) แนวคิดสภาวะแปลกแยก (Alienation) เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรีดิช เองเกลล์ (Friedrich Engels) เพื่อจะสะท้อนปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้นและการกดขี่ขูดรีดเอารัดเอาเปรียบแรงงานในระบบทุนนิยม (“Marxism”, 2021) ระบบทุนนิยมสมบูรณ์ด้วยการหล่อเลี้ยงความไม่เสมอภาคการพยายามทำลายความไม่เสมอภาคในระบบทุนนิยมย่อมทำลายทุนนิยมด้วยเมื่อเป็นเช่นนั้นความเสมอภาคทางกฎหมายอย่างเดียวจึงไม่เพียงพออีกต่อไป (กุลยา วิวิตเสวี, 2548, น. 155-156) สภาวะแปลกแยกทำให้มนุษย์ยอมรับว่าโครงสร้างทางสังคมที่กำลังเผชิญคือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและไม่ควรเข้าไปเปลี่ยนแปลง (Ollman, 2003) ดังนั้นเมื่อสังคมทุนนิยมพัฒนาขึ้นความสัมพันธ์และตัวตนของมนุษย์จะเสื่อมถอยลง (วิทยากร เชียงกูล, 2558, น. 61-69) นำมาซึ่งสภาวะที่คนรวยก็จะยิ่งร่ำรวยขณะที่แรงงานยิ่งยากจนลง (Ollman, 1997) มนุษย์จะสนใจความชอบบธรรมของ “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” ว่ามูลค่าที่ถูก

แลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่ชอบธรรมในระบบตลาดทำให้ละเลยความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ(Real Economy) (Estrangement and Alienation, 2021) ถึงแม้แรงงานจะรับรู้ความอิสระที่ทุนนิยมหยิบยื่นให้ด้วยการทำข้อตกลงเรื่องค่าจ้างและนายจ้างที่อยากทำงานด้วยตัวเองแต่แท้จริงเป็นเพราะแรงงานไม่ได้มีอิสระมากพอที่จำทำอย่างอื่นแล้ว (วิทยากร เชียงกูล, 2558, น. 70-81) ซึ่งไม่ต่างจากการตกอยู่ในอิสรภาพจอมปลอมเพื่อตกเป็นทาสอย่างแท้จริง (Graff, 2021) แรงงานจะถูกบั่นทอนกัดกินความเป็นมนุษย์ ยิ่งทำงานยิ่งยากจน ยิ่งเสื่อมโทรม ฯลฯ (สาคร สมเสริฐ, 2556, น. 70) เพื่อที่จะแลกมาซึ่งมูลค่าทางวัตถุเพื่อบรรเทาความบอบช้ำและเติมเต็มความสุขในสังคมทุนนิยม (Horowitz, 2014)

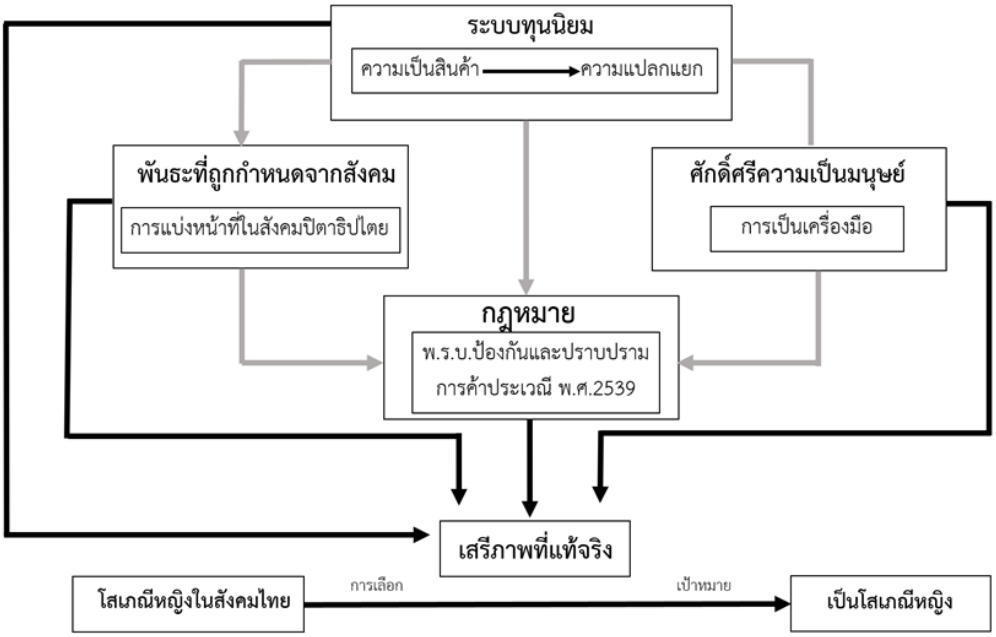
2) แนวคิดสตรีนิยมมาร์กซ์ซิสต์ (Marxist Feminism) คำว่าสตรีนิยมหรืออิตถีศาสตร์ถูกนำมาใช้เรียกวิถีแห่งการปลดปล่อยสตรีในทศวรรษ 1890 (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 3) สตรีนิยมมาร์กซิสต์อยู่ในช่วงของคลื่นลูกที่สอง (Second Wave Feminism) ช่วงทศวรรษ 1960-1970 การถูกยึดพื้นที่ทางเศรษฐกิจเป็นแรงขับสำคัญที่ทำให้เกิดการต่อสู้ของสตรี (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 30-31) Emma Goldman เสนอว่าผู้หญิงจะมีอิสระก็ต่อเมื่อสามารถปฏิเสธสิทธิที่มีเหนือร่างกายตัวเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิเสธที่จะเป็นผู้รับใช้พระเจ้า รัฐ สังคม สามีและครอบครัวสอดคล้องกับ Chalotte Perkins Gilman ที่มองว่าผู้หญิงจะไม่มีทางอิสระหากไม่หลุดพ้นจากงานบ้านและสถาบันครอบครัวที่ทำให้ผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชาย (Gilman, 2021) การกดขี่ระหว่างเพศเหล่านี้เป็นผลมาจากเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมทุนนิยม (Stefano, 2014) งานหนึ่งที่มีอิทธิพลคือ Friedrich Engels เรื่อง *The Origin of the Family, Private Property and the state* ที่เสนอว่าผู้หญิงถูกกดขี่จากการถูกกำหนดจากสังคมในเรื่องต่างๆอย่างการแต่งงานแบบ ‘ผัวเดียวเมียเดียว’ (Monogamy) การสะสมทรัพย์สินส่วนตัวและรัฐคือกุญแจสำคัญที่นำพาสังคมไปสู่ “สังคมปิตาธิปไตย” (Patriarchy) การที่ผู้หญิงตกเป็นทาสในบ้านที่ไร้อำนาจ (Gilbert, 2021) การแต่งงานกลายเป็นเรื่องของผลประโยชน์ภายใต้ระบบทุนนิยมซึ่งไม่ใช่ความรัก (Gimenez, 1998) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมการเมืองและปัญญาที่ไม่ใช่จิตสำนึกของมนุษย์ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 74) ตลอดจนการแบ่งแยกงานบ้านและงานนอกบ้านออกจากกันทำให้งานของผู้หญิงถูกมองว่าเป็นงานที่ไร้ประสิทธิผล(reproductive labor) ไม่มีผลต่อคุณค่าทางเศรษฐกิจเช่นการสืบพันธุ์ ทำอาหาร เลี้ยงลูก งานทำความสะอาด ซักล้าง ฯลฯ ผู้หญิงจึงถูกกดขี่เมื่ออยู่ในระบบครอบครัว (Writer, 2020) สตรีนิยมมาร์กซิสต์ชี้ว่าการเป็นภรรยาไม่ต่างจากฝันร้ายของผู้หญิงที่ขายตัวเองลงเป็นทาสซ้ำแล้วซ้ำเล่า (“ Marxist”, 2021) การแต่งงานเพื่อเป็นภรรยาแตกต่างจากโสเภณีเพียงเพราะไม่ได้รับเงินเป็นรายชั่วโมงเหมือนสินค้าแต่ขายตัวเป็นทาสครั้งเดียวและตลอดไป (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 76) ผู้หญิงจึงกลายเป็นเพียงสินค้าเป็นเครื่องจักรที่ไม่สามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของตนได้ Cliff (1984, In Ferguson, Hennessy, 2016) ในสังคมทุนนิยมผู้หญิงที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่สาธารณะอาจจะดูเหมือนได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระแต่ความจริงแล้วการที่ผู้หญิงยังตกอยู่ในพันธะของการเป็นเมีย แม่และลูกสาวนั้นไม่อาจทำให้ผู้หญิงมีอิสระได้เลย (ชนิดาภา ชะลอวงษ์, วสันต์ ปวนปันวงศ์, อรุณี กาสยานนท์, 2564, น. 16-17) สังคมทุนนิยมคือระบบที่ล้มเหลวและกดขี่

ผู้หญิง หนทางในการหลุดพ้นจากการกดขี่จะต้องโค่นล้มระบบทุนนิยมและจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศใหม่ (ชลิดา ภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2539, น. 504-505)

3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) คือหัวใจสำคัญของสิทธิมนุษยชนโดยคำว่า “ศักดิ์ศรี” ที่ในอดีตถูกใช้สำหรับชนชั้นสูงเท่านั้นก่อนที่หลังสงครามโลกครั้งที่สองปฏิญญาสากลจะรับรองให้ศักดิ์ศรีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน (“What is Human”, 2021) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือการรับรองว่าธรรมชาติของมนุษย์อยู่เหนือเผ่าพันธ์อื่น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถูกสร้างขึ้นจากนักปรัชญาสายเสรีนิยมเป็นประวัติศาสตร์ตะวันตกเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์และอำนาจแบบเผด็จการ (Stephen Riley, & Gerhard Bos, 2021) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานในอุดมคติเรื่องเสรีภาพและอิสรภาพ (Stephen Riley et al, 2021) อิมมานูเอลล์ คานท์ (Immanuel Kant) มีทรรศนะว่ามนุษย์เป็น “สัตว์ประเสริฐ” “ศักดิ์ศรี” คือสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีค่าเหนือ “ราคา” (James Rachels, 2021, p. 1) ดังนั้นมนุษย์จะต้องได้รับการปฏิบัติในฐานะที่มนุษย์ผู้นั้นมีเป้าหมายในตนเองไม่ถูกปฏิบัติในฐานะที่เป็นเครื่องมือซึ่งจะการันตีศีลธรรมสูงสุดของการเป็นมนุษย์และเป็นภาระหน้าที่ที่ผูกพันอยู่กับมนุษย์ ข้อสนับสนุนที่ทำให้มนุษย์มีคุณค่าเหนือกว่าสรรพสิ่งอื่นคือมนุษย์ที่ไม่ทำตัวเป็นสิ่งของของคนอื่น มีความปรารถนาและเป้าหมายโดยใช้ศักดิ์ศรีไปสนับสนุนความมีเหตุผลและ อิสระในการกำหนดเป้าหมายและชี้แจงสิ่งเหล่านั้นด้วยเหตุผลที่เป็นศุนย์รวมของศีลธรรมความดีทางศีลธรรมในโลกนี้ดำรงอยู่ได้ก็คือการดำรงอยู่เพื่อสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลที่จะเข้าใจในสิ่งที่ตนเองทำและแสดงออกมาผ่านความรู้สึกคานท์ถือว่าสิ่งนี้คือคุณค่าของศีลธรรม (Rachels, 2021, p. 2)

4) แนวคิดเสรีภาพของอิมมานูเอล คานท์ ปรัชญาของคานท์เสนอว่าอิสรภาพเสรีภาพเป นสิ่งที่มีอยู่จริงแต่เสรีภาพที่พอจะเป็นไปได้ในทรรศนะของคานท์คือเสรีภาพของนักอิสระนิยมที่ให้ความสำคัญกับการกระจายความมั่งคั่งและการซื้อขายแลกเปลี่ยนในระบบตลาด อย่างไรก็ตามเสรีภาพและอิสรภาพที่แท้จริงต้องไม่ใช่สิ่งที่ช่วงชิงมาได้ง่ายๆในสังคมทุนนิยม (ไมเคิล แซนเดล, 2557, น. 139-144) นอกจากนี้มนุษย์จะต้องกระทำตามเจตนาแห่งหน้าที่ซึ่งก็คือการทำในสิ่งที่ถูกเพียงเพราะมันถูกหรือการพิจารณาการกระทำผ่านหลักการที่ไม่ใช่แค่ผลลัพธ์ มนุษย์ที่ใช้ชีวิตเพียงเพื่อรักษาชีวิตให้อยู่รอดเป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าทางศีลธรรมเพียงแต่เป็นการกระทำที่หวังผลเท่านั้น เจตนาที่มีคุณค่าทางศีลธรรมจึงเป็นสิ่งที่แยกแทบไม่ออกจากการกระทำของมนุษย์ที่ถูกแวดล้อมด้วยแรงโน้ม มนุษย์จะมีเสรีภาพเมื่อสามารถจะทำตามหน้าที่ที่กำหนดเจตนารมณ์ได้โดยปราศจากแรงโน้ม (Inclinations) และกระทำโดยใช้คำสั่งแบบเด็ดขาด(Categorical Imperative) ที่ยืนยันว่าสิ่งที่ทำนั้นไร้เงื่อนไขและสามารถใช้ได้ในทุกสถานการณ์อย่าง “ความเป็นมนุษย์” คือกฎสากลเป็นคำสั่งเด็ดขาดของคานท์ ถึงการดำรงอยู่ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่มีเป้าหมายในตัวเองไม่ถูกลดทอนเป็นเครื่องมือจึงกลายเป็นการปฏิบัติที่เราจะไม่ปฏิบัติต่อมวลมนุษยชาติในฐานะเครื่องมือเพื่อหลีกพ้นความทรมานหรือไต่ไปสู่ความสำเร็จ (ไมเคิล แซนเดล, 2557, น. 163-167)

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยได้ประกอบสร้างแผนภาพกรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยได้ดังภาพ

แผนภาพกรอบแนวคิดทฤษฎี

จากแผนภาพกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีโดยเริ่มทำการวิเคราะห์จากปัจจัยของระบบทุนนิยม (capitalism) ซึ่งให้เน้นความสำคัญของการซื้อขายแลกเปลี่ยนในระบบตลาดอย่างเสรีโดยไม่ถูกแทรกแซงเพื่อเปิดโอกาสในการแสวงหาผลกำไรและสะสมความมั่งคั่ง ซึ่งการวิเคราะห์ในประเด็นนี้จะชี้ให้เห็นโสเภณีหญิงในสังคมไทยต่อการตอบสนองต่อระบบทุนนิยม การเผชิญกับสิ่งกระตุ้นของระบบทุนนิยมเริ่มตั้งแต่การผลิตสร้างตัวเองเป็นสินค้าและขายพลังแรงงานจนไปสู่การเผชิญกับ ‘สภาวะแปลกแยก’ (Alienation) จากนั้นจึงศึกษาพันธะทางสังคมซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ก่อร่างขึ้นมาจากการกำหนดของสังคม พันธะทางสังคมเป็นผลผลิตที่มาจากระบบทุนนิยมภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) พันธะทางสังคมเกี่ยวพันกับโสเภณีหญิงในสังคมไทยจากเพศสภาพที่แฝงเร้นมาด้วยกับหน้าที่ซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันแวดล้อมให้เกิดผลลัพธ์ของทางเลือกการตัดสินใจการดำรงชีวิตซึ่งถูกกำหนดผ่านหน้าที่ทางสังคม จากนั้นจะวิเคราะห์ปัจจัยของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งมีความเกี่ยวพันธ์กับระบบทุนนิยมตั้งแต่ที่มาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการมุ่งไปสู่มนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีซึ่งถูกนำมาใช้วิเคราะห์ปัจจัยในอิสระของการเลือกที่จะเป็นโสเภณีหญิงในสังคมไทยจากนิยามของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การไม่ใช้ใครเป็นเครื่องมือหรือตกเป็นเพียงเครื่องมือของใครซึ่งถูกหยิบยกมาอ้างจากการสนับสนุนหรือต่อต้านการเป็นโสเภณีหญิงในสังคมไทยเสมอมาหลายทศวรรษรวมทั้งในกฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ที่มีการหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาในแง่ของนิยามศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์อย่างมีนัยยะสำคัญโดยพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวนั้นเป็นผลมาจากกระแสธารของระบบทุนนิยม พันธะทางสังคม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่จำเป็นจะต้องกล่าวถึงเนื่องจากเกี่ยวของกับโสเภณีหญิงในสังคมไทยโดยตรง อย่างไรก็ดีงานวิจัยชิ้นนี้จะไม่มุ่งประเด็นหลักไปที่การพิจารณาตัวบทกฎหมายเน้นพิจารณาเป็นปัจจัยหนึ่งเท่านั้น เมื่อศึกษาจากแผนภาพกรอบแนวคิดทฤษฎีข้างต้นจะว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่ออิสระในการเลือกเป็นโสเภณีหญิงในสังคมไทยอย่างไรเพื่อหาข้อสรุปว่าในท้ายที่สุดโสเภณีหญิงในสังคมไทยมีเสรีภาพที่แท้จริงหรือไม่ในการเลือกที่จะเป็นโสเภณี

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary Research)

1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source Data) ได้แก่เอกสารแถลงการณ์ เอกสารการรณรงค์ใบปลิว

2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source Data) ได้แก่หนังสือ เอกสารวิชาการ หนังสือพิมพ์ เอกสารวิจัย วารสาร จดหมายข่าวภายในองค์กร และเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ สื่อยูทูป (Youtube) เฟสบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter)

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจะทำการสัมภาษณ์บุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึก (Key Informants)ได้ซึ่งประกอบไปด้วยโสเภณีหญิงในสังคมไทย ผู้ประกอบการสถานค้าบริการ พนักงานสถานค้าบริการทางเพศทั่วพื้นที่ประเทศไทย โดยเลือกจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับโสเภณีหญิงในสังคมไทยเนื่องจากจะสามารถให้ข้อมูลและรายละเอียดในการอธิบายปรากฏการณ์เสรีภาพของโสเภณีหญิงในสังคมไทยได้ครอบคลุมและครบถ้วนมากที่สุด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของกลุ่มบุคคลที่ให้สัมภาษณ์โดยมีการขออนุญาตในการบันทึกเทปและชี้แจงรายละเอียดของการขอสัมภาษณ์รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิผู้ให้สัมภาษณ์โดยจะใช้นามสมมติเพื่อปกป้องข้อมูลและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ตลอดจนการอธิบายวัตถุประสงค์และทิศทางของงานวิจัยโดยละเอียด ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธคำถามได้ทุกเมื่อโดยจะไม่ได้รับผลกระทบหรือสูญเสียผลประโยชน์ใดๆจากการให้สัมภาษณ์ในครั้งข้อมูลส่วนตัวและตัวตนของผู้ให้สัมภาษณ์จะถูกเก็บเป็นความลับทั้งหมดและเทปสัมภาษณ์จะถูกทำลายทิ้งทันทีที่เสร็จสิ้นงานวิจัย การรายงานผลการวิจัยจะทำอย่างรอบคอบรัดกุมไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูลในเอกสารหรือสื่อใดก่อนได้รับอนุญาตเป็นอันขาด

ผลการวิจัย

การอธิบายปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีวิเคราะห์จากโสเภณีหญิงในสังคมไทยภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบันผ่านการศึกษาความหมายและคำนิยามของโสเภณีหญิงในสังคมไทยและพัฒนาการของโสเภณีหญิงในสังคมไทยโดยได้แบ่งโสเภณีหญิงในสังคมไทยออกเป็น 6 ยุค อันได้แก่โสเภณีหญิงในสังคมไทยยุคก่อตัว โสเภณีหญิงในสังคมไทยยุคเฟื่องฟู โสเภณีหญิงในสังคมไทยยุคเปลี่ยนผ่าน โสเภณีหญิงในสังคมไทยยุค ‘อาบอบนวด’ โสเภณีหญิงในสังคมไทยยุคปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2503 และโสเภณีหญิงในสังคมไทยยุคปัจจุบันตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จากผลการศึกษาสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยนั้นไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีจากสาเหตุ 4 ประการคือ (1) ระบบทุนนิยม (2) พันธะทางสังคม (3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และ (4) กฎหมาย

(1) โสเภณีหญิงในสังคมไทย

Havelock Ellis แพทย์หรือนักปฏิรูปเรื่องความก้าวหน้าทางเพศได้ให้นิยามว่าโสเภณีหญิงคือ “บุคคลที่ประกอบอาชีพด้วยการให้ความอภิรมย์แก่บุคคลต่างๆทั้งเพศเดียวกันหรือเพศตรงข้าม” Neville Rolfe นักสุขอนามัยสังคมให้นิยามว่าโสเภณีคือ “หญิงที่ให้ความอภิรมย์ด้วยการตอบสนองต่อความต้องการทางเพศชายโดยไม่เลือกหน้าและปราศจากอารมณ์ร่วมเพื่อหารายได้ (Henriques, 1963, p. 15-17 in Somphorn, 1979, p. 7) ในสังคมไทยโสเภณีหญิงถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่โสเภณีหญิงที่ได้รับการให้เกียรติเป็นสาวงามประจำเมืองที่มีความงามและความเฉลียวฉลาดมีความสามารถ 64 ศาสตร์ทั้งร้องรำ และโสเภณีที่เรียกว่า “คณิกา” เป็นหญิงที่ตั้งสำนักโสเภณีกันขึ้นเองหรือที่เรียกว่า ‘ซ่อง’ (พระมหาวินัย ผลเจริญ, 2542, น. 4) โสเภณีประเภทนี้ถูกตีความว่าเป็นหญิงหาเงินทางการค้าประเวณีเป็นหญิงถ่อยสำส่อน Jame A. Ballentine ได้บัญญัติว่าหญิงนครโสเภณีคือ “หญิงที่หาเงินในทางร่วมประเวณีโดยไม่เลือกหน้า (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2533, ใน จรรยา เศรษฐบุตร และสุภาณี เวศพงคา, 2537, น. 170) ในสมัยพระเจ้าอู่ทองสมเด็จพระรามาธิบดีที่1 มีการบัญญัติถึง ‘หญิงนครโสภิณี’ เอาไว้ในกฎหมายตราสามดวง (Law of the Three Seals) และกฎหมายไอยการลักษณะพยาน (ภญาณ) ด้วยถ้อยความดูหมิ่นเหยียดหยัน ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ได้เปลี่ยนมาใช้ประมวลแพ่งและพาณิชย์บรรพที่ 5 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยพระนารายณ์มหาราชราว พ.ศ. 2230 ซีมง เดอ ลา ลูแบร์ (Simon de la Loubère) อัคราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่14 แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (โชติรส นาคสุทธิ์, 2559) ซึ่งมีการบันทึกถึง ‘ออกญามีน’ (Oc-ya Meen) ชายที่สะสมเงินและเกร็งกำไรจากสตรีซึ่งถูกขายโดยพ่อและผัวหรือที่เรียกว่า ‘หญิงแพศยาหาเงินได้’ นอกจากนี้ยศ ‘ออกญา’ ก็ได้รับพระราชทานมาจากพระมหากษัตริย์ซึ่งก็มีการแบ่งกำไรส่วนหนึ่งถวายเป็นอากรภาษีให้กับกษัตริย์ด้วย (ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ, 2562) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ก็ได้มีการเรียก

เก็บภาษีอากรจากโสเภณีหญิงจำนวนมากในนาม “ภาษีบำรุงถนน” เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังขยายตัว เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ได้มีความพยายามรวมศูนย์อำนาจปกครอง (Centralization) เพื่อสยบการฉ้อโกงภาษีเอาเงินเข้ารัฐโดยตรงและประกาศให้เปลี่ยนมาใช้พระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค ร.ศ.127 (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2526, น. 66-87) อีกทั้งยังมีการประกาศเลิกทาสซึ่งเป็นช่วงพุ่งทะยานของจำนวนโสเภณีหญิงในสังคมไทยพร้อมกับจำนวนรายได้มหาศาลที่ได้จากการค้าประเวณี ต่อมาในรัชกาลที่ 7 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยให้ชายมีภรรยาคนเดียว (Monogamy) การสะสมบำเรอผู้หญิงจึงถูกตั้งคำถามมากมายถึงการกดขี่สตรีโสเภณีหญิงจึงถูกแปรสภาพไปเป็น ‘เมียลับ’ (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2526, น. 92-97) พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณีปี พ.ศ. 2503 เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกสำหรับแก้ปัญหาการค้าประเวณีเพื่อไม่ให้การค้าประเวณีโจ่งแจ้ง (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2526, น. 160-163) จากนั้นผลการประเมินทางการก็มีการประเมินว่าอัตราโสเภณีหญิงในสังคมไทยลดลงจากโสเภณีหญิงแบบเปิดเผยไปเป็นโสเภณีแบบแอบแฝงจนกระทั่งปีพ.ศ. 2539 ได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 (ภัทรวดี วงศ์วัฒนะ, 2548, น. 17) ซึ่งหลังออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการประเมินจากกองกามโรคกระทรวงสาธารณะสุขพบว่าไม่มีตัวเลขของโสเภณีหญิงในสังคมไทยให้บริการในพื้นที่สาธารณะมีเพียงการขายบริการแบบสมัครใจซื้อขายกันเองลับๆ ปัจจุบันโสเภณีหญิงในสังคมไทยมีราว ๆ 14 ประเภทได้แก่อะโกโก้ บาร์ไทย ออรัลเซ็กซ์ ฟรีแลนซ์ คลับฟรีแลนซ์ นวดแผนไทย อาบอบนวด เว็บหาคู่ ออนไลน์ปิด ออนไลน์เปิด คาราโอเกะ ซ่อง จีคลับ (Gentlemen’s Club) และ‘เมียเช่า’ อัตราค่าบริการมีตั้งแต่เป็นรายชั่วโมง ค้างคืนและรายเดือน โดยอัตราค่าบริการต่ำสุดคือ ‘ซ่อง’ โดยราคาจะอยู่ที่ครึ่งชั่วโมง 500-700 บาท อัตราค่าบริการสูงสุดคือ 9 ชั่วโมง 12,000 บาท (Thailandredcat, 2020) เมื่อเทียบกับอัตราค่าแรงขั้นต่ำของแรงงานในประเทศไทยต่ำสุดจะอยู่ที่ 313 บาทในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา สูงสุดคือ 336 บาทในชลบุรีและภูเก็ต (กระทรวงแรงงาน, 2563)

(2) ทุนนิยมแห่งการกดขี่กับ “หญิงกะหรี่”ที่ถูกวางหน้าที่ในสังคม

(2.1) ทุนนิยมแห่งการกดขี่: ความแปลกแยกของโสเภณีหญิงในสังคมไทย

Adam Smith นักเศรษฐศาสตร์และนักปรัชญาชาวสก็อตแลนด์มาพร้อมกับการแบ่งงานกันทำ (Division of labour) และการแข่งขันเสรีผ่านระบบทุนนิยมโลกที่เป็นยุคการค้าเสรีและสะสมความมั่งคั่งซึ่งเน้นให้เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ระบบทุนนิยมเน้นการแข่งขันในระบบตลาดเพื่อหากำไรจากการขายสินค้าในราคาที่สูงมากเท่าที่จะทำได้เพื่อให้ได้ผลกำไรมากกว่าการขาดทุนโดยรักษาให้ต้นทุนการผลิตต่ำเข้าไว้ เพื่อให้ราคากลางในตลาดทำให้ราคาสินค้าสามารถจับต้องได้และมีราคาที่ยุติธรรมโดยใช้หลักอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน(Supply) และเน้นหลักเศรษฐศาสตร์แบบ Laissez-faire หรือที่คุ้นกันว่าเป็นเศรษฐกิจแบบ ‘มือใครยาวสาวได้สาวเอา’ (Amedo, 2020)ระบบทุนนิยมเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกผ่านการควบคุมกำหนดบทบาทและนโยบายซึ่งครอบงำเศรษฐกิจ สังคม การเมือง นอกจากนี้ทุนนิยมคือสิ่งที่เปลี่ยนให้สิ่งที่โดยธรรมชาติไม่ใช่สินค้ากลายเป็นสินค้าไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือที่ดินผ่านการใช้เงินเป็นวัตถุ

สมมติในการแลกเปลี่ยนเมื่อเป็นเช่นนั้นจึงส่งผลให้สิ่งอื่นๆถูกผลิตเป็นสินค้าด้วยอาทิเช่นการศึกษา สาธารณะสุข สวัสดิการ วิทยาศาสตร์ สุขภาพอนามัย วัฒนธรรม เพศสัมพันธ์ และพันธุกรรมทั้งหมดจะถูกคำนวณผ่านคุณค่าทางเศรษฐกิจ (ธนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ, 2554) มีต้นทุนกำไรและขาดทุน

อนึ่งโสเภณีหญิงในสังคมไทย (female prostitutes in Thai society) หรือพนักงานบริการ (Sex Worker) ไม่มีอิสระในการเลือกเป็นโสเภณีหญิงจากระบบทุนนิยม ภายใต้คำนิยามของสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของสังคมทุนนิยมแบบ ‘ใครใคร่ขายขาย ใครใคร่ซื้อซื้อ’ ไม่ได้ทำให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยมีอิสระแต่เป็นเพียงการกดขี่ที่ชอบธรรมในระบบทุนนิยมที่เป็นเช่นนั้นเพราะมนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อใช้ชีวิตเป็นเพียงสินค้าหรือเครื่องจักรดังนั้นภายใต้ระบบทุนนิยมโสเภณีหญิงในสังคมไทยจึงเป็นเสมือนการสูบฉีดเอาการกดขี่และการทำลายความเป็นคนของโสเภณีหญิงในสังคมไทยไปเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงระบบทุนนิยมให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้าเท่านั้น โสเภณีหญิงในสังคมไทยเป็นมากกว่าแรงงานที่ใช้พลังแรงงานผลิตสินค้าในระบบตลาดเนื่องจากโสเภณีหญิงในสังคมไทยใช้พลังแรงงานเพื่อผลิตสร้างตัวเองเป็นสินค้าซึ่งทำให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยเผชิญกับสภาวะแปลกแยก(Alienation) โสเภณีหญิงในสังคมไทยผลิตสินค้าที่ตนเองไม่สามารถครอบครองครองได้ซึ่งสินค้าชิ้นนั้นคือร่างกายและเซ็กซ์ของตัวเธอเอง ระบบทุนนิยมกดขี่ให้โสเภณีหญิงต้องสลัดทิ้งซึ่งตัวตนของตัวเองเพื่อสวมบทบาทเป็นคนอื่นเพื่อที่จะหาตัวตนปลอมๆของตัวเองในระบบทุนนิยม การทำงานที่ใช้ความเจ็บปวดและแปลกแยกของตัวเองไปสร้างความสุขให้แก่คนอื่นดังที่เอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“...การที่ผู้ใช้บริการมาซื้อ...(เพราะ) ผู้ใช้บริการไม่สามารถที่จะไปแสดงบทบาทเรื่องบนเตียงกับเมียกับคนรักของตัวเองได้...จึงหันมาใช้บริการทางเพศเพื่อตอบสนองสิ่งที่เค้าต้องการ...คนที่อยู่ในอาชีพบริการพวกมืออาชีพเขาจะทำทุกอย่าง...ต้องการแบบไหน ท่าไหน บทบาทยังไง บางคนทำแม้แต่โซ่แซ่กุญแจมือเพื่อแลกกับเงิน...” (เอ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2564)

บทบาทของการเลือกเป็นโสเภณีหญิงจึงเต็มไปด้วยความแปลกแยกเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความแปลกแยกที่กำลังเผชิญนำมาซึ่งความเป็น ‘มืออาชีพ’ (Professional) ซึ่งเป็นผลมาจากการทรมานตัวเองเพื่อคนอื่นการสกัดกั้นอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกบีบคั้นอย่างเข้มข้นอยู่ในสภาวะที่การถูกบงการด้วยความสร้างสรรค์ของอื่นเพื่อแลกมาซึ่งรายได้และลูกค้าที่มากขึ้น ซึ่งรวมไปถึงการรองรับการกระทำทางเพศในหลากหลายรูปแบบอาทิเช่น การมีเซ็กซ์แบบไม่ใส่ถุงยาง(สด) เข้าด้านหลัง ใช้อุปกรณ์ ตลอดจนรสนิยมที่รุนแรงเช่นการปัสสาวะรดหน้า ตบตี ข่มขืน ฯลฯ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับค่าตอบแทนในการทำงานซึ่งก็ล้วนถูกแปรเปลี่ยนความรุนแรงเป็นความชอบธรรมของระบบตลาด ผ่านอำนาจของเงินที่จะเติมเต็มความปรารถนาของโสเภณีหญิงในสังคมไทยขณะเดียวกันก็เผาไหม้จิตวิญญาณของโสเภณีหญิงด้วยการรีดชั่วโมงการทำงานคืนละหลายต่อหลายครั้งโดยมีเส้นชัยอยู่ที่มูลค่าที่จำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่อย่างมีตัวตนในสังคมบบทุนนิยมดังที่บี (นามสมมติ) กล่าวว่า

"...ถามทุกคนถ้าไม่จำเป็นก็ไม่อยากทำนะ เขาก็ไม่อยากมารองรับอารมณ์ลูกค้าเหมือนกัน...เขาก็อยากอยู่บ้านไม่ต้องห่วงว่าพรุ่งนี้จะกินอะไร...พรุ่งนี้จะเอาตังที่ไหน..." (บี (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2564)

นอกจากนี้โสเภณีหญิงในสังคมไทยยังถูกประเมินมูลค่ากลางโดยระบบตลาดกล่าวคือเอาเข้าจริงโสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่ได้เป็นคนตั้งราคาค่าจ้างการทำงานของตัวเอง ราคาของโสเภณีหญิงคือราคากลางที่ถูกประเมินในตัวมันเองโดยระบบตลาดผ่านการคำนวนคุณลักษณะสินค้าเรียกว่า 'เกรดสินค้า' ซึ่งมีผลต่อโสเภณีหญิงในสังคมไทยภายใต้สังคมทุนนิยมกล่าวคือถ้าขายเกินราคาที่ตลาดตั้งไว้ก็จะขายยาก ขายช้า อีกทั้งอายุการใช้งาน อัตลักษณ์ รูปลักษณ์ก็จะมีผลต่อการทำงานและเกรดสินค้าด้วยดังที่บี (นามสมมุติ) ได้กล่าวตอนหนึ่งว่า

"...เกรดมันจะมีหลายเกรดเป็น S,A,B,C,D (เช่น) คลาสแบบ S3, A3 ตัวนี้คือแรร์เป็นคลาสสูง รองลงมาจะเป็นคลาส S ยังถือว่าเป็นพรีเมี่ยมอยู่...คลาส A ถือว่าอยู่ในระดับ(ที่)ดี B,C ถือว่ากลางๆไม่สูงมาก แต่คุณภาพยังดีส่วน D เนี่ยประมาณว่าคุณภาพไม่ได้แย่แต่ว่าเป็นที่นิยม..."

อนึ่งการจะเติมเต็มความปรารถนาของโสเภณีหญิงในสังคมไทยนั้นแลกมาด้วยการถูกบั่นทอนความสัมพันธ์ของความรักและเอื้ออาธรด้วยมูลค่าของเงินแลกกับสินค้า นายจ้างจ่ายเงินเพื่อละทิ้งความทุกข์ของเขาและกลับไปมีความสุขซึ่งก็คือการกลับไปพัฒนาทุนนิยมขณะที่โสเภณีหญิงในสังคมไทยที่ถูกเงินซื้อความสุขด้วยการใช้ความทุกข์ทรมานของตัวเธอเองอีกทั้งสังคมทุนนิยมยังได้ประโยชน์จากโสเภณีหญิงผ่านการถูกบงการจากงานให้ผลิตสร้างตัวตนผ่านสินค้าแบรนด์ต่างๆในระบบทุนนิยมเช่นเครื่องแต่งกาย น้ำหอม ทรงผม ลิปสติก กระเป๋า มือถือ ฯลฯ และยิ่งทุนนิยมเข้มข้นมากขึ้นเท่าใดก็จะยิ่งกดขี่และขูดรีดโสเภณีหญิงในสังคมไทยมากขึ้นเท่านั้น แม้ในแง่หนึ่งจะไม่มีใครสามารถครอบครองตัวตน ร่างกาย มดลูกหรือเซ็กซ์ของโสเภณีหญิงได้ตลอดไปก็ตามแต่แม้ในชั่วขณะหนึ่งก็คือความแปลกแยกทั้งจากการมีเซ็กซ์อย่างไร้ขีดจำกัดเซ็กซ์ที่ไร้อารมณ์ร่วม ความเจ็บปวด แสบร้อนจากการมีเพศสัมพันธ์หรือเมื่อร่างกายไม่สามารถที่จะสร้างสารหล่อลื่นได้ตามใจสั่ง ความเสี่ยงของโรค การทารุณ ทำร้ายร่างกาย ตลอดจนการข่มขืนหรือแม้แต่ขั้นของความเสี่ยงของการสูญเสียความรู้สึกทางเพศที่เกิดขึ้นภายใต้การเติมเต็มความปรารถนาในระบบทุนนิยมอย่างเสรีซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับโสเภณีหญิงในสังคมไทยในทุกๆวินาทีที่ทำงานวันละหลายๆครั้งดังที่พลอย (นามสมมติ) เล่าว่าเธอขายบริการทางเพศตอนเป็นนักศึกษาซึ่งรูปแบบของการมีเพศสัมพันธ์กับนักเรียนนักศึกษาเป็นรสนิยมที่ต้องการของผู้บริโภคในตลาดขณะนั้นแต่ละวันจะได้รายได้หลักหมื่นแต่จะต้องแลกมาด้วยความเจ็บแสบที่ช่องคลอดระหว่างมีเพศสัมพันธ์กับแขก(ผู้ซื้อบริการ)วันละสิบถึงยี่สิบคน (ธนัดดา สว่างเดือน, 2563, กันยายน 5) สอดคล้องกับโบว์ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่าการทำงานในวันธรรมดาจะรับลูกค้า 6-7 คนต่อวันแต่หากเป็นช่วงเทศกาลจะรับลูกค้าราว 60-70 คนต่อวัน (ทอล์กในตำนาน, 2562, สิงหาคม 4) เช่นเดียวกับน้อง (นามสมมติ) ที่เล่าว่าการขายบริการทางเพศของตัวเธอเองไม่ได้ใช้ขีดจำกัดตัวเองเป็นพื้นฐาน

แต่ต้องคำนึงจากความจำเป็นของการแสวงหารายได้ทำให้จำเป็นจะต้องขายบริการทางเพศอย่างน้อยคืนละ 3-4 รอบเป็นอย่างต่ำ (ธนัดดา สว่างเดือน, 2564, ตุลาคม 4)

อนึ่งความแปลกแยกเหล่านี้กระทบต่อโสเภณีหญิงในสังคมไทยจากการขูดรีดขัดขวางศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของโสเภณีหญิงด้วยการทำให้การเป็นโสเภณีหญิงกลายเป็นกระบวนการไปสู่เป้าหมายของการเติมเต็มศักยภาพในการเป็นมนุษย์ โสเภณีหญิงในสังคมไทยเผชิญกับความแปลกแยกเพื่อเติมเต็มความปรารถนาเพื่อให้ตัวเองมีตัวตนในระบบทุนนิยมเพื่อปลอบประโลมความบอบช้ำที่ต้องเผชิญซ้ำซากในระบบทุนนิยมและเมื่อทุนนิยมเข้มข้นขึ้นและพัฒนาไปข้างหน้าโสเภณีหญิงก็จะยิ่งเผชิญกับความแปลกแยกการผลิตเซ็กซ์ที่มากขึ้น สร้างตัวตนอื่นมากขึ้นเพื่อที่จะตอบสนองต่อระบบทุนนิยมที่กำลังพัฒนาไปอย่างไม่สิ้นสุดเป็นของการบริโภคนิยม(Consumerism) ที่ไร้ขีดจำกัดและไม่หยุดหย่อน กระแสแห่งการพัฒนาในระบบทุนนิยมดูจะเป็นประโยชน์ต่อระบบทุนนิยมเอง ความแปลกแยกนำพาไปสู่การตกเป็นทาสทางวัตถุอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ผลิตซ้ำปีศาจที่กัดกินจิตวิญาณความเป็นมนุษย์ไปทุกขณะด้วยการอยู่ในเสรีภาพจอมปลอมที่ทุนนิยมหยิบยื่นให้ซึ่งถูกทำให้เชื่อว่าสังคมทุนนิยมจะปลอบประโลมความรู้สึกแย่จากการทำงานและหลงเชื่อว่างานที่ทำอยู่จะเป็นทางออกที่นำมาซึ่งเสรีภาพที่ปราศจากการกดขี่และการมีตัวตนหรือก็คือการยอมเจ็บปวดเพื่อหวังจะแลกมาซึ่งการปลดปล่อยแต่ในความเป็นจริงกลับไร้ผลดังที่ เอ (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“...ได้เงินมาอยากได้อะไรก็ได้ ทำอะไรก็ได้ ซื้ออะไรก็ได้ บางคนหลงฟุ้งเฟ้อกับเงินจนลืมเป้าหมายด้วยซ้ำ...ว่าตัวเองมาเพื่อจะหาเงินใช้หนี้ ซื้อบ้าน ซื้อรถ ซื้ออะไรแบบไม่รู้เงินมันไปไหนนึกออกมั้ย...ก็ขายอยู่อย่างนั้นเป็นเดือนเป็นปีเป็นชาติ...”

“...บางคนรู้สึกภูมิใจกับอาชีพที่ตัวเองเป็นอยู่ด้วยนะ...แต่จริงๆแล้วมันหลอกตัวเองทั้งนั้น...ภาคภูมิใจในตัวเองแต่คุณไปบอกสังคมไปบอกกับคนอื่นว่าภูมิใจที่เป็นกะหรี่คนก็ไม่มีใครชื่นชมยินดีกับคุณแน่นอนคุณ...เหมือนกลบเกลื่อนความคิดของตัวเองให้ไม่รู้สึกแย่มันคือการให้กำลังใจตัวเอง...ใครจะคิดยังไงก็ช่างกูไม่แคร์...กูเป็นกะหรี่หาเงินเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ เอาประโยคนี้ขึ้นมาเตือนใจตัวเอง รู้สึกภูมิใจมากกับการเป็นโสเภณีเอาเงินไปเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงลูก ส่งลูกเรียนจบปริญญาเกิดความภาคภูมิใจ...ซึ่งมันก็เป็นสิทธิ(คุณ) คุณจะคิดอะไรก็ได้...

...เรามักจะทำงานแล้วคุยกับตัวเองอยู่ตลอดเวลา เวลาเรารู้สึกเสียใจน้อยใจเราต้องชื่นชมตัวเองเราไม่รู้จะไปปรึกษาใครเพราะมันเป็นอาชีพที่น่าอับอายเราบอกใครไม่ได้ ไปบอกแขกแขกแม่งหงุดหงิดเสียอารมณ์อีก เขาต้องการเสียเงินเพื่อได้ความบันเทิงจากเราเพื่อให้เราทำให้เขาแฮปปี้แต่เรากลับเอาเรื่องทุกข์เรื่องเศร้าไปพูดให้เขาฟังวันหลังเขาก็จะไม่มาใช้บริการเราแล้วเพราะเขาเบื่อ เขาไม่อยากฟัง เขาไม่อยากรับรู้พวกคุณเลือกเอง...” (เอ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2564)

อย่างไรก็ตามทุกสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ควรถูกเหมารวมว่าเป็นความผิดของโสเภณีหญิงในสังคมไทยเนื่องจากสังคมทุนนิยมคือสังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีความปรารถนาได้ไม่ว่าจะเป็นโสเภณีหญิงที่ยากจนหรืออยากจะร่ำรวยเพราะกลับกันความปรารถนาคือสิ่งที่จำเป็นและเป็นพื้นฐานในการมีชีวิตของมนุษย์ในสังคมทุนนิยมดังที่

อาจารย์นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์ ได้ชี้ว่าการบริโภคนิยมคือความปรารถนาในระบบทุนนิยมที่ใครๆก็สามารถมีได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538) ดังนั้นปัญหาที่โสเภณีหญิงในสังคมไทยเผชิญคือปัญหาที่ทุนนิยมหยิบยื่นให้และหากสังคมมองไม่เห็นว่าระบบทุนนิยมคือต้นตอของปัญหาก็จะมองไม่เห็นทางออกที่นำไปสู่การปลดปล่อยโสเภณีหญิงในสังคมไทยจากอิสรภาพขอมปลอมในสังคมทุนนิยมดังที่แล ดิลกวิทยรัตน์เคยกล่าวตอนหนึ่งว่า

“ปัญหาโสเภณีเป็นเรื่องใหญ่แต่เพราะสังคมมองว่าเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรงและไม่ใช่ปัญหาที่ต้องแก้อย่างเร่งด่วนจึงทำให้ทุกคนคิดว่าเป็นเรื่องเล็กแม้กระทั่งเวทีของสหประชาชาติยังไม่มีที่สำหรับโสเภณีถึงที่สุดแล้วอยากบอกว่าทุนนิยมการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นเหตุหลักที่จะเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่มีจุดจบถ้าเรายังข้ามจุดนี้ไป” (ข่าวสด, 2545, ตุลาคม 14)

(2.2) “หญิงกะหรี่” ที่ถูกวางหน้าที่โดยสังคม: พันธะทางสังคมดอกผลของระบบทุนนิยม

โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่ได้แปลกแยกจากการตอบสนองต่อปัจจัยทางเศรษฐกิจเพื่อความปรารถนาของปัจเจกเท่านั้นแต่สังคมทุนนิยมยังเกี่ยวพันกับพันธะทางสังคมอย่างแยกไม่ออกซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความไม่อิสระของโสเภณีหญิงในสังคมไทย ระบบทุนนิยมผลักดันให้ผู้หญิงได้ทำงานในพื้นที่สาธารณะของเขตเศรษฐกิจเสรี (Free Trade zone) ซึ่งเป็นข้ออ้างภายใต้สังคมทุนนิยมปิตาธิปไตย (Capitalist Patriarchy) ที่จะเป็นทางออกของการปลดปล่อยสตรีและส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศแต่เสรีภาพที่ผลักให้งานในบ้านเป็นงานของผู้หญิงการตกอยู่ในพันธะของการเป็นเมีย แม่และลูกสาวเปรียบเหมือนโซ่ที่เหนี่ยวรั้งอิสระของโสเภณีหญิงในสังคมไทย การแบ่งงานกันทำคือรูปแบบการกดขี่ที่วิจิตรสำหรับจะใช้กดขี่และผลิตซ้ำความไม่เสมอภาคทางเพศผ่านรูปแบบของการแบกรับภาระงานบ้าน ทำความสะอาด งานครัว เลี้ยงลูก ซักล้าง ตลอดจนงานบนเตียง ดังนั้นเมื่อระบบทุนนิยมผนวกเข้ากับพันธะทางสังคมความปรารถนาของโสเภณีหญิงในสังคมไทยและปัจจัยทางเศรษฐกิจจะไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไปแต่เป็น ‘หน้าที่’ ของคนที่เป็นแม่ เมียและลูกสาว โสเภณีหญิงในสังคมไทยจำนวนมากเป็นโสเภณีเพื่อส่งเงินให้ครอบครัวโดยข้อมูลจาก Religion News Service ประมาณรายได้จากโสเภณีหญิงในสังคมไทยในปี 2014 พบว่ามีเงินหมุนเวียนใน“ตลาดมืด”(Black Market)ที่โสเภณีหญิงในสังคมไทยส่งกลับบ้านประมาณ 300 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี ซึ่งมากกว่าจำนวนเงินของนโยบายการพัฒนาประเทศที่รัฐบาลตั้งไว้สำหรับพัฒนาชนบทเสียอีก (Havocscope, 2014) นิยามของคำว่า ‘หน้าที่’ ที่ถูกประกอบจากจากสังคมมีผลอย่างมากต่อการกดขี่โสเภณีหญิงในสังคมไทยเพราพันธะหน้าที่เหล่านี้ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยต้องเลือกเป็นโสเภณีเพื่อตั้งรับต่อสภาวะที่สังคมยัดเยียดให้เพื่ออยู่ให้ได้ในสังคมที่ผลักให้หน้าที่กลายเป็นความรับผิดชอบดังที่ บี (นามสมมติ) ให้สัมภาษณ์ว่า

“...ส่วนใหญ่หลายคนมีลูกมาแล้วนะ...เขาต้องเลี้ยงดูลูกเขา เห็นอาชีพนี้มันได้รายได้ตอบแทนเยอะ...แล้วเขาก็อยากให้ลูกมีชีวิตที่ดีกว่าเขา...บางคนลูกรู้ก็ห้าม อย่ามาทำเลย...บางคนรับไม่ได้ก็ตัดขาดกันเลยหนูไม่อยากมีแม่เป็นแบบนี้...” (บี (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2564)

พันธะทางสังคมล้วนไม่ใช่สิ่งที่โสเภณีหญิงเลือกเอง การเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวหรือแม้แต่การเป็นตาข่ายรองรับความเสี่ยงภายในบ้านเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งความอิสระของโสเภณีหญิงในสังคมไทยดังที่สุรางค์ จันทร์แย้ม ผู้อำนวยการมูลนิธิSWING ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

"...ในช่วงที่โรงเรียนใกล้เปิดเทอม เราจะเจอพนักงานผู้หญิงหน้าใหม่เข้ามาทำงานเพื่อที่จะหาเงินค่าเทอมให้กับลูก...คนเป็นแม่น่ะต้องลุกขึ้นมาเพื่อทำในสิ่งที่ไม่เคยคิดว่าตัวเองจะต้องทำก็คือขายบริการ..." (โพสต์ทูเดย์, สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2563)

หลายคนเป็นโสเภณีหญิงเพราะต้องเลี้ยงลูก ต้องหาเวลาในการเลี้ยงดูลูก ไปรับส่งที่โรงเรียน สอนการบ้าน ทำกับข้าว ซักรีด ฯลฯ อีกทั้งหลายคนก็เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเราไม่มีทางรู้ได้เลยว่าภายใต้สังคมที่ขมขื่นเช่นนี้โสเภณีหญิงในสังคมไทยกำลังพิทักษ์ความเป็นแม่เพื่อลูก ครอบครัวและสามีหรือเพื่อที่ตัวเองจะหลุดพ้นจากการตกเป็นเป้าในทางลบจากสังคมกันแน่ การถามเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องน่ารังเกียจแต่การที่สังคมไม่เคยตั้งคำถามถึงเรื่องเหล่านี้เลยเป็นสิ่งน่าเศร้า การเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งอาจทำให้โสเภณีหญิงต้องเผชิญกับความบิดเบี้ยวขั้นกว่าจากพันธะที่ถูกกำหนดโดยสังคมอย่างเช่นวิว (นามสมมติ) วิวเคยเป็นอดีตโสเภณีหญิงในสังคมไทยที่มีสามีที่และลูกแต่ต่อมาวิวก็กลายเป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวเมื่อสามีรู้ว่าวิวเคยขายบริการทางเพศด้วยเหตุผลว่า "เมียต้องเป็นของผัวคนเดียว" ต่อมาวิวจึงกลับมาขายบริการทางเพศแบบออนไลน์ในช่วงโควิด (Covid-19) เพื่อเลี้ยงลูกเองและหาเงินให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายของตัวเองและลูกตอนหนึ่งวิวเคยให้สัมภาษณ์ถึงความอิลักอิเหลื่อของสังคมที่มีต่อโสเภณีหญิงในสังคมไทยว่า

"ค่านมค่าแพมเพิทเอาแบบไม่มโนนะ...หลายคนอาจจะว่าผู้หญิงมันอยากขายตัวต้องมีข้ออ้าง บางครั้งก็ไม่ใช่ข้ออ้างนะคะใจเราอยากทำค่ะ...ปากท้องก่อนมั้ย...เริ่มมีคนตำหนิเรา ลูกค้ามันเห็นแค่รอยผ่านิดเดียวอ่ะ รอยผ่าคลอด จู๋แม่งหดเลยนะ...บอกมีลูกแล้วมาทำไม่อายลูกเหรอเอาหน้าที่ไหนไปสู้ลูก..." ("อาชีพแม่ขายตัวเลี้ยงลูก", 2563)

สอดคล้องกับน้อง (นามสมมติ) ได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่าตัวเองทำงานเป็นโสเภณีหญิงจนลูกคนโตเรียนจบมหาวิทยาลัยและลูกคนเด็กก็กำลังโตขึ้นโดยที่ลูกทั้งสองไม่เคยรู้รวมทั้งครอบครัวพ่อแม่ก็ไม่รู้เพราะกลัวว่าคนที่บ้านจะคิดว่าสอนมาดีแต่ทำไมทำตัวไม่ดี ("จากสาวโรงงานสู่ถนนโลกีย์", 2563) สะท้อนภาพการแบกรับพันธะหน้าที่ของโสเภณีหญิงในสังคมไทยที่ทำงานเพื่อตอบสนองปัจจัยทางเศรษฐกิจขณะเดียวกันก็ต้องตั้งตนในหน้าที่ของแม่ เมียและลูกสาวด้วยซึ่งก็ไม่เพียงพอต่อสภาวะบีบคั้นทางสังคมที่ต้องเป็น "อย่างดี"ด้วยบทบาทการเป็นแม่ที่ดี ลูกสาวที่มีความกตัญญู เป็นเมียที่เพียบพร้อมยอมเสียสละเพื่อความสุขของคนในครอบครัวซึ่งเป็นสภาวะที่ถูกรุมทึ้งจากเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม อีกทั้งโสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่เคยได้รับค่าจ้างที่นับเอามูลค่าทางสังคมของโสเภณีหญิงที่ผลิตซ้ำแรงงานในบ้านและแรงงานในสังคมทุนนิยมเพื่อดับกระหายแก่ปีศาจอย่างทุนนิยม

(3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับกฎหมายสู่ทางเลือกอิสระที่มีเงื่อนงำของโสเภณีหญิงในสังคมไทย

(3.1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับอิสระของโสเภณีหญิงในสังคมไทย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญของสิทธิมนุษยชนสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมในแง่ของความเป็นปัจเจกไม่ต้องถูกควบคุมแทรกแซงหรือลดทอนให้เป็นเพียงเครื่องมือ (Gliabert, 2017, น. 11) อย่างไรก็ตาม สำหรับสังคมไทยโสเภณีหญิงมักจะถูกตีตราว่าเป็น ‘ผู้หญิงที่ไร้ศักดิ์ศรี’ ‘เอาตัวมาขายแลกเงิน’ สะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งของสังคมไทยที่มีต่อนิยามสิทธิมนุษยชนในแง่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมาและใครก็พรากไปไม่ได้แต่ทำไมบางอาชีพถึงไม่มีศักดิ์ศรี จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เป็นหัวใจสำคัญของอิสระภาพและเสรีภาพสู่เครื่องตอกย้ำความไม่เสมอภาคในสังคม โสเภณีหญิงในสังคมไทยเผชิญกับการถูกกดขี่ขูดรีด กดทับ ตีตรา เลือกปฏิบัติ ไล่ล่า และแบ่งแยกเพื่อทำให้เกิดความอับอายตอกย้ำผลจากการเลือกเป็นโสเภณีดังที่ ปลา (นามสมมติ) อดีตพนักงานบริการที่กล่าวว่า

“เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลมักมีทัศนคติไม่ดีต่อพนักงานบริการจึงปฏิบัติและใช้คำพูดอย่างไม่ให้เกียรติ จึงไม่ค่อยอยากจะไปตรวจ...” (ประชาไท, 2560, ตุลาคม 31)

สอดคล้องกับเบล (นามสมมติ) อดีตพนักงานบริการกล่าวเสริมว่า

“...การให้บริการ(พนักงานบริการ)ไม่เป็นมิตร...ผู้ให้บริการใช้วาจาไม่สุภาพเช่นขนยาวเชียวหัดรักษาความสะอาดบ้างนะ...และการขึ้นขาหยั่งถ่างขาให้ตรวจภายในนี่ใช่ว่าจะทำแบบเบามือ บางคนอุปกรณ์ที่ใช้ไม่ตรงกับอวัยวะเพศเขามันก็เจ็บไปตรวจกลับมาก็ไม่สามารถรับงานได้...” (ประชาไท, 2561, สิงหาคม 2)

งานวิจัยของสถาบันออสตินเพื่อการศึกษาครอบครัวและวัฒนธรรม (Austin Institute for The study of Family and Culture) ซึ่งไม่สนับสนุนโสเภณีหญิงโดยชี้ว่าเซ็กซ์ที่มีราคาถูกและหาง่ายจะเปิดช่องทางให้ผู้หญิงมีพื้นที่ทางเศรษฐกิจและจะสั่นคลอนสังคมปิตาธิปไตยเซ็กซ์จึงควรเป็นสิ่งที่มีราคาแพงและจ่ายด้วยการแต่งงาน (กอดซี, 2560: 35-36) ในสังคมไทยก็ตีตราโสเภณีหญิงและสร้างมายาคติในแง่ลบอย่างฝังรากลึกตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงาน สื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ หรือแม้แต่ศาสนาเอง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้สะท้อนมาจากการสื่อสารตำรับตำราเรียน คำสอนและคำสบถด่าทอเปรียบเทียบเปรียบเปรยตั้งแต่โบราณจนปัจจุบันซึ่งเป็นการกดขี่โสเภณีหญิงในสังคมไทยผ่านการเข้าไปกำหนดนิยามของ ‘หญิงดี’ และ‘หญิงเลว’ แม้แต่ในทางการเมืองก็มีการหยิบยกเอาโสเภณีหญิงในสังคมไทยมาใช้เป็นคำดูถูกดูแคลนเหยียดหยันดังที่ เอกยุทธ อัญชันบุตร ได้โพสต์ข้อความวันที่ 2 พฤศจิกายน 2554 ว่า

“...ไม่อยากจะกล่าวคำแบบนี้เพราะจะดูเสมือนดูถูกสตรี...แต่ในความเป็นจริงนั้นสาวเหนือที่ไร้การศึกษาหรือขี้เกียจและด้อยปัญญาจะมาทำงานสบายที่หญิงปกติไม่ทำกันหลักๆก็คือขายบริการ...ฉะนั้นสาวเหนือที่ไร้สติปัญญาและโง่เขลาขนาดหนักแต่หน้าด้านมารับตำแหน่งก็ควรจะรู้นะว่าอาชีพอะไรที่เหมาะแก่คุณ?...” (ประชาไท, 2553, พฤศจิกายน 4)

การตีตราเลือกปฏิบัติกับโสเภณีหญิงในสังคมไม่ได้เป็นเพียงความสะใจพูดเอาสนุกปากเท่านั้นแต่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งจากสังคม กลุ่มชนชั้นนำ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่รัฐในสังกัด ดังที่ แจ็ส (นามสมมติ) กล่าวว่า

“....เขาก็มาตามตื๊อตามจีบมาเอาอกเอาใจอยู่เป็นเดือนๆ สุดท้ายเด็กเขาก็เริ่มไว้ใจเริ่มรู้สึกว่าพี่เขาก็เป็นคนดีนะเขาคงไม่ทำร้ายเราหรอกพูดง่ายๆคือเริ่มชอบเขานั่นแหละ...สุดท้ายก็ตัดสินใจไปกับเขาแล้วก็โดนจับแต่ที่น่าเศร้าที่สุดคืออะไรรู้ไหม? คือผู้ชายที่เธอไว้ใจคนนั้นนั่นแหละเป็นคนสอบสวนเธอด้วยตัวเองจดบันทึกการสอบสวนเองต่อหน้าเธอเลย...” (ประชาไท, 2561, สิงหาคม 2)

การกระทำเหล่านี้คือการที่สังคมร่วมกันลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตัวเองด้วยการเข้าไปกำกับและลดทอนความเป็นมนุษย์ของโสเภณีหญิงในสังคมไทยแต่ผลสะท้อนกลับคือสิ่งเหล่านั้นมีผลต่อทัศนคติส่วนลึกของโสเภณีหญิงในสังคมไทยด้วย โสเภณีหญิงในสังคมไทยมองตัวเองผ่านแว่นของสังคมและเฆี่ยนตีตัวเองซ้ำแล้วซ้ำเล่าดังที่เอ (นามสมมติ) ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“...อาชีพขายบริการไม่ใช่งานสบายและเป็นอาชีพที่ไร้เกียรติไร้ศักดิ์ศรี...สังคมไทยมันเป็นแบบนี้อยู่แล้ว...ใครที่ประกาศตัวหรือทำตัวเป็นโสเภณีจะต้องถูกเหยียดย่ำ...พี่โดนคำถามนี้เสมอว่ารู้สึกว่าตัวเองไร้เกียรติไร้ศักดิ์ศรีมั้งไหมที่มาทำแบบเนี้ย...รู้สึกว่าตัวเองเป็นที่น่ารังเกียจของสังคมไหม?...แค่เจอคำถามก็ไปไม่เป็นละก็รู้สึกตัวเองแบบตัวเล็กมากเลยอะมันเจ็บใจเราไม่อยากได้ยินด้วยซ้ำ...” (เอ (นามสมมติ), 10 มีนาคม 2564)

อนึ่งผลสะท้อนกลับอีกประการสำคัญคือข้อสนับสนุนบางประการที่หยิบยกมาสนับสนุนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของโสเภณีหญิงในสังคมไทยที่เลือกที่จะเป็นโสเภณีกลับเป็นตัวลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของโสเภณีหญิงในสังคมไทยด้วยการลดทอนให้โสเภณีหญิงเป็นเครื่องมือไปสู่ผลประโยชน์บางอย่างเช่นรักษาสถาบันครอบครัว ลดอัตราการข่มขืน ผลประโยชน์จากรายได้มหาศาล การผลักให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยเป็นเครื่องมือรักษาสถานะสมรสของคนในสังคมกล่าวคือถึงแม้สังคมไทยจะตราหน้าว่าโสเภณีคือ ‘ผู้หญิงไม่ดี’ ที่ทำให้ ‘ผู้หญิงดีดี’เสื่อมเสียชื่อเสียงเพราะ‘ขายในสิ่งที่มีค่าที่ผู้หญิงดีดีไม่ขายกัน’ แต่กลับพบว่าในจุดนึงผู้หญิงดีดีเหล่านั้นส่วนใหญ่กลับรับได้ที่จะให้สามีของตัวเองไป “ซื้อกิน” หรือไป “ตีกะหรี่” เพราะดีกว่าการไปมี ‘เมียน้อย’ (นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์, 2538, น. 58-59) หรือการอ้างว่าโสเภณีช่วยแก้ปัญหาการข่มขืนด้วยการถูกข่มขืนแทน โสเภณีหญิงในสังคมไทยตกเป็นเครื่องมือของสังคมและรัฐจากนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เรื่อยมา ภายใต้สังคมทุนนิยมมีเพียงคนไม่กี่กลุ่มเท่านั้นที่จะมีค่าเหนือราคา โสเภณีหญิงในสังคมไทยมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือกำลังทำงานทุกวันเพื่อแสวงหาความเป็นมนุษย์ที่ถูกสังคมทุนนิยมพรากไปเพื่อแข่งขันที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ถูกหยิบยื่นให้จากคนอื่นจึงไม่ใช่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของโสเภณีหญิงในสังคมไทยและไม่ได้ทำให้หลุดพ้นถูกปลดปล่อยหรือมีอิสระในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีแต่อย่างใด กลุ่มชนชั้นนำ รัฐและสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้รับรายได้จากโสเภณีหญิงอาจจะเข้าใจได้ว่าผลประโยชน์เหล่านั้นเพียงพอที่ทำให้โสเภณีหญิงควรได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และได้รับอิสระในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีหญิงดังจะเห็นได้จากข้อสนับสนุนต่างๆมากมายเช่นที่ ชานันท์ ยอดหงส์ ได้กล่าวว่า

“...การค้าประเวณีสยามมีระบบจดทะเบียนและเสียภาษีในนาม ‘ภาษีบำรุงถนน’ ซึ่งสามารถเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนโสเภณีได้ 50,000 บาท ขณะเดียวกันในยุคนี้ก็เป็นช่วงสร้างชาติให้ทันสมัยเริ่มสร้าง

ถนนเช่น เจริญกรุง บำรุงเมือง เฟื่องนครและในปี 2450 รัฐสามารถเก็บภาษีจากอาชีพนี้ได้ถึง 39,540 บาท”.... (แมทเทอร์, 2562, กันยายน 29)

สอดคล้องกับกับศิริศักดิ์ ไชยเทศ นักสิทธิมนุษยชนที่ขับเคลื่อนสิทธิพนักงานบริการได้กล่าวว่า

“...Sex Industry สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยหลายหมื่นล้านต่อปียังไม่นับส่วยสาอากรที่คนในอาชีพนี้ต้องจ่ายให้กับคนที่คุณก็รู้ว่าใครอีกไม่น้อยถ้าไม่มีกะหรี่ประเทศไทยไม่เจริญหรอก...แค่ถนนสีลมก็สร้างรายได้เยอะมากพอสมควร...” (ประชาไท, 2564, มีนาคม 27)

จากข้อสนับสนุนลักษณะนี้มีให้พบเห็นและถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นข้อสนับสนุนที่จะทำให้โสเภณีหญิงสมควรแก่การได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่เสมอมาดังที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization; ILO) กล่าวว่า

“...อาชีพดังกล่าวก็มีข้อดีอยู่บ้างเมื่อมองถึงค่าตอบแทนที่เข้าขั้นเกินมาตรฐานแรงงานทั่วไป...มากไปกว่านั้นหากการบริการคำนึงถึงความปลอดภัยมีการป้องกันการติดต่อของโรคก็ถือว่าเป็นอาชีพที่ดีได้...” (ไทยรัฐออนไลน์, 2558, กรกฎาคม 23)

สอดคล้องกับชูวิทย์ กมลวิศิษฏ์ที่กล่าวถึงรายได้มหาศาลที่จะได้จากโสเภณีหญิงในสังคมไทยว่า

“...รัฐสามารถเก็บภาษีรายได้จากธุรกิจดังกล่าวซึ่งเป็นจำนวนที่สูง...โดยคาดการณ์ได้ว่าปีหนึ่งอาจเก็บได้

5 หมื่นล้านบาทต่อปีเงินในส่วนนี้จะสามารถนำไปพัฒนาบ้านเมืองในด้านอื่น...” (ไทยรัฐออนไลน์, 2558, กรกฎาคม 23)

ตลอดจนปุณยวีร์ เวชกรณ์ที่ได้เขียนบทความเรื่องโสเภณีกับชีวิตที่ต้องดูแลตัวเอง: แรงงานไร้สวัสดิการผิดกฎหมายและความเป็นคนที่ไม่เท่ากับคนในสังคมได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า

“...อุตสาหกรรมค้าบริการทางเพศเป็นแหล่งรายได้จำนวนมหาศาลของประเทศไทย...เป็นอาชีพที่มีค่าตอบแทนงาม...” (ประชาไท, 2562, สิงหาคม, 2)

โดยล่าสุดเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2564 ทักษิณ ชินวัตนได้จัดบรรยายพิเศษภายใต้หัวข้อ “Reimagining the Future of Thailand Economy: ชวนคิดใหม่วางอนาคตเศรษฐกิจไทยในเวทีโลก” ในช่วงถามตอบก็มีการกล่าวถึงประเด็นการค้าประเวณีไว้ว่า

“...สังคมไทยนั้นเป็นสังคมดัดจริตที่ไม่อยากยอมรับว่ามีการค้าประเวณีจึงไม่ยอมรับการมีอยู่ของโสเภณีทำไมเราไม่นำ Gray Economy ขึ้นมาเป็นธุรกิจที่ถูกต้องไม่ดีกว่าเหรอเราจะได้นับ GDP ได้ถูกต้อง...” (ข่าวสด, 2564, มีนาคม 27)

ข้อเสนอที่สนับสนุนว่าโสเภณีหญิงนั้นมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเหตุผลที่โสเภณีหญิงมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่จะเป็นโสเภณีหญิงหรือเพราะโสเภณีหญิงในสังคมไทยได้รับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะสามารถหารายได้ให้กับสังคมได้จึงทำให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยสมควรได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นคน การเสนอผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้จากโสเภณีหญิงเป็นข้อเสนอที่วางอยู่บนฐานของการลดทอน

โสเภณีหญิงให้เป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายหลายประการ การผลักให้คนบางกลุ่มต้องแสวงหาศักดิ์ศรีความเป็นคนด้วยตัวเองจากความพยายามที่จะต่อสู้กับปัญหาเชิงโครงสร้าง ดังนั้นรายได้มูลค่ามหาศาลสะท้อนอะไรได้ไม่ดีไปกว่าสะท้อนว่านี่คือจำนวนโสเภณีหญิงมนุษย์ที่ถูกกดขี่ขูดรีด กดทับและละเลยให้ต้องรับมือต่อความแปลกแยกที่กัดกินความเป็นมนุษย์ในทุกๆวันเพียงลำพังในขณะที่รัฐและสังคมลอยนวลพ้นผิด

4) กฎหมาย

(4.1) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 หมายเหตุระบุว่าจัดทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการค้าประเวณีตลอดจนการค้าเด็กและผู้หญิงซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้ามาแก้ไขเพื่อพาโสเภณีหญิงในสังคมไทยกลับคืนสู่การเป็น “พลเมืองดี” (“พระราชบัญญัติป้องกัน”, 2564, น. 1) ซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เกิดจากกระแสธารสามสายของ (1) ระบบทุนนิยมโดยการอ้างว่าสังคมไทยไม่สนับสนุนการค้าขายมนุษย์เป็นสินค้าในระบบตลาดและสังคมไทยยึดถือระบบ ‘ผัวเดียวเมียเดียว’ (Monogamy) (2) พันธะทางสังคม ซึ่งเป็นการสะท้อนว่ารัฐไม่เห็นด้วยกับการกดขี่ผู้หญิงและควรจะมีการสร้างอาชีพอื่นเสริมให้กับโสเภณีหญิงในสังคมไทย (3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ไม่ว่าบุคคลใดก็ไม่ควรถูกลดทอนลงเป็นเครื่องมือ ซื้อขายเพราะจะถือว่าขัดต่อหลักสากลเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการค้าประเวณีในสังคมไทยภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าว อย่างไรก็ตามข้อสนับสนุนทางกฎหมายเหล่านั้นสวยหรูเป็นเพียงสิ่งบังหน้าเท่านั้นเอาเข้าจริงๆกระแสธารทั้งสามสายเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับรัฐและกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งไม่ได้เป็นผลดีต่อโสเภณีหญิงในสังคมไทยโดยมีลักษณะสำคัญคือระบบทุนนิยมแท้จริงเป็นผลจากการสกัดกั้นพื้นที่ทางเศรษฐกิจของโสเภณีหญิงเพื่อรักษาอำนาจปิตาธิปไตย พันธะทางสังคมเป็นผลจากการกำกับบทบาทหน้าที่ที่ดีของการเป็นแม่ เมียและลูกสาวด้วยการเอาโสเภณีหญิงในสังคมไทยเข้าสู่สถานฝึกอาชีพที่ไม่ต่างจาก “โรงเรียนดัดสันดาน” ทั้งยังไร้ประสิทธิภาพและไม่ก่อประโยชน์ในระยะยาว ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ต้องการกดขี่คนให้อยู่กับความเพียงพอและสังคมแบบชน การไม่พยายามดิ้นรนที่จะขยับสถานะทางเศรษฐกิจอย่างการเสนอว่ามนุษย์ควรจะทำงานที่มีศักดิ์ศรีแม้จะได้เงินน้อยดีกว่าเลือกทำงาน ‘ต่ำ’ ที่ไร้ศักดิ์ศรีแล้วได้เงินมาก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 กำหนดชัดเจนว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยมีความผิดตามกฎหมายเป็น “อาชญากรรม” (Criminal) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าข้อสนับสนุนต่อการแก้ปัญหาดังกล่าวภายใต้พระราชบัญญัติฯ เป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงไม่มีอิสระในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีเพราะเป็นความผิดแผ่นดินและมีโทษความผิดติดตัว ทั้งนี้นอกจากจะไม่อิสระจากกฎหมายแล้วยังไม่มีอิสระจากเจ้าหน้าที่รัฐที่คอยกลั่นแกล้งเล่นงานด้วยการรีดไถเงินจากส่วนแบ่งรายได้ในการขายบริการทางเพศจากโสเภณีหญิงในสังคมไทย ซึ่งภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ทำให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยถูกผลักไสออกจากกระบวนการยุติธรรมและสังคมดังที่ศิริศักดิ์ ชัยเทพ ปราศรัยถึงรัฐบาลโดยมีถ้อยแถลงว่า

“มีพนักงานขายบริการทางเพศกว่า 3 แสนคนแต่รัฐลงพื้นที่บอกไม่มีการค้าประเวณีเพราะเรามีพระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามการค้าประเวณีพ.ศ. 2539” (มติชน, 2563, พฤศจิกายน 7)

สอดคล้องกับทันตา เลาวิลาวัณยกุล ผู้ประสานงานจากมูลนิธิเอ็มพาวเวอร์เล่าว่า

“...เราเป็นเหมือนอากาศ...สิ่งที่เราเสนอไม่มีประโยชน์ไม่ฟังไม่กลับไปคิดไม่มีอะไรเลย" (บีบีซี, 2561, สิงหาคม 5)

นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ยังส่งผลต่อการกดขี่โสเภณีหญิงในทุกด้าน โสเภณีหญิงไม่สามารถที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างชอบธรรมในฐานะโสเภณีหญิงที่ถูกละเมิดจากการทำงานทั้งจากการถูกบั่นทอนและกดขี่อำนาจในการต่อรองงานกับนายจ้าง การทำร้ายร่างกาย ปล้น จี้ ฉ้อโกง ตลอดจนการล่วงละเมิดทางเพศ ฯลฯ ด้วยทัศนะที่ว่าโสเภณีหญิงทำผิดกฎหมายจากการแอบซื้อขายกันโดยที่รัฐไม่รู้ไม่เห็นและโสเภณีหญิงที่ขายบริการอยู่แล้วไม่เข้าข่ายการข่มขืนหากมีการแจ้งเหตุ นอกจากนี้โสเภณีหญิงยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากการถูกแสวงหาผลประโยชน์จากสถานบริการที่ไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคในฐานะแรงงานโดยสถานบันเทิงต่างๆเช่น การหักค่าแรงการมาสายนาทีละ 5บาท น้ำหนักตัวเกินมาตรฐานของร้านหักกิโลกรัมละ 1,000บาท รวมทั้งการบังคับทำยอดจากการดื่มวันละ 100–200 ดื่มตลอดจนบังคับให้ตรวจเลือดและตรวจสุขภาพทุกๆ 1-3 เดือนและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง (บีบีซี, 2561, สิงหาคม 5) ดังนั้นโสเภณีหญิงในสังคมไทยภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 จึงไม่มีอิสระในการเป็นโสเภณีหญิงจากปัจจัย 2 ประการคือความไม่อิสระจากข้อบัญญัติของกฎหมายและความไม่อิสระจากการถูกกดขี่จากกฎหมายซึ่งสะท้อนว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่รัฐและเจ้าของสถานประกอบการมากกว่าโสเภณีหญิง ข้อสนับสนุนที่ก่อเกิดเป็นพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 อย่างทุนนิยม พันธะทางสังคม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงไม่ได้เป็นไปเพื่อโสเภณีหญิงในสังคมไทยแต่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของรัฐสำหรับการลอยนวลพ้นผิดจากปัญหาของการหล่อเลี้ยงสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลที่หารายได้จากโสเภณีหญิงในสังคมเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ยอมเผชิญหน้ากับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สวัสดิการที่ไร้ประสิทธิภาพ และสังคมที่ไม่เอื้อให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยได้พัฒนาศักยภาพในการเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ ดังนั้นแล้วจากปรากฏการณ์ทั้ง 4 อันได้แก่ระบบทุนนิยม พันธะทางสังคม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และกฎหมายคือปรากฏการณ์ที่ส่งผลต่อเสรีภาพของโสเภณีหญิงในสังคมไทยให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีแต่เป็นเพราะการเป็นโสเภณีหญิงคือหนทางที่ทำให้บรรลุศักยภาพในการเป็นมนุษย์ได้โสเภณีหญิงในสังคมไทยจึงเลือกที่จะเป็นโสเภณี

กล่าวโดยสรุปโสเภณีหญิงในสังคมไทยเผชิญกับภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจภายใต้สังคมทุนนิยมจนนำไปสู่การตกอยู่ในสภาวะแปลกแยกซึ่งเป็นสภาวะของการถูกมูลค่าในระบบตลาดปกปิดความไม่เสมอภาคและความเหลื่อมล้ำการถูกกดขี่จากงานที่ไม่เป็นธรรมและขูดรีดกัดกินความเป็นมนุษย์ ถูกฉุดรั้งศักยภาพและความสร้างสรรค์ตามธรรมชาติเพื่อให้กลายเป็นเครื่องจักรในสังคมทุนนิยม อีกทั้งยังมีพันธะทางสังคมกดทับ

เสรีภาพในการเป็นโสเภณีหญิงด้วยความพยายามในการตอบสนองต่อหน้าที่ของการเป็นแม่ เมียและลูกสาวซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนสังคมทุนนิยมแบบปิตาธิปไตยที่ผลักให้หน้าที่นี้เป็นหน้าที่ของปัจเจก นอกจากนี้โสเภณีหญิงในสังคมไทยยังถูกลดทอนให้เป็นเครื่องมือสำเร็จความใคร่ให้สังคม ทั้งการรักษาสถาบันครอบครัว แก้ปัญหาการข่มขืน เพิ่มตัวเลขจีดีพี ตลอดจนภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีพ.ศ.2539 เองที่เป็นผลมาจากกระแสธารของระบบทุนนิยม พันธะทางสังคม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากคำกล่าวอ้างที่จะแก้ปัญหาการค้าประเวณีกลับเป็นการรับรองการกดขี่โสเภณีหญิงในสังคมไทยในทุกด้านจากความผิดอาชญากรรม ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือต่อรองในเชิงอำนาจจากกลุ่มอื่นๆในสังคมได้อย่างชอบธรรม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นยืนยันได้ว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่ได้มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีเพียงแต่โสเภณีหญิงคือทางเลือกในการแสวงหาเสรีภาพภายใต้สังคมทุนนิยมที่เน้นให้ความสำคัญกับปัจเจกและผลักให้งานบางอย่างเป็นงานปัจเจก สังคมที่ไร้รัฐสวัสดิการที่จะเข้าถึงการศึกษา การมีงานทำ การมีที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม และสังคมที่พลเมือง 99 % ไร้ความสามารถกำหนดชะตาชีวิตตัวเองได้ซึ่งสะท้อนว่าแท้จริงแล้วมนุษย์บางคนอาจจะมีศักดิ์ศรีมากกว่าบางคนเพียงเพราะมีเงินมากกว่าไม่ใช่มีความเป็นคนมากกว่า

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ทำการศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณีโดยจากการศึกษาพบว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในการเลือกที่จะเป็นโสเภณี โสเภณีหญิงในสังคมไทยเผชิญกับสภาวะแปลกแยกการผลิตตัวเองเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองต่อระบบทุนนิยมตลอดจนการทำงานที่บั่นทอนร่างกายและจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ของตัวเองเพื่อความสุขของคนอื่น ถูกบงการในอำนาจการต่อรองและความสร้างสรรค์ผ่านความชอบธรรมในระบบตลาดที่หยิบยื่นให้มนุษย์ในสังคมทุนนิยมกระทำต่อกันซึ่งสอดคลองกับงานวิจัยของยศ สันติสมบัติ (2534) ในแง่ที่สังคมทุนนิยมทำให้โสเภณีหญิงกลายเป็นสินค้าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งปัญหาสำคัญของความพร่องในเรื่องการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้ยังมีเรื่องพันธะทางสังคมภายใต้สังคมทุนนิยมแบบปิตาธิปไตยที่ส่งผลให้มีการ “แบ่งงานกันทำ” หน้าที่ของการเป็นแม่ เมีย และลูกสาวที่ดีเป็นการกดทับให้โสเภณีหญิงเลือกที่จะเป็นโสเภณีเพื่อรองรับความเสี่ยงให้กับตนเองและครอบครัวและเป็นประโยชน์กับสังคมทุนนิยมแบบปิตาธิปไตยที่ผลักภาระในการรองรับความเสี่ยงไปให้ปัจเจกมากกว่ารัฐและสังคม อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยในแง่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เนื่องจากการเลือกเป็นโสเภณีหญิงไม่ได้หมายความว่าโสเภณีหญิงไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวเองแต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่างหากที่ทำให้โสเภณีถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์รวมไปถึงการศึกษาโดยไม่ละเลยที่จะวิพากษ์ปิตาธิปไตยในสังคมทุนนิยมที่กำกับโสเภณีหญิงในสังคมไทย ซึ่งสะท้อนออกมาผ่านกฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ที่เป็นตัวจำกัดเสรีภาพในการค้าประเวณีซึ่งสอดคล้องกับการของ สุจิรา เชื่อมไพบูลย์ (2560) ในทรรศนะที่ว่ากฎหมายกำหนดให้โสเภณีหญิงในสังคมไทยเป็นอาชญากรรมแต่มีความแตกต่างในแง่ของการเสนอว่าโสเภณีหญิงในสังคมไทยสมัครใจไม่ได้ถูกบังคับ ขู่เข็ญ หลอกลวงเมื่อวิเคราะห์ในแง่ของสังคมทุนนิยมไม่อาจการันตีได้เพราะสิ่งที่บังคับโสเภณีหญิงอาจจะไม่ได้หมายถึงตัวบุคคลแต่เป็นสังคมทุนนิยมเองที่มีความเกี่ยวพันกับพันธะทางสังคม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และกฎหมายที่บังคับให้เสภณีหญิงในสังคมไทยต้องเลือกที่จะเป็นโสเภณี และถูกหลอกลวงว่าระบบทุนนิยมแห่งเสรีภาพจอมปลอมจะเป็นหนทางเดียวในการบรรลุศักยภาพในการเป็นมนุษย์ซึ่งในท้ายที่สุดโสเภณีหญิงในสังคมไทยคือการถูกกดขี่ ขูดรีดและแสวงผลประโยชน์โดยรัฐและชนชั้นนำเสมอมาทั้งจากการขูดรีดเอารายได้ การรักษาสถาบันครอบครัว แก้ปัญหาการข่มขืนในสังคมล้วนเป็นการกดขี่กดทับโสเภณีหญิงเพื่อตอกย้ำเสรีภาพที่ไม่แท้จริงของโสเภณีหญิงในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

โสเภณีหญิงในสังคมไทยเลือกที่จะเป็นโสเภณีหญิงจากปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำในทุกด้านของสังคม อนึ่งการแบ่งโลกที่พัฒนาแล้วและด้อยพัฒนาก็เป็นส่วนหนึ่ง สังคมทุนนิยมจึงเป็นสังคมแห่งการกดขี่และได้รับความชอบธรรมต่อการกดขี่ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่จะต้องได้รับการแก้ไข การวางรากฐานให้กับสิทธิขั้นพื้นฐานและรัฐสวัสดิการให้กับพลเมืองในรัฐผ่านการมุ่งสู่รูปแบบการปกครองแบบ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” (Social democracy) เพื่อที่จะสร้างสังคมที่มีสมดุลให้กับสังคมทุนนิยมที่พัฒนาเข้ากับการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์อย่างก้าวหน้าและเข้มแข็งเป็นสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังและไม่ปล่อยให้ต้องมีกลุ่มใดแสวงหาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยตัวเอง การแข่งขันระหว่างเพศสู่การกดขี่จะต้องถูกวิพากษ์และตั้งคำถามไปสู่ทางออกที่แท้จริงเพราะในท้ายที่สุดเพียงสังคมทุนนิยมที่หล่อเลี้ยงตัวเองด้วยความไม่เสมอภาคอาจไม่ได้ทำให้การกดขี่ทางเพศถูกสลัดออกไปสู่การปลดปล่อยได้จริง

นอกจากนี้การศึกษาให้มีความลึกซึ้งยังต้องไม่ละทิ้งการศึกษาประเด็นทางเพศอื่นๆที่เกิดขึ้นภายใต้สังคมทุนนิยมที่การจะปลดปล่อยเสรีภาพทางเพศภายใต้สังคมทุนนิยมที่หล่อเลี้ยงด้วยความไม่เสมอภาค รวมไปถึงการศึกษาร่วมกับการวินิจฉัยทางการแพทย์และศึกษาในเชิงวิพากษ์ประกอบการศึกษาเพื่อพิจารณาอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กรกฤช สมจิตรานุกิจ. (2562, ตุลาคม 31). **เป็นผู้หญิง (บริการ) แท้จริงแสนลำบาก (2): โรคติดต่อและการล่อซื้อ**. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564 จาก Prachatai; https://prachatai.com/journal/2017/10/73900.

กฤษฎา ศุภวรรธนะกุ. (2564, มีนาคม 27). **ศิริศักดิ์ ไชยเทศ: ยกเลิกกฎหมายค้าประเวณี ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของอาชีพ 'กะหรี่'**. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2564 จาก Prachatai; https://prachatai.com/journal/2021/03/92303

กระทรวงแรงงาน. (2563). **อัตราค่าแรงขั้นต่ำ**. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2564. จาก https://www.mol.go.th/

กุลยา วิวิตเสวี. (2548). **วิวัฒนาการแนวคิดทางภูมิศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กอดซี, อาร์. คริสเตน. (2560). **รักร้อนแรงในดินแดนสังคมนิยม** (เกศกนก วงษาภักดี, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิสิตสามย่าน.

ข่าวสด. (2545, ตุลาคม 14). **ปัญหาการค้าประเวณีแก้ไม่ตก ถ้าความต้องการของผู้ชายมีไม่จำกัด.** (สัมภาษณ์). ข่าวสด, น. 25.

ข่าวสดออนไลน์. (2564, มีนาคม 27). **พี่โทนี่ มาอีกครั้ง! หนุน "โสเภณีถูกกฎหมาย" บอกประเทศไทย "อย่าดัดจริต"**. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564 จาก https://www.khaosod.co.th/politics/news_6216209

ชานันท์ ยอดหงส์. (2562, กันยายน 29). **สิทธิของโสเภณีคือสิทธิมนุษยชน**. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564. จาก The Matter; https://thematter.co/thinkers/sex-ray/sex-worker-and-human-right/124921.

ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2539). ไทยศึกษากับอิตถีศาสตร์พินิจ. ใน ชัยวัฒน์ สถาอนันท์ (บก.), **จินตนาการสู่ปี 2000 นวกรรมเชิงกระบวนทัศน์ด้านไทยศึกษา** (น. 495-523). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

โชติรส นาคสุทธิ์. (2559). **ไทยคือซ่องของโลกจริงหรือ โสเภณีควรถูกกฎหมายได้แล้วจริง ไหม**. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก The Matter; https://thematter.co/social/prostitution-in-thailand/3608.

ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2526). **โสเภณีกับนโยบายของรัฐบาลไทย พ.ศ.2411-2503**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไทยรัฐออนไลน์. (2558, กรกฎาคม 23). **รับได้ไหม? ค้ากามเสรี EP.3 ดูให้ชัด!ชัดด้วยเหตุผล ทำได้หรือไม่ยกระดับโสเภณี ถูกกฎหมาย**. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก https://www.thairath.co.th/news/local/512166.

ทอล์กในตำนาน. (2562, สิงหาคม, 4). **ชีวิตที่ด้านชา...โสเภณีขายตัวผ่านชายมานับหมื่น**. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม
2564, จาก https://www.youtube.com/watch?v=HE8ouikoREk. ธุวพล ทองอินทราช, โชติสา ขาวสนิท. (2561). **วาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทย**. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, (6) : 67-90.

ธนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ. (2554, มกราคม 3). **เศรษฐกิจทุนนิยมกับการดูดกลืนทางสังคม**. สืบค้น เมื่อ 12 เมษายน 2564. จาก Prachatai; https://prachatai.com/journal/2011/01/32513.

ธนัดดา สว่างเดือน (ผู้ดำเนินรายการ). (2563). **จากสาวโรงงานสู่ถนนโลกีย์**. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2564 จาก Youtube; https://www.youtube.com/watch?v=g1w_g2cHcb4.

ธนัดดา สว่างเดือน (ผู้ดำเนินรายการ). (2563). **อาชีพแม่ขายตัวเลี้ยงลูก**. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2564 จาก Youtube; https://www.youtube.com/watch?v=qA1A7p2Haes.

ธนัดดา สว่างเดือน (ผู้ดำเนินรายการ). (2563). **เดินสายขายหลายประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2564 จาก Youtube; https://www.youtube.com/watch?v=jE_XG9Tpeao.

ณัฐปภัสร์ ณรงค์กิจพาณิช. (2561). **มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการ ค้าประเวณีในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีประทุม.

นิธิ เนื่องจำนงค์. (2545). **ทานากะ อากิฮิโกะ: ยุคกลางใหม่**. วารสารสังคมศาสตร์, (33) : 238-256.

นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์. (2538). **เหยื่อของเพื่อนร่วมเพศ ใน จิตราภรณ์ วนัสพงษ์ ประเวณี ประเพณี**.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพลส.

บี (นามสมมติ), อดีตนายหน้าจัดหางานบริการ. สัมภาษณ์, มีนาคม 10, 2564.

ประชาไท. (2554, พฤศจิกายน 4). **ภาคประชาชนเชียงใหม่รวมพลังประณามเอกยุทธ.** สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564. จาก Prachatai; https://prachatai.com/journal/2011/11/37750.

ปุณยวีร์ เวชกรณ์. (2562, สิงหาคม 2). **โสเภณีกับชีวิตที่ต้องดูแลตัวเอง: แรงงานไร้สวัสดิการ ผิดกฎหมาย และความเป็นคนที่ไม่เท่ากับคนในสังคม**. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564 จาก ประชาไท; https://prachatai.com/journal/2018/08/78088.

พจนา วลัย. (2556, กุมภาพันธ์ 27). **Alienation: การสร้างสภาวะแปลกแยกโดยระบบทุนนิยม ตอนที่ 1**. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564 จาก Prachatai; https://prachatai.com/journal/2013/02/45514.

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539. (2542, 17 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 116 ตอนที่ 38 ก.

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539. (2539, 22 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 113 ตอนที่ 54 ก: 1.

พระมหาวินัย ผลเจริญ. (2542). **ปัญหาโสเภณี: เหตุปัจจัย มุมมอง และวิธีการแก้ปัญหาตามแนวทางพุทธศาสนา**. วารสารพุทธศาสนาศึกษา, (3) : 3-36.

ภัทรวดี วงศ์วัฒนะ. (2548). **ความผิดฐานดำรงชีพด้วยรายได้ของหญิงซึ่งค้าประเวณี: ศึกษาการตีความกฎหมายอาญาของศาลไทย**. ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

มติชน. (2563, พฤศจิกายน 7). **แซะ 'ขายบริการทางเพศ' ผิด กม. แต่สร้างรายได้หลายพันล้าน จี้ ยกเลิก 'พ.ร.ก.ค้าประเวณี' เพราะคือพนักงาน**. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2564 จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2431603.

ยศ สันติสมบัติ. (2534). **แม่หญิงสิขายตัว: ชุมชน และการค้าประเวณีในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. (2563, ตุลาคม 8). **ถ้าเซ็กซ์เวิร์คเกอร์ไม่เป็นงานที่ผิดกฎหมาย**. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก The Matter; https://thematter.co/thinkers/if-we-decriminalize-sex-worker/125626.

วิทยากร เชียงกูล. (2558). **ทำไมควรอ่านคาร์ล มาร์กซ์ บทวิพากษ์เศรษฐกิจการเมือง แรงงานรับจ้างและทุน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). **สตรีนิยมขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

วอยซ์ออนไลน์. (2561, มกราคม 1). **'ล่อซื้อ' แล้วไปไหน? ถูกจับ-ตีตรา-ละเมิดซ้ำแต่ไม่ช่วยแก้ปัญหาค้ามนุษย์.** สืบค้นเมื่อ 26 กุมพาพันธ์ 2564 จาก https://voicetv.co.th/read/HJPC5D0J7.

ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (2562, มีนาคม 21). **หญิงนครโสเภณี หญิงแพศยาและสถานรับชำเราบุรุษ ในหลักฐานสมัยอยุธยา**. มติชนสุดสัปดาห์, 15. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564. จาก VoiceTV; https://voicetv.co.th/read/HJPC5D0J7.

ไมเคิล แซนเดล. (2557). **ความยุติธรรม** (สฤณี อาชวานันทกุล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอเพ่น เวิลด์ส.

สาคร สมเสริฐ. (2556). **ความแปลกแยกของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่**. วารสารนักบริหาร, (33) : 66-74. สถาบันวิจัย

ประชากรและสังคม. (2533). ประมวลสถานการณ์ความรู้และการศึกษาเกี่ยวกับ โสเภณีในประเทศไทย ในจรรยา เศรษฐบุตร และสุภาณี เวศพงคา NICs เขตปลอดโสเภณี?, นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุจิรา เชื่อมไพบูลย์. (2560). **การค้าประเวณีโดยชอบด้วยกฎหมาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรางค์ จันทร์แย้ม. (2545, ตุลาคม 14). **ปัญหาการค้าประเวณีแก้ไม่ตก ถ้าความต้องการของผู้ชายมีไม่จำกัด.** (สัมภาษณ์). ข่าวสด, น. 25.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศน์และการสื่อสาร. (2548, มีนาคม). **การสมรสและการหย่าของประชากรไทย.** สืบค้นเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/article/marry47.pdf

อนุสรณ์ ลิ่มมณี. (2542). **รัฐ สังคมและการเปลี่ยนแปลง การพิจารณาในเชิงอำนาจ นโยบาย และเครือข่ายความสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยาม.

เอ (นามสมมติ), อดีตพนักงานบริการ. สัมภาษณ์, มีนาคม 10, 2564.

เอกรินทร์ บำรุงภักดิ์. (2561, สิงหาคม 5). **ผู้ค้าบริการทางเพศไทย ไปทำอะไรใน 'งานเอดส์โลก' ที่เนเธอร์แลนด์?**. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564. จาก BBC; https://www.bbc.com/thai/thailand-45008968

ไอลอว์. (2556, กรกฎาคม 18). 2503-2539 **วันนี้การค้าบริการทางเพศยังอยู่ในวังวนสีเทา**. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2564 จาก https://ilaw.or.th/node/2863

Amadeo, Kimberly. (2020). **What Is Capitalism?**. Retrievted April 13, 2021 from https://www.thebalancemoney.com/capitalism-characteristics-examples-pros-cons-3305588#toc-what-is-capitalism

Baffie, J. (2017). **Ying Nakhon Sopheni to Sao Borikan: Banality and Originality in the Development of Prostitution in Thailand**. In Jounal of Moussons, 29, 143-186. Retrieved January 24, 2020 from https://journals.openedition.org/moussons/3787?lang=en

Cliff, Tony. (1984). **Class Struggle and Women's Liberation in Ann Ferguson, Rosemary Hennessy, Feminist Perspectives on Class and Work**. Retrieved February 27, 2021 from https://plato.stanford.edu/entries/feminism-class/

Estrangement and Alienation. (2021). MIA: Encyclopedia of Marxism.

Gilman, P. Charlotte. (2022 August 13). **Charlotte Perkins Gilman American author and Social reformer**. Retrieved February 11, 2021, from https://www.britannica.com/biography/Charlotte-Perkins-Gilman/

Gilabert, Pablo. (2017). **Kantian Dignity and Marxian Socialism**. Montreal: Concordia University.

Henriques, Fernando. (1963). **Prostitution and Society A Survey In Udom Somphorn Prostitution**

Pain and Sanskrit Literature: A Critical Study. (1979). Degree of Mater Arts, Chulalongkorn University.

Holly Graff. (n.d.). **Marx's Theory of Alienation**. Retrieved February 5, 2021, from https://www.oakton.edu/user/2/hgraff/Alienation%20summary.htm

Horowitz, Asher. (2014, March 2). **Marx's Theory of Alienation**. Retrieved February 5, 2021, from https://www.yorku.ca/horowitz/courses/lectures/35_marx_alienation.html/

Hulme, K. (2017). **The History of Prostitution in Thailand**. Retrieved February 6, 2021, from https://theculturetrip.com/asia/thailand/articles/the-history-of-prostitution-in-thailand

Human Rights Careers. (n.d.). **What Are Human Rights?**. Retrieved February 28, 2021, from https://www.humanrightscareers.com/issues/what-are-human-rights-2/.

Lacroix, J., Pranchère, J.Y. (2021). **Was Karl Marx Truly Against Human Rights?: Individual Emancipation and Human Rights Theory (Sarah L. Raillard, Translated)**. In Revue Francaise De Science Politique, 63, 433-451. Paris: Presses de Sciences Po.

Ollman, B. (1977). **Man's relation to his productive activity**. In Alienation: Marx's Conception of Man

in a Capitalist Society (Cambridge Studies in the History and Theory of Politics: 136-140). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511611902.022.

Ollman, B. (2003). Alienation and the Law of Value. In Bertell Ollman, **Dance of the Dialectic: Steps in Marx's Method**, United State: University of Illinois Press.

Open Society Foundation. (2021). **Ten Reasons To Decriminalize Sex Worker**. New York : NY 10019 USA.

Peagam, Norman. (1976). **"What the GIs Left Behind", Far Eastern Economic**. In Baffie, Jean. Ying

Nakhon Sopheni to Sao Borikan: Banality and Originality in the Development of Prostitution in Thailand. Retrieved February 5, 2021 from https://journals.openedition.org/moussons/3787.

Riley, S., & Bos, G. (2021). **Human Dignity**. In Encyelopedia of Philosophy. Netherlands: Utrecht University.

Rachels, J. (2021). **Kantian Theory**: The Idea of Human Dignity. New York: McGrew-Hill Companies.

Stefano, D. Christine. (2014, September 15). **Marxist Feminism**. Retrieved February 6, 2021, from https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118474396.wbept0653

Thailandredcat. (2020, July, 28). **The Different Types and Costs of Hookers in Thailand.** (2020).

Retrieved April 13, 2021, from https://www.thailandredcat.com/the-different-types-and-costs-of-hookers-in-thailand/

Totallyhistory. (n.d.). **Marxism**. Retrieved February 11, 2021, from https://totallyhistory.com/marxism.

C027

สังคมวิทยาภัยพิบัติเพื่อการพัฒนานวัตกรรมด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Sociology of Disaster for Innovation Development by Students through Problem-based Learning [PBL], Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

อลิสา หะสาเมาะ*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

* Corresponding author. E-mail: alisa.h@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาสามารถผลิตนวัตกรรมเพื่อใช้ในสถานการณ์ภัยพิบัติได้อย่างน้อย 1 ชิ้น สำหรับใช้ในการลดความเสี่ยงจากสถานการณ์ภัยพิบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การวิจัยเชิงสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชานี้ทั้งหมดจำนวน 23 คน เป้าหมายหลักของการวิจัยคือ นวัตกรรมอย่างน้อย 1 ชิ้น เพื่อใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติซึ่งเป็นผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของนักศึกษาจากกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบบันทึกการสังเกต แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยเลือกใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแบบออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน 4 รูปแบบ คือ 1) การพัฒนาแผน (Plan) 2) การปฏิบัติการ (Act) 3) สังเกต (Observe) 4) สะท้อนผล (Reflect) การสังเคราะห์เนื้อหาโดย 1) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเคราะห์เฉพาะการเรียนในชั้นเรียน 2) ใช้วิธีการบรรยายเฉพาะกระบวนการพัฒนานวัตกรรมของนักศึกษาในชั้นเรียน 3) การอธิบายความ 4) การตีความ และ 5) สรุปภาพรวมของงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาสามารถออกแบบนวัตกรรมเพื่อใช้ในสถานการณ์ภัยพิบัติได้ตรงตามวัตถุประสงค์ 2) เมื่อให้อิสระแก่นักศึกษาในการแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม และให้โจทย์ผลิตนวัตกรรม ทุกกลุ่มสามารถผลิตนวัตกรรมได้กลุ่มละ 1 ชิ้น ได้แก่ ชุดหมีกันน้ำ แกลอนสวมแขนลอยน้ำ ส้วมเคลื่อนที่ หลังคากันแสงจากกระดาษลังเพื่อผู้กักตัวโควิด-19 ในสถานพักคอยในชุมชน และหน้ากากใสป้องกันสารคัดหลั่ง (Face shield) 3) นักศึกษาสามารถอธิบายนวัตกรรมที่ต้องการออกแบบสอดคล้องกับประเภทของภัยพิบัติ 4) จากการสังเกตในชั้นเรียนนักศึกษาสามารถนำความรู้เกี่ยวกับ

ภัยพิบัติและผลกระทบของภัยพิบัติต่อกลุ่มเปราะบางมาออกแบบนวัตกรรม 5) กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีการให้ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและผลกระทบ รวมทั้งมีการยกตัวอย่างประเภทของนวัตกรรมที่เคยมีผู้ประดิษฐ์มาก่อน ทำให้นักศึกษาได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมที่ตนเองสนใจ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรมีการทำซ้ำผลการวิจัยเพื่อให้ทราบว่ากระบวนการและวิธีการเช่นเดียวกันนี้จะได้ผลลัพธ์อย่างเดียวกันหรือไม่ โดยเฉพาะเมื่อเปลี่ยนจากการเรียนออนไลน์มาเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียน

คำสำคัญ : สังคมวิทยาภัยพิบัติ นวัตกรรม นักศึกษา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Abstract

This research aimed to develop students' capacity to produce innovations for using risk reduction from disaster situations, at least one piece. The research tools were survey research, observation, focus group interview and semi-structured interviews. The target group was 23 registered students who enrolled to this course. The outcome of this research was one innovation for use in disaster risk reduction, designed by students through Problem-based Learning [PBL] online classroom action research. The analysis followed four basic criteria, namely 1) Plan development 2) Action 3) Observation 4) Reflection. The synthesis research contents and contexts were as follows: 1) defining objectives in the synthesis of specific classroom learning, 2) using a descriptive method specifically for the innovation development process of students in the classroom, 3) explanation, 4) interpretation, and 5) summarize the research overview. The result was found that the students were able to design innovative equipment for using in disaster situations following those objectives. Also, when lecturer gave students, divided into 5 groups, the freedom in developing innovative equipment, those 5 groups were able to produce one piece of equipment per group, which were waterproof bear suit and a floating arm gallon, mobile toilet, light canopy from cardboard for COVID-19 quarantines in community shelters and face shield. Students can describe innovations designed by them in accordance with the type of disaster. Through classroom observations, students can apply knowledge of disasters and the impact of disasters on vulnerable groups. Action research processes provide new knowledge about disasters and their impacts, including examples of types of innovations that have been invented before. This allows students to use it as a guideline for developing innovations that interest for them. The recommendations for further research studies should be conducted repetitive studies in order to understand whether the same processes and methods will produce the same results, especially when switching from online learning to onsite classroom teaching.

Keywords: Sociology of Disaster, Innovation, University student, Problem-based Learning [PBL]

บทนำ

เหตุการณ์ภัยพิบัติทั่วโลกในช่วง 20 ปี พบว่า มีผู้เสียชีวิตจำนวนกว่า 1 ล้านคน (Schelin, 2016) โดยเฉพาะสถานการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม พายุ แผ่นดินไหว และภัยแล้ง ส่งผลกระทบต่อประชากรโลกกว่า 200 ล้านคน ภัยพิบัตินี้ยังทำให้มีผู้เสียชีวิตและยังส่งผลกระทบด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพย์สินของภาครัฐและภาคเอกชน ส่วนระบบเศรษฐกิจก็ได้รับความเสียหายจำนวนสูงมาก อันดับ 1 ใน 10 มีมูลค่าความเสียหายกว่า 1.5 พันล้านบาท (Christian Aid, 2021) ในช่วงปีที่ผ่านมาหลายประเทศทั่วโลกยังเผชิญกับภัยพิบัติโรคระบาด จากรายงานของ World Economic forum พบว่า สถานการณ์ภัยพิบัติในปีที่ผ่านมา ทำให้มีผู้ตกงานกว่า 495 ล้านตำแหน่งในปี 2020 และทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ โดย World Economic forum คาดว่าในปี 2563 การฟื้นตัวหลังจากภัยพิบัติโรคระบาดของโรคโควิด-19 อาจจะไม่ดีพอ และระบบเศรษฐกิจทั่วโลกจะมีการเติบโตเพียง 60% (World Economic Forum, 2021)

สำหรับเหตุการณ์ภัยพิบัติในประเทศไทย มีหลายประเภท ได้แก่ พายุหมุนเขตร้อน อุทกภัย พายุฝนฟ้าคะนอง คลื่นพายุซัดฝั่ง ด้วยลักษณะภูมิประเทศกำหนดลักษณะอากาศ ทำให้เกิดมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (Southern – East Coast Meteorological Center, n.d.) ประเทศไทยยังต้องเผชิญหน้ากับอุทกภัยและภัยแล้งมากที่สุด จากสถิติปี พ.ศ. 2552-2561 อุทกภัยในประเทศไทยทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 1,727 คน และก่อให้เกิดความเสียหายด้านเศรษฐกิจจำนวน 50,000 ล้านบาท ส่วนภัยแล้งที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2560 ส่งผลความเสียหายกว่า 14 ล้านไร่ (Leknoi, 2019) Department of Disaster Prevention and Mitigation (2022) ในปี พ.ศ. 2564 ไว้ว่า ประเทศไทยเกิดสถานการณ์อุทกภัยขึ้นในพื้นที่รวม 73 จังหวัด 674 อำเภอ 3,952 ตำบล/เทศบาล 29,099 หมู่บ้าน/ชุมชน ส่วนภัยแล้งเกิดขึ้นในพื้นที่รวม 6 จังหวัด 12 อำเภอ 57 ตำบล/เทศบาล 379 หมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งทุกจังหวัดมีการประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ภัยแล้ง)

เหตุการณ์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีเคยได้รับผลกระทบอย่างหนักจาก คลื่นพายุซัดฝั่ง (storm surge) เมื่อปี พ.ศ. 2553 ทำให้บ้านเรือนเสียหายจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเคยได้รับผลกระทบจากพายุโซนร้อนปาบึกระหว่างวันที่ 3-5 มกราคม พ.ศ. 2562 ในบริเวณ 23 จังหวัด มีผู้บาดเจ็บ 2 ราย ผู้เสียชีวิตจำนวน 5 ราย และมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจำนวน 265,132 ราย (Department of Disaster Prevention and Mitigation, 2019 cited in Leknoi, 2019)

แนวคิด นโยบาย แผนการดำเนินงาน และแนวทางบริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2561-2565) ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีนโยบายการจัดการภัยพิบัติหลักอย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับการมีแผนการเร่งอนุรักษ์ฟื้นฟูและสร้างความมั่นคงของฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และบริหารจัดการน้ำ รวมทั้งยกระดับความสามารถในการป้องกันผลกระทบและรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน 3 แนวทาง ดังนี้ 1) บูรณาการ (Engagement) งานวิจัยและบริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการภัย

พิบัติทั้งในระดับพื้นที่ จังหวัด ประเทศ 2) ยกระดับการจัดการเชิงระบบและเชิงนโยบายในช่วงก่อนเกิดภัย ทั้งด้านการป้องกันและการเตรียมความพร้อม 3) ส่งเสริมการให้ความรู้ด้านภัยพิบัติกับสาธารณะ ความรู้การรับมือภัยพิบัติภาคปฏิบัติกับประชาชน (Keawpradub, 2018)

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา 428-395 การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน (Community Based Disaster Management) (Bachelor of Arts Program Social Development Branch Revised curriculum 2017, 2017) ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้สอนออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาสามารถระบุประเภทของภัยพิบัติ วางแผนการบริหารจัดการความเสี่ยง และเลือกใช้หรือพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจวัฒนธรรมในการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ เน้นการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้สอนได้พัฒนาบทเรียนที่มีเนื้อหามุ่งเห็นผลลัพธ์ให้นักศึกษาสามารถพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้สำหรับการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติในชุมชน

รายวิชาดังกล่าวสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คือ พิพัฒนาการนิยม (Progressivism) (Prince of Songkla University, 2021) หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน เพื่อให้พร้อมที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และปรับตัวได้ดีตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และพัฒนาจากความต้องการของผู้เรียน ผ่านกระบวนการแก้ปัญหาและค้นคว้าด้วยตนเอง กระบวนการที่ต้องลงมือปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ยั่งยืน และจากแนวคิดที่ว่าการพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จึงไม่ได้หยุดอยู่เพียงภายในมหาวิทยาลัยแต่จะดำเนินไปตลอดชีวิต

ตามปรัชญาการศึกษาการวิจัยในชั้นเรียนจึงสำคัญที่ผู้สอนเปรียบเสมือนเป็นนักวิจัย เพื่อนำผลลัพธ์ที่ได้ไปปรับปรุงผลการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) (Panyapinyopol, 2006) การวิจัยในลักษณะดังกล่าว คือ การศึกษาค้นคว้ากระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและน่าเชื่อถือ โดยนอกจากอาจารย์ทำหน้าที่สอนหนังสือแล้ว ยังมีบทบาทเป็นนักวิจัยทำวิจัยโดยการใช้ปฏิบัติการสอน แก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคุณภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตนเอง เพื่อสนองต่อการพัฒนาวิชาชีพครูและต่อการปรับปรุงผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นการวิจัยในชั้นเรียนนี้จึงสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ให้ผู้สอนพัฒนาการเรียนการสอนเน้นการเรียนรู้ของนักศึกษาตลอดชีวิต เน้นมุ่งผลลัพธ์ (Outcome Based Education) และใช้กิจกรรมหรือการปฏิบัติ (Active Learning) ที่หลากหลาย ใช้ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem-based Learning)

จึงนำมาสู่การวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เนื่องจากความต้องการพัฒนาทั้งตัวอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักคือ ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของนักศึกษาที่สามารถผลิตนวัตกรรมเพื่อใช้ในสถานการณ์ภัยพิบัติได้อย่างน้อย 1 ชิ้น และการให้ได้มาซึ่ง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษานั้น ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องทั้งอาจารย์และนักศึกษา ได้พัฒนาและเรียนรู้ไปพร้อมกัน (Saenglert-Uthai and Maneerat, 2019) การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาสามารถพัฒนานวัตกรรม สามารถใช้แนวทางภัยพิบัติศึกษา (จักรกฤษณ์ จันทะคุณ, 2559) เนื่องจากเป็นมิติของภัยพิบัติที่เชื่อมโยงกับการศึกษา ด้วยการบูรณาการความรูปแบบสหวิทยาการ ทั้งทักษะ และความรู้เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม สร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยจากภัยพิบัติ แนวคิดภัยพิบัติศึกษามีความสำคัญสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงอย่างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่เคยมีประสบการณ์จากคลื่นพายุซัดฝั่ง เมื่อปี พ.ศ. 2553 (Jitpisomsri and Sophonwasu, 2010) และมหาวิทยาลัยยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนตามปณิธานหลักตามรอยเบื้องยุคลบาทของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกดังพระราชดำรัสของพระองค์ท่านที่ว่า " ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัว เป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง"

งานวิจัยชิ้นนี้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการเรียนการสอนของผู้สอนได้อย่างเป็นรูปธรรม นักศึกษายังสามารถสร้างนวัตกรรมที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเภทของภัยพิบัติชนิดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากเข้าใจผลกระทบของภัยพิบัติต่อคนกลุ่มเปราะบาง ผ่านการสร้างปฏิบัติการจริงเป็นผลงานนวัตกรรมเพื่อใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติสำหรับชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนานวัตกรรมสำหรับใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

1.การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research)

กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (Panyapinyopol, 2006) อธิบาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ว่า มาจากคำว่า action และ research คำว่า action คือ การสร้างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน ส่วน research คือ การลงมือปฏิบัติ การวิจัยในชั้นเรียนโดยอาจารย์ผู้สอน คือ อาจารย์เป็นทั้งผู้สอนและเป็นผู้วิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ อาจารย์จะมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาตลอดภาคเรียนหรือตลอดระยะเวลาในการสอน ทำให้อาจารย์เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนการสอน ดังนั้น กระบวนการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จริงเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยดำเนินควบคู่ไปกับการสอนในชั้นเรียน สุวิมล ว่องวาณิช (2548: 22 cited in Nawakitpaitoon, 2017) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนไว้ว่า เป็นการวิจัยที่ต้องมีการดำเนินงานที่เป็นวงจรต่อเนื่องมีกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้จริง

2. รูปแบบการสอนแบบปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning [PBL])

PBL เป็นวิธีการเรียนรู้ประเภทหนึ่ง โดยนำปัญหามาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ Suwannoi (2016 cited in Sriwiphat and Inprasitha, 2017) อธิบายว่า PBL เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลกเป็นบริบทของการเรียนรู้ (Learning Context) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษา ไปพร้อมกันด้วย

Makmee (2011) กล่าวว่า PBL เป็นรูปแบบการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ดีมากวิธีหนึ่ง คือ ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา และคิดอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและได้ลงมือปฏิบัติมากขึ้น ยังมีโอกาสออกไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้เป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา, การระดมสมอง, การวิเคราะห์ปัญหา, การวางแผนการศึกษาค้นคว้า, การสร้างประเด็นการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา และการสรุปผลและรายงานผล

ส่วนขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้วิจัยใช้ 6 ขั้นตอน (Eastern Asia University, 1990 cited in Makmee, 2011) ได้แก่ *ขั้นตอนแรก* กำหนดปัญหา (problem) โดยอาจารย์แบ่งกลุ่ม ให้นักศึกษาระบุปัญหาจากโจทย์ที่ได้รับมอบหมาย *ขั้นตอนที่สอง* ระดมสมอง (brain storming) จากขั้นตอนแรก สู่การแตกประเด็นย่อย เชื่อมโยงกับความรู้เดิม *ขั้นตอนที่สาม* วิเคราะห์ปัญหา (problem analysis) คือ ขั้นตอนการวิเคราะห์โดยใช้เหตุล นักศึกษากำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ หาข้อมูลสำหรับอธิบายผลการวิเคราะห์ นักศึกษาระบุส่วนที่รู้แล้ว และค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่ยังไม่รู้ *ขั้นตอนที่สี่* วางแผนศึกษาค้นคว้า (planning) นักศึกษาได้รับมอบหมายให้วางแผนศึกษาหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มีการแบ่งงานกันทำในกลุ่ม *ขั้นตอนที่ห้า* สร้างประเด็นการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา (learning and application) ในขั้นนี้นักศึกษานำข้อมูลชุดใหม่ หรือ ความรู้ใหม่ เพื่อเป็น input สำหรับการแก้ปัญหา *ขั้นตอนที่หก* คือ การสรุปและรายงานผล (summary and report)

ตารางที่ 1 การประเมินผลนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์แบบ PBL

ความคิดสร้างสรรค์ & นวัตกรรม	ต่ำกว่ามาตรฐาน	เกือบถึงมาตรฐาน	มาตรฐาน	สูงกว่ามาตรฐาน
การเปิดตัวโครงการกำหนดความท้าทายที่สร้างสรรค์	สามารถที่จะปฏิบัติตามแนวทางแต่ไม่เข้าใจเป้าประสงค์ของนวัตกรรมหรือแสดงให้เห็นว่า	เข้าใจแนวคิดพื้นฐานในการออกแบบนวัตกรรม แต่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความ	•เข้าใจเป้าประสงค์และกระบวนการในการออกแบบนวัตกรรม (ตอบได้ว่า ใคร-	มากกว่ามาตรฐาน

	นวัตกรรมตอบโจทย์ลดภัยพิบัติอย่างไร	ต้องการและความสนใจของภัยพิบัติในชุมชน	Who?ต้องการและทำไม – Why?) •สามารถพัฒนานวัตกรรมให้ตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของชุมชน	
สร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการระบุแหล่งข้อมูล	•ใช้ข้อมูลที่ค้นหาได้ทั่วไป เช่น จากเว็ปไซต์ หนังสือ บทความ •ไม่สามารถนำเสนอไอเดียใหม่ ๆ เพื่อนำมาสู่การถกเถียงอภิปราย	•พบแหล่งข้อมูลใหม่เพียง 1-2 แหล่ง •สามารถนำเสนอแนวคิดใหม่ระหว่างการถกเถียงอภิปราย แต่ยังมีมุมมองแคบ	•นำเสนอแหล่งข้อมูลใหม่ที่ไม่เหมือนใคร (ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ, คนในชุมชน, นักธุรกิจ, องค์กร, วรรณกรรม) •นำเสนอความแตกต่างและมุมมองที่สร้างสรรค์ระหว่างการถกเถียงอภิปราย	มากกว่ามาตรฐาน
พัฒนา; ปรับปรุงแนวคิด; สร้างสิ่งใหม่และวิธีคิดใหม่ที่คัดสรรค์	•ยังอยู่ในกรอบเดิม ไม่ใช้ไอเดียและเทคนิคที่สามารถพัฒนาความคิดใหม่เพื่อพัฒนานวัตกรรม •เลือกเพียง 1 ไอเดีย ที่ไม่มีการประเมินคุณภาพทางความคิด •ไม่ได้มีคำถามใหม่ ไม่มีภาพใหม่แสดงให้เห็น •ไม่พิจารณาหรือใช้ข้อเสนอแนะ, ประเด็นวิพากษ์วิจารณ์เพื่อปรับปรุงนวัตกรรม	•พัฒนาความคิดใหม่ ๆ ต้นแบบได้บางส่วน สำหรับการพัฒนานวัตกรรม แต่ยังเป็นเทคนิคที่ดีไม่พอสำหรับการนำไปใช้ •มีการถามคำถามใหม่ ๆ เพียงไม่กี่คำถาม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงบางส่วนเท่านั้น •แสดงให้เห็นจิตนาการเพียงบางส่วนในการพัฒนานวัตกรรม และยังอยู่ในขอบเขตของความคิดเดิม ๆ •ใช้ข้อเสนอแนะ, ประเด็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์เพียงบางส่วนในการปรับปรุงนวัตกรรม	•ใช้เทคนิคความคิดสร้างสรรค์พัฒนาความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนานวัตกรรม •มีความระมัดระวังในการประเมินคุณภาพของความคิดและเลือกสิ่งที่สุดที่สุดมาหล่อหลอมให้เกิดนวัตกรรม •ถามคำถามใหม่ ๆ นำมุมมองที่แตกต่าง ซับซ้อน และพัฒนาความคิดที่เลือกสรรแล้ว ค้นหาและใช้ข้อแนะนำ ข้อวิพากษ์วิจารณ์ นำไปปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นและสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน	มากกว่ามาตรฐาน

นำเสนอนวัตกรรมและตอบคำถามนำเสนอผลงานสู่ผู้ฟัง/ผู้ใช้	•นำเสนอแนวคิดและผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิม (มีแต่ข้อความใน PowerPoint, การบรรยายจากบันทึก, ไม่มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง)	•นำเสนอได้น่าสนใจบางส่วนตรงกับสื่อที่นำเสนอ •พยายามที่จะรวบรวมเอาสิ่งใหม่ที่ดูน่าสนใจกว่าการนำเสนอแบบดั้งเดิม	•สร้างสรรค์การนำเสนอได้อย่างตื่นตาตื่นใจ •นำเสนอสิ่งใหม่ ๆ ที่ดูสนุกสนาน มีชีวิตชีวา ดึงดูผู้ฟัง มีพลังสำหรับผู้ชม	มากกว่ามาตรฐาน

ปรับจาก: Buck Institute for Education (2019)

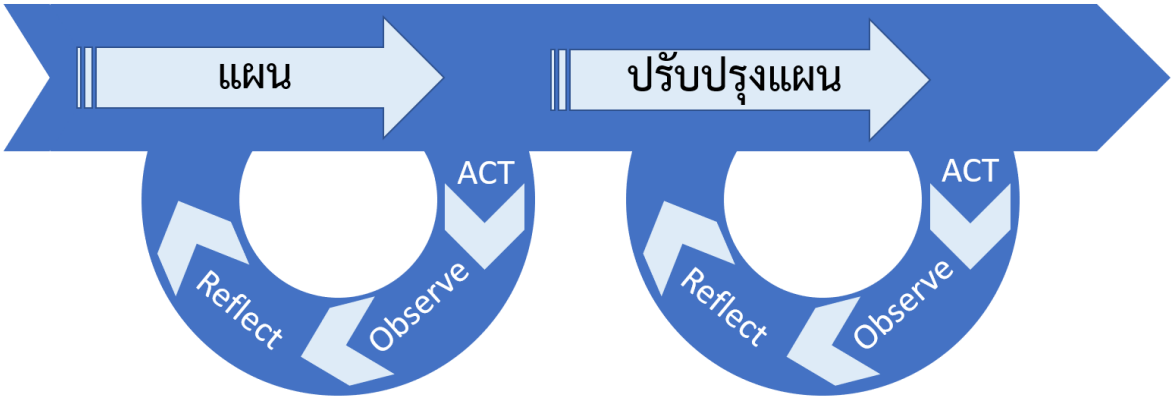
3. สังคมวิทยาภัยพิบัติ

นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันถือเป็นนักวิชาการกลุ่มแรกที่สนใจแนวคิดเกี่ยวกับภัยพิบัติ ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ.1950s และมีการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยพัฒนาจาก 3 กระบวนทัศน์สำคัญ คือ 1) เริ่มสนใจจากสถานการณ์สงคราม 2) ความเปราะบางทางสังคม และ 3) ความไม่แน่นอน (Gilbert, C. cited in Quarantelli, E. L., 1998) ภายหลังการศึกษาเรื่องภัยพิบัติกลายเป็นแนวทางที่นักสังคมวิทยาในประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญ ใน 3 ประเด็น (Wun'Gaeo, 2012) คือ 1) การจำแนกประเภทของภัยพิบัติ โดยจำแนกที่มาและสาเหตุ ภัยพิบัติที่มาจากธรรมชาติและภัยพิบัติที่มาจากน้ำมือของมนุษย์ 2) ทฤษฎีทางสังคมว่าด้วยภัยพิบัติ โดยแบ่งเป็นแนวทางต่าง ๆ ได้แก่ แนววิศวกรรมทางสังคม แนวทางการระดมทางการเมือง และแนวทางการเข้าถึงและการทำความเข้าใจผ่านมิติสังคมัฒนธรรม และ 3) การบริหารจัดการวิกฤติกับการเรียนรู้ของสาธารณะ

4. การเรียนการสอนเกี่ยวกับภัยพิบัติ

Jantakoon (2016: 364-376) ได้กล่าวไว้ว่า ภัยพิบัติศึกษาเป็นมิติของภัยพิบัติที่เชื่อมโยงกับการศึกษา คือแนวคิดที่บูรณาการความรู้ และทักษะแบบสหวิทยาการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม แนวคิดภัยพิบัติศึกษาจึงมีความสำคัญมากต่อผู้บริหาร และครูในโรงเรียนพื้นที่เสี่ยงภัยเพราะเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดกิจกรรม (Office of the Basic Education Commission. (2015); Wichienrat, 2016) และผู้สอนเน้นการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) กิจกรรมการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกด้านภัยพิบัติ ส่วน การประเมินการเรียนรู้ภัยพิบัติ ผู้วิจัยเน้น 4 ด้าน คือ 1. ความรู้ (Knowledge) มีกิจกรรม โครงการพัฒนานวัตกรรมผู้เรียนได้ใช้ความรู้ การอภิปรายในชั้นเรียน 2. ทักษะ (psychomotor skills) แบ่งเป็นทักษะย่อย ๆ กำหนดเกณฑ์การยอมรับผลสัมฤทธิ์ 3. ด้านความรู้สึก (affective) ให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึก และใช้การสังเกตอย่างเป็นระบบ 4. ช่วงเวลาในการประเมิน ก่อน ระหว่าง หลัง (Wirotchana, n.d)

กรอบแนวคิด

การเรียนการสอนแบบเดิมนักศึกษาเป็นผู้รับและจดจำเนื้อหาของการเรียนการสอนจากครูผู้สอนเพียงทางเดียว แต่การเรียนการสอนแบบใหม่ อาจารย์เริ่มจากการวางแผนในการปฏิบัติการ โดยตั้งคำถามว่า จะทำอย่างไรถึงจะพัฒนานักศึกษาให้สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดชีวิต และเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 การวางแผนการเรียนการสอนจึงเป็นการปรับยุทธศาสตร์ มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยวัดจากนวัตกรรมเพื่อใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ 1 ชิ้น ที่นักศึกษาสามารถประดิษฐ์ได้เองและสามารถถ่ายทอดให้ชุมชนสามารถทำซ้ำหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมได้ด้วยตนเอง โดยอาจารย์เป็นพี่เลี้ยง แนะแนวทางให้นักศึกษาเป็นผู้แสวงหาความรู้และค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ต่อมาอาจารย์ได้ลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ และวิเคราะห์นักศึกษาว่าอะไรคือสิ่งที่นักศึกษาสนใจ โดยการตั้งคำถามว่า ทำไมนักศึกษาถึงสนใจ ผ่านการสังเกต เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึก รวมทั้งการตอบสนองของนักศึกษาทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน นักศึกษาสะท้อนกระบวนการเรียนการสอนว่า การสอนแบบไหนควรปรับปรุง นักศึกษามีโอกาสเพียงพอที่จะได้รับการกระตุ้นให้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเพียงพอต่อความต้องการหรือไม่ จากนั้นจึงเริ่มวัฏจักรที่สองและสามโดยปรับปรุงแผนที่เป็นผลมาจากการสะท้อนกลับของนักศึกษา สร้างเงื่อนไขให้นักศึกษาเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ควบคุมนักศึกษาให้น้อยลง สร้างเงื่อนไขให้นักศึกษาพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดีขึ้น มีการเก็บข้อมูล บันทึกคำถาม ให้นักศึกษาสะท้อนการเรียนรการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยอาจารย์สอนตั้งคำถามว่าจะทำอย่างไรให้นักศึกษาได้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ให้มากที่สุด มีบทเรียนอะไรบ้างที่จะช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอนให้นักศึกษาเป็นผู้ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต

วิธีการวิจัย

รายวิชา 428-395 การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน หลักสูตรศิลปศาสตร์บัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 ผู้สอนออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาสามารถพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้สำหรับการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติในชุมชน ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ขั้นตอนในการดำเนินการอยู่ที่อาจารย์ผู้สอนเป็นหลัก และกลายเป็นลักษณะเด่นของการวิจัยในลักษณะเช่นนี้

เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้เดียวที่รู้สภาพของห้องเรียนและนักศึกษาอย่างแท้จริง การวิจัยคือการตรวจสอบปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาจารย์จะเป็นผู้ทบทวนตัวเอง ในการทำวิจัยอาจารย์จะมีกระบวนการเรียนรู้เป็นวัฏจักร มีการระบุปัญหา การวางแผน การนำไปปฏิบัติ การสังเกต การประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูล วัฏจักรในการเก็บข้อมูลไม่ได้จำกัดว่าจะทำกี่ครั้ง แต่ในทางทฤษฎีควรจะมีวงจร 2-3 ครั้ง เมื่อพบว่าการดำเนินการไม่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ จะต้องเปลี่ยนวิธีการ หรือเทคนิค โดยทันที หากกระบวนการยังไม่สามารถบรรลุผลลัพธ์จะต้องปฏิบัติการซ้ำ จนกว่าจะบรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ และควรครบรอบ 2 วัฏจักรก่อนการรายงานผล (Arung, F., 2014) โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้ **การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน** การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ เพศ อายุ คณะ ภูมิลำเนา และประสบการณ์ของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ **การพัฒนานวัตกรรม**สำหรับใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษา ได้แก่ *การวางแผน* ดำเนินการโดยอาจารย์กระตุ้นให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มทั้งหมด 5 กลุ่ม เลือกประเภทของภัยพิบัติที่นักศึกษาสนใจ โดยให้วางแผนประดิษฐ์นวัตกรรมอย่างน้อย 3 ชิ้น ที่เหมาะสมกับภัยพิบัติประเภทใดประเภทหนึ่ง โดยต้องมีความเป็นไปได้ที่นักศึกษาจะสามารถประดิษฐ์ได้เอง และชุมชนจะต้องสามารถประดิษฐ์ได้เอง โดยให้นักศึกษานำเสนอในชั้นเรียนโดยมีเพื่อน ๆ แสดงความคิดเห็นและตั้งคำถาม *การปฏิบัติการและสังเกต* ผู้วิจัยและนักศึกษาร่วมกันดำเนินการตามแผนที่คิดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมการพัฒนานวัตกรรม และนำเสนอนวัตกรรมที่ออกแบบมาแล้วเบื้องต้น เน้นให้เพื่อน ๆ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและความเป็นไปได้ในการนำมาประดิษฐ์จริง *การสะท้อนผลการปฏิบัติ* ผู้วิจัยและนักศึกษาสะท้อนปัญหาจากการประดิษฐ์นวัตกรรม ร่วมกันประเมินผลนวัตกรรมที่ประดิษฐ์ ด้วยการวิพากษ์ร่วมกัน ในประเด็นกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางที่จะทำให้เกิดความเป็นไปได้ ถือเป็นขั้นตอนการสรุปผลการปฏิบัติตามวงรอบที่ 1 ตามโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนา *การปรับปรุงแผน* คือกระบวนการดำเนินการในระยะเริ่มแรกของวงรอบที่ 2 โดยผู้วิจัยกับนักศึกษาร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมในวงรอบที่ 2 โดยนำบทเรียนจากวงรอบที่ 1 มาพัฒนาและวางแผนที่จะดำเนินการพัฒนานวัตกรรม *การปฏิบัติและสังเกต* ผู้วิจัยและนักศึกษา ร่วมกันดำเนินการตามแผนงานที่กำหนด ได้แก่ การพัฒนานวัตกรรม นักนำนวัตกรรมไปให้คนในชุมชนทำการทดสอบ *การสะท้อนการปฏิบัติ* ผู้วิจัยและนักศึกษา ร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติ ด้วยการวิพากษ์ร่วมกัน ในประเด็นด้านนำนวัตกรรมไปทดลองใช้กับชุมชน และนักศึกษาทดลองด้วยตนเอง ถือเป็นขั้นตอนของการสรุปผลการปฏิบัติตามวงรอบที่ 2 ว่าเป็นเช่นไร *นวัตกรรมสำหรับใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ* นวัตกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ เป็นผลจากการพัฒนาของกลุ่มนักศึกษาที่ได้ศึกษาประเภทของภัยพิบัติ และพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้ในสถานการณ์ภัยพิบัติประเภทนั้น ซึ่งได้ผ่านการทดลองและปฏิบัติจริงมาแล้ว 2 วงรอบ

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับกิจกรรมการพัฒนานวัตกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิพากษ์กระบวนการพัฒนานวัตกรรม การสนทนากลุ่มในชั้นเรียน การทำแบบสอบถาม ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ข้อมูลที่เกี่ยวกับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ

และความสนใจของนักศึกษา และความเป็นไปได้ที่จะผลิตนวัตกรรมในช่วงการเรียนการสอนในรายวิชา ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดระบบข้อมูล การตีความหมาย การเปรียบเทียบข้อมูล การสร้างข้อสรุป และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายวิธีการสร้างนวัตกรรมของนักศึกษาตามวงรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเขียนพรรณนากระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นพื้นฐานและสร้างข้อสรุปในส่วนท้าย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา

1.1 ภูมิหลังของนักศึกษา พบว่า ผู้ตอบเป็นนักศึกษาหญิงจำนวน 20 คน และนักศึกษาชายจำนวน 3 คน อายุระหว่าง 20-22 ปี

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา

	ข้อมูล	จำนวน(%)
เพศ	หญิง	20 คน
	ชาย	3 คน
อายุ	20-22 ปี	
คณะ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	68%
	รัฐศาสตร์	32%
ภูมิลำเนา	ปัตตานี	36%
	นราธิวาส	36%
	ยะลา	12%
	สงขลา	8%
	สตูล	8%
ภัยพิบัติ	มีประสบการณ์ภัยพิบัติ ประเภทน้ำ ได้แก่ น้ำท่วม น้ำป่าไหลหลาก	40%
	ไม่เคยมีประสบการณ์ภัยพิบัติ	60%

จากตารางพบว่า นักศึกษาอยู่ในสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 68% และคณะรัฐศาสตร์จำนวน 32% เรียนระดับชั้นปีที่ 3 จำนวน 96% มีภูมิลำเนาจาก 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาจากปัตตานีและนราธิวาสมากที่สุดจำนวน 36% รองลงมาคือจังหวัดยะลาจำนวน 12% ส่วนสงขลาและสตูลจำนวนเท่ากันคือ 8% นักศึกษาจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งตอบว่า ไม่เคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติถึง

จำนวน 60 % ส่วนอีก 40% เคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติประเภทน้ำมากที่สุด ได้แก่ น้ำท่วม และน้ำป่าไหลหลาก

*1.2 ประสบการณ์ภัยพิบัติของนักศึกษา*สัมพันธ์กับแผนการผลิตนวัตกรรม เนื่องจากภูมิหลังของนักศึกษาที่เคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติทางน้ำ ได้แก่ อุทกภัย และประสบการณ์ภัยพิบัติโรคระบาดโควิด-19 ทำให้นักศึกษาสนใจผลิตนวัตกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

2. วิธีพัฒนานวัตกรมสำหรับใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

2.1 การดำเนินการรอบที่ 1

2.1.1 การวางแผน

การวางแผนในรอบที่ 1 ผู้วิจัยออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของรายวิชา (Course learning outcomes [CLOs]) ไว้ 6 ผลลัพธ์ เป้าหมายของการออกแบบ CLOs 1 ถึง 5 ผู้วิจัยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับภัยพิบัติประเภทต่าง ๆ และมีทักษะในการวิเคราะห์ความเสี่ยงจากภัยพิบัติ มีกิจกรรมให้นักศึกษาสามารถวางแผนเพื่อพัฒนานวัตกรรมสำหรับใช้ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยให้นักศึกษาเสนอแนวทางการพัฒนานวัตกรรมและแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียน และพัฒนานักศึกษาให้สามารถอธิบายระบบและสร้างแนวทางการปฏิบัติการรับมือกับภัยพิบัติประเภทต่าง ๆ CLOs 1 ถึง 5 มีดังนี้ 1. CLO1 จำแนกประเภทและลักษณะของของภัยพิบัติ 2. CLO2 วิเคราะห์กระบวนการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน 3. CLO3 วางแผนการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ 4. CLO4 วางแผนการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ 5. CLO5 อธิบายระบบและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับภัยพิบัติ โดยมี CLO6 ในขั้นตอนสุดท้ายคือ ผู้วิจัยให้โจทย์นักศึกษาในการพัฒนานวัตกรรมลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน นักศึกษาแบ่ง 5 กลุ่ม ตามความสมัครใจ

2..1.2 การปฏิบัติและการสังเกต

นักศึกษาพัฒนานวัตกรรมตามกิจกรรมที่กำหนด ผู้วิจัยให้อิสระและให้นักศึกษาได้ใช้จินตนาการ เปิดโอกาสในชั้นเรียนให้นักศึกษาสามารถนำเสนอสิ่งที่คิดว่าสามารถประดิษฐ์ได้ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัด ได้แก่ งบประมาณ เนื่องจากนักศึกษาต้องลงทุนเอง นวัตกรรมเมื่อผลิตแล้วต้องมีความเป็นไปได้ที่ชุมชนจะสามารถผลิตซ้ำ นักศึกษาต้องทำงานเป็นกลุ่มแต่เนื่องจากเป็นการเรียนออนไลน์ 100% สมาชิกกลุ่มอยู่ต่างพื้นที่ไม่สามารถประดิษฐ์นวัตกรรมร่วมกันได้ การพัฒนานวัตกรรมตามกิจกรรมที่กำหนดทำให้ผู้วิจัยทราบสถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติที่นักศึกษาเคยมีประสบการณ์ในชุมชนของตนเอง

2.1.3 การสะท้อนผลการปฏิบัติ

การสะท้อนผลการปฏิบัตินักศึกษานำเสนอแผนการพัฒนานวัตกรรมในชั้นเรียน มีการแลกเปลี่ยนแผนการทำนวัตกรรมให้กับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ โดยตอบคำถาม What Where When Why How นักศึกษาต้องอธิบายให้ได้ว่า นวัตกรรมอะไรที่ประดิษฐ์เหมาะสมสำหรับกับภัยพิบัติประเภทใด

นวัตกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่ประดิษฐ์จะนำไปใช้ที่ไหน เมื่อไหร่ที่จะนำไปใช้ได้ ทำไมถึงคิดว่าสิ่งประดิษฐ์จะใช้ได้ผล และจะนำไปใช้อย่างไร ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์เสริมประเด็นเพิ่มเติม ร่วมกับนักศึกษากลุ่มอื่นในชั้นเรียน โดยนักศึกษาจะพัฒนานวัตกรรมจากคำถามที่ได้รับจากเพื่อนและอาจารย์ผู้สอนในชั้นเรียนถึงความเป็นไปได้ที่นักศึกษาเมื่อได้ลงมือปฏิบัติจริง

2.2 การดำเนินการรอบที่ 2

2.2.1 การวางแผน

การวางแผนรอบที่ 2 ผู้เรียนทุกคนนำคำถามและประเด็นวิพากษ์จากเพื่อนในครั้งที่ 1 นำไปพัฒนานวัตกรรม กลุ่มที่ 1 ต้องการทำเซ็นเซอร์วัดระดับน้ำ เมื่อได้ลงมือปฏิบัติจริงแล้วพบว่า ไม่สามารถทำได้เนื่องจากเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การทำมาตรวัดระดับน้ำเพื่อทำระบบการแจ้งเตือนเมื่อน้ำใกล้ล้นตลิ่ง ทำให้นักศึกษาต้องวางแผนร่วมกันกับสมาชิกลุ่มเพื่อพัฒนานวัตกรรมชิ้นใหม่ และได้วางแผนร่วมกันพัฒนานวัตกรรมชิ้นใหม่ คือ ส้วมเคลื่อนที่ โดยยังคงใช้กับภัยพิบัติประเภทอุทกภัย กลุ่มที่ 2 นวัตกรรมชุดหมีกันน้ำ นักศึกษาวางแผนประดิษฐ์โดยใช้วัสดุจากถุงขยะสีดำเพราะมีราคาถูก และหาซื้อได้ง่าย และคาดว่าเกือบทุกบ้านจะต้องใช้ โดยจะนำมาตัดเป็นชุดคล้ายกับเสื้อกันฝนเต็มตัว กลุ่มที่ 3 ผลิตนวัตกรรมป้องกันการจมน้ำจากแกลอนน้ำมันเครื่องที่ใช้แล้ว โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้เป็นผู้เปราะบาง ได้แก่ ผู้สูงอายุและเด็ก กลุ่มที่ 4 ผลิตนวัตกรรมหลังคากันแสงจากกระดาษลังเพื่อผู้กักตัวจากโควิด-19 ใน Community Isolation (CI) ในโรงเรียนเพื่อใช้กันแสงและเพื่อความเป็นส่วนตัว เนื่องจากมีจำนวนผู้กักตัวจำนวนมากและเปิดไฟเป็นช่วงเวลา กระทบกับผู้กักตัวบางคนที่ต้องการนอนเร็วในช่วงกลางคืนและต้องการนอนต่อในช่วงเช้า นวัตกรรมชิ้นนี้จึงคิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการกับผู้ที่ถูกกักตัวใน CI กลุ่มที่ 5 ผลิตนวัตกรรมหน้ากากใสป้องกันสารคัดหลั่ง เนื่องจากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 แบบเต็มใบหน้า เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ราคาถูก

1.2.2 การปฏิบัติและการสังเกต

การลงมือปฏิบัติการและการทดลองนำไปใช้ ทุกกลุ่มทำการผลิตนวัตกรรมและนำไปทดลองใช้ บางกลุ่มทดลองโดยสมาชิกทุกคน ผลที่เกิดขึ้นทำให้นักศึกษาทราบความเป็นไปได้ในการผลิตนวัตกรรม จุดแข็งของนวัตกรรมและปัญหาของนวัตกรรมที่ประดิษฐ์ กลุ่ม 1 หาวัสดุในการทำส้วมเคลื่อนที่จากอุปกรณ์ที่หาได้ภายในบ้าน ได้แก่ กล่องกระดาษทิชชู่ กล่องกระดาษAA กลุ่มที่ 2 นำถุงขยะที่มีอยู่ในบ้าน โดยสร้างแบบและตัดเย็บให้เข้ากับรูปร่างของผู้สวมใส่ เพื่อใช้ป้องกันน้ำท่วม กลุ่มที่ 3 นำแกลอนเปล่ามาผูกติดกับเชือก เพื่อเป็นชูชีพราคาถูกให้ชาวบ้านได้ใช้พยุงตัวในสถานการณ์อุทกภัย กลุ่มที่ 4 หากระดาษลังโดยปรับรูปแบบมาจากบ้านตุ๊กตากระดาษของเล่น และตัดขอบเพื่อให้ประกอบง่าย กลุ่ม 5 นำหน้ากากใสป้องกันสารคัดหลั่งไปทดลองสวมใส่ด้วยตัวเองและให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้ทดลองใช้

1.2.3 การสะท้อนผลการปฏิบัติ

เมื่อนักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงและได้ทดลองใช้จริง และสอบถามผู้ที่นำไปใช้ ทำให้นักศึกษาทราบข้อจำกัดต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กระดาษที่ใช้ในการทำส้วมเคลื่อนที่จากกล่องทิชชู่ไม่สามารถรองรับน้ำหนักของผู้ใช้งาน เกิดการผิดรูป จึงทำให้สมาชิกกลุ่มต้องหาวัสดุประเภทกระดาษที่มีความแข็งแรง และนำกระดาษมาเสริม กลุ่มที่ 2 ชุดหมีกันน้ำมีน้ำรั่วซึมผ่านรอยเย็บ และชุดเกิดการฉีดขาดขณะใช้ เพราะถุงขยะพลาสติกบาง กลุ่มที่ 3 เชือกผูกแกลอนมีขนาดสั้น ต้องเพิ่มความยาวเพื่อให้สามารถพยุงและรองรับความยาวรอบตัวของผู้ประสบภัย กลุ่มที่ 4 เพิ่มขนาดของกระดาษลังให้ใหญ่ขึ้น เพิ่มช่องระบายอากาศ เติมการตกแต่งภายในกระดาษลังเพื่อให้ผู้กักตัวมีความรู้สึกผ่อนคลายขณะใช้ และได้มีการทดลองใช้จริงโดยสมาชิกกลุ่ม กลุ่มที่ 5 หน้ากากใสป้องกันสารคัดหลั่งมีน้ำหนัก ต้องเลือกวัสดุที่มีน้ำหนักเบา เช่น ฟองน้ำ ทั้งยังมีความนุ่มไม่แข็งจนเกินไป มีสายรัดยางยืด เพิ่มความกระชับ สามารถสวมใส่ได้เป็นเวลานาน

3. ผลการพัฒนานวัตกรมสำหรับใช้ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

ทุกกลุ่มสามารถผลิตนวัตกรรมได้กลุ่มละ 1 ชิ้น ได้แก่ ชุดหมีกันน้ำ แกลอนสวมแขนลอยน้ำ ส้วมเคลื่อนที่ หลังคากันแสงจากกระดาษลังเพื่อผู้กักตัวโควิด-19 ใน CI และหน้ากากใสป้องกันสารคัดหลั่ง ผลลัพธ์ที่ได้นักศึกษาสามารถ 1) ระบุปัญหาที่เป็นผลกระทบทางสังคมจากภัยพิบัติ 2) สำรวจและค้นคว้าสถานการณ์ปัญหาและนำไปสู่แนวทางการสร้างนวัตกรรม 3) กำหนดทางเลือก โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ประเภทต่าง ๆ เช่น SWOT Analysis ที่ตรงกับความต้องการของชุมชน 4) เลือกวิธีการที่ดีที่สุด โดยใช้งบประมาณน้อย สามารถประดิษฐ์ได้จริง ใช้ได้จริง และชาวบ้านสามารถนำไปผลิตซ้ำได้ 5) ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา ด้านลักษณะ อุปกรณ์ วิธีการประดิษฐ์ นำไปทดลองใช้ ประเมินผล และปรับปรุง 6) ตรวจสอบและพัฒนาจากครั้งที่ผ่านมา 7) พัฒนานวัตกรรมที่มีความเป็นไปได้จริงและสามารถนำไปใช้ได้ มีราคาถูก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสามารถพัฒนานวัตกรรมได้ทุกกลุ่ม การเรียนการสอนในรายวิชาสามารถส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพัฒนานวัตกรรม โดยใช้แนวทางภัยพิบัติศึกษา (Jantakoon, 2016) ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Panyapinyopol, 2006) มีรูปแบบการสอนแบบ PBL (Sriwiphat and Inprasitha, 2017; Makmee, 2011) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดหลายรูปแบบ เช่น การคิดวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ นักศึกษาสามารถระบุประเภทของภัยพิบัติ และเข้าใจผลกระทบของภัยพิบัติประเภทต่าง ๆ ได้ โดยสามารถเลือกประดิษฐ์นวัตกรรมเพื่อใช้ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ด้วยการสำรวจประเด็นปัญหาและผลกระทบของปัญหาต่อชุมชน

นวัตกรรมเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนและเป็นกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่องทั้งอาจารย์และนักศึกษา (Saenglert-Uthai, and Maneerat, 2019) กระบวนการเรียนการสอนได้ถูก

ดำเนินการตามเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน 4 รูปแบบ คือ 1) การพัฒนาแผน (Plan) 2) การปฏิบัติการ (Act) 3) สังเกต (Observe) 4) สะท้อนผล (Reflect) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) (Panyapinyopol, 2006) เน้นมุ่งผลลัพธ์ (Outcome Based Education) และใช้กิจกรรมหรือการปฏิบัติ (Active Learning) ที่หลากหลาย ใช้ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem-based Learning)

ผลการสำรวจความพึงพอใจพอใจในการพัฒนานวัตกรรมของนักศึกษาเพื่อใช้ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากจำนวน 44% และมากที่สุดจำนวน 12% มีความพึงพอใจปานกลางจำนวน 36% และพอในระดับน้อยจำนวน 8% นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการผลิตนวัตกรรมเพื่อใช้ในสถานการณ์ภัยพิบัติจำนวนมากถึง 72% และมากที่สุดจำนวน 16% และปานกลางจำนวน 12% กระบวนการเรียนการสอนทำให้นักศึกษาได้ใช้ความสามารถผลิตนวัตกรรมที่มีราคาถูกและต้นทุนต่ำ มีความคุ้มค่าต่อการใช้งานจริง จำนวนมาก 44% และมากที่สุดจำนวน 24% ส่วนตอบว่าปานกลางจำนวน 32% การผลิตนวัตกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ภัยพิบัติแต่ละประเภทของนักศึกษาตอบว่า จำนวนมาก 52% และมากที่สุดจำนวน 16% ตอบปานกลางจำนวน 28% และน้อยจำนวน 4% ความรู้จากกระบวนการเรียนการสอนทำให้นักศึกษามีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อนำไปใช้ผลิตนวัตกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ จำนวน 44% และมากที่สุดจำนวน 28% จำนวนปานกลาง 24% และจำนวนน้อย 4%

ข้อเสนอแนะ

การเรียนการสอนรายวิชา 428-395 การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน (Community Based Disaster Management) ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้นักศึกษาต้องเรียนออนไลน์ 100% หากสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด-19 ดีขึ้น ควรปรับรูปแบบเป็นการเรียนในชั้นเรียน เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนานวัตกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ. 2564

เอกสารอ้างอิง

Buck Institute for Education. (2019). **PBLWorks, Creativity & Innovation Rubric for PBL: for grades 6-12; CCSS ELA aligned**. Retrieved when July 7, 2021. Retrieved from https://my.pblworks.org/resource/document/6_12_creativity_innovation_rubric_ccss_aligned.

Christian Aid. (2021). Counting the cost 2021. A year of climate breakdown. Retrieved when July 7, 2021. Retrieved from https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Counting%20the%20cost%202021%20-%20A%20year%20of%20climate%20breakdown.pdf.

Illinois Center for Innovation in Teaching & Learning. (2021). The Case Method. Retrieved when June 23, 2021. Retrieved from https://citl.illinois.edu/citl-101/teaching-learning/resources/teaching-strategies/the-case-method.

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2014). Knowing STEM. (รู้จักสะเต็ม). Retrieved when June 21, 2021. Retrieved from http://www.stemedthailand.org/?page_id=23.

Jantakoon, Jakkrit. (2016). Disaster Education: Learning Approach to Disaster Preparedness Activities (Part 2). *Journal of Education Naresuan University. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 18*(3): 364 – 376.

Jitpisomsri, Srisompob and Sophonwasu, Panyasak. (2010). Storm Surge: A tornado sweeps across the coast in Pattani? (Storm Surge: คลื่นพายุหมุนยกซัดฝั่งที่ปัตตานี?). Retrieved when July 7, 2021. Retrieved from https://deepsouthwatch.org/th/node/1111.

Keawpradub, Niwat. (2018). Concept, Policy, Action Plan and the Management Approach of Prince of Songkla University, 4 years period (2018-2022) PSU SUNERGY combines the power of wisdom to drive society towards

sustainable development (แนวคิด นโยบาย แผนการดำเนินงาน และแนวทางบริหาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2561-2565) PSU SYNERGY สานพลังปัญญาเพื่อขับเคลื่อนสังคมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน). Retrieved when March 13, 2022. Retrieved form http://planning.pn.psu.ac.th/plan_doc/procedure/docs_procedure/200_1530075298.pdf

Leknoi, Unruan. (2019). **Situations and trends in disasters (สถานการณ์และแนวโน้มการเกิดภัยพิบัติ).** Retrieved when July 7, 2021. Retrieved from http://www.cusri.chula.ac.th/wp-content/uploads/2019/09/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%A0%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4.pdf

Mack, L. (2012). Does every student have a voice? Critical action research on equitable classroom participation practices. *Language teaching research*, *16*(3), 417-434.

Makmee, Patravadee. (2011). Problem-based learning. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities*, *1*(1): 7-14.

Nawakitpaitoon, Nilrat. (2017). A Development learner competenciesDevelopment learner competency by research: “Classroom action research (การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย: “การวิจัยปฏิบัติการในชั้น เรียน”). Narkbhutparitat *Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, *9*(1): 151-163.

Office of the Basic Education Commission. (2015). **(แนวการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา).** Office of the Public Health Commissioner. Ladprao: Bangkok.

Panyapinyopol, Kittiporn. (2006). Action Research in the Classroom. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, *12*(1): 25-36.

Prince of Songkla University. (2012). PSU's Role Model (ปณิธาน). Retrieved when July 7, 2021. Retrieved from http://www.pn.psu.ac.th/web2555/introduce.php?select=determination.

Prince of Songkla University. (2021). Announcement of Prince of Songkla University regarding the opening-closing schedule of the academic semester Academic Year 2021 (ประกาศมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เรื่อง กำหนดการเปิด-ปิดภาคการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2564). Retrieved when July 7, 2021. Retrieved from http://regist.pn.psu.ac.th/calendar/docs/open2564.pdf

Prince of Songkla University. (2021). Educational Philosophy of Songkla University (ปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานคิรทร์). Retrieved when 7 July 2021. Retrieved from shorturl.at/tCT45

Quarantelli, E. L. (Ed.). (1998). What is a disaster?: perspectives on the question. Rouledge Psychology Press: London & New Yourk.

Ruamcharoen, Jareerat. (2021). Integrated teaching and learning management using STEM as a design base (การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ STEM เป็นฐานในการออกแบบ). slides from workshops on the first step towards a professional teacher, the 9th edition of the year 2021. Prince of Songkhla University.

Ruamcharoen, Jareerat. (n.d.). Lesson Plan Unit 7 (Instructional Design) (หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การออกแบบการเรียนการสอน). Retrieved when July 7, 2021 สืบค้นจาก https://sites.google.com/site/networkbike3477/hnwy-kar-reiyn-ru-thi-7

Saenglert-Uthai, Chittirat and Maneerat, Chaiyut Arung, F. (2019). The Conceptual Framework of Classroom Action Research. Retrieved when June 23, 2021.

Retrieved from https://usnpendbing.wordpress.com/2015/03/24/the-conceptual-framework-of-classroom-action-research/

Saenglert-Uthai, Chittirat and Maneerat, Chaiyut. (2016). Disaster Education Disaster Preparedness Learning Activities (Part II). *Journal of Education Naresuan University*. *18*(3): 364 – 376.

Schelin, L. (2016). The 'Global Disasters Report' states that more than 7,000 natural disasters have occurred over 20 years, killing more than 1 million people. (รายงานหายนะภัยโลก' ระบุเกิดภัยธรรมชาติกว่า 7,000 ครั้งในช่วง 20 ปี ทำให้คนเสียชีวิตกว่า 1 ล้านคน). 'รายงานหายนะภัยโลก' ระบุเกิดภัยธรรมชาติกว่า 7,000 ครั้งในช่วง 20 ปี ทำให้คนเสียชีวิตกว่า 1 ล้านคน). Retrieved when March 13, 2022. Retrieved from https://www.voathai.com/a/world-disasters-report-tk/3554282.html

Social Development Department (2017). **Bachelor of Arts Program Social Development Branch Revised curriculum 2017.** Pattani: Faculty of Humanities and Social Science.

Southern – East Coast Meteorological Center. (n.d.). Natural disasters in Thailand (ภัยพิบัติธรรมชาติในประเทศไทย). Retrieved when March 13, 2022. Retrieved from http://www.songkhla.tmd.go.th/attachment/images/Disas.pdf

Sriwiphat, Jullada and Inprasitha, Narumol (2017). An Adaptation of Problem-Based Learning Management Approach: A Case Study of Ban Nangdadneua School, Chaiyaphum Province. . *Journal of Education Graduate Studies Research, KKU*. *11*(3): 36 – 47.

University of New South Wealth. (2016). Brainstorming. Retrieved when June 23, 2021. Retrieved from https://teaching.unsw.edu.au/brainstorming

Wichienrat, Natcharee. (2016). **Learning Disasters: The First Steps to Response (เรียนรู้ภัยพิบัติ: ก้าวแรกของการรับมือ).** Retrieved when March 13, 2022. Retrieved from http://www.dmr.go.th/ewt_news.php?nid=40449.

Wirotchana, Kulawat. (n.d). **Learning Unit 7 Instructional Design (หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การออกแบบการเรียนการสอน)**. Retrieved when July 7, 2021. Retrieved from https://sites.google.com/site/networkbike3477/hnwy-kar-reiyn-ru-thi-7

World Economic Forum. (2021). The Global Risks Report 2021 16th Edition. Retrieved when June 23, 2021. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf

Wun'Gaeo, Surichai. (25552012). Disaster and Crisis Sociology: the Role of Learning Under Uncertainty. *Journal of Social Sciences Faculty of Political Science, Chulalongkorn University*. *42*(2): 47-66.

C028

บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม

The Roles of Masjids in Developing the Quality of Life for the Muslims.

ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง ซาฝีอี อาดำ
สาขาวิชาตะวันออกกลางศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
Islamic Studies Program, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus
* Corresponding author. E-mail: tanongsak5944@gmail.com, ardam1234@gmail.com.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมายของมัสยิดในอิสลาม 2) เพื่อนำเสนอบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในทัศนะอิสลาม ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารเชิงพรรณนาวิเคราะห์โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก อัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของปวงปราชญ์อิสลาม จากการศึกษาพบกว่า มัสยิดคือสถานที่ประกอบศาสนกิจโดยเฉพาะการละหมาด อีกทั้งยังเป็นที่พำนักของมุสลิมยุคแรกๆซึ่งมีการใช้ชีวิตอยู่รอบๆ มัสยิด และยังใช้เป็นสถานที่จัดประชุมในสถานที่ดังกล่าวอีกด้วย บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในทัศนะอิสลามนั้น มัสยิดเป็นสถานที่แห่งการภักดีต่ออัลลอฮฺและเป็นศูนย์รวมแห่งความยำเกรง มัสยิดเป็นสถานที่เผยแพร่คำสอนและส่งเสริมทางการศึกษา มัสยิดเป็นสถานที่ปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และมัสยิดเป็นแหล่งสวัสดิการชุมชนและช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ : มัสยิด คุณภาพชีวิต มุสลิม

Abstract

This research article aims 1) to study the meaning of Masjid in Islam, 2) to present The roles of Masjid in developing the quality of life for Muslims are an Islamic view, This paper utilizes documentary research to examine and collect data from the al-Quran, al-Hadith, and the opinions of Islamic Philosopher, According to the research result of the research : Masjid a place of salaah, The life of the early Muslims used to revolve around the masjid. Meetings would be held there, As for The roles of the masjid in developing the quality of Life for Muslims in the view of Islam, The masjid is a place of devotion to Allah and a Center of reverence, The masjid is a place for disseminating teachings and promoting education, The masjid is a place of consultation and problem solving and masjid as a source of community welfare and assisting the poor in the area To have a better quality of life.

Keywords: Masjids, Quality of Life, Muslims.

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยเรากำลังประสบปัญหาหลายๆด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนภายในประเทศ ทั้งด้านปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ แม้ว่าทางรัฐบาลจะพยายามใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจตามโครงการต่างๆเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั่วถึง(ณัฐพงศ์ เชื้อผู้ดี, 2564 : 4) ดังนั้นองค์กรต่างๆภายในพื้นที่ควรเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมภายในประเทศนั้น มัสยิดคือองค์กรสำคัญ มัสยิดถือเป็นศาสนสถาน เป็นบ้านที่มุสลิมผู้ศรัทธาเข้าไปประกอบศาสนกิจและขอความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ อีกทั้งเป็นสถานที่ที่มุสลิมได้จัดตั้งขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารและจัดการชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติในกรอบของความดีงามในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ (อัฮหมัด สมบูรณ์บัวหลวง, 2544 : 4) ดังนั้นในพระมหาคำภีร์อัลกุรอานจึงมีข้อบัญญัติเกี่ยวกับมัสยิดในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม ดังที่ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿قُلۡ أَمَرَ رَبِّي بِٱلۡقِسۡطِۖ وَأَقِيمُواْ وُجُوهَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ وَٱدۡعُوهُ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَۚ كَمَا بَدَأَكُمۡ تَعُودُونَ٢٩﴾

[الأعراف: 29]

ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุหัมมัด) ว่า พระเจ้าของฉันได้ทรงสั่งให้มีความยุติธรรม และพวกเจ้าจงผินให้ตรงซึ่งใบหน้าของพวกเจ้า ณ ทุก ๆ มัสยิด และจงวิงวอนต่อพระองค์ในฐานะผู้มอบอิบาดะฮฺทั้งหลายแด่พระองค์โดยบริสุทธิ์ใจ เช่นเดียวกับที่พระองค์ได้ทรงบังเกิดพวกเจ้าแต่แรกนั้น พวกเจ้าก็จะกลับไป”

(อัลอะรอฟ : อายะฮฺที่ 29)

จากอายะฮฺข้างต้นนี้ท่านอิบนุกะษีรได้อธิบายว่า อัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญชาให้ผู้ศรัทธาทั้งหลายทำการภักดีต่อพระองค์อย่างสม่ำเสมอในสถานที่แห่งนี้หมายถึงทุกๆมัสยิด ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนี้ ถือเป็นการปฏิบัติตามบรรดาเราะสูลทั้งหลายในสิ่งที่พวกเขาเหล่านั้นได้บอกถึงสิ่งที่มาจากอัลลอฮฺ ﷻ และสิ่งที่พวกเขานำมาจากบทบัญญัติด้วยความบริสุทธิ์ใจในการอิบาดะฮฺภักดีต่อพระองค์ ดังนั้นอัลลอฮฺ ﷻ จะไม่ทรงตอบรับการงานของผู้ใด จนกว่าจะประกอบไปด้วยสองประการ คือ การงานนั้นจะต้องปฏิบัติถูกต้องสอดคล้องตามบทบัญญัติและมีความบริสุทธิ์ใจปราศจากการตั้งภาคีต่อพระองค์(Ibn Kathir, 2010 : 6/281)

เมื่อพิจารณาคำอธิบายข้างต้นแล้ว อัลลอฮ ﷻ ได้กำหนดให้มัสยิดเป็นสถานที่แก่บรรดามุสลิมทั้งหลายให้ได้มารวมตัวกันภักดีต่อพระองค์ มัสยิดจึงเป็นศูนย์รวมในการประกอบศาสนกิจและกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการยกระดับจิตวิญญาณละพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ตั้งแต่ในสมัยของท่านนบี ﷺ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง จะเห็นได้ว่าท่านนบี ﷺ ได้สร้างมัสยิดขึ้นมาเพื่อเป็นสถานที่ชุมนุมของชาวมุสลิม โดยที่ท่านเองเป็นผู้นำในการประกอบศาสนกิจ ดังนั้นมัสยิดจึงมีบทบาทอย่างมากมายต่อมุสลิมในแต่ละยุคสมัย โดยเป็นศูนย์รวมของการปรึกษาหารือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นสถานที่ที่มุสลิมประกอบกิจกรรมทุกอย่างเพื่ออัลลอฮ ﷻ จึงนับได้ว่ามัสยิดเป็นศูนย์รวมศรัทธาของมวลมุสลิมและวิถีชีวิตของมุสลิมทุกคนย่อมมีความผูกพันอยู่กับมัสยิดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต(แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 1)

ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ในบทความนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและเป็นประโยชน์ต่อมุสลิมทุกคน โดยผู้วิจัยนำหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลหะดีษมาเป็นแนวทาง รวมถึงทัศนะของนักวิชาการ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลจากการศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น และเป็นข้อมูลให้แก่มุสลิมและผู้ที่สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความหมายของมัสยิดในอิสลาม

2.2 เพื่อนำเสนอบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในทัศนะอิสลาม

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม โดยศึกษาค้นคว้าจากการรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสารเป็นหลัก

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary data) คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลขั้นต้นซึ่งได้มาจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ได้แก่ อัลกุรอาน อัลหะดีษเป็นหลัก รวมถึงทัศนะนักวิชาการในอิสลาม

4.2 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากแหล่งข้อมูล เช่นหนังสือตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม โดยมีขอบเขตเกี่ยวกับการวิจัย ภายหลังจากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาศึกษาวิเคราะห์แล้วเรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่อไป

5. ผลของการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมนั้น ผู้วิจัยขอนำเสนอผลจากการวิจัยประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

5.1 นิยามของมัสยิดในอิสลาม

คำว่าอัลมัสญิดุ اَلْمَسْجِدُ หมายถึง สถานที่ละหมาดญะมาอะฮฺร่วมกัน เช่น มัสยิด อัลหะรอม และมัสยิด อัลอักศอ(Ahmad al–Zayat, Hamid Abdul al–Qadir, Ibrahim Mustofa, Muhammad al–Najar, 2010 : 416) ดังนั้นคำว่ามัสยิด مَسْجِدٌ จึงมีรากมาจากคำว่า سَجَدَ สะญะดะ แปลว่า กราบ มัสยิดคือสถานสุญูดก้มกราบต่ออัลลอฮฺ ﷻ บนพื้นแผ่นดินเนื่องจากเป็นสถานที่ใช้ทำการละหมาด(Husain bin Abdullah al-humairi, 1178 : 2980) มัสยิด مَسْجِدٌ เป็นคำนามที่ใช้เรียกสถานที่(اسم مكان) ตามหลักภาษาอาหรับแล้วให้อ่านสระฟัตหะฮฺที่อักษรญีม คือ มัสยัด مَسْجَد แต่ไม่มีการอ่านในลักษณะดังกล่าวเท่าใดนัก(Muhamad bin Abi bakr bin Aabdul al-Qadir al-razi, 1986 : 121) สำหรับพหูพจน์ของ คำว่า มัสยิด مَسْجِدٌ คือ مَسَاجِد มัสยิดจึงเป็นบ้านแห่งการละหมาดและป็นสถานที่ประกอบอิบาดะฮฺของบรรดามุสลิมทั้งหลาย โดยมีมัสยิดที่เป็นศูนย์กลางที่ใหญ่ที่สุดได้แก่ มัสยิดอัหะรอมนครมักกะฮฺ มัสยิด อัลอักศอ และมัสยิดนะบะวียฺนครมาดีนะฮฺ(Abdul al-gani abu azm, 2011 : 4958) ฉะนั้นแล้วมัสยิด คือบ้านของอัลลอฮฺ ﷻ หมายถึงสถานที่ที่ใช้ปฏิบัติศาสนกิจเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ อีกทั้งมัสยิดยังเป็นสถานที่ซึ่งมนุษย์ได้แสดงความศรัทธาของตนเป็นบ้านที่สร้างขึ้นมาด้วยความยำเกรงหรือการทำความดี ดังนั้นจึงเป็นศูนย์รวมของมุสลิมในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจการต่างๆเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของมุสลิมทั้งหลาย(ภัทรวนันต์ ร่มแก้ว, 2559 : 13)

ดังนั้นนิยามของมัสยิดในอิสลามยังหมายถึง องค์กรที่เกิดขึ้นและคงอยู่กับสังคมมุสลิมมาตั้งแต่อดีตปัจจุบันและอนาคต ถือเป็นศาสนสถานที่สำคัญสำหรับมุสลิม จัดตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนามนุษยชาติและเพื่อแสวงหาความเมตตาจาก อัลลอฮฺ ﷻ และมัสยิดแห่งแรกที่เกิดขึ้น คือ มัสยิดอัลหะรอม(อัฮหมัด สมบูรณ์บัวหลวง, 2544 : 8) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ﴿٩٦﴾﴾

[آل عمران: 96]

ความว่า “แท้จริงบ้านหลักแรกที่ถูกตั้งขึ้นสำหรับมนุษย์(เพื่อการอิบาดะฮ)นั้น คือบ้านที่มักกะฮ โดยเป็นที่ที่ถูกให้มีความจำเริญ และเป็นที่แห่งทางนำแก่ประชาชาติทั้งหลาย”

(อาลิอิมรอน : 96)

จากอายะฮข้างต้นสาเหตุของการประทานอายะฮนี้ มีชาวยาฮูดียกลุ่มหนึ่งได้กล่าวแก่บรรดามุสลิมว่าบัยตุลมักดิสนั้นเป็นกิบละฮของพวกเขาและมีความประเสริฐมากกว่าบัยตุลลอฮ และบรรดามุสลิมก็ได้กล่าวแก่พวกเขาว่า กะบะฮ(บัยตุลลอฮ)นั้นย่อมมีความประเสริฐกว่า ดังนั้นอัลลอฮ ﷻ ได้ประทานอายะฮนี้ลงมา แท้จริงบ้านหลักแรกที่ถูกตั้งขึ้นสำหรับมนุษย์นั้น คือบ้านที่มักกะฮ โดยเป็นที่ที่ถูกให้มีความจำเริญ และเป็นที่แห่งทางนำแก่ประชาชาติทั้งหลายในบ้านนั้น(บัยตุลลอฮ) มีหลายสัญญาณที่ชัด ดังนั้นบัยตุลลอฮ คือ บ้านหลังแรกที่ถูกให้เป็นศูนย์รวมและเป็นมัสยิดแห่งแรกสำหรับการอิบาดะฮแก่มนุษย์ชาติ(al-Husayn bin Masaud al-Baghawi, 2007 : 2/69-70) มีรายงานจากท่านอบูซัร[1] ﷺ ว่าฉันได้กล่าวว่า

((يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلَ ؟ قَالَ : " الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ ". قَالَ : قُلْتُ : ثُمَّ أَيٌّ ؟ قَالَ : " الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى ". قُلْتُ : كَمْ كَانَ بَيْنَهُمَا ؟ قَالَ : " أَرْبَعُونَ سَنَةً، وَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ، فَهُوَ مَسْجِدٌ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٣٤٢٥)

ความว่า “โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ มัสยิดใดถูกตั้งขึ้นในหน้าแผ่นดินเป็นที่แรก ? ท่านนบีตอบว่า "มัสยิดหะรอม"และฉันก็กล่าวอีกว่า หลังจากนั้นล่ะ ? ท่านนบีตอบว่า "มัสยิดอักศอ" และฉันกล่าวต่ออีกว่า ระหว่างการสร้างมันทั้งสองมีระยะเวลาเท่าไหร่ ? ท่านนบีตอบว่า 40 ปี และไม่ว่า

1 ท่านอบูซัร อัลฆิฟารีย ﷺ มีชื่อเดิมว่า ญุนดับ บิน ญุนาดะฮ ซึ่งมีเชื้อตระกูลจากปู่ของท่านที่มาจากเผ่าฆีฟัร เขาคือหนึ่งในเผ่ากินานียฺ ท่านอบูซัร ﷺ เป็นนักอิบาดะฮตั้งแต่ก่อนที่ท่านนบี ﷺ จะถูกแต่งตั้งเป็นเราะสูลเสียอีก ท่านคือเศาะหาบะฮคนที่ 5 ที่เข้ารับอิสลาม (Muhammad bin Saud bin Manie al-Zahri, 2006: 161)

เวลาละหมาดจะมาถึงท่านในสถานที่ใดก็ตาม ท่านก็จงละหมาดเถิด
เพราะแท้จริงมันคือมัสยิด”

(al – Bukhariy, 1992: 3425)

จากอัลหะดีษบทนี้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงที่มาของมัสยิดแห่งแรกในอิสลาม ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้ตอบแก่ท่านอบูซัร رضي الله عنه ไว้อย่างชัดเจน คือมัสยิดหะรอม ตั้งอยู่ ณ มหานครมักกะฮฺ ประเทศซาอุดิอาระเบียในปัจจุบัน และมัสยิดหลังที่สองคือ มัสยิดอัลอักศอหรือบัยตุลมักดิส ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าของกรุงเยรูซาเล็ม รัฐปาเลสไตน์ ซึ่งทั้งสองมัสยิดนี้ถือเป็นมัสยิดที่มีความประเสริฐยิ่งในอิสลาม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัสยิดในอิสลาม คือ บ้านของอัลลอฮฺ ﷻ เป็นสถานที่อิบาดะฮฺต่อพระองค์บนพื้นพิภพแห่งนี้ และเป็นที่ซึ่งความเมตตาของพระองค์ได้ถูกประทานลงมา อีกทั้งเป็นสถานที่พบปะของบรรดาผู้ศรัทธา เป็นศูนย์รวมจิตใจของบรรดาผู้ยำเกรง เป็นสถานที่อันดีเยี่ยมที่ถูกส่องประกายด้วยรัศมีและความปิติ ซึ่งทำให้ความหมายที่แท้จริงของความรักและความเป็นพี่น้องเกิดขึ้น ณ สถานที่แห่งนี้(ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่มูลนิธิเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสังคมหาดใหญ่, 2551 : 7)

5.2 ลำดับความสำคัญและความประเสริฐของมัสยิดในอิสลาม

มัสยิดคือศูนย์รวมศรัทธาของมวลมุสลิมทั้งหลาย ซึ่งการดำเนินชีวิตของมุสลิมนั้นย่อมมีความผูกพันกับมัสยิด อีกทั้งมัสยิดมียังมีบทบาทความสำคัญในชีวิตของคนมุสลิมตั้งแต่เกิดมาจนถึงบั้นปลายอันเป็นจุดจบของชีวิต มัสยิดจึงเป็นสัญลักษณ์ของอิสลาม มีมัสยิดอยู่ณที่ใดก็หมายความว่ามุสลิมย่อมมีอยู่ ณ สถานที่นั้น (แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 10) ดังนั้นมัสยิดที่มีความสำคัญและมีความประเสริฐยิ่งกว่ามัสยิดทั้งหลายนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงเจาะจงให้มัสยิดหะรอม ที่มักกะฮฺ และมัสยิดนะบะวียฺที่มะดีนะฮฺเป็นการเฉพาะไม่เหมือนกับที่อื่นๆ และพระองค์ทรงให้ความโปรดปรานทั้งสองมากกว่ามัสยิดที่อื่นๆ และทำให้ผลบุญของการละหมาดในมัสยิดทั้งสองนี้มากกว่าผลบุญของการละหมาดที่อื่นหลายเท่า และทรงห้ามการเดินทางที่ไปเพื่อใกล้ชิดกับอัลลอฮฺ ﷻ นอกจากมัสยิดทั้งสองและมัสยิดอัลอักศอ (Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 5) มีรายงานจากท่านอบูหุรอยเราะฮฺ[2] رضي الله عنه ได้กล่าวว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

[2] ท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه มีชื่อจริงว่า อับดุรเราะหฺมาน อิบนุศ๊อครฺ อั๊ดเดาซียฺ ท่านได้รับฉายานามจากท่านเราะสูล ﷺ ว่าอบูหุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ท่านรายงานหะดีษเป็นจำนวนมากถึง 5,374 บท (ห้องสมุดประวัติศาสตร์ และชีวประวัติ ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2565)

((لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ،وَمَسْجِدِ

الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١١٨٩)

ความว่า “ห้ามท่านทั้งหลายจัดเตรียมสัมภาระเพื่อเดินทางไปยังที่ใด นอกจากสามมัสยิดเท่านั้น คือ มัสยิดหะรอม และมัสยิดของท่าน เราะสูล ﷺ และมัสยิดอักศอ”

(al – Bukhariy, 1992: 1189)

และยังมีรายงานจากท่านอิบนุ อุมัร رضي الله عنهما อีกว่า ได้เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((صَلاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا، أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا

المسْجِدَ الحَرَامَ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١١٩٠)

ความว่า “ละหมาดหนึ่งเวลาในมัสยิดของฉันแห่งนี้ ประเสริฐมากกว่าการละหมาดพันครั้งในมัสยิดอื่นๆ ยกเว้นมัสยิดอัล หะรอม”

(al – Bukhariy, 1992: 1190)

จากตัวบทอัลหะดีษทั้งสองนั้นจึงสรุปได้ว่า มัสยิดทั้งสามนั้นมีความสำคัญและความประเสริฐยิ่งกว่ามัสยิดอื่นๆ ซึ่งคุณค่าของการละหมาดในมัสยิดอัลหะรอมและมัสยิดนบีได้รับผลบุญมากมายมหาศาล รวมถึงท่านนบี ﷺ ยังห้ามเดินทางที่มีเป้าหมายเพื่อทำอิบาดะฮฺนอกจากมัสยิดทั้งสาม คือ มัสยิดอัลหะรอม มัสยิดนะบะวียฺ และมัสยิดอัลอักศอ(Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 5)

5.3 บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในทัศนะอิสลาม

มัสยิดถือเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนและสังคม ซึ่งจำเป็นต้องทำงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆทั้งหมด เช่น สถาบันครอบครัว สถานศึกษา โดยมีอาจแยกออกเป็นเอกเทศได้ หากศึกษาทางประวัติศาสตร์ในสมัยยุคของท่าน อย่างลึกซึ้ง จะพบว่าสิ่งแรกที่ท่านนบี ﷺได้ ลง

มือปฏิบัติทันทีเมื่อเดินทางอพยพจากนครมักกะฮฺสู่นครมาดีนะฮฺ คือการสร้างมัสยิดเป็นสิ่งแรกเพื่อเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงและรองรับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง(ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่มูลนิธิเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสังคมหาดใหญ่, 2551 : 1) ดังนั้นมัสยิดจึงมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมอย่างแน่นอน ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปเป็นประเด็นสำคัญต่างๆดังหัวข้อต่อไปนี้

5.3.1 บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเป็นศูนย์รวมแห่งความยำเกรง

มัสยิดมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมโดยถูกกำหนดเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและวิงวอนต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเป็นสถานที่รวมตัวกันบนความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ มิใช่สถานที่เพื่อสนองความต้องการในเกียรติยศของผู้สร้างหรือเพื่อแสดงถึงความร่ำรวยถือดี อวดเก่ง แต่มัสยิดนั้นถูกสร้างบนพื้นฐานของความยำเกรงถือเป็นศาสนสถานที่สะอาดบริสุทธิ์ และอบอวลด้วยความดีงามของผู้ที่ศรัทธามั่นในการเข้าสู่มัสยิดของพระองค์(แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 12) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾﴾

[التوبة: 108]

ความว่า “แน่นอน มัสยิดที่ถูกวางรากฐานบนความยำเกรงตั้งแต่วันแรกนั้นสมควรอย่างยิ่งที่เจ้าจะเข้าไปยืนละหมาดในนั้น เพราะในมัสยิดนั้นมีคณะบุคคลที่ชอบจะชำระตัวให้บริสุทธิ์ และอัลลอฮ์นั้นทรงรักบรรดาผู้ที่ชำระตัวให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่เสมอ”

(อัตเตาบะฮฺ : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 108)

จากอายะฮฺนี้เป็นหลักฐานที่ส่งเสริมให้ทำการละหมาดในมัสยิด ซึ่งเป็นสถานที่แรกในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียวโดยปราศจากภาคีใดๆ และยังเป็นสถานที่ที่ศาสนาส่งเสริมให้บรรดา คนศอลิหฺทั้งหลายมารวมตัวละหมาดญะมาอะฮฺรวมถึงบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ปราถนาชำระตนให้บริสุทธิ์ต่างมุ่งสู่สถานที่นี้ ซึ่งผู้ที่ชำระตนให้สะอาดบริสุทธิ์นั้น หมายถึงผู้ที่รักษาการอาบน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ และรักษาจากการเปรอะเปื้อนของสิ่งสกปรกโสโครกทั้งหลาย(Ibn Kathir, 2010 : 4/216)

ดังนั้นจากหลักฐานข้างต้น พอสรุปได้ว่า มัสยิดมีบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในด้านการประกอบคุณงามความดี เนื่องจากเป็นสถานที่แห่งการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ มัสยิดเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ

ﷻ มัสยิดเป็นสถานที่สรรเสริญพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ และมัสยิดเป็นศูนย์รวมแห่งความ ยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งมุสลิมย่อมมีความผูกพันกับมัสยิด อีกทั้งมีการเรียกร้องไปสู่การรำลึกถึง พระผู้เป็นเจ้า และเป็นสถานที่ที่ประเสริฐที่สุดในการรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ

5.3.2 บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการศึกษา

มัสยิดมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการศึกษามาตั้งแต่แต่อดีตในสมัยท่าน นบี ﷺ ซึ่งนักปราชญ์ผู้หนึ่งมีนามว่าอะหมัด ชะละบี ได้เขียนไว้ในหนังสือ “History of Muslim Education” ว่า “เมื่อท่านนบี ﷺ ได้ถึงไปยังเมืองมะดีนะฮฺ ท่านได้สร้างมัสยิดขึ้นมาที่อัล มิรบัด และในมัสยิดแห่งนี้ท่านนบี ﷺ เคยสอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ رضي الله عنهم ของท่านเกี่ยวกับความรู้ทาง ศาสนาและทางโลก” (Ahmad Shalabi, 1954 : 48)

มีรายงานถึงการใช้มัสยิดเป็นสถานที่สอนเผยแพร่ความรู้และตักเตือนมุสลิม ซึ่งท่านอบูหุรอย เราะฮฺ رضي الله عنه ได้กล่าวว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَبَالَ فِي المَسْجِدِ، فَتَنَاوَلَهُ النَّاسُ، فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعُوهُ وَهَرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ، أَوْ ذَنُوبًا مِنْ مَاءٍ، فَإِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسِّرِينَ، وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٢٢٠)

ความว่า “มีชายชนบทคนหนึ่งได้ลุกขึ้นแล้วปัสสาวะในมัสยิด แล้วผู้คนพากันจะจับตัวเขา ท่านนบี ﷺ ก็ได้กล่าวกับพวกเขาว่า “ปล่อยเขาเถิด และจงเอาน้ำถังหนึ่งเทลงไปบนปัสสาวะของเขา เพราะแท้จริงพวกท่านถูกแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสะดวก ไม่ได้ถูกแต่งตั้งมาเพื่อให้เกิดความลำบาก”

(al – Bukhariy, 1992: 220)

จากหลักฐานขั้นต้นบ่งบอกถึงรูปแบบการสอนของท่านนบี ﷺ ซึ่งท่านได้ใช้มัสยิดเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนเผยแพร่ความรู้และตักเตือนคนทั้งหลาย ท่านนบี ﷺ เริ่มใช้ในการประกาศเชิญชวนเผยแพร่ความรู้แบบเปิดเผย ณ นครมักกะฮฺ และใช้อย่างเป็นทางการ ณ มัสยิดของท่านนบี ﷺ ในสมัย มะดีนะฮฺ(ยุทธนา เกื้อกูล, 2550 : 40) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ามัสยิดย่อมมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม

ทุกยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมัสยิดนั้นควรมีการส่งเสริมการศึกษาในมิติใหม่ ทั้งเยาวชนและคนทั่วไป ควรมีการพัฒนาการจัดการศึกษาในรูปแบบของตาดีกาอย่างต่อเนื่อง และรูปแบบของการจัดการศึกษาภายในมัสยิดแก่คนทั่วไปโดยนำศาสตร์ความรู้จากอัลกุรอาน อัสสุนนะฮฺ ตลอดจนทัศนะของนักวิชาการมาประกอบการสอนและเผยแพร่ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งภายในมัสยิด คุตบะฮฺ(เทศนาธรรม) ไลฟ์สด เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามสื่อออนไลน์ต่างๆ รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการศึกษาทางด้านศาสนา สามัญ ควรมีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีบทบาทส่วนร่วมกับทางมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้มีความตระหนักต่อการศึกษาตลอดชีวิต

5.3.3 บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือ

มัสยิดเป็นสภาอันบริสุทธิ์เป็นสถานที่รับการเสนอความคิดเห็นอันหลากหลาย แก้ไขปัญหาของมุสลิม รวมถึงข้อโต้แย้งเรื่องราวและกิจกรรมต่างๆ แม้กระทั่งใช้เป็นที่พักพิงของคนป่วยจากสงครามในอดีต

เป็นศูนย์รวมแห่งความเสียสละและความรักที่มีต่อกันโดยมีสัปบุรุษของมัสยิดเป็นผู้ดำเนินการ(ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่มูลนิธิเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสังคมหาดใหญ่, 2551 : 16-17) มีเหตุการณ์ที่ศอหาบะฮฺ ﵃ ของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้รับบาดเจ็บในสงครามคอนดัก ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้มีคำสั่งให้กางเต็นท์ในมัสยิด เพื่อสะดวกในการเยี่ยมผู้ป่วย ดังที่มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ ﵂ ว่า

((أُصِيبَ سَعْدٌ يَومَ الخَنْدَقِ في الأَكْحَلِ، فَضَرَبَ النبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ خَيْمَةً في المَسْجِدِ، لِيَعُودَهُ مِن قَرِيبٍ فَلَمْ يَرُعْهُمْ وفي المَسْجِدِ خَيْمَةٌ مِن بَنِي غِفَارٍ، إلَّا الدَّمُ يَسِيلُ إليهِم، فَقالوا: يا أَهْلَ الخَيْمَةِ، ما هذا الذي يَأْتِينَا مِن قِبَلِكُمْ؟ فَإِذَا سَعْدٌ يَغْذُو جُرْحُهُ دَمًا، فَمَاتَ فِيهَا.))

(رواه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٦٣)

ความว่า “สะอัดได้รับบาดเจ็บที่แขนในวันสงครามคอนดัก ท่านนบี ﷺ ได้ให้กางเต็นท์ในมัสยิด เพื่อที่จะเยี่ยมไข้ได้ใกล้ๆในมัสยิดยังมีเต็นท์ของเผ่าฆิฟารอีกด้วย ไม่มีอะไรเคยทำให้พวกเขาหวาดกลัว นอกจากเลือดที่ไหลมาทางพวกเขา พวกเขาจึงกล่าวว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเต็นท์ทั้งหลายอะไรกันนี่ที่มันมาจากพวกท่านมาสู่เรา? พวกเขาพบว่าบาดแผลของสะอัดมีเลือดไหลออกมามากมาย และเขาก็สิ้นชีวิตอยู่ภายในเต็นท์นั้น”

(al – Bukhariy, 1992 : 463)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้นนี้ ในสมัยของท่านนบี ﷺ ท่านเคยใช้มัสยิดในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือผู้บาดเจ็บจากสงครามและคนป่วยพำนักอาศัยอยู่ในมัสยิด ดังนั้นการกางเต็นท์ให้กับคนป่วยและคนอื่นๆในมัสยิดจึงเป็นที่อนุญาต เพราะมีแบบอย่างมาจากการกระทำของท่านนบี ﷺ นั่นแสดงให้เห็นว่ามัสยิดนอกจากเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจแล้ว มัสยิดยังเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการช่วยเหลือเยียวยาและแก้ไขปัญหาต่างๆของมุสลิม ทั้งในเรื่องปัญหาภายในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาเยาวชนและคนทั่วไปฝ่าฝืนบทบัญญัติทางศาสนา ถือเป็นหน้าที่ของทางมัสยิดในการแก้ไขปัญหา สัปบุรุษของมัสยิดจำเป็นต้องมีแผนในการปฏิบัติงานและรับฟังความคิดเห็น พร้อมทั้งดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

5.3.4 บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสวัสดิการชุมชน

มัสยิดมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสวัสดิการเพื่อเป็นการส่งเสริมและช่วยเหลือด้านสวัสดิการต่างๆแก่มุสลิม นอกจากเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนกิจแล้ว ทางมัสยิดควรมีแบบแผนจัดระบบในการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและคนในพื้นที่ อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾﴾

[التوبة: 18]

ความว่า “แท้จริง ผู้ที่จะทะนุบำรุง ดูแลรักษาบรรดามัสยิดของอัลลอฮฺ นั้น คือผู้ที่มีอีมาน มีการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ศรัทธาต่อวันอาคิเราะฮฺ อีกทั้งเป็นผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและเป็นผู้ที่จ่าย ซะกาต เขาจะไม่เกรงกลัวผู้ใดนอกจากอัลลอฮฺเท่านั้นซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้แหละคือผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งแนวทางอันถูกต้องอย่างแน่นอน”

(อัตเตาบะฮฺ : 18)

จากอายะฮฺนี้ ชี้ให้เห็นว่า ผู้ศรัทธาเท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่พัฒนามัสยิด อีกทั้งเป็นผู้ที่ดำรงละหมาด และจ่ายซะกาตช่วยเหลือผู้ยากไร้ ดังนั้นบทบาทของทางมัสยิดในด้านสวัสดิการถือเป็นหน้าที่สำคัญของคณะผู้ทำงาน ฝ่ายบริหาร นอกจากพัฒนามัสยิดแล้ว อีกหน้าที่หนึ่งเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันคือการช่วยเหลือสังคมด้านสวัสดิการต่างๆ มัสยิดควรมีบทบาทในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสงเคราะห์คนยากจนและส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนรวมถึงการบริจาคทั่วไป ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ผู้สูงอายุที่ขาดผู้ดูแล ผู้เดินทาง คน

พิการ ตลอดจนการสงเคราะห์จัดการศพของผู้ที่ยากไร้ เป็นต้น และจัดตั้งกองทุนซะกาตเพื่อสวัสดิการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมแก่ผู้ที่มีสิทธิ์รับ เพื่อเป็นปัจจัยในการส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ยากไร้ อีกทั้งเป็นทุนทรัพย์ในการดำเนินชีวิตด้านการประกอบอาชีพต่างๆเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้ดียิ่งขึ้น

6. สรุปและอภิปรายผล

มัสยิดคือสถานที่ประกอบศาสนกิจโดยเฉพาะการละหมาดรวมกันของบรรดามุสลิมทั้งหลาย อีกทั้งยังเป็นที่พำนักของมุสลิมยุคแรกๆซึ่งมีการใช้ชีวิตอยู่รอบๆมัสยิด และยังใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ ตอนรับแขก พบปะประชุมในสถานที่ดังกล่าวอีกด้วย ดังนั้นบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมนั้น ในทัศนะอิสลามถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเนื่องจากมีผลต่อการพัฒนาคนและสังคม จากบทสรุปบางส่วนของหลักฐานในอัลกุรอาน อัสสุนนะฮฺ และคำอธิบายของนักปราชญ์ในอิสลามถึงแนวทางและบทบาทที่สำคัญนั้นประกอบด้วย 4 ด้านหลักๆ คือ บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเป็นศูนย์รวมแห่งความยำเกรง, บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการศึกษา, บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือมุสลิม และบทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสวัสดิการชุมชนและช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางแก่มัสยิดต่างๆภายในประเทศในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมได้อย่างต่อเนื่อง

7. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษามัสยิดครบวงจรสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้
2. ควรศึกษาบทบาทของมัสยิดกับการพัฒนาสังคมไทยในกรุงเทพมหานคร
3. ควรศึกษามัสยิดมิติใหม่กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษามุสลิมในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงศ์ เชื้อผู้ดี. 2564. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการสำนักงานศาลยุติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่. (2551). บทบาทมัสยิดในอิสลาม. สงขลา : มูลนิธิเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสังคมหาดใหญ่.

ภัทรวนันต์ ร่มแก้ว. (2559). รูปแบบการมีส่วนร่วมของมัสยิดในการส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดระบบสุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ยุทธนา เกื้อกูล. (2550). รูปแบบการจัดการศึกษาในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี.

แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง. (2539). บทบาทมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. งานวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

อัฮหมัด สมบูรณ์บัวหลวง. (2544). รายงานการวิจัยเรื่องความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของมัสยิดดารุนนาอีม ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

Abdul al-ghani abu azm. (2011). Mujam al-Ghani (معجم الغني). Beirūt : Dār al-Kutub al-'Ilmiyyah.

al–Bukhariy, Abu Abdallah Muhammad bin 'Ismail'. (1992). Sahih al – Bukhariy (صحيح البخاري) . Beirut: Dar al–Fikr.

al-Husayn bin Masaud al-Baghawi. (2007). Tafsir al–Baghawi (تفسير البغوي). s.2. : al- riyad : Dar Tayibah.

Ahmad al–Zayat, Hamid Abdul al–Qadir, Ibrahim Mustofa, Muhammad al–Najar. (2010). Mu'jam al–wasit (المعجم الوسيط). Cairo: Dar ad–Da'wah.

Ahmad Shalaby. (1954). History of Muslim Education. Beirut : Dar al-Kashshaf

Ibn Kathir, Abu Fidaa' Ismaiil bin Kathir Alqurashi. (2010). **Tafsir al–Quraan al–'Azim (تفسير القرآن العظيم)** . Vol. 1. 6. Beirut: Maktabat al–Asriyah.

Husain bin Abdullah al-humairi. (1178). Shams al-Ulum (شمس العلوم). : Beirut : Dar al-Fikr.

Muhamad bin Abi bakr bin Aabdul al-Qadir al-razi. (1986). Mukhtar al-Sohah(مختار الصحاح). : Lubnan : al-Maktabah al-Aasriyah.

Muhammad bin Saud bin Manie al-Zahri. (2006). al-Tabaqat al-Kabir (الطبقات الكبير). : al-Qahirah : Maktabah al-Khaniji.

Rashid bin Hussein al-Abdul al-Karim. (2014). al-Haya wal Amrubihi (الحياء والأمر به). al-Saudiyah : Dar al-rabwah. http://www.islammore.com/view/1111 (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2565)

C031

ศึกษาและวิเคราะห์แหล่งน้ำพุร้อนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Study and Analyze the Hot Springs in the Lower Central Provinces Area 1 Aiming for a Wellness Tourism.

ถนอมศักดิ์ ศรีจันทรา ธีรชน พลโยธา นัทธพัชร์ น้อยสวัสดิ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลแหล่งน้ำพุร้อนที่มีศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และเพื่อวิเคราะห์หาแหล่งน้ำพุร้อนที่สามารถพัฒนาต่อไปเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อน เช่น ชาวบ้านในพื้นที่ ผู้ประกอบการร้านค้า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐทั้งการท่องเที่ยวจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง จำนวน 200 คน โดยแหล่งน้ำพุร้อนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีจำนวน 11 แหล่ง เช่น น้ำพุร้อนลิ่นถิ่น น้ำพุร้อนหินดาด น้ำพุร้อนโป่งกระทิง เป็นต้น การวิจัยนั้นมีเป้าหมายที่จะหาความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ความคุ้มค่า โดยพิจารณาจากเงื่อนไข และข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาให้สามารถพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ต่อไป ซึ่งจากการวิจัยได้สรุปเป็นแนวทางการพัฒนา 3 ระยะ คือ 1.) ระยะสั้น เป็นการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการโดยการผสมผสานการแพทย์ทางเลือกเข้าไป ในพื้นที่น้ำพุร้อน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีทางเลือกในการใช้บำบัด หรือรักษาโรคได้ และทำให้เกิดการผ่อนคลายได้มากยิ่งขึ้นหลังจากแช่น้ำพุร้อนเสร็จแล้ว และด้วนแหล่งน้ำพุร้อนทุกแห่งอยู่ในชุมชน จึงควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมให้มากขึ้นเพื่อสร้างความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่นการทำร้านค้าของชุมชน หรือการจัดกิจกรรมโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งการจัดตลาดนัด ขายต้นไม้ ดอกไม้ 2.) ระยะกลาง ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ การให้บริการ สุขลักษณะเพิ่มเติม เช่น สร้างห้องอาบน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ที่จอดรถหรือร้านค้า ให้เป็นสัดส่วน โดยคำนึงถึงความปลอดภัย สะอาด 3.) ระยะยาว ควรมีการจัดการพื้นที่ส่วนพักอาศัย หรืออาคารเอนกประสงค์เพื่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้มั่งคง ถาวร เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการพักค้างแรม โดยแหล่งน้ำพุร้อนสามารถทำเป็นแพคแกจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

คำสำคัญ : แหล่งน้ำพุร้อน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Abstract

This research study aimed to conduct the potential assessment of hot springs located in provinces of lower central Thailand (Area 1) and to analyze the hot springs that could be further developed to be a destination of health tourism. The participants of the study were 200 stakeholders in the development of hot spring resources including villagers, shop sellers, and officials of government agencies (i.e., local government agencies and national park officials). In terms of hot springs, there were 11 sources of hot springs in the provinces of lower central Thailand (Area 1) such as Lintin Hot Springs, Hin Dat Hot Spring, Pong Karting Hot Springs, and so on. The analysis of the hot springs aimed to investigate thier possibilities, appropriateness, and worthiness by considering the overall conditions and limitations in order to create the guidelines on the deveopment of a health tourism destination. The findings revealed that the development plan should be divided into three main phases. The short-term development was about the service improvement by incorporating alternative medical services with the tourism in the hot spring areas. This service provides tourists with alternative therapy to cure disease as well as make them more relaxed after soaking in the hot springs. As all hot springs are located near the community, the community should be more involved in developing the tourist destinations to create the senses of ownership among community members (i.e., they love and value the existing natural resources). The community involvement can be done by operating community shops or organizing activities like a local market selling plants and flowers. The medium-term development was about the improvement of landscape, services, and hygiene. The development includes changing rooms, parking spaces, and shops according to the concept of proportional landscape, safety, and hygiene. The long-term development was related to the area development. This includes the management of residential areas or a multi-purpose building. The building should be a permanent building that can accommodate various types of activities and groups of tourists who want to stay overnight. The hot springs can be made into a health tourism package for both Thai and foreign tourists.

Keywords: Hot spring source, Lower central province group 1, Health tourism

บทนำ

จากการจัดอันดับการท่องเที่ยวของประเทศไทยถือเป็นอันดับต้น ๆ ของจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกจะเดินทางมาท่องเที่ยวไม่ว่าจะด้วยปัจจัยทางด้านทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายและควรวงจรในด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อาหาร สถานอำนวยความสะดวกอื่น ๆในระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวที่สะดวกปลอดภัย สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกระดับ จึงทำให้ประเทศไทยได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยวมากมาย อีกทั้งยังได้อยู่ในประเทศต้น ๆที่นักท่องเที่ยวอยากเดินทางมา ซึ่งทำรายได้เข้าประเทศเป็นเงินจำนวนหลายล้าน ๆบาท (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา,2559)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 หมายถึงจังหวัด กาญจนบุรี ราชบุรี และสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ที่มีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยว และมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย ด้วยปัจจัยทางด้านภูมิประเทศที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ เช่น ป่าเขา น้ำตก และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่นเมืองโบราณอู่ทอง หรือเมืองโบราณบ้านคูบัว และเส้นทางรถไฟสายมรณะข้ามแม่น้ำแคว ที่มีชื่อเสียง หรือด่านเจดีย์สามองค์ เป็นต้น

การท่องเที่ยวแหล่งน้ำพุร้อน เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงหลัง ๆ ที่คนหันมาให้ความสนใจเรื่องสุขภาพกันมากขึ้น และด้วยสภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยนำทรัพยากรธรรมชาติมาสร้างโอกาส และรายได้ จำนวนมาก ซึ่งประเทศที่ได้รับยกย่อง และมีชื่อเสียงเรื่องน้ำพุก็หนีไม่พ้นประเทศ ญี่ปุ่น อเมริกา หรือในกลุ่มประเทศยุโรป เช่น เยอรมนี รัสเซีย หรือแม้แต่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ซึ่งประเทศเหล่านั้น เป็นกลุ่มที่ให้ความาสำคัญในการยกระดับ และมาตรฐานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อย่างมาก โดยต้นกำเนิดของการแช่น้ำร้อน ถ้าย้อนกลับไปก็คงตั้งแต่สมัย กรีก โรมัน ที่ผู้คนนิยมแช่น้ำ อาบน้ำในที่สาธารณะ กันอย่างแพร่หลาย มีบ่อแช่น้ำร้อนเอกชน มากมายเพื่อบริการประชาชน และการแช่หรืออาบน้ำร้อนเพื่อเรื่องของสุขภาพ เรื่องการไหลเวียนเลือด และช่วยในเรื่องผ่อนคลายจากการทำงานหนัก เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แหล่งน้ำพุร้อน ที่นิยมใช้อาบหรือแช่ จะมีอุณหภูมิอยู่ที่ประมาณ 40 องศาเซลเซียส และการแช่ควรจะอยู่ที่ประมาณ 30 นาที โดยแร่ธาตุต่าง ๆก็จะมีแตกต่างกันไปแล้วแต่ละแหล่ง เช่น มีสารกำมะถัน หรือมีคาร์บอเนต หรือเป็นบ่อเกลือ เป็นต้นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และการแพทย์แผนไทย เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมกันสำหรับรูปแบบการจัดการแบบไทย เพราะคนไทยมีภูมิปัญญาเรื่องการแพทย์แผนไทย การนวด การจัดเส้น ที่เป็นเอกลักษณ์ที่ทุกประเทศต่าง ๆไม่มี ถือเป็นจุดเด่นสำคัญ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย.2555)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนในพื้นที่จังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ได้ข้อมูลที่จะไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งน้ำพุร้อนที่มีศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
2. เพื่อจัดทำร่างแผนพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ขอบเขตของการดำเนินงาน

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตที่จะดำเนินงาน เพื่อดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาของโครงการ โดยกำหนดวิธีการศึกษา ขั้นตอนพร้อมกำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน

2. การจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบ โดยดำเนินการ

2.1 ศึกษา รวบรวม ข้อมูลของแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติในพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1

2.2 กำหนดกรอบแนวคิดขอบเขตและองค์ประกอบของแหล่งน้ำพุร้อนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

2.3 จัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 1 ครั้ง จำนวนผู้เข้าร่วม 50 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

2.4 สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2.5 สรุปผลการศึกษา

วิธีการวิจัย

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง แหล่งน้ำพุร้อน ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีดังนี้ คือ

1. น้ำพุร้อนบ้านบ่อคลึง จ.ราชบุรี
2. น้ำพุร้อนโป่งกระทิง จ.ราชบุรี
3. น้ำพุร้อนวัดวังขนาย จ.กาญจนบุรี
4. น้ำพุร้อนบ้านโป่งช้าง จ.กาญจนบุรี
5. น้ำพุร้อนด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี
6. บ่อน้ำพุร้อนบ้านเขาพัง จ.กาญจนบุรี
7. น้ำพุร้อน Rock Valley จ.กาญจนบุรี
8. น้ำพุร้อนบ้านท้องช้าง จ.กาญจนบุรี
9. น้ำพุร้อนหินดาด จ.กาญจนบุรี
10. น้ำพุร้อนลิ่นถิ่น จ.กาญจนบุรี
11. น้ำพุร้อนอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จ.กาญจนบุรี

ประชากร

ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่บ่อน้ำร้อน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อน เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ ผู้ประกอบการร้านค้า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐทั้งการท่องเที่ยวจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง จำนวน 200 คน

กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยมุ่งส่งเสริมใน 5 ด้าน คือ

1.การประชาสัมพันธ์การตลาด

2.การบริหารจัดการ

3.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการสู่ระดับสากล

4.การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความเชื่อมโยงกัน

5.การพัฒนาองค์ความรู้อันเกิดจากอัตลักษณ์ของสังคม และชุมชน จนเกิดเป็นวิสาหกิจชุมชน ขนาดใหญ่

<u>ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ</u>

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพบว่า เหตุผลที่หลากหลาย ดังนี้

1. ราคา อัตราค่าบริการทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยมีความเหมาะสม ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพใช้บริการ โดยบริการที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกใช้บริการสปา และการนวดเพื่อสุขภาพ

2. บริการหรือผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีบริการทางสุขภาพหลายรูปแบบและครบวงจรมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็น การนวด อบ ประคบสมุนไพร สปา เป็นต้น อีกทั้งยังมีความพร้อมในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน ความสะดวก ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว

3. การประชาสัมพันธ์ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีสื่อมากมายที่นักท่องเที่ยวสามารถรับข้อมูลข่าวสาร ผ่านทั้งสื่อออนไลน์ และออฟไลน์ สามารถกระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง หลากหลาย

4. คุณภาพของการให้บริการ ความเชี่ยวชาญของผู้ให้บริการมีความสำคัญอย่างยิ่ง คุณภาพหมายรวมตั้งแต่ มาตรฐานการให้บริการ (Standard) ความรู้ (Knowhow) ความชำนาญ (Professional) มารยาท (Courtesy) ความใส่ใจในการให้บริการ (Hospitality) เป็นต้น

5. ตำแหน่งที่ตั้ง และโครงสร้างพื้นฐาน

6. ความปลอดภัย นักท่องเที่ยวในปัจจุบันให้ความสนใจ เพราะนอกจากการได้ท่องเที่ยวผ่อนคลายได้บำรุงรักษาสุขภาพให้ดีขึ้นแล้ว นักท่องเที่ยวคาดหวังให้การเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง ได้รับความสะดวกสบาย และปลอดภัยมากที่สุด

ผลการวิจัย

แหล่งน้ำพุร้อนที่ทำการสำรวจทั้งหมด 11 แหล่ง ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จากการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ โดยสรุปแหล่งน้ำพุร้อนที่ได้รับผลการประเมินจากอันดับมากที่สุด ดังต่อไปนี้ คือ

ลำดับที่ 1 น้ำพุร้อนลิ่นถิ่น จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยเหตุผลที่แหล่งน้ำพุร้อนนี้เป็นพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของผู้ดูแล รับผิดชอบ และพื้นที่ของตาน้ำเกิดขึ้นอยู่ในแม่น้ำแควใหญ่ และมีชุมชนโดยรอบน้ำพุร้อน เป็นพื้นที่ของพื้นที่ไร่นา ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือศูนย์ส่งเสริมการขายสินค้าท้องถิ่นได้อีกมากเพราะพื้นที่กว้างขวาง และการเดินทางก็สะดวกพื้นที่ติดถนนสายหลัก การคมนาคมสะดวก วิวทิวทัศน์สวยงามเห็นภูเขารายล้อม และแม่น้ำแควไหลผ่าน และส่วนที่เป็นพื้นที่ของ อบต. จึงทำให้สามารถพัฒนาได้เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามาบริหารจัดการพื้นที่ได้ง่ายกว่าพื้นที่ของเอกชน หรือ อุทยานแห่งชาติ ที่ไม่สามารถพัฒนาต่อยอดได้เลย และด้วยโครงสร้างที่มีอยู่เป็นพื้นที่ที่ได้ลงทุนมาแล้วในระดับหนึ่งโดย อบต.เป็นผู้ลงทุนจากเงินงบประมาณของภาครัฐที่ให้มา มีห้องอาบน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ห้องแช่น้ำร้อนส่วนตัว ประมาณ 5 ห้อง และมีพื้นที่นั่งพักผ่อนริมแม่น้ำแคว ร่มรื่น มีพื้นที่จอดรถบริการเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการและบ่อแช่น้ำร้อนมี บ่อเล็กสำหรับเด็ก และบ่อสำหรับผู้ใหญ่ รวม 2 บ่อ ซึ่งมีพื้นที่รูปทรงที่สวยงาม คดเคี้ยว ไม่ใช่รูปสี่เหลี่ยมทั่วไปเหมือนที่อื่น ๆ บ่อแช่น้ำร้อนเป็นบ่อที่สร้างในที่โล่งและมีหลังคาโดยรอบเวลาที่แดดร้อนก็สามารถแอบเข้ามานั่งในที่ร่มได้

ลำดับที่ 2 น้ำพุร้อนหินดาด จังหวัดกาญจนบุรี แหล่งน้ำพุร้อนแห่งนี้มีพื้นที่ใกล้เคียงกับ น้ำพุร้อนลิ่นถิ่น อยู่ห่างกันเพียง 10 กิโลเมตร โดยพื้นที่เป็นของ อบต. เช่นกัน มีการพัฒนาพื้นที่มาพอสมควร ทั้งห้องสุขา ห้องน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า พื้นที่จอดรถ และพื้นที่ขายสินค้าชุมชน โดยราคาถูกเป็นราคาชาวบ้านสามารถใช้บริการได้ ไม่แพง มีนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มทัวร์ต่างชาติมาใช้บริการต่อเนื่อง โดยบ่อแช่น้ำร้อนอยู่ใกล้กับน้ำตก ที่น้ำไหลผ่านโดยนักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำ และแช่บ่อน้ำร้อนได้พร้อม ๆกัน แต่แหล่งน้ำพุร้อนนี้ มีพื้นที่จำกัด คับแคบ และการขยายค่อนข้างลำบาก เพราะพื้นที่ติดภูเขา

ลำดับที่ 3 น้ำพุร้อน Rock valley จังหวัด กาญจนบุรี โดยแหล่งน้ำพุร้อนแห่งนี้เป็นพื้นที่ของเอกชน มีความสวยงามของธรรมชาติอยู่ติดริมแม่น้ำแควใหญ่ โดยน้ำพุร้อนมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่นกิจกรรมทางน้ำ สามารถล่องแพ ไปท่องเที่ยว และมีการนวดสปา ไว้คอยบริการแบบนวดผ่อนคลาย มีพื้นที่แบ่งเป็นสัดเป็นส่วนสวยงาม และมีบ่อแช่น้ำร้อนหลากหลายรูปทรงให้นักท่องเที่ยวได้เลือกแช่ สิ่งอำนวยความสะดวกมีครบ

ครัน แบ่งเป็นสัดส่วน บริหารจัดการดี แต่ข้อเสียคือ ค่าบริการแพง เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างชาติหรือนักท่องเที่ยวที่มีรายได้สูง และด้วยพื้นที่เป็นของเอกชน การเข้าไปลงทุนหรือพัฒนาก็จะเป็นไปไม่ได้

ลำดับที่ 4 น้ำพุร้อนป่งกระทิง จังหวัดราชบุรี โดยจุดเด่นของน้ำพุร้อนแห่งนี้ อยู่ในพื้นที่ของอุทยาน มีความเป็นป่า เขาล้อมรอบ กลมกลืนกับธรรมชาติ แต่ก็มีข้อจำกัดเรื่องการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ เพราะต้องคำนึงถึงข้อกฎหมายการรักษาป่าไม้ ไม่สามารถให้คนอื่นเข้ามาทำประโยชน์ได้ และอีกข้อเสนอแนะคือบ่อน้ำร้อนต้องมีกระบวนการกรองสิ่งปะปน เช่น ใบไม้ หรือวัสดุปะปนอื่น ๆ ที่จะลงไปในน้ำ และการสร้างป้ายบอกทางให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาทางรถยนตร์ หรือแผ่นประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวน้ำพุร้อน และการรักษาความสะอาดของห้องสุขา ห้องอาบน้ำ และห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าให้มิดชิด

การวิเคราะห์จุดดี จุดเสีย โดยใช้หลักการ SWOT Analysis ในการวัดศักยภาพของแหล่งน้ำพุร้อนในพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 มีผลดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strengths)

1. แหล่งน้ำพุร้อนที่ได้รับความสนใจในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและมีคุณค่าทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรม

2. มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติค่อนข้างสูง ต้นไม้ขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมค่อนข้างสวยงาม สามารถทำให้เกิดความประทับใจ สบายตาพอควร มีการรักษาความเป็นธรรมชาติในพื้นที่

3. อากาศถ่ายเทได้ดีขณะแช่น้ำพุร้อนและประกอบกิจกรรมอื่น ๆมีแสงสว่างเพียงพอภายในห้อง วัสดุปูพื้นไม่ลื่น ระบายน้ำได้ดี

4. คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการให้บริการปริมาณน้ำพุร้อนมีความเหมาะสมความร้อนของน้ำมีความเหมาะสม

5. มีการจัดการด้านการรักษาความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีอุปกรณ์เครื่องมือในการช่วยชีวิตที่จำเป็น และมีรถกู้ชีพ ในบริเวณใกล้เคียง มีกล้องวงจรปิดเพื่อรักษาความปลอดภัย และรักษาทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

6. มีการติดตั้งป้ายแนะนำ ข้อควรปฏิบัติ และระเบียบข้อบังคับ

7. การพัฒนาพื้นที่ไม่เป็นปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมมีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดีมีการรักษาสภาพแวดล้อมดั้งเดิมเอาไว้ มีความกลมกลืนของสิ่งก่อสร้างกับสภาพแวดล้อม

8. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการ เปิด-ปิด ให้บริการ

9. มีห้องอาบน้ำ ห้องสุขา ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า ที่เพียงพอ มีการแยกห้องน้ำเป็นชายหญิง

10. ห้องน้ำมีความสะอาดอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ลื่น แสงสว่างเพียงพอ

11. มีการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและรับประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว

12. สินค้าและของที่ระลึกพื้นเมืองมีจำหน่าย

13. สินค้าและอาหารมีราคาที่เหมาะสม

จุดอ่อน (Weakness)

1. แหล่งน้ำพุร้อนขาดเอกลักษณ์ที่มีความสวยงามและโดดเด่นอย่างชัดเจนสามารถพบเห็นลักษณะแบบเดียวกันได้ตามที่ต่าง ๆ ได้ไม่ยากนักความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง

2. การออกแบบตกแต่งยังไม่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม และไม่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

3. ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวทั่วไปและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังมีน้อย

4. สินค้า/ของที่ระลึกยังมีน้อยและพบเห็นได้ทั่วไปยังขาดเอกลักษณ์พื้นเมืองที่โดดเด่นสถานที่และการจัดวางสินค้าและของที่ระลึกยังไม่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

5. ทางเข้า-ออก ผิวถนนบางแห่งขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ รถยนต์ หรือรถบัสเข้าไปด้วยความลำบาก ป้ายบอกทางบางช่วงก็ไม่มีทำให้รถยนตร์ของนักท่องเที่ยวหลงทางบ่อยครั้ง

6. มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้รองรับตามความจำเป็นแต่ไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

โอกาส (Opportunities)

1. บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงอื่น ๆที่น่าสนใจ เช่น น้ำตกธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพื้นที่

2. แหล่งน้ำพุร้อนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

3. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรายได้ระดับปานกลางขึ้นไป

4. มีนักท่องเที่ยวมาจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวนมาก

5. มีนักท่องเที่ยวมาจากต่างประเทศให้ความสนใจมาเที่ยวจำนวนมากขึ้น

6. กระแสการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

7. การขยายตัวของชนชั้นกลางที่มีระดับรายได้สูงเริ่มให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น

อุปสรรค (**Treats**)

1. บางครั้งเกิดเหตุน้ำท่วมแหล่งน้ำพุร้อน

2. แหล่งน้ำพุร้อนบางพื้นที่ไม่มีน้ำบางที่ใช้การขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้งานทำให้ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

3. บ่อน้ำร้อนส่วนใหญ่เป็นที่โล่งแจ้งการอาบน้ำพุร้อนกลางแจ้งซึ่งมีอุณหภูมิสูงอาจทำให้เกิดอันตราย

4. แหล่งน้ำพุร้อนบางแห่งเป็นพื้นที่เขตวนอุทยานทำให้การพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความยากลำบาก

อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาน้ำพุร้อน ในพื้นที่ภาคนกลางตอนล่าง 1 ด้วยพื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนทั้ง 11 แห่ง มีความแตกต่างกันทั้งในแง่ภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ คุณสมบัติของน้ำพุร้อน การออกแบบแผนพัฒนานั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความคุ้มค่า เงื่อนไข และข้อจำกัดต่าง ๆอย่างรอบด้าน ทำให้การออกแบบแผนในการพัฒนาควรแบ่งเป็น 3 ระยะคือ

แผนระยะสั้น

เป็นแผนปฏิบัติที่สามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการแหล่งน้ำพุร้อน คือ การจัดการเรื่องความสะอาดของน้ำ ไม่ให้มีสิ่งเจือปน มีการเก็บเศษใบไม้ หรือกิ่งไม้ ทุกครั้งก่อนเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เรื่องทำตารางราคาค่าบริการ ควรกำหนดราคาให้ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับบริบทแวดล้อม ติดป้ายให้ชัดเจน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นก่อนการใช้บริการ เรื่องการสร้างบรรยากาศในการแช่น้ำร้อน ควรมีเพลงบรรเลง เปิดคลอเคลีย ตลอดการใช้บริการเพื่อเพิ่มความสุนทรีย์ในการแช่บ่อน้ำร้อนและเป็นการผ่อนคลายที่ดี เพิ่มสัมผัสทางการได้ยินระหว่างแช่น้ำร้อน มีเสียงนก เสียงเพลงบรรเลง ควบคู่กัน และควรมีการขยายส่วนบริการนวดเพื่อสุขภาพ เช่นการนวดเท้า หรือนวดสปา เพิ่มเติมในแหล่งน้ำพุร้อนที่ยังไม่มีการให้บริการ โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านในพื้นที่ หรือละแวกใกล้เคียงได้อบรมการนวดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเข้ามาให้บริการ เป็นการสร้างรายได้ ให้แก่ชุมชน และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยจัดหาพื้นที่ว่าง ๆ หรือมุมเล็ก ๆ ตามความเหมาะสมในการให้บริการนวดเพื่อสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวหลังจากใช้บริการแช่น้ำร้อนเสร็จเป็นการกระตุ้นระบบไหลเวียนเลือดได้ดียิ่งขึ้น แผนการระยะสั้นอีกอย่างที่ควรส่งเสริม คือ การทำพื้นที่ให้เป็นลานกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีพักผ่อน เช่น มีการแสดงพื้นบ้าน หรือ เล่นดนตรียามเย็น เป็นต้น โดยให้คนที่มีความสามารถในพื้นที่แวดล้อมเข้ามาจัดกิจกรรม สันทนาการ ส่งเสริมให้ชุมชน กับนักท่องเที่ยวได้มีกิจกรรมร่วมกัน หรือการจัดตลาดนัดขายสินค้าท้องถิ่น จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม จากท้องถิ่นให้บริการ และสิ่งที่สามารถทำได้รวดเร็วในระยะสั้น คือการประชาสัมพันธ์ การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ หรือสร้างสื่อผ่านโลกสังคมออนไลน์ เพื่อการโปรโมทแหล่งน้ำพุร้อน และเผยแพร่กิจกรรมดีดีเพื่อดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว โดยสื่อออนไลน์เป็นสื่อที่มีพลังในการส่งเสริม และกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ ข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ได้รวดเร็วและเป็นวงกว้าง โดยเชิญ ดารา นักร้อง หรือยูทูปเบอร์ หรืออินฟูเอนเซอร์คนดัง ๆ ได้เข้ามาใช้บริการ เพื่อให้พวกเขาได้ช่วยเผยแพร่ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักบ่อน้ำพุร้อนในพื้นที่มากขึ้น

แผนระยะกลาง

แผนระยะกลาง เป็นแผนที่ต้องใช้ระยะเวลาในการทำงาน และรอผลลัพธ์จากแผนระยะสั้นให้เกิดผลที่ดี และประสบความสำเร็จก่อน ถึงจะดำเนินการในระยะถัดไปได้ โดยแผนระยะกลาง คือ แต่ละแหล่งน้ำพุร้อนควรมีการประสานความร่วมมือ ซึ่งกันและกัน ในฐานะของการร่วมมือ ไม่ใช่คู่แข่ง มีการส่งต่อ หรือแนะนำนักท่องเที่ยวให้ไปยังที่ต่าง ๆ ให้ครบถ้วน หรือการสร้างรูทหรือเส้นทางการท่องเที่ยว ที่เป็นแบบชุดการท่องเที่ยว คล้ายกับการไหว้พระ 9 วัด แต่เป็นการแช่บ่อน้ำพุร้อนทั้ง 11 บ่อให้ครบจะช่วยบำรุง หรือบำบัดรักษา อาการป่วยไข้ให้ทุเลา หรือจางหายไปได้ หรือช่วยระบบไหลเวียนที่ดียิ่งขึ้น จากโรคต่าง ๆ เพราะบ่อน้ำพุร้อนแต่ละบ่อจะมีแร่ธาตุที่แตกต่างกันในการบำบัดอาการป่วย เป็นต้น การสร้างเส้นทางเชื่อมต่อกันทำเป็นแผนที่เดินทางหรือแผนที่ท่องเที่ยวแหล่งน้ำพุร้อนให้ระยะเวลาจำกัด เช่น 2 วัน 1 คืน หรือ เป็นแบบวันเดียวจบ เป็นต้น โดยแผนที่นั้นระบุ ระยะทาง หรือ สามารถสแกนเชื่อมกับ google map ได้ เพิ่มความสะดวกสบาย ให้กับนักท่องเที่ยว และสิ่งที่กลุ่มผู้ประกอบการแหล่งน้ำพุร้อนต้องทำร่วมกันคือ สร้างแอพลิชั่น หรือเว็บไซต์ แนะนำการท่องเที่ยวเฉพาะแหล่งน้ำพุทั้ง 11 แหล่ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับแหล่งน้ำพุร้อน และแหล่งน้ำพุร้อนแต่ละที่ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้สวยงาม สะอาดและปลอดภัย มีความร่มรื่น เป็นธรรมชาติ มีการปรับปรุงห้องสุขา ห้องอาบน้ำ หรือห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าให้มีปริมาณเพียงพอเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ รวมถึงลานจอดรถที่กว้างขวาง เพียงพอต่อปริมาณรถยนตร์และรถบัสขนาดใหญ่ และการจัดทำพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ ทั้งส่วนรับประทานอาหาร นั่งเล่น นั่งรอและราวจับ หรือบล็อกทางเดิน หรือแม้กระทั่งบ่อแช่น้ำร้อนสำหรับพวกเขาที่มีลักษณะเฉพาะ คอยให้บริการ

แผนระยะยาว

แผนระยะยาวคือ แหล่งน้ำพุร้อนควรมีการขยายการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าโปรแกรมระยะยาวโดยต้องมีที่พัก ให้บริการภายใน แหล่งน้ำพุ หรือมีในบริเวณใกล้เคียง การลงทุนก่อสร้างพื้นที่โรงแรมหรือห้องพักที่เป็นส่วนตัว ทำเป็นรูปแบบบ้านบังกะโล หรือเป็นแบบห้องชุด ให้บริการในราคาที่เหมาะสม และการขยายพื้นที่ของบ่อแช่น้ำร้อนให้มีขนาดที่กว้างขวางขึ้น หรือมีจำนวนบ่อมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนรูปทรงบ่อให้สวยงาม มีหลากหลายรูปทรงไม่ใช่มีเพียงรูปทรงสี่เหลี่ยมอย่างเดียว และควรมีโรงแช่น้ำร้อน ที่เป็นอาคารหรือโรงหลังคา เพื่ออำนวยความสะดวกในช่วงกลางวันที่แดดร้อนมาก หรือในช่วงฤดูฝน การสร้างระบบบำบัดน้ำ ระบบสำรองน้ำเผื่อช่วงหน้าร้อน หรือหน้าแร้ง ที่ปริมาณน้ำมีน้อย และการนำน้ำกลับมาใช้หมุนเวียนเพื่อประหยัดงบประมาณค่าน้ำ การเตรียมเครื่องปั้มน้ำสำรอง เพื่อสลับเปลี่ยนการใช้งานป้องการเสียหาย และมีเครื่องทดแทน และแหล่งน้ำพุร้อนควรสร้างอัตลักษณ์ของแต่แหล่งให้มีลักษณะเฉพาะ มีการก่อสร้างรูปปั้นหรือประติมากรมมรูปสัญลักษณ์ เพื่อสร้างความจดจำ นำเอาสัญลักษณ์ของพื้นที่ หรือท้องถิ่นมาสร้างอัตลักษณ์ เช่น รูปปั้นหมีอาบน้ำ หรือ รูปปั้นเห็ดโคน โดนทำเป็นแมสคอต ประจำบ่อน้ำพุ เพื่อเป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ให้จดจำง่าย และไม่เหมือนใคร

ภาพการจัดกิจกรรมระดมความคิดกลุ่ม (Focus Group)

เอกสารอ้างอิง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2559). การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : เพรสแอรด์ ดีไซน์.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2556). ธุรกิจท่องเที่ยงเชิงสุขภาพโอกาสของไทยในการรุกตลาดอาเซียน. ค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2556, จาก http://www.ksmecare.com/Article/82/28465/

ดุลพาห เจริญจิตต์. (2547). การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อ สินค้าของที่ระลึกของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง

E018

โลกเสมือนจริง เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต; นวัตกรรมรวมศูนย์บริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ

Lifelong Learning in a Virtual World: Centralized Innovation of Community Management System for the Elderly

พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร*[1] อมรชัย ชัยชนะ[2] เอื้อมอัมพร เพชรสินจร[3]

[1]ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

[2]ภาควิชาครุศาสตร์วิศวกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

[3]งานนโยบายและแผนการวิจัย คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

* Corresponding author. E-mail: pastraporn.th@kmitl.ac.th

บทคัดย่อ

โครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบโปรแกรมประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวันอัจฉริยะ ในการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ สำหรับการจัดการผังชุมชนผู้สูงอายุ นำไปสู่การเสนอรูปแบบนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ วิธีดำเนินการศึกษาใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สำรวจกิจกรรมและบริการสำหรับผู้สูงอายุและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการโปรแกรมประยุกต์และสถานีออนไลน์ ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาและประเมินเครื่องมือโปรแกรมประยุกต์และสถานีออนไลน์ พร้อมประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตสื่อสารสนเทศ ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้และเสนอรูปแบบนวัตกรรมรวมศูนย์บริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ผลจากการวิจัยการบริหารจัดการชุมชนด้วยโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์สำหรับผู้สูงอายุ พบรูปแบบทางกายภาพสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองกรุงเทพมหานคร ลักษณะการใช้สาธารณูปการประกอบโปรแกรมประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวัน และการจัดการผังชุมชนผ่านสถานีออนไลน์ โดยผลสำเร็จของการวิจัยจะได้รับแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ จากนโยบายการพัฒนาและรักษาสภาพแวดล้อมของเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สถานการณ์ผู้สูงวัย ชมรมผู้สูงอายุ โปรแกรมประยุกต์ สถานีออนไลน์ การบริหารจัดการชุมชน

Abstract

Innovation structure of administrative and managing community center for the elderly aims to design a smart application program for daily communication that is mainly utilized in community management for the elderly. The developed program serves as an online communication station for learning to equip with the elderly's community planning and to offer patterns of management for innovation structure of administrative and managing community center for the elderly. This study employed qualitative approach which followed three steps, that is, step one started from surveying on activities and services from the elderly and interviewing with experts in application program and online station, step two involved developing process and evaluating of the developed application program and online station which was assessed by the experts in information and communication production as well as step three dealt with pilot testing and presenting the emerged patterns of management for innovation structure of administrative and managing community center for the elderly. The results showed community administration with innovation structure of administrative and managing community center for the elderly comprised three essential elements: patterns for physical environment of Bangkok urban community, characteristics of usage for public assistance in the developed smart application program as well as community planning management through online station. The study has significant implication for imposing effective energy-saving policy based on policy for development and environment preservation of sustainable livable cities.

Keywords: *Elderly situation, Seniors club, Applications, Online station, Community management*

บทนำ

จากแนวคิดการพัฒนา ‘เมืองอัจฉริยะ’ และความเป็น ‘เมืองน่าอยู่’ เป็นประเด็นหลักของการพัฒนาเมืองด้วย นอกเหนือจากการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ การพัฒนาด้านกายภาพในชุมชนมีความสำคัญมาก ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดไว้ด้วย การสร้างเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities) ความเป็นเมืองน่าอยู่ มีตัวชี้วัดการพัฒนาจากหลายสำนักทั่วโลก ได้แก่ ความปลอดภัย สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ทำให้แนวโน้มการพัฒนาเมือง การวางแผนผังชุมชนที่สอดคล้องเทคโนโลยีของยุคสมัยและยืดหยุ่น (Resilience) จะช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ด้วยการทำให้เป็นเมืองสมดุล มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างคุ้มค่ามากขึ้น โดยผสมผสานประโยชน์ใช้สอยทั้งพื้นที่และกิจกรรม (Mixed-Use) การพัฒนานวัตกรรมสื่อการแบบกลุ่มและสาธารณะเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและโอกาสทางเศรษฐกิจ(กำธร กุลชล, 2545) เชื่อมโยงการใช้ระบบขนส่งสาธารณะเป็นองค์ประกอบหลัก ทางสัญจรทางเลือก ทางจักรยาน การมีพื้นที่โล่ง พื้นที่สีเขียว การจัดการระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ที่สำคัญคือการบริหารจัดการชุมชนสำหรับประชาชนทุกช่วงวัย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการเมืองที่ดีนั้นจะต้องเกิดจากการพัฒนาร่วมกัน ของศาสตร์หลายแขนง

ด้วยสถานการณ์ที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยจะมีผลกระทบต่อการจัดการสวัสดิการต่าง ๆ ให้ผู้สูงวัยในชุมชนให้สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ด้วยเช่นกัน การที่สังคมมีประชากรที่มีอายุยืนจำนวนมากขึ้นทุกภาคส่วนต้องเตรียมการณ์ล่วงหน้าให้พร้อมทุกด้าน สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เป็นการจัดบริการผู้สูงอายุเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถ ดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยสวัสดิการผู้สูงอายุ จะต้องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพชีวิตโดยทั่วถึงและเป็นธรรม๖(กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2564) จากลักษณะทางกายภาพเมืองริมคลอง แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง พื้นที่ 10,823 ตร.กม. จำนวนบ้าน 20,736 หลังคาเรือน ที่มีแผนการพัฒนาชุมชนสู่ “เมืองแห่งการเรียนรู้” หรือ “Smart Community” เป็นเรื่องท้าทายของทั้งภาครัฐและประชาชนคนไทยในทุกภูมิภาค โดยรัฐบาลถือเป็นวาระแห่งชาติ หวังให้เป็นกลไกที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายความเจริญอย่างเท่าเทียมกันในทุกภูมิภาคของประเทศ (วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ, 2554) ซึ่งจะช่วยยกระดับการพัฒนาทั่วทุกภูมิภาคของประเทศให้ก้าวไปด้วยกัน ที่ผ่านมารัฐบาลได้ส่งเสริมและเร่งสร้าง “เมืองแห่งการเรียนรู้” ต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืน

สำหรับการจัดการผังชุมชนผู้สูงอายุ เป็นการการกระตุ้นให้เมืองต่าง ๆ ตื่นตัว เร่งการพั ฒนาเมืองของตนให้กลายเป็นเมืองน่าอยู่ พัฒนาโครงสร้างชุมชน และเกิดการเรียนรู้ผ่านนวัตกรรม ซึ่งจะตอบโจทย์และเข้าถึงความต้องการของประชาชนตามลักษณะเฉพาะในชุมชนเมืองต่าง ๆ โดยแนวทางการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมและสนับสนุนการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ จำเป็นต้องสร้างชุดโครงการวิจัยโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งมีเป้าหมายงานวิจัยนี้จะเป็นการออกแบบโปรแกรม

ประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวันอัจฉริยะ ในการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ และพัฒนาสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ สำหรับการจัดการผังชุมชนผู้สูงอายุ จะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมความพร้อมรับสังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อสำรวจการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ รูปแบบการพัฒนาเมืองและการบริหารจัดการชุมชนในปัจจุบันของชุมชนเขตลาดกระบัง แขวงลาดกระบัง กรุงเทพฯ สำหรับรองรับผู้สูงอายุ

2) เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ รูปแบบการพัฒนาเมืองและการบริหารจัดการชุมชนของชุมชนเขตลาดกระบัง แขวงลาดกระบัง กรุงเทพฯ

3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุของชุมชนเขตลาดกระบัง แขวงลาดกระบัง กรุงเทพฯ

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สถานการณ์ผู้สูงวัย เป็นปรากฏการณ์ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ของผู้คนทั้งโลก ในปี 2022 โลกมีประชากรทั้งหมด 7,720. ล้านคน มีผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นจำนวนถึง พันล้านคนในปีนี้ คือ มี 1,020 ล้านคน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข 2564) การสร้างกิจกรรมทางสังคมจะทำให้ผู้สูงอายุได้พบปะกับผู้อื่นในวัยใกล้เคียงกัน จึงไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ปรับตัวและยอมรับตัวเองได้ง่ายขึ้น สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีความนับถือในตัวเอง ป้องกันการเกิดภาวะซึมเศร้า แนวทางการจัดกิจกรรมสังคมควรจะมีความหลากหลายและสามารถแก้ปัญหาของผู้สูงอายุได้ (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข 2564) โดยการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน คือ กระบวนการการดำเนินการทางธุรกิจของคนในชุมชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนที่เน้นการเกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็ง ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่กาลังเปลี่ยนแปลง โดยเน้นกระบวนการใช้ทรัพยากรที่มีจากัดอย่างมีประสิทธิภาพกับชุมชน (ปภัสสิริ ไชยวุฒิ, 2556) การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ และสภาพแวดล้อม ที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านอายุและสภาพร่างกาย (พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร และคณะ, 2563) การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และอุปกรณ์ต่อพ่วงที่เกี่ยวข้อง มาทำงานประมวลผลบันทึก จัดเก็บอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้น และนำเสนอการสื่อสารผ่าน เครือข่ายแบบมีสายและไร้สาย การประยุกต์ใช้งานหรือการบริการ (ปรียาดา ยังอยู่, 2562)

ข้อจำกัดต่าง ๆ ในการดูแลผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่ากรุงเทพมหานครยังขาดความพร้อมในการรองรับการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีจำนวนมากขึ้น และมีปัญหาและความต้องการ ทีมีความซับซ้อนมากขึน เมื่อเข้าสูงสังคมผู้สูงอายุจำเป็นต้องดำเนินการกำหนดยโยบาย และมาตรการใช้นวัตกรรมสนับสนุนการดำเนินการในสังคมผู้สูงอายุ

วิธีการวิจัย

การดำเนินงานการวิจัยโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ พื้นที่ศึกษา ณ ชุมชนแขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่อยู่อาศัยความหนาแน่นปานกลางตั้งอยู่ชานเมืองฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับสอง รองจากเขตหนองจอก หรือประมาณ 77,406.1 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มคล้ายแอ่งกระทะ ประกอบไปด้วยท้องทุ่งกว้างใหญ่ และมีคูคลองมากมาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก รับจ้าง ส่วนอาชีพรอง ค้าขาย เกษตรกร

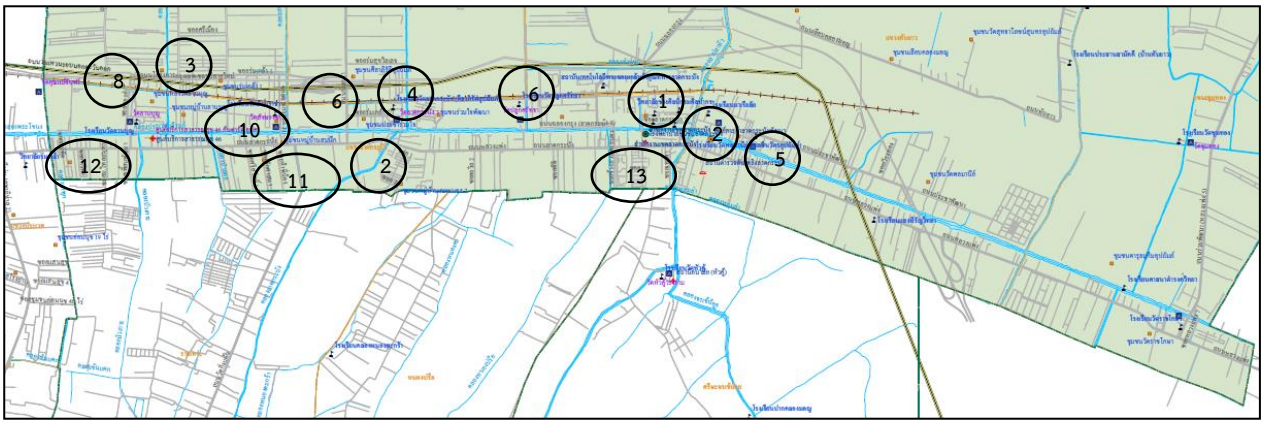
พื้นที่ชุมชนแขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ริมสองฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์ มี พื้นที่ 10.823 ตร.กม. ประชากร จำนวน 30,601 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีศาสนาอื่นบ้างเป็นกลุ่มย่อย การวิจัย โครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างจาก 13 ชุมชนในแขวงลาดกระบังตามรูปแบบการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุ จาก 13 ชุมชนในแขวงลาดกระบัง

ชื่อชุมชน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร	ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป
1.หลวงพรต-ท่านเลี่ยม	225	859	86
2.หมู่บ้านเคหะนคร ๒	850	3,000	296
3.วัดสังฆราชา	266	1,190	120
4.ร่วมใจพัฒนา	251	1,156	110
5.ประชาร่วมใจ	341	1,276	130
6.มิตรปลูกศรัทธา	1220	2,455	240
7.ซอยธรรมนูญ	105	4,200	416
8.หลังวัดลานบุญ	248	619	62
9.หมู่บ้านลานบุญ	138	921	92
10.หมู่บ้านสมนึก	80	350	34
11.เทอดศาสนา	117	390	40
12.ทวีปัญญารักษ์	159	1,968	195
13.รุ่งเรืองพัฒนา	98	337	33
รวม	4,098	18,721	1,854

ที่มา; https://webportal.bangkok.go.th/ladkrabang

จากตารางแสดงจำนวนและรายชื่อชุมชน 13 แห่งในแขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง รวมทั้งจำนวนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ในแต่ละชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีผู้สูงอายุ ร้อยละ 10.66 โดยเฉลี่ยทั่วทั้งเขตลาดกระบัง และตำแหน่งของ 13 ชุมชนกรณีศึกษา แสดงในแผนที่ดังนี้

ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษาของโครงการ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
ที่มา; https://webportal.bangkok.go.th/ladkrabang

ทั้งนี้ 13 ชุมชนกรณีศึกษา ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ศึกษาการพัฒนาโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่ทำในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือในเก็บข้อมูลที่การศึกษาเฉพาะกรณี (case studies) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผ่านเกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมุ่งทำความเข้าใจพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในบริบทการศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับสถานการณ์สังคมสูงอายุ และศึกษารูปแบบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะและการจัดการชุมชนเป็นเมืองน่าอยู่ ซึ่งทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งในพื้นที่ศึกษาและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่นอกพื้นที่ศึกษาตามแผนการดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการวิจัยที่มุ่งค้นหาองค์ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ และการนำความรู้ ที่ได้มาไปวิเคราะห์และพัฒนานวัตกรรม ออกแบบโปรแกรมประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวัน และสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะกล่มผู้สูงอายุ นำไปสู่ระบบบริหารจัดการโครงสร้างนวัตกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาการจัดกิจกรรมสร้างสุขที่เหมาะสมกับสถานการณ์สังคมสูงอายุในการดูแลจัดการชุมชน กลุ่มตัวอย่างคือส่วนหนึ่งของผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ ทั้งในภาครัฐและหน่วยครัวเรือน จำนวน 47 คน

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมผู้สูงอายุ จากโรงพยาบาลลาดกระบัง จำนวน 2 คน

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมผู้สูงอายุ จากส่วนพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตลาดกระบัง จำนวน 2 คน

3) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมผู้สูงอายุ จาก*กรมกิจการผู้สูงอายุ* (ผส.) *กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์* จำนวน 2 คน

4) กรรมการชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลลาดกระบัง จำนวน 2 คน

5) ตัวแทนผู้สูงอายุ (1. ผู้นำชุมชน 2. สูงวัยชาย 3. สูงวัยหญิง) จาก 13 ชุมชน ในแขวงลาดกระบัง จำนวน 39 คน

กิจกรรมที่ 2 การออกแบบโปรแกรมประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวันอัจฉริยะและสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ เพื่อการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น โดยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลการศึกษาเฉพาะกรณี (case studies) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ ในกิจกรรมนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 7 คน ตามคุณสมบัติต่อไปนี้

1) เจ้าหน้าที่ด้านสารสนเทศ ในโรงพยาบาลลาดกระบัง 2 คน ในสำนักงานเขตลาดกระบัง 2 คน

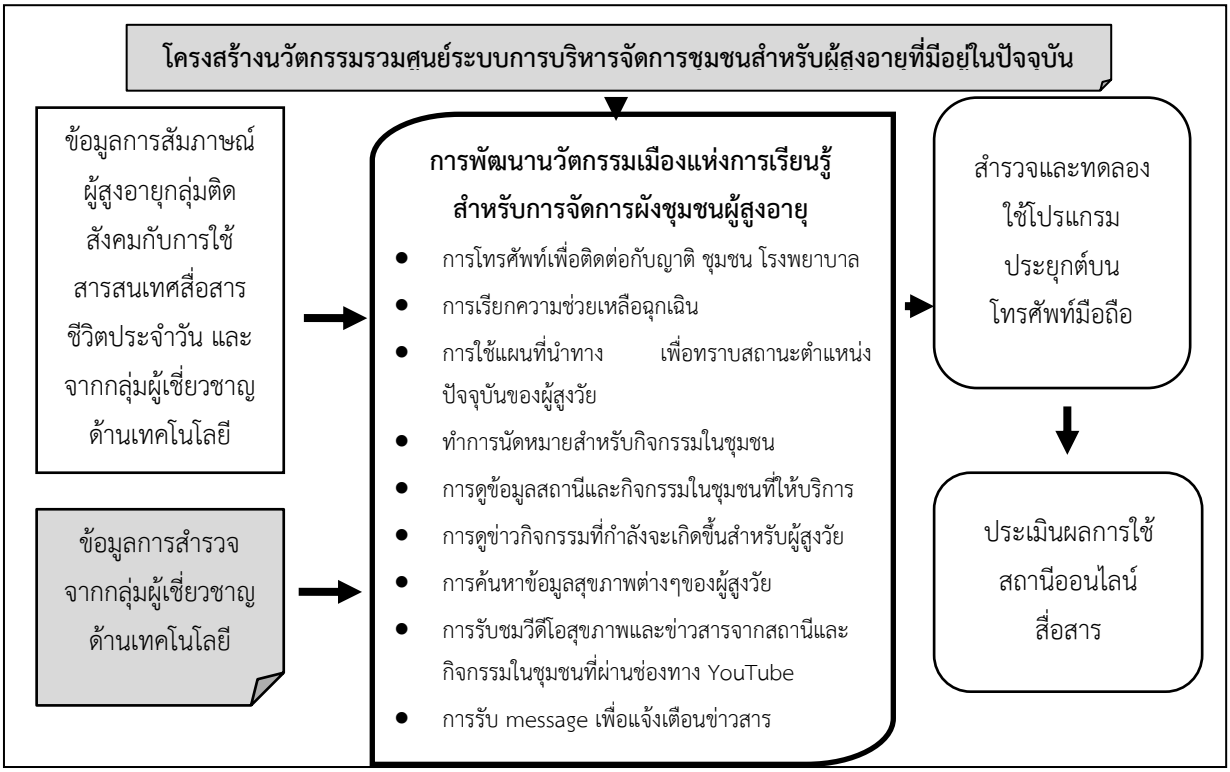
2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวน 3 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ ข้อมูลการจัดอบรมสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในแขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านรูปแบบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะและการจัดการชุมชนเป็นเมืองน่าอยู่ และประมวลผลข้อมูลร่วมกับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือต้นแบบโปรแกรมประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวันอัจฉริยะ (ปภัสสิริ ไชยวุฒิ, 2556) ในการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุและเครื่องมือต้นแบบสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ ในชุมชนแขวงลาดกระบัง

ผลการวิจัย

ข้อมูลการจัดการสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในแขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ วิเคราะห์การนำรูปแบบโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร โดยการบริหารจัดการโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ทำการออกแบบโปรแกรมประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวันอัจฉริยะ ในการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ และพัฒนาสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ สำหรับการจัดการผังชุมชนผู้สูงอายุ มารวมกันโดยกิจกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เขตลาดกระบัง ร่วมกันเป็นผู้อัพเดทข้อมูลเป็นหลัก (ปรียาดา ยังอยู่, 2562) ร่วมสนับสนุนข้อมูลเทคโนโลยีโดยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ใน

ชุมชนอื่นต่อไป โดยสรุปเป็นแผนการดำเนินงานกิจกรรมวิจัยโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ได้ดังนี้

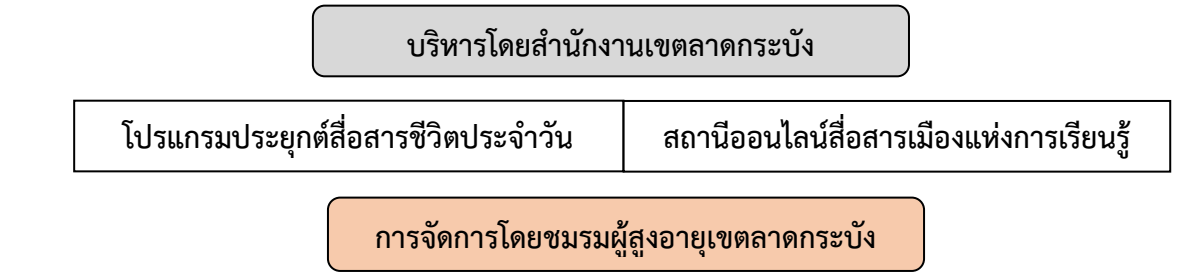
ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นจึงใช้กระบวนการวิเคราะห์ตามรูปแบบสถาณการณ์เพื่อสรุปและประเมินผลโดยภาพรวมดังกล่าว

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

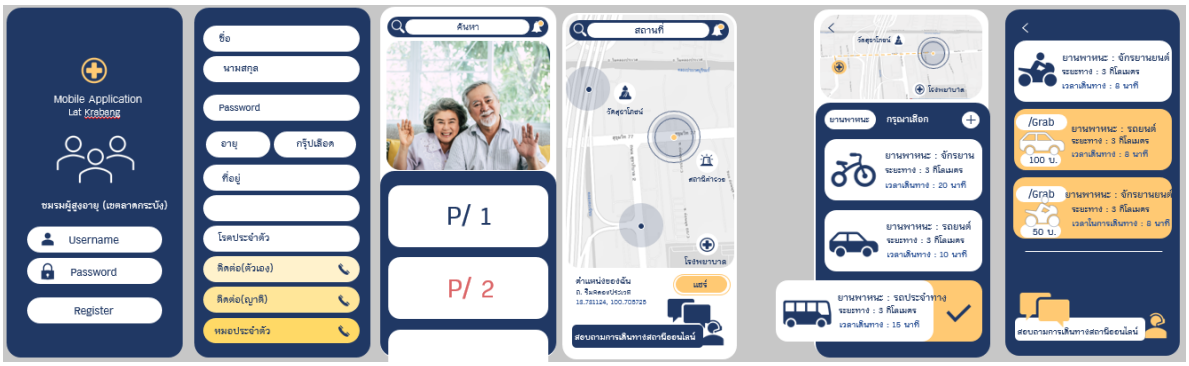
รูปแบบการบริหารโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุจะต้องมีการส่งเสริมผู้ใช้บริการ และการบริหารจัดการเทคโนโลยี เพื่อทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการจะมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีหลักในการบริหาร (พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร และคณะ, 2563) กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการโครงสร้างนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น พบว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดต้นแบบนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการ

ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เสนอชุมชนและท้องถิ่นอื่นได้ ทั้งนี้เป็นเพราะการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และการประมวลผลจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้น และนำเสนอการสื่อสารผ่าน เครือข่ายโดยการประยุกต์ใช้บริการ ซึ่งให้ผลการวิจัยเป็นไปในทำนองเดียวกับแนวคิดของ ปริยาดา ยังอยู่ (2562) และแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์ และสภาพแวดล้อม ที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านอายุและสภาพร่างกาย (พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร และคณะ, 2563) แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการธุรกิจชุมชนโดยการดำเนินการทางธุรกิจของคนในชุมชน ที่เน้นการเกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็ง ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปภัสสิริ ไชยวุฒิ (2556) ทำนองเดียวกับภาพที่ 3 การบริหารโครงสร้างการจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง

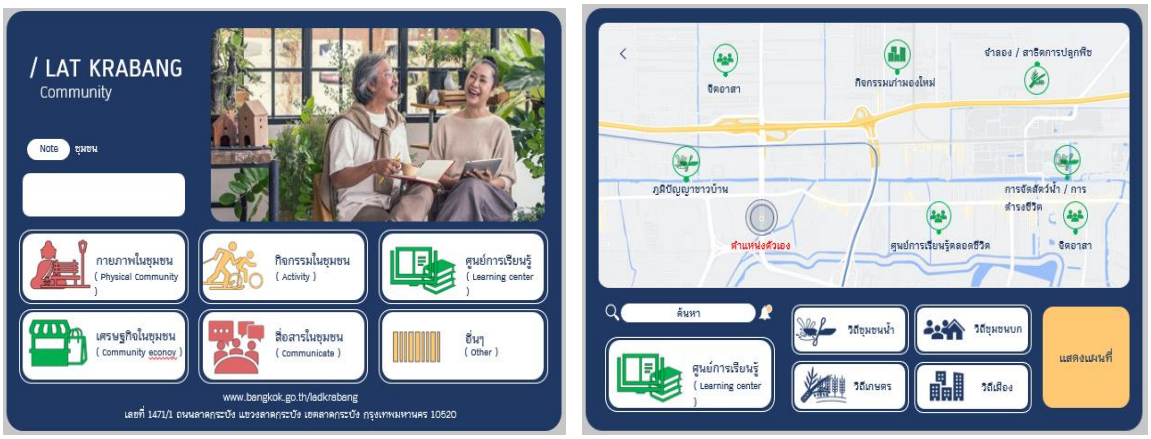
ภาพที่ 3 การบริหารโครงสร้างการจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง

แนวทางการสื่อสารด้วย Application เชื่อมต่อ Google Map และสถานีออนไลน์ สำหรับสังคมสูงวัยเพื่อกิจกรรมและการเดินทาง เป็นรูปแบบการทดลองใช้ต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แนวทาง Application เพื่อการจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง

จาก ต้นแบบ Application ดังกล่าว จะพัฒนาร่วมกับการสร้างต้นแบบสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ สำหรับการจัดการผังชุมชนผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ด้วยต้นแบบต่อไป

ภาพที่ 5 แนวทาง Application เพื่อการจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง

ทั้งนี้การประเมินผลระบบการดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับความต้องการในที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดิมด้วยโปรแกรมประยุกต์สื่อสารชีวิตประจำวัน ร่วมกับระบบการจัดการผังชุมชนผู้สูงอายุ ด้วยสถานีออนไลน์สื่อสารเมืองแห่งการเรียนรู้ เป็นประสิทธิภาพของโครงสร้างนวัตกรรมรวมศูนย์ระบบการบริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2564). **เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์กรอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย.** สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2565, จาก http://www.dmh.go.th/test/whoqol/

กำธร กุลชล, (2554) **การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร: การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี**, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปภัสสิริ ไชยวุฒิ. (2556). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน** (การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรียาดา ยังอยู่. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลดอนยาง อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร** (รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร, อมรชัย ชัยชนะ, ทิพวัลย์ เรืองฤทธิ์, เอื้อมอัมพร เพชรสินจร และประทุม มั่นคง. (2563). **การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนโทรศัพท์มือถือส่งเสริมการเดินทางรับบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงวัยในชุมชนเมือง รอบโรงพยาบาลสิรินธร กรุงเทพมหานคร รายงานการวิจัย**, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ. (2554). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ.** วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 5(2), 32-40.

E029

การสำรวจและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

Survey and Design of Travel Route in Sob Tui Sub-district, Mueang District, Lampang Province

เหนือขวัญ บัวเผื่อน[1] วิศท์ เศรษฐกร[1] ศักดิ์ชาย เพชรช่วย[2]

Nueakwan Buaphuan[1], Wit Sethakorn[1], Sakchai Phethchuai[2]

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[2]มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

[1]Lampang Rajabhat University

[2]Phuket Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: nueakwan@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การสำรวจและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยใช้วิธีการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นเจาะจง (Purposive selection) ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ในพื้นที่จำนวน 70 คน และประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวจำนวน 50 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Selection) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ แบบประเมินความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นด้วยกับการพัฒนา ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของจังหวัดลำปาง และเสนอสถานที่ท่องเที่ยวในสองรูปแบบคือ แบบเดิมที่มีอยู่แล้ว และสำรวจเพิ่มเติมเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ส่วนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว แบ่งออกเป็นแบบ 1 วัน ไปและกลับ และ แบบ 2 วันสำหรับพักค้างคืนในชุมชน นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมการทดสอบเส้นทางจำนวน 50 คน เห็นว่า ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.58) รองลงมา คือ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.56) ส่วนด้านการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวมีความสะดวก ง่าย ไม่ซับซ้อน อยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.50) และภาพรวมของการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวอยู่ในระดับดีมาก(ค่าเฉลี่ย 4.54) ทั้งนี้นักท่องเที่ยวมักคำนึงถึงความสะอาดปลอดภัยตามมาตรการสาธารณะสุขเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : การออกแบบเส้นทาง การท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

Abstract

The research entitled “Survey and Design of Travel Route in Sob Tui Sub-district, Mueang District, Lampang Province” aimed to survey tourist attractions and design the travel routes in Sob Tui Sub-district, Mueang District, Lampang Province, conducted with a focus group where the samples were selected with purposive selection method including 70 community leaders and entrepreneurs in the area. Opinions of 50 tourists who were selected with the convenience selection method were also obtained. The research instrument was a questionnaire, and data were analyzed with frequency, percentage, mean and standard deviation. The findings revealed that the community leaders, entrepreneurs, and related people agreed to the development of Sob Tui Sub-district, Mueang District, Lampang Province, as an interesting tourist attraction of Lampang Province. Furthermore, two kinds of tourism were proposed including the existing places and additionally surveyed areas to be developed as new tourist attractions. The travel route development could be divided into a one-day trip and a 2-day trip with a stayover in the community. 50 tourists who participated in this research agreed that the safety of the tourist attractions was at a very good level (mean = 4.58), followed by the attractiveness of these places (mean = 4.56). According to the design, the travel routes were simple and convenient at a very good level (mean = 4.50, and the overview of travel route design was at a very good level (mean = 4.54). Nevertheless, the tourists considered safety and cleanliness according to the public health measure as the top priority.

Keywords: *The design of tourism routes, tourism, Sop Tui Subdistrict, Mueang, Lampang*

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ทั่วโลกได้รับผลกระทบในหลายด้านร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การขนส่ง โดยเฉพาะการท่องเที่ยว ที่เรียกได้ว่า ได้รับผลกระทบแบบติดลบเลยก็ว่าได้ จากรายงานการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบโควิด ภาคการท่องเที่ยวไทยช่วงที่ผ่านมา ของศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ (ttb analytics, 29 ก.ย. 2564) พบว่า รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ประเทศไทยจำกัดการเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาติและแต่ละประเทศต่างก็ไม่อนุญาตให้พลเมืองของตนเองออกนอกประเทศ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดในวงกว้าง ในขณะที่นักท่องเที่ยวคนไทย แม้ลดลงไปบ้างแต่ก็ไม่ได้หายไปเลย หากไม่มีการแพร่ระบาดอย่างมากจนถึงขั้นที่ภาครัฐประกาศล็อกดาวน์ คนไทยก็ยังออกมาท่องเที่ยวกันอยู่ แสดงให้เห็นว่า ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเปลี่ยนไป ในระยะสองปีกว่าที่เกิดการแพร่ระบาด ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวต้องปิดกิจการหรือปรับตัวเพื่อความอยู่รอด รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยววิถีใหม่ ที่นักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวแบบส่วนตัวหรือกลุ่มเล็ก ๆ คำนึงถึงความปลอดภัยทางสาธารณสุขเป็นหลัก และวางแผนการเดินทางจากความต้องการหรือความชอบส่วนตัวมากขึ้น มีประเด็นหลัก ดังนี้ 1. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสุขภาพของทุกคนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวต้องมีความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวยุค New Normal ตามมาตรฐาน SHA ของกระทรวงสาธารณะสุข 2. ด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางเองโดยรถส่วนตัว ไปแบบครอบครัว สถานที่พัก ร้านอาหาร ก็เลือกแบบที่ได้รับมาตรฐาน SHA ส่วนกิจกรรมการ ท่องเที่ยว จะคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสุขภาพเป็นสำคัญ 3. ด้านราคา ด้วยการคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญ มีการเว้น ระยะห่าง เป็นการเดินทางแบบครอบครัวปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนไม่มาก ทำให้ต้นทุนในการ จัดการท่องเที่ยวสูงขึ้น (จิตกร วิจารณรงค์, 2564) เมื่อรูปแบบการท่องเที่ยวเปลี่ยนไป ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวย่อมต้องปรับเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง ชุมชนผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว จึงเล็งเห็นความสำคัญในการให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนต่าง ๆ ให้บริการท่องเที่ยวที่เน้นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ มีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นหันมาให้ความสำคัญกับบทบาทและวิถีชีวิตดั้งเดิม รวมถึงความปลอดภัยทางสาธารณสุข ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป มีการเริ่มใช้นวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแพรตฟอร์มทางการท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชนผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดรายได้หมุนเวียน และสร้างอาชีพในชุมชนให้ดีขึ้น รวมถึงใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชี่ยลเน็ตเวิกให้เกิดการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

จังหวัดลำปาง เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้รับโอกาสในการรองรับนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักเข้าสู่เมืองรอง จังหวัดลำปางมีวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันหลากหลายวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมตะวันตก (ใน

ยุคที่ความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าสัมปทานไม้ ที่มีนักลงทุนชาวอังกฤษ พม่า จีน ญี่ปุ่น เข้ามาทำการค้า และในช่วงยุคแห่งสงคราม) นอกจากนี้ยังมีลักษณะผสมผสานกับวัฒนธรรมจีนเข้าไปด้วย ดังมีหลักฐานปรากฏเป็นบันทึกหอปูมละกอนของจังหวัดลำปาง และสิ่งปลูกสร้างบริเวณชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนย่าน ตำบลสบตุ๋ย ของจังหวัดลำปาง ด้วยสาเหตุจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ ชาวจังหวัดลำปางจึงมีความภาคภูมิใจและตระหนักรับรู้ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีความเป็นอยู่ของคนในชุมชนไว้ โดยแสดงออกผ่านอัตลักษณ์ในตัวตนและความเป็นอยู่ โดยจะพบเห็นได้จากร้านค้า ตลาด และสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งอาคาร บ้านเรือน อาหาร ร้านค้า เป็นต้น ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตกาล ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ผ่านการท่องเที่ยว ต.สบตุ๋ย อ.เมือง จ.ลำปาง โดยที่ผ่านมาจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ต.สบตุ๋ย บ้างอาทิ การจัดงานรำลึกประวัติศาสตร์รถไฟรถม้าลำปาง การจัดงานตามเทศกาลประเพณีจีน เป็นต้น

แม้ว่า ต.สบตุ๋ย จ.ลำปาง จะเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ไทยจีน และมีสถานปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ที่สวยงามอยู่หลายแห่ง และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แต่นักท่องเที่ยวหรือแม้กระทั่งชาวลำปางเอง ยังมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวของที่นี่น้อยมาก หากมาเที่ยวก็จะเจาะจงมาสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเพียงเท่านั้น ยังไม่ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าจะเป็น ตลาดเช้า วัด ที่พัก บ้านโบราณ รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวยังไม่มีความหลากหลายทางภาษา การเดินทางหรือเส้นทางที่เหมาะกับการท่องเที่ยวยังไม่มี และที่สำคัญ ยังไม่มีการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวมาก่อน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านมา อาจเริ่มต้นจากสถานีรถไฟ และโดยสารไปยังสถานที่อื่น หรือสอบถามจากรถสองแถวเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ ต.สบตุ๋ย ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก

การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ต.สบตุ๋ย อ.เมือง จ.ลำปางนี้ คณะผู้วิจัย เริ่มต้นจากการศึกษาในโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล หรือ U2T โดยอาศัยแนวคิดการวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยว โดยในแต่ละเส้นทางจะมีการเชื่อมโยงสถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไว้ และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องมีความสอดคล้องไปถึงเกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ทุกฝ่าย ได้แก่ นักท่องเที่ยว ประชากรในชุมชน ผู้รับผิดชอบ (ปัญจพร ธนาวชิรานันท์และคณะ, 2563) คณะผู้วิจัยวางแผนสำรวจสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นที่พัก ร้านขายของฝาก ฯลฯ โดยรวบรวมเป็นข้อมูลไว้ จากนั้นออกแบบแผนที่ สร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้ง 1 วัน และ 2 วัน เมื่อเส้นทางท่องเที่ยวได้รับการสำรวจและออกแบบแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถใช้เส้นทางการท่องเที่ยวที่แนะนำเที่ยวได้ด้วยตนเอง และยังสามารถวางแผนการท่องเที่ยวที่เหมาะสมได้ โดยสามารถใช้โทรศัพท์แสกนคิวอาร์โค้ด เพื่อเข้าไปดูข้อมูลดังกล่าวได้อย่างสะดวก อีกทั้ง ยังมีการเก็บข้อมูลความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวที่ได้ทดลองใช้เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวดังกล่าว เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ ชุมชนหรือผู้ประกอบการสามารถนำเครื่องมือนี้ ไปใช้ต่อยอดทางการท่องเที่ยวในรูปแบบแอพพลิเคชั่นหรือสิ่งพิมพ์ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วิธีการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

ประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม

การพัฒนาหรือสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่

ความคาดหวังของชุมชนต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

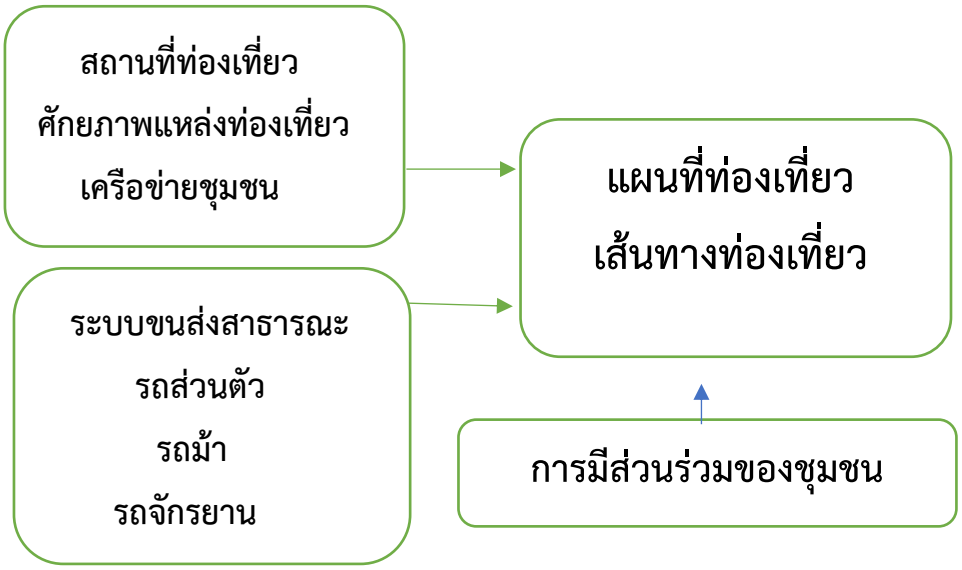
เส้นทางการท่องเที่ยวที่เกิดจากการออกแบบของชุมชน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว

ด้านเวลาและสถานที่

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เริ่มจากเดือนกันยายน 2564 – สิงหาคม 2565 โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1

ศึกษาข้อมูลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จากเอกสาร บันทึก ประวัติภูมิหลังจากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งการสำรวจพื้นที่ในตำบลสบตุ๋ย เพื่อรวบรวมแหล่งท่องเที่ยว ทั้งแหล่งเดิมและแหล่งที่มีความน่าจะเป็นในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยใช้แบบบันทึก และแบบสังเคราะห์ ในการรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว ในขั้นตอนแรก มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อแบ่งประเภทและจัดสรรข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูลในรูปแบบพรรณนา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประชุมกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3

จัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นเจาะจง (Purposive selection) โดยเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้นำชุมชนในตำบลสบตุ๋ยซึ่งมีทั้งหมด 9 ชุมชน ประกอบด้วย ประธานชุมชนตรอกโรงไฟฟ้าเก่า ประธานชุมชนนาก่วมเหนือ ประธานชุมชนท่าคราวน้อย ประธานชุมชนสิงห์ชัย ประธานชุมชนบ้านดงไชย ประธานชุมชนรถไฟนครลำปาง ประธานชุมชนเจริญสุข ประธานชุมชนหลังโรงเรียนมัธยมวิทยา ประธานชุมชนศรีบุญเรือง และรวมถึงประธานเครือข่ายต่าง ๆ ตัวแทนจากเทศบาลเมืองลำปาง รวมถึงผู้ประกอบการในพื้นที่ตำบลสบตุ๋ย โดยจัดประชุมกลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 70 คน แบ่งเป็นครั้งที่ 1 จำนวน 48 คน จัด ประชุมกลุ่ม ณ ร้านกาแฟเมมมอธ ตำบลสบตุ๋ย ครั้งที่ 2 จำนวน 22 คน จัดประชุมกลุ่ม ณ บ้านกิจเสรี ตำบลสบตุ๋ย โดยร่วมกันพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

3.1 ความคาดหวังต่อการพัฒนา ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3.2 สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งดั้งเดิมและที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3.3 ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายหรือระหว่างชุมชน ร่วมกับผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

3.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกใน ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3.5 เส้นทางการท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวที่ออกแบบโดยชุมชน ตำบลสบตุ๋ย

3.6 ความคิดเห็นอื่น ๆ ที่สะท้อนต่อหน่วยงานหรือผู้ที่สนใจในการพัฒนาด้านอื่น ๆ

คณะผู้วิจัยได้จดบันทึก และบันทึกเสียงการประชุมทั้งสองครั้ง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามประเด็นข้างต้น เพื่อนำมาออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวตามเส้นทางใน ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 4

ออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวทั้งแบบหนึ่งวันและแบบค้างคืน และออกแบบแผนที่สถานที่ท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากนั้นผู้วิจัยได้ทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวโดยรถขนส่งสาธารณะของจังหวัดลำปาง(รถสองแถว)และรถม้าด้วยตนเอง แล้วจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขเส้นทางการท่องเที่ยวและแผนที่ท่องเที่ยวอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 5

ออกแบบเครื่องมือการประเมินเส้นทางการท่องเที่ยวและแผนที่ท่องเที่ยวตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากนั้นส่งแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเส้นทางการท่องเที่ยวและแผนที่ท่องเที่ยวตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง นำมาแก้ไข และปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 6

นำเส้นทางการท่องเที่ยวและแผนที่ท่องเที่ยวตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พร้อมกับแบบประเมินที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ให้นักท่องเที่ยวจำนวน 50 คน ทำการประเมิน ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Selection) โดยเป็นนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการรถม้าและรถสองแถวตามเส้นทางการท่องเที่ยวใน ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยกำหนดค่าคะแนนเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert Rating Scales และกำหนดเกณฑ์เป็นระดับค่าคะแนน ดังนี้

- คะแนน 4.50 - 5.00 หมายถึง ดีมาก/เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- คะแนน 3.50 - 4.49 หมายถึง ดี/ค่อนข้างเห็นด้วย
- คะแนน 2.50 – 3.49 หมายถึง ปานกลาง/เฉย ๆ
- คะแนน 1.50 – 2.49 หมายถึง พอใช้/ไม่เห็นด้วย
- คะแนน 1.00 – 1.49 หมายถึง ปรับปรุง/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ขั้นตอนที่ 7

นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 1. เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวเดิมในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้แก่ กาดเก๊าจาว (ตลาดรัตน์) วัดนาก่วมเหนือ ศาลเจ้าพ่อปุนเถ่ากง-ม่าสบตุ๋ย หอนาฬิกา สถานีรถไฟนครลำปาง ตลาดอัศวิน วัดศรีรองเมือง วัดดำรงธรรม และวัดศรีบุญเรือง สถานที่เหล่านี้มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวเป็นประจำอยู่แล้ว โดยใช้การเดินทางแบบขนส่งสาธารณะเป็นหลัก เช่น เดินทางมาโดยรถไฟ เดินทางมาโดยขนส่ง รถสองแถว รวมถึงรถส่วนตัว

ส่วนการนำเสนอสถานที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้แก่ บ้านกิจเสรี สะพานดำ ค่ายมวยเบิกฤกษ์ยิม พิพิธภัณฑ์ธนาคารแห่งชาติ (ลำปาง) มูลนิธิลำปางสงเคราะห์ วัดท่าคราวน้อย และวัดบ้านดงไชยวราราม ส่วนกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ การทำน้ำพริกแกงเหนือ การเรียนรู้ศิลปะมวยไทย การเปิดร้านกาแฟที่สวยงามเพื่อเป็นจุด Check in ถ่ายภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 2. เพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) และการนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ความคาดหวังต่อการพัฒนา ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นพ้องกันว่า อยากให้ตำบลสบตุ๋ย ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของจังหวัดลำปางอีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากตำบลสบตุ๋ย อยู่ในอำเภอเมือง และมีประวัติศาสตร์ยาวนานมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีวัดวาอารามที่ได้รับอิทธิจากศิลปะแบบพม่า และมีบ้านที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ อายุเกือบร้อยปีอยู่หลายแห่ง เรียกได้ว่า ตำบลสบตุ๋ย คือไชน่าทาวน์ของจังหวัดลำปางก็ว่าได้ เพราะมีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดลำปาง มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้อดีตของที่นี่ได้รับการขนานว่าเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด อีกทั้งยังมีศาลเจ้าที่ผู้คนให้ความเคารพนับถือมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อม ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แต่ปัจจุบันตั้งแต่ช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ซบเซาลงมาก หากประเทศไทยเปิดประเทศ ยังคาดหวังว่าจะมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น

2. ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายหรือระหว่างชุมชน ร่วมกับผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

พบว่า ในการพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ ในจังหวัดลำปาง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหลายหน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ให้จัดทำโครงการร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่และชุมชน ทำให้เกิดเครือข่ายร่วมกันในหลายภาคส่วน การมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากความร่วมทางวิชาการแล้ว ยังทำให้ประธานชุมชนและหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด เช่น สภาอุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานจังหวัดลำปาง เทศบาลนครลำปาง ฯลฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือของดีของเด่นใน ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

พบว่า มีผลิตภัณฑ์ ที่เป็นของดีของเด่นอยู่มากมาย ทั้งที่จัดจำหน่ายอยู่ในตลาดชุมชน (ตลาดเก๊าจาว และตลาดอัศวิน) และมีผลิตภัณฑ์ที่ร่วมพัฒนาบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบชุดของขวัญ ดังนี้

ผลิตภัณฑ์อาหาร ได้แก่ แคบหมูป้าไพร แคบหมูแม่นาย ข้าวหลามพระญาพรหม กุนเชียงน้ำพริกแกงเหนือ ไส้อั่วสุภัทรา หมูหยอง หมูแผ่น น้ำซอสผัดไทย ขนมเปี๊ยะกุหลาบขาวร้านลี้รุ่งเรือง

ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ได้แก่ รถม้าจำลอง

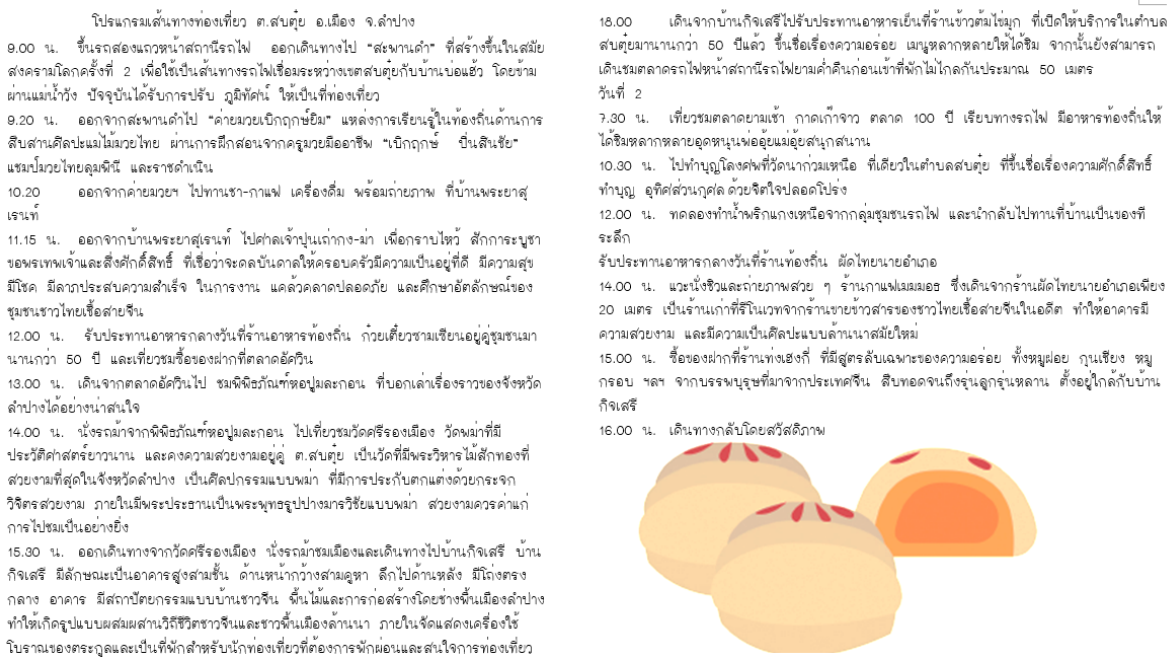
4. เส้นทางหรือการคมนาคมและรูปแบบการท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

พบว่า ควรออกแบบให้เหมาะแก่การเดินทางในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเดินทางโดยรถสองแถวที่ให้บริการหน้าสถานีรถไฟนครลำปาง และหน้าสถานีขนส่งจังหวัดลำปาง การบริการรถม้า และอาจรวมถึงการปั่นจักรยาน โดยคำนึงถึงผู้ให้บริการที่พักในพื้นที่ที่มีการใช้บริการจักรยานปั่นเที่ยวได้ ดังนั้นการออกแบบจึงมีความเชื่อมโยงกันและสามารถเดินทางได้สะดวก

5. ความคิดเห็นอื่น ๆ ที่สะท้อนต่อหน่วยงานหรือผู้ที่สนใจในการพัฒนาด้านอื่น ๆ

พบว่า มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ต่อหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตชุมชน ให้น่าอยู่ น่ามอง การกำจัดป้ายที่เกะกะ ไม่งดงาม การปรับปรุงทางเดินเท้า ให้เหมาะแก่การเดินท่องเที่ยว อย่างมีความปลอดภัย การปรับปรุงพื้นที่ที่รก ให้มีความสะอาด ปลอดภัยมากขึ้น เป็นต้น

สำหรับการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว และแผนที่ท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ดังนี้

โปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยว ต.สบตุ๋ย อ.เมือง จ.ลำปาง

9.00 น. ขึ้นรถสองแถวหน้าสถานีรถไฟ ออกเดินทางไป "สะพานดำ" ที่สร้างขึ้นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อใช้เป็นเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างเชตสบตุ๋ยกับบ้านบ่อแฮ้ว โดยข้ามผ่านแม่น้ำวัง ปัจจุบันได้รับการปรับ ภูมิทัศน์ ให้เป็นที่ท่องเที่ยว

9.20 น. ออกจากสะพานดำไป "ค่ายมวยเบิกฤกษ์ยิม" แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นด้านการสืบสานศิลปะแม่ไม้มวยไทย ผ่านการฝึกสอนจากครูมวยมืออาชีพ "เบิกฤกษ์ ปิ่นสินชัย" แชมป์มวยไทยลุมพินี และราชดำเนิน

10.20 ออกจากค่ายมวยฯ ไปทานชา-กาแฟ เครื่องดื่ม พร้อมถ่ายภาพ ที่บ้านพระยาสุเรนท์

11.15 น. ออกจากบ้านพระยาสุเรนท์ ไปศาลเจ้าปู่แก่กง-ม่า เพื่อกราบไหว้ สักการะบูชาขอพรเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เชื่อว่าจะดลบันดาลให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข มีโชค มีลาภประสบความสำเร็จ ในการงาน และคุ้มครองปกปักรักษาให้ปลอดภัย และศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันที่ร้านอาหารท้องถิ่น ก๋วยเตี๋ยวชามเรียนอยู่คู่ชุมชนมานานกว่า 50 ปี และเที่ยวชมซื้อของฝากที่ตลาดอัศวิน

13.00 น. เดินจากตลาดอัศวินไป ชมพิพิธภัณฑ์หอปูมละกอน ที่บอกเล่าเรื่องราวของจังหวัดลำปางได้อย่างน่าสนใจ

14.00 น. นั่งรถม้าจากพิพิธภัณฑ์หอปูมละกอน ไปเที่ยวชมวัดศรีรองเมือง วัดพม่าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และคงความสวยงามอยู่คู่ ต.สบตุ๋ย เป็นวัดที่มีพระวิหารไม้สักทองที่สวยงามที่สุดในจังหวัดลำปาง เป็นศิลปกรรมแบบพม่า ที่มีการประกับตกแต่งด้วยกระจกวิจิตรสวยงาม ภายในมีพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยแบบพม่า สวยงามควรค่าแก่การไปชมเป็นอย่างยิ่ง

15.30 น. ออกเดินทางจากวัดศรีรองเมือง นั่งรถม้าชมเมืองและเดินทางไปบ้านกิจเสรี บ้านกิจเสรี มีลักษณะเป็นอาคารสูงสามชั้น ด้านหน้ากว้างสามคูหา ลึกไปด้านหลัง มีโถงตรงกลาง อาคาร มีสถาปัตยกรรมแบบบ้านชาวจีน พื้นไม้และการก่อสร้างโดยช่างพื้นเมืองลำปาง ทำให้เกิดรูปแบบผสมผสานวิถีชีวิตชาวจีนและชาวพื้นเมืองด้านนา ภายในจัดแสดงเครื่องใช้โบราณของตระกูลและเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนและสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดลำปาง

จบทริป 1 วัน หากนักท่องเที่ยวต้องการค้างคืน สามารถค้างคืนได้ที่บ้านกิจเสรี หรือ ที่พักในพื้นที่ได้ มีระยะทางไปไกลกัน หากค้างคืนสามารถดูโปรแกรมต่อดังนี้

18.00 เดินจากบ้านกิจเสรีไปรับประทานอาหารเย็นที่ร้านข้าวต้มไข่มุก ที่เปิดให้บริการในตำบลสบตุ๋ยมานานกว่า 50 ปีแล้ว ขึ้นชื่อเรื่องความอร่อย เมนูหลากหลายให้ได้ชิม จากนั้นยังสามารถเดินชมตลาดรถไฟหน้าสถานีรถไฟยามค่ำคืนก่อนเข้าที่พักไม่ไกลกันประมาณ 50 เมตร

วันที่ 2

7.30 น. เที่ยวชมตลาดยามเช้า กาดเก๊าจาว ตลาด 100 ปี เรียบทางรถไฟ มีอาหารท้องถิ่นให้ได้ชิมหลากหลายอุดหนุนพ่อยุ้ยแม่อุ้ยสักนุกสนาน

10.30 น. ไปทำบุญไหว้พระที่วัดนากวมเหนือ ที่เดียวในตำบลสบตุ๋ย ที่ขึ้นชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ทำบุญ อุทิศส่วนกุศล ด้วยจิตใจปลอดโปร่ง

12.00 น. ทดลองทำน้ำพริกแกงเหนือจากกลุ่มชุมชนรถไฟ และนำกลับไปทานที่บ้านเป็นของที่ระลึก

รับประทานอาหารกลางวันที่ร้านท้องถิ่น ผัดไทยนายอำเภอ

14.00 น. แวะนั่งชิวและถ่ายภาพสวย ๆ ร้านกาแฟเมมเมอร์ ซึ่งเดินจากร้านผัดไทยนายอำเภอเพียง 20 เมตร เป็นร้านเก่าที่รีโนเวทจากร้านขายข้าวสารของชาวไทยเชื้อสายจีนในอดีต ทำให้อาคารมีความสวยงาม และมีความเป็นศิลปะแบบล้านนาสมัยใหม่

15.00 น. ซื้อของฝากที่ร้านท่งเฮงกี่ ที่มีสูตรลับเฉพาะของความอร่อย ทั้งหมูฝอย กุนเชียง หมูกรอบ ฯลฯ จากบรรพบุรุษที่มาจากประเทศจีน สืบทอดจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ตั้งอยู่ใกล้กับบ้านกิจเสรี

16.00 น. เดินทางกลับนิคยดวัสดิภาพ

ภาพที่ 2 เส้นทางการท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 3 แผนที่ท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

สำหรับการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวไว้สองรูปแบบ คือ แบบแรกเป็นการเดินทางด้วยรถสองแถวในชุมชนและแบบที่สองเป็นการท่องเที่ยวด้วยรถม้า โดยมีผลการประเมินจากนักท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว N=50

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
ด้านการท่องเที่ยว				
1.	ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว	4.56	0.64	ดีมาก
2.	ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว	4.58	0.65	ดีมาก
3.	การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว	4.44	0.73	ดี
4.	ภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยว	4.29	0.67	ดี
	ด้านการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว			
1	เส้นทางท่องเที่ยวมีความสะดวก ง่าย ไม่ซับซ้อน	4.50	0.61	ดีมาก

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
2	รูปแบบกิจกรรมน่าสนใจ	4.48	0.64	ดี
3	ได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน	4.44	0.70	ดี
4	มีความคุ้มค่าเหมาะสม	4.48	0.64	ดี
5	ภาพรวมของการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว	4.54	0.61	ดีมาก

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 72 ช่วงอายุ 18-24 ปี มากที่สุด รองลงมาคือช่วงอายุ 25-34 ปี นักท่องเที่ยวได้ทำการประเมินเส้นทางการท่องเที่ยว มีความเห็นว่าประเด็นความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.58) รองลงมาคือ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.56) ส่วนในด้านการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นในประเด็น เส้นทางท่องเที่ยวมีความสะดวก ง่าย ไม่ซับซ้อน อยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.50) และมีความเห็นว่า ภาพรวมของการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว อยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.54)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และเพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

สถานที่ท่องเที่ยวในตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีทั้งหมด 18 แห่ง ได้แก่ บ้านกิจเสรี กาดเก๊าจาว (ตลาดรัตน์) สะพานดำ อาคารนครหลวงไทย ศาลเจ้าพ่อปุนเถ่ากง-ม่าสบตุ๋ย หอปูมละกอน ตรอกโรงไฟฟ้าเก่า(ถนนจักรยาน) มูลนิธิลำปางสงเคราะห์ หอนาฬิกา สถานีรถไฟนครลำปาง พิพิธภัณฑ์ธนาคารแห่งชาติ (ลำปาง) ค่ายมวยเบิกฤกษ์ยิม วัดศรีรองเมือง วัดท่าคราวน้อย วัดศรีบุญเรือง วัดนาก่วมเหนือ วัดดำรงธรรม วัดบ้านดงไชยวราราม ร้านอาหาร 65 แห่ง ที่พัก โฮมสเตย์ โรงแรม 9 แห่ง รวมทั้งสิ้น 91 แห่ง โดยได้รับการเสนอความคิดเห็นจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมกับการสำรวจพื้นที่ของคณะผู้วิจัย โดยได้ออกแบบแผนที่สถานที่ท่องเที่ยว และนำข้อมูลร้านอาหาร ที่พัก โฮมสเตย์ โรงแรม เสนอในแอพพลิเคชั่นที่ต่อยอดจากการวิจัยครั้งนี้ โดยแผนที่ที่ออกแบบจากการสำรวจนี้ มีภาษาแสดงอยู่ 3 ภาษา ได้แก่ภาษาไทย ภาษาจีนและภาษาอังกฤษ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสแกนคิวอาร์โค้ดเข้าไปดูแผนที่เพื่อการเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกรวดเร็ว จากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวพบว่า การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในยุคปัจจุบัน เน้นความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะอนามัย เนื่องด้วยช่วงการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 ทำให้นักท่องเที่ยวมีความกังวลในการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่คณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตกร วิจารณรงค์ (2564) ได้สรุปการจัดการท่องเที่ยวก่อนยุค New Normal และในยุค New Normal ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง 3 ประเด็นหลัก คือ การ

จัดการด้านการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสุขภาพของทุกคน บุคลากรด้านการท่องเที่ยวต้องมีความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวยุค New Normal ตามมาตรฐาน SHA ของกระทรวงสาธารณะสุข และด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเลือกการเดินทางเองโดยรถส่วนตัว ไปแบบครอบครัว โดยคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสุขภาพเป็นสำคัญ โดยสถานที่หรือชุมชนในตำบลสบตุ๋ย ได้มีการปรับเปลี่ยนและเพิ่มอุปกรณ์ตามมาตรฐานความปลอดภัยไว้ทุกแห่ง นักท่องเที่ยวจึงประเมินให้รายการนี้ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.58)

นอกจากนี้ การสำรวจเส้นทางและสถานที่ต่าง ๆ ยังพบว่า บางแห่งที่มีการจัดการท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้ว ปรับปรุงตามมาตรฐานความปลอดภัยแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจเพิ่มมาใหม่ เช่น สะพานดำ ที่เป็นสะพานข้ามทางรถไฟที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดลำปาง ได้รับงบประมาณจากการรถไฟแห่งประเทศไทย ให้ปรับปรุงภูมิทัศน์และซ่อมแซมให้เหมาะแก่การท่องเที่ยว หรือบ้านโบราณอายุมากกว่า 50 ปี ของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น บ้านกิจเสรี ก็ได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าของบ้าน เปิดให้เข้าชมเป็นพิพิธภัณฑ์ และเป็นที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้ตำบลสบตุ๋ย มีเสน่ห์และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้นำเสนอโปรแกรมทั้งหมด 2 โปรแกรม คือโปรแกรมสำหรับการท่องเที่ยวหนึ่งวัน ไปเช้า เย็นกลับ อาจจะเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถขนส่งสาธารณะทั้งรถสองแถวและรถม้า ซึ่งเหมาะแก่การเดินทางแบบท่องเที่ยวด้วยตัวเอง โดยแต่ละเส้นทางมีการเดินทางที่มีความเชื่อมโยงกัน สามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็วและปลอดภัย สอดคล้องกับ การแนวคิดของ ปัญจพร ธนาวชิรานันท์ และคณะ (2563) อ้างถึงใน กิ่งแก้ว บังศรและคณะ(2565) ที่กล่าวว่า การวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยวนั้นจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ ของการพัฒนาเส้นทางนั้น ซึ่งในแต่ละเส้นทางจะมีการเชื่อมโยงสถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไว้ด้วยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในโปรแกรมดังกล่าวประกอบไปด้วยสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ร้านอาหารท้องถิ่น วัดและกิจกรรมของชุมชนที่น่าใจ

สำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวที่แนะนำอีกรูปแบบหนึ่งคือ 2 วัน 1 คืน ที่แนะนำที่พักในชุมชนเหมาะแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการค้างคืน และนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมในช่วงเช้าและเย็น เพื่อเป็นตัวเลือกให้แก่นักท่องเที่ยว และให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้ศิลปะมวยไทย การทำน้ำพริกแกงเหนือของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทุมพร เรืองฤทธิ์และ ผกามาศ ชัยรัตน์, (2565) เรื่อง รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนรากฐานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ไทดำบ้านดอนมะนาว จังหวัดสุพรรณบุรี ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนมีความหลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิด

ประสบการณ์ใหม่ ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ไทดำ บ้านดอนมะนาวเป็นชุมชาติพันธุ์ที่ยังคงมีการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิม พร้อมกับมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ายุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับชุมชนในตำบลสบตุ๋ย ที่สืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวเมืองเหนือไว้ อีกทั้งในโปรแกรมการท่องเที่ยวสองวัน ยังแนะนำให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมเมืองช่วงกลางคืน และชมการแสดงแสงสีของสถานีรถไฟนครลำปางได้อีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

การสำรวจและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้รับความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ หน่วยงานและผู้ประกอบการในพื้นที่ จึงทำให้การออกแบบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นไปด้วยความราบรื่น แม้ว่าการได้รับผลกระทบจากสถาณการณ์โรคระบาดไวรัส โควิด 19 ที่ทำให้นักท่องเที่ยวน้อยลงไป ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวต้องปรับตัวและปรับกลยุทธ์ โดยเน้นนักท่องเที่ยวในจังหวัดหรือภายในประเทศเป็นหลัก และเมื่อประเทศเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มรูปแบบแล้ว ชุมชนก็จะมีนวัตกรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เปลี่ยนไป และพร้อมที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การสำรวจและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวนี้ เป็นเพียงขั้นตอนแรกของการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน ดังนั้น ควรทำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ไปพัฒนาต่อยอดในรูปแบบนวัตกรรมแอพพลิเคชั่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้นวัตกรรมได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

2. สามารถนำรูปแบบการวิจัย ไปพัฒนาต่อยอดได้ในพื้นที่ชุมชนอื่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้มากยิ่งขึ้น หรือพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยใช้นวัตกรรมอื่น ๆ ต่อไป เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว บังศรและคณะ. (2565). การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวสาหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการลดการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ภายในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.*วารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัย*

จิตกร วิจารณรงค์. (2564). การจัดการท่องเที่ยวไทยในยุค NEW NORMAL.*วารสาร มจร. สังคมศาสตร์*ชุมชนสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เป็นฐาน. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 110.

ปริทรรศน์, 10(4), 378-379.

ปัญจพร ธนาวชิรานันท์, สุจิรา เมนัช และณพงศ์ รุจิวรารัตน์. (2563). การพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวปัญญาทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ไทดำบ้านดอนมะนาว จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ,*4(1), 120.

ราชภัฏสวนสุนันทา, 54.

อุทุมพร เรืองฤทธิ์และ ผกามาศ ชัยรัตน์. (2565). รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนรากฐานภูมิ

ttb analytics ประเมินผลกระทบโควิด ภาคการท่องเที่ยวช่วงที่ผ่านมา. (2564, 29 กันยายน).

https://www.ttbbank.com/th/newsroom/detail/travel-thailand-after-unlocking

F001

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

Development of Training Courses for Regional Sales Leaders ABC Life Insurance Public Company Limited

ราเชนทร์ ผดุงพร* วิเชศ คำบุญรัตน์

Rachain phadoongporn*, Wichet khambunrat

สาขาวิชาการบริหารคนและกลยุทธ์องค์การ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Faculty of Management Sciences, Panyapiwat Institute of Management

* Corresponding author. e-mail: Rachainphadoongporn@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสมรรถนะการเป็นผู้นำฝ่ายขายระดับภาค และ 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นผู้นำฝ่ายขายระดับภาคของ บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทหน้าที่ สมรรถนะผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยมีการทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตัวแทนประกันชีวิตตำแหน่งผู้จัดการภาคและตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน ที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดี มีผลงานสูงกว่ามาตรฐานที่บริษัทกำหนด และระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency) ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

ผลการวิจัยพบว่า ในระยะที่ 1 เมื่อมีการจัดทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus group) ในผู้นำฝ่ายขายระดับภาค พบว่าได้ข้อมูลสนับสนุนสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency) ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) 4 ด้านได้แก่ 1) ด้านการสร้างผลงาน เพื่อสนับสนุนการสร้างผลงานเบี้ยประกันชีวิตปีแรก 2) ด้านการสร้างทีมงาน เพื่อสนับสนุนการสร้างตัวแทนใหม่และรักษาตัวแทนเก่าให้คงอยู่ในทีม 3) ด้านการบริหารทีมงาน เพื่อสนับสนุนการบริหารทีมงานให้มีผลงานการขายสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนให้เป็นนักขายคุณภาพระดับสากล (MDRT) และ 4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนทักษะการใช้ Digital Tool (เครื่องมือในการทำงานภาคสนาม) ในการสร้างผลงาน การสร้างทีมงาน และการบริหารทีมงาน * MDA : Mobile Digital Agent นอกจากนี้ในระยะที่ 2 ของการฝึกอบรม พบว่าสามารถแบ่งการพัฒนาการฝึกอบรมสมรรถนะผู้นำฝ่ายขายระดับภาคได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม 2) การประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม และ 3) การ

ปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกบอบรม โดยใช้เครื่องมือรูปแบบการเรียนรู้ 70:20:10 ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตร “การพัฒนาผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)” ตามสมรรถนะบทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค ในงานวิจัยที่ศึกษานี้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมและกิจกรรม แนวคิดที่ใช้กับกิจกรรมหลักสูตรฝึกอบรม มีความครอบคลุมของเนื้อหาสาระ ระยะเวลาในหลักสูตรฝึกอบรม มีความเหมาะสมของวิธีการเรียนรู้ และมีความเหมาะสมของแนวทางการประเมินผลของทุกสมรรถนะสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมและพัฒนาผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ได้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ผู้นำฝ่ายขาย สมรรถนะผู้นำฝ่ายขาย

Abstract

The aim of the present study was to evaluate the capacity, and development on training courses of regional sales leaders at ABC Life Insurance Public Company Limited. The research was divided into 2 phases as follows. Phase 1 studied the roles and duties. The competence of regional sales leaders, ABC Life Insurance Public Company Limited, with a focus group activity, life insurance agents. Area Manager and Expansion Manager with good performance Achieved higher performance than the standard set by the company and in Phase 2, the development of training courses in accordance with the leadership competencies according to the roles and duties (Functional Competency) of the regional sales leaders, ABC Life Insurance Public Company Limited.

The results showed that in the first phase, when conducting a focus group activity in the regional sales leaders. It was found that the information supports the leadership competency according to the role (Functional Competency) of the regional sales leader, ABC Life Insurance Public Company Limited. Four aspects: 1) creating works, to support the creation of the first year life insurance premiums, 2) Team building, to support the creation of new agents and maintain the old agents to remain in the team, 3) Team management, to support the management of the team to have consistent and continuous sales results, as well as to promote them to be international quality sales (MDRT) and 4) on the ability to use technology, to support skills in using Digital Tool (Field work tools) to create works team building and team management * MDA : Mobile Digital Agent. In addition, in the second phase of training It was found that the development of regional sales leadership competency training can be divided into 3 steps as follows: 1) developing a training course outline 2) evaluating a training course outline and 3) improving a training course outline and Using the 70:20:10 learning model tool to develop training courses. Therefore the course “Development of Regional Sales Leaders, ABC Life Insurance Public Company Limited”, and the curriculum outline based on the competency of regional sales leaders in this research study are consistent with the objectives of the training courses and activities. Additionally, concepts applied to training course activities. It covers the content, subject matter, duration of the training course. There is a suitable learning method. And the appropriateness of the assessment guidelines of all competencies

can be used to train and develop regional sales leader's ABC Life Insurance Public Company Limited.

Keywords: Development of training courses for sales leaders, sales leadership, sales leadership competencies

บทนำ

ในสถานการณ์สังคมโลกปัจจุบัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและการทำงานในองค์กรต่าง ๆ มีการแข่งขันกันอย่างสูง ภายใต้สภาวะแรงกดดันจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร จึงทำให้แต่ละองค์กรต้องปรับกลยุทธ์ นโยบาย วิธีการในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งแนวทางการพัฒนาคน เพื่อดึงศักยภาพความคิดอย่างสร้างสรรค์ที่มีอยู่ภายในตัวบุคลากรออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่กระบวนการปรับปรุงสินค้าและการบริการที่เหนือกว่าคู่แข่งภายใต้คำว่า “ดีกว่า” เพื่อการเติบโตและมั่นคงอย่างยั่งยืนในยุคโลกาภิวัฒน์ (ดอน นาครทรรพ, 2563)

แต่ปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรน่า (Covid-19) ที่เกิดขึ้นทั่วโลกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ประชากรทั่วโลกมีการ**ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน รวมทั้งการขับเคลื่อนทางเทคโนโลยีและการสื่อสารแบบออนไลน์** (New Normal) เพิ่มมากขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลกระทบให้ธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศลดน้อยลง แต่ละองค์กรเริ่มมีนโยบายให้พนักงานทำงานที่บ้านมากขึ้น (Work From Home) การใช้บริการ Food Delivery เริ่มเป็นที่นิยม ประชากรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของตัวเองมากขึ้น มีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตด้วยการเว้นระยะห่างทางสังคม (social distance) และดูแลป้องกันตนเองโดยการใส่หน้ากากอนามัยและใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดต่าง ๆ เพื่อเป็นการฆ่าเชื้อ (ฉัตรสุมน พฤฒิภิญโญ, 2563)

จากปัจจัยดังกล่าว จึงทำให้มีการคาดการณ์เศรษฐกิจไทยในปี 2563 ว่ามีการเติบโตติดลบร้อยละ 5.3 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563) เนื่องจากได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรน่า (Covid-19) ที่ยืดเยื้อ ส่งผลต่อภาคการท่องเที่ยวและภาคการส่งออกที่เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจไทยต้องชะลอตัวลง โดยหลังจากการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรน่า (Covid-19) เศรษฐกิจไทยจะมีแนวโน้มที่จะฟื้นตัวได้ดีขึ้น แม้ว่าจะต้องใช้เวลาในการฟื้นตัวโดยเฉพาะในส่วนของภาคการท่องเที่ยวและการส่งออกที่จะสามารถกลับขยายตัวได้ดีขึ้นในปี 2564 (สมาคมประกันชีวิตไทย, 2564)

ช่องทางการจัดจำหน่ายในธุรกิจประกันชีวิตพบว่า ช่องทางตัวแทนประกันชีวิต (Agency) ยังคงเป็นช่องทางการขายที่มีสัดส่วนการขายเทียบรวมทุกช่องทางทั้งหมด สำหรับปี 2564 สมาคมประกันชีวิตไทยคาดการณ์ว่าธุรกิจประกันชีวิตจะยังคงเผชิญกับปัจจัยท้าทายรอบด้าน อาทิ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ยังคงชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง ภาวะอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องทางการขายทางดิจิทัล (Digital) หรือช่องทางออนไลน์ และพัฒนารูปแบบการให้บริการให้มีความทันสมัย สะดวกสบาย ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของลูกค้าแต่ละกลุ่มมากขึ้นอีกด้วย (สมาคมประกันชีวิตไทย, 2564)

จากภาพรวมของธุรกิจ องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกภาคส่วนจึงให้ความสำคัญในการพัฒนาคนหรือบุคลากรให้มีคุณภาพ สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งการพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง ปัจจัยที่มีความสำคัญมากนั้นคือ คุณภาพและศักยภาพของ “ผู้นำ” ที่ต้องพร้อมไปด้วยความรู้

ความสามารถ ความชำนาญและทัศนคติที่ดี เหมาะสมกับการบริหารคน บริหารงานอย่างดีเยี่ยม ฉะนั้นการพัฒนาผู้นำในแต่ละองค์กร จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ได้คนดี คนเก่ง มีศักยภาพเหมาะสมกับคำว่า“ผู้นำ”ที่สามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (เอี่ยมสิน ลีลาภรณ์, ชนินทร์ วิชชลตา, สุขจิตต์ ณ นคร, และอนิรุทธิ์ ผ่องแผ่ว, 2563)

จากปัจจัยสภาพแวดล้อมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น กลุ่มผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ถือได้ว่าเป็นกลุ่มตัวแทนประกันชีวิตที่มีความสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบายหลักขององค์กร ทั้งในด้านการขาย ด้านการสร้างเบี้ยประกัน ด้านเทคโนโลยี ด้านการสร้างคน และการบริหารทีมงานตาม KPI ที่บริษัทกำหนด ด้วยตำแหน่งในกลุ่มผู้นำฝ่ายขายระดับภาคจะมีทีมงานซึ่งเป็นตัวแทนขายประกันชีวิตภายใต้การกำกับดูแลจำนวนมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้นำฝ่ายขายระดับภาคให้สามารถสร้างผลงาน สร้างทีมงาน บริหารทีมงาน และมีความสามาราถด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเป้าหมายหรือ KPI ที่บริษัทกำหนดให้กับบุคลากรฝ่ายขายทั้ง 4 ด้าน ด้วยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาคของ บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เพื่อเป็นมาตรฐานในการฝึกอบรม ภายใต้สมรรถนะด้านการเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นด้านการสร้างผลงาน การสร้างทีมงาน การบริหารทีมงานและมีความสามารถด้านเทคโนโลยี รวมถึงการเป็นคนดี คนเก่ง ที่พร้อมจะเป็นเพื่อนคู่คิดของลูกค้า (Annual report บมจ. ABC ประกันชีวิต, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการเป็นผู้นำฝ่ายขายระดับภาคของ บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นผู้นำฝ่ายขายระดับภาคของ บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

ความหมายของผู้นำ

ความหมายของ “ผู้นำ” คือ บุคคลที่ใช้วิธีการหรือกระบวนการ เพื่อให้ทีมงานบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายซึ่งผู้นำอาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาฝึกฝน หรือเป็นบุคลิกภาพที่ติดตัวมา ผู้นำที่เราพบเห็นกันอยู่ทุกวันนี้อาจจะไม่มีความสามารถในการนำที่ดีพอ จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นมากมายทั้งในระดับองค์การและในระดับประเทศ ฉะนั้นคนที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำนั้น ไม่ได้หมายความว่าจะเพียบพร้อมซึ่งคุณสมบัติและความสามารถในการเป็นผู้นำ (leader) เสมอไป แต่ในทางตรงกันข้าม ใครที่เป็นผู้นำนั้นจะต้องมีความพร้อมและเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะทำหน้าที่สำหรับการเป็น “ผู้นำ” (บุญช่วย โชติวโส และสุนทร สายคำ, 2560) สอดคล้องกับแนวคิดของ ปัทมา อินทรจันทร,เกษราภรณ์ สุดตาพงษ์ และยุวดี ลีเบ็น (2560) กล่าวว่า “ผู้นำ” หมายถึง คุณลักษณะของผู้นำในการบริหารจัดการดูแลกลุ่มพนักงานในองค์กรให้ปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้ โดยคุณลักษณะของผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่น กล้าตัดสินใจ

และนำพาทีมงานให้ประสบความสำเร็จ และใช้กลยุทธ์การสร้างและพัฒนาผู้นำองค์กรรุ่นถัดไปเป็นเครื่องมือ Succession Planning Management เพื่อเตรียมบุคลากรในองค์กรสืบทอดตำแหน่ง ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์ผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) กลยุทธ์เทคนิคการสอนงาน 3) กลยุทธ์การกำหนดแผนการสืบทอดตำแหน่ง

ความสอดคล้องกับ สุทธิเวท บุญยรัตกลิน และสมิหรา จิตตลดากร (2563) ได้ทำการเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2549 – 2557 ทั้งนี้ยังมีแนวความคิดของระบบงานของราชการที่เล็งเห็นความสำคัญของ “ผู้นำ” นั้นคือรูปแบบผู้นำการพัฒนา องค์กรยุคที่ 1) ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง องค์กรยุคที่ 2) คุณลักษณะภาวะผู้นำองค์กร องค์กรยุคที่ 3) ผู้นำตามสถานการณ์ และองค์กรยุคที่ 4) ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง โดยการเป็นผู้นำการขายที่มีคุณภาพ จะต้องมีความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร ความเป็นผู้นำในยุคแรกมีพื้นฐานที่เน้นลักษณะทางกายภาพและคุณลักษณะของผู้นำเป็นหลัก ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นที่ความแตกต่างของพฤติกรรมของผู้นำเป็นหลัก โดยผลลัพธ์ของผู้นำจะเป็นตัวแปรหลักในการพัฒนาองค์กร

Shazeed Ahmed (2018) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำต้องมีการพัฒนาความสามารถของไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดความตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กรก้าวผ่านสถานการณ์ฉุกเฉินได้ทุกสถานการณ์ ในอีกมุมหนึ่งกระบวนการที่ผู้นำเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ตามก็ต้องให้สูงขึ้น จากความพยายามที่คาดหวังเป็นผลให้ปฏิบัติงานเกินความคาดหวังโดยผู้นำแสดงบทบาททำให้ผู้ตามมีความรู้สึกไว้วางใจ (จุฑาทิพย์ สุจริตกุล, 2562)

ผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ องค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะ อำนาจ พฤติกรรม และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงองค์การในรูปแบบใด ๆ ก็ตามจะให้ประสบความสำเร็จได้นั้น องค์กรต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถให้กับบุคลากรซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์การ (ปิยานุช ตันเจริญ, 2563) พนักงานองค์กรหลาย ๆ คนอยากที่จะเป็นวิธีการโดยทำให้ตัวเองมีคุณค่าทางความคิด กล้าตัดสินใจในงานที่ตัวเองรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Alvesson and Spicer, 2012) การเป็นผู้นำยังส่งผลถึงคุณลักษณะ 6 ประการที่สามารถบ่งบอกถึงการเป็นผู้นำได้อย่างมืออาชีพได้แก่ 1) มุ่งเน้นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม 2) มีความมุ่งมั่นในการเป็นผู้นำอย่างแท้จริง 3) คิดมองการไกล ความเข้าใจผู้อื่น และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) มุ่นเน้นการพัฒนาตามทิศทางวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายขององค์กร 5) มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม และ 6) ผู้นำจะพัฒนาภายในกรอบนโยบายขององค์กรที่กำหนด (พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, พระครูโสภณวีรานุวัตร, พระครูวิบูลย์เจติยานุรักษ และเอกมงคล เพ็ชรวงษ์, 2562)

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ สมรรถนะ ความรับผิดชอบโดยจะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบร่วมกันคือผู้นำควรตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองควรมีการประเมิน

คุณภาพการทำงานของตัวเอง และพนักงานภายใต้บังคับบัญชาเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการทำงาน และนอกจากนั้นควรมีการกระตุ้นทีมงานในทางสร้างสรรค์ และควรมีการนำสมรรถนะมาเสริมกัน เช่น มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานแต่ละคนให้ชัดเจนและตรงกับทักษะความสามารถของแต่ละคน มีการทบทวนหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในทีมและอาจมีการแก้ไขได้เมื่อมีความจำเป็นเพื่อจะได้แน่ใจว่าพนักงานมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และมีทักษะความสามารถที่เพียงพอต่อการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย ผู้บริหารควรมีการเน้นให้ผู้นำ หัวหน้ามีการประพฤติและปฏิบัติตน สอดคล้องกับแนวคิดของ Fisher, Peter A., et al (2021) คนที่เป็นผู้นำจะมีความโดดเด่นในการทำงานอย่างเห็นได้ชัด มีความห่วงใยผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง ให้เกียรติต่อความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ ๆ สามารถตอบสนองความต้องการของพนักงาน และในทางกลับกันก็สามารถตอบสนองนโยบายด้วยเช่นเดียวกัน

สิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงในการบริหารจัดการสำหรับธุรกิจประกันชีวิตนั้นก็คือกลุ่ม “ผู้นำการขาย” ที่ต้องพยายามสรรหากลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาในการขาย การสร้างและการบริหารทีมงานของตนเอง นอกจากนี้ตัวผู้นำหรือผู้บริหารต้องแสดงเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นผู้นำในการปฏิบัติตามกลยุทธ์นั้น ๆ ทั้งนี้ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการภายใต้โครงสร้างและการสร้างความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ โดยกลุ่มผู้นำการขายประกันชีวิต คือหัวใจสำคัญของความสำเร็จ เพราะทีมขายถือเป็นผู้ผลักดันให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายนั่นก็คือ ผลกำไรและยังเป็นทัพหน้าขององค์กร (วุฒิชัย ผาสุกกานนท์ และธีระวัฒน์ จันทึก, 2559) สอดคล้องกับแนวคิดของ โกศล น่วมบาง และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2561) ได้กล่าวว่า ความเป็นอิสระในการทำงานของผู้นำฝ่ายขายกับประสิทธิภาพในการทำงานพบว่า ความเป็นอิสระในการทำงานของผู้นำฝ่ายขายมีผลบวกในทิศทางที่สนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น การให้การสนับสนุนของผู้นำกับพนักงานฝ่ายขายที่ทำงานแบบมีความเป็นอิสระมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งตระหนักถึงการทำงานของพนักงานขายที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การที่จะสร้างยอดการขายให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมุ่งที่ความเป็นอิสระในการทำงาน การทำงานที่เป็นอิสระของพนักงานขายเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน โดยการวางแผนการทำงาน การตัดสินใจในการทำงานด้วยตนเองการจัดตารางการทำงาน การดำเนินงานเพื่อให้งานประสบความสำเร็จสูงสุด

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค ของบริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ผู้วิจัยได้รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่มีความสอดคล้องกัน และส่งผลต่องานวิจัยในด้านแนวคิด การสร้างหลักสูตรผู้นำฝ่ายขายระดับภาค ของบริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ดังนี้

ด้านภาวะผู้นำ

ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำในอาชีพตัวแทนประกันชีวิต สุนันต์ทา พิษณุวงษ์ และภาวิณี เพชรสว่าง (2561) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำไว้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีคุณลักษณะภาวะผู้นำและหัวหน้างานจูงใจโดยใช้กิจกรรมสร้างกำลังใจ แสดงว่า ผู้นำมีวิธีการในการสร้างแรงจูงใจให้ลูกน้องได้มีส่วนร่วมในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กรด้วยความเต็มใจ ให้ความสำคัญกับหน่วยงานและบริษัท ผู้นำได้มีการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้พนักงานรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรด้วยการนำองค์กร ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้นำได้มีการกระตุ้นให้พนักงานมีส่วนร่วมและมีการสร้างแรงจูงใจพร้อมทั้งให้อิสระในการทำงาน ยอมรับซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาความสามารถหรือความชำนาญเฉพาะด้านของพนักงานแต่ละคน พร้อมทั้งให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน และผู้นำต้องมีความซื่อสัตย์และยึดหลักคุณธรรม ผู้นำได้เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน

ชาญศักดิ์ เกิดสุข และกัญญามน อินหว่าง (2562) กล่าวไว้ว่า ปัจจัยการทำงานของภาวะผู้นำต้องมีประสบการด้านทำงานด้านลักษณะงานที่ทำ ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านบรรยากาศในการทำงานแบบอิสระ ซึ่งจะสามารถเป็นผู้นำทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ นารี กาสา (2562) ความคิดเห็นของพนักงานเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภาวะผู้นำต้อ มีความไว้วางใจ และต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการทำงาน มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ คิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม ผู้นำควรเพิ่มพฤติกรรมทักษะการกล้าตัดสินใจและมีความคิดสร้างสรรค์กล้าที่จะหลุดออกจากกรอบเดิม ๆ ที่ปฏิบัติกันอยู่เนื่องจากพนักงานส่วนใหญ่ในองค์การเป็นคนรุ่นใหม่ (วัชรี คงทรัพย์, และพิพัฒน์ นนทนาธรณ์, 2562)

แนวคิดของ สุนันต์ทา พิษณุวงษ์ และภาวิณี เพชรสว่าง (2561) สอดคล้องกับผลสรุปของ วัชรี คงทรัพย์ และพิพัฒน์ นนทนาธรณ์ (2562) ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมอย่างมาก ภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การอย่างมีนัยสำคัญ และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางวัฒนธรรมองค์กรโดยภาวะผู้นำร้อยละ 72 มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กกร และคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของพนักงาน มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีความคิดสร้างสรรค์ คิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยมีแนวคิดว่า “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการขายระดับภาค” บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) นั้น “ผู้นำ” จะต้องมีภาวะการเป็นผู้เริ่มต้น ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ สามารถกำหนดแผนการทำงานภายใต้กรอบนโยบายหลักขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงผู้นำสามารถบริหารจัดการทีมงาน บริหารคน บริหารงาน มีแรงกระตุ้นผลักดันให้ทีมงานทำงานร่วมกันและร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยการ “ใส่ใจ จริงใจ เข้าใจ และไม่ทิ้งกัน” ยอมรับและสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำพาองค์กรให้อยู่ในระดับแนวหน้าของธุรกิจได้ ซึ่งการที่องค์กรจะมีตัวแทนขายที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำการขายที่ดีก็คงจะต้องผ่านการ

พัฒนาการเรียนรู้ ฝึกทักษะ ความชำนาญ ให้สามารถทำงานภายใต้แรงกดดัน ทั้งเป้าหมายด้านผลงาน ด้านสร้างทีม ด้านการบริหารทีมงาน และด้านเทคโนโลยีได้เป็นอย่างดีโดยการฝึกอบรม

ด้านสมรรถนะและการพัฒนาหลักสูตร

ด้านภาวะการเป็นผู้นำ พสุธิดา ตันตราจิณ, ธีระวัฒน์ จันทึก, และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2559) ได้กล่าวไว้ว่าผลจากการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างศักยภาพการเป็นผู้นำของบุคลากรรุ่นใหม่ เพื่อมุ่งสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ในธุรกิจประกันภัย ได้แก่ 1) การเพิ่มศักยภาพในอุตสาหกรรม ประกันภัยโดยการนำระบบ IT มาใช้เพื่อมุ่งสู่การเป็น Digital Business 2) การเสริมสร้างความรู้ และการเข้าถึงการประกันภัยแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการประกันภัย 3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแข่งขัน ส่งเสริมการเชื่อมโยงตลาดประกันภัยในภูมิภาคอาเซียนเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง และ 4) เสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านการประกันภัยพัฒนาและยกระดับบุคลากรประกันภัยให้เป็นมืออาชีพ การสนับสนุนบุคลากรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ธุรกิจประกันภัย เสริมสร้างศักยภาพการวิจัยและสารสนเทศ

สอดคล้องกับ ณัฏฐ์ภูอิสร์ ศรีเพชร (2015) ได้สรุปไว้ว่าแนวทางการสร้างความไว้วางใจของลูกค้าในธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทยจากอิทธิพลรวม (Total Effect) จะพบว่าเกิดจากการจัดความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า ความพึงพอใจการยอมรับตัวแทนประกันชีวิต การยอมรับบริษัทประกันชีวิต รวมถึงการบริการหลังการขาย สรุปได้ว่าแนวทางการสร้างความไว้วางใจของลูกค้าในธุรกิจประกันชีวิตต้องเน้นในด้านความโปร่งใส ชัดเจน ปฏิบัติตามสัญญา การจ่ายสินไหมทดแทนตามเงื่อนไข การพัฒนาตัวแทนให้สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า การใช้กลยุทธ์สร้างความพึงพอใจให้เกิดบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และต้องมีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

โดยแนวคิดแนวทางการขายของธุรกิจประกันชีวิตในปัจจุบันของ ธราพงศ์ ลิ้มสุทธิวันภูมิ (2559) ได้ระบุว่าการขายประกันชีวิตผ่านช่องทางตัวแทนยังเป็นช่องทางที่สำคัญที่บริษัทประกันชีวิตต้องการเสมอ เนื่องจากยังต้องการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า เพื่อการขายขยายตลาดแบบโซ่ไม่มีปลายการปิดการขายในกรมธรรม์ที่ 2 ต่อไป คุณสมบัติของตัวแทนประกันชีวิตสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ด้วยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการขายและการบริการได้เป็นอย่างดี ต้องเป็นตัวแทนเต็มเวลา มีความเป็นมืออาชีพ การขายผ่านช่องทางตัวแทนจึงถึงได้ว่าเป็นช่องทางการขายที่สำคัญ และเป็นหัวใจหลักในการสร้างรายได้ให้กับบริษัทประกันชีวิต จึงถือได้ว่าเป็นอาชีพที่มีคนเข้าออกเป็นจำนวนมาก โดยจุดเด่นของงานอาชีพตัวแทนประกันชีวิต คือ เป็นงานที่อิสระ มีรายได้ไม่จำกัดขึ้นอยู่กับความขยัน ความเอาใจใส่ในการบริการและดูแลลูกค้าอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

โดยแนวคิดด้านอาชีพการเป็นตัวแทนประกันชีวิตที่ผ่านมานั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ สาคริน ทร์น้อยผา, คณน ไตรจันทร์ และวิษณุพงษ์ โพธิพิรุฬห์ (2562) กล่าวไว้ว่าถึงคุณลักษณะของตัวแทนประกันชีวิตที่ดี (Insurance Sales Agents) ควรมีคุณลักษณะของอาชีพที่น่าสนใจ คือ การเป็นผู้ประกอบอาชีพที่สามารถบริหารจัดการเวลาในการทำงานได้ด้วยตนเอง และสร้างรายได้อย่างไม่มีขีดจำกัด การวัดความสำเร็จของ

อาชีพ (Career Success) สอดคล้องกับบทสรุปของ โกศล น่วมบาง และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2561) กล่าวถึงแบบแผนของผู้นำกับประสิทธิภาพในการทำงานของการทำงานแบบเป็นอิสระของ เช่น การเป็นตัวแทนประกันชีวิตไว้ว่าความสัมพันธ์ของความเป็นอิสระในการทำงานของพนักงานฝ่ายขาย กับประสิทธิภาพในการทำงาน และความสัมพันธ์ของการสนับสนุนของผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความเป็นอิสระในการทำงานของพนักงานฝ่ายขาย มีผลเชิงบวกกับประสิทธิภาพในการทำงาน กล่าวคือ ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น โดยมุ่งที่ความเป็นอิสระในการทำงานที่เป็นอัตลักษณ์ของพนักงานขาย ความเป็นอิสระในการทำงานการตัดสินใจในการทำงานด้วยตนเองการจัดตารางการทำงาน การประกันชีวิตเป็นอาชีพที่อิสระในการบริหารจัดการเวลา บริหารจัดการตนเอง ดังนั้นตัวแทนประกันชีวิตจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาตัวเองให้ทันต่อกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสนองตอบต่อความต้องการของลูกค้า

แนวคิดของ สุวลักษณ์ กุศลเพิ่มพูล, เอกสิทธิ์ สนามทอง, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล และวันชัย ปานจันทร์ (2019) ได้สรุปการทดสอบความรู้หลังใช้หลักสูตรฝึกอบรมในการพัฒนาผู้นำด้านประกันชีวิตใน 7 สมรรถนะ ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านความรู้และเงื่อนไขสัญญาในกรมธรรม์ภาคสมัครใจและภาคบังคับ 2) สมรรถนะด้านกฎหมายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3) สมรรถนะด้านทักษะการพิจารณาสินไหมทดแทน 4) สมรรถนะด้านทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ 5) สมรรถนะด้านทักษะการเจรจาต่อรอง 6) สมรรถนะด้านมนุษยสัมพันธ์ และ7) สมรรถนะด้านการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยสมรรถณะดังกล่าวจะส่งผลให้ตัวแทนประสบความสำเร็จในอาชีพ

Kuzieva Nargiza, Ramazanovna, Ashurova Nasiba Batirovna and Ollokulova Feruza Mansurovna (2020) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ในแนวทางการดำเนินธุรกิจขทางธุรกิจของการองธุรกิจประกันภัยจะต้องมีแนวทาง และกระบวนการในการทำงานที่ต้องพัฒนาได้แก่ 1) ระบุกระบวนการหลักของบริษัทประกันภัยอย่างชัดเจน 2) ปรับปรุงโครงสร้างธุรกิจของบริษัทให้โปร่งใสและเข้าถึงได้อย่างชัดเจน 3) ปรับผลการรับความเสี่ยงภัยในระดับกลาง ซึ่งจะทำให้บรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ 4) ลดต้นทุนและดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันภัยเพื่อรองรับการเสี่ยงภัย 5) มีแผนการรองรับสถานการณ์ความเสี่ยงโดยรวม และ6) ลดระดับต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธุรกิจ เพื่อเก็บเป็นเงินสำรองประกันภัย

สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดของ โกศล น่วมบาง และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2561) กล่าวไว้ว่าการทำงานในอาชีพตัวแทนประกันชีวิตส่วนใหญ่จะชอบความเป็นอิสระในการทำงานเน้นการบริหารจัดการผลงานด้วยตัวเองส่งผลทำให้สร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวลักษณ์ กุศลเพิ่มพูล, เอกสิทธิ์ สนามทอง, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, และวันชัย ปานจันทร์ (2019) กล่าวถึงด้านการพัฒนาตัวแทนประกันชีวิตด้วยการพัฒนาสูตรฝึกอบรมตัวแทนขาย จะต้องมีความรู้ในด้านสมรรถนะที่เน้นด้านความรู้และเงื่อนไขสัญญาในกรมธรรม์ สมรรถนะด้านทักษะการประเมินและการพิจารณาความเสียหาย สมรรถนะด้านทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ สมรรถนะด้านทักษะการเจรจาต่อรอง สมรรถนะด้านมนุษยสัมพันธ์ สมรรถนะด้านการสื่อสาร และสมรรถนะด้านการประเมินสินไหมทดแทน

งานวิจัยของ จินตนา พรจะเด็ด (2558) ได้ศึกษาว่าสมรรถนะของผู้นำจะต้องมีทักษะเพื่อการพัฒนาผู้นำ คือ 1) ทักษะด้านการสื่อสาร 2) วิสัยทัศน์ 3) การยอมรับเชื่อถือ และ4) มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีวิธีการพัฒนาผู้นำคือ 1) การสอนงาน 2) องค์การแห่งการเรียนรู้ 3) การทำงานเป็นทีม และ4) ความก้าวหน้าในอาชีพและแผนการฝึกอบรม โดยทักษะการสื่อสารเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อวิธีการพัฒนาผู้นำด้านสื่อสารอย่างมีประสิทธิผลคือหัวใจสำคัญของหลักสูตรความเป็นผู้นำ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิรัตน์ ตรงพิทักษ์กุล และณัฐสพันธ์ เผ่าพันธุ์ (2564) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะและประสิทธิภาพการทำงานของที่ปรึกษาการเงินในอุตสาหกรรมประกันชีวิตพบว่าในอุตสาหกรรมประกันชีวิตประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เป็นตัวแปรแฝงภายนอกได้แก่ การจัดการปัจจัยขององค์กร การบริหารจัดการความรู้ และการพัฒนาบุคคลากร โดยมีตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ สมรรถนะและประสิทธิภาพการทำงาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ

สอดคล้องกับแนวคิดของ เอี่ยมสิน ลีลาภรณ์, ชนินทร์ วิชชุลตา, และอนิรุทธ์ ผ่องแผ้ว (2020) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรด้านตัวแทนประกันชีวิต คือ การนำกิจกรรมที่มีการกำหนดและวาง รูปแบบอย่างมีระบบมาใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และปรับปรุงพฤติกรรมของพนักงานให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน 3 ส่วน คือ 1) การพัฒนาบุคคล (Individual Development) 2) การพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) และ3) การพัฒนาองค์การ (Organization Development)

จากการวิจัยความต้องการพัฒนาศักยภาพตัวแทนประกันชีวิต บริษัท เอไอเอ จำกัด (มหาชน) พบว่าศักยภาพความต้องการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารองค์กรระดับตัวแทนประกันชีวิต ในภาพรวมมากที่สุดทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านทักษะในสายอาชีพ ด้านทัศนคติ ซึ่งผลการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนในภาพรวมทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ด้านการบริหารงาน ด้านความรู้เฉพาะในสายวิชาชีพ บทบาทในการให้บริการลูกค้า ความสามารถในการจูงใจ มีความจำเป็นในการพัฒนาทุกด้าน (เอี่ยมสิน ลีลาภรณ์, ชนินทร์ วิชชลตา, สุขจิตต์ ณ นคร และอนิรุทธิ์ ผ่องแผ่ว, 2563) โดยมีความสัมพันธ์กับ จินตนา พรจะเด็ด (2558) ได้แสดงผลการวิจัยไว้ว่าคุณลักษณะ ทักษะที่ผู้นำควรมีได้แก่ 1) ทักษะด้านการสื่อสาร 2) วิสัยทัศน์ 3) การยอมรับเชื่อถือ และ4) มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 5) การสอนงาน 6) องค์การแห่งการเรียนรู้ 7) การทำงานเป็นทีม และ8) ความก้าวหน้าในอาชีพและแผนการพัฒนา

สอดคล้องกับ เอี่ยมสิน ลีลาภรณ์, ชนินทร์ วิชชุลตา และอนิรุทธ์ ผ่องแผ้ว (2020) กล่าวถึงศักยภาพของผู้บริหารผู้บริหารองค์กรระดับตัวแทนประกันชีวิตในภาพรวมนั้นต้องประกอบด้วยศักยภาพด้านความรู้ ทักษะความสามารถในการปฏิบัติงาน ทักษะในสายอาชีพ ด้านทัศนคติ ความรู้ด้านการบริหารงาน ความรู้เฉพาะในสายวิชาชีพ บทบาทในการให้บริการลูกค้าที่ดี ความสามารถในการจูงใจ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพตัวแทนประกันชีวิตจึงมีความจำเป็นที่ต้องวิธีการพัฒนาที่แตกต่างกัน

สอดคล้องกับ นิศาชล คะนองดี และพัชรา วาณิชวศิน (2021) กล่าวว่าการพัฒนาผู้นำเป็นการนำเอาแนวคิดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ 70:20:10 พบว่าสภาพที่เป็นจริงของการทำงานเป็นทีมโดยภาพ

รวมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการกำหนดบทบาท ด้านการบรรลุเป้าหมาย ด้านกระบวนการทำงาน และด้านการกำหนดเป้าหมาย สภาพที่คาดหวังของการทำงานเป็นทีมคือ ด้านการกำหนดบทบาท ด้านการกำหนดเป้าหมาย ด้านการบรรลุเป้าหมาย และด้านกระบวนการทำงาน สอดคล้องกับ โกศล น่วมบาง และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2561) กล่าวว่าผลการพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ 70:20:10 ทำให้ผลสำเร็จของการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพหลังการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่สูงขึ้น จากสถาพการทำงานในปัจจุบันพบว่า การทำงานเป็นทีมต้องพิจารณาจากหลาย ๆ ด้าน เช่น การกำหนดบทบาทหน้าที่ การมอบหมายงานที่ชัดเจน เกิดความคล่องตัวในการทำงานรวมถึงด้านกระบวนการและขั้นตอนการทำงานที่ไม่ซับซ้อนจนเกินไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทหน้าที่ สมรรถนะผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสมรรถนะผู้นำตามหน้าที่ (Functional Competency) ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) กิจกรรม โดยการทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตัวแทนประกันชีวิต ตำแหน่งผู้บริหารศูนย์การขาย ตำแหน่งผู้จัดการภาคและตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน ที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดี มีผลงานสูงกว่ามาตรฐานที่บริษัทกำหนดผลลัพธ์ข้อมูลสนับสนุนสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency) ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ประกอบด้วยสมรรถนะ 4 ด้านได้แก่ 1) ด้านผลงาน 2) ด้านการสร้างทีมงาน 3) ด้านการบริหารทีมงาน และ4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency) ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) วัตถุประสงค์ 2.เพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ Functional Competency) ผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) กิจกรรมนำข้อมูลสนับสนุนสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ Functional Competency) ผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เพื่อนำไปสู่การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน 1) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม 2) การประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม และ 3) การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกบอบรมผลลัพธ์ หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

เพื่อให้การวิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้ชัดเจน ผู้วิจัยได้ดำเนินการขยาย อธิบายการดำเนินการวิจัยรายละเอียดดังนี้ระยะที่ 1 ศึกษาสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้กรอบการวิจัย จากการบูรณาการทฤษฎี แนวคิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผู้นำขององค์กรและด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus

Group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ตัวแทนประกันชีวิต บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ตำแหน่งผู้จัดการภาค และตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน ที่มีผลงานสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนด ทั้งด้านการสร้างผลงาน ด้านการสร้างทีม ด้านการบริหารทีมงาน และและความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. คัดเลือกตัวแทนประกันชีวิต ตำแหน่งผู้จัดการภาค และตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน ที่มีผลงานสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่บริษัทกำหนด หรือสามารถปฏิบัติงานได้ดีที่สุด โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผ่านระบบออนไลน์ (Google Meet) เป็น 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามตำแหน่งงานได้แก่ ตำแหน่งผู้จัดการภาคจำนวน 14 คน ตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงานจำนวน 14 คน โดยผู้วิจัยได้แบ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ตามสมรรถนะทั้ง 4 ด้านเพื่อให้เกิดการระดมสมอง กลั่นกรองความรู้ ทัศนคติ ทักษะและพฤติกรรมที่ผู้นำฝ่ายขายระดับภาคพึงมี และหลังจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการถอดเสียงการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คำต่อคำมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประเด็นหลัก (กลุ่มคำ) ประเด็นย่อย และหัวข้อหลัก (คำหลัก) เพื่อสรุปสมรรถนะบทบาทหน้าที่ผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยสรุปในแต่ละสมรรถนะแบ่งตามตำแหน่งผู้จัดการภาค และตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2565

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาสรรถนะตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายตำแหน่งผู้จัดการภาค โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นการศึกษาและกำหนดสมรรถนะที่ผู้นำฝ่ายขายระดับภาคบริษัท ABC ประกันชีวิตจำกัด (มหาชน) ต้องการ โดยเริ่มจากกระบวนการทบทวนข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร แนวคิดการเป็นผู้นำในธุรกิจประกันชีวิตหรือกลุ่มบริษัทที่มีประเภทธุรกิจใกล้เคียงกัน แนวคิดเกี่ยวกับด้านสมรรถนะ แนวคิดการเป็นผู้นำ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม แนวคิดการเรียนรู้ รวมทั้งข้อมูลวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมองค์กร วัฒนธรรมองค์กร นำมาออกแบบประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลคือ กลุ่มตัวแทนประกันชีวิต บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด(มหาชน) ตำแหน่งผู้จัดการภาคจำนวน 14 คน ที่มีผลงานด้านการผลิตค่าคอมมิชชั่นเฉลี่ยขั้นต่ำ 60,000 บาท ต่อเดือน หรือมีผลงานการขายอันดับ 1-5 ของโซนการตลาด หรือติดคุณวุฒิ MDRT มีการสร้างทีมงานผู้บริหารหน่วยใหม่ 1 ผู้บริหารหน่วยใหม่ต่อเดือน มีผลบังคับไม่ต่ำกว่า 75% ต่อเดือน และมีอายุไม่เกิน 50 ปี ส่วนกลุ่มเป้าหมายในตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงานจำนวน 14 คน จะต้องมีผลงานด้านความสามารถในการผลิตผลงานเบี้ยประกันปีแรกเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 80% ต่อเดือน หรือมีผลงานการขายอันดับ 1-5 ของโซนการตลาด หรือติดคุณวุฒิ MDRT มีผลบังคับไม่ต่ำกว่า 75% ต่อเดือน และมีอายุ

ไม่เกิน 50 ปีในสมรรถนะผู้นำ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้างผลงาน 2) ด้านการสร้างทีมงาน 3) ด้านการบริหารทีมงาน และ 4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

การออกแบบคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการตรวจสอบคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นลักษณะคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยคำถามแต่ละสมรรถนะของการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด จัดทำข้อคำถามถึงลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) กับสมรรถนะด้านการสร้างผลงาน ด้านการสร้างทีมงาน ด้านการบริหารทีมงาน และด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ที่มีความเชื่อมโยงกับความรู้ (Knowledge and Understanding) ทัศนคติ (Attitude) ทักษะ (Skill) พฤติกรรม (Habit) โดยผู้วิจัยได้ขอความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านจนคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีความสอดคล้องและอิ่มตัวกับสมรรถนะของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ของสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้างผลงาน 2) ด้านการสร้างทีมงาน 3) ด้านการบริหารทีมงาน และ4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย และตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีข้อคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่สอดคล้องกับสมรรถนะบทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ได้แก่ 1) ด้านการสร้างผลงาน เป้าหมายของสมรรถนะ หมายถึง การสร้างผลงานเบี้ยประกันชีวิตปีแรก 2) ด้านการสร้างทีมงาน เป้าหมายของสมรรถนะ หมายถึง การสร้างตัวแทนใหม่และรักษาตัวแทนเก่าให้คงอยู่ในทีม 3) ด้านการบริหารทีมงาน เป้าหมายของสมรรถนะ หมายถึง การบริหารทีมงานให้มีผลงานการขายสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนให้เป็นนักขายคุณภาพระดับสากล (MDRT) * MDRT : Million Dollar Round Table และ 4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป้าหมายของสมรรถนะ ทักษะการใช้ Digital Tool (MDA Plus) ในการสร้างผลงาน การสร้างทีมงาน และการบริหารทีมงาน * MDA : Mobile Digital Agent ซึ่งผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จนข้อมูลอิ่มตัว

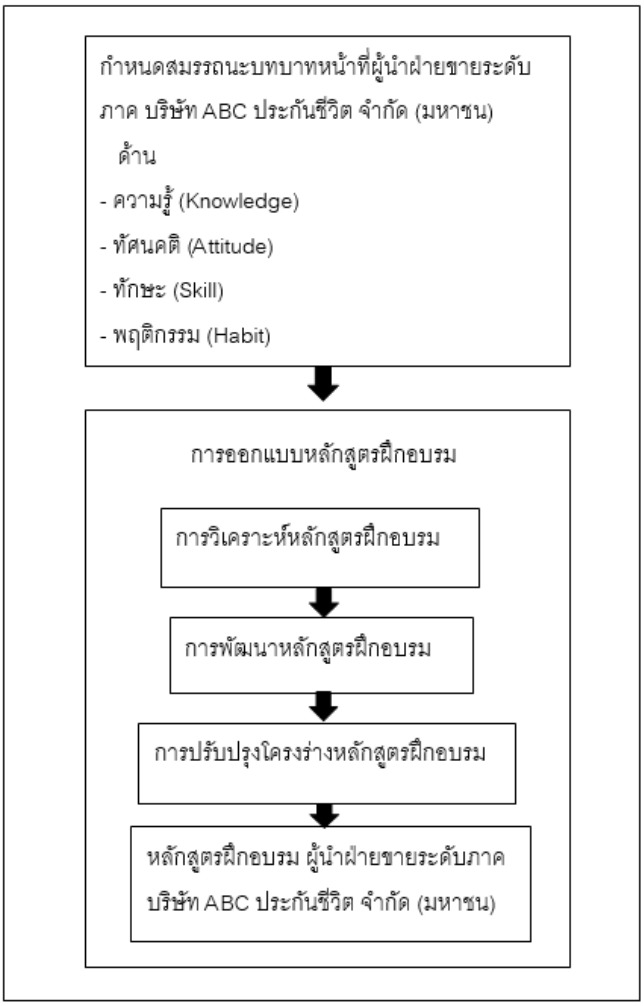
การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยวิธีการถอดเทป และตรวจสอบความถูกต้องจากการจดบันทึก หรือการสังเกต สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา หลังการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะจดบันทึกไว้เป็นหมวดหมู่ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการสร้างผลงาน 2) ด้านการสร้างทีมงาน 3) ด้านการบริหารทีมงาน และ4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการถอดเทปคำต่อคำ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะอ่านและสรุปการสนทนากลุ่มเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็น ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความหมายเดียวกันคล้ายคลึงกันไว้ในกลุ่มเดียวกันอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบ่งตามสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ ได้แก่ 1) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม 2) การประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม และ3) การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้

1. การพัฒนาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยการใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาดำเนินการจัดทำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหาสูตรฝึกอบรม ผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล โดยใช้แนวคิดทฤษฎีผู้นำแบบสร้างสรรค์ของ Ash and Persall, แนวคิดและทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะ แนวคิดทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะพื้นฐานที่มีอยู่ภายใต้บุคคลอันประกอบด้วย 4 ด้านได้แก่ KASH ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge and Understanding) 2) ทัศนคติ (Attitude) 3) ทักษะ (Skill) และ4) พฤติกรรม (Habit) รายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิจัยและข้อค้นพบที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค

จากผลการสรุปสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลโดยการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้นำฝ่ายขายตำแหน่งผู้จัดการภาคและผู้จัดการฝ่ายขยายงานนำมารวบรวม สรุปและวิเคราะห์แต่ละประเด็นย่อย ประเด็นหลักของแต่ละสมรรถนะตามข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดโครงร่างเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ด้านทักษะ และด้านการพฤติกรรมในการทำงาน โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นหลักจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้นำฝ่ายขายตำแหน่งผู้จัดการภาค และผู้จัดการฝ่ายขายงานที่มีข้อคิดเห็นตรงกันหรือคล้ายกันมาจัดเป็นหมวดหมู่ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรม เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

สรุปได้ว่าสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ข้อมูลที่ประมวลได้จากการศึกษาวิจัยนี้ กล่าวคือในการแสดงถึงโครงร่างหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency) ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ก่อนการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้สำหรับการอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เพื่อพัฒนาสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาคต้องเริ่มต้นจากการศึกษาสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่จากกลุ่มตัวแทนประกันชีวิตตำแหน่งผู้จัดการภาค และตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน และเมื่อได้ผลการศึกษาสมรรถนะแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ และจัดทำโครงร่างเป็นหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาให้ตรงกับสาระของแต่ละสมรรถนะ หลังจากนั้นจึงพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมต่อไป กล่าวคือ เป็นการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่ใช้สำหรับการฝึกอบรม โดยไม่จำกัดว่ามาจากสมรรถนะประเภทความรู้ ทัศนคติ ทักษะและพฤติกรรม แต่ผสมผสานให้นำไปสู่การเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยการแยกการอบรมออกเป็นส่วน ๆ รายสมรรถนะ โดยจะต้องมีการตรวจสอบประเมินคุณภาพและความสอดคล้องกับสมรรถนะที่ค้นพบด้วย เมื่อได้หลักสูตรฝึกอบรมแล้ว ในการบริหารหลักสูตรฝึกอบรมจะต้องคำนึงถึงการบริหารปัจจัยแวดล้อมของการฝึกอบรม ผู้เข้าอบรม วิทยากรและการเลือกใช้ กลยุทธ์ในการฝึกอบรม ตามหลักสูตรฝึกอบรมที่กำหนด โดยจะต้องมีการประเมินผลในขั้นของการบริหารหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อการปรับปรุงในระหว่างการบริหารหลักสูตรฝึกอบรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสมรรถนะการเป็นผู้นำฝ่ายขายระดับภาคของ บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นผู้นำฝ่ายขายระดับภาคของ บริษัท

ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ให้มีมาตรฐานตามสมรรถนะของตัวแทนขายประกันชีวิตระดับผู้นำ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวมรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยใช้กรอบการวิจัย จากการบูรณาการทฤษฎี แนวคิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผู้นำขององค์กรและด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ตัวแทนประกันชีวิต บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ตำแหน่งผู้จัดการภาค และตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน ที่มีผลงานสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนด ทั้งด้านการสร้างผลงาน ด้านการสร้างทีม ด้านการบริหารทีมงาน และและความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี ตามความหมายของสมรรถนะข้างต้น

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency) ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบ่งตามสมรรถนะผู้นำตามบทบาทหน้าที่ ได้แก่

1) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

2) การประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

3) การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

การศึกษาวิจัยที่มีผลสรุปมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยดำเนินการประชุมแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับตัวแทนประกันชีวิต บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ตำแหน่งผู้จัดการภาค และตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายขยายงาน ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปที่มีคุณสมบัติด้านการสร้างผลงานอันดับ 1-5 ของแต่ละโซนการตลาดทั่วทั่งประเทศ และได้วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ที่มีความเห็นตรงกันในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะ (Functional Competency) ด้านการสร้างผลงาน ด้านการสร้างทีมงาน ด้านการบริหารทีมงาน และด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี พบข้อมูลสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้นำฝ่ายขายระดับภาคว่าผู้นำฝ่ายขายระดับภาคจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้ ทัศนคติ ทักษะ และพฤติกรรมที่มีความสอดคล้องกับสมรรถนะได้แก่

1) ด้านการสร้างผลงาน (การสร้างผลงานเบี้ยประกันชีวิตปีแรก) เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสมรรถนะ โดยมุ่งเน้นในด้านความรู้และทักษะในการสร้างผลงาน ได้แก่ การตลาดประกันชีวิต การเงินและสุขภาพ การเป็นที่ปรึกษาด้านการเงิน การรับประกันและสินไหม การวิเคราะห์ฐานข้อมูลลูกค้าเพื่อการขาย (Data) การบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า Customer Relationship Management (CRM) การขายสินค้าและการขายสินค้าแบบฉพาะเจาะจง การขายกลุ่มลูกค้าผู้มีรายได้สูง (Hight Net worth) การขายภาคสนาม การขายออนไลน์ การนำเสนอขายอย่างมืออาชีพ การเจรจาต่อรองอย่างสร้างสรรค์ การปิดการขาย สร้างคุณค่าให้ลูกค้า การสร้างกิจกรรมเพื่อการขาย การทำกิจกรรมจิตอาสาในพื้นที่ การทำกิจกรรมการขายภาคสนาม การบริการหลังการขาย

2) ด้านการสร้างทีมงาน (การสร้างตัวแทนใหม่ และรักษาตัวแทนเก่าให้คงอยู่ในทีม) เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสมรรถนะ โดยมุ่งเน้นในด้านความรู้และทักษะในการสร้างทีมงาน ได้แก่ การกำหนดคุณสมบัติและสมรรถนะทีมขายที่เหมาะสม การสรรหา การคัดเลือก การพัฒนา และการรักษาทีมงาน ภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ผู้นำ การสร้างแรงบันดาลใจ และการกำกับทีมงาน (Motivation and Supervision) การสร้างความเชื่อมั่นให้กับทีมงาน โครงสร้างตัวแทน การสร้างและรักษาตัวแทนคุณภาพ จรรยาบรรณและวิชาชีพตัวแทน การบริหารงานขายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Sale Management) แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานขาย กระบวนการขายเชิงกลยุทธ์ พิชิตเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายทางการขายเชิงกลยุทธ์สำหรับทีมขาย การบริหารงานขาย ทัศนคติเชิงบวก (Mindset) ทำความเข้าใจในศักยภาพของตนเอง การตั้งเป้าหมายในการทำงาน ความคิดและแรงจูงใจที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ในชีวิตและการทำงาน การใช้ Growth Mindset กับการบรรลุเป้าหมาย

3) ด้านการบริหารทีมงาน (การบริหารทีมงานให้มีผลงานการขายสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนให้เป็นนักขายคุณภาพระดับสากล) (MDRT) * MDRT : Million Dollar Round Table เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสมรรถนะ โดยมุ่งเน้นในด้านความรู้และทักษะในการบริหารทีมงาน ได้แก่ โครงสร้างองค์กรและการบริหารจัดการ รายได้และความก้าวหน้าในอาชีพ การบริหารทีมงานภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน การประชุมทีมงานอย่างสร้างสรรค์ การคิดเชิงกลยุทธ์และการคิดเชิงระบบ การบริหารผลงาน การติดตามและประเมินผล การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ หัวใจสำคัญของการเป็นโค้ช (Coach) และพี่เลี้ยง (Mentor) การสอนงานด้วยการเป็นพี่เลี้ยงและการโค้ช ทักษะที่สำคัญต่อการเป็นผู้สอนงานที่ดี การฟัง การตั้งคำถาม และการสังเกตุ การปลูกฝังทัศนคติที่ดีและการสร้างแรงจูงใจ

4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (ทักษะการใช้ Digital Tool (MDA Plus) ในการสร้างผลงาน การสร้างทีมงาน และการบริหารทีมงาน) * MDA : Mobile Digital Agent เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสมรรถนะ โดยมุ่งเน้นในด้านความรู้และทักษะในการความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ได้แก่ ช่องทางการตลาด การขายในยุคดิจิทัล Network marketing (Social marketing,email marketing,Tele-marketing) คุณลักษณะของสื่อ/Platform ต่าง ๆ (Face Book,Line,Youtube,email) คุณลักษณะและพฤติกรรมของลูกค้า การสร้างกลยุทธ์การตลาดและการขายผ่านสื่อ/Platform ต่าง ๆ ความสามารถในการใช้งาน Application ทักษะสำคัญสำหรับการขายผ่านสื่อ Digital ทักษะการสื่อสารสร้างสัมพันธ์ ทักษะการนำเสนอขายผ่านสื่อออนไลน์ การสร้าง Content เพื่องานขาย การสร้างตัวตนบนโลกออนไลน์ การสร้างภาพลักษณ์ให้กับตัวเองและองค์กร หลักการการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิผล ผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง เทคนิคการคาดการณ์อนาคตเพื่อการวางแผนการเปลี่ยนแปลง การประเมินความพร้อมและอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง การเข้าใจพฤติกรรมและทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาคบริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด(มหาชน) ประกอบด้วยสมรรถนะ 1) ด้านการสร้างผลงาน 2) ด้านการสร้างทีมงาน 3) ด้านการบริหารทีมงาน และ 4) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร สามารถพัฒนานำไปสู่เป้าหมายในการสร้างผลงานด้านการสร้างปีประกันปีแรก ด้านการสร้างและรักษาทีมงาน การบริหารทีมงาน และเพิ่มศักยภาพในการใช้ สื่อ เทคโนโลยีในการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สามารถนำผลการศึกษาสมรรถนะ บทบาทหน้าที่ของผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ที่ได้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมไปจัดทำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้นำฝ่ายขายให้สามารถปฏิบัติงานในภาคสนามได้ดียิ่งขึ้นตามที่องค์กรต้องการ

3. หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาคได้จริง ภายใต้การกำกับดูแลของผู้จัดการฝ่ายขยายงาน (หัวหน้าทีมงานขาย) ให้ครอบคลุมตามสมรรถนะในทุกด้านตามบทบาทหน้าที่

เอกสารอ้างอิง

โกศล น่วมบาง และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2561). แบบแผนของผู้นำกับประสิทธิภาพในการทำงานของการทำงานแบบเป็นอิสระของ. *วารสารเกษมบัณฑิต.* 19(1), 227-237.

จินตนา พรจะเด็ด. (2558). แนวทางการพัฒนาผู้นำขององค์การธุรกิจขายตรง.*วารสารบริหารธุรกิจเศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร.* 10(1), 28-39.

จุฑาทิพย์ สุจริตกุล. (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต, *สถาบันรัชต์ภาคย์*, 6 (10), 4.

ฉัตรสุมน พฤฒิภิญโญ. (2563). มาตรการการเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคการแพร่ระบาดของโควิด-19. Public Health Policy and Laws Journal. 6(2), 467-485.

ชาญศักดิ์ เกิดสุข และกัญญามน อินหว่าง. (2562). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง บริษัทในเครือ ทีม กรุ๊ป. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์.* 9(1), 193-207.

ณัฏฐ์ภูอิสร์ ศรีเพชร. (2557). แนวทางการสร้างความไว้วางใจของลูกค้าในธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทย.*วารสารมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.* 3(2), 86-96.

ดอน นาครทรรพ. (2563). *ฝ่ายเสถียรภาพระบบการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย.*

ธราพงศ์ ลิ้มสุทธิวันภูมิ. (2559). การศึกษาช่องทางการขายหลักของบริษัทประกันชีวิตผ่านตัวแทน

ประกันชีวิต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* 11(2), 63-72.

นิศาชล คะนองดี และพัชรา วาณิชวศิน. (2564). การพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ 70:20:10 เพื่อเพิ่มระสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมสำหรับพนักงานบริษัทไฮ - เทค แอพพาเรล จำกัด. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์.* 8(8), 240-253.

นารี กาสา และมนฤตย์พล อุรบุญนวลชาติ. (2562). ความพึงพอใจในงานกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน). *วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา.* 8(1), 213-223.

บุญช่วย โชติวโส และ สุนทร สายคำ. (2560). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมุมมองของผู้ใต้บังคับบัญชา.* (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยขอนแก่น.

ปัทมา อินทรจันทร์, เกษราภรณ์ สุดตาพงค์ และ ยุวดี ลีเบ็น. (2560). กลยุทธ์การสร้างและพัฒนาผู้นำรุ่นถัดไป. *การจัดการสมัยใหม่.* 15(1), 64-67.

ปิยะนุช ตันเจริญ. (2563). ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนืออำเภอ เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. *มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*. 81-94.

พสุธิดา ตันตราจิณ, ธีระวัฒน์ จันทึก และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างศักยภาพการเป็นผู้นำของบุคลากรรุ่นใหม่เพื่อมุ่งสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ในธุรกิจการประกันภัย. *วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 9(2),* 171-174.

พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, พระครูโสภณวีรานุวัตร, พระครูวิบูลย์เจติยานุรักษ และ เอกมงคล เพ็รวงษ์. (2562). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารศิลปะศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 1(1), 79.

วุฒิชัย ผาสุกกานนท์. ธีระวัฒน์ จันทึก. (2559). ผู้นำกับกำรพัฒนาศักยภาพทีมขายพร้อมคุณภาพในการให้บริหาร. 9(2).108.

วัชรี คงทรัพย์ และพิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2562). อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ของบริษัท เซ็นทรัลพัฒนา จำกัด (มหาชน) กรณีศึกษา สำนักงานใหญ. วารสารสมาคมวิจัย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร. 24(3), 117-118

สมาคมประกันชีวิตไทย *ไวรัสโคโรนา รู้ศัพท์ รู้สถานการณ์โควิด-19 ผ่านคำที่ได้ยินบ่อย ๆ ในภาวะโรคระบาด.* [ออนไลน์], สืบ : https://www.bbc.com/thai/thailand-57745072 [24 กรกฎาคม 2564].

สุทธิเวท บุญยรัตกลิน และ สมิหรา จิตตลดากร. (2563). เปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2549-2557.*วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. 3(1), 4-5.

สุนันต์ทา พิษณุวงษ์ และ ภาวิณี เพชรสว่าง. (2561). คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการประเมินคุณภาพผลของการทำงานของพนักงานฝ่ายผลิต บริษัท แซนต้า แฟคทอรี่ จำกัด ใน *รายงานการนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา* ครั้งที่ 13 ปีการศึกษา 2561. 16 สิงหาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยรังสิต(น.121-122).

สาครินทร์ น้อยผา, คณน ไตรจันทร์ และ วิษณุพงษ์ โพธิพิรุฬห์. (2020). ปัจจัยระดับบุคคลและ ระดับองค์กรที่ส่งผลต่อความสำเร็จของอาชีพตัวแทนประกันชีวิตประเทศไทย. *วารสาร BUACADEMIC REVIEW คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.* 19(1), 100.

สุวลักษณ์ กุศลเพิ่มพูน, เอกสิทธิ์ สนามทอง, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล และ วันชัย ปานจันทร์. (2019). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะของพนักงานตรวจสอบอุบัติเหตุประกันวินาศภัย ประเภทรถยนต์.*วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.* 11(1), 220-223.

เอี่ยมสิน ลีลาภรณ์, ชนินทร์ วิชชลตา. สุขจิตต์ ณ นคร และ อนิรุทธิ์ ผ่องแผ่ว. (2563). ความต้องการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารองค์กรตัวแทนประกันชีวิต บริษัท เอไอเอ ประกันชีวิตจำกัด. *วารสารสถาบันรัชต์ภาคย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* 14(36), 1.

เอี่ยมสิน ลีลาภรณ์, ชนินทร์ วิชชุลตา และ อนิรุทธ์ ผ่องแผ้ว. (2020). ผลสัมฤทธิ์ในการประกอบอาชีพตัวแทนประกันชีวิตในสังกัดสำนักงานตัวแทน บริษัท เอไอเอ จำกัด. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.* 3(2), 36-38.

Annual report. (2562). บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) *รายงานผลประกอบการ Annul Report.*

Alvesson, M., & Spicer, A. (2012). *A Stupidity-Based theory oforganizations. Journal of management studies*, 49(7), 1194-1220.

Fisher, Peter A., et al. "Selection myths: A conceptual replication of HR professionals' beliefs about effective human resource practices in the US and anada." Journal of Personnel Psychology 20.2 (2021): 51.

Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Ashurova Nasiba Batirovna, Ollokulova Feruza Mansurovna, Busıness *Processes In The Insurance System And Theır Features*, 2020: 7911.

Shazeed Ahmed, *Journal of Marketing Vistas*, 2018 P. 92

ภาคผนวก

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565
เรื่อง “โอกาสและความท้าทายใหม่: อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง"
New Opportunities and Challenges:
Thai Higher Education into the Virtual World

1. **ชื่อโครงการ** โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 เรื่อง “โอกาสและความ ท้าทายใหม่ : อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง" New Opportunities and Challenges: Thai Higher Education into the Virtual World

2. **หลักการและเหตุผล**

ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลกในหลากหลายมิติ ทั้งทางด้านการเผชิญกับสังคมสูงวัย (Aging Society) วิกฤตจากการระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ที่ทำให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้าง การแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรง และการตื่นตัวของเทคโนโลยีโลกเสมือน (Metaverse) ทุกอย่างที่กล่าวมาล้วนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วงการเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และเทคโนโลยี พัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด ทำให้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันทั้งภาพรวมของประเทศและรายสถาบันต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคมโลกดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษายังต้องปรับตัวอีกหลายประการ อาทิ การปรับเปลี่ยนสถานะจากมหาวิทยาลัยในสังกัดของรัฐ สู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพื่อให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว มีประสิทธิภาพ และมีเสรีภาพทางวิชาการและการบริหารจัดการ ดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัย โดยมีรัฐกำกับด้านนโยบายและมาตรฐาน และให้การอุดหนุนงบประมาณแบบเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) อย่างไรก็ตามในสถานการณ์ปัจจุบันที่รัฐบาลมีงบประมาณการใช้จ่ายอย่างจำกัดทำให้ระบบการจัดสรรงบประมาณของรัฐมีการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิม ทั้งในด้านการขอรับการจัดสรรและวิธีการใช้จ่ายงบประมาณ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องแสวงหารายได้เพื่อพึ่งพาตนเองมากขึ้น ทำให้อาจกลายเป็นธุรกิจการศึกษาต่อไปในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงเรื่องจำนวนนักศึกษาที่ลดลงในหลายสถาบันทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ต้องแข่งขันกันเพื่อแย่งนักศึกษา อันเนื่องมาจากที่นั่งในมหาวิทยาลัยในประเทศไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนที่จะจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 บางส่วนเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และบางส่วนไปศึกษาต่อสายอาชีวศึกษา จึงต้องสร้างความโดดเด่นทางด้านการศึกษาและวิจัย มีการเปิดรับเสรี และมีการเปิดหลักสูตรใหม่เป็นจำนวนมาก ทั้งหลักสูตรภาคปกติ ภาคสมทบ ภาคพิเศษ และหลักสูตรนานาชาติ ทั้งระดับปริญญาตรี โท และเอก บางหลักสูตรผลิตบัณฑิตปริมาณมากแต่มีคุณภาพไม่เพียงพอ ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศและต่างประเทศ ทำให้พบว่ามีบัณฑิตระดับปริญญาตรีไปทำงานต่ำกว่าคุณวุฒิและไม่ตรงกับสายงานจำนวนมาก และบาง

สถาบันจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน ยุบ ควบรวมในบางสาขา เพื่อให้สอดคล้องกับนักเรียนที่จะเข้ามาเรียนในสถาบัน ส่วนในด้านการจัดการเรียนการสอนต้องมีการปรับเปลี่ยนเรื่องรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคของ Digital Disruption, AI และ Metaverse ที่ก้าวเข้ามาในวงการอุดมศึกษาอย่างรวดเร็ว ทำให้มหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต้องมีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นในการพัฒนาสถาบัน เพื่อความอยู่รอดในยุค Disruption และการเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับในวงการต่าง ๆ

การกำหนดนโยบายที่เน้นผลิตบัณฑิตสาขาที่ขาดแคลนและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในประเทศ และในต่างประเทศ จึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพกับตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 โดยการพัฒนาตามแนวทาง Outcome Based Education: OBE จะเน้นการบูรณาการกับสาขาอื่น ๆ และมุ่งเน้นฝึกประสบการณ์ตามสถานที่จริง/สหกิจศึกษา และใช้สอนให้น้อยลง เรียนให้มากขึ้น (Teach less, learn more) สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต (Long life Learning) เพิ่มหลักสูตร Skill future Credit และสามารถ Reskill และ Upskill โดยให้สอดคล้องกับ World Economic Forum 2020 และให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อองค์กรจะได้บุคลากรตรงตามที่ต้องการ อันจะสอดรับกับนโยบายรัฐบาล ภายใต้นโยบาย Thailand 4.0 ที่มีความต้องการให้สถาบันอุดมศึกษาร่วมมือกับภาคเอกชน มุ่งผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อขับเคลื่อนไปสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก (World Class University) ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างรายได้เข้าสู่มหาวิทยาลัย การทำงานวิจัยที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมและสู่เชิงพาณิชย์ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนของสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อสามารถแก้ปัญหาและทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมท่ามกลางวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถรับมือต่อวิกฤตที่เข้ามากระทบและสามารถก้าวพ้นวิกฤติดังกล่าวนั้นให้ได้ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นองค์กรแบบ Resilient Organization อันเป็นแนวคิดในการบริหารจัดการองค์กรที่มุ่งเน้นความยืดหยุ่น อันมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่สี่ปัจจัยพื้นฐานของการบริหารองค์กร ประการแรก คือ การมีผู้นำที่ต้องพร้อมเป็นผู้ริเริ่มและทำให้ทั้งองค์กรตระหนักถึงวิกฤติหรือการเปลี่ยนแปลง และพร้อมรับมือต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งจะต้องมีวิสัยทัศน์ ความคิดและความกล้าที่จะสร้างโอกาสการเติบโตใหม่ ๆ จากวิกฤติที่เกิดขึ้น ประการที่สอง มีระบบการทำงานที่ดีและยืดหยุ่นที่พร้อมจะปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในช่วงวิกฤติ ประการที่สาม คนในองค์กรจะต้องมีทักษะความรู้ที่เหมาะสม แล้วยังต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและมองหาโอกาสใหม่ ๆ จากวิกฤติที่เกิดขึ้นได้ และประการสุดท้าย คือ มีวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมที่จะเป็นรากฐานสำคัญในการก้าวผ่านวิกฤติและนำองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรที่ยั่งยืน (Sustainable Organization)

ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ในฐานะที่เป็นองค์กรเครือข่ายหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ได้ตระหนักถึงปัญหาการศึกษาและความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเห็นสมควรมอบหมายให้สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมทางวิชาการประจำปี พ.ศ. 2565 ภายใต้หัวข้อ เรื่อง “โอกาสและความท้าทายใหม่: อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือน

จริง" New Opportunities and Challenges: Thai Higher Education into the Virtual World เพื่อเป็นเวทีให้บุคลากรทางการศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดหรือมุมมอง ต่อปัญหาอุดมศึกษาไทย และวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การเตรียมความพร้อมและสามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยจัดให้มีการบรรยายพิเศษจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ การเสวนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การนำเสนอผลงานการวิจัยของ ครู อาจารย์ บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ และบุคลากรทั่วไป ในรูปแบบของการนำเสนอด้วยวาจา และโปสเตอร์ พร้อมกันนี้ ปอมท. ได้จัดให้มีพิธีรับโล่รางวัลพระราชทาน “อาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ” ประจำปี 2565 จำนวน 6 สาขา ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สาขามนุษยศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สาขาศิลปกรรมศาสตร์ และสาขารับใช้สังคม เพื่อเชิดชูเกียรติอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีความรู้ความสามารถในเชิงวิชาการ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มนุษย์สัมพันธ์ และอุทิศตนเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ให้เป็นตัวอย่างแก่บุคลากรทางการศึกษาและเพื่อผดุงเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย

3. **วัตถุประสงค์**

๑. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ระดมความความคิดเห็นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการศึกษาไทยภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ

๒. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ที่พึงประสงค์ของกระทรวงอุดมศึกษา สถาบันการศึกษา ผู้บริหารและบุคลากร ในสถานศึกษาต่อปัญหาการศึกษาของชาติ

๓. เพื่อเป็นเวทีเผยแพร่และการประกวดผลงานทางวิชาการ การวิจัยด้านการเรียนการสอนสาขาต่าง ๆ การบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน และการนำไปใช้ประโยชน์แก่สังคม

๔. เพื่อเชิดชูเกียรติผู้ได้รับรางวัล “อาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ” ประจำปี พ.ศ. 2565 ของที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.)

4. **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

๑. ได้ผลสรุปจากการระดมความคิดเห็น และเข้าใจถึงทิศทางในอนาคตของอุดมศึกษาไทย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๒. อาจารย์มหาวิทยาลัยเข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่พึงประสงค์ของกระทรวงอุดมศึกษา สถาบันการศึกษา ผู้บริหารและบุคลากร ในสถานศึกษาต่อปัญหาการศึกษาของชาติ

๓. อาจารย์มหาวิทยาลัยได้เผยแพร่ และประกวดผลงานทางวิชาการ การวิจัยด้านการเรียนการสอนสาขาต่าง ๆ ที่บูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน และการนำไปใช้ประโยชน์แก่สังคม

๔. ได้เชิดชูเกียรติ “อาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ” ประจำปี พ.ศ. 2565 ของที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.)

5. **ผู้รับผิดชอบ**
   ๑. สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

6. **วัน เวลา และสถานที่**
   ระหว่างวันที่ 17 – 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ณ โรงแรมเรือรัษฎา จังหวัดตรัง

7. **ระยะเวลาดำเนินโครงการ**

ลำดับที่	โครงการ/กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน
1.	การเตรียมแผนงานการจัดประชุมวิชาการ ระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 - การตอบรับการเป็นเจ้าภาพอย่างเป็นทางการ	กุมภาพันธ์ - มีนาคม
2.	กำหนดหัวข้องานประชุมวิชาระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 - สำรวจและนำเสนอ ธีมงานในการจัดประชุมวิชาการฯ - การพัฒนาโปรแกรมหรือระบบอื่น ๆ เพื่อรับส่งผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการ	มีนาคม - เมษายน
3.	ร่างโครงการ การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 - เขียนโครงการฯ เพื่อนำเสนอต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ - กำหนดสาขาการนำเสนอผลงานวิจัยและการตีพิมพ์ผลงาน	เมษายน - กรกฎาคม
4.	เตรียมระบบลงทะเบียนและการจัดทำเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดโครงการประชุม วิชาการ ปอมท. ประจำปีพ.ศ. 2565 - ทาบทามผู้ทรงคุณวุฒิและวิทยากรบรรยายพิเศษการจัดโครงการประชุมวิชาการ ปอมท. ประจำปีพ.ศ. 2565 - ทาบทามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 - การพิจารณาอัตราค่าลงทะเบียนและการได้รับสิทธิยกเว้นค่าลงทะเบียน - การเตรียมการสถานที่จัดประชุม	เมษายน – กรกฎาคม

	- แบบร่างกำหนดการประชุมวิชาการ	
5.	การประชาสัมพันธ์ การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปีพ.ศ. 2565 - เปิดลงทะเบียนและส่งผลงานวิจัยเข้าร่วม - จัดส่งเอกสารประชาสัมพันธ์ไปยังสถาบันต่างๆ - การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของ ปอมท.	กรกฎาคม - พฤศจิกายน
6.	พิจารณาผลงานวิจัยที่ส่งเข้าร่วมพร้อมติดต่อประสานงานกับสถาบันเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติม	กรกฎาคม - พฤศจิกายน
7.	รายงานการเตรียมความพร้อม การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565 - การจัดทำของที่ระลึก - การจัดทำสูจิบัตรงานประชุมวิชาการฯ	สิงหาคม - กันยายน
8.	การติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการจัดประชุมวิชาการฯ - ประสานงานกับสถาบันเครือข่ายเพื่อให้ข้อมูลต่างๆ (เอกสารการขออนุมัติ ค่าลงทะเบียน ที่พัก และการเดินทาง) - ประสานงานกับอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ เพื่อยืนยันการเข้าร่วมรับโล่พระราชทาน	กันยายน - ตุลาคม
9.	การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ และพิธีรับโล่รางวัลเชิดชูเกียรติอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565	17-18 พฤศจิกายน 2565

8. **ผู้เข้าร่วมโครงการ**

ผู้เข้าร่วมโครงการ ในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 150 คน และในรูปแบบออนไซต์ 150 คน ประกอบด้วย

๑. ผู้บริหารระดับกระทรวงที่กำกับดูแลการอุดมศึกษา
๒. ผู้บริหารมหาวิทยาลัย
๓. ประธานและกรรมการ สภาคณาจารย์ สภาอาจารย์ สภาพนักงาน สภาข้าราชการ และสภาคณาจารย์และพนักงาน ของสถาบันอุดมศึกษา
๔. คณาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา
๕. ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนในเครือข่ายปอมท.และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคใต้
๖. นิสิต นักศึกษาในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

9. **สาขาการนำเสนอ**

๑. วิทยาศาสตร์สุขภาพ

๒. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๓. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

๔. ศิลปกรรมศาสตร์

๕. วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม

๖. วิจัยจากงานประจำและวิจัยในชั้นเรียน

กำหนดการ

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565

เรื่อง “โอกาสและความท้าทายใหม่: อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง"

New Opportunities and Challenges:

Thai Higher Education into the Virtual World

วันที่ 17 - 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

ณ โรงแรมเรือรัษฎา จังหวัดตรัง

วันพฤหัสบดีที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 - 09.30 น.	แถลงข่าวการคัดเลือกอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ และการประชุมวิชาการของที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ประจำปี พ.ศ. 2565
09.30 - 10.15 น.	ชมวีดิทัศน์และนิทรรศการแสดงผลงานอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565
10.15 - 10.25 น.	กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมการประชุม โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัติ แก้วประดับ รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
10.25 - 10.30 น.	กล่าวรายงาน โดย ดร.จิรศักดิ์ บางท่าไม้ ประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.)
10.30 - 10.45 น.	พิธีเปิดการประชุม โดย ฯพณฯ ชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา ที่ปรึกษา ปอมท. และที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
10.45 - 11.10 น.	พิธีรับโล่พระราชทานรางวัล "อาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2565" และถ่ายภาพหมู่
11.10 - 12.15 น.	ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง **“โอกาสและความท้าทายใหม่: อุดมศึกษาไทยสู่โลกเสมือนจริง”** โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ถ่ายภาพและชมนิทรรศการแสดงผลงาน
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 14.30 น. เสวนาวิชาการ เรื่อง เส้นทางอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ
โดย ผู้ได้รับรางวัลอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ
ผู้ดำเนินรายการ คณะอนุกรรมการพิจารณาอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ

14.30 - 14.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง

14.45 - 16.30 น. การนำเสนอผลงานวิจัย
- การนำเสนอแบบบรรยาย (Oral Presentation)

เยี่ยมชมโปสเตอร์แสดงผลงาน (Poster Presentation) บริเวณบอร์ดนิทรรศการ

16.30 - 17.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

17.00 - 22.00 น. งานเลี้ยงรับรองและพิธีแสดงความยินดีแด่อาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ

วันศุกร์ที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

08.30 - 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 - 12.00 น. เสวนา เรื่อง **“ก้าวต่อไปของอนาคตอุดมศึกษาไทยในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง”**

โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ
- ดร.กิติพงค์ พร้อมวงค์
ผู้อำนวยการสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.)
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงค์เทพ สุธีรวุฒิ
รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายบริหารและยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช บุญแสง
คณบดีคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ดำเนินการเสวนาโดย สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

12.00 - 12.30 น. พิธีมอบรางวัลการประกวดการนำเสนอผลงานวิจัยแบบบรรยายและแบบโปสเตอร์
ประธาน ปอมท. กล่าวปิดการประชุมวิชาการ ปอมท.

12.30 - 13.30 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.30 - 17.00 น. เยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ เมืองเก่าย่านตาขาว จังหวัดตรัง

****

หมายเหตุ : กำหนดการและรูปแบบ On-site - Online อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคำสั่งของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีประกาศ ณ ช่วงวันและเวลาดังกล่าว

กองบรรณาธิการ

จัดทำรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท.
ประจำปี พ.ศ.2565

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จันทรัตน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อาฟีฟี ลาเต๊ะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยปริณ ทองสามสี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.ฐปรัตน์ รักษ์ภาณุสิทธิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรรช หลักชัยกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.รุศดา แก้วแสงอ่อน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ธิดารัตน์ นาคบุตร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะกรรมการพิจารณาผลงานการประชุมวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ถนอมศักดิ์ ศรีจันทรา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
รองศาสตราจารย์ พตอ หญิง.ดร.ทิพย์ฆัมพร เกษโกมล	วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิระ ศรีโยธิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนิวัช แก้วจำนงค์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรภรณ์ บัวหลวง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประวีรณ์ สุพรรณอ่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนินทร์ สังขดวง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวรัตน์ ไวชมภู	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาริณี ใจเอื้อ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เบญจมาศ ณ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เบญจมาศ ปัญญางาม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพัตรา รุ่งรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ดร.นวิทย์ เอมเอก	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ดร.วัลลยา ธรรมอภิบาล อินทนิน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ดร.อัญชสา สีนวนแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ดร.นุชจรินทร์ เพชรเกลี้ยง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ดร.มุจลินทร์ ผลกล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ดร.กิตติพร เนาว์สุวรรณ	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
ดร.กิตติ์กวิน อรามรุญ	สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ
ดร.ทิพวรรณ เหมอารัญ	โรงเรียนวิเชียรชม
ดร.ปฐมาภรณ์ สานุกูล	โรงเรียนในเมือง
รองศาสตราจารย์ ดร.อัลญาณ์ สมุห์เสนีโต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อาฟีฟี ลาเต๊ะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ อินทรสิทธิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิศักดิ์ ดือเระ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยปริณ ทองสามสี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.ฐปรัตน์ รักษ์ภาณุสิทธิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริยา คูหา	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรรช หลักชัยกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ถิ่นพันธุ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัชยา เจียวก๊ก	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภมรี สุรเกียรติ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ ปานรอด	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันอามีนา บอสตัน อลี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮัมเดีย มูดอ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต เกิดทิพย์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วีระพงศ์ ยศบุญเรือง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.รุศดา แก้วแสงอ่อน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ธนากร จันทสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.จุฑารัตน์ ว่องพัฒนพล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ตายูดิน อุสมาน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.สวัสดิ์ ไหลภาภรณ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ประจวบ ทองศรี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.วรภาคย์ ไมตรีพันธ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์สุภาพร แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ลำดับการนำเสนอบทความ
งานประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี พ.ศ. 2565
วันที่ 17 พฤศจิกายน 2565
เวลา 14.45 – 17.30 น.

ห้องที่ 1 (ห้องนครา แกรนด์ บอลรูม)
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ชุดที่ 1)

Commentator ดร.รุศดา แก้วแสงอ่อน / ดร.กนกวรรณ ไทยประดิษฐ
Operator ผศ.ดร.เทียนทิพย์ ไกรพรม

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
1	14.45-15.00	C017	การพัฒนาวิทยาลัยเทคนิคบางแสนแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้ สนุกและก้าวไปข้างหน้า	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิพงศ์ บุษราคัม	Oral presentation, on-site
2	15.00-15.15	C019	มาตรการจัดการความเสี่ยงในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปริวรรต สมนึก	Oral presentation, on-site

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
3	15.15-15.30	C021	ศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมาย มาตรฐาน และคู่มือด้านความปลอดภัยใน โรงงานก๊าซชีวภาพกับองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยกระบวนการผลิต	นายขวัญชาติ สายน้อย	Oral presentation, on-site
4	15.30-15.45	C024	แนวทางการจัดเรียงเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่า : กรณีศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์บอกเล่าชุดวิถีชีวิตการชมภาพยนตร์ของคนภาคใต้	นายวีรวัฒน์ เหลาธนู	Oral presentation, on-site
5	15.45-16.00	C026	“หญิง กะหรี่ โสเภณี” ทางเลือกอิสระที่มีเงื่อนงำ	นางสาวญาณวดี สาหลง	Oral presentation, on-site
6	16.00-16.15	C027	สังคมวิทยาภัยพิบัติเพื่อการพัฒนานวัตกรรมด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อลิสา หะสาเมาะ	Oral presentation, online

การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี 2565 โอกาสและความท้าทายใหม่ : อุดมศึกษาใหม่สู่โลกเสมือนจริง

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
7	16.15-16.30	C028	บทบาทของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม	นายทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง	Oral presentation, online
8	16.30-16.45	C016	การลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย	นายวสวัตติ์ กฤษศิริสวัสดิ์	Oral presentation, online
9	16.45-17.00	C031	ศึกษาและวิเคราะห์แหล่งน้ำพุร้อนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นัทธพัชร์ น้อยสวัสดิ์	Oral presentation, on-line

ห้องที่ 2 (ห้องนครา 3)
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ชุดที่ 2)

Commentator ผศ.ดร.ธวัช นุ้ยผอม
Operator อ.ธิดารัตน์ นาคบุตร

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
1	14.45-15.00	C004	กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในจังหวัดนครราชสีมา	นางปาริชาต เกียรตินอก	Oral presentation, on-site
2	15.00-15.15	C005	การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านหนองนกคู่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7	นายบุญเรือง เกียรตินอก	Oral presentation, on-site
3	15.15-15.30	C006	การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียน ราชประชานุเคราะห์ 51 จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	นางสาวสุพรรษา มังคลาด	Oral presentation, on-site

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
4	15.30-15.45	C007	แนวทางการสร้างความสุขของโรงเรียนกุดตาดำ(คงฤทธิ์คุรุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5	นางสาวกัญยานี ปะริวันตา	Oral presentation, on-site
5	15.45-16.00	C008	การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรครูโรงเรียนกุดตาดำ (คงฤทธิ์คุราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5	นางสาวน้ำฝน มูลราช	Oral presentation, on-site
6	16.00-16.15	C009	แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนพุดซาพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	นางสาวภาริญา ทาบโลหะ	Oral presentation, on-site
7	16.15-16.30	C010	การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูตามทฤษฎีพหุปัญญา กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหมสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2	นายธรรมานุวัฒน์ ฝายสำโรง	Oral presentation, on-site
8	16.30-16.45	C011	การประเมินโครงการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนบ้านท่าเยี่ยมวิทยายล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7	นายปรัชญากรณ์ ชีพไธสง	Oral presentation, on-site

การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี 2565 โอกาสและความท้าทายใหม่ : อุดมศึกษาใหม่สู่โลกเสมือนจริง

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
9	16.45-17.00	C020	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่มีความสัมพันธ์ ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของชาวอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร โดยใช้เฟซบุ๊กเป็นสื่อประชาสัมพันธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์มัลลิกา สุบงกฎ	Oral presentation, on-site

ห้องที่ 3 (ห้องนครา 4)
สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
วิจัยจากงานประจำและวิจัยในชั้นเรียน และนวัตกรรมเพื่อชุมชนและรับใช้สังคม

Commentator เวลา 14.45 – 15.30 น. ผศ.ดร.กันยปริณ ทองสามสี
เวลา 15.30 – 16.15 น. ผศ.ดร.ฐปรัตน์ รักษ์ภาณุสิทธิ์
เวลา 16.15 – 17.3 น. รศ.ดร.สิทธิศักดิ์ จันทรัตน์

Operator เวลา 14.45 – 15.30 น. รศ.ดร.สิทธิศักดิ์ จันทรัตน์
เวลา 15.30 – 16.15 น. รศ.ดร.สิทธิศักดิ์ จันทรัตน์/ ผศ.ดร.กันยปริณ ทองสามสี
เวลา 16.15 – 17.30 น. ผศ.ดร.ฐปรัตน์ รักษ์ภาณุสิทธิ์/ ผศ.ดร.กันยปริณ ทองสามสี

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
			สาขานวัตกรรมเพื่อชุมชนและรับใช้สังคม		
1	14.45-15.00	E018	โลกเสมือนจริง เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต; นวัตกรรมรวมศูนย์บริหารจัดการชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ	รองศาสตราจารย์ พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร	Oral presentation, online

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
2	15.00-15.15	E029	การสำรวจและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เหนือขวัญ บัวเผื่อน	Oral presentation, online
			สาขาวิจัยจากงานประจำและวิจัยในชั้นเรียน		
3	15.15-15.30	F001	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำฝ่ายขายระดับภาค บริษัท ABC ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)	นายราเชนทร์ ผดุงพร	Oral presentation, online
			สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ		
4	15.30-15.45	A030	การศึกษาสาระสำคัญและความสัมพันธ์ของกฎหมายสารเคมีและวัตถุอันตราย ในประเทศไทย	นางเกษมศานต์ ปทุมารักษ์	Oral presentation, on-site

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
5	15.45-16.00	A015	การวิเคราะห์ความต้องการเพื่อพัฒนาแชทบอทสำหรับผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น	นางสาวณัฐกษิญามน แก้วเสถียรมงกุฎ	Oral presentation, online
6	16.00-16.15	A025	การประเมินการรายงานงานวิจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลในประเทศไทย	อาจารย์ศุภชัย อินสุข	Poster presentation, online
			สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี		
7	16.15-16.30	B002	ปัญหาร่วมในการดำเนินงานของธุรกิจก่อสร้างขนาดกลางและย่อมในจังหวัดอุบลราชธานี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อิทธิพงศ์ พันธ์นิกุล	Oral presentation, on-site
8	16.30-16.45	B003	การพัฒนาระบบนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนตามแนววิถีชีวิตใหม่	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธนัสถ์ นนทพุทธ	Oral presentation, on-site

การประชุมวิชาการระดับชาติ ปอมท. ประจำปี 2565 โอกาสและความท้าทายใหม่ : อุดมศึกษาใหม่สู่โลกเสมือนจริง

ลำดับที่	เวลานำเสนอ	รหัสบทความ	ชื่อบทความ	ชื่อเจ้าของบทความ	หมายเหตุ
10	16.45-17.00	B013	การวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นของวิศวกรตรวจสอบบุคคลที่สาม	นายวสวัตติ์ กฤษศิริธีรภาคย์	Oral presentation, on-site
9	17.00-17.15	B012	ชนิดและการกระจายของนกในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี	นายภควัต กิตติคุโณดม	Oral presentation, online
11	17.15-17.30	B022	การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร	นางสาวสุชานันท์ บุญโสภา	Oral presentation, online